Coperta şi ilustraţiile de N. roni

В. Шишков УГРЮМ-РЕКА Том второй
Издательство „Правда“ 1957

V. ŞIŞKOV

FLUVIUL MOHORIT

R O M A N Voi. II

1 9 5 9
E. S. P. L. A. — CARTEA RUSA
Traducere de *Al. Ştefănescu-Medeleni* **şi** *Tatiana Berindei*

P A R T E A A C I N C E A

1

Prohor Petrovici rezolvase multe treburi la Petersburg. Se dusese <la o mare uzină constructoare de maşini şi, pe baza planurilor aprobate de Protasov, comandase pentru centrala sa electrică o turbină de cinci mii de kilowaţi. Apoi trecuse pe la Departamentul Minelor să se sfătuiască cu cei de acolo cu priviire la comanda unei drage pentru exploatările sale aurifere, comandă pe care urma s-o facă în America. în sfîrşit, dăduse şi de porucicul [1]Priperentiev care moştenise de la fratele lui terenul aurifer din taiga.

Porucicul Priperentiev ocupa două odăi în casa uneE nemţoaice, pe strada Mohovaia. Se intra la el prin bucătărie. O ordonanţă murdară, somnoroasă se scobi un timp în nas, neînţelegînd îndată ce doreşte vizitatorul. Prohor îi puse în mînă două ruble şi, devenind numaidecît mai isteaţă, ordonanţa alergă într-un suflet să-1 anunţe pe 'Stăpînul său.

Porucicul îl primi pe Prohor într-o odaie îmbîcsită de fum de ţigară şi de o duhoare acră. Avea faţa buhăită,

---

[1] Grad ofiţeresc in armata ţaristă, corespunzător celui de locotenent (n. ed.).

mustaţa neagră, burticică şi chelie, ceea ce nu cadra cu gradul lui. La început, nu se putu dumiri de loc asupra scopului vizitei lui Prohor. în cele din urmă, lămurindu-se, răspunse :

— Nici-o-da-tă, stimate domn... O să fiu pus în retragere. De altfel... Ei, fir-ar să fie !... Ce să mai spun... Pare-mi-se că am dropică ori inima mărită... într-un cuvînt, mă-nţelegeţi ? Asta e. O să fiu pus în retragere şi atunci plec în taiga. O să mă ocup eu însumi de exploatare...

Prohor îşi dădea seama foarte bine că apariţia sa îl mira pe porucic, care uitase de mult de acea exploatare, şi acum amîna dinadins luarea unei hotărîri, născocind fel şi fel de pretexte.

— Pentru exploatarea terenului e nevoie de un capital însemnat. Dispuneţi de aşa ceva? — i-o trînti Prohor drept în faţă.

Porucicul Priperentiev se apucă cu mîinile de cap, făcu un pas înapoi şi se aşeză pe scaun.

—ţ Vă rog, luaţi loc. Despre capital, ce să vă spun ? îl am şi nu-[1]! am... De altfel... Mai curînd cred c-o să-1 am. Mă însor... Logodnica mea are avere frumuşică... Sidorenko ! Adu nişte cafele...

Ofiţerul se încruntă, îşi ţuguie buzele şi, 1-uînd un aer nepăsător, începu să-şi umple luleaua.

— De altfel... Ştiţi ceva ? Serviţi, vă. rog, cafeaua. Doriţi o ţigară de foi ? Ptiu, dar... nu am... Măgarul acesta de soldat! Uf ! Ştiţi ceva ? Veniţi la mine diseară să facem o partidă de bacara. Credeţi în noroc, în zodie ? Aha ! S-ar putea să cîştigaţi exploatarea la cărţi. Eu o evaluez la o sută de mii.

— Eix v-aş oferi o mie...

— Gum ? Ce-aţi spus ? ! — strigă porucicul şi îşi holbă spre musafir ochii săi lăcrimoşi de pişicher, cu scăpărări de obrăznicie.

— O mie — repetă calm Prohor, împingînd la o parte ceaşca cu cafea. — De fapt, aţi pierdut toate drepturile asupra acestui teren, întrucît nu l-aţi exploatat timp de douăzeci de ani. Ca atare, termenul a expirat.

N-am însă nici o poftă să încep la forurile în drept § demersuri pentru o eventuală arendare... *Aş* prefera să ne înţelegem... Să rni-1 cedaţi direct...

— Scuzaţi, dar... De care teren vorbiţi ? Care anume, stimate domn ?

— Ce întrebare ! Vorbesc de terenul aurifer din taiga...

— Aha ! —< exclamă gros porucicul, dînd din cap. — Vi-1 cedez contra şaptezeci şi cinci de mii... Ha-ha !... Anul trecut mi s-au oferit două sute de mii... Eram însă în bani şi am neglijat afacerea...

— Cine v-a oferit ?

— Un oarecare Piotr Semionovici Pupkov, proprietarul unor exploatări aurifere.
— N-am auzit de numele ăsta.
— Ceva cam în felul acesta, înţelegeţi : Pupkov, Noskov, Hvostov... Unul aşa, cu cioc. Deci, şaptezeci şi cinci de mii...
— O mie...
— Nu-mi plac glumele. De altfel, aş vrea să mă sfătuiesc cu cineva. Telefonaţi-mi mîine la 39—64. *Adieu...* Trebuie să plec la regiment... Hei, Sidorenko !...
Prohor, fireşte, n-a mai telefonat, nici nu s-a mai întîlnit cu porucicul. în schimb, Iakov Nazarîci 1-a cinstit pe Sidorenko la crîşmă cu votcă, ochiuri cu şuncă şi bere, descosîndu-1. A aflat astfel de la" el tot ce-i trebuia. Ofiţerul era mînă spartă, cartofor şi beţivan. Uneori avea bani mulţi, dar de obicei trăia din cîţiva gologani împrumutaţi cînd de la gazda lui, Emilia Kar- lovna, cînd de la amărîtul de Sidorenko. De curînd, porucicul fusese pedepsit cu arest la garnizoană. Nişte jucători de cărţi îi dăduseră cu un sfeşnic în cap, iar a doua zi îşi bătuse şi el crunt ordonanţa, care era cu totul nevinovată. Sidorenko ar fi trebuit să se plîngă la superiori, dar pînă la urmă îl lăsase pe porucic în plata domnului.
Povestind toate acestea, sărmana ordonanţă, care se cam cherchelise,

vărsa lacrimi amarnice.
La orele douăsprezece fix, Prohor Petrovici se duse în audienţă la ministrul adjunct. Cu frac nou, cu jobenul în mînă, pudrat uşor, cu mustaţa şi barba potrivite „civilizat", stătea în anticameră şi se admira întro oglindă mare, atîrnată deasupra căminului de marmură.
— Excelenţa sa vă pofteşte.
Cu fruntea sus, Prohor păşi pe un oovor zmeuriu în vastul cabinet. Un bătrîne'l rumen, în haine civile, cu crucea ordinului „sfîntul Vladimir" la gît, aşezat la o masă neagră de stejar, îi arătă cu mîna fotoliul. Prohor se îhclină şi luă ioc. Bătrînelul îl măsură cu o privire de om cu experienţă, îşi netezi un pic barbişonu'l cănit şi-şi luă ochelarii de pe nas.
— V-am primit îndată pentru că ştiu cine sînteţi. Vă ascult.
Prohor îşi expuse cererea verbal, după care îi înmînă şi un memoriu.
—i Aha ! — exclamă bătrînelul, zîmbind cu bunăvoinţă. — Bine, bine... Treceţi peste vreo trei zile... Nu, mai bine peste o săptămînă. Nu sînteţi prea grăbit, nu-i aşa ? Aşadar, peste o săptămînă, la orele patru fix...
Apoi îşi făcu o însemnare pe calendar.
Prohor se ridică. Bătrînul îi întinse o mînă veştedă, năpădită de păr roşcat.
— Pot spera, excelenţă, în rezolvarea favorabilă a cererii meile ? — întrebă Gromov.

— Hm... N-aş putea să vă răspund numaidecît. Afacerea este destul de încurcată. Ştiţi, militarii ăştia... Porucicul acesta al dumneavoastră... Cum îi zice: Zapiralski ?...
— Priperentiev, excelenţă...
— Da, da... Priperentiev... Ei bine... — Bătrînelul rumen zîmbi larg, descoperind un şirag egal de dinţi falşi, strălucitori ca perlele. — Voi trimite memoriul dumneavoastră jurisconsultului-şef pentru aviz. Este un mare specialist în astfel de probleme. Să sperăm că vom ajunge la o rezolvare favorabilă, tinere. Să sperăm.
Exact peste o săptămînă, la orele patru, Prohor se afla din nou la ministrul adjunct. De data aceasta, bătrînul era în uniformă şi cu steaua unui ordin pe piept. Poate că de aceea se şi comporta cu solemnitatea corespunzătoare.
— Despre ce-j vorba ? Ah, da. Luaţi loc — rosti el rece, ou morgă.
—> Mi se pare că... Mi se pare că aţi solicitat...
— Am solicitat să i se retragă porucicului Priperen- tiev dreptul de proprietate asupra unui teren aurifer, urmînd ca acesta să fie trecut în posesia mea, excelenţă.
— Da, da... îmi amintesc perfect. Dacă aţi şti ce de probleme, ce de griji am pe cap. Şedinţe nesfîrşite, comitete, consfătuiri... Să înnebuneşti...

— Rosti toate acestea repede, repede, scuturînd din cap cu o grimasă de suferinţă. — în problema care vă interesează, stimate domn, se culeg în momeritul de faţă anumite date. La noi, în capitală, asemenea probleme se rezolvă foarte, foarte încet... Vrafuri de hîrtii, un noian de referate... O calamitate, o adevărată calamitate ! Mai treceţi peste o săptămînă. Vă previn însă să nu vă faceţi iluzii prea trandafirii: porucicul Priperentiev a făcut, la rîndul lui, o întîmpinare... Dar, ia spuneţi, aveţi o întreprindere mare acolo la dumneavoastră, în Siberia ?

— Pentru meleagurile noastre, destul de mare...

— Ce capital rulaţi ?

— Vreo zece-douăsprezece milioane, excelenţă.

înaltul demnitar tresări, lungi gîtul şi se întoarse

repede spre Prohor, care şedea în stînga lui.

— Oho ! — exclamă el aprobativ şi morga sa pieri ca prin farmec. — Foarte lăudabil. Cît se poate de lăudabil, domnul meu. Aşadar... ne-am înţeles.

Ridicîndu-se, strînse cu amabilitate mîna lui Gro- mov.

în timp ce-i ţinea paltonul lui Prohor, impozantul uşier în livrea, numai fireturi şi brandenburguri, i se adresă :

— îndrăznesc să vă întreb, cum au mers treburile domniei voastre ?

— Cam prost — mormăi Prohor şi-şi aduse deodată aminte de iun vechi sfat al lui Inokenti Filatîci: „O să te scoată din încurcătură uşierul sau feciorul. De ei

Uşierul, cărunt, cu barba lată, părînd, în livreaua lui cusută cu fir, un rigă de treflă, îl cercetă cu o privire versată, căutînd să ghicească cam cum stă cu finanţele. Prohor îi vîrî în mînă o bancnotă de douăzeci şi cinci de ruble şi se îndreptă încet spre ieşire. Luîndu-i înainte, uşierul îi deschise uşa, făcu o plecăciune adîncă şi mormăi printre dinţi :

— Vă foarte, foarte mulţumesc, înălţimea voastră. Şi... să-mi daţi voie să vă spun ceva... în anticameră e cam greu, că-i lume multă. Vă sfătuiesc, la caz că afacerea nu merge sau se tărăgănează, să lucraţi, să-mi fie cu iertare, prin partea femeiască... Adică... înţelegeţi şi dumneavoastră : *blezirul* dragostei, deh, amoarea boierească, oum s-ar zice. Da... Aşa, de pildă, *escelenţa* sa e *acriditată,* ca să zic aşa, pe la madam Zamojska.

— Contesa? ! — întrebă mirat Prohor, simţind o strîngere de inimă. Prin faţa ochilor lui trecură într-o clipă Nijni-Novgorod, tîrgul, malul verde de sub zidurile cetăţii şi banda de tîlhari. — Zamojska ? Contesa ?

— Cam pe aproape. E doar baroneasă... Binevoiţi să vă însemnaţi adresa dumneaei.

în vremea asta, se împlinise şi sorocul osîndei lui Inokenti Filatîci. Prohor se plictisea fără el. Iakov Naza- rîci era în întregime absorbit de treburi, aşa că nu puteai să-1 abaţi de pe „călea cea dreaptă". Celălalt era un bătrîn vesel şi plin de fantezie. în tovărăşia lui puteai face şi un chef la toartă. Păcat, zău !... Ce-1 apucase pe afurisitul acela fără dinţi să muşte de nas oamenii onorabili !...
Dimineaţa, la uşa lui Prohor bătu cineva şi în cameră intră un lungan în uniforma Direcţiei Penitenciarelor, cu o mutră tîmpă, ca de bou. Nu era chip să-ţi dai seama dacă zîmbeşte ori îşi încreţeşte faţa ca pentru a strănuta. Ii întinse lui Gromov un plic roz, cu pete de grăsime :
— Poftiţi, domnule, un răvaş din partea preacinstitului apropitar de mine de aur din Siberia, Inokenti Fi'latîci Gruzdev şi Fiii.
— N-are decît o fiică văduvă. Şi apoi, nici nu e proprietar de mine. Ce vrea ?
— Binevoiţi să citiţi.

„Dragul meu Proşenka. Să mă ierţi, pentru numele lui dumnezeu. Rublele tale, ăle două miare şi jumătate, le-am băut împreună cu toţi fraţii din

pușcărie. Prea îmi era lehamite. Fețișoara și picioarele mi s-au umflat, dară nu mai fac boroboațe : nu încurc mutrele. Să-mi aduci vineri, rogu-te, niște haine pe măsura mea și o pereche de cizme. N-ar strica și o șapcă, că ce-am avut fie că am dat pe băutură, fie că mi s-a furat, așa că acu n-am pe mine decît halatul de pușcăriaș. Ba am făcut și păduchi."

— I se dă drumul vineri ? — întrebă Prohor, întin- zînd scrisoarea lui Iakov Nazarîci.
— Da, să trăiți... — răspunse lunganul, luînd poziția de „drepți" și ținîndu-și sabia cu mîna.
— Așa-i că bătrînul e om vesel ?
— Chiar foarte, să trăiți... Cît îi de al dracului subdirectorul închisorii, dar și el se îmbată turtă de două ori pe zi. Se pilesc și gardienii, și toată gașca de pușcăriași.
Prohor îi dădu bacșiș trei ruble și-1 lăsă să plece. Iakov Nazarîci se tăvălea de rîs.
în ziua eliberării lui Inokenti Filatîci, în ziarul de seară „Birjevka" apăru un foileton calomnios intitulat: „Veselă pușcărie!" Descriind colorat bacanalele din- tr-una din închisorile Petersburguiui, autorul foiletonului cerea să se întreprindă neîntîrziat o anchetă în această afacere scandaloasă și să se ia măsuri pentru pedepsirea exemplară a celor vinovați, în frunte cu directorul

închisorii şi cu eroul acelor „beţii monstre", negustorul siberian I. F. Gruzdev, închis pentru faptul că 1-a muşcat de nas pe şeful de tren Hrapov.

Pus în libertate, Inokenti Filatîci cumpără vreo sută de exemplare din numărul respectiv al ziarului şi le trimise tuturor cunoştinţelor, cu o notă lipită sub foiletonul cu pricina, care glăsuia : „Salutări din Petersburg".

Era în al nouălea cer. Se plimba prin oraş cu aere de erou vestit în lumea întreagă, zîmbind în stînga şi-n dreapta, uitîndu-se în ochii tuturor, de parcă ar fi vrut să spună : „Aţi citit ? Eu sînt Inokenti Gruzdev !"

2

— Doamna nu doreşte să facă o plimbare ?

— De ce nu ?... Cu dumneata — oricînd, bucuroasă. Eşti veşnic atît de prins cu treburile, că nici nu se poate apropia omul de dumneata.

Nina lucra în grădină, îmbrăcată cu un halat alb, mînjit de pămîntul jilav.

—i Ce faci ? încercări de selecţionare, obţinere de hibrizi, ori diverse scamatorii americane ? — întrebă Andrei Andreevici Protasov, aşezîndu-se alături de ea pe bancă.

— Fel de fel. Priveşte ce cactus neobişnuit... Aproape că nu are nici un ghimpe. Ce zici : nu-i ciudat ? Ai mai văzut cactuşi fără ghimpi ? Ia spune !

— Ou ghimpi ori fără ghimpi, totuna e, n-are nici o importanţă. Buruiana nu-i om.

— în primul rînd, nu-i buruiană. Iar în al doilea...

— în al doilea, îmi pare rău că firea dumitale n-are nici un ghimpe. Nu ţi-ar strica...

— De ce ?

— Fie şi numai ca să poţi înţepa idravăn, să curgă sînge. Vrei să ştii pe cine ? Pe soţul dumitale, de pildă.

Iartă-imă... Pentru lipsa lui de scrupule... Pentru, cum să zic... De altfel, ştii şi dumneata pentru ce...

Nina se îndreptă de mijloc şi lăsă din mînă lopăţica de fier cu care lucrase. Pantofii ei de lucru, scîlciaţi, îşi îndepărtară vîrfurile.

— Ce să fac, ce ? ! — strigă ea cu aprindere şi totodată cu amărăciune. — Dacă ar fi barem un cactus, o tufă de iasomie, un măr... l-aş putea altoi, înnobila... Dar, din păcate, nu e decît un om. Şi încă ce om! Cremene, fier !

— Mă întrebi ce să faci ? Hm ! — încurcat, Prota- sov zîmtbi şi încăpu să scormonească pămîntul cu bastonul. — Important e că în conştiinţa

dumitale a încolţit gîndul că forţa trebuie biruită prin forţă, iar convingerile — prin convingeri contrare. Cum şi ce să faci, asta-i o problemă de tactică... Hm... Iartă-mă, dar în chestiunea aceasta nu mai am dreptul să mă amestec... Găseşte singură soluția, cu ajutorul inimii şi inteligenţei dumitale.

Privirile lor se întîlniră, apoi se despărțiră repede. Nina suspină şi spuse :

— Vino să-ți arăt opera mea.

Porniră înainte pe potecă. Inginerul Protasov călca agale, ou paşi tîrşiţi, iar Nina — iute, cu energie. Trecură ipe lingă două statui de ghips reprezentînd pe Apollo şi Venus, amîndouă cu -nasurile rupte, ocoliră un chioşc chinezesc îmbrăcat în viţă de vie, ce se înălța pe un mic dîmlb, și ajunseră într-o livadă întinsă, împrejmuită de un gard înalt, cu un mic foișor de observaţie pentru paznic, de-a lungul căreia se înșiruiau răzoare lungi, egale cu tot felul de arbuști fructiferi : zmeură, agrişe, coacăze şi rînduri de pomi roditori tineri.

— Ai mai auzit ca prin părţile noastre friguroase să rodească mere, vişine, prune ? Priveşte-le ! Poftim, culege şi mănîncă. Iată zmeură mare cît nuca, iar alături — mure aproape coapte. Sînt un soi special. Nici nu ştii

cît de recunoscătoare îi sînt lui *mister* Cook.

— De fapt, nu lui, ci lui Luther Burbank Nu-i aşa ?

— Fireşte, mai cu seamă lui, acestui vrăjitor, acestui „darvinist spontan", cum i se spune în America. Da, dacă n-ar fi fost *mister* Cook, nici n-aş fi bănuit măcar de existenţa lui Burbank.

Într-adevăr, *mister* Cook, îndrăgostit fără speranţă de Nina, observîndu-i înclinaţia pentru pomicultură, comandase din America cu trei ani în urmă şi-i făcuse cadou de onomastica ei o minunată operă în douăsprezece volume, intitulată „Luther Burbank. Metodele şi descoperirile lui", însoţită de o mie cinci sute de planşe în culori, executate artistic, ilustrînd etapele vieţii acestui genial botanist autodidact din California.

Inginerul Protasov aflase de acest cadou şi răsfoise cu interes lucrarea. Nu ştia însă că, foarte cuirînd după dăruirea ei, *mister* Cook izbutise, cu ajutorul ameninţării că se va sinucide, să obţină din partea Ninei o întâlnire. întîlnirea aceasta între patru ochi, foarte neplăcută pentru Nina, avusese loc într-o seară, în păduricea de cedri din apropierea „Foişorului de veghe". Secera lunii noi plutea pe bolta senină a cerului, aerul răcoros mirosea a răşină. *Mister* Cook îi sărută mîna Ninei, căzu în genunchi

în fața ei și începu să plîngă. Nina tremura ca varga. Tulburat la culme, *mister* Cook uitase toate cuvintele rusești și, lipindu-și fruntea înaltă de pantofiorii ei prăfuiți, mormăia cuvinte fără șir într-o limbă necunoscută Ninei. Ea îl ridică de jos și, ținînd mîinile reci ale nefericitului în palmele ei fierbinți, îi spuse:

— Dragul meu Albert Henrikovici ! Prețuiesc sentimentele ce le nutrești pentru mine. O să te stimez întotdeauna și o să țin la dumneata ca la un om simpatic. Atît și nimic mai mult.

— O, da ! O, da! Se nu revnești la bunul altuia ! — începu să zbiere ca. un nebun *mister* Cook. Deodată se smuci brusc și scoase din buzunar un revolver pe care și—1 lipi de .tîmplă. Țipînd, Nina se repezi spre el. *Mister* Cook o luă la fugă și trase de două ori din goană, în aer. Deodată, nu departe de ei, izbucniră strigătele speriate ale unei femei :

— Ajutor, ajutor! Săriți! — și printre copaci se zări fusta înfoiată, cu volănașe a Nadenkăi, ca totdeauna înzestrată cu darul omniprezenței, alergînd spre

De bună seamă, inginerul Protasov nu știa nimic des- prea acea ciudată întîmplare. Ar fi uitat, neîndoielnic, de ea și Nina, dacă n-ar fi urmat șantajul Nadenkăi. Cînd și cînd se ivea în casa Gromovilor ca o pisicuță

blîndă, lingușitoare, căpăta din partea gazdei o pereche de cercei, un mic inel ori un cupon de catifea pentru o rochie și, de fiecare dată, spunea, luîndu-și rămas bun :

— Acuși n-o să vă mai stingheresc.

Cît despre *mister* Cook, dacă ar fi avut dairul clar- viziunii, poate că n-ar fi tras în aer, ei și-ar fi adus chiar atunci la îndeplinire amenințarea. Nu-și putea închipui că idealul pasiunii sale platonice, Nina, nutrea de mult în fundul sufletului un sentiment de dragoste pentru fericitul Protasov. Sentimentul acesta însă, doar pe jumătate îndreptățit, dar trainic, fusese alungat de Nina în tainițele cele mai ascunse ale sufletului său, învăluit în negura deasă a luptei lăuntrice dintre mintea și inima ei, strivit sub greaua povară a amarelor reflecții și a întrebării: ce va spune „lumea bună" ? Sentimentul acesta îi părea chiar Ninei straniu, înspăimîntător, tenebros. Nu era deci de mirare eă nu numai *mister* Cook, atît de naiv în ceea ce privește subtilitățile vieții, dar nici chiar Protasov, om cu un ascuțit spirit de observație și cu mare putere de pătrundere, nici nu bănuiau măcar ce tăinuiește inima Ninei Gromova, totdeauna atît de aspră cu ea însăși, avînd o formație sufletească de adevărată puritană. Și totuși Andrei An- dreevioi Protasov fusese și el ușor atins de aceeași dulce otravă ca

şi *mister* Cook, El avea însă principii, principii ce-i erau mai scumpe ca orice, năzuinţe şi idealuri care reprezentau însăşi viaţa lui. Preocupat de alte probleme spirituale decît Nina, punea aceste idealuri mai presus de orice afecţiune.

Astfel se ţesuse un labirint tainic, pînă la o vreme ascuns, în care se învălmăşeau felurite căi ce duceau de la o inimă la alta, de la o minte la alta. Peste toate domnea însăşi viaţa, cu legile ei neschimbate pe care nu le putea încălca nici o făptură vie.

— Da, da... Admirabile mere ! Dar prunele sînt şi mai gustoase — spuse Protasov, plescăind cu poftă. — Nimic de zis... O nouă latură pozitivă a dumitale... în genere, dumneata...

— Ce vrei să spui ?

Inginerul Protasov îşi şterse mîinile cu batista, îşi şterse apoi şi buzele severe, neumbrite de mustăţi, şi se uită impasibil prin lentilele *pince-nez*-ului său în ochii mari şi ageri ai Ninei.

—i Ai putea să fii de aur pur, dacă nu ai avea în dumneata atîtea amestecuri străine.

în privirile Ninei se aprinse pentru o clipă bucuria, dar apoi ochii i se întristară din nou.

— Amestecuri străine ? Adică elemente care trebuie eliminate, nu ? Care anume ?

— Elimină tot ce te împiedică să fii un om adevărat. Credinţa dumitale copilărească în soartă, în necunoscut, în tot ce e supranatural, transcendental...

— Să-1 alung pe părintele Alexandr, să prefac biserica în club şi... să-mi lipsesc pe vecie sufletul de toate comorile lui... Asta vrei ? Mulţumesc !

— Intelectul dumitale — nu vreau să spun „sufletul" — nu va fi văduvit de nimic. Dimpotrivă, se va îmbogăţi...

— în ce fel ?

—
Te vei ridica deasupra tuturor acestora. Adevărul este totdeauna concret. Năzuinţele raţiunii dumitale vor fi descătuşate, scopul vieţii va deveni pentru dumneata palpabil, real, realizabil. De bunăvoie, nesilită de nimeni, vei uita de persoana dumitale şi, tot aşa, de bunăvoie, îţi vei închina toate puterile oamenilor, colectivităţii, societăţii.

— Dragul meu! — protestă Nina cu aprindere, stăpînindu-şi enervarea crescîndă. —[1] Crezi oare că eu, o creştină, nu lucrez pentru binele societăţii ? Credinţa mea mă cheamă, mă îndeamnă, îmi porunceşte să-mi petrec vremea printre cei umiliţi şi obidiţi. Da, în măsura puterilor mele, sînt alături de ei. Cît despre fetişism, dacă eu am un fetiş al- meu, îl ai şi dumneata pe al dumitale.

— Eu am ipoporul.

— Şi eu la fel.

— Dumneata ai un soţ, o familie, o viaţă îmbelşugată, iar bogăţia te împiedică să vezi sărăcia şi durerile celor exploataţi.

— Ai vrea să mă lepăd de familia mea, de soţ şi de avere ? îmi ceri foarte mult, Protasov.

— Dacă nu mă înşel, şi Gristos al vostru îţi cere tocmai renunţarea la bunurile de care nu vrei să te lepezi, înseamnă deci fie că îndemnul lui e prea slab, fie că dumneata însăţi n-ai destulă tărie.

Ieşiseră de mult din livadă şi acum străbăteau aşezarea, îndreptîndu-se spre marginea ei. Stingherită, Nina îşi aţintise privirile în jos. Inginerul Protasov îşi dădea seama în sinea lui că vorbele lui erau lipsite de tact şi se dojenea el însuşi pentru convorbirea aceasta, la urma urmei neplăcută şi fără nici un rost.

Treceau tocmai prin faţa unei barăci pentru muncitorii familişti. Patru rînduri de bîrne deasupra pămîntu- lui şi un stînjen adîncime în pămînt... în dreptul uşii, se jucau mai mulţi copilaşi cu burţile umflate.

— Nu m-am abătut niciodată pe aci — spuse Nina. — Oamenii aceştia îmi inspiră frică... Toţi băieşii sînt nişte scandalagii, nişte beţivi.

—

2 — Dragostea pentru flori şi, îndeobşte, pentru natură17 îl face pe om să se înalţe dincolo de hotarele lumii sale. Iată, acum sîntem într-o altă lume, într-o lume care nu seamănă cu a noastră. Ce-ai zice să aruncăm o privire în ea ? — întrebă inginerul Protasov, zîmbind abia perceptibil.

Coborînd treptele strîmbe, pătrunseră în sălaşul acela pe jumătate subteran. Faţă de lumina de afară, în baracă domnea un întuneric de cavou. Nina fu izbită de aerul închis, nesănătos dinăuntru. Era o duhoare adunată în decurs de ani şi ani. îşi duse batistuţa parfumată la nas şi-şi roti privirile împrejur. O groapă adîneă de un stînjen, un adevărat mormînt... Prin ferestruici abia dacă se strecura o lumină firavă, searbădă. Paturi de lemn înşirate de-a lungul pereţilor de lut şi pe ele —i oameni. Unii dormeau, căci era zi de sărbătoare, alţii îşi cîrpeau zdrenţele ori, despuiaţi, se îndeletniceau cu prinderea păduchilor. Bărbaţi, femei şi copii. Larmă. Cînta o armonică. Scuipături, înjurături, cîntece. Copăiţe şi leagăne atîrnate, două cuptoare ţărăneşti, hîrdaie cu lături, cîini, pisici, înghesuială şi o murdărie de nedescris.

— Dragi prieteni! — spuse Nina tare. — De ce nu deschideţi ferestrele ? Ce miros îngrozitor... E cît se poate de nesănătos...

— Ce spui, e nesănătos ?! — răsunară deodată glasuri din trei locuri. — Da' tu cine eşti ?

— E cucoana, cucoana ! — trecu ca un freamăt prin baracă şi larma începu să se domolească.

— A, cucoana ? ! Nina Iakovlevna ? Bine! Ia loc, nu căta, că n-ai unde. Stai jos şi dumneata, domnu. Mai mare ruşinea la noi. înghesuială... păduchi. Vedeţi să nu vă alegeţi cu ei şi dumneavoastră. Sînt ai dracului, pişcă tare... Iacă, în colţul cela trage să moară un bă- trîn. Dincoace, o femeie e gata să nască, au şi apucat-o durerile. Mai avem vreo doişpe bolnavi. Au răcit, că lucrează mereu în apă. Gromov nu ne dă încălţări. îi zgîrcit rău ! Să nu-ţi fie cu supărare, cucoană. Matale nu-i semeni, eşti femeie cu suflet. îţi pleci urechea spre noi, păcătoşii...

Vorbeau deodată weo zece. De ruşine, Ninei îi ardeau urechile. Nu ştia ce şi cum să le răspundă.

— Iacătă : crăpăm ! — şuieră, răsărind deodată în faţa ei, un om beat, oblojit la cap, cu barbă şi ochi roşii ca de bolnav. — Crăpăm, ne ducem dracului! Ai oare putere să ne întorci viaţa aşa, cu capul în sus, ca să trăim şi noi 'Omeneşte ? Nu poţi ? Atunci, du-te dracului !

— Iaşka, tîmpitule ! Ce te-a apucat ?! — se răstiră la el ceilalţi.

Protasov spuse şi el, cu o scăpărare în Ochii micşoraţi :

— Ia ascultă, prietene... Poartă-te ca oamenii.

— Bună ziua, boierule ! Nu te-am cunoscut. E întuneric acilea. Pe matale te cinstim, boierule, că eşti şi matale la cheremul altora. Dar pă ăştia, pe Gromovi... — zbieră omul, fluturîndu-şi cîrpa. — Arde-i-ar focul !...

— Taci, Iaşka, dobitocule! Taci, mă, din gură ! — îl repeziră din nou ceilalţi. — De Nina Iakovlevna să nu te atingi...

— Toţi îs din acelaşi cuib de năpîrci !... — răcni Iaşka şi începu să împroaşte sudălmi cumplite. Ceilalţi îl înhăţară şi-1 traseră într-un colţ. — Am spus adevărul adevărat ! — strigă el smucindu-se. — Şefii de echipă ne înşală, ăi de la *adimîstraţie* ne trag pe sfoară la socoteli, stăpînu ne pune să plătim gloabe şi ne numără cu pumnul dinţii din gură. Unde-i dreptatea ? Unde-i dumnezeu ? Pe ei, asupritorii blestemaţi ! Săriţi pe ei ! Căsăpiţi-1 pe pristav !

Pe Nina o treceau fiorii. îi venea să strige, să plîngă. Protasov îşi muşca buzele. Pereţi de lut, pe jos — pămînt, noroi. Lîngă masă, se umfla în guşă o broască rîioasă. O fetiţă fugea după un şarpe de casă, negru, cu dungi galbene, care se tîra repede pe jos, şi-1 bătea cu

mătura. Şarpele se făcea ghem şi şuiera, ameninţînd-o cu limba lui fără venin.

— Palaşka! De ce chinuieşti jivina ? îţi arăt eu ţie ! •— strigă la ea o bătrînă cu părul cărunt şi buzele supte.

într-un colţ, o femeie aprindea luminări de ceară la căpătîiul muribundului. într-altul, femeia care intrase în durerile facerii scotea urlete sălbatice.

Apa curgea şiroaie pe bîrnele mucegăite.

Iaşka cel bărbos îşi dăduse frîu slobod : răsturna laviţele şi arunca de colo-colo lăzile cu avutul altora. Cîţiva bărbaţi, beţi ca şi el, şi tot atît de fioroşi, tăbă- rîră asupra lui ca lupii, strigînd :

— Ai căpiat, Iaşka ? !... Hei, băieţi, legaţi-l! Du- ceţi-1 la cămară...

Liota de copii îşi uni plînsetele cu larma şi cu înjurăturile celorlalţi. Femeia, în chinurile facerii, începu să urle atît de cumplit, încît Nina îşi astupă urechile şi, cutremurîndu-se, se repezi afară. Ca scăpată din ştreang, trase cu sete în piept aerul proaspăt.

— Să intrăm în altă baracă, la holtei.

— Mulţumesc... îmi ajunge.

„N-am primit nici o scrisoare de la tine, Prohor. Ai trimis la administraţie cincizeci şi două de telegrame, iar mie — nici un cuvînt. Cum se explică asta ? Tace şi tata, tace şi Gruzdev. O duceţi cumva într-o beţie ? Ieri am fost împreună cu Andrei Andreici în baraca numărul douăzeci şi unu. 'Condiţiile de viaţă sînt îngrozitoare, mai cumplite ca la ocnă. Ele trezesc în suflet o mustrare îndreptăţită atît faţă de patronul care a oobo- rît oamenii la animalitate, cît şi sentimente negative faţă de aceşti oameni, faţă de aceşti robi care sînt în stare să îndure o viaţă de ocnaşi şi să se supună unui patron atît de crud ca tine. Te rog să-mi ierţi tonul, dar nu mai pot. Am dat dispoziţii muncitorilor forestieri să pregătească materialele necesare pentru construirea unor barăci mari şi luminoase. Să nu te superi. Aceasta nu e o pagubă, dimpotrivă, poate aduce numai folos întreprinderii. în cazul cel mai rău, iau jumătate din cheltuieli asupra mea. Nu mai pot. Nu vreau să fiu părtaşă la o astfel de atitudine criminală faţă de viaţa oamenilor. Nu fi supărat. înţelege-mă şi iartă-mă.

Nina"

Peste unsprezece zile, drept răspuns la această scrisoare, sosiră două telegrame. Cea adresată inginerului Protasov suna astfel :

„Tăietorii să pregătească mai departe buşteni pentru plutărit. Nu clădiţi nici un fel de barăci. Nu admite amestecul nimănui in atribuţiile dumitale.

Gromov"

Cealaltă telegramă era pe numele Ninei Iakovlevna :

„Sîntem cu toţii bine, sănătoşi. Vezi-ţi de copil şi de mere. Lasă prostiile. Tonul scrisorii este nou. Bănuiesc cine a inspirat-o. Cînd mă întorc, stăm de vorbă. La revedere.

Prohor"

Curînd după primirea acestor telegrame, sosiră din partea lui Inokenti Filatîci douăsprezece exemplare din „Birjevka" trimise la douăsprezece adrese diferite, pe numele unor persoane de vază de prin partea locului.

Toată lumea făcu mult haz de foiletonul din ziar. Numai Ana Inokentievna umblă o săptămînă încheiată cu ochii plînşi.

Numele lui Prohor Petrovici Gromov era cunoscut de mult în cercurile comerciale din Petersburg. Prezicîn- du-i un viitor strălucit, capitaliştii cu experienţă îi deschideau credite nelimitate. Cei mai largi la pungă îi propuneau să se asocieze cu el, spunîndu-i că în Siberia erau bogăţii nesfîrşite şi nu putea prididi de unul singur. Prohor Petrovici însă prefera să-şi clădească singur viaţa şi n-avea nevoie de nimeni. Firma „Prohor Gromov" trebuia să ajungă vestită în întreaga Rusie şi, cu timpul, poate că şi străinătatea cea trufaşă avea să se. plece în faţa realizărilor lui.

De altfel, cam aşa se şi întîmpla. Prohor expedia de pe acum direct la Danzig, Hamburg şi Liverpool păr de porc şi de cal, miere şi blănuri scumpe. îi mai rămînea destulă marfă şi tpentru Rusia. încheiase cu o firmă din Moscova un contract avantajos pentru a-i furniza blănuri în valoare de opt sute de mii de ruble în argint. La Petersburg încheie un contract pentru o sumă de mai multe milioane, prin care se obliga să aprovizioneze una din căile ferate ale ţinutului cu material lemnos, traverse, cupru în bare şi fontă. Noua exploatare auriferă promitea să-i aducă şi ea venituri foarte mari.

Prohor proceda întotdeauna cu hotărîre în tot ce făcea. Tocmai de aceea, fără să mai tărăgăneze, sună la ora unu la uşa baronesei Zamojska. Se îmbrăcase dinadins ca un viteaz din baladele populare. Surtuc lung de postav, turnat pe trup, rubaşcă de mătase albastră şi cizme de lac... Apăsă pe buton cu un fior lăuntric. Gîn- dul că baroneasa Zamojska era una şi aceeaşi cu contesa care-1 jefuise la Nijni-Novgorod îl cam făcea să-şi piardă cumpătul.

întinse portarului o carte de vizită cu chenar auriu : *„Prohor Petrovici Gromov, proprietar de exploatări aurifere şi comerciant din Siberia".* Portarul îşi îngustă ochii, citi cartea de vizită, se plecă slugarnic în faţa lui Prohor şi trase de clopoţel.

— Avem un musafir ! Du-o doamnei baronese — spuse el autoritar subretei care venise îndată la chemare.

— Cum arată doamna ? — întrebă Prohor, potri- vindu-şi hainele în faţa oglinzii.

— Ca toate doamnele, înălţimea voastră — răspunse portarul, ţuguindu-şi buzele şi acoperindu-şi gura cu vîrful degetelor. Era cu mult mai puţin arătos decît portarul impunător de la minister : avea nasul cît un bumb şi o livrea din postav de mîna a doua.

— Bălaie sau oacheşă ?

— Oacheşă! Aţi binevoit să ghiciţi, înălţimea voastră.

—i Durdulie ?

— Mda ! Plinuţă.

— Doamna baroneasă vă pofteşte — anunţă subreta, deschizînd larg uşa.

Prohor păşi pragul salonului cu fruntea sus. Pe degetul lui mic strălucea un briliant din cele mai mari.

— Binevoiţi să luaţi loc.

Oglinzi în rame aurite, o blană de urs alb pe jos, pe tavan o frescă înfăţişînd trei fecioare goale şi amoraşi plutind printre nori.

Portiera se dădu în lături şi baroneasa intră foşnin- du-şi fustele. Prohor simţi o ciudă. Nu era vechea lui cunoştinţă. Se ridică, se înclină şi-i sărută apăsat mîna.

— Doamne, ce voinic sînteţi ! Şi ce... — Baroneasa rîse nazal, îşi potrivi danteluţele pe pieptul înalt şi spuse :

— Luaţi loc.

Prohor se lăsă într-un jilţ care gemu sub greutatea lui.

— Iertaţi-mă. Am îndrăznit, ca să zic aşa...

— Sînt încîntată... Fumaţi ? Poftim.

îi întinse poirtţigaretul său de aur şi aprinse şi ea o ţigară. Prohor văzu în odaia de alături un căţeluş alb, lăţos, care se învîrti un timp pe lîngă o vaiză cu flori aşezată pe parchet, apoi ridică, fără ruşine, piciorușul... îi veni să rîdă. Muşcîndu-şi buzele, spuse :

— Minunată este toamna la Petersburg.

—i Da. în general, Petersburgul este minunat. Dar în Siberia cum e ? Sînteţi însurat ? Aveţi o întreprindere mare ? Intenţionaţi să staţi mai mult timp la Petersburg ? Vă duceţi la operă ? Ei, ce spuneţi despre Şaliapin ?

Prohor încerca să-i răspundă la întrebări, dar abia reuşea să spună cîteva vorbe, că baroneasa îl şi întrerupea îndată.

Se servi pe o tavă ceai cu lămâie şi fursecuri. Pe tavă erau trei ceşti.

— Anunţă-1 pe Semion Semionovici că ceaiul e servit.

Ropotind cu tocurile înalte, subreta, cu şorţuleţ scrobit, se făcu nevăzută. Baroneasa îşi potrivi zulufii negri prinşi deasupra urechilor cu o diademă în formă de şarpe strălucitor, se lăsă pe speteaza fotoliului şi-şi trecu vîrful limbii peste buzele roşii, subţiri :

— O clipă ! Cred că de dumneavoastră mi-a vorbit Samion Semionovici, nu ?
— Souzaţi-mă, dar... cine e Semion Semionîci ?
Privindu-1 în ochi, baroneasa înclină capul spre umărul stâng, îl ameninţă cu degetul mic şi rîse nazal :
—■ Vai, vai, vai ! Nu-1 cunoaşteţi pe generalul care...
— Scuzaţi-mă! — exclamă descumpănit Prohor. — Da, da.
In clipa aceea, din odaia de alături intră ou paşi măruntei şi înaltul demnitar.
— Hop-la, hop ! Hop-la, hop ! — striga el pocnind din degetele mîinii ridicate, iar căţeluşul sărea în sus, scheunînd şi scuturîndu-şi Mâniţa lăţoasă.
— Semion Semionîci, nu aşteptai oaspeţi ?
—i Oho, ce surpriză plăcută ! — înaltul demnitar se îndreptă cu braţele date în lături spre Prohor, dar se opri la vreo trei paşi de el. — Cu ce vă pot servi ? A, dumneata eşti ! Ţi-1 prezint, Nelly... Un tânăr admirabil. Dar, te rog, nici o vorbă despre afaceri... — îl preveni el pe Prohor^ dând din mâini. — Nimic ! Vorbim despre ele numai ân cabinet, la minister... Aici... Ştii... ? Doamna mi-e verişoară. Soţia mea se află la cură, la Karlsbad... Eu am trecut numai puţin pe aici, pentru câteva ciipe. S-a servit ceaiul ? Minunat. Ei, dragă verişoară, eu am plecat. Şedinţe şi paraşedinţe... Sumedenie de şedinţe... Chiar şi ân zile de sărbători. — înaltul demnitar se apucă cu mîinile de cap. — Am să înnebunesc !
Îşi bău ceaiul în picioare.
— Marta ! — strigă el. — Adu-mi servieta şi mănuşile. — Sărută mîna baronesei şi-1 salută din cap pe Prohor. — Aşadar, peste o săptămînă... Dar te previn... Adică nu, nu... Nici o vorbă despre afaceri. La revedere ! —' Din prag, trăgîndu-şi mănuşa pe mîna stîngă, strigă: — Verişoară ! Bine că n-am uitat... Să-i dai domnului industriaş o listă de subscripţie. O sută, două sute de ruble, cît îl lasă inima... în folosul orfanilor, fii de ofiţeri superiori şi inferiori în retragere.
— Excelenţă ! — rosti Prohor şi vîrî mîna în buzunar. — Sînt bucuros să subscriu nu o sută sau două sute de ruble, indiferent în folosul cui. Poftiţi un cec pentru cincisprezece mii !
Rostind aceste cuvinte, puse pe catifeaua crem, cu care era acoperită masa rotundă, un cec albastru.
— Oho-ho ! Oho ! — exclamă bătrînul şi, lunecînd pe parchet ca pe un patinoar, ajunse într-o clipă la Prohor şi îi scutură mîna cu o căldură nespusă, exclamînd : — Este... este... o ofrandă splendidă din partea dumneavoastră. încă o dată, mersi. Ţin să vă exprim cele mai călduroase mulţumiri din partea orfanilor de ofiţeri, al căror binefăcător sînteţi. Să treceţi mîine la ora unu... pe acolo... Aţi înţeles ? Poimîine plec în inspecţie. Avem oarecare... Aşadar...
Deodată se aprinse la faţă, vîrî cecul în servietă cu o mişcare avidă şi, furişînd o privire spre fruntea baronesei care se întunecă deodată, ieşi repede, lunecînd pe uşă.
Prohor nu mai zăbovi mult. încercară să mai înfiripe conversaţia, zadarnic însă : gîndurile baronesei se învăl-măşeau, se încurcau, iar ochii ei erau amărîţi ca ai unei victime jefuite ziua-n amiaza mare. Prohor îşi dădu seama că trebuie să se retragă. Era încredinţat că a doua zi cererea lui va fi rezolvată favorabil. Se ridică deci.
Regăsindu-şi stăpînirea de sine, baroneasa îi admiră statura voinicească. Ochii ei negri, daţi ou rimei, seîn-teiară. întmzîndu-i mîna caldă, plină cu inele, spuse :
— Te aştept poimîine la şapte...
— Dimineaţa ?
— Ha-ha !... Ce nostim eşti !
—i Scuzaţi-mă... Bineînţeles, seara.,. Voi veni bucuros.
— Facem o promenadă pe insule. Pe urmă, vedem noi unde ne mai ducem. Am să-ţi fac cunoştinţă cu o prietenă a mea, o femeie frapantă, în genul celor din tablourile (lui Kustodiev Dar să ştii... — Aci îl ameninţă din nou cu degetul. — Sînt geloasă...
— Vai de mine, ce spuneţi ! — exclamă stmjenit Prohor, în timp ce gazda izbucni într-un rîs dulce, cristalin, uşor nazal. — Nu mi-ai spus totuşi dacă eşti însurat sau nu ?
— Sîn't, n-aş mai fi ! — îi scăpă lui Pirohor. Uitînd să sărute mîna întinsă, o strînse atît de zdravăn, încît amfitrioana se crispă şi gemu : — Ah !

— Terenul aurifer este al meu. Mîine se aprobă oficial.
—i Cît te-a costat ?
>— Cincisprezece, mii'.
— Un fleac.
Inokenti Filatîci îşi pusese o dantură nouă, bine potrivită şi acum învăţa să vorbească, luînd-o de la început, ca un prunc. Nu prea izbutea, căci sîsîia mereu — sî-sî-sî! — iar cînd se îmbăta, bolboroseala lui devenea de-a dreptul caraghioasă şi cu totul de neînţeles. Nu-şi pierdea însă cumpătul, li ajuta cu foc lui Prohor la treburi, se repezea el

însuşi la telegraf, făcea cumpărăturile necesare, achiziţionase şi trimisese la repezeală în Siberia zece vagoane de textile, manufactură, încălţăminte şi alte mărfuri. Strecurase în socoteala totală cîte ceva şi pentru prăvălioara lui, ceea ce alcătuia la un loc o sumă destul de frumuşică; doar n-avea să se lege Prohor Gromov de asemenea fleacuri. De aia era el Prohor Gromov ! Serile şi le petrecea în cîte o circiumă, asculta

' *Kustodiev, Boris Mihailovici* (1878-1927) - pictor rus, specializat în prezentarea tipurilor din pătura negustorimii (n. ed.).

cîntăreţe, -tarafuri de ţigani, sau intra la vreun cinematograf. Sîm'băta şi de sărbători se ducea la biserică. în biserica Mântuitorului de pe strada Sennaia i se furase o dată un portofel cît toate zilele în care nu erau însă decît vreo trei ruble în argint şi vechea lui dantură de cal : nu se îndurase s-o arunce, gîndindu-se că poate i-o prinde bine cîndva, în vreo daraveră.

Frumoasă, oacheşă ca o ţigancă, baroneasa şedea în landou alătura de Avdotia Fominişna Prahova, iar Prohor — în faţa celor două doamne. Trăsura ce se îndrepta spre Strelka, străbătând bulevardul Kamenno- ostrovski, se aplecase mult în partea în care era aşezată *madame* Prahova. Nici nu era de mirare, dat fiind că această cucoană, tînără dar impresionantă ca dimensiuni, cîntărea nici mai mult, nici mai puţin ca opt puduri. Bustul ei ieşea în afară aidoma unui munte. Ai fi zis că şnururile corsajului ei sînt gata-gata să plesnească, iar dantelele — să se sfâşie. Prohor o mînca din ochi, ca un băieţandru. Ce şolduri, ce umeri, ce faţă tînără, rumenă, autoritară şi cam semeaţă... Dar părul ei roşcat şi des străbătut parcă de aurul soarelui, dar ochii mari, cenuşii, care te îmbiau ! Dar buzele zâmbitoare, pline şi strălucirea radioasă a dinţilor regulaţi, splendizi ! Ei, drăcia dracului ! Ţi-a căzut cu tronc, Prohor...
— He-hep ! — striga birjarul şi totul trecea în goană prin faţa lor, totul rămînea în urmă.

Trecuse de orele patru după-amiază cînd inginerul Protasov primi un bileţel :
„Dragul meu A. A. Vino să iei masa cu mine. Nu ştiu de ce, dar mă simt nespus de tristă. *N. G."*

Se apropia miezul nopţii. Pristavul nu era acasă, iar musafirul nu pleca de loc. Nadenka nu ştia ce să facă. Fandoselile ei îi erau însă prea bine cunoscute lui Wladyslav Vikentievici Parczewski. Acesta îi sărută braţul gol mai sus de cot şi-i spuse cu o voce dulceagă, tremurătoare :
— De vrame ce bărbatul nu-i acasă... Ce ne-ar opri ?
Nadenka potrivi pernele şi dădu macatul la o parte. Inginerul Parczewskl îşi trase cizma din piciorul stîng.

Orologiul bătu ora douăsprezece.
— Ei?
— Poftim?
— N-ar fi timpul să pleci acasă, dragul meu siberian ?
— Casa mea e departe — răspunse Prohor, mîngîind cu mîna lui mare mânuşiţa cu unghii trandafirii a gazdei. — Permite-mi să dau un telefon...
Maşa, singura femeie la toate din casă, bătrânică şi chioară, strîngea de pe masă ceştile de ceai, sticlele goale şi gustările. Toţi trei erau destul de ameţiţi.
— Alo ! Filatîei, tu eşti ? Am întîrziat în vizită la cineva, la negustorul Serebriakov. Să nu mă aştepţi, înnoptez aici. La revedere...
Puse receptorul în furcă. Avdotia Fominişna rîdea în hohote, eu o dezinvoltură neruşinată, provocatoare.
— Asta-i bu-nă... Straşnic... — rosti ea tărăgănat, cu vocea-i igravă de contralto. — Ştii că-mi placi ? !... Ha-ha ! Fără să fi fost invitat! Frumos... Nu ţi-e ruşine ?
Goli cupa de şampanie. Buzele ei umede aşteptau un sărut, iar în ochii ei sclipea păcatul.
Prohor stătea rezemat cu spatele de sobă, tăcut, gî- fîinid ca o sălbăticiune. Se simţea pîrjolit de o pornire lăuntrică cu adevărat năprasnică.
Stăpîna casei îşi arcui sprîncenele, strînse din umerii plinuţi şi zîmbi spăsită, parcă cerînd îndurare.
— Maşa ! — strigă ea cu o voce alintată. — Maşa ! Fă patul. Nu sînt nici eu acasă. Dorm la negustorul Serebriakov,
Şi toţi trei, împreună cu Maşa, oare era ide-a biinelea cherehelită, izbucniră în hohote de rîs.

...Noaptea, inginerul Protasov însemnă în jurnalul nescris al inimii sale :
„Extraordinară este femeia asta — îşi zicea el. — în sufletul ei există din toate cîte puţin. Sfinţenia se luptă cu păcatul. Se mai adaugă şi ideile socialiste. Domină totuşi

elementul religios, tradiţiile mediului negustoresc şi influenţa părintelui Alexandr, a acestui pom fără roade. Se spune : «Cui pe cui se scoate». Dar cum, cum pot s-o fac, cînd sînt aproape îndrăgostit de ea, iar ea este îndrăgostită de Cristos al ei ? Am conversat tot pe aceeaşi temă, pentru a mia oară :
— Eşti mulţumită de viaţa[1] dumitale conjugală ?
— Nu, Mă străduiesc să cred însă că sînt.
— Şi de ce vrei să-ţi amăgeşti propria dumitale inimă ?
— Pentru a respecta jurămîntul cu care m-am legat în faţa altarului.
— Dar dacă va veni un om care va pătrunde în inima dumitale, alungind din ea tot, absolut tot, toate sentimentele şi afecţiunile dinainte, toate altarele dumitale ?
— îmi voi vedea de drum. Voi suferi pînă la sfîrşit, pînă la moarte, pînă dincolo de mormînt...
Se străduia să vorbească liniştită, feriradu-şi ochii de mine. Simţeam însă că tremură toată, luptîndu-se cu sine însăşi. încerc şi eu să lupt cu mine. în numele cărui principiu, nu ştiu nici eu. La urma urmei, vom continua acest război dintre noi, război care ne face atîta plăcere. Cine va ieşi victorios din el ? Teoria probabilităţilor îmi sugerează răspunsul. Sînt posibile tot felul de combinaţii. Iubirea mocneşte. în inima mea ea forţa potenţială a focului într-un lemn. Naiba ştie ce se în- tîmplă ! Simt că în sufletul meu se înfiripă, prind formă lanţuri din afară, străine mie. La plecare, i-am sărutat mîna. Ea m-a sărutat pe frunte. Iradia un fel de puritate molipsitoare, care-ţi încălzea sîngele. Este o femeie divină !"

La ceasurile şapte dimineaţa, două capete se întoarseră faţă în faţă sub plapumă şi începură o convorbire. Afară se luminase de-a binelea. Soarele se înălţa deasupra taigalei.
— Unchiul meu va numi probabil aici un rotmistru [1]de jandarmi. Ce părere ai despre aceasta ?
Nadenka tăcea. Gardianul nu venise de cu seară. Trebuia acum să se scoale, să aprindă samovarul, şi n-avea nici un chef...
— Sînt un om credincios tronului — continuă Parczewski. — Tatăl meu a luptat vitejeşte în războiul cu turcii. Scopul suprem al vieţii mele este să-i demasc pe toţi ticăloşii de teapa lui Protasov. Ce crezi, Nina Iakovlevna îl iubeşte ?
— Deocamdată nu-ţi pot spune nimic, Vlaldenka. O să iscodesc. Cred că da. E pe cale...
— Ah, de-ar fi Ketty amanta mea ! Crezi că ar fi cu putinţă ?
Nadenka se întoarse repede, ca înţepată, cu faţa la perete.
— *Pani* Nadajda ! Am glumit!
Nadenka oftă şi spuse :
— I s-au aprins călcîiele după Protasov, iar pe Protasov îl am la mîna. Ştiu cîte ceva despre el, de pildă, că-i *soţialist.* Dacă vreau, îi smulg pe puţin o mie de ruble. Vladenka, dar tu cînd îmi dai otravă din *tabulatorul* tău ?
Şi se întoarse iar cu faţa la el.
Parczewski nu-i răspunse. După cîteva clipe de tăcere, o întrebă :
— Cît îţi datorez ? Mi se pare că vreo cinci sute. Poţi să-mi mai împrumuţi o sută ?
— Mă iubeşti ?
— Nu.
— Prostănaeule!
Parczewski îşi încreţi fruntea albă şi clipi cu un aer jignit.
— Eu le trag muncitorilor palme, iar Protasov conversează cu ei. Sînt un om credincios tronului... Ha-ha ! Grevă le trebuie... Ticăloşii! Sînt buni de împuşcat. Dar tu pentru ce vrei otravă ?
— Dacă nu mă iubeşti, eară-te. Pot să fericesc şi pe altul. Te-ai înfundat în pustietatea asta pentru cele o sută cincizeci de ruble ale tale...
— Tu nu ştii de ce stau eu aici ?
— Nu.
— Eşti o proastă !
— Prost eşti tu !
— O proastă la pătrat!
— *Leah* fandosit!
— Proastă la cub ! Spre marea mea nenorocire, sînt cartofor. Am pierdut la cărţi, pe cînd eram funcţionar, în Rusia, vreo şapte mii de ruble din banii statului. Nu m-au dat în judecată, pentru că am relaţii. Totuşi m-au destituit din postul meu şi m-au încondeiat într-un ordin de zi pe minister. Nu mă primeşte nimeni în serviciu. Numai eu ajutorul unchiului meu am putut să intru aioi.

---

1 Grad ofiţeresc în armata ţaristă, la cavalerie şi jandarmerie, corespunzător celui de maior (n. ed.).

Nadenka își pipăia negul și se gîndea.

— Am bani destui, destui — spuse ea. — îmi ajung pentru toată viața. Am să fug de aici. îmi găsesc eu un gagic. Plec cu el în Grimeea sau în Gaucaz. Uite-așa !

— Ehei, pristavul te găsește și în gaură de șarpe...

— Ori mă găsește, ori piere el acolo.

Băură ceai cu dulceață și mîncară clătite calde. Parczewski nu se grăbea. Afară ploua, muncitorii aveau ce face, Gromov nu era acasă, așa că nu se întîmpla nimic dacă întîrzia la lucru. Luă de la Nadenka suta de ruble, își puse pe el sumanul de schimb al gardianului care o slugărea pe Nadenka și, ridicîndu-și gluga în cap, ieși afară, în ploaie. Poftim de-1 mai cunoaște !

Muncitorii încetară lucrul la șapte seara. în clipa aceea, la Petersburg nu era nici'două după-amiază. Colțul acela depărtat al pămîntului era luminat de soare mult mai txrziu.

Prohor deschise ochii și se uită în jurul lui. Un dormitor admirabil din mesteacăn de Carelia și din bronz... în oglinda mare se vedeau patul pe care stătea culcat și baldachinul de deasupra lui. Pe perete atîrna un portret mare în ulei, înfățișînd un negustor. Sub barba lui tăiată rotund era prinsă o medalie de aur, iar la butonieră avea o decorație.

Prohor căscă, se întinse și strigă familiar :

— Dunia ! Mașa !

în iatac intră Avdotia Fominișna, într-un capot roz- pal, fără mîneci, cu cafeaua aburind pe tavă.

— *Bonjour* — rosti ea cu vocea ei voalată de contralto.

— Bună, bună — mormăi musafirul, admirîndu-i făptura voinică, frumoasă, plină de viață.

— Cum ai dormit ? — întrebă Avdotia Fominișna și, furișînd o privire spre oglindă, zîmbi cu o nevinovăție feciorelnică.

— Foarte bine. Și am visat ceva, ceva !... La naiba, ceva care tare mai aducea a păcat! Cu un gest fermecător al mîinilor sale albe-trandafirii, ea îi întinse o țigară. — Se făcea că Avdotia Fominișna Prahova plecase cu mine, -că-i clădeam o casă pe cele mai frumoase meleaguri din lume, pe malul Fluviului Mohorît...

— Fluviul Mohorît ? Ce frumos sună !

— Un interior princiar, doi trăpași la scară, servitorime și douăzeci și cinci de mii de ruble pe an...

— Dar toaletele ?

-— Toaletele pe (deasupra. în fiecare sîmlbătă — cîte o baie de șampanie.

— Și ce ți-a spus în vis nevasta?

— A spus că nu o privește. Ea își are fata ei, gră-

dinile paradisului, şcoala. Eu am viaţa mea, afacerile mele. Eşti de acord, Dunia ? Cît te plăteşte ăl de colo ?
Şi Prohor arătă cu degetul spre bărbosul din rama.
— Domnul meu, eşti cît se poate de necioplit !
Pieptul femeii se înălţa ca valurile mării. Era supărată în sinea ei, dar ochii cenuşii, minunaţi, semănînd cu ochii dragi ai Anfisei, mîngîiau inima lui Prohor.
Avdotia Fominişna şedea picior peste picior pe o canapeluţă, trăigînd din ţigaretă şi suflînd în aer rotocoale de fum. Sub părul ei cîrlionţat, în dosul frunţii albe, era o frămîntare cumplită : se făceau tocmeli, se cîn- tăreau argumente „pro" şi „contra", se socoteau probabilităţile de cîştig. Tocul de lac al pantofiorului, zbuciumat de aceleaşi gînduri, bătea nervos pe covor.
— Aştept răspunsul — zise Prohor şi aruncă mucul de ţigară în ceaşca cu cafeaua neisprăvită.
— Pentru răspuns, vino peste trei zile — scîrţîi pantofiorul, iar năstureii roşii ai capotului zîmbiră.
Stăpîna casei aspiră sărurile dintr-un flaconaş de cristal. Se zbuciuma, calcula. în forul ei interior, acolo, sub zulufii roşcaţi, în dosul frunţii albe, totul se zdruncinase din temelii, se încleştase, se învolburase : barba căruntă din portret eu cîrlionţii negri ai siberianului, vigoarea tinereţii cu neputinţa bătrâneţii, Neva cea maiestoasă cu Fluviul Mohorît, strălucirea şi larma capitalei cu zilele cenuşii, searbăde ale vieţii provinciale. Încerca să compare valorile concrete din prezent cu necunoscutele pe care i le rezerva viitorul. Dar vai, Avdotia Fominişna uitase de mult matematica şi deci nu putea să rezolve pe loc ecuaţia propusă de musafirul ei...
— Nu, nu... Nu acum... Nu.
Cerceii de aur din urechile ei se legănau, clinchetind uşor. Avdotia Fominişna dădea din cap a împotrivire, dar, ca să nu-i scape bogătaşul, gîmguri ca o porumbiţă :
— îmi placi foarte, foarte mult. Am visat şi eu ceva drăguţ.

3 — Fluviul mohortt. voi. II

în vremea asta, Ilia Sohatîh se pregătea să-şi sărbătorească ziua naşterii. Trimisese cunoştinţelor sale douăsprezece invitaţii.

„Asigurîndu-vă pe Dumneavoastră, şi întreaga Dumneavoastră familie de cel mai desăvîrşit respect, llia Petrovici Sohatîh şi soţia lui, Fevronia Sidorovna, Vă roagă să-i onoraţi cu prezenţa Domniilor Voastre cu prilejul sărbătoririi zilei de naştere a multstimatului llia Petrovici Sohatîh".

Obişnuia să trimită felicitări scrise la fel şi pentru „Sfintele Sărbători ale Crăciunului", „Anul Nou" şi „Sfintele Paşti". Astfel de felicitări foloseau şi Gromo- vii. Prohor le trimitea cu sutele în întreaga Rusie celor cu care avea legături de afaceri. Cartoanele cu felicitări ale lui Prohor erau însă obişnuite, simple. Ilia Petrovici şi le făcuse cu chenar auriu şi eu o coroană poleită ideasupra. Deh, cine altul decît el era mai mare cunoscător al codului manierelor elegante! începea orice conversaţie numai cu *„Parle vu franse ?"*
De rîndul acesta, soarta potrivnică îi jucase un renghi : a doua zi urma să-şi serbeze aniversarea şi tocmai acum se umflase tot la faţă ca un porc, de nu putea nici măcar să deschidă ochii. De vină era numai netotul de moş Nil, cunoscut în aşezare ca vraci, ca mare meşter „vrăjitor" ce se avea bine cu diavolii. Lui Ilia i se umflau picioarele din pricina unui reumatism cronic. Avea omul dureri... Şi cui să-i ceară ajutor, dacă medic nu exista acolo, iar felcerul murise ?
— Ascultă-mă pe mine, nepoate — îl povăţuise moş Nil- — Fă-ţi semnul crucii şi du-te la prisacă. Acolo zădărăşte oleacă albinele cu o creangă, apoi des-calţă-te şi leapădă-ţi nădragii. O să tabere toate pe goliciunea matale şi o să te înţepe straşnic. Parcă ţi-ar lua boala cu mîna. O să vezi !
Şi iată că acum arăta într-un hal fără ide hal ! Ei, comedie ca asta ! Totuşi Ilia Sohatîh era omul de încredere al jupînului ;şi avea pe mîna lui toată dugheana cu mărfuri în valoare de o sută de mii de ruble, başca trei vînzători şi doi băieţi de prăvălie. Acu o trimisese pe nevastă-sa să vadă de negustorie, iar el rămăsese acasă, cu prişniţe şi oblojeli. Pe scaun, în faţa lui, şedea diaconul Ferapont.
— Şi aşa, domle diacon — perora Ilia. — Eu, bucuros de leacul ăsta *iediot,* mi-am dat jos nădragii şi izmenele şi arde-i, şi arde-i cu creanga în stupi. Şi cînd se reped odată albinele — roi... Eu, în *coformintate* cu *tioria,* tot mă căzneam să-mi întorc spre ele dosul şi picerele. Dar dumnealor, albinele, nu-mi luau nici cît zero la sută în *consideraţiune* picerele *bonlave* şi au dat năvală cu toatele spre mutra mea...
— Ho-ho-ho ! Spre mutră ? ! — rîdea gros diaconul Ferapont.
— Eu, care va să zică, năucit de tot de înţepăturile lor, nici nu mai ştiam încotro s-o zbughesc, ca să zic aşa, *rispectînd trădiţiunea.* Atunci mi-am dat poala cămăşii

peste cap — şi tuleşte-o, nene, pe scară, spre casă. Acolo, ea un făcut, tocmai se nimeriseră două fete şi nevasta unui ostaş. Cînd m-au văzut, cum s-ar zice, aşa, în poziţiune nudă, fetele au început să zbiere şi să se rîdă. Eu nici nu mai puteam să *cotimplez* ăle din jur, aşa mi se umflaseră ochii... Mă mir cum de n-am orbit...

Diaconul se tăvălea de rîs, dînd gata al cincilea castravete şi iscodea mereu „victima" dacă nu cumva orbiseră şi fetele la o asemenea apariţie.

— Mîine e ziua mea de naştere... Dar mi-e peste poate să petrec în halul ăsta. Aha, am găsit! O să fac o greşeală de tiparniţă şi o să-îmi arnîn naşterea cu trei zile.

Şi, într-adevăr, trimise printr-un ajutor al său noi invitaţii cu următorul adaos :

„Ca urmare a celor scrise mai tîrziu în catastifele 3i*

' 3 5

bisericeşti, ziua mea de naştere e nu lunea, ci joia, în aceeaşi săptămînă, adicătelea cu trei zile mai tîrziu."

Trei zile nefiind un termen .prea lung, Prohor Petrovici veni după răspuns. în loc de răspuns, primi însă numai o jumătate de răspuns, o liniuţă sau un semn de întrebare nou. „Dumnealui", adică cel al cărui chip fusese imortalizat pe pînză de un pictor iscusit, trebuia să mai zăbovească în Ural vreo patru-cinei zile. Dumneaei îi spuse lucrul acesta lui Prohor, lipindu-şi sînii gingaşi ca puful de pieptul lui de oţel, în timp ce ochii ei, prefăcut spăsiţi şi totuşi drăgălaşi, cereau îndurare. îi spuse :

— Voi căuta să fac aşa ca timpul pe care o să-1 petreci în casa mea să fie plăcut pentru dumneata.

El îi netezi duios părul des, roşcat, o făcu să închidă, apoi să deschidă iar ochii, se uită în străfundul lor şi-i sărută :

— Anfisa ? Nu, nu eşti Amfisa... Ea era cu totul, cu totul altfel...

— Ce-i cu dumneata ?

— Nimic. Mi-a trecut...

Zvîrli înapoi de pe frunte moţul negru şi, în tăcerea ce se aşternuse, oftă adînc, puţin hîrîit.

Seara. Lîngă masă arde lampa cu picior sub abajurul vioriu de mătase. în salon miroase a fum de ţigară de foi. Prohor întreabă în silă :

— Ai avut bărbaţi în vizită ?

— Da, aseară. Cîţiva cunoscuţi. Au jucat cărţi. Voi porunci îndată Maşei să facă focul în cămin...

Auzind clopoţelul, în odaie intră jupîneasa îmbrăcată curat.

— Adu fructe şi lichior. Fă focul.

Prohor şade la masă cu ochii închişi. Se simte năpădit de melancolie. Lucruri de mult uitate îi răsar stăruitor în minte cu o limpezime uimitoare. E agitat, neliniştit.

— Nu te simţi bine ?

— Nu-i... nimic... Beau prea mult... Ar trebui sa mă las.

— Du-te de te culcă puţin pînă vin oaspeţii. Vin prinţul Ciornîii, contele Rezveatnikov şi alte cîteva persoane. Consilierul comercial Bulanov...

— Dă-mi puţin coniac.

Gazda sună şi, în acelaşi timp, se aude' clopoţelul strident la uşa din faţă. Intră doi invitaţi.

— Să vă prezint... *Mcmsieur* Gromov, industriaş din Siberia... Ciuprînnikov, locotenent de marină în retragere, Dorofeev, consilier de stat.

întinzînd mîna lui Ciuprînnikov, un bărbat cu burticică şi mustaţă neagră, Prohor -spune :

— Am impresia că v-am mai întîlnit undeva...

— Nu-mi amintesc — răspunde fostul marinar cu voce groasă îşi se aşază.

— Nu sînteţi cumva porucicul Priperentiev ?

— Nici gînd... Ha-ha !... Nici n-am auzit de el.

— îi semănaţi leit — spune posomorit Prohor. — Mi s-a atribuit mie, conform legii, terenul lui aurifer.

— Aşa ? Felicitările mele... Ha-ha —• răspunde locotenentul în retragere. — Ha-ha ! Minunat. Aţi spus : conform legii ? Nu-i aşa ?

Prohor se uită la el cu luare-aminte ; glasul lui îi dă fiori : „Ce-i asta, o nălucire ? Nu mai cunosc oamenii ? Te pomeneşti c-o să mă apuc şi eu să muşc de nas vreun şef de tren ! Mă las de băutură, mă las neapărat." Şi îndată, contrazicînldu-se pe sine însuşi, goleşte un pahar de coniac şi întinde mîna spre o vază cu fructe glasate.

Locotenentul în retragere Ciuprînnikov stă în umbră şi-1 cercetează la rîndu-i. Consilierul de stat Dorofeev, un bărbat cu picioare scurte şi cu umerii pătraţi, adevărată constituţie de apoplectic, deschide capacul pianului, ia cîteva acorduri, îşi trage în sus mînecile vestonului său verde şi începe să cînite o melodie tristă de Grieg.

Intră încă doi invitaţi: un actor de dramă, înalt, între două vîrste, şi *mademoiselle* Loulou, o femeiuşcă zglobie cu o rochie scurtă şi foarte decoltată. Perechea aceasta aduce cu ea multă animaţie şi veselie. Cîntă- reaţa ciripeşte repede-repede de parc-ar avea patru limbi agere :

— Ascultaţi, ascultaţi numai puţin ce scandal. Prinţul Ş., amantul primei balerine Zizi, a pălmuit pe Coco, un admirator al ei, un tînăr foarte drăguţ, elev la şcoala militară. La restaurantul *Eliseev* s-au adus nişte banane minunate, da, da, Căţeaua ambasadorului Belgiei, un dog, a fătat ieri. A fost o naştere foarte grea; mamoşul a trebuit să pună în funcţiune forcepsul... Ce caraghios, nu-i aşa ?... Să întrebuinţezi forcepsul pentru un cîine ! Tenorul Panov a luat un falset în aria „Dragele noastre femei" şi a fost fluierat de galerie. La clubul englezesc, cineva a furat blana de biber a senatorului B. şi i-a lăsat, în schimb, o manta ponosită, ruptă. — Ah, sînteţi din Siberia ? — i se adresează ea lui Prohor. — Foarte interesant... Sînteţi tot atît de glacial ca şi meleagurile dumneavoastră ?

— Da, întocmai.

— Vai, vai, ce păcat!

Şi Loulou fixează cu privirea-i arzătoare, vrăjită parcă, briliantul de la degetul mic al lui Prohor.

— Facem o partidă ? — întreabă nerăbdător locote- nentul în retragere, uitîndu-se printre gene în ochii gazdei.

— Nu doriţi întîi un ceai ? — întreabă ea.

— Şi una şi alta... Domnul Gromov joacă, nu-i aşa ?

— Desigur, desigur ! — răspunde în locul lui Prohor un cor de glasuri pofticioase, flămînde, lacome.

— Da, joc... — răspunde şi Prohor şi în ochii lui se aprinde mînia. — Aş vrea să-l înfrunt la masa verde pe domnul, domnul... — Şi zicînd acestea, arată cu degetul mustaţa neagră a locotenentului. — Pardon, cu dumneata...

— Primesc provocarea — răspund mustăţile, tuşind cu bucurie.

— Poate că o să izbutesc să-ţi câştig terenul aurifer... De altfel, mi-ai mai propus acest lucru... Oricum, terenul va fi al meu.
Mustaţa stângă a locotenentului se lasă în jos, ân timp ce dreapta se ridică în sus. Ochii obraznici se deschid tot mai mari :
— Ce vreţi să spuneţi prin asta, stimate domn ? Domnilor, nu există printre dumneavoastră un medic ?
în loc de medic, în odaie intră, mişcând din umeri, un bătrân ânalt cu barba căruntă, împărţită în două. Pe pîntecul lui rotofei atîrnă numai lanţuri şi brelocuri de aur.
— Bună seara, bună seara — salută el din mers pe cei de faţă ou o voce stinsă şi plăcută de bătrîn.
Gazda se ridică în întâmpinarea lui :
— Stepan Stepanîci Bulanov, consilier comercial. Dumnealui este noul meu prieten, din Siberia... Domnilor, poftiţi în sufragerie.
Masa, încărcată de gustări şi vinuri, e servită elegant. Pe o măsuţă separată, cu cristal, un samovar luxos scoate aburi.
— Dragul meu samovar — rosteşte negustorul Stepan Stepanovici, dîndu-şi încântat ochii peste cap. — Cântă, pufăie... Drăguţă doamnă, ai cumva în casă şi nişte miere de tei să serveşti la ceai ? Mulţumesc... Da, domniilor, îmi place tot ce este neaoş rusesc... Sânt un slavofil[11] convins... Aksakov, Samarin, Homeakov[1]... Am citit şi noi câte ceva în tinereţile noastre... Unde porunciţi să stau ?
Şi, ridicîndu-şi pulpanele surtucului, negustorul se aşază în jilţul ide lîngă gazdă.
Sună telefonul. Stăpîna casei iese din odaie şi se întoarce îndată.
— Prohor Petrovici, poftiţi la telefon.
Telefonul e în iatac. închizînd bine uşa în urma lui, Avdotia Fominişna îşi pune braţele dezgolite pe umerii lui Prohor :
— Iubitule, .dragul meu, sufleţelule... Nu te-a chemat nimeni... Dar te rog să nu mizezi sume mari.
— N-am să joc de loc.
— Nu joci ? De ce ? — în ochii ei frumoşi trece o sclipire de nelinişte. — De fapt, aii dreptate. N-ai noroc la cărţi. Prea eşti norocos în dragoste...
Se lipeşte lung, ca o caracatiţă, de buzele lui, apoi iese, potrivindu-şi din mers pieptănătura.
Jupîneasa serveşte ceaiul. Loulou rîde, vorbind deodată cu trei musafiri, ciocneşte şi dă pe gît un păhăruţ după altul : rachiu de scoruşe, coniac, maldera. Negustorul întinde miere pe un castravete proaspăt şi-1 ronţăie cu poftă.

în sufragerie intrară încă doi filfizoni. Musafirii se înghesuiau în jurul mesei. Printre ei — fermecătoarea Nadenka, cu o rochie de mătase roz şi eu un buchet de nu-mă-uita artificiale, prins pe umărul stîng. Prista- vul lipsea, fiind plecat în interes de serviciu.
Iată, desigur, o pricină temeinică, deşi foarte regretabilă... Şi Ilia Petrovici, sărbătoritul, închină :
— Pentru viteazul vitejilor, vestitul Feodor Stepa-novici Ambreev, domnul pristav şi, îndeobşte, pentru liberalismul rus... Ur-ra !
Părintele Alexandr lipsind dintre invitaţi, diaconul Ferapont slobozi, fără să-i pese de urechile celor de faţă, un „ura" atît de tunător, încît toată lumea izbucni în rîsete admirative.
Petrecerea abia începuse. în faţa fiecărui musafir se afla un cartonaş cu o coroană desenată din peniţă de
Ilia Petrovici, pe care se bătuse la maşina de scris meniul, în birourile administraţiei :
.„Felul întîi — trei specialităţi de plăcintă : cu varză, cu nisetru şi cu ouă răscoapte. Felul doi — colţunaşi «â la Gromov». Felul trei — raţă sălbatică gătită ca în Begia..." Felul patru era un soi de ghiveci alcătuit din bucăţele de carne de ren, elan şi ieruncă, numit „Parfaît de carne â la Ilia Sohatîh". Urmau apoi diferite feluri de chisel — din cătină albă, mure şi răchi- ţele...
— Domnilor ! Vă rog să mă iertaţi cu *ginirozitate* — strigă sărbătoritul afumat. — îngheţata, care se cuvine a se *sirvi* ca la case mari, n-a izbutit după *tiorie,* din lipsă de zăpadă. Să poftiţi la masă şi de crăciun.
Diaconul îi adusese în dar un lanţ pentru cîine, făcut de mîna lui. Nadenka lîi dăruise drept „suvenir" o pungă de tutun cusută cu mărgeluţe. Nina Iakovlevna îi trimisese un portofel de piele cu monogramă de argint şi cu coroană (ştia ce gusturi are subalternul soţului său), iar în portofel — cîteva cuvinte de felicitare : „Te rog să mă scuzi că nu pot veni personal, dar Vero- cika nu se simte bine". în plic se afla o bancnotă de o sută de ruble. Ana Inokentievna îi adusese trei perechi de ciorapi de lînă, pe care îi împletise

1 *Aksakov, Samarin, Homeakov* - publicişti, ideologi ai curentului slavofil (n. ed.).

cu mîna ei, iar soţia lui — o iburtieră groasă din blană de iepure. Ilia Petrovici aşezase toate darurile la vedere, în colţul icoanelor.
Darul cel mai de preţ însă îl primise de la studentul Obrazţov, un mucalit şi jumătate. Tînărul acesta isteţ, ştiind că Ilia Petrovici se pasionează după tot felul de „monstre", îi înmînase solemn un ban străvechi de piele, pe care scria cu vechile slove slavone : „O-vraam una copeică". Alexandr Ivanovici Obrazţov confecţionase personal această piesă rarisimă dintr-o cureluşă provenită de la o armonică veche, ciopîrţind-o cu foarfecele şi 'bătînd-o cu ciocanul pe margine ca s-o mai scămo- şeze. Asta nu-1 împiedicase cîtuşi de puţin să înmîneze darul lui Ilia Petrovici Sohatîh cu cea mai înduioşătoare prefăcătorie.
— Monada aceasta face bani grei. Are o vechime de aproape şapte mii ide ani, datînd din vremurile patriarhului biblic Avraam. Pe mine m'a costat însă puţin, căci am şterpelit-o din secţia numismatică a muzeului Ermitaj.
Ilia Petrovici rămăsese cu gura căscată, lăcrimase, sărutase de trei ori bucata de piele veche, apoi pe Saşa Obrazţov, care se prefăcea că e adînc tulburat, şi-i spusese :
— Domnilor ! Iată un dar vrednic de cel sărbătorit astăzi... , ! . -
Curînd după sărbătorirea lui Sohatîh, farsa studentului a cunoscut o ilargă .răspîndire. Ilia Petrovici, foarte amărît, a căpătat de la cunoscuţi porecla de „O-vraam".
într-o tigaie de aluminiu, care înlocuia tăviţa de argint din casele mari, se afla un maldăr ide telegrame şi de scrisori de felicitare sosite din satele mai mari, din două centre judeţene, precum şi din Peterslburg, de la Prohor Gromov şi Inokenti Filatîci.
La sfîrşitul mesei, aînd primul dop al „spumosului" ieftin va sări îii tavanul scund al încăperii, Ilia Petrovici îşi va pune pe nasul cîrn *pince-nez-xA* ca să dea solemn citire acestor felicitări întru propria-i preamărire.
Se cuvine totuşi ca onoraţii cititori să fie încunoştin- ţaţi absolut confidenţial şi strict secret (nu cumva să audă Ilia Petrovici) că toate aceste felicitări au fost ticluite din timp de dumnealui în persoană pe hîrtii de felurite calităţi şi pe formulare telegrafice procurate cîndva de la un telegrafist cunoscut. Sărbătoritul a trudit din igreu, atît pentru a potrivi stilul ales şi spiritual al felicitărilor, cît şi pentru a le transcrie de pe ciornă cu mîna stîngă ca să nu i se cunoască scrisul lui cu înflorituri.
De altfel, printre toate acele hîrtii, roade ale unei mîndrii deşarte, era şi o scrisoare adevărată, stropită cu lacrimi amare. A scris-o o văduvă cu numele de Feokla, din satul Medvedevo, unde Ilia Petrovici şi-a petrecut anii primei sale tinereţi. In scrisoarea aceasta, văduva Feokla cerea ceva bani, oricît de puţini, pentru a-1 creşte pe Nikanor, fiul ei din flori, făcut cu Ilia Sohatîh. în scrisoarea ei plină de amărăciune, Feokla îl ameninţa că dacă n-o să-i trimită bani are să-1 dea în judecată.
Fireşte, scrisoarea cu pricina nu a fost citită la acea masă sărbătorească. Dar am luat-o cam prea repede. Pînă la sfîrşitul mesei mai este mult (abia s-a adus plăcinta rumenă cu ouă), şi nici n-am făcut cum trebuie cunoştinţă cu mesenii, n-am tras cu urechea la cele ce vorbesc.
Printre musafiri erau vînzătorii Pianov şi Polupia- nov [1]. (Ca să fim drepţi, mari abstinenţi şi unul şi altul. Amîndoi sînt roşcaţi şi poartă bărbi.) Mai venise şi ju- pîneasa Gromovilor, Nastia, eu o rochie foarte frumoasă „de cucoană", deşi cam demodată. Se şi purta întocmai ca o cucoană : era nemulţumită de toate, bîr- fea cu glas tare pe cine se nimerea, ţuguia buzele, tăia plăcinta ţinînd degetul mic al mîinii depărtat graţios, iar cînd vecinul ei, diaconul Ferapont, o gîdilă din greşeală sub braţ, dădu un chiot, îl lovi cu piciorul sub masă şi spuse :
— Pardon, vă rog... Nu daţi frîu slobod mîinilor dumneavoastră de chefliu...
Preatkin şi Ogleadkin, cei doi falnici jandarmi, şedeau alături, la capătul mesei. Ca şi Dioscurii [2], păreau doi fraţi gemenii, semărîind ca două picături de apă : ambii aveau mustăţi roşcate, răsucite în acelaşi fel, şi purtau uniforme albastre noi-nouţe, cu eghileţi. Ilia Petrovici se mîndrea cu prezenţa lor, dar în acelaşi timp se şi temea de ei, căutînd să facă paradă de cele mai „patriotice" sentimente :
— Domnilor subofiţeri! Ce spuneţi,' ar fi *corict* sau *abstrat* să închin pentru preascumpa sănătate a mă- iestăţilor lor *emperiale ?*
— Se poate, de ce nu ! Urra ! Urra, urra !
între jandarmi şi jupîneasa Nastia şedea sluga lui *mister* Cook, Ivan cel capiu şi nătărog. Era în livrea şi cu mănuşi

I Autorul face aici un joc de cuvinte : „Pianîi" - înseamnă beţiv, iar numele Pianov şi Polupianov' s-ar putea tălmăci în romîneşte ca Beţivescu şi Afumatu (n. trad.).

albe de aţă. Deşi ele iîl cam împiedicau să mănînce, hotărîse să se arate gătit în toată măreţia lui. Făcea curte jupînesei de care era vădit amorezat şi o servea galant, oftîrad şi dîndu-şi ochii peste cap sub fruntea îngustă, scobită la tîmple.

— Asta-î masă ?... Halal masă ! — bombănea el, ţinîndu-i isonul vecinei sale. — O să fac eu şi cu *mister* Cook o petrecanie de-o să se ducă vestea...

— Nu vă mai grozăviţi aşa — spuse cu un zîmbet oacheşa şi vioaia Nastia. — Ce mare brînză mai e şi *mister* Cook al dumneavoastră ? Cîtu-i el ide *mister*, da' aleargă despuiat în jurul casei.

— Să ne fie cu iertare, dar face asta pentru pricini de sănătate.

— O să-i tragem noi un bal, la Gromovi, de-o să se ducă buhu... Ah, nu mă călcaţi pe picior ! Acu vă spurc...

— Şi de ce să nu vi-1 calc, dacă-1 ţineţi sub masă ? De unde ştiţi dumneavoastră că nu vă visez noaptea goalăgoluţă, cum v-a făcut mămiţica.

— Vai, ce neruşinare! Ce închipuiri. Nici măcar Prohor Petrovici nu m-a văzut decît de vreo două ori fără nimic pe mine...

Nasul strîmb al lui Ivan, stîlcit într-o încăierare, se broboni îndată de năduşeală.

— Cum vine asta ? Cum adicătelea „fără nimic" ? — pufni el supărat şi—şi şterse nasul cu mănuşa.

— Asta nu te priveşte pe dumneata. Hi-hi-hi! Fireşte c-a fost din greşeală...

— *Isţlutatorul!* — strigă Ivan, gelos şi cherchelit, şi izbi cu pumnul în farfurie.

Printre musafiri mai atrăgeau privirile cu tinereţea lor înfloritoare Şteoşenka şi Grunia, amante de mîna a doua ale lui Gromov. Una era ceva mal vîrstnică, cealaltă — mai tinerică ; una mai plinuţă, cealaltă — mai subţirică; una cu zulufi şi breton, cealaltă — pieptănată lins ca o călugăriţă. Şedeau la masă alături, iar în viaţă se înţelegeau foarte bine, împărţind între ele simplu, fără fasoane, mînigîierile domnului şi stăpânului lor. Aveau amîndouă cîte o căsuţă cu acoperiş de tablă şi amîndouă dădeau în cărţi ca să afle pentru cine o mai clădi Prohor Petrovici două căsuţe asemănătoare eu ale lor. Pe amîndouă le ura de moarte Nadenka, ţiitoarea pristavului. Cînd cele două june au intrat în casă, ea s-a şi bosumflat şi a vrut să plece p-aci încolo. Sărbătoritul a trebuit să stăruie în fel şi chip ca s-o înduplece să rămînă. Era amorezat lulea de amîndouă, şi de Steoşenka şi de Grunia, şi pentru amorul acesta neîmpărtăşit, dar mărturisit adesea cu glas tare, soaţa lui, o persoană foarte autoritară, îi trăgea de fiecare dată cîte o păruială straşnică. Atunci cîrlionţii domnului Sohatîh zburau smocuri-smoouri, ca blana de pe 'doi motani încăieraţi.

Se mai aflau şi alţi musafiri: mecanicul de la gater, amploiatul de la poştă cu nevasta şi trei copii, dintre care unul de ţîţă, apoi şeful de echipă Ignatiev şi alţii.

Studentul Alexandr Ivanovici Obrazţov sta alături de Fevronia Sidoroivna, stăpîna casei, o doamnă gingaşă, cîntărind nu mai puţin de o sută zece kilograme., împopoţonată nevoie mare cu agrafe, cercei, inele, ceasuri şi brăţări de aur. Ca să-şi necăjească soţul, îi făcea tot timpul ocheade studentului care nu se lăsă mai prejos :

— Gustaţi puţine icre, luaţi cu furculiţa nişte rîşcovi marinaţi... Eu i-am făcut. Puţin lichior... Ah, să poftiţi mai des pe la noi...

— Mulţumesc frumos... Da, geologia este o ştiinţă complicată. După cum v-am mai spus, petrografia este ştiinţa .care se ocupă de studiul rocilor.

Şi, cu avîntul tineresc al atotştiutorului, se apucă să-i povestească despre rocile sedimentare şi eruptive,
despre sistemele silurian şi devonian, despre aur, apropiindu-se în vremea asta tot mai mult de gazda fragedă şi dulce cum e cozonacul. Aceasta, ageamie într-ale geologiei, sorbea cu încîntare pur femeiască modulaţiile duloi ale vocii studentului, se uita drept în gura lui îşi-si lăuda tînărul vecin, dinadins cît mai tare, ca să audă bărbatul. Dar bărbatul ei — n-aude, n-a vede ! Făcea mereu zîmbre spre Steoşenka şi spre Grunia.

— închipuiţi-vă, aurul... este o adevărată minune ! Este metalul cel mai răspîndit pe globul pămîntesc, însă în cantităţi mici. Dar ştiţi că în Australia a fost găsită cea mai mare pepită din lume, cîntărind şase puduri ? Dumneavoastră sînteţi acum încărcată cu atîta metal preţios, încît s-ar putea deschide o adevărată exploatare auriferă pe pieptul dumneavoastră...

— Hi-hi-hi ! Cine-mi eşti, zău... Nebunaticule... — chicoti gazda şi-i şopti la ureche : — Vrei să-ţi dau un inel ?

Se aduseră colţunaşi fierbinţi în trei străchini deodată. Toată lumea era cherchelită zdravăn.

— Domnilor *filicitatori!* — începu Ilia Petrovici, ridicîndu-se, bătînd cu furculiţa în farfurie şi deschi- zînd

larg ochii săi mici, boboşaţi. — în toate *miniurile* pe care le aveţi în faţa dumneavoastră, aşa cum se obişnuieşte la *aristucraţi,* colţunaşii aceştia au fost numiţi de mine „â la Gromov" în cinstea preastimatului meu patron Prohor Petrovici.

— *Isplutatoru!* — strigă servitorul Ivan. — Ăsta vede *fetili dispuiete* ide adevăratelea, nu în vis !

— Astîmpără-te ! Nu-i cuminte ce faci! — îl ameninţară cei doi jandarmi.

— Prohor Petrovici şi cu mine ne cunoaştem *riciproc* încă de pe cînd dumnealui era un *jiune* chipeş şi fără barbă, de pe vremea babacului dumisale, Piotr Danilîci, care, cu ajutorul lui dumnezeu, se află acu la balamuc...

— *Isplutatorii!* — zbieră şi mai tare Ivan.

— Taci, măi hahaleră ! — răcni, bătînd din picior, Ilia Petrovici, beat de-a binele.a. — Dintîi învaţă să rosteşti vorbele cum trebuie. Nu să *iz istă* asemenea vorbă pe ruseşte. Se zice esplu... stai, stai puţin ! Ixplu...

— Tatori — îi şopti studentul, care, simţind în inima sa aprinzîndu-se o patimă tinerească, mîngîia sub masă genunchiul dolofan al amfitrioanei, făcînd-o să freamăte fericită din tot trupul ei mătăhălos.

— Domnilor *filicitatori!* Prohor Gromov este carevaşilea ! E, ca să" zic aşa, un *amirican* de supuşenie rusească...

— *Isţlutatom t* — sări Ivan şi dădu cu farfuria de podea. — O să vă arătăm noi, eu şi cu *mister* Cook al meu... O să fie răzmeriţă mare ! Pe ei! Spargeţi tot!

Şi trînti de duşumea farfuria jandarmului Preatkin.

Se stîrni ilarmă. Jandarmii încercară să-i astupe gura lui Ivan, dar acesta zvîcni din cap şi zbieră :

— Faceţi grevă, fraţilor !

Şi deodată începu să rîdă toată lumea. Apucîndu-1 pe Ivan de gulerul hainei, diaconul Farapont îl duse astfel cu mîna, întinsă pînă la uşă, îl zvîrli în uliţă, se întoarse, aruncă în sobă peticile rupte din livreaua servitorului şi se aşeză la loc, tot atît de tăcut.

O piatră zbură în fereastră şi prin geamul spart năvăliră (în odaie înjurături piperate. Peste o clipă, geamurile se făcură ţăndări, lovite cu un par. Femeile săriră ca puricii de la locurile lor, ţipînd subţire.

Un spasm străbate toată faţa lui Prohor Petrovici, de la 'buzele crispate pînă la ochii tulburi, stinşi.

— Aţi pierdut...

Undeva în adîncul cugetului, care i se întunecă tot mai mult, răsună aţîţate chicotele *mademoiselle*-i Loulou, zdrăngăneşte dogit pianul de parcă ar fi şi el beat. Aerul e îmbîcsit de fum de ţigară...

Scoţînd ultimele douăzeci de bancnote noi a cîte o sută de ruble, Prohor le trînteşte pe masă şi rosteşte :

— *Va banque!*

Prin faţa mesei de joc lunecă, învîrtindu-se ca nişte păpuşi, perechile de dansatori — cavaleri şi doamne, valeţi, popi, aşi, dame şi iar dame... Multe femei! De unde s-or fi ivit toate ? Uşoară ca un fulg, Loulou pluteşte în braţele unui fante. Prinsă în vîrtejul patimii, faţa ei pare a fi despicată în două : jumătate chicoteşte nestăpînit, iar jumătatea cealaltă e schimonosită de un plîns înspăimântător, mut. Din tavan, drept spre Prohor, înaintează în diagonală ochii melancolici ai Avdotiei Fominişna. Zîmbesc tuturor şi nimănui, apoi bat din gene şi dispar.

în faţa lui Prohor, locotenentul în retragere, cu o tichiuţă pe cap, face să sfîrîie cărţile de joc noi, zîm- bind stăpânit şi totuşi ironic :

— Ei ? Aţi binevoit să spuneţi : *va banque.*

Prohor îşi dă seama acum foarte bine că în faţa lui nu se află Ciuprînnikov, ci porucicul Priperentiev, machiat cu dibăcie.

— Aşadar, rămîne *va banque ?*

— Da, domnule porucic.

— Locotenent în retragere, dacă nu vă supăraţi...

—>. Priperentiev?

— Nu, Ciuprînnikov, Ciuprînnikov.

— Ah, da ! Scuzaţi-mă — rosteşte Prohor printre dinţi. — Nemernicul acela de Priperentiev e bătut adesea cu sfeşnicul în cap pentru că trişează.

— îl priveşte, stimate domn !

— Dunia! Avdotia Fominişna! — strigă Prohor, ameţit de-a binelea. — Să nu-l primeşti la dumneata în salon pe mitocanul acela de Priperentiev... E un escroc, un trişor... Strada Mohovaia, numărul treizeci şi doi. Dacă dau ochii cu el, îl ucid... Trăieşte din banii pro- prietăresei, o nemţoaică... O cheamă Amalia Karlovna...

Toată lumea rîde.

— Dragul meu siberian — spune Avdotia Fominişna cu glas dulce de violoncel şi-i pune mîna albă pe umăr. — Nu mai juca.

—f Aţi pierdut.

Prohor se ridică de la masa de joc sau i se pare numai că se ridică. Nici el nu ştie pe ce lume se află. Se mişcă prin odaie, se pipăie, bate ou tocul în parchet, pluteşte ori dansează... Nu mai înţelege nimic. Capul lui e gol, mintea — amorţită. Carnetul de cecuri, cecuri, valeţi, dame, popi... Mîna scrie apăsat, masa e tare, pătrată. Pe degetull lui mic străluceşte un briliant, iar în urechi i se strecoară, ca unse, asemenea unor şerpi, felurite cifre sunătoare cu mai multe zerouri la urmă...

— Vă mulţumesc. Ei ?

— *Va banque !...*

E miezul nopţii. Pendula a bătut de o sută de ori... Dopul sticlei de şampanie sare în tavan. O bubuitură de tun.

— Pentru înflorirea Siberiei ! Pentru terenul meu aurifer de acolo din taiga — chicotesc mustăţile, gura cu dinţii stricaţi și capul ou tichie.

— N-o să vă meargă, ticăloșilor ! N-o să izbutiţi voi să mă otrăviţi...

Pendula bate de o sută douăzeci de ori. Alt dop, altă bubuitură de tun.

Cocoşii cîntau. Un cîine lătra la lună. Noapte adîncă. Trecînd prin faţa casei Nadenkăi, diaconul Ferapont trase în piept bezna neagră ca smoala şi răcni înfricoşător, ca un urs. Calul gardianului, priponit de un stîlp, se cabră, fornăi, smulse stîlpul şi, zvîrlind, tîrîndu-1 după el, porni în goană spre taigaua adormită, spre împărăţia urşilor.

5

cum ajunsese acolo, pe salteaua de puf, sub baldachin, lîngă portretul bărbosului din perete.
— în ce hal m-ai adus ! Mi-e rău.
Avdotia Fominişna, care şedea alături de el, scutură pe covor scrumul ţigării şi-i răspunse în silă :
— Aseară te-ai purtat într-un fel nepermis. Ai uitat toate regulile de bună-cuviinţă, ţi-ai închipuit că eşti în taiga, nu într-o casă de oameni onorabili. Cum de ai în-drăznit să mă chemi în ţinutul dumitale sălbatic, cînd ai caracterul şi apucăturile unui bandit ? ! Comportarea dumitale m-a uimit. M-ai compromis cu desăvârşire în ochii prietenilor mei.
— Şi cine sânt aceşti prieteni ai dumitale ? Prinţi sau trişori şi tâlhari de drumul mare ? Sau — şi una şi alta ?... îmi amintesc totuşi ceva nedesluşit... Adică nu, chiar foarte desluşit. Dă-mi haina. Mulţumesc... Aha, au dis-părut banii ? Minunat! Dar carnetull de cecuri ? Unde e carnetul meu de cecuri ? Uite-i ! Cineva a detaşat un cec... Ce sumă am trecut în el ? Ce cifră ? ! Aha, nu-ţi mai aduci aminte, ai uitat ? ! Perfect! ! Totul va fi adus la cunoştinţa procurorului. Ai să plăteşti pentru asta !
Rosti puhoiul acesta de cuvinte injurioase cu aprindere, cu mînie. Avdotia Fominişna se ridică. Făptura ei impunătoare se îndepărtă către peretele pe care atârna portretul. îşi ridică cu mândrie capul îngreuiat de claia de păr roşu. Trăsăturile femeii îşi pierduseră armonia. Chipul ei era acum arogant, dispreţuitor, plin de pistruii ascunşi de obicei sub un strat de fard, iar ochii cei dragi, ochii Anfisei, priveau ca ochii unui rîs sălbatic.
— Nici nu vei apuca să te plângi procurorului, că se vor şi prezenta la dumneata martorii prinţului B., pe care ai îndrăznit să-1 insulţi şi să-1 pălmuieşti. Vei fi... crede-mă, provocat la duel şi ucis ca un iepure ! — îşi sprijini ceafa de perete şi hohoti insolent. Nările îifremă- tau. — Să ştii că aici nu te afli în Siberia... Prea, prea de tot ţi-ai dat în petic...
Prohor începu să tremure de indignare :

— Dacă lucrurile acestea s-ar fi petrecut în Siberia, te legănai acum în ştreang, de primul pin. Cît despre prinţul B. al dumitale, n-ar mai fi rămas din el decît mustaţa. Ieşi afară ! Vreau să mă îmbrac.

Sări din pat, în timp ce gazda ieşi din iatac. îmbră- cîndu-se, Prohor îşi întocmi planul de acţiune. Gîndurile se învălmăşeau însă în Cugetul lui. Capul parcă-i plesnea de durere şi-i vuia necontenit. Sufletul lui era mistuit de un foc nimicitor. Se îmbrăcă şi ieşi în stradă, fără să-şi fi luat rămas bun. Peste un sfert de ceas se întoarse :

— Cheamă-ţi cucoana !

în budoar, se apropie de Avdotia Fominişna şi întinse mîinile cu palmele în jos.

— Unde mi-e inelul ?

— Nu ştiu. ,

De tulburare, pistruii de pe faţa ei se făcură şi mai vizibili.

— Ba ştii!

— Nu, nu ştiu.

Atunci Prohor o pălmui cu o satisfacţie sadică. Ducîndu-şi mîna la obraz, ea izbucni în plîns şi ţipă ca o mîţă călcată pe coadă.

Deodată portretul din perete învie : îi crescură picioare, i se umflă burta şi i se căscă gura plină de dinţi.

—i Asta ce mai e ? Te crezi în codru ? !

Şi portretul năvăli ca un hipopotam pe uşa budoarului. Barba sa neagră, plină de fire argintii, era desfăcută în evantai.

Avdotia Fominişna strigă isteric :

— Mitea, s'capă-mă ! — şi se prăvăli pe parchet ţeapănă.

— Afară ! — urlă portretul, izbind cu bastonul în parchet, şi sub nasul lui Prohor răsăriră doi pumni zdraveni. — Afară, tîlharule, afară, banditule, că te împuşc ! Hei, veniţi încoace!

Prohor îşi repezi cizma în pîntecul lui de catifea şi negustorul se întinse cît era de lung. Uitîndu-şi pălăria, cu capul gol, Prohor alergă pînă la colţul străzii, se aruncă într-o birjă şi strigă :

— Hotelul „Mariinskaia" ! Mînă ! Ai cinoi ruble !

— Hep-hep ! — dădu glas birjarul şi trăsura de lux porni în goană.

Jandarmul Ppeatkin veni la servitorul Ivan care se vîrîse singur în belea. Ivan îngenunche în faţa lui, îi sărută cizmele şi începu să se smiorcăie. Jandarmul căuta să-1 sperie. Ivan ieşi „pînă afară", se întoarse, scoase dintr-un cufăr zece ruble de argint şi o cutie de ţigări de foi furate de la *mister* Cook... Jandarmul plecă.

De o săptămînă şi mai bine, Nina Iakovlevna vizita zilnic, între orele trei şi cinci, împreună cu părintele Alexandr, locuinţele muncitorilor. Pretutindeni găsea acelaşi lucru : sărăcie lucie, murdărie, oameni îndîrjiţi împotriva stăpînului, împotriva vieţii şi a lor înşişi.

Plîngerile oamenilor, vorbele schimbate cu ei, mărginirea lor spirituală şi neputinţa de a găsi o ieşire o zgu- duiseră adînc pe Nina. în ultimul timp se trăsese la faţă, pierduse pofta de mîncare şi somnul. Inima parcă-i era o rană, gîndurile — negre şi reoi. Rugăciunile sunau ca o înşiruire sonoră şi deşartă de vorbe frumoase. Ieşindu-i din gură, îi cădeau la picioare, neputincioase, nepăsătoare.

Bătrînul Eirmil i se plîngea Ninei :

— încaltea n-ar fi nimic, toate ar fi acătării. Ne-am învăţat noi cu multe. Dar vorba-i că crăpelniţa e tare proastă. Toate-s stricate, rîncede. Şi costă o groază de bani. Iar simbria — ce să mai vorbim !

Nina lăsă ochii în pămînt, încuviinţîndu-i din cap spusele, iar părintele Alexandr îl binecuvîntă şi-1 îndemnă sfătos:

— Rabdă, moşule, rabdă, că eşti om cu frica lui dumnezeu... Domnul nostru a pătimit şi el şi ne-a dat şi nouă poruncă să răbdăm.

— Rabd, părinte, strîng din dinţi şi rabd... Dar sfinţia ta, auzi, să te rogi pentru noi, păcătoşii.

— Mă rog, moş Ermil, mă rog necontenit.

Lăcătuşul Prov, om cu mulţi copii, ridică glasul, aproape strigînd :

— Nina Iakovlevna, cucoană, judecă şi matale! Ni se cere să muncim peste puteri : lucrăm zece, douăsprezece, cincisprezece ore de-a rîndul, uzi pînă la piele. Asta n-ar fi nimic... Nu ne dăm în lături de la muncă. Eu, unul, spun drept, nu mă las pe tînjeală. Da' plata ? O nimica toată ! Şi atunci stau ca prostu şi-mi zic : îmi storc toate puterile, îmbătirînesc şi ce se alege de mine ? Şi atunci ? „Cară-te" — îmi zice stăpînul. Aha ! Matale şi el vă îngrăşaţi, dar eu ce mă fac ? Dar copilaşii, dar nevasta ? Ai ? Poftim, pune-te în locul meu şi ai să vezi cum e.

Nina se simţea stânjenită, se foia pe scaun, copleşită de ruşine. Lăcătuşul îi puse blînd pe umăr mîna sa grea :

— Nimic de zis, eşti o femeie cumsecade. De treabă. Crezi că noi nu vedem, nu ne dăm seama ? Garaska, ia lasă-te în genunchi, păcătosule, şi închină-te pînă la pământ în faţa cucoanei! Cine ţi-a dăruit cizmele, ai, zgîmboiule ? Zi ! Dar Marfuşkăi mele cine i-a dat broboada ? Ai ? Cine a dat doctorii nevesti-mi ? Matale şi nimeni altu, Nina Iakovlevna !...

Pe obrajii scofîlciţi şi pe mustăţile lui Prov se rostogoleau şiroaie lacrimi de recunoştinţă. Omul îşi suflă zgomotos nasul, de-a dreptul pe jos, se aşeză lângă sobă şi rămase acolo tremurând. Nina era şi ea nervoasă şi nu-şi mai putea stăpâni suspinele.

— Ce să fac, c,e să fac ? — întrebă ea, frîngîndu-şi mâinile ou o deznădejde sinceră. — învaţă-mă dumneata, Prov, că eşti un om ânţelept...

Lăcătuşul suifla greu din foalele pieptului, pufnind neputincios pe nări. Nina aştepta răspunsul.

—i Oi ifi eu înţelept, dar n-am carte — răspunse Prov frîngîndu-se de mijloc, cu privirile aţintite în pămînt. — Matale eşti învăţată. Stai sus. Vezi ca-n palmă toate treburile bărbatului. Noi atîta ştim : nu matale porunceşti în toate cele, ci dumnealui. Matale să te ridici mai sus ca el! Ai bani băgaţi în afacere ? Ai ! Apăi să-i scoţi, să te desparţi de dînsu şi să începi o afacere mai mică, pe socoteala matale. Toţi om trece la matale, toţi ca un singur om. Să vadă şi dînsu atunci cum vine treaba... Să mă ierţi, cucoană, Nina Iakovlevna, dar noi, cu mintea noastră a proastă, aşa am chibzuit laolaltă...

— Prov, dragul meu Prov — spuse Nina, strîngîn- du-şi mîinile fia piept. — Eu îţi spun dumitale, iar dumneata să transmiţi tovarăşilor dumitale : am să fac tot ce-mi stă în putinţă ca să uşurez traiul vostru, al muncitorilor. Am să cer, am să lupt cu bărbatul meu cît m-or ţine puterile... Rămîi cu bine, Prov !

Părintele Alexandr scoase din cutie douăzeci şi cinci de ruble pentru familia lui Prov, îi binecuvîntă pe toţi şi plecă în urma Ninei.

Astfel se scurgeau zilele, una după alta, astfel treceau, una după alta, nopţile, atît de grele pentru Nina. Stînd în pat, în iatacul său alb, alături de odaia în care dormea micuţa Verocika, Nina Iakovlevna se frămînta, căuta o ieşire din impas. Se zbuciuma, silindu-se să facă aşa cum a poruncit Cristos.

„împarte-ţi avutul, ia-ţi crucea în spinare şi urmea- ză-mă." Era limpede şi simplu, dar mai presus de puterile omeneşti. Să-şi ia crucea... Asta însemna ca ea, femeie deprinsă cu un trai uşor, să poarte pe umerii săi plăpînzi un noian de suferinţe şi să pornească, despuiată, săracă, într-o altă lume, în lumea jertfirii de sine, a faptelor măreţe, a iubirii de oameni.

— Nu, nu. E mai presus de puterile mele...

Dar în inima ei răsuna un glas din depărtare. „Cel ce se smereşte se va înălţa..." Da, da, Cristos a spus : „împarte la săraci avutul tău şi ia toiagul pribegiei". Dar ea nu putea să facă aşa ceva, riu putea să renunţe la viaţa ei luxoasă, la mîndrie şi belşug, nu putea să fugă din lumea aceasta plină de ispite într-o altă lume, în lumea renunţărilor, a nădejdii în viaţa veşnică, în care, de fapt, nici nu mai credea cu atîta tărie.

— Gred, doamne, cred ! Vreau să cred !

Dar chipul de mongol al lui Protasov, cu zîmbetul său ironic, cu ochii lui negri, ageri, plutea parcă încet prin faţa ei, în întuneric şi inima Ninei se strîngea dureros.

Şi atunci se făceau nevăzuţi şi Cristos, şi iatacul cel alb. Dispărea şi Protasov. Numai gîndurile acestuia pătrundeau ca o ploaie de mai în cugetul ei înfierbîntat, în inimă, alinînd-o.

Prohor dormi dus pînă seara. Se trezi ameţit, buimac, cu capul. greu. Luară ceaiul la hotel, în cameră, unde li se adusese samovarul. Prohor făcu bătrînilor mărturisiri complete.

— Te-ai interesat cumva, Filatîci, cît au ridicat ticăloşii pe cecul meu ?

— Fix cincisprezece miare — răspunse bătrînul cu părere de rău, cu jind.

— De bani nu-mi pasă. Banii sînt gunoi.

—< Nu-ţi mai aduci aminte de nimic ? — îl întrebă socrul lui, luînd cu linguriţa dulceaţă din borcan.

— Mai nimic... Prea puţin... Cu timpul, poate c-o să-mi mai...

— Hei — oftă cu tîlc Inokenti Filatîci. — Vorba ceea : „Păcat de osteneală, dar s-ar cuveni o păruială".

— Cui ?

— D-apăi matale.

Prohor nu se supără.

— Să ştii că ţi-au dat să bei neghină — spuse socrul lui.

— Da, da ! — întări Inokenti Filatîci. — Ai auzit de ea ? O buruiană care creşte printre grîne. La noi i se zice „castravete turbat". îţi ia orice ţinere de minte.

Hotărîră să nu mai facă tărăboi, ci s-o lase încurcată, ciă-şi termine cît mai repede treburile, să-şi mai facă de cap o săptămînă, bînd şi petrecînd, apoi să se întoarcă acasă.

Iakov Nazarîci n-avea nici un chef să-şi lepede halatul pufos, dar, pisat de Inokenti Filatîci, vrînd-nevrînd, se îmbrăcă. Fără grabă, nebăuţi, ieşiră tustrei să facă o plimbare prin oraş.

Ajunşi pe podul Troiţki, admirară apusul de toamnă. Răsfirîndu-şi aripile de foc, soarele cobora în spatele Bursei, aidoma unei păsări măiestre ce se lasă într-un cuib de basm. Cerul de culoarea opalului pălea încet- încet, întunecîndu-se la zenit. Pe fundalul învăpăiat al asfinţitului se conturau ca nişte umbre siluetele fabricilor. Trîmbe de fum negru ieşeau pe coşuri, întunecînd cu linţoliul lor lugubru strălucirea cerului. Un pîlc' de nori scămoşaţi, mohorîţi, serbezi atîrna trist deasupra Bursei. Asfinţitul se înroşi ca sîngele. Dar iată că soarele se făcu nevăzut şi, în zare, printre siluetele mai sumbre acum ale caselor, se lăsă o jerbă de foc, strălucitoare ca o mare de flăcări. Cerul se aprinse tot. Chiverele negre de fum fură înecate în şuvoaie roşii de lumină. Norii mohorîţi, serbezi îşi umflară cu voioşie obrajii îmbujoraţi şi într-o parte, şi în cealaltă. Geamurile de cristal ale melancolicelor palate păreau argintii în lumina albă. încătuşată între malurile ei veşnice de granit, Neva oglindea volbura de foc din cer, stingînd-o în apele sale plumburii. Faţa lui Prohor, galbenă şi buhăită de băutură, se înviora. în gura căscată a mirare a lui Inokenti Filatîci, dantura cea nouă avea luciri de mărgăritar.

Dar iată că, pălind treptat, zaimful de lumini se stinse. Ai fi zis că un pictor vrăjitor a şters de pe cer fermecatele şi efemerele sale culori, le-a pus la loc pe paletă şi, ca să nu răcească, şi-a încălţat nişte galoşi uriaşi. Apoi, învăluindu-se în mantia sură a amurgului, rîzînd sarcastic, s-a mistuit în zările înnegurate ale înserării. Tramvaiele zdrăngăneau, iar pe caldarîm roţile camioanelor cu cai le ţineau isonul. „Hep-hep !" — striga un birjar, ducînd în goana trăpaşilor două femei frumoase, care rîdeau în hohote.

încîntaţi de amăgitorul farmec al amurgului, cei trei prieteni intrară într-un poplavok[I], se ospătară cu o ciorbă de cegă proaspătă, goliră după pofta inimii două sticle de zveroboi[II] şi, foarte bine dispuşi, se duseră la operă.

Tocmai începea actul al treilea. Cei trei siberieni luară loc în rîndul întîi, la parter. Cherchelit, Inokenti Filatîci împungea din cap ca un cocoş în faţa grăunţelor. Balerinele erau în formă, dansînd cu însufleţire. Vrăjit, Prohor privea o vestală înaltă cu picioare zvelte. Iakov Nazarîci le sorbea din ochi pe toate cele douăsprezece dansatoare, implora soarta ca să plesnească tricourile măcar la vreo două-trei balerine şi nu-şi mai lua binoclul de la ochi.

Dar iată şi „noaptea viselor". Scăldaţi în razele dalbe ale lunii ce se revărsau dinspre culise, actorii dormeau pe scenă în poziţii pitoreşti, cufundaţi într-un somn fermecat.

— Treziţi-vă dar, voi, cei adormiţi ! — le porunci cu o voce sonoră o zînă fermecătoare cu aripioare aurii.

Dar cei adormiţi nu se trezeau. în schimb, în sală răsuna sforăitul ritmic al lui Inokenti Filatîci.

— Treziţi-vă dar, voi, cei adormiţi ! — răsună din nou glasul zînei.

Dar sforăitul bătrânului se auzea acum şi mai tare. Prohor şi Iakov Nazarîci îl scuturau de umeri. Zîna, suflerul şi toţi cei „adormiţi" de pe scenă îşi muşcau buzele ca să nu izbucnească în rîs. în rîndurile din faţă se auziră rîsete şi şoapte stăpînite.

— Treziţi-vă dar, voi, cei adormiţi ! — strigă zîna, de astă dată cu mînie, ridicînd beţişorul fermecat.

I Denumirea unor mici restaurante amenajate special pe şlepuri sau lingă mal, pe piloţi (n. ed.).

II Votcă în care s-au macerat fire de sunătoare (n. ed.).

Inokenti Filatîci deschise brusc ochii, strănută şi-şi ură singur :
— Sănătate !... Aţi zis ceva ?
Parterul, pînă la rîndul al cincilea, izbucni în hohote de rîs.
Cam aşa vedeau spectacolele negustorii noştri.

Peste trei zile. Seara. Prohor rămăsese singur în camera lui de la hotel. Nu se simţea prea bine. îi vîjîiau urechile şi era plictisit. Verifica socotelile şi parcurgea cataloagele de preţuri ale diferitelor uzine constructoare de maşini. Servitorul îi aduse pe tavă două scrisori.
„încep să deschid de-a binelea ochii asupra condiţiilor de trai ale muncitorilor noştri care ne sporesc averea, a ta şi a mea. Ele sînt îngrozitoare. Amîndoi sîntem inumani şi, în egală măsură, vinovaţi. Numai în primii doi ani ai căsniciei noastre ai fost destul de *fitent* faţă de mine şi de muncitorii tăi. Pe urmă parcă ai devenit altul, crud, încăpăţînat, lacom.
Prohor, încotro mergi, ce ideal ai în viaţă ? Întrea- bă-ţi conștiința, cîtă vreme n-a adormit încă de tot. Iar dacă ai izbutit s-o adormi cu narcoticul blestematelor tale vorbe : «mie îmi e îngăduit totul», atunci teme-te de conștiința, ta care se va trezi odată și odată. Ești încă tînăr, Prohor. Gîndește-te la toate acestea și fă-mi o bucurie, cît timp nu este încă prea tîrziu. Crede-mă, de acum înainte toată viaţa mea e o durere continuă."
Prohor simţi că i se întoarce inima pe dos. Se frecă la ochi, dădu zgomotos afară aerul din plămîni şi parcurse din nou scrisoarea. Apoi rămase pe gînduri, ou fruntea sprijinită pe braţ. Iritat, bătu toba pe masă. „Muiere tîmpită !" — îşi zise el, apoi deschise plicul sosit de la Protasov.
Acesta cuprindea o dare de seamă pe două săptămîni: cifre, devize, prevederi. Totul era expus precis, judicios, clar. La sfîrșit — un adaos :
„Muncitorii îşi manifestă făţiş nemulţumirea împotriva condiţiilor grele de muncă şi a salariilor prea mici. Aştept dispoziţiile dumitale urgente cu privire la îmbunătăţirea condiţiilor generale de trai, expuse în punctele de mai jos. Neaducerea la îndeplinire sau chiar o tărăgănare în luarea acestor măsuri poate duce la o

dezorganizare a lucrărilor, ceea ce ar cauza grave prejudicii bunului mers al întreprinderii : Punctul 1..."

Prohor citi cu atenţie toate punctele şi privirile lui se înveninară. Se ridică brusc şi se plimbă de cîteva ori în lungul şi latul încăperii păşind repede de colo-colo.

— Ha-ha ! Bine, foarte bine... Vom vedea noi... S-au înţeles între ei, ticăloşii ! Ha-ha! Perfect... Sună:

— Ai să duci neîntîrziat o telegramă. O dai urgentă. Şi, pe cînd aşternea rândurile pe hârtie, buzele i se strâmbau, sprîncenele i se încruntau. Fruntea îi era brobonită de sudoare.

„Iţi dau mîna liberă pentru concedierea neîntîrziata a cinci sute de muncitori. Stop. Cu concursul ţristavului să fie evacuaţi cu forţa din aşezare. Stop. Duc tratative pentru a angaja un lot de muncitori din Ural. Stop. Comunică neîntîrziat măsurile luate. Gromov."

Trimise telegrama şi răsuflă uşurat. Totuşi frământarea din inima lui nu se potoli. în ultima vreme, Protasov nu-i mai plăcea : făcea pe deşteptul, căuta să le fie pe plac muncitorilor şi o zăpăcea pe Nina. „Las' că-i dau eu de furcă acum !" Se rezemă cu spatele de marmura căminului rece şi gîndurile lui răscolite făcură, fără voie, un salt către trecut.

Prin faţa lui foşneau filele unui carnet, scrise acolo, pe malurile Fluviului Mohorît, în zilele tinereţii sale. Filele arse, smulse de mult din inima lui, uitate răsăreau acum ca vii din negura vremurilor.

O zi călduroasă, învăluită în fumul focului din pădure. Un pîlc de deportaţi politici trag pe fluviu, în susul apei, o luntre mare. în ea, pe un maldăr de perne moi, sub o umbrelă, stă tolănit prădalnicul negustor Aganes Agababîci, gras ca un porc.

„în locul vostru l-aş âneca pe hipopotamul acesta care-i jefuieşte pe ţărani — spusese Prohor deportaţilor.

— Ehei, o să mă îmbogăţesc şi eu, dar am să mă port altfel. N-o să-mi îngădui să iau pielea de pe oameni..."

Aşa gîndise şi vorbise tînărul Prohor. Dar Prohor, azi bărbat în floarea vîrstei, Prohor, omul de afaceri, rîdea acum în hohote de gîndurile sale de odinioară.

Afară era întuneric. Prohor trase draperiile. Ornicul vechi de pe cămin sună melodios ceasurile opt. Se auzi o bătaie în uşă.

— Poftim !

Intră un militar într-o manta cenuşie, cu o barbă arătoasă, despărţită în două.

„Aha, un martor... Duelul" — îl străfulgeră un gînd.

— Dumneavoastră sînteţi domnul Gromov din Siberia ? Am onoarea... Sînt generalul Petuhov, adjutantul guvernatorului capitalei — se prezentă el, zornăind din pintenii de argint. — Excelenţa sa vă pofteşte pentru o convorbire.

„M-am dus pe copcă, m-au reclamat" — îşi zise Prohor, fără să fie speriat.

— La dispoziţie !

Ieşiră din hotel. Afară, aştepta un cupeu închis, în care se aflau doi jandarmi. Traseră perdelele şi porniră.

— Nu ştiţi în ce chestiune anume ? — îl întrebă Prohor pe generalul Petuhov, care stătea alături de el. — Am avut aici de curînd... oarecare neplăceri...

— Nu, nu, n-aveţi nici o grijă... Convorbirea va avea un caracter pur de afaceri. De altfel, n-ar strica să vă pun la curent... Dacă doriţi, trecem întîi pe la mine, unde putem discuta în voie.

— Cu multă plăcere — răspunse Prohor şi-i şopti generalului la Ureche : — V-aş fi recunoscător...

Peste vreo zece minute, caii se opriră. O curte ca un puţ. O scară întunecoasă. Miros de pisici. Etajul patru. O cămăruţă cu aspect de birou comercial. Pe perete — portretul ţarului Nicolae al II-lea. Patru birouri. Unul — ceva mai mare şi mai elegant. Un candelabru grosolan lumina încăperea.

— Luaţi loc !

Generalul ,se aşeză la biroul cel mare, iar pe Prohor îl pofti să se aşeze în faţa lui, cu spatele spre uşă, lîngâ care se postară în poziţie de drepţi cei doi jandarmi.

Prohor privea cam nedumerit, neştiind pentru ce anume fusese adus acolo şi cum să se comporte.

— Şi aşa.,, _

Generalul îşi potrivi ochelarii pe nasul coroiat şi-şi atinse barba cu vîrful degetelor, pironindu-şi ochii cu o căutătură gravă asupra lui Prohor.

Prohor aştepta ca inevitabila furtună să se dezlănţuie. „M-au reclamat, m-au reclamat! Să te văd acum pe unde scoţi cămaşa" — părea că-i spune inima obosită de beţie, zvîcnindu-i în piept. Prin faţa ochilor lui se perindau, una după alta, umbra Avdotiei Fominişna, a prietenei sale baroneasa Zamojska şi a guvernatorului capitalei. Gîndurile i se opriră asupra acestui cuvînt: „Guvernatorul". încremeni. Dacă a ajuns la urechile lui

toată afacerea aceea scandaloasă, avea s-o pățească la sigur.
— Ei... Și așa...
Generalul zîmbi, apăsă pe butonul soneriei și spuse :
— Să luăm cîte un păhăruț ca să mai prindem inimă...
Și rîse gros, de parcă ar fi tușit în reverurile sale înalte, roșii.
— Vă mulțumesc, dar nu pot... — minți Prohor.
— Cum doriți, cum doriți — răspunse întunecat generalul, dînd un bobîrnac unei muște ce se așezase pe vestonul lui.
— La drept vorbind... n-aș refuza... Dar era vorba că mergem la...
— Aveți dreptate. Dar vedeți că...
Dînd la o parte draperiile de pluș de la ușă, dintr-o încăpere interioară apăru un om îmbrăcat într-o livrea cu revere albastre.
— Vin de Lisabona ! — porunci generalul. Omul se înclină și aduse vinul. — Vedeți că... Socotiți că guvernatorul nu bea ? Oho ! Numai să-1 vedeți... Adevărul este că vi s-a fixat audiența la zece fără un sfert și acum este ora opt și patruzeci și două de minute. Avem timp berechet... Așadar... în sănătatea dumneavoastră !
Generalul puse mîna pe pahar și ciocni cu al lui Prohor.
— în sănătatea dumneavoastră, excelență — răspunse Prohor, luînd paharul.
Generalul sorbi numai o înghițitură. Prohor goli cu sete paharul pînă la fund.
— Aha ! — exclamă generalul și sună din nou. — Ia mai toarnă, frate dragă. Adu și niște batog și ceva icre...
— Poate că excelența sa dorește brînză de *Brie ?*
— Adu și *Brie,* deși pute îngrozitor.
Servitorul îndeplini repede porunca și se retrase.
— Iată despre ce-i vorba...-Poftiți, serviți, vă rog... Nu doriți brînză de asta puturoasă ? Sper că la dumneavoastră, în Siberia, nu există astfel de porcării. Mișună viermii în ea și pute. O scîrboșenie, dar totuși picantă... Ei, în sănătatea dumneavoastră !
Prohor goli al doilea, apoi al treilea pahar.
— Iată despre ce-i vorba. Dacă nu mă înșel, dumneata...
Prohor ciuli urechile, dar gîndurile îi galopau prin cap și urechile îi vuiau.
— Dacă nu mă înșel, dumneata... Adică... Stai, stai o clipă... — Și, zicînd acestea, generalul apăsă de trei ori pe butonul soneriei. — Așa, așa. Aha...
Din dosul draperiei zmeurii intră în odaie o doamnă înaltă, voinică, cu o mantilă neagră ce-i ajungea pînă la părnînt. Pe cap purta o bonetă de dantelă cu o voaletă neagră care-i acoperea fața.
— El e?
— El.
Generalul bătu din palme. Repezindu-se la Prohor, cei doi jandarmi îi legară într-o clipă mîinile la spate cu un prosop. Prohor se ridică în picioare. I ; se părea că visează. Doamna în negru își ridică voaleta de pe față.
— Mă recunoști ?
Pirohor -scoase o exclamație de uimire și încercă să-și elibereze mîinile, dîndu-se repede înapoi, instinctiv. Cei doi ochi, scăpănînd rece de ură și de setea răzbunării, îl urmăriră și-1 ajunseră. Doamna cu voaletă era în fața lui.
— Mizerabile! Canalie !/Na, na ! — Și două palme răsunătoare, de care se cutremură și tavanul, îl fulgerară pînă-n străfundul ființei. — Mă recunoști acum ?
Prohor se repezi înainte și deodată se prăbuși, dobo- rît de o lovitură dată în spate. îl călcau în picioare cu cizmele, îl tăvăleau pe jos. Așezat în patru labe, pier- zîndu-și barba falsă, generalul îi zbiera în urechi, în gură, dar Prohor nu mai vedea, nu mai auzea, nu mai simțea nimic. ‚Se prăvălise undeva în neființă, prins într-un vîrtej ide zăpadă, într-o viitoare.

Seara târziu. Zăpușeală. Sankt-Petersburgul și-a aprins luminile. Orașul nu s-a scufundat încă în smîrcuri, trăiește și înflorește. Nesfîrșitele mlaștini sânt de mult ghiftuite eu pietroaie grele. Toate stâncile din împrejurimi au fost sparte și zvârlite acolo, în cîmpie. Și iată, mlaștinile acelea de pe țărmul Balticii s-au mistuit. N-au mai rămas din ele decît negurile de neînvins, plumburii, galbene, reci, ce poartă pe aripile lor ucigătoare burnița, boala, moartea.
Roșu ca sfecla, cu barba-i argintie proaspăt spălată, Inokenti Filatîci se întoarce, pe jos, de la baia de aburi. Duce sub brat măturică (are s-o dăruiască prietenului său, portarul de la hotelul „Mariinskaia"), iar în mînă poartă săculețul de modă veche, înflorat cu lînă, pentru primeneli. Strașnic se mai simte ! Ce bun ar fi acum un ceai. Păcat că nu-i acolo Ana, fiică-sa văduvă. îndată ar încinge samovarul, ar opări niște ceai bun ca acasă și ar pune pe masă o carafă cu votcă. Vorba ceea : „Un an să nu pui strop de băutură pe limbă, dar după o baie de aburi, chiar

de ar fi să furi, tot se cade să-i tragi o duşcă". Acum să înfuleci în lege şi... la culcare. Iar dimineaţa să auzi cum freamătă în jur taigaua. Aşa viaţă mai zic şi eu !

Aci, la Petersburg, trebuie s-o întinzi verste întregi pe jos, înghiontit ba în pîntec, ba într-o coastă, ba în spate. La fiece pas, poţi nimeri sub roţile atîtor tramvaie, birje şi cupeuri. Şi apoi, de unde or mai fi ieşit şi drăcoveniile astea eu lumini aprinse care aleargă pufnind şi lăsînd duhoare în urmă ?! O stradă, apoi o ulicioară, o piaţă, apoi iar o stradă şi încă două ulicioare. N-o fi greşit cumva drumul ?

Deodată auzi tropot de copite. Din urmă, îl ajunse un cupeu.

— Ce vreţi ? Unde mă duceţi ?... Ajutor...

— Taci ! Eşti arestat.

„Doamne, apără-mă şi mă păzeşte..." — .şopti înspăimîntat bătrînul. Cupeul gonea în întuneric. în dreapta şi în stînga — doi jandarmL. — „Doamne sfinte ! Jandarmi!"

Etajul patru. întins pe o canapea, Prohor abia dacă mai răsufla. „Doamne, dumnezeule ! O mai trăi, ori tra'ge să moară ?c<

— îl cunoşti ?

— Da.

în afară de cei doi jandarmi, nu mai era nimeni de faţă.

— Da' ce-a păţit ?

— A fost anchetat de domnul general. A leşinat de frică. Deh, nu-i obişnuit...

— Doamne, apără-ne şi ne păzeşte... — bîigui iară Inokenti Filatîci şi începu să se închine, cu ochii la portretul ţarului.

— O să te rogi mai pe urmă, tătucule... Hai, du- ceţi-vă eu dumnezeu...

Coborîră pe scară. Capul lui Prohor se bălăbănea neputincios; îi căzu pălăria. Bătrînul o vîrî în buzunar. Gulerul alb al cămăşii» lui Prohor era mînjit cu ceva scîrbos care mirosea respingător.

— E brînză de *Brie* — îl lămuri jandarmul şi porunci , vizitiului : — Mînă repede !... Apoi se întoarse spre bătrîn : — Iac-aşa, tătucule... Dacă pui unui cîine

pe coadă brînză d-aia boierească — turbează. Iar boierii o mănînează...

— Doamne sfinte ! — se închină bătrînul.

Cupeul porni în goană. Negustorul se izbea mereu cu capul de tavanul lui, tremurînd ca varga. Cozorocul şepcii i se lăsase pe o ureche. Culcat lîngă el, Prohor mugea, scuipa în sec şi gemea.

— Hotelul .,,Mariinskaia", nu ? Fundătura Cerni,şov?

— întocmai — clămpăni din dantura-i nouă bătrînul.

Jandarmul deschise puţin uşa cupeului, se uită în jur şi strigă :

— Birjar ! Ăl cu numărul douăzeci şi şapte de mii opt sute ! Opreşte !

Birjarul, un flăcău în caftan albastru şi cu o şapcă ţeapănă de muşama, opri calul :

— Ce vrei ?

— Din ordinul domnului guvernator al capitalei. Avem aici un bolnav, însoţit de tatăl lui. Mînă ! Iute !

— Gum ai zis ?! — strigă flăcăul în urma jandarmului care se îndepărta.

— Du-du-du-ne, băiete... îţi plătesc eu... Doamne, dumnezeule ! Doamne sfinte !

7

A doua zi, în fiţuica „Peterburgski Listok", la rubrica „Fapte diverse", apăru o ştire cu următorul titlu :

„COMERCIANTUL P. P. GROMOV DIN SIBERIA ASASINAT ÎN ÎMPREJURĂRI MISTERIOASE"

Iată cum se petrecuseră lucrurile. Prohor fusese dus la hotel. La intrare se adunase lume. Vardiştii din post au început să fluiere, iar telefoanele — să zbîrnîie. Un reporter isteţ şi omniprezent, care se nimerise pe aproape, îl descususe în grabă pe Inokenti Filatîci, care tremura

cumplit, şi, luînd de bune cuvintele sale fără şir, ticluise pe loc ştirea şi se repezise la redacţie ca s-o insereze în gazetă.
în drum, 'trecuse şi pe la Direcţia Jandarmeriei. Aflînd acolo că nu se emisese nici un mandat de arestare pe numele Gromov, reporterul ajunsese la convingerea că era vorba de o crimă de drept comun.
Toată zăpăceala aceea îl făcuse pe Inokenti Filatîci să-şi piardă cu desăvîrşire capul. Nu-işi mai dădea seama ce face. Alerga pe sălile hotelului cu măturică sub braţ, căutîndu-1 pe prietenul lui, portarul Piotr, ca să i-o dea. în sfîrşit, îl găsi în cămăruţa lui de sub scară.
— Astăzi sînt slobod — îi spuse Piotr. — Vai de mine, vai de mine... Ce nenorocire ! De zece ani de cînd fac slujbă aici n-am pomenit aşa ceva. Să ştiţi că jandarmii ati întrebat de dumneavoastră atunci cînd generalul 1-a ridicat pe boier : „Unde s-o fi dus bătrî- nul ? A plecat de mult ? La care baie ?"
Inokenti Filatîci nu mai era în toate minţile. Năucit, se holba la portar, îşi sufla nasul şi repeta într-una :
— Doamne, dumnezeule... Doamne sfinte !

Peste cîteva zile, numărul din „Peterburgski Listok" cu ştirea asasinării lui Prohor sosi la aşezarea „Gro- movo" pe adresa inginerului Parczewski. Nu se ştie cine îl trimisese, dar în nici un caz socrul lui Prohor sau Inokenti Filatîci.
Citind ştirea, Wladyslaw Vikentievici Parczewski era cît p-aci să leşine. De două ori i se sui sîngele la cap şi, tot de două ori, se făcu alb ca varul. „A murit Gromov, a murit patronul..." Privea în gol, neştiind dacă trebuie să se bucure, ori să se întristeze. Pămîntul se legăna sub picioarele lui, totul i se învârtea pe dinaintea ochilor. Cu mîinile tremurînde, turnă în apă puţină ibromură şi dădu paharul pe gît.
„La naiba, cum vine asta ?... Nina Iakovlevna... ră-

5*

masa văduvă. Atît de tînără... *Bardzo, bardzo.*[1] Ce tîmpit am fost, ce tîmpit, *psia krew*[2] /... Cum de nu m-am gîndit din timp să-i sucesc capul ? Dar cine dracu putea să prevadă că o să rămînă văduvă în împrejurări atît de neaşteptate, atît de tragice?! Sărmana Nina! Sărmanul de mine ! Acum Protasov o să pună mîna pe toată averea. Lui o să-i cadă norocul în braţe. Doar trebuie să fii orb ca să nu vezi ce e între el şi ea. Ei bine, nu, *psia krew,* nu ! O să ai de-a face cu mine, *milord* Protasov. Mă răfuiesc eu eu tine şi nu pentru toate fleacurile, ci o dată şi bine."

Luîndu-işi chipiul de inginer şi uitînd să-şi pună mantaua, Wladyslaw Vikentievici Parczewski se repezi în uliţă. Era o seară rece de toamnă. Afară — nici ţipenie de om. Unde să se ducă ? La Nina Iakovlevna, la Protasov sau la *mister* Cook ? Deodată îşi aminti de Nadenka şi, fără a mai sta pe gînduri, se îndreptă repede spre locuinţa ei.

Pristavul era acasă. Dormea. Vorbiră pe şoptite în bucătărie. Nadenka ridică mîinile spre cer şi începu să alerge de colo-colo, apoi se lăsă neputincioasă pe o laviţă. în capul ei, alungîndu-se unul pe altul, roiau mii de gînduri.

— Hai mai bine în curte.

— Nu-ţi fie teamă, Vladik... E beat. Doarme.

— Asculltă-mă ! — îi şopti aprig Parczewski, suflîndu-i fierbinte în faţă şi strî-ngîndu-i mîinile la pieptul său. — Ascultă-mă. îmi vine să înnebunesc... Trebuie să mă însor cu Nina... Stai, stai, nu te aprinde, ascultă-mă... Uf, ce dracu ! Dă-mi puţină apă... Crezi că, dacă am să mănsor, am s-o şi iubesc ? îţi jur pe sfînta fecioară că tu ai să fii iubita mea ! Pe Nina am s-o ţin în hăţuri. Nu ! înnebunesc... *Matka Boska !*[II]

Se clătină şi căzu pe laviţă alături de Nadenka. Ea i se lipi de umăr şi începu să plîngă încet.

— Vladik, Vladik ! Dragul meu Vladik... — îşi suflă nasul şi şopti, outremurîndu-se : — Dar ce mă fac cu pristavul ? Mă omoară. Adu-mi otravă din *tabulatorul* tău...

— Nu-ţi fie frică. Unchiul meu esite guvernator şi—1 trimite într-un alt loc, la o mie de verste de aici... Aranjez eu... Nu-i el duşmanul... Duşmanul meu în chestia asta e Protasov... Du-te numaidecît la el şi spune-i că a murit Gromov. Scrie într-o gazetă din Petersburg... Am primit-o chiar acum. Şi să observi, mă înţelegi, să observi cu cea mai mare atenţie cum primeşte vestea...

Nina nu se culcase încă. îşi lua ceaiul singură şi citea.

Inginerul Parczewski intră în odaie, foarte emoţionat. îi sărută mîna ou un deosebit respect şi se aşeză.

— Sînt singură şi mă plictisesc... Mă bucur că ai venit — spuse amabilă Nina, oferindu-i ceai şi dulceaţă. — De ce dai atît de rar pe la noi ?

Ca să nu-şi trădeze emoţia, inginerul se încordase tot, ferecîndu-se parcă într-un fel de corset.

— Nina Iakovlevna — începu el pe un ton de intimitate. — Cum puteam să îndrăznesc măcar cU gîndul să vă deranjez, să tulbur liniştea pe care eu... Deşi îmi este nespus de dragă liniştea unui cămin. O, dacă soarta ar fi vrut să-mi hărăzească...

— Ce anume ? O soţie bună ? — îi zîmbi Nina, aplecîndu-şi cochet capul. — însoară-te cu Ketity. Este o fată minunată.

Parczewski îşi înclină în tăcere capul său frumos şi clipi din ochi.

— Ce s-a întîmplat ? Iubeşti o altă femeie ?

Parczewski ridică fruntea şi o privi cu ochii plini de lacrimi, în care înota o melancolică mustrare.

— Da... Iubesc o altă femeie — suspină el cu tragism, într-o şoaptă înăbuşită, şi îşi plecă din nou capul.

Văzîndu-1 atît de mîhnit, Nina, suflet sensibil, era gata să lăcrimeze şi ea. Nici prin gînd nu-i trecea că pricina zbuciumului dureros al lui Parczewski erau milioanele ei. Nefiirud obişnuită cu discuţii subtile pe teme atât de gingaşe, nici nu ştia ce să-i spună.

— Dacă iubeşti pe altcineva, nu văd de ce trăiţi despărţiţi. Sper că este liberă...

— Nu ! — răspunse Parczewski, ridicînd repede capul. Obrajii săi îmbujoraţi tresăriră.

Inginerul Parczewski nu era chiar indiferent faţă de Nina. Ori de cîte ori se aflau împreună, găsea prilejul să se arate foarte curtenitor. Nina era femeie şi purtarea lui o

IStraşnic (în limba polonă) (n. trad.).
IIMaica domnului ! (în limba polonă) (n. trad.).

măgulea. își explica însă comportarea mai mult decît delicată a lui Parczewski prin buna sa creștere. „Se vede cît de colo că este un tînăr din lumea bună" — își zicea ea. Și totuși era femeie, așa că uneori, ferindu-se de toți și poate chiar de ea însăși, i se întîmpla să cerceteze trăsăturile plăcute ale lui Parczewski, spunîndu-și în gînd că e un bărbat bine. Dar în astfel de împrejurări, drept contrapondere a gînduri- lor sale vinovate, răsărea îndată imaginea lui Andrei Andreici Protasov, și Parczewski dispărea numaidecît.

De altfel, trebuie să spunem că în toate lucrurile și pretutindeni există anumite pricini de frînare. în alte împrejurări, poate că lucrurile s-ar fi petrecut în alt chip. în ultima vreme însă, frîna care menținuse echilibrul sufletesc al Ninei începuse, încetul cu încetul, să cam slăbească de la sine. Dragostea sinceră pe care o avusese față de soțul ei se zdruncinase. La drept vorbind, nici nu mai exista. Nina îl mai păstra încă pe Prohor în inima ei ca pe un locatar incomod, ca pe tatăl copilului ei. Atît și nimic mai mult. Dacă veriga șubredă a lanțului conjugal avea să plesnească, iar frîna să cedeze, femeia din Nina putea să se rostogolească la vale.

Era fatal ca aceasta să se întlîmple. O puteai ghici de pe acum, cercetînd ochii frumoși și triști ai Ninei și cutele melancolice din colțul buzelor ei. Lucrul acesta îl observase și Parczewski, talentat actor pe scena vieții.

— Nina Iakovlevna! Totdeauna... V-o spun din adîncul inimii... Totdeauna am fost stăpînit de **farmecul** dumneavoastră...

— Sînteți prea amabil — răspunse Nina cu ochii în pămînt, simțind că-î ard vîrfurile urechilor. Aștepta cu interes urmarea.

— Ninâ Iakovlevna! Am fost totdeauna îndîntat de inteligența dumneavoastră, de inima dumneavoastră generoasă, plină de o bunătate cu adevărat creștinească. Sînt tot creștin, dar catolic... Un ouvînt al dumneavoastră — și trec la ortodocși.

— Ești preia amabil — răspunse din nou încet Nina și tristețea din privirile ei păru că se risipește. Asculta vocea insinuantă a lui Parczewski, o asculta în același timp cu mintea și ou inima. — Mi se pare că sînteți foarte evlavios.

— Categoric ! — exclamă patetic Parczewski, care era ateu. Gu nespusă bucurie, simți deodată sub picioare o bază temeinică pentru ofensiva viitoare asupra inimii Ninei. — îi semăn mult mamei mele. Mama a fost rusoaică — minți el. — Era foarte evlavioasă. Și acum mă rog și plîng adesea noaptea, amintinldu-mi de sfînta mea mamă...

— Ești foarte drăguț ! — spuse Nina pătrunsă de o simpatie creștinească față de el. Se simțea atît de bine în compania lui. — Ce păcat că... — începu ea, dar nu-și isprăvi gîndul. Fusese cît pe ce să-și exprime regretul că prietenul ei, Protasov, nu era și el așa. Se lăsă visătoare pe spătarul jilțului, cu privirea ochilor sclipitori pierdută undeva departe, peste samovarul stins și peste fructieră.

Inginerul Parczewski simțea că-1 trec fiorii. Aruncă pe furiș o privire spre ornicul englezesc din perete, care sta să bată ceasurile zece, și-și zise că a sosit momentul. Nadenka își dusese pesemne la bun sfîrșit sarcina ce-i fusese încredințată și Protasov putea să apară dintr-o clipă în alta. Așadar, curaj ! Orice întîrziere ar fi compromis totul.

— Nina Iakovlevna! — rosti Parczewski, ridicîn- du-se în picioare și împreuriînd mîinile.

Nina tresări și se întoarse brusc spre el.

— Trebuie, trebuie să vă mărturisesc numele femeii care mi-e mai dragă decît viața.

Sprîncenele subțiri ale Ninei se arcuiră în sus, buzele i se întredesehiseră. Parczewski se dădu înapoi un pas, apoi, ou ochii închiși, se aruncă ca într-o bulboană la picioarele Ninei.

— Dumneata ești, Nina!

Nina sări în picioare și, cu ochi scînteietori, speriați, ridică rugător mîinile spre icoana ferecată în argint a maicii domnului.

— Poți să mă disprețuiești, să mă scuipi în față ! îmi voi pune capăt zilelor aici, la picioarele dumitale, dar te iubesc !

— Nesăbuitule ! — strigă Nina, vrînd să fugă din odaie. — Cum îndrăznești să-mi spui asta mie, unei femei măritate...

— Iartă-mă, iartă-mă ! — răspunse Parczewski, frîngîndu-și mîinile ca un cabotin provincial de melodramă și tîrîndu-se în fața ei în genunchi. Apoi, cu o voce înecată de plîns, strigă : — Dar ești... văduvă !

— Văduvă ?! — O clipă nervii Ninei părură să cedeze, dar își reveni îndată, rîse ciudat, încet, răutăcios. — Da, da... ai dreptate. într-un fel, sînt văduvă. Dar asta nu-ți dă totuși dreptul...

Zbîrnîitul telefonului o făcu să tresară şi să-şi curme vorba. în casa Gromovilor erau instalate aparate aproape în toate camerele.

Parczewski se ridică Într-o olipă, își scutură cu batista genunchii pantalonilor, le netezi dunga şi rămase nemişcat.

Convorbirea telefonică începu :

— Nina Iakovlevna ? Bună seara.

— Bună seara, Protasov. Dumneata eşti ?

— Eu. Spune-mi, ai primit vreo ştire de la Petersburg ?

— Nu.

— Hm... Curios, foarte curios...

— Ce anume?

— Am aflat o veste care mi se pare cu totul neverosimilă...

— O veste bună ?

— Nu tocmai... Dă-mi voie să-1 învit la dumneata şi pe Parczewski. Vin şi. eu...

— Wladyslaw Vikentici e la mine...

— Aşadar, ştii totul ? Ei, ce zici ?

— Nu mi-a spus nimic...

— Ciudat, foarte ciudat...

— Mă sperii, Andrei Andreici. — Respiraţia Ninei se precipită. — I s-a întîmplat ceva soţului meu ?

— Da.

Protasov dădu poruncă să se înhame numaidecît calul. De îndată ce Nina puse la loc receptorul, inginerul Parczewski îi întinse respectuos ziarul, spunînd :

— Eşti creştină şi deci trebuie să primeşti această ştire cu bărbăţie. Nepătrunse sînt căile domnului. Jesus Christus să te aibă în paza lui!

Şi-i arătă cu degetul ştirea.

Nina încremeni. Buimăcită cu desăvîrşire, se lăsă în fotoliu şi parcurse în grabă rîndurile, care jucau în faţa ochilor ei:

„COMERCIANTUL P. P. GROMOV DIN SIBERIA ASASINAT ÎN ÎMPREJURĂRI MISTERIOASE

Aseară, la ceasurile zece trecute, a fost adus la hotelul „Mariinskaia", cu birja nr. 27800, P.P. Gromov, un bogătaș din Siberia care locuia temporar în capitală. Numitul mai dădea doar slabe semne de viață. Transportată în camera sa, victima a decedat. împreună cu Gromov, în cel mai elegant apartament al hotelului, locuiau o rudă a Iui, I. N. Kuprianov, negustor din Siberia, precum și bătrînul Inokenti Filatîci, funcţionar în serviciul lui Gromov, care 1-a și adus xu birja. Bătrînul acesta, care din pricina șocului violent și-a uitat și numele, ne-a relatat următoarele..." etc., etc.

Ştirea se încheia astfel :

„E, fără îndoială, vorba de o crimă de drept comun, întreaga poliţie a capitalei este în picioare. S-du luat cele mai energice măsuri pentru descoperirea asasinilor."

Ziarul f>u stropit din belşug de lacrimile Ninei. Fără crize de nervi şi ţipete isterice, dînd dovadă de o mare stăpînire de sine şi totuşi uitînd că în odaie se afla şi Parczewski, tînără femeie se îndreptă spre colţul de la răsărit şi îmgenunehe în faţa icoanei. Inginerul Parczewski îi urmă exemplul. Nina bătea mătănii, iar Parczewski îşi lovea şi el fruntea de parchet, căutînd să se audă cît mai tare. Nina suspina şi, ca un ecou, suspina şi Parczewski. Nina se ruga în şoapte şi, la rîn- dul său, Parczewski mormăia şi el rugăciuni.

— Bună seara — spuse Protasov şi *pince-nez-ul* îi căzu de pe nas. — Ce-i asta ?

Parczewski sări în picioare, se retrase, de-a-ndarate- lea, într-un ungher întunecos şi se apucă îndată să se scuture cu batista şi să-işi aranjeze dunga pantalonilor, în sinea lui, îl ocăra pe Protasov : „Afurisitul ! Auzi, să intre aşa, neanunţat!"

Protasov îl ocărî şi el în gînd : „Ce ticălos, ce secătură !" Apoi rosti :

— Scuză-mă, Nina Iakovlevna. Am intrat pe scara de serviciu.

— Mă întorc îndată, Andrei Andreici. Ia loc — spuse Nina şi ieşi ca să-tşi răcorească faţa.

Protasov se aşeză la masă, iar Parczewski — pe canapea. Amîndoi se simţeau cît se poate de stînjeniţi: unul — ca un hoţ prins aisupra faptului, celălalt — ca un martor indezirabil al unei scene penibile. Părea că în toate ungherele sufrageriei se pitise o tăcere ameninţătoare. Numai pendula ticăia ritmic, iar un canar picotea, tresărind în somn. Protasov începu să fluiere încetişor o melodie. Parczewski, concentrat, îşi curăţa unghiile cu o mică pilă cu plăsele de os.

— Scuză-mă, dar n-am ştiut că eşti atît de evlavios.

Parczewski găsi la iuţeală replica :

— După cum ştii şi dumneata, s'înit catolic... Există împrejurări în care... Ei bine, mărturisesc că minam pierdut capul cînd am văzut-o pe *pani* îngenunchind... Nu m-

aş fi aşteptat niciodată din ipartea dumitale la o întrebare ca asta, cum nu m-aş fi aşteptat nici să intri în salon ea o pisică. Găsesc şi una şi alta de cel mai prost gust.

Parczewski se aşeză picior peste picior, întoroîndu-se ostentativ cu spatele.

— Deh — spuse Protasov, jucîndu-se cu *pince-nez*-ul.

— Am pus această întrebare, deoarece dumneata mă interesezi, pur şi simplu, ca tip... Atâta tot...

— Mersi...

— N-ai de ce. Cît despre tonul dumitale profesoral, păstrează-1 pentru alţii. Pentru Nadenka, bunăoară.

— Pardon... Ai vrut să spui pentru Nadejda Vasilievna ?

— Pentru rolul pe care ai pus-o să-1 joace este cu mult prea primitivă, ca să nu spun... prea proastă.

— De ce mă pui în aceeaşi ciorbă cu Nadenka ? — întrebă inginerul Parczewski, ridicînd din umeri şi arcuindu-şi sprâncenele.

— Da, într-adevăr, interesantă simbioză... Ha-ha-ha !

în odaie intră Nina, în negru din cap pînă în picioare.

8

Vestea morţii lui Prohor se răspîndi în toată aşezarea. Zvonurile se înmulţeau ca şobolanii: repede, în progresie geometrică.

Deşi se îndoia foarte mult asupra morţii lui Gromov, părintele Alexandr pomeni totuşi la liturghie, în faţa altarului, sufletul adormitului rob al lui dumnezeu Prohor. „Mai bine să rămînă, decît să nu ajungă" — îşi' zise el îh gîndj cu o judecată simplistă ca un seminarist.

După terminarea slujbei, jupîneasa Nastia îi transmise invitaţia doamnei de a pofti la ceai.

Consfătuirea dintre Nina, părintele Alexandr şi Protasov avea loc în biroul lui Prohor. Ca martor mut, asista şi cîinele-lup.

Nina avea ochii plînşi, iar faţa ei, îmbujorată de obicei, era acum acoperită cu un strat gros de pudră. Părintele Alexandr citi pentru prima oară ştirea şi se închină de trei ori.

— Fără îndoială că trebuie să aşteptăm confirmarea unei asemenea ştiri — spuse Protasov, aprinzînd o ţigară de foi de a lui Prohor. — Am impresia că acest „Peterburgski Listok" este cea mai murdară fiţuică de senzaţie din lume. Presă bulevardieră ! Am mai discutat despre lucrul acesta aseară cu Nina Iakovlevna şi cred că am dreptate spunînd că aici e ceva la mijloc... Deşi...

— S-avem iertare — răspunse preotul, înerucişîndu-şi mîinile pe piept. — Se citează şi nume. Inokenti Filatîci, apoi tatăl Ninei Iakovlevna... Aş vrea să fiu profet mincinos, dar logica mă sileşte să cred că...

— Am expediat aseară la Petersburg cîteva telegrame urgente în mai multe locuri — sipuse Nina.

— La redacţia ziarului, către guvernatorul Petersburgului, către poliţia capitalei şi pe adresa lui Prohor Petrovici, la hotelul „Mariinskaia" din fundătura Cernîşov — confirmă Protasov.

Auzind numele „Prohor Petrovici", cîinele-lup, culcat pe canapea, ciuli urechile, căscă şi începu să dea din coadă. Observîndu-i mişcările, preotul o întrebă pe stă- pîna casei :

— Preastimată Nina Iakovlevna, ai remarcat oare vreo tulburare sufletească, adică nu sufletească, fireşte, ci... cum să mă exprim ? Cum s-a comportat, de pildă, animalul acesta în ziua aceea nenorocită ? A urlat, a lătrat, a scîncit de dor...

— Nu-mi amintesc — răspunse Nina. — Dragă Andrei Andreici, adu-mi, te rog, şalul. Am îngheţat...

$i strânse înfrigurată din umeri.

— Va să zică aşa... Deh, vedeţi dumneavoastră, fiinţele acestea necuvântătoare au anumite presimţiri... Ei bine, dacă nu s-a observat nimic de felul acesta, este un semn bun. Oricum, fiica mea, ai încredere în milostivirea lui dumnezeu şi nu te lăsa doborâtă.

După ce-i dădu aceste poveţe Ninei, părintele Ale- xandr priză tabac aromat din tabachera sa de argint şi începu să povestească cîteva cazuri în care, datorită unei întâmplări, oameni în viaţă fuseseră crezuţi morţi,

— Aşa s-a întâmplat, de pildă, cu mentorul meu, Feognost, preasfinţitul episcop de Novgorod şi Staraia Russa...

— Sau cu preacuviosul scriitor american Mark Twain — adăugă pe acelaşi ton Protasov, care adusese şalul.

— Da, da ! — exclamă preotul cu bucurie copilărească.

— Sînt pregătită pentru orice — spuse Nina, ânfofolindu-se ân şal.

— Foarte lăudabil !
îşi amintiră că de zece zile nu mai sosise nici O' telegramă, nici o scrisoare de la Prohor. Faptul acesta li se părea a fi cel mai îngrijorător. La drept vorbind, toţi simţeau că se întîmplase o nenorocire. Doar Nina mai păstra în suflet o umbră de speranţă, dar această speranţă nu făcea decît s-o chine ie şi s-o frământe, fără a-i aduce liniştea.
— Oricum — spuse preotul — soeot că e mai înţelept să amânăm parastasul pînă' ân clipa când, doamne fereşte, ştirea aceasta s-ar adeveri. — Dîndu-şi seama că făcuse o gafă şi vrând s-o dreagă, adăugă: — De altfel, simt intuitiv că Prohor Petrovici trăieşte.
Cînele-lup începu din nou să dea repede din coadă şi sări jos de pe canapea.
— Şi dacă s-ar adeveri, ce ar trebui să fac ? — Ochii Ninei, lăsaţi în jos, se înceţoşară iar de lacrimi. — Să plec la Petersburg, sau...
— Sau să aştepţi ca rămăşiţele pământeşti să ' fie aduse de Inokenti Filatîci şi de tatăl dumitale ? — îi luă vorba din gura preotul. — Cred că n-ar fi bine să laşi pe seama altcuiva treburile de aici şi pe Verocika, a cărei sănătate e şubredă.
— în ceea ce priveşte treburile — spuse Protasov suflînd nori groşi de fum —■ să nu ai nici o grijă. Nu vor suferi cîtuişi de puţin.
— Sînt convinsă de acest lucru — răspunse Nina, silindu-se să-i zâmbească cu sfială, printre lacrimi.
Observând acest zîmbet, care fusese pentru el ca o rază de soare, Protasov îl interpretă în felul său şi-1 ascunse în adîncul inimii. Inima i se strînse de teamă, dar, în acelaşi timp, şi de bucurie.

Cea mai nenorocită dintre toţi părea să fie Ana Inokentievna. Nici nu mai, deschisese prăvălia. Stătea în iatac, aproape dezbrăcată, înconjurată de tot felul de cumetre, de babe şi doftoroaie. Plîngea şi ţipa ca din gură de şairpe :
— O să-1 bage pe tata la puşcărie ! îl bagă la puşcărie !...
Tot atît de sincer îndurerat era şi diaconul Ferapont. Patronul îl adusese din Ural ca mare meşter fierar şi omul îi era devotat ou trup şi suflet lui Prohor. Se duceau adesea amînldoi la vîinătoare şi înfruntau împreună cele mai mari primejdii. într-o zi, un urs îl înşfă- case în labe pe Prohor, dar fierarul, dintr-o singură lovitură a grelei sale securi, retezase aproape de tot capul păros al fiarei. "Prohor îl răsplătise larg, dîndu-i simbria îndoită şi dăruindu-i o puşcă bună. Ca toată lumea, era uimit de glasul tunător al lui Ferapont. într-o zi, o cireadă de vaci, speriată de strigătul acestuia, o luase la goană de la locul de păşunat, alergînd pană în aşezare, iar taurul, nimerind în mlaştină, se împotmolise şi-şi găsise moartea acolo.
Cînd Nina Iakovlevna pleca într-o vizită sau se ducea să se închine la vreo mănăstire, Prohor se punea pe chefuri sau pleca cu lotca, însoţit de fierar, şi-1 punea pe acesta să cînte viersuri voiniceşti:

Nu mai stau să mă jelesc
Facă-se judeţul ! Vină gidele
c-un bici Să-mi plătească
preţul...

Cântecul izbucnea aprig şi, izbindu-se de stânci, vuia pînă hăt departe, adînc şi tunător. Muncitorii îşi lăsau o clipă treaba, ascultau şi spuneau :
— Stăpânul petrece cu Ferapont.
într-o zi, ca să-i facă o plăcere Ninei şi să-1 ajute pe fierar, Prohor îi spusese :
— Ia ascultă, Ferapont... Ţi-ar plăcea să fii diacon ?
— Nu prea am carte — rînjise fierarul, dar în inima lui mijise de îndată o mare nădejde. — Ce-i drept, ştiu bine să soriu şi să citesc.
Muncind mai departe ca fierar, fusese muştruluit vreo şase luni de părintele Alexandr, apoi, ascultând de sfatul stăruitor al lui Prohor, se însurase cu fata preotului Ipat din satul Medvedevo şi plecase pentru o vreme la centrul judeţean, unde fusese de curînd hirotonisit diacon. înainte de a se însura, fierarul îi spusese lui Prohor:
— Prohor Petrovici, să ştiţi că am[1] muiere în Ural. O cheamă Lukeria...
— Ai copii cu ea ? O iubeşti ?
— Nici una, nici alta.
— Ce hîrtii ai la tine ? Actul de identitate, cel de căsătorie ?...
Fierarul i le întinse. Prohor le aruncă în foc şi-i spuse :
— Acum eşti burlac.
îi porunci pristavului să-i trimită Lukeriei o sută de ruble şi o înştiinţare oficială cum că soţul ei „răposase întru domnul". Astfel, dintr-o toană a lui Prohor, Lukeria rămăsese văduvă, fierarul ajunsese diacon, iar Manecika, fata popii Ipat, care împletea cosiţe albe, se măritase.
Da, Prohor învârtea totul pe degete. Cum să nu plângă Ferapont moartea unui astfel de om ?! Nu se duse deci la

fierărie, ci se puse de dimineață pe băutură. Sta pe dușumea în capul oaselor și da cînd și cînd pe gît cîte un păhăruț. Mușca dintr-un cartof necurățat și cînita încet și jalnic, printre lacrimi :

Veșnică pome-ni-ire...

Grăsuță și aîrnă, miai scundă decît el cel puțin cu un cot, Manecika, o gîgîlioe de femeiușcă, îl ținea strașnic în hățuri pe uriaș.

— Stai cuminte. Na clondiru. Mai mult nici gând să-ți dau. Și nu răcni, că trece lumea pe uliță.

Și, în vreme ce Manecika, cu mânecile suflecate, plămădea aluatul, diaconul, ștergîndu-și lacrimile, se tîn- guia încetișor :

Cu sfi-inții odihnește-ı, doamne...

Ilia Petrovici Sohatîh își petrecuse noaptea la pescuit. Nu află, deci, decît dimineața trista veste. Buimac și obosit după o noapte de nesomn (prinsese două știuci și două văduvițe), nu știu din capul locului cum să se poarte : să fie trist, ori ba ? Amânând pentru după- amiază reflecțiile asupra acestei chestiuni, hotărî să se întristeze din motive de bună-euviință, eufundîndu-se îndată în cea mai adâncă mîhnire. Din nefericire însă, nu găsi cuvenitele Îndrumări în cartea intitulată „Codul manierelor elegante sau oum trebuie să se poarte un tânăr în societate". Despre nunți, botezuri și onomastice se vorbea acolo berechet. Lipseau însă cu desăvârșire înmormântările. Halal carte ! He-he ! Hotărî, deci, să se conformeze propriei sale inspirații, să se lase călăuzit de bunul-simț. Îmbrăcă haine negre, își puse o brasardă de doliu la mânecă și exersă în fața oglinzii, lăsând în jos colțurile buzelor și luîndu-și o mină jalnică. Apoi se duse să prezinte condoleanțe Ninei Iakovlevna.

Protasov. Pretexfiînud deci că nu se simte bine, nu-1 primi. Ilia Petrovici se întunecă, oftă, scoase o carte de vizită cu chenar aurit, scrise sub numele său „Zdrobit de durere", rugă să fie înmînată văduvei, apoi mîncă o piroşcă, pe care i-o oferi Nastia, îi spuse „ali- voar" şi plecă p-aci încolo, fluierind.

Muncitorii de la toate întreprinderile Gromov au lucrat în ziua aceea anapoda, cu toate strigătele şefilor de echipă şi ale maiştrilor, cu toate ameninţările că vor fi amendaţi.

Se opreau mereu din lucru ca să fumeze mai îndelungat ca de obicei şi vorbeau între ei. în privirile, în vorbele, în toate mişcările lor se simţea o bucurie înveninată care se cerea împărtăşită.

— A crăpat şi să-i ifie de bine. Ar trebui să sărbătorim ziua de azi, nu să ne spetim muncind. Doar n-o s-o ducem mai greu, ci mult mai uşor. Celui oare i-a făcut de petrecanie o să i se ierte toate păcatele. Şi noi îi purtam de mult sîmhetele...

— Ce ? Ge-ai zis ?!

-— Nimic. Popa nu toacă de două ori...

Siliţi de slujba lor, şefii de echipe şi maiştrii îi struneau şi-i dojeneau, dar, la drept vorbind, se bucurau şi ei nespus. „Dacă de acum încolo o să ia cucoana frîul, o s-o ducem bine. Protasov o să se îngrijească de toate sub supravegherea ei. Bine că a mierlit-o căpcăunul."

După prînz, mulţi nici n-au mai venit la lucru. Din ordinul pristavului, cele două debite ale monopolului de stat şi cele cinci cârciumi din aşezare au fost închise. Muncitorii însă cumpăraseră din vreme băutură de la cîrciumărese şi băuseră tot. Arestul fusese înţesat de cheflii. Beţivii care nu mai încăpeau acolo erau închişi acum în baia de aburi şi în magazia în care se depozitau piesele de fontă. Ureadnikul şi gardienii se răfuiau cum puteau cu chefliii care-i izbeau cu picioarele şi-i scuipau în ochi pe zbirii urîţi de moarte, amaninţîndu-i :

O să vedeţi voi, ticăloşilor ! Acuşi o să se întoarcă totul cu susul în jos.

—

6 Cei mai mulţi dintre muncitori lucraseră pînă seara,81 cu capul limpede, fără a se deda la tulburări. îngînau totuşi Murite dîntece, strigau „ura", ba chiar avuseseră de gînd să trimită o delegaţie la Nina şi la Protasov „cu felicitări", ceea ce au fost sfătuiţi să nu facă. Pe unele case şi aproape pe toate barăcile fuseseră arborate steaguri, ca de sărbători. Gardienii le dădeau jos, dar ştrengarii le puneau îndată la loc.

Albert Henrikovici Cook, deşi sănătos tun, se pusese şi el în grevă, rămînînd acasă, lucru pe care nu-l mai făcuse pînă atunci. De dimineaţă îi poruncise lui Ivan să-i aducă o sticlă de coniac şi să nu primească pe nimeni. Ivan era cît se poate de uimit, cum era de altfel chiar şi *mister* Cook. Nu i se mai întîmplase niciodată să dea dovadă de o asemenea moleişeală, de o asemenea slăbiciune sufletească.

îşi zicea că ar trebui să cadă nelînitîrziat la picioarele Ninei şi să-i ceară iertare. Dar voinţa, ca şi gîndul îi erau ca paralizate. „Numai un păhăruţ, unul singur, ca să-mi fac curaj. încă unul... Şi încă unul... Acum ori niciodată, acum ori niciodată."

— Ivan, mai adu un sticla ! Idiot! Ieri orb, mîine chior !

„Da, trebuie negreşit să mă duc, negreşit. în orice caz, am oarecare şanse. Protasov e un socialist, un materialist. Iese din caicul. Nu contează. Parczewski — un ţingău, un nătărău şi un cartofor. Şi el iese din calcul! Cine ar mai fi, cine ar mai fi, fir-ar al dracului ?! Da, da, am şanse în proporţie de optzeci şi cinci la sută."

— Ivan ! Adu pantofi... Cele forte mai bun.

îşi lepădă papucii de pîslă, dar un fel de paralizie psihică îi covîrşi din nou voinţa. Telefonul zbîrnîi şi *mister* Cook, cu ochii sticloşi, ca de nebun, puse mîna pe receptor :

— Cine e ? Dumneata, Protasov ? La dracu ! Nu sint acasă.

„Da, da, trebuie să mă duc, trebuie... Mi se pare însă că sînt puţin cam... cam băut."

— Ivan ! Sint beat ?
— Nu sînteţi, conaşule.
Mister Cook îşi aduse aminte de întîlnirea pe care o avusese odinioară cu Nina. O, cît o iubea, cît o iubeşte încă! O iubeşte atît de mult ! Nici un rus, nici un neamţ, nici un francez nu poate iubi atît. Nici maurul lui Shakespeare n-a iubit-o pe Desdemona lui aşa cum o iubeşte el pe *madame* Gromoff... pe acest nefeiricita... Cum se zice ? Nefeiricita veduf... Parc-se că numai de dragul ei s-a înmormîntat el de viu în ţinutul acesta sălbatic, alături de sălbaticul Prohor Gromoff...
— Să vă aduc masa de seară, conaşule ?
— Cum tu zis ? Cum, cum ? Eu nici dejunat encă. Bea !
Ivan nu se lăsă rugat.
— Ieşi!
Ivan ieşi.
Da, da, *mister* Cook îşi amintea totul perfect. Erau în pădurice. în dreapta — luna nouă şi *ea.* îngenunchease la picioarele ei şi îşi lipise fruntea de pantofiorii ei prăfuiţi. Ea îl ridicase de jos şi-i spusese ceva, dar el nu mai auzea nimic, îşi pierduse minţile. Strigase : „O, da ! O, da !" şi trăsese un foc de revolver în aer. Voise să se sinucidă, dar glonţul zburase aiurea. O întîmplare nefericită. O, da ! O, da ! Abia peste o săptămînă, ca prin minune, îşi adusese aminte limpede de toate cuvintele ei. Nina îi spusese : „Preţuiesc sentimentele dumitale faţă de mine. Am să-ţi păstrez toată stima mea şi am să ţin la dumneata ca la un om cumsecade." Şi adăugase : „Atît şi nimic mai mult..." Cuvintele acestea şi le întipărise pe vecie în inimă. Le săpase în el pasiunea, dorinţa arzătoare. Iar ultimele ei cuvinte „Atît şi nimic mai mult" — înţelesese sensul lor — i se scurseseră din inimă în fiere. Acum îl chinuiau, îl otrăveau, căci erau amare ca veninul...
Pe lumea asta poţi face orice. Poţi arunca în aer o stîncă, poţi schimba matca unui rîu, te poţi birui pe tine însuţi. Dar cum poţi cuceri o femeie ? Ce licoare ferme-

cată trebuie să-i dai ca să te iubească ? Cine, cine ar putea să-i răspundă la această întrebare ? !

— Ce doriţi ?

în faţa lui se afla Ivan. Se clătina în dreapta şi-n stînga, se lăsa pe vine şi sărea pînă-n tavan. Se clătina, se lăsa pe vine şi — hopa ! — iar sărea... *Mister* Cook îşi propti zdravăn picioarele în duşumea şi se agăţă de marginea mesei, dar duşumeaua se rotea ca un scrînciob, iar masa plină de hîrtii încerca să i se smulgă din mîini şi să zboare undeva în gol. *Mister* Cook sughiţă şi-şi pironi privirea spre rădăcina nasului lui Ivan.

— Stai jos, Ivan... — spuse el cu glas stins.

Ivan se supuse.

— Ivan ! — *Mister* Cook îşi descleştă mîinile din marginea mesei şi fu cît p-aci să cadă jos. — Ivan ! Dacă tu şi cu mine ajungem forte, forte bogat... Mîine... sau peste un săptămîn, două. O! Eu am se ştiu se invertesc lucruri, crede-mă, Ivan...

întredeschise ochii : în faţa lui nu mai era Ivan, ci Protasov. Se holbă : acum în locul lui Protasov se afla Parczewski. Se frecă la ochi şi[L]i căscă din răsputeri: Parczewski se mistui, iar în locul lui apăru de astă dată el însuşi, *mister* Cook, un al doilea *mister* Cook.

— Cu cine am onoarea ?

Şi *mister* Cook zvîrli în propria sa imagine cu un *presse-papier* greu. Oglinda, în faţa căreia se bărbierise dimineaţa, se făcu ţăndări şi căzu de pe masă.

— Ha-ha ! Feno-o-umenal!

Da, da... Totuşi trebuia să se ducă la Nina şi asta cît mai repede. Acum era clipa hotărîtoare. Să se înfăţişeze în faţa stăpînei inimii sale. *Mister* Cook, om cu educaţie aleasă, era sigur că doamna gîndurilor sale îl va prefera, negreşit, pe el. O ! Are să ajungă milionar foarte, foarte curînd. Da, da, da...

— Ivan! Adă aici! Cel mai forte bun...

— Ce să fie ?!

— Panteilon, panteilon !

'— Vai de mine, conaşule! Care pantaloni ?! Afară s-a întunecat. Aţi binevoit să trageţi la măsea două sticle de coniac.

— Eşti mare idiot... Un prouverb riusesc forte bun spune : „Cine s-a fript cu ciorba sufle şi-n votca..." Hai, repede, repede, repede ! Un sticla votca !

— Nu vă dau, boierule... Pe cinstea mea, nu vă dau. Binevoiţi să vă culcaţi...

Mister Cook îl privi cu un zîmbet dulceag, pocni din degete şi-şi lipi urechea de masă. Masa vuia şi se legăna. Deodată, Nina se apropie de el, îi netezi părul şi-1 duse binişor spre canapeaua lui de burlac.

— Zeiţa mea !... Dumneta eşti ?...

— Eu sînt, conaşule, eu... — răspunse Ivan, sprijinindu-1 de subsuori.

Ornicul bătu de douăsprezece ori. Ceva mai tîrziu, cam pe la ora unu după miezul nopţii, gardianul de serviciu la poştă îi aduse Ninei patru depeşe. Erau răspunsurile la telegramele ei.

9

După întrevederea cu fermecătoarea doamnă Gro- mova, inginerul Parczewski se întorsese acasă încîntat de el însuşi. Micul lui apartament, compus din două odăi şi bucătărie, era mobilat boiereşte. Călăuzit de considerente practice, Prohor Petrovici nu fusese niciodată zgîrcit în această privinţă. Păşind pe covorul moale, *pan* Parczewski se apropie de oglinda mare. Din oglindă îl privi un tînăr fericit. Bărbia şi buzele acestuia zîmbeau, în timp ce ochii rămîneau severi, trufaşi, oricît s-ar fi căznit el să le îmblînzească expresia.

— Am o înfăţişare falnică, virilă... chipeşă — rosti el, şi oglinda îl îngînă întocmai, ca un papagal.

De bună seamă că Protasov, cu părul său care începea să încărunţească, nu putea să se măsoare cu tînărul şi nobilul polonez, în vinele căruia curgea, poate, sîngele regesc al lui Jan Sobieski[1]. Doar îşi dădea şi el prea bine seama cum, se comporta Nina cu molîul acela de rus, cu Protasov. între ei nu exista decît o simplă prietenie, folositoare amîndurora. Restul erau închipuiri prosteşti ale zăpăcitei ăleia de Nadenka. Nici nu putea fi altfel: în sufletul *panei* Nina era prea puternică credinţa în dumnezeu, în timp ce Protasov... Ha-ha ! Cu atît mai bine.

[1] *Jan Sobieski* (1624-1696) - rege al Poloniei (n. ed.).

Petrecîndu-l pînă în vestibul şi chiar mai departe, pînă la uşă, *pani* Nina îi spusese, plină de recunoştinţă :

— Dragul meu Wladyslaw Vikentici. Preţuiesc foarte mult devotamentul dumitale... Numai inima dumitale tînără putea înţelege spaima care m-a cuprins. Este deci adevărat că mă iubeşti ? îţi mulţumesc. La revedere, dragul meu.

La drept vorbind, ea nu rostise întocmai aceste cuvinte, ba spusese chiar cu totul altceva. Aşa ar fi vorbit însă dacă mitocanul acela de Protasov nu şi-ar fi vîrît prin uşă capul său de buldog, iscodind şi ciulindu-şi urechile de măgar. O, *psia krew !*

— Co to bendzie ? Co to bendzie ? [1]

Strîngîndu-şi tîmplele în mîini şi plutind în visurile-i de aur, *pan* Parcze-wski păşi pe covor, îndreptîndu-se spre măsuţa de scris şi se apucă să aştearnă rîndurile unei telegrame prin care cerea amănunte unui prieten al său din Petersburg asupra morţii lui Prohor Petrovici.

în noaptea aceasta, mulţi dintre cei care apucaseră să afle trista veste nu închiseră ochii.

Nu se culcase nici Ketty. Nu cuteza să se ducă singură la Nina. Locuia într-o cameră mare, în casa unui mecanic însurat. Un pat alb, imaculat, cărţi, portrete şi flori pretutindeni, înmiresmînd toată camera. Pe pernă, cu beţişorul vîrît în coada stufoasă, dormea Lady, o veveriţă domesticită.

Ketty n-avea linişte. îşi primise educaţia într-un pension de domnişoare, unde fusese colegă mai mică cu Nina, pe care o adora. Toată viaţa ei sufletească era plină de visuri. îl adora şi pe Protasov, ba poate chiar puţin şi pe Parczewski. Auzise însă multe lucruri rele despre el, astfel încît în inima ei îl trecea pe planul al doilea.

Nu strică să tragem cu ochiul puţin în jurnalul ei intim, care o oglindeşte perfect, pe deplin.

„17 iulie. Ieri, frizîndu-mi părul, m-am ars pe frunte. Nina, draga de ea, mi-a dăruit o sticluţă de parfum parizian. îmi place foarte mult. Are un miros fin şi persistent.

21 iulie. Astăzi am fost împreună cu Nina la baia de aburi a Gromovilor. Am slăbit foarte mult, dar îmi şade bine. Am picioare foarte lungi. Păcat că nu m-am făcut balerină. Acum e cam tîrziu : am douăzeci şi cinci de ani împliniţi. Cred că am slăbit atît de mult din pricina nesuferitului de A. A. Pr. Mi s-a părut că-mi face ochi dulci. Sînt sigură însă că o iubeşte pe Nina, iar de o fîţă ca mine puţin îi pasă. Mă crede o fetişcană.

30 iulie. Papa îmi scrie că regimentul lui s-a mutat la Reazan. A fost numit comandant al regimentului. Parczewski mi-a strîns mîna cu înţeles. Este o bomboană de băiat. L-am visat însă cam urît, într-o poziţie indecentă.

1 august. Protasov nu se va căsători niciodată cu mine. Deşi Nina vrea să mă convingă de contrariu, îmi dau prea bine seama că nu-i este indiferent nici ei şi că-şi ascunde sentimentele faţă de mine. Lady mi-a udat perna cu ceva galben ca gutaperca. Păcat că aici nu se găsesc lămîi. Mi-e tare dor de lămîi şi de portocale. Ca şi de mama. De ce o fi murit atît de timpuriu ?

23 august. N-am mai scris de mult în jurnalul meu. Protasov i-a spus Ninei, de faţă cu mine, că dacă s-ar însura vreodată, ar lua o fată foarte tînără şi naivă, ca o floare, ca să încerce s-o educe, să facă din ea un om întreg. Buzele Ninei tremurau. Protasov a adăugat: «Dar asta nu se va întîmpla niciodată». E un om atît de ciudat! Toată lumea crede că unelteşte laolaltă cu muncitorii. Ce josnicie!"

Şi aşa mai departe. Şi iată că, în sfîrşit, în acea noapte adîncă scrise următoarele :

[1] Ce-o fie ? Ce-o să fie ?.(în limba polonă) (o. trad.).

„«Luminile s-au stins de mult şi florile s-au veştejit.» [1]
Biata mea inimioară simte că Nina se va căsători cu Protasov. E o femeie deşteaptă. în afară de asta, ştiu eu ce ştiu. Sărmana de mine! Cu cine rămîn ? Cu Parczewski ? Hei, fetiţo, fetiţo ! în viaţa mea lipseşte un pic de sare. Un pic de sare !"
Se dezbrăcă fără să-şi mai facă rugăciunea, se trînti în pat şi începu să se gîndească la Parczewski într-un chip nu tocmai decent.
în vremea aceasta, Parczewski se afla de două ceasuri în vizită la pristav.
Băură ceai pînă tîrziu. Pristavul răsufla ca un taur. Conversaţia se învîrtea, bineînţeles, în jurul marelui eveniment al zilei. Pristavul, într-o rubaşcă albastră de mătase, înflorată de Nadenka, încins cu o curea, părea un crîşmar rotofei. Ţinîndu-şi farfurioara în palmă, sufla în ceaiul fierbinte.
— Am toată încrederea în dumneata, Wladyslaw Vikentici — spuse el. — Eşti de-ai noştri. Secătura aia de Protasov e un individ periculos. Ascultă-mă pe mine...
— Sînt de-aceeaşi părere...
— Şi dacă, doamne fereşte, izbuteşte să-i sucească cucoanei capul — lucru foarte posibil — atunci... înţelegi şi dumneata... Nu mai avem trai nici eu, nici dumneata... Pe mine, unul, mă mănîncă de viu.
— Nu-ţi fie teamă — spuse Parczewski. — Despre Protasov ştie cîte ceva şi unchiul meu. E cunoscut ca un iacobin, ca un socialist sută în sută.
— Aşa-i, aşa-i — sări şi Nadenka. — L-am văzut chiar eu cum' ieşea noaptea de la o adunare...
— Eşti sigură că era el ?
— Sigură de tot! Crezi că mă poate duce pe mine cu preşu ? Ciuciu!
Pan Parczewski se strîmbă uşor la auzul acestor vulgarităţi.
— De mult l-am luat eu la ochi pe Protasov ăsta...

Pristavul îşi şterse faţa năduşită cu un şervet pe care erau brodaţi cu arnici nişte cocoşei şi adăugă :

— L-a ocrotit însă răposatul Prohor Petrovici.

— Da? Ciudat... N-am ştiut.

Şi Parczewski îşi întipări în minte aceste vorbe ale pristavului.

— Uite, dragul meu Wladyslaw Vikentici... — Pristavul păşea de colo-colo prin odaie. — Dădu un bobîrnac unui gîndac negru ce se urcase pe sobă şi-şi trecu vîrful degetelor peste mustaţa stufoasă. Apoi se aşeză pe canapea, într-un colţ întunecos, pironindu-şi ochii bovini asupra lui Parczewski. — Aş vrea să mă sfătuiesc puţin cu dumneata, Wladyslaw Vikentici.

— La dispoziţia dumitale — răspunse Parczewski, întorcîndu-se spre pristavul pitit în umbră.

— Nadenka, ia du-te tu, fetiţo, în beci şi adu-ne nişte rîşcovi... E acolo într-un butoiaş şi nişte rachiu de casă... Adu o carafă.

Nadenka aprinse felinarul şi plecă. Pristavul închise uşa în urma ei şi-şi reluă locul în întuneric.

— Să-ţi spun despre ce e vorba. Nu ştiu dacă eşti la curent cu faptul că răposatul Prohor Petrovici îmi datora patruzeci şi cinci de mii de ruble. La drept vorbind, îmi datora cincizeci, dar cinci mii nu voia să le recunoască, în sfîrşit, treacă de la mine. Vreo douăzeci de mii îi împrumutasem încă în satul Medvedevo... Avusese un proces, o dandana, din care a ieşit basma curată. Ei, şi... — Maţele pristavului ghiorăiră tare şi el aşteptă puţin ca să-i treacă. — Şi închipuieşte-ţi că nu mi-a dat la mînă nici o hîrtie, aşa că am feştelit-o. Acum, vorba ceea, la ce să mă mai ascund după deget ? Sînt nevoit să ti- cluiesc o hîrtie cu dată mai veche, purtînd semnătura mea şi aceea a vreunui martor de soi care să declare că a fost de faţă cînd am dat banii lui Gromov. Deoarece cu hîrtia asta trebuie să mă duc la administraţie ca să-mi dea banii şi poate că o s-o înfăţişez chiar la judecătorie, martorul acesta trebuie să fie un om cunoscut şi în afară de orice bănuială. Din toată sărăcia mea — aci pristavul sughiţă ■— dau martorului pentru daravera asta cinci mii de ruble. Din acestea, pot da ca arvună chiar acum, pe loc, o mie de ruble. — Pristavul sughiţă din nou. — Nu ştii un om care să facă treaba asta ?

Acum începură să ghiorăie şi maţele lui Parczewski.

— N-n-nu ştiu încă — bîigui el şi se foi pe scaunul său care începu să scîrţîie. — O să mă mai gîndesc.

El nu desluşea faţa pristavului, dar acesta vedea foarte bine că ochii lui începuseră să alerge prin odaie şi-şi dădu îndată seama că *pan* Parczewski n-avea să stea prea mult pe gînduri.

<

Se înşelase însă. în mintea isteaţă, dar cam înceată a lui Parczewski prinseră să se învîrtejească argumentele „pro" şi „contra". Cinci mii de ruble erau, desigur, o sumă frumuşică, dar... Dar dacă totuşi *pani* Nina se va căsători cu el ? Atunci va fi obligat să dea pristavului patruzeci de mii de ruble din propriul său buzunar.

— Dă-mi voie să-ţi răspund peste cîteva zile.

— Acum...

— Nu pot, te rog să mă ierţi...

— Acum ori niciodată. Dacă nu — îmi găsesc eu omul...

Parczewski tremura ca scuturat de friguri. Pristavul se apropie de el, scoase portofelul din buzunarul nădragilor săi largi, ţigăneşti şi aruncă pe masă un teanc de bani nou-nouţi :

— Acum !... Ei ?

Roşeaţa din obrajii lui *pan* Parczewski se întinsese şi spre gît. Cioara de pe gard îşi luă zborul croncănind, iar vrabia din mînă îi ciripi dulce în auz. Cinci mii de ruble, o plimbare în centrul judeţean, clubul, cărţile de joc, un cîştig de o sută de mii...

— Ei, ce zici ?

— Dă-i încoace!

Nadenka bătu la uşă.

— Mai stai puţin — spuse pristavul şi-i întinse lui Parczewski hîrtia ca s-o semneze.

Acesta o citi ca hipnotizat şi o iscăli.

— Mulţumesc — spuse pristavul. — Mulţumesc. Ai aici o mie în cap. Ia-i. Nici o vorbă faţă de muierea mea. Femeile au limba prea lungă. Fereşte-te de ele... U-uf ! Mă omoară năduful... Ei, s-a făcut treaba. Acum află că Prohor e un tîlhar, cum sînt, de altfel, şi eu, iar Nadenka e şi ea un fel de „Sonka-Mînă-Lungă". De altfel, şi dumneata, te rog să mi-o ierţi că ţi-o spun pe şleau, eşti un potlogar...

— Currj îndrăzneşti ! — sări ca ars *pan* Parczewski.

— Hopa, las-o mai moale ! — îl domoli pristavul, silindu-l să se aşeze la loc pe scaun. — Eşti doar un cartofor... Ai fost dat şi în judecată. Ai legături cu un măsluitor bine cunoscut din Petersburg. Ha-ha-ha ! Credeai

că nu-ţi citesc scrisorile pe care le primeşti ? Oho ! Aşadar, dă-mi mîna, colega !

Fără să înţeleagă ceva, năuc, Parczewski scutură mîna întinsă, îşi scoase batista şi, trăgîndu-şi anevoie răsuflarea, îşi şterse fruntea asudată şi gîtul. Pristavul deschise uşa şi Nadenka intră în odaie.

— Oho ! Ne-ai adus rachiu ! Ei, să bem pentru odihna sufletului robului lui dumnezeu, răposat de curînd. Toarnă, Nadiuşa!

— *Okropnie, okropn'ie!*[1] — bîigui Parczewski îngrozit.

10

Astfel curgeau apele Fluviului Mohorît prin desişul taigalei. La Petersburg însă, valurile Nevei vuiau cu totul altfel.

Inokenti Filatîci părăsise capitala de cîteva zile. în vremea asta străbătuse Uralul şi jumătate din Siberia. Iată-1 ajuns acum într-un oraş mare. Se îndrepta spre ospiciul local ca să-1 viziteze, la rugămintea Ninei, pe Piotr Danilîci Gromov. în drum, se abătu pe la telegraf şi-i trimise fiicei sale o depeşă : *„Viu acasă. Bine sănătos. Sărut părinteşte. Inokenti Gruzdev."*

La ospiciu domneau ordinea şi o curăţenie desăvîrşită. Inokenti Filatîci fu condus în sala de vizite. Mobilă din lemn de frasin capitonată, flori în hîrdăiaşe de lemn, lumină din belşug. De o parte şi de alta a culoarului larg — uşi cu sticlă ; dincolo de ele se perindau grupuri, perechi şi siluete singuratice. Intră un medic într-un halat alb, tînăr, cu privirea vioaie.

— Aveţi o delegaţie scrisă pentru vizitarea bolnavului Gromov ?

— Nu. însărcinarea aceasta mi-a dat-o verbal nora bolnavului, doamna Gromov.

— Nu cumva fiul ?

— Nu.

— Foarte curios ! Luaţi loc.

Medicul dădu dispoziţii unei infirmiere să aducă din dulapul numărul zece dosarul cu numărul treizeci şi cinci.

— Pacientul nostru e un om ciudat. Este şi nu este bolnav. La drept vorbind, dacă i s-ar asigura o bună îngrijire, ar putea fi ţinut şi acasă. Să transmiteţi acest lucru şi familiei. Bolnavul este aproape normal. Numai uneori o ia razna, şi atunci spune lucruri ciudate. îl socoteşte pe fiul său. tîlhar şi ucigaş.

— Ce dobitoc ! — exclamă Inokenti Filatîci şi, făcînd pe indignatul, se plesni cu mîinile peste genunchi. — Mai bine ţineţi-1 aici. Da, da, ţineţi-1 aici, pentru numele lui dumnezeu. E nebun, negreşit că e nebun. Nu ascultaţi ce spune, domnule doctor. Se preface doar că e sănătos. îl cunosc bine. Nu-i daţi crezare. Aceeaşi boală m-a încercat şi pe mine. Am simţit-o- pe pielea mea. Că doar şi eu am cam luat-o razna nu demult.

— Nu mai spune !

—i Da, da ! — întări voios bătrînul şi un zîmbet înflori pe toată faţa sa încadrată de barbă. îşi ţinea grijuliu cu vîrful degetelor dinţii falşi. — Am tras la măsea atîta votcă şi coniac, încît era cît p-aci să crîmpoţesc nasul unui om. Pe cinstea mea ! Nu mai recunoşteam oamenii. Ca să vedeţi ce-am păţit...

— Cine v-a vindecat? Ce tratament aţi urmat ? — întrebă doctorul, zîmbind la rîndu-i, căci îi făcea plăcere să stea de vorbă cu bătrînul acesta vesel şi plin de viaţă.

— D-apăi, simplu ca bună ziua, domle doctor. Tot băutura mi-a fost leacul.

— Băutura ?!

— întocmai, băutura...

— Ha-ha-ha ! — izbucni în rîs doctorul. — în ciuda tuturor legilor naturii!

— Apăi natura asta, domnule doctor, ce m-a mai întors pe dos...

Infirmiera aduse o mapă.

— Iată, priviţi — spuse medicul, scoţînd din mapă un teanc de hîrtii. — Acestea sînt petiţiile adresate de Gromov maiestăţii sale împăratului, miniştrilor, ierarhilor, preşedintelui Dumei de stat şi unui oarecare Ibrahim-Oglî.

— Aşa, aşa, cerchezul. îl cunosc.

— Da? Şi iată încă o scrisoare destinată a fi trimisă pe lumea cealaltă, unei oarecare Anfisa. O cunoaşteţi pe această femeie ?

— Nu, n-o cunosc. A fost omorîtă înainte de venirea mea la faţa locului.

— De cine ?

— De Ibrahim-Oglî.

[1] îngrozitor, îngrozitor I (în limba polonă) (n. trad.),

Inokenti Filatîci tăcu, îşi puse ochelarii şi începu să descifreze scrisul stîngaci al lui Gromov.

„Preaînălţate şi mărite ţar, binevoiţi a cerceta starea în care mă aflu şi lămuriţi, vă rog, în strălucitul palat al Maiestăţii Voastre, dimpreună cu toată casa împărătească, în ce fel şi chip tî'lharul de feciorul meu m-a vîrît în casa de nebuni. Şi întrucît el este ucigaşul, aceasta n-am s-o spun nimănui, nimănui, nimănui, decît doară Anfisei, pe lumea cealaltă."

Şi iar o lua de la cap : „Preaînălţate şi mărite" şi aşa mai departe, repetînd acelaşi lucru, cuvînt cu cuvînt, pe toată foaia. în josul ei picurase ceară roşie şi aplicase pe ea o monedă de o copeică pe partea cu pajura. La sfîrşit urma iscălitura.

Cererile adresate miniştrilor începeau astfel :

„Preaînălţate şi prealuminate domnule ministru, binevoiţi a cerceta starea în care mă aflu" etc., etc.

— Iată şi scrisoarea către cerchez — spuse medicul, arătîndu-i o altă hîrtie.

„Dragul meu Ibrahim-Oglî, credinciosul meu păzitor! îţi scrie binefăcătorul tău, Piotr Danilîci Gromov, care pe nedrept e făcut nebun din pricina feciorului său, Proşka, adevărat pui de năpîrcă. Doar şi tu, Ibrahim- Oglî, stai închis în balamucul ăsta. Eşti şi tu nebun, numai că te afli în alt salon. Eu te-am strigat, iară tu te-ai răstit la mine şi ai strigat : *«Ptiu.! Isprăvit cu tine /»* După toate acestea, eşti un netot şi un ticălos. Mai bine, rogu-te, mi-ai trimite răspuns şi ai pune şaua pe calul bălan, pe ăla pe care ţi l-am dat eu în dar, şi ai veni la fereastra mea. Eu aş sări afară şi am pleca amândoi călare la cel mai, cel mai mare ministru. Scrie-mi, nătărăule, diavole chel, bărbier afurisit!"

Scrisoarea către Anfisa glăsuia :

„Anfisa, îngerul meu blind ! Rogu-te să nu mai stai Colo sus, pe verde plai, Capul nu ţi-1 mai pleca, în pămînt nu mai căta.

Să nu crezi, drăguţa mea, bălăioara mea, să nu crezi că te-au ucis. Pe nimeni să nu crezi şi la nimeni să nu spui cine ţi-a pus capăt zilelor. Numai lui dumnezeu singur şi mie... Rămîi cu bine, Anfisa mea, şi la revedere! Aşteaptă, aşteaptă, aşteaptă, aşteaptă, aşteaptă, aşteaptă... Ura! Doamne, ocroteşte-1 pe ţar. Iar Proşka, puiul de 'năpîrcă, mai trăieşte. Trebuie să-1 omorîm. Să-1 ardem în foc. Nebunii sînt toţi isteţi. Şi eu sînt isteţ. Da' tu, vezi, să nu mai mori a doua oară, toanto. Asta o scrie Ilia Sohatîh pentru mine, căci nu ştiu carte. Amin !"

— Puneţi-vă un halat. Să mergem la el.

Şi iată că Inokenti Filatîci străbate salonul cel mare, păşind în urma medicului. Salonul e plin de bolnavi.

— A venit profesorul! Profesorul! Un profesor nou !

— Veniţi încoace, încoace, încoace !... Mintea mea o ia razna. Veniţi să-mi daţi un sfat...

— Nu sînt profesor — răspundea din mers Inokenti Filatîci. — Mă duce şi pe mine la salon.

— Aha, ai înnebunit ? Ai înnebunit şi tu ? Ha-ha! Cerule şi pămîntule ! Priviţi şi minunaţi-vă ! A înnebunit şi el.

Inokenti Filatîci şi medicul se opriră. Pe parchet dansau cîteva perechi. Zdrăngănea un pian. într-un colţ mai depărtat, un bărbat cu părul lung scîrţîia din vioară, privind pe fereastră grădina veştejită. Un diacon înalt şi oacheş, în anteriu, păşea de colo-colo ou un aer cît se poate de grav. Ţinea mlîinile ridicate în sus, puţin depărtate, hollbîndu-şi ochii şi rostind tărăgănat, ca şi cum ar fi citit dintr-un ceaslov :

— Dreptatea ta, dreptatea mea ! Dreptatea ta, dreptatea mea ! Dreptatea de la Melchisedec, dreptatea în- tîia şi a doua !

O ifaită frumoasă, culcată ipe o canapea de pluş, gesticula graţios, conversînd amoros cu un vecin închipuit. Ochii ei frumoşi şi blînzi erau înceţoşaţi de boală.

— Nu, nu, Dima, te înşeli. Nu e nimeni, sîntem singuri... Sărutănmă ! Mai repede !

Se avînta cu elan spre dreapta, spre locul gol. Deodată însă se apucă cu mîinile de cap şi se trase speriată îndărăt, strigînd :

— E mort, mort, mort !

Infirmiera se repezi spre ea.

Inokenti Filaitîci se uită întrebător spre medic. în ochii acestuia citi ou teamă oeva ciudat. Ai fi zis că privirea îi e aţintită în gol şi că ar asculta ceva ce s-ar petrece la o mie de kilometri depărtare. „Ehei, şi ăsta-i ciocănit!" — îşi zise bătrînul.

— Nu mă atingeţi, nu puneţi mîna ! — zbiera un nebun chel şi plin de coşuri pe obraz, ţuguindu-şi buzele groase. Umbla cu picioarele crăcănate, frînt în două din mijloc.

— încet! Acuşi o să cadă... — Atît faţa, cît şi glasul lui trădau o spaimă de moarte. Apăra cu mîinile un obiect imaginar de mare preţ, care i se părea că atîmă de faţa lui.
— Umblaţi încet! Nasul meu atîrnă pe o aţă. Are să cadă îndată... Gîntăreşte optzeci de puduri... Şi atunci mor, mor, mor! Făceţi-mi loc să trec !
Un nebun rîdea în hohote sălbatice. Un altul psalmodia, plîngînd. Al treilea urla ca un lup rebegit.
La început, toate acestea l-au atras pe Inokenti Filatîci. Mai apoi însă începură să-1 înspăimânte, faţa i se alungi, iar genunchii prinseră a-i tremura.
— Să mergem — spuse el medicului. — Nu mă simt bine. .
O cămăruţă, albă, un pat alb, o măsuţă tot albă şi două scaune, o fereastră înălţată mult deasupra duşumelei. Lîngă masă — un om liniştit, ce nu-ţi inspira nici o îngrijorare, stătea ghebo-şat, cu mîinile vîrîte în mîneci.
— Asta-i ?
— Da. El e.
Inokenti Filatîci îl ştia pe Gromov un bărbat voinic, spătos, cu părul ciufulit, des, cu fire argintii, cu o barbă neagră bogată şi cu un glas tunător care te băga în sperieţi. Acum în faţa lui se afla un om fără barbă, fără mustăţi, ras în cap, cu pieptul îngust. Doar sprîn- cenele cărunte, stufoase, atîrnînd ca o streaşină deasupra ochilor, aminteau înfăţişarea sa dîrză de odinioară. Inokenti Filatîci se simţi cuprins de o nespusă milă. Se căia acum din suflat pentru că spusese medicului vorbe atît de nesăbuite ou privire la nefericitul nebun.
— Bună ziua, Piotr Danilîci!
— Cine eşti ? Un *sistent ?* — întrebă bolnavul, arun-cîndu-i o privire.
— Sînt Gruzdev, Inokenti Filatîci Gruzdev... Poate că-ţi mai aminteşti...
— Gum de nu... îmi amintesc. Am adurTat împreună

— iuțari[1] în pădure. Stai jos, că de nu, te apuc de barbă și te fac eu să te așezi. Sînt nebun furios.

— Bătrînul se așeză fără o vorbă, rostind în gînd rugăciuni. Medicul luă pulsul bolnavului și spuse :

— Nu ești de loc furios. Ești uin om foarte liniștit și cumsecade.

— Minți! — strigă bolnavul și-și smuci mîna. — Minți pentru că Proșka te plătește gras. Să nu mai minți ! Nu-mi plac mincinoșii. Dacă aș fi un om atît de cumsecade, n-aș sta în balamucul dumitale.

— Se întoarse spre Gruzdev și îl întrebă aspru :

— Cine te-a trimis aici ? Zi-i !

— M-a rugat Nina Iakovlevna, soția lui Prohor Petrovici — răspunse cu teamă bătrînul.

— Să nu-mi pomenești de Proșka ! Să nu pomenești de el, că te omor ! Sînt nebun furios.

— Sprâncenele începură să i se miște deodată ca ale unei bufnițe cînd privește la foc. Obrajii zbîrciți i se pleoștiră. Căzu cu capul ras pe masă, îngropîhdu-și fața în palme și începu să plîingă. Era un plîns sec, ca o-tuse, ca un lătrat. Umerii ascuțiți îi tremurau, iar capul i se bălăbănea. Tulburat, Inokenti Filatîci începu să tușească, scoase din buzunar o< batistă roșie și-și suflă nasul. în fața ochilor vedea negru. Se înăbușea. Inima lui nu mai putea răbda atîta durere : „Of, Prohor, Prohor ! De l-ai vedea pe taică-tău !" — gîndi el amărît.

— Piotr Danilîci ridică încet capul, clipi și răsuflă zgomotos :

— Te rog, Serghei Mitrici, fii bun și ieși... Ieși măcar o clipă.

— Medicul ieși, șoptindu-i la ureche lui Gruzdev :

— Să nu vă fie frică.

— Piotr Danilîci își trase scaunul mai aproape de musafirul său, îi luă mîna și i-o mîngîie :

— Cînd ai să-1 vezi pe Proșka, să-i spui : „Tat-tu, deși te urăște, tot nu te-a scos din inima lui. Nu, nu,

— nu, să nu-i spui asta ! — strigă el dînd din mîini, cu obrazul zvîcnind, împingîndu-şi scaunul pînă sub fereastră.
— Cred că Prohor Petrovici are să te ia acasă.
— A spus el aşa ceva ?
— Da — minţi Gruzdev.
— Piotr Danilîci sări în picioare, petrecîndu-şi poalele halatului, prea scurt pentru înălţimea lui, şi începu să se învîrtească prin odaie repede, repede, de parcă ar fi coborît un povîrniş abrupt.
— —' Vin eu şi singur, singur, singur — mormăi el. — Dau poruncă să-mi lipească la loc mustaţa, barba, părul. Altminteri iar mă dă Proşka afară, iar mă bagă la balamuc. Vin eu, vin singur să fac înfricoşata judecată. Dă-mi o ţigară !
— N-am!
— Atunci dă-mi tabac !
— N-am nici tabac. Iată, ţi-am adus nişte portocale de la Petersburg.
— Bătrînul puse o pungă pe masă.
— îmi plac. Aici nu ne dă. Le-am uitat pînă şi gustul. De mîncat, mănînc.
— Scoase din pungă o portocală şi începu să muşte grăbit coaja, scuipînd-o jos.
— Dă-mi voie să ţi-o curăţ eu.
— Curăţă-mi-o, dragă Keşa, curăţă-mi-o.
— Se aşeză alături de Gruzdev şi începu să vorbească repede, gros, de parcă ar fi bîzîit un bărzăune.
— Nu sînt nebun, sînt sănătos. Fac numai pe scrîn- titul ca să nu mă dea afară şi scriu jalbe tîmpite ca să-i păcălesc. Aş scrie eu cum trebuie, aş şti ce să scriu, da' mă tem ca nu care cumva să-mi dea drumul cu adevărat. Ce mă fac eu atunci, unde mă duc- ? Să-mi pun ştreangul de gît ? Să mă duc la Proşka ? Nu mă primeşte şi iar mă bagă cine ştie unde sau chiar mă omoară. Fie-ţi milă de mine, prietene Keşka, fie-ţi milă. Roag-o frumos pe Nina, că e femeie bună. Să mă ia dînsa acasă. Că de nu, chiar că înnebunesc aici. Să mă ia la dînsa.

0 să stau într-o cămăruţă, o să-mi cresc nepoţeii. Doar am bani, bani mulţi. Unde-or fi ? La Proşka, tîlharul ! Drept e asta ?... N-am decît şaizeci şi doi de ani şi vreau să mai trăiesc. De cîţi ani stau eu aici ? Fie-ţi milă de mine, dragă Keşka ! O să te răsplătească dumnezeu. Te rog cu lacrimi în ochi, Keşka, bunule, drăguţule, ia-mă acuma acasă!... Mă mulţumesc cu puţin. Roagă-te de Iakov Nazarîci... Roagă-te de toată lumea... Ascultă-mă ! Du-te şi la Medvedevo şi pune să se slujească un parastas pentru Anfisa şi altul pentru ne- vastă-mea. Cînd oi ieşi de aici, o să vă mulţumesc la toţi. Şi ascultă-mă ce-ţi spun, ca unui prieten. Cînd oi ieşi, fac pe mielu blînd, da' cînd o bate ceasul, scot ghearele şi-1 înghit pe Proşka ca pe un şoarece. îl înghit cu oase cu tot. Nu mor pînă n-o fac. Altfel, nici nu mă primeşte pămîntul. Zi şi noapte mă roade ura şi mînia. Nu vezi în ce hal am ajuns ? Ce om am fost! Şi ce a rămas din mine ? ! Tîlharul, tîlharul ! Nu i-e ruşine obrazului ! Să se poarte aşa cu tatăl lui... Cu tatăl lui!

— îl podidiră lacrimile. Trînti jos ce mai rămăsese din portocală şi căzu pe pat, îngropîndu-şi faţa în pernă.

— Medicul intră în odaie cu ceasul şi cu o sticluţă în mînă.

— V-aş ruga să vă retrageţi. Vizita s-a terminat. Piotr Danilîci, nu vrei să iei o linguriţă de sirop ?

— Bolnavul dădu din picior şi suspină. Inokenti Filatîci simţea că i se sfîşie inima. îi venea şi lui să se trîntească jos şi să înceapă să plîngă.

— .— La revedere, Piotr Danilîci. Rămîi cu bine şi fă-te sănătos.

— Cu bine, Keşka Gruzdev, eu bine ! Să ţii minte tot ce ţi-am spus. Dacă nu îndeplineşti totul, chiar de

1 muri, vin la tine şi mort şi nu-ţi mai dau pic de hodină. Sînt nebun furios.

— Suflîndu-şi nasul în batista sa roşie, bătrînul Gruzdev plecă de la spital ca dintr-un cimitir în care şi-a înmor- mîntat un prieten. Se gîndea cu mîhnire la cei dragi şi depărtaţi, la amara soartă a omului, la viaţa, lui ce scă- păta spre asfinţit, la fiica lui iubită.

— Ana Inokentievma primi telegrama lui noaptea, o citi cu inima bătînd de spaimă şi începu isă plîngă de bucurie : „Tăicuţu e bine sănătos. Nu l-au închis." Dimineaţa se duse la Nina Iakovlevna ca să-i împărtăşească această veste, să împărtăşească şi durerea acesteia. Dar în dimineaţa aceea casa Gromovilor nu mai era cernită : cele patru telegrame primite în ajun aduseseră totul la normal.

— Nina Iakovlevna era aparent foarte veselă. Ce se petrecea în sufletul ei, n-o putea şti nimeni, absolut nimeni, nici Protasov şi nici preotul pe care ea îl rugase să oficieze o slujbă „pentru sănătatea robului lui dumnezeu Prohor, cel aflat pe drum".

— Fiecare reacţiona în felul său la jocul ciudat al soartei.

— Dezmeticindu-se de-a binelea spre dimineaţă, *mister* Cook sări în grabă din pat, se întinse şi-şi aprinse pipa. O dată cu soarele, i se arătă şi coşmarul acelei zile. Ajunge, destul cu atîta slăbiciune ! Se va duce îndată la madona lui şi... „N-aduce an ce aduce ceas" — îşi zise el, stîlcind zicala rusească.

— întinzîndu-i slugarnic halatul, Ivan spuse stăpînu- lui său :

— Prohor Petrovici e bine, sănătos. Soseşte curînd.

— *Mister* Cook rămase înmărmurit la auzul acestei veşti.

— Pipa îi căzu din gură şi se sparse în două.

— Micuţa Verocika vorbea cu cîinele-lup :

— Lupule, drăguţule... Tăticu vine curînd. Zău ! Ai să vezi. A sosit o *tiligrană.*

— Lupul dădea din coadă şi-i lingea mîinile şi obrajii. Ciulea urechile la tot ce vorbeau oamenii, împărtăşind atmosfera de voie bună care domnea în casă. Sărea mereu pe pervazul ferestrei şi privea lung în zare, aşteptînd parcă să audă din clipă în clipă zurgălăii troicii îndrăcite.

— Da ! Fiecare reacţiona în felul său la vestea aceea asupra soartei lui Prohor. Filka Şkvoren, care-şi băuse toţi banii, se legase cu jurămînt greu să nu mai bea, şi acum mînca ceapă strivită şi bea doar apă. „Vai de capul meu... Am s-o păţesc!" Dimpotrivă, diaconul Ferapont plecă dis-de-dimineaţă la crîşmă, spunînd neveste-si că se duce să lucreze la fierărie. De bucurie, trase la măsea toată ziulica, slăvindu-1 pe cel de sus pentru că 1-a scăpat pe Prohor Petrovici de la moarte. Ingîna însă încetişor cîntările bisericeşti ca să nu-1 audă Manecika.

— La auzul ştirii, Andrei Andreici Protasov fluieră cu înţeles şi-şi încruntă sprîncenele.

— Muncitorii amuţiseră. Munceau de zor, căutînd să prindă din urmă timpul pierdut. Oftau.

— Fluviul Mohorît îşi rostogolea undele ca şi mai înainte. Nepăsător faţă de tot ce era pe lumea asta, îndreptîn- du-se, larg şi lin, spre zări însorite, scălda malurile pă- mîntului, unde toţi muritorii îşi aveau sortit mormîntul.

— Nadenka şi pristavul se zbîrleu unul la altul ca pisica şi cîinele. *Pan* Parczewski se canonea de dimineaţă, apucat de o pîntecăraie cumplită. Inokenti Filatîci îşi urma drumul, iar Fluviul Mohorît îşi rostogolea mereu apele.

— S-ar cădea să aflăm totuşi ce s-a mai petrecut la Petersburg pînă la plecarea lui Inokenti Filatîci. A doua zi după cele întîmplate, Iakov Nazarîci îi arătă lui Prohor, cu învoirea medicului, gazeta care publica ştirea morţii lui. Prohor o citi şi zîmbi, apoi rîse cu chef, dar îndată duse mîna la piept şi se strîmbă dureros.

— în aceeaşi dimineaţă, autorul ştirii, reporterul fiţuicii de scandal, un anume Kakin, îmbrăcat cu o haină scurtă de lustrină şi avînd la gît o cravată lungă de culoarea potîrniohii marinate, inseră (în schimbul a zece ruble) o dezminţire, al cărei text îi fusese sugerat chiar de „victima".

— „COMERCIANTUL P. P. GROMOV DIN SIBERIA E VIU ŞI NEVĂTĂMAT

— Ştirea privitoare la moartea d-lui Gromov a fost publicată ieri dintr-o eroare regretabilă. Nota fusese scrisă pe baza celor povestite de salariatul d-lui Gromov, I. F. Gruzdev, om cu psihicul zdruncinat, care tocmai se întorcea de la baia de aburi, ceea ce ii făcuse probabil rău. Astăzi l-am vizitat personal pe P. P. Gromov. D-sa ne-a povestit pe un ton glumeţ că în ajun făcuse un chef împreună cu fabricantul F. într-unui din restaurantele din capitală, unde, probabil, s-a intoxicat cu o cegă nu tocmai proaspătă. Întorcîndu-se spre hotel, pe drum i-a venit rău şi a leşinat. N-ar fi exclus să fi fost lovit de o trăsură sau de un automobil, deoarece a zăcut fără cunoştinţă timp de trei ceasuri, în urma cărui fapt s-a crezut că a decedat. Astfel, din fericire, nu poate fi vorba nici de oameni deghizaţi în jandarmi, nici de o crimă. Redacţia noastră îi exprimă d-lui Gromov profunda şi sincera sa părere de rău pentru inserarea regretabilei ştiri necontrolate. Eroarea involuntară a fost comisă din pricina sus-menţionatului Gruzdev, care manifestă tulburări mintale."

— Prohor ascultă textul, îl aprobă, îi mai dădu reporterului încă zece ruble şi articolul căpătă o strălucită încheiere :

— „Redacţia consideră de datoria sa să-şi exprime sincera satisfacţie că un Comerciant de vază ca Prohor Petrovici Gromov, din ce în ce mai cunoscut în ţară, este bine şi sănătos. Industriaşii de anvergură europeană ca d-sa sînt cît se poate de necesari Rusiei. Rugăm şi alte publicaţii să insereze această ştire."

— — Perfect — spuse Prohor. — Dacă nota va fi publicată în întregime, mai capeţi încă douăzeci şi cinci de ruble. Şi să-mi urmăreşti ziarele. Pentru fiecare reproducere, mai capeţi alte douăzeci şi cinci.

— Fericitul reporter făcu trei plecăciuni cît putu de adînci în faţa lui Prohor, lovindu-şi de fiecare dată patetic palma cu şepcuţa, apoi, scoţîndu-şi în afară dosul ascuţit, în semn de cel mai desăvîrşit respect pentru, gazdă, se retrase de-a-ndaratelea spre uşă, făcînd cu piciorul un fel de reverenţă.

— Nici poliţia n-a izbutit să scoată de la Prohor nimic mai mult decît cele comunicate reporterului, plus o sută de ruble „pentru deranj". Prohor îşi dădea prea bine seama că ar fi fost din partea lui o neghiobie să răscolească lucrurile, terfelindu-şi numele fără sorţi de izbîndă. Ce să-i faci ?... Se întîmplă ! înghiţise două palme de la o tîrfă şi fusese snopit în bătăi de nişte ticăloşi. învăţătură de minte... îşi amintea foarte bine tot ce se petrecuse în seara cu pricina, dar nu voia să sufle o vorbă socrului său şi nici lui Inokenti Filatîci. Totul trebuia dat uitării.

— Şi totuşi, nu mult după aceea, ba chiar foarte curînd, toate amănuntele ajunseră la urechile lui Parczewski şi, prin mijlocirea Nadenkăi, căpătară o largă răspîndire.

— Pe Prohor îl îngrijea un medic de mîna întîi. Fusese stîlcit în bătaie. Numai un cal ar fi putut să suporte ce a îndurat el. Constituţia robustă a lui Prohor izbutise însă să iasă biruitoare şi peste o săptămînă era din nou energic şi voios ca mai înainte.

— Ziua alerga cu felurite treburi, iar seara era prins de tot soiul de şedinţe, consfătuiri, intervenţii la Departamentul Căilor Ferate şi la diferitele servicii ale Departamentului Minelor. Căuta să culeagă informaţii despre unii ingineri şi tehnicieni. Avea de gînd să înceapă

curînd construirea unor ateliere mari şi să utileze noua sa exploatare auriferă. In afară de aceasta, trebuia să execute o lucrare pe care o luase în antrepriză. Ea consta în construirea a două şosele prin taiga şi a unei linii secundare de cale ferată pînă la transsiberiană. Lucrarea a doua, în valoare de milioane, trebuia executată cu participarea statului, care dădea jumătate din fondurile necesare. încheie deci contracte cu trei ingineri şi şase tehnicieni. Peste o lună toţi aceştia urmau să se prezinte la întreprinderile lui. Uzina „Putilov" era pe cale să-i livreze utilajul comandat, iar uzina „San-Galli" — piesele turnate din fontă.

— îi porunci lui Inokenti Filatîci să pornească la drum.

— Dar mătăluţă ?

— Vin şi eu peste o săptămînă. Trebuie să mai trec pe la Moscova ca să ipotechez uzina metalurgică unei bănci comerciale.

— De ce ?

— —i Nu ştii ? Halal negustor ! Da' greu de cap mai eşti!

— Timp de două zile colindară tustrei prin magazine, alegînd cadouri pentru cei de acasă. Prohor comandă la fabricantul Meltzer mobilă scumpă pentru zece odăi în stil empire, rococco, jacob, din mesteacăn de Carelia, rădăcină de nuc şi mahon cu bronz. Inokenti Filatîci cumpără pentru Ana Inokentievna un mic inel cu peruzea şi un bibelou original pentru salonaşul lor : un căţeluş de bronz pe un suport de piatră, avînd într-o parte, între coaste, un ceas. Coada căţelului ţinea loc de pendul şi, în ritmul mişcărilor ei, din gura patrupedului ieşea o mică limbă roşie. Bătrînul ar fi vrut să-şi cumpere tot felul de mărunţişuri, dar nu prea avea bani, iar Prohor refuzase categoric să-i avanseze fie şi o sută de ruble. Se temea, pe drept cuvînt, ca nu cumva să se apuce de beţii acum, la plecare. De aceea, Inokenti Filatîci, mare amator de spectacole, se duse la teatrul „Alexandrinski" pentru ultima oară, dar nu la stal, ci la balcon. Aici era cît pe ce să dea de un mare buciuc, în pauză, aplecat peste balustradă, privea la publicul de la parter. Deodată începu să strige :

— Mişa ! Mişa ! Nu m-auzi ? Da' surd mai eşti !...

— îmbrăcat într-o haină cenuşie, cadrilată, „Mişa" stătea în stalul întîi, la margine, şi citea ziarul. Inokenti Filatîoi ceru vecinului său binoclul şi, cînd lentilele i-1 aduseră pe „Mişa" foarte aproape, zîmbi şi-1 salută încetişor :

— Noroc, Mişa ! Sînt aici, la balcon.

— „Mişa" şedea însă neclintit, ca o stană de piatră. Atunci Inokenti Filatîci scoase din buzunar un măr din care muşcase şi-1 aruncă spre presupusul său prieten.

— Nimeri însă alături, drept în cocul unei doamne de lîngă „Mişa". Ihokenti Filatîci duse repede binoclul la ochi şi faţa lui zâmbitoare se lungi dintr-o dată. Atît doamna, cît şi „Mişa", ridicaţi în picioare, se uitau furioşi în sus. Măiculiţă doamne ! Nici nu era Mişa, bunul lui prieten din Apraksino, pe care îl vizitase seara trecută, ci un ibătrîn ras şi cu ochelari.

— Numele dumitale ! Urmează-mă.

— Şi Inokaniti Filatîci simţi pe umăr mîna unui subcomisar de poliţie.

— După o admonestare severă pe scară, acesta îl lăsă să plece, în schimbul unei hîrtii de trei ruble.

— Ei, comedie ! Pe cine oi fi pocnit ? — se dojenea Inokenti Filatîci, tare necăjit. Nici n-a mai apucat să vadă actul doi din „Să nu te urci în sania altuia"

— 11

— Prohor fu întîmpinat cu o solemnitate la care nu se aşteptase nici el. Clopotele băteau în cinstea lui ca la primirea unui arhiereu, iar tunurile trăgeau ca pentru ţar. Era o zi de sărbătoare. Cîteva sute de muncitpri aşteptau dis-de-dimineaţă pe pajiştea din faţa casei lui. Fuseseră aduşi de strigătele gardienilor, de făgăduielile ispititoare ale pristavului cum că o să li se dea un butoi cu votcă, dar mai cu seamă de zvonul după care Prohor ar avea ochiul - drept scos şi braţul stîng smuls din încheietură.

— Din vîrful „Foişorului de veghe" se vedeau pînă departe toate întreprinderile. în clipa cînd tunarul cel şchiop trase cu tunul, din biserică" porni spre locul în- tîmpinării -o procesiune alcătuită dintr-o mulţime de neveste şi bătrîne. Părintele Alexandr născocise această înscenare abilă pentru a întări simţămintele religioase

— ale muncitorilor, făcîndu-i totodată mai docili faţă de stăpînul lor.

— îndată ce tunul bubui pentru întîia oară şi clopotele începură să bată, pe pajişte se adună aproape toată suflarea din aşezare. Spre marea dezamăgire a muncitorilor, Prohor coborî din trăsură teafăr şi nevătămat. Sărută în grabă icoana şi crucea şi-şi salută soţia, care-i răspunse cam rece, apoi fetiţa şi salariaţii.

— — Tăticule, ce mi-ai adus ? Tăticule, ştii că lupul e închis... — gînguri Verocika.

— Tunul bubuia a doua, apoi a treia oară. Curînd începu şi slujba, chiar acolo, pe iarba verde. în vremea asta, lupul, care-şi adulmecase stăpînul, făcu geamul ţăndări şi sări pe fereastră, drept în mijlocul mulţimii. Repe- zindu-se pe neaşteptate în pieptul lui Prohor care se ruga, îl doborî la pămînt şi începu să lingă cu dragoste obrazul, mîinile şi părul iubitului său domn şi stăpîn, scheunînd, chelălăind de bucurie. într-o clipă îl linse tot, întocmai ea un ţăran beat care plînge şi-şi sărută prietenul. Se stîrni învălmăşeală. Slujba se întrerupse pentru o clipă. Oamenii pufneau în rîs, iar unii chiar se chinceâu, ţinîndu-se ou mîinile de burtă. Rostind ec.tenia, diaconul Ferapont, oare se oprise la jumătatea cuvîntului, rîdea încetişor şi el, acoperindu-şi faţa cu mîneca.

— Lupul fu prins şi îndepărtat. Prohor îşi scutură hainele şi-şi reluă locul pe covor alături de soţia lui, că- tînd mustrător ţu coada ochiului spre chipul ei încruntat. Nina se îmbujora de ciudă. Ce lup afurisit!...

— Apoi lucrurile intrară din nou pe făgaşul lor dintot- deauna : muncă, muncă şi iar muncă. Pe fluviu se prinse, trosnind, cea dinţii pojghiţă de gheaţă şi, curînd, prin văzduh începură să se învîrtejească primii fulgi de nea.

— Cu toate rugăminţile lui Inokenti Filatîci şi ale Ninei, Prohor nici nu voi să audă de scoaterea lui Piotr Danilîci din ospiciu. Spuse că atunci cînd va fi cazul se va duce el însuşi la ospiciu ca să-şi dea seama în ce

— ape se scaldă taică-său. Pe urmă, o să vadă el ce-i de făcut...

— Dar iată că la urechile lui Prohor ajunse zvonul cum că Parczewski ar fi arătat multor persoane, chiar şi şefilor de echipă şi maiştrilor, o anumită scrisoare sosită din Petersburg. în ea era vorba de cursa în care fusese atras şi de bătaia primită. Bănuia că scandalul şi ruşinea lui sînt cunoscute în toate întreprinderile sale şi că amănuntele umblă din gură în gură. De faţă cu el, ticăloşii tăceau chitic, dar ştiau tot, tot, ba probabil mai înfloreau cele petrecute în realitate. ~

— Afurisite să fie Petersburgul, canalia de Parczewski şi toată viaţa asta!

— Avea treburi de nu-şi mai vedea capul. în părul lui începuseră să strălucească primele fire argintii. Nina îl pisa mereu cu pretenţiile ei absurde. Muncitorii urzeau ceva în taină. Şi acum, numai clevetirile astea mai lipseau...

— Ce era de făcut ? Sări poruncească lui Filka Şkvoren să-1 pîndească în taiga pe Parczewski şi să-i crape ţeasta ? Cam primejdios. Ar fi fost o prostie. Ruşinea şi bătaia pe care le îndurase îi strîngeau sufletul ca într-un cleşte, umilindu-1 în propriii lui ochi. Acolo, la Petersburg, prins pînă peste cap de treburi şi cu nervii încordaţi la maximum, obosit şi zăpăcit, uitase totul. Acum însă se frămînta ziua şi noaptea, punîndu-şi mereu aceleaşi şi aceleaşi întrebări. Cine să fi fost generalul acela ? Dar jandarmii ? Pe ticăloasa de Avdotia Fominişna, care-1 pălmuise, n-avea s-o uite cît o trăi. Dar ceilalţi cine erau ? Cine fusese oapul, cel care pusese la cale întreaga uneltire ?

— O chemă într-o zi pe Nadenka în turn. Mîngîieri făţarnice, un inel, făgăduieli vagi că va relua legătura cu ea — şi peste trei zile scrisoarea din Petersburg, de care Pirohor Petrovici avea nevoie, se şi afla în mîinile lui. înveninat, muşcîndu-şi buzele, o citi de cîteva ori şi spuse : „Bine, tîlharilor !... Bine, bine...", apoi o ascunse într-un compartiment secret din casa de fier.

— La masa pe care o dădu cu prilejul întoarcerii sale, veni toată lumea. Printre alţii se aflau pristavul, Parczewski, Nadenka şi Gruzdev.

— Primitor ca întotdeauna, Prohor căuta să pară senin şi voios, dar nu prea izbutea. Pe faţa lui lunecau mereu umbre. în cele din urmă, Protasov îl scoase din starea aceasta de echilibru instabil, spunînd că aci, pe malurile Fluviului Mohorît, ei trăiesc cu toţii în sălbăticie, în împărăţia urşilor şi a ignoranţei.

— Te invidiez, Prohor Petrovici, că ai reuşit să trăieşti, fie şi pentru puţină vreme, o viaţă civilizată, că ai fost într-un oraş atît de frumos ca Petersburgul.

— Urăsc oraşele în genere şi', mai cu seamă, Petersburgul —• răspunse întunecat Prohor.

— De ce ?

— Este plin de neobrăzare, de bădărănie şi de un soi de înfumurare mîrşavă. Oraşul vrea să domine întreaga viaţă. Mă refer la capitală. După părerea dumitale, oraşul reprezintă totul ? Cultura, civilizaţia, justiţia ?

— Desigur. Cultura, civilizaţia...

— Iar restul pămîntului nu-i decît o mlaştină, nu-i aşa ?

— Nu, nu chiar aşa.

— Pregătindu-se de o dispută,' Protasov îşi luă *pince- nez*-ul de pe nas şi-şi şterse buzele cu şervetul.

— Spun asta cu toată convingerea! — strigă aprins Prohor. — Blestemat oraş ! Doar nu el e lucrul cel mai de seamă pe pămînt, ci puterea, voinţa, mintea ageră dăruită omului de către natură...

— La această ieşire, Protasov răspunse înadins foarte calm :

— Tot ce ai creat dumneata aici, ţi-a dat oraşul.

— Puţin îmi pasă de el ! —• strigă Prohor şi mai aprins. — Tîmplele i se îngălbeniră. — Nu vreau să ajung robul lui. Ce-a mai rămas din oraş ? Piatră şi nisip. Gîndurile lui sînt nisip, viaţa lui — tot nisip. Oraşul e o latrină de piatră care...

— Nina bătu cu furculiţa în farfurie.

— Scuză-mă — se sili Prohor să-,şi ceară iertare şi-şi trecu mîna peste părul răvăşit. Apoi, întorcîndu-se spre Protasov, continuă : — Spune-mi, te rog, unde mai găseşti în oraşul ăsta <al dumitale poezia naturii ? — Şi, vrînd parcă să-i fie pe plac Ninei, care se întunecase, adăugă : — Unde sînt religia, aerul, miraţii şi pădurile, oamenii curaţi la suflet ? Toţi o duc acolo numai într-o minciună. Pretutindeni — numai mită, escrocherii, pungăşii, o lume care se îmbuibă ! O adevărată speluncă... Se pizmuiesc unii pe alţii, se bat, se întrec în ticăloşii, cău- tînd să se înşele care mai de care... Sînt gata să se scuipe unii pe alţii în faţă !

— Ochii lui Prohor erau congestionaţi. Goli pe nerăsuflate un pahar de vin rece şi se uită, cam zăpăcit, în jurul lui.

— O, da ! O, da ! — strigă *mister* CooL — Ve împertăşesc cu totul pererile. — Mai mult decît atît... Eu...

— Degeaba susţii acest luoru, Prohor Petrovici — îl întrerupse Protasov. — Ştii dumneata ce reprezintă un mare oraş european ?

— Oraşul sînt eu ! 11 clădesc unde vreau.

— Protasov coborî ochii în farfurie şi-şi puse *pince-*

— nez-ul.

— Să bem deci pentru oraş ! — întrerupse Nina penibila tăcere. — Prohor, toarnă la toată lumea. Să bem pentru oraş, pentru Puşkin şi... pentru taiga !

— Toată lumea zîmbi, pînă şi Prohor.

— îmi place logica feminină — spuse el. — Ei bine, sînt gata să beau şi pentru oraş, şi pentru Puşkin. în sănătatea dumneavoastră, domnilor !

— Era acum mai vesel, sau, mai curînd, se silea să pară astfel. Paloarea de pe tîmplele lui începuse să dispară, cuta dintre sprîncene se netezise. Se servi vin fiert, pe care Nina îl turnă în pahare. Nerăbdător, pristavul sorbi repede o înghiţitură, se arse şi se uită oţărît împrejur. Parczewski tuşi semnificativ, făcîndu-i cu ochiul, ca şi cum ar fi vrut să-i spună: „Aşa-ţi trebuie, *psia krew!"*

— Prohor începu să povestească pe un ton glumeţ una şi alta din cele văzute şi trăite la Petersburg. Povesti — bineînţeles, în culorile cele mai nevinovate — despre leşinul său şi despre urmările lui, care îi căşunaseră tot felul de neplăceri. Diplomat, Inokenti Filatîci îl susţinea în toate spusele lui. Prohor aduse din birou un teanc de ziare :

— Poftim, uitaţi-vă : aici se vorbeşte de moartea mea, iar aici de învierea mea. Ha-ha !... Asta-i oraşul...

— Oaspeţii, roşiră şi rîseră cam stînjeniţi.

— Cred că toată povestea asta a ajuns pînă aici într-o versiune cît se poate de denaturată. Mai circulă şi acum unele zvonuri... Tocmai de aceea... v-aş ruga pe toţi să luaţi aceste ziare şi să le împărţiţi prin barăci. Să rîdă puţin şi muncitorii de balivernele din ziare. Luaţi-le, luaţi-le... Am destule. Mulţumesc lui Inokenti Filatîci care şi-a dat osteneală să-mi facă rost de vreo două puduri.

— Prohor se despărţi foarte amabil de oaspeţii săi. A doua zi de dimineaţă însă, *pan* Parczewski fu concediat. Uluit, dar ghicind pentru ce se luase împotriva lui acea măsură, el nu mai ceru explicaţii lui Gromov şi plecă în aceeaşi zi spre centrul judeţean, aflat la trei sute de verste depărtare, luînd cu el şi mia de ruble pe care i-o dăduse pristavul.

— în oraşul acela erau oameni putrezi de 'bogaţi, proprietari de exploatări aurifere. Jocurile de noroc ajunseseră la modă pînă şi pe acele meleaguri

sălbatice. Aşadar, totul era în ordine. Parczewski avea să se consoleze acolo, ba poate chiar să facă avere. Trase la acelaşi „Hotel Siberia" în care înnoptase pe vremuri Piotr Danilîci Gromov, cumpără douăzeci de perechi de cărţi şi-şi exersa din nou agilitatea degetelor de trişor, oarecum pierdută. în primul rînd, ascultă însă şi glasul inimii.

— Inima e dată omului pentru ca o viaţă întreagă, de cînd deschide ochii şi pînă moare, ispăşindu-i păcatele, să trudească necontenit, zi şi noapte, clipă de clipă, să pulseze puternic şi regulat, pompînd sîngele năvalnic prin toată nemărginirea împărăţiei trupului. în inimă sălăşluieşte freamătul vieţii. în ea, ca în sîmburele neadormit al vieţii, s-au adunat toate virtuţile şi viciile, în ea fiinţează întunericul şi lumina. Este toată elan sau prăbuşire. Dar în inima cea vicioasă a omului, locul de frunte îl ocupă răzbunarea.

— Parczewski clocise în tot timpul drumului un plan de răzbunare împotriva lui Prohor. Şi în subconştientul lui Prohor Petrovici mocnea aceeaşi văpaie nestinsă : mintea veghea, prinsă în vîltoarea treburilor ce nu puteau fi amînate, dar păianjenul cel negru îi rodea necontenit inima şi-şi ţesea plasa cea neagră. O ţesea mereu, mereu, dar firele sale se rupeau : duşmanul din Petersburg era departe, invulnerabil.

— „...Iată distribuţia mascaradei : generalul — administratorul bogătaşului Altînov, P. S. Usaoiov, un individ isteţ cum sînt puţini. Jandarmii — doi băieţi de prăvălie. Doamna în negru — amanta lui Altînov, Dusia Prahova, pe care o cunoşti foarte bine. Regizorul principal şi autorul farsei — Lukian Mironovici Altînov în persoană."

— Prohor tremura, clocotea. în ochii lupului scînteiau licăriri galbene-verzui. Afară, în jurul turnului, se învolbura ninsoarea. Era frig.

— După ce îşi sorbi cu nesaţ ceaiul fierbinte, Parczewski deschise cufărul său ferecat. Iată şi scrisoarea, într-un sertăraş secret, pe fundul cufărului. Dar unde o fi copia pe care avea de gînd s-o trimită unchiului său, guvernatorul ? Să fie cumva în servietă ? îşi goli servieta şi scotoci pretutindeni. Nu era... „O, Matka Boska !... Mi-o fi furat-o cineva..." Descumpănit, Parczewski reciti scrisoarea din Petersburg, se gîndi o clipă şi hotărî să-i trimită Ninei Iakovlevna o copie autentificată la notariat.

— „Mult stimată Nina Iakovlevna,

— Fac apel la inima dumneavoastră duioasă, plină de bunătate şi dreptate. Renunţ de la bun început să cercetez cauzele care au provocat pornirea nedreaptă a soţului dumneavoastră faţă de mine. N-aş fi îndrăznit niciodată să mă amestec în viaţa dumneavoastră personală, însă, mult stimată Nina Iakovlevna, simpatia ce v-o păstrez, aş spune mai mult, acea afinitate spirituală dintre noi, care trăieşte neştirbită în sufletul meu solitar, mă sileşte să ridic vălul misterios de pe un colţişor din viaţa josnică a celui pe care îl socotiţi, poate, un om de geniu şi-l iubiţi, necunoscînd adevăratele trăsături ale caracterului său. Vă trimit cu totul confidenţial şi secret copia unei scrisori pe care mi-a expediat-o un prieten din capitală, porucicul Priperentiev. Citiţi-o, suferiţi în tăcere şi fie ca bunul dumnezeu să vă ajute să ieşiţi cu bine din greaua încercare la care v-a supus, păşind pe o cărare, poate plină de spini, dar care duce spre drumul cel larg al vieţii libere. în cazul cînd aţi avea nevoie de ajutorul sigur al unui prieten, jur pe fecioara Maria că sînt gata să-mi dau suflarea la frumoasele dumneavoastră picioare. în veci profund şi sincer devotat dumneavoastră, nedreptăţit şi trist în singurătatea lui

— W. Parczewski."

— Norii se adunau deasupra turnului. Se adunau şi deasupra lui Prohor. încă puţin, şi el se va muta în biroul său cald din casa-i rece, aproape de inima de gheaţă a Ninei.

— în noaptea aceea, apele Fluviului Mohorît fuseseră încleştate de gheaţă pe toată întinderea lui. în jur se înstăpînise gerul. Inima lui Prohor îngheţase şi ea, apăsată de o stranie presimţire.

— Mai trecu o vreme. Zăpada se aşternu peste taiga, înaltă de un cot.

— între timp, Parczewski pierduse la cărţi tot ce avusese, fusese şi chelfănit de vreo două ori şi, în sfîrşit, se înfăţişase înaintea lui Prohor Petrovici punîndu-şi cenuşă pe cap. Aproape tîrîndu-se în genunchi, umilindu-se şi călcîndu-şi în picioare vechea trufie, izbuti pînă la urmă să dobîndească iertarea. Fără îndoială că Prohor l-ar fi alungat şi acum, dar, de astă dată, în soarta lui Parczewski se amestecă, fără ştirea acestuia, Nina.

— Dacă nu-1 reprimeşti pe Wladyslaw Vikentici, îţi faci un mare duşman din guvernator.

— Proh or îl chemă pe Parczewski şi-i vorbi între patru ochi: ' ,

— Ai vrea să te trimit la Petersburg cu o misiune ?

— Faţa lui Parczewski se lumină toată de un zîmbet,

— iar ochii lui aspri se îmblînziră. La rădăcina nasului lui Prohor se desenă o cută adîncă, iar sprinceana dreaptă i se ridică în sus.

— Cunosc scrisoarea lui Priperentiev. Cum ? ! Fără vorbe de prisos, te rog. Aşadar, ai să primeşti din partea inginerului Protasov toate instrucţiunile necesare. — Puse mîna pe telefon. — Alo ! Protasov ? Fii bun şi vino la mine! — Apoi se întoarse iar spre Parczewski : — în loc de o sută cincizeci, vei avea o leafă de două sute de ruble (Parczewski se frînse de mijloc, plecîndu-se cît putea de adînc). — Acum ascultă. E vorba de prietenul dumitale, porucicul Priperentiev, de negustorul Altînov, de administratorul acestuia, Usaciov... şi de Dunka, amanta lui Altînov. — Prohor îşi muşcă buzele crispate într-un rînjet. Glasul lui era acum şuierător. — Dacă vei putea să-mi aduci dovezi categorice că toţi aceştia au fost dezonoraţi într-un fel oarecare prin vreo condamnare la închisoare, printr-o bătaie, primită într-un local public sau aşa ceva, îţi dau... Ei, cît să-ţi dau ? Zece mii de ruble. Iar dacă Altînov şi Usaciov — mai cu seamă Usaciov — vor nimeri în vreo copcă pe Neva, îţi dau de două ori pe atît. Nu te uita aşa mirat la mine şi nu tremura, că nu eşti o fetişcană. Omul trebuie să-şi orînduiască viaţa. Acum, mai departe. Tot ce se spune în scrisoare sînt minciuni. Nici pomeneală de jandarmi. Fii sigur că, dacă se întîmpla una ca asta, ridicam în picioare tot Petersburgul. Am relaţii cu miniştri. Toţi nemernicii aceştia ar fi fost acum la ocnă. M-au atras, pur şi simplu, în spelunca lor, mi-au luat la cărţi o mulţime de bani, iar Dunka, e adevărat, mi-a tras o palmă în timp ce eram beat şi nu mai ştiam pe ce lume sînt. Aştept răspunsul dumitale. Am nevoie de oameni devotaţi. Voi şti să-ţi răsplătesc serviciile. Curaj !...

— Pirohor îşi simţi spatele străbătut de fiori reci. O dogoare mistuitoare, neagră îi ardea pieptul. Tot sîngele îi năvăli în cap ; ochii i se aprinseră ca nişte tăciuni. Speriat de căutătura lor, Parczewski se trase înapoi.

— Primeşti ?

— Nu pot să refuz — îngăimă cu voce tremurătoare inginerul, alb ca varul.

— Atunci, la revedere, Wladyslaw Vikentievici.

— Parczewski ieşi.

— Mîinile lui Prohor tremurau. După această convorbire cu Parczewski, arcul încordat al sufletului lui începu să se mai destindă. îl ardea o sete cruntă de răzbunare. îl şi vedea pe „general" afundîndu-se după stăpînul lui în copca neagră din Neva, o vedea pe Dunka zvîrcolin- du-se, cu faţa arsă de vitriol. Privirea lui era acum rece şi cruntă, iar toate gîndurile îi zburau spre Petersburg.

— îi clănţăneau dinţii. încleşta pumnii şi întinse de cîteva ori braţele în sus şi în lături. Dar frisoanele nu-1 slăbeau de loc. Nu mai putea să judece limpede, era stăpînit de un singur gînd : „Să mă culc, să mă culc în pat şi să mă învelesc".

— ...De la Prohor, *pan* Parczewski se duse glonţ la Nina. Păşea buimac, ca într-un vis urît. încerca să se dezmeti- ceaşcă, dar nu putea să uite cuvintele lui Prohor care-1 uluiseră. Privirile de foc ale acestuia îl mai urmăreau şi acum, stăruiau în inima lui. Dracul îl pusese să dea în vileag cu atîta uşurinţă conţinutul acelei scrisori ? ! Ce mai putea face acum ? De ce voia s-o vadă pe Nina ? Trebuia totuşi s-o vadă. Plecarea la Petersburg, mărirea salariului şi misiunea aceea nebunească... Şi cui i-o dăduse ! Lui, inginerului Parczewski... Ei, drăcia dracului!

— Nina controla lucrările scrise ale şcolarilor. Era singură. Punînd un genunchi în pămînt, Parczewski îi sărută mîna. Acea slugarnică sărutare de mînă stîrni în inima Ninei repulsie. Se zăpăci. Nu ştia cum să se poarte cu omul acesta, tulburat la culme.

— "Ia loc.

— Bîlbîind, cu ochii lăsaţi în jos, Parczewski o vesti că între el şi Prohor Petrovici se restabiliseră relaţiile dinainte şi că patronul îl trimite la Petersburg. îi spuse, de asemenea, că cele arătate în scrisoarea lui Priperentiev nu corespund în totul realităţii şi că Prohor Petrovici nu recunoaşte ceea ce scrie în ea. Cît despre Priperentiev, acesta e un zănatic, un beţiv.

— Dar atunci cum de ai...

— în schimb, scrisoarea mea personală către dumneavoastră a izvorît din adîncul inimii mele ! La Petersburg am să aflu adevărul şi am să vă scriu.

— Pentru dumnezeu, nu-mi mai scrie. Nu, nu... îmi ajunge ceea ce ştiu. Sufăr cumplit...

— Vă compătimesc din suflet... Dar, dragă Nina Iakovlevna, omul trebuie să-şi orînduiască viaţa... Doar nu sînteţi o fetişcană...

— Uşa se întredeschise. Capul lui Prohor se arătă o clipă, apoi se făcu nevăzut.

— Prohor, tu eşti ?

— Nu, nu sînt eu — se auzi prin uşa care se închise la loc.

— Seara, trimiseră în grabă după doctor. Prohor era bolnav.

— Dar avea el oare timp să bolească ? Treburile nu-i dădeau răgaz. Nu-i rămînea altceva de făcut decît să clocotească necontenit în cazanul unei munci neîntrerupte, să-şi strîngă cu lopata banii. După zece zile era din nou ba călare, ba în sanie, ba pe schiuri. Făcea să zornăie aurul şi se grăbea să fie de faţă pretutindeni. Era cînd ici, cînd colo, nu dormea nopţi în şir, îşi irosea din nou puterile, îi tiraniza şi-i chinuia pe toţi. Nu trăia nici el omeneşte, şi nici pe ceilalţi nu-i lăsa să răsufle. Trebuia să-i stoarcă vieţii tot ce aceasta îi putea da. Şi, făcînd să amuţească în sufletul lui glasul conştiinţei, agonisea bănet peste bănet.

— Cu mari stăruinţe izbutiseră să convingă un doctor să se stabilească în aşezarea Gromovo. în cele din urmă, acesta cedase insistenţelor amabile ale Ninei şi, bineînţeles, promisiunii unei lefi frumuşele.

— De bine, de rău, muncitorii puteau acum să moară ori să se înzdrăvenească mai grabnic... Şi, întradevăr, moartea îi secera fără pic de sfială sau de milă. Căci morţii îi place să secere şi să-şi bălăbănească ciolanele acolo unde domnesc frigul, întunericul şi mizeria. Oamenii mureau ca la război şi ţintirimul din pădure creştea necontenit.

— Uneori însă mai greşeşte şi moartea. Se mai întîmplă ca ea să se rătăcească şi prin palatele bogătaşilor. Astfel, muri în patul său, cu totul pe neaşteptate, Iakov Nazarîci Kuprianov. Hîrş! — şi s-a zis cu el. Nina nu putu să se ducă la înmormîntarea tatălui ei : ar fi trebuit să străbată două mii de verste în sanie. îşi amînă deci călătoria pînă spre primăvară, cînd aveau să pornească cele dintîi vapoare. Moartea tatălui său o zguduise. Fiind singura moştenitoare a unei case comerciale mari şi vechi, nu ştia pe cine să trimită acolo în locul ei.

— Prohor jinduia grozav după banii Ninei : i-ar fi înghiţit pe toţi de unul singur. Dar Nina îi spusese fără şovăială :

— — Nu, drăguţule. Ce-i al meu, e al meu.

— Prohor nu se grăbea să provoace o discuţie hotă- rîtoare cu ea. Ştia că avea de dus o luptă îndelungată, căci Nina era dîrză, îndărătnică.

— Dar lacrimile nici nu se uscaseră încă bine pe genele ei, că Prohor şi începu să aducă vorba pe de departe. Nina căuta să evite discuţia :

— Pentru dumnezeu !... Nu acum.

— Astfel trecură cîteva zile. Pentru Prohor, ele nu trecuseră însă de pomană ; socotise „din ochi" moştenirea Ninei, chibzuind cum s-o folosească în, afacerile lui. Visa adevăraţi munţi de aur.

— Intr-o seară, pe cînd luau ceaiul împreună, trecu la atac.

— Ştii că am ipotecat pentru două milioane uzina noastră metalurgică — începu el. — Mai bine de jumătate din banii ăştia au şi fost înghiţiţi de diferite maşini, de

vapoare şi de draga pe care am comandat-o. Trei sute de mii am depus ca garanţie pentru lucrările căii ferate. înţelegi, Nina ?... în prezent sînt foarte strîmtorat. ~

— Buzele Ninei se crispară. Prohor începu să demonstreze că are şi el drept la moştenire, dar Nina îl combătea cu o logică de fier. Poate că va deschide şi ea o întreprindere proprie. Nu era prea convinsă că, ducîn- du-şi viaţa alături de el, îndeplinea legea dreptăţii, aşa cum o înţelegea ea.

— Care lege a dreptăţii ? Prostii muiereşti.! — sări Prohor. Dar se stăpîni îndată.' — Gîndeşte-te bine, draga mea Nina... Orice ai întreprinde tu, te vor trage pe sfoară toţi.

— Dacă va fi nevoie, întreprinderile comerciale le concesionez, iar cele două vapoare le închiriez — se încăpăţînă Nina. — înţeleg să folosesc banii mei aşa

— Da, da... Ai să clădeşti o biserică nouă, ai să torni şi un clopot de o mie de puduri.

— Poate că da.

— Lasă-mă pe mine şi peste trei ani îţi fac un clopot de aur. Ne ajunge şi nouă şi mai rămîne şi copiilor noştri. Repet însă că acum am nevoie de bani.

— Nina începu să vorbească repede, cu vădită nervozitate, trăgîndu-şi mereu pe umeri şalul care-i lunecase.

— Prohor ! Ţi-am scris şi nu mi-ai răspuns... Nu mai putem trăi astfel. Eşti orbit de setea de cîştig şi nu mai vezi încotro mergi. Aşa că să mă laşi în pace ! Atîta timp cît n-ai să fii om, cît n-ai să fii un patron bun pentru muncitori, iar nu un tîlhar — iartă-mi asprimea vorbelor — nu voi fi alături de tine, ci împotriva ta.

— Zi-i mai departe...

— Nina ridică din umeri şi sorbi o înghiţitură de ceai rece.

— Te rog să ţii minte cuvintele acestea, iar dacă mă iubeşti, poartă-te în aşa fel încît să nu fiu nevoită să le repet.

— Zi-i mai departe !

— Şi Prohor zîmbi veninos.

— Nina simţi că i se strînge inima. Neştiind ce să facă cu mîinile, mototoli batista şi se rezemă de speteaza jilţului. Nu se mai putu stăpîni şi-i strigă :

— Voi folosi toţi, absolut toţi banii de care dispun pentru ca să uşurez viaţa muncitorilor tăi ! Asta e!

— Pleoapa dreaptă a lui Prohor începu să se zbată, iar tîmplele îi păliră. Holbă ochii, ţuguie buzele şi se aplecă spre Nina :

— —• Eşti o tîmpită...

— Nina se aprinse. Cu ochii scînteietori, trînti ceaşca de ceai de parchet. Cu o mişcare uşoară a mîinii, Prohor mătură jos paharul de pe masă. Nina zvîrli carafa cu lapte. Prohor izbi ceainicul care zbură cît colo. Tre- murînd toată de indignare, Nina dădu de pămînt cu chiseaua de dulceaţă. Drept ripostă, Prohor sparse za- harniţa.

— Toate vasele erau făcute zob. Cioburile zăceau împrejur ca nişte flori de măr împietrite. Pe masă nu mai rămăsese decît samovarul greu. Prohor o trase pe Nina de mînă spre bufet şi deschise uşile :

— Sparge ! E rîndul tău.

— Izbucnind în plîns, Nina aruncă jos două farfurioare. Prohor puse mîna pe serviciul de muştar şi piper din porţelan de Saxa şi-1 trînti de parchet.

— Nina ţipă isteric :

— Mitocanule ! Mojicule ! îmi spargi toate vasele...

— Un geamăt de desperare, stăpînit multă vreme,

— izbucni din pieptul ei. îngropîndu-şi faţa în palme, fugi în grabă spre camera sa.

— Gîfîind cu năduf, Prohor intră în biroul lui, ridică fotoliul greu şi-1 izbi atît de năprasnic de sobă, încît îl făcu bucăţi. Din sobă se desprinseră şi căzură două plăci de faianţă, iar lupul sări în picioare, începînd să latre la el. Prohor îl croi de trei ori cu cravaşa. Deschi- zînd toate uşile, lupul se repezi prin bucătărie în uliţă şi acolo începu să urle cumplit de durere.

— Prohor bău toată noaptea de unul singur.

— De scandalul acesta află a doua zi multă lume. Cine să fi dus zvonul? Pesemne că lupul cel bătut...

— Obişnuit să maimuţărească cu rîvnă înalta societate, ale cărei uşi erau închise pentru el, Ilia Sohatîh încercă să imite întocmai regretabila întîmplare. Nu reuşi însă decît în parte.

— în seara aceea, pe cînd bea ceai la bucătărie împreună cu nevastă-sa, Ilia Petrovici trecu la acţiune. începu să-şi întărite consoarta, dornic ca ea să spargă prima ceaşcă. Fevronia Sidorovna, o femeie cumpănită, cu scaun la cap, nu înţelegea însă ce urmăreau împunsăturile neroade ale soţiorului său. Se mira doar că un asemenea papă-lapte ca Ilia putuse să

iasă de sub papucul dumneaei. Tocmai vîrîse în gură o bomboană şi era pe cale să-şi toarne a şaptea ceaşcă de ceai, cînd Ilia Petrovici, clocotind deodată ca un samovar, strigă :

— De ce guiţă samovarul ăsta ca un purcel ? !

— Fiindcă nu te-a întrebat pe tine, deşteptule de „O-vraam". Ce te-a apucat, zănaticule ?

— Fără să scoată o vorbă, Ilia Petrovici dădu cu paharul de podea:

— Ei ? ! Pare-mi-se c-am întrebat ceva !

— Dar soaţa lui n-avea poftă să-şi prăpădească vasele.

— Suflă de zor în farfurioara cu ceai fierbinte, uitîndu-se pieziş, cu ochi răi, la Ilia.

— Nici nu te pricepi măcar să faci scandal ca în casele mari ! — zbieră el, trîntind jos chiseaua cu miere.

— Atunci, Fevronia Sidorovna scuipă bomboana în palmă, puse farfurioara pe masă şi, înhăţîndu-şi bărbatul de ciuf, îi trase un picior mai jos de spate, făcîndu-i vînt afară, la aer curat. Cu sufletul cuprins de jale, Ilia Petrovici începu să urle înciudat, ca lupul.

— Ce-i cu tine ? — îl întrebă Inokenti Filatîci care tocmai trecea pe acolo.

— Am răsturnat^ din greşeală samovarul şi m-am opărit la mînă. Voiam să pun niţică zăpadă... Da' matale — încotro ?

— —: M-a chemat Nina Iakovlevna. Plec poimîine în oraşul dumneaei pentru nişte afaceri comerciale.

— 13

— Iarna se scurgea într-o activitate febrilă. Taigaua se prăbuşea sub loviturile topoarelor. Se deschiseseră astfel mai multe curături de pe care, la venirea primăverii, trebuiau să fie scoase buturugile, urmînd să se are şi să se semene grîu. Din fundul taigalei şi pînă spre fluviu se tăiau luminişuri pe care urmau să se construiască drumurile cele noi şi linia de cale- ferată. Zi şi noapte, în două schimburi a cîte douăsprezece ore, lucrau acolo cinci sute de cai şi o mie cinci sute de oameni. Trebuia să se asigure nutreţ pentru cai, adăposturi călduroase şi hrană pentru oameni. La sute de verste depărtare împrejur zăpada scîrţîia sub. tălpicele săniilor, căci ţăranii aduceau necontenit la locul lucrărilor ovăz şi fîn. în munţi se începuse extragerea minereului de plumb şi zinc. Banii curgeau gîrlă din casa lui Gromov, iar rezultatele abia dacă se vedeau. Prohor trăia într-un zbucium sufletesc continuu. Toate puterile îi erau încordate.

— încleştată de gerul năprasnic, taigaua vuia în zăngă- nitul topoarelor şi nechezatul cailor, în trosnetul focurilor care pălălăiau în noapte, în răpăitul împuşcăturilor şi cîntecele beţivilor. Sălbăticiunile mari şi mici ale pădurii fugeau care încotro, ursul se răsucea pe o parte şi pe alta, apoi ieşea mormăind din bîrlog şi, cu urechile ciulite, îşi căuta sălaş ceva mai departe.

— Trunchiurile copacilor, curăţate de crengi, erau tîrîte prin scocurile înjghebate la repezeală din trei bîrne, spre malul apei, unde lucrările de construcţie a celor trei fabrici noi — de cherestea, de terebentină şi de impregnare a traverselor — erau pe terminate.

— Pe un ger cumplit, oamenii se adăposteau în corturi, în *ciumuri* de tunguşi ridicate la iuţeală, ori în bordeie săpate în coasta padinilor şi vîlcelelor. Rebegiţi de frig, se îmbolnăveau şi mureau, blestemîndu-i pe şefii de echipe şi pe supraveghetori. Şefii de echipe îi blestemau pe ingineri şi pe subingineri, iar inginerii — pe Prohor. Acesta însă spuse:

— De vreme ce tunguşii o duc bine în *ciumuri* şi nu crapă, de ce ar cere muncitorii palate ? Pe cei ce crîcnesc alungaţi-i. Numai să fluier, şi-mi vin alţi cinci mii în loc : „Primeşte-ne la lucru, stăpîne".

— Inginerii transmiseră răspunsul patronului subingine- rilor, care îl comunicară şefilor de echipă, iar şefii de echipă şi supraveghetorii începură să-i bruftuluiască pe muncitori. Aceştia îl blestemau pentru a suta oară pe Prohor.

— Afurisitul ! E bun de împuşcat ! — se mîniau cei mai iuţi din fire.

— Astîmpăraţi-vă — îi struneau cei mai potoliţi. — Să zicem că-1 împuşcăm. Ge ispravă am făcut ? Atunci s-a zis şi cu lucrul. Şi ce ne facem fără el ? De bine, de rău, tot găsim aci un adăpost. Şi chit că stăpînu-i tîlhar mare, oricum, ne dă să mîncăm, fi-i-ar sufletul afurisit acum şi-n vecii vecilor ! Mai răbdaţi oleacă...

— Văleu ! — urlau cei aprinşi, muşcîndu-şi pumnii de mînie. — Să mai răbdăm încă ? S-a isprăvit ! Ne-a ajuns

cuţitul la os ! Ne-am vătămat la burtă ! Ne-am surpat cu toţii tot răbdînd... Ei, drăcia dracului !

— Gerul strîngea crîncen, iar harapnicul şuiera ameninţător prin aer.

— Toţi munceau din răsputeri. Maşina marii întreprinderi fusese pornită de o mînă pricepută şi orice greşeală, orice intîrziere se răsfrîngea îndată asupra între-gului ei mers. Prohor era însă necruţător, inginerul Protasov — priceput şi energic, aşa că, deocamdată, maşina lucra aproape fără contenire.

— Protasov elabora proiecte şi conducea lucrările de construcţie. Avea sub ordinele sale cincisprezece ingineri şi tehnicieni sosiţi de curînd. Ţinînd la reputaţia sa de om practic, era totdeauna chibzuit în rezolvarea problerrţelor economice : făcea tot felul de calcule, cumpănind teoretic dacă cutare sau cutare branşă era mai rentabilă decît cealaltă şi adesea îl sfătuia pe Prohor să renunţe la o afacere şi să se apuce de alta. Prohor însă lua întotdeauna hotărîri pripite, întotdeauna juca totul pe o singură carte.

— Cum ai zis ? Ieşim în pierdere ? Fleacuri! La mine nu există pierderi.

— Investea cu îndrăzneală zeci de mii de ruble în cîte o fantezie care părea dinainte sortită eşecului. Totdeauna însă norocul îi venea în ajutor şi reuşea din plin.

— Spre sfîrşitul lui februarie cad zăpezi mari. Trebuie negreşit să oprim tăierea copacilor în pădure. Altfel, ne prinde zăpada şi o să ai pagube de sute de mii.

— Anul ăsta n-o să mai ningă — răspundea într-o doară Prohor şi dubla numărul tăietorilor.

— Şi parcă ar fi avut gura aurită : pînă în iarna următoare nu cădea nici măcar un fulg de zăpadă. Prohor jubila, văzîndu-se aievea cum bagă în buzunar mi-lioanele.

— Da' ştiu că ai noroc! — îi spunea Protasov, tăi-nuindu-şi repulsia.

— Cine nu riscă nu cîştigă — răspundea Prohor îmbătat de succes, apoi adăuga cu oarecare tristeţe : — Cîştig, pesemne, pentru că mă ajută necuratul.

— Se prea poate — răspundea Protasov, oftînd într-un fel cît se poate de jignitor pentru Prohor şi plescăind a compătimire din buze : — Da, da...

— Prohor ghicea starea lui de spirit de parc-ar fi vă- zut-o prin lupă şi convorbirea se curma brusc.

— *Mister* Cook, veşnic ocupat şi preocupat, activ şi plin de zel, suferise un accident grav : îi degerase nasul. Ce pacoste ! Acum nu se mai putea arăta mult timp înaintea Ninei, iar fără ea nu putea să trăiască...

— Ivan ! Dobitouc ! Mojic ! Unde untura gîsca ? Cheamă doctor forte mai repede. Hai ! Există prouverb riusesc forte tâmpit : „Freaca -nas şi pleacă toţi..."

— „Freacă-ţi nasul şi trece tot", conaşule — îl corectă servitorul.

— Vai, ce nenourocire !...

— Situaţia nu era însă chiar atît de gravă. Medicul îl consolă, asigurîndu-1 că nasul nu-i va cădea în nici un caz şi nici nu se va deforma, deşi s-ar putea să capete un colorit ceva mai viu decît cel natural, cu o nuanţă uşor violacee şi persistentă, ca la beţivi. Trimiţîndu-1 pe medic în gînd la toţi dracii, *mister* Cook îl trată totuşi cu rom de Jamaica, apoi se cufundă din nou în vrafurile lui de mape şi de fantezii. Astfel, vînturase mult timp ideea folosirii energiei unui torent năvalnic din taiga pentru a se obţine „cărbunele alb" atît de ieftin, încă din toamnă, în orele sale libere făcuse o recunoaştere pe teren şi schiţase un proiect al construcţiilor necesare, ca apoi să-i piseze pe toţi cu planul care-1 obseda, devenind pentru el o idee fixă.

— Spre marea sa părere de rău, *mister* Gromoff se afla pe vremea aceea la Petersburg, iar apoi, spre marea lui bucurie... „murise" la Petersburg. O ! O ! în sfîrşit, *mister* Cook ! Ţi-a sosit clipa! Cine ştie ? Ah, cine ştie ? ! Poate că va reuşi să cîştige simpatia frumoasei *mistress* Nina, şi aceasta se va mărita cu el. Nu degeaba Harry, bătrînul ghicitor negru, exclamase uitîndu-se în palma lui : „O, *mister* Cook !... Vei cunoaşte în Rusia adevărata glorie. O, *mister* Cook, cel mai fericit dintre muritori! In Rusia te aşteaptă milioane de dolari..." în sfîrşit, planurile lui se vor realiza... Nu numai acest plan, ci o mie de planuri pe care le va elabora şi realiza. O ! O ! O Primi însă o lovitură zdrobitoare : *mister* Gromoff era teafăr şi nevătămat, iar cel mai fericit dintre muritori, milionarul *mister* Cook, se mistuise de parcă l-ar fi înghiţit pămîntuî. *Good heavens!*[1] Afurisitul de Harry !

— Şi iată că acum, tremurînd de emoţie, *mister* Cook prezentă atotputernicului Prohor proiectul său. Spre marele lui entuziasm, văzu că ochii lui Prohor strălucesc.

— Ai vorbit cu Protasov ?

— în mod ouficial, nu... Am fost însă în coraspondenţa cu firma americana Newport-News... Am primit un aviz chit se poate de fevorabil.

— M-da... E ceva interesant, trebuie încercat.

— *Mister* Gromoff ! Sinteţî un geniu.

— Invitat însă la o consfătuire, inginerul Protasov spulberă într-o clipă tot proiectul.

— Dacă nu mă-nşel, costul acestui valoros proiect se urcă la aproximativ două-trei milioane. întreg utilajul, mai cu seamă turbinele, ar trebui comandat în străinătate. Şi apoi, ce nevoie avem de „cărbunele" dumneavoastră „alb", cînd înotăm în oceanul taigalei ? Avem lemn berechet. Să tot ardem.

— Pe faţa lui *mister* Cook se întipări cea mai neagră deznădejde. Era cît p-aci să cadă de pe scaun.

— Sînteţi un geniu, *mister* Protasov... *It is splendid !*[2]... — şopti el fără vlagă, frecîndu-şi nasul umflat.

— Prohor avusese un vis urît: se făcea că pe un cîmp întins zărise o groapă neagră din care ieşeau, încolă- cindu-se, nişte şerpi. „Iată-1" — şuierau ei. „Ştiu — răspundea ofiţerul Priperentiev. — Pun eu mîna pe el."

— Prohor se sperie de acest vis. în genere, devenise foarte nervos, neliniştit. Expedie fără întîrziere o telegramă pe adresa lui Parczewski:

— „Îndată ce termini treburile întoarce-te. Stop. însărcinările primite de la mine se anulează. Gromov."

— Visul fusese, în bună parte, profetic. Aflînd de la Parczewski toate amănuntele în legătură cu terenul aurifer, ofiţerul Priperentiev îşi pusese în gînd să intenteze o acţiune împotriva lui Prohor, revendicîndu-şi drepturile asupra exploatării părăsite. Soarta i-a venit într-ajutor. Roata norocului s-a oprit în dreptul lui. A cîştigat o sumă mare de bani, şi acum intenţiona să dea o contramită înaltului demnitar atît de iubitor de arginţi. Toate acestea avea să le aranjeze prin intermediul Avdo- tiei Fominişna. Ea va reuşi să se strecoare ca un şarpe în casa baronesei Zamojska şi atunci totul va fi ca şi făcut.

— într-o convorbire amicală cu *pan* Parczewski, prietenul lui intim la masa verde, Priperentiev, îi făcuse acestuia tot felul de făgăduieli.

— — Lucrăm ca doi asociaţi. Am relaţii grozave în lumea exploatatorilor de aur. Angajăm slujbaşi cu experienţă şi-i dăm drumul în stil mare, să plesnească Gromov al dumitale de invidie.

— Inginerul Parczewski îl asculta, numai ochi şi urechi, pierzîndu-se din nou în visuri ademenitoare şi nu se grăbea să-şi încheie misiunea. Prefera să se întoarcă nu ca un biet slujbaş, ci ca un stăpîn cu drepturi depline asupra unei întreprinderi rentabile, unde totul se va baza pe principii umanitare şi unde muncitorilor li se va asigura o existenţă omenească. Să compare atunci *pani* Nina condiţiile de muncă de la ei cu cele de la întreprinderile Gromov şi să tragă concluziile respective. Poate că atunci va putea şi ea s-o rupă cu Prohor Petrovici şi să-şi investească banii în combinaţia neprihănitei firme „Parczewski, Priperentiev & Co." Era de aşteptat ca, cu timpul, ofiţerul să se alcoolizeze complet, şi atunci i se va putea, eventual, trage o cacealma, un picior în spate.

— Nina primise de la Parczewski a patra scrisoare, dar nu voia să-i scrie şi tot zăbovea cu răspunsul.

— Intre timp, se apropia lăsata secului... Zilele erau acum însorite, moina îşi cînta clinchetul picurilor. Noaptea, cerul era spuzit de stele, iar Moş Gerilă, moleşit, presimţindu-şi sfîrşitul, încerca, drept rămas bun, să mai pişte oamenii de urechi ori de nas.

— Lăsata secului ! *Masleniţa*[1] / Ce cuvînt ciudat, pe jumătate păgîn ! Ce tumult de viaţă, ce gamă infinită de simţiri şi bucurii nevinovate evoca acest cuvînt

---

I *Masleniţa* (lăsata secului) - sărbătoare religioasă a vechilor slavi care marca începutul primăverii şi al lucrărilor agricole. Legată de cultul naturii şi al

pentru Nina odinioară, cînd era fată ! Dar toate acestea pieriseră fără speranţă de întoarcere, undeva departe, în nefiinţă. Nina, femeia, avea acum alte năzuinţe, alte preocupări, alte dorinţe.

— Inokenti Filatîci îi scrisese că a ajuns cu bine la Kraisk, că mama ei e sănătoasă, deşi foarte îndurerată şi că o aşteaptă la primăvară ca să facă împreună, la mormîntul lui Iakov Nazarîci, un parastas pentru odihna sufletului răposatului. Inokenti Filatîci îi mai comunica, de asemenea, că nu izbutise, deocamdată, să dea decît pe la cinci din cele zece prăvălii pe care firma „Kuprianov" le avea în judeţ. Făcuse inventarul şi găsise totul în deplină rînduială şi înflorire, prepuşii fiind .oameni de toată încrederea. în ceea ce privea partea financiară, nu găsise prea mulţi bani lichizi la bancă : numai două sute şaptezeci şi cinci de mii, din care, conform dispoziţiilor primite, trimitea de îndată prin mandat o sută de mii. Cele trei case de zid din oraş, două prăvălii şi trei vile din pădurea de pe malul fluviului aveau nevoie de oarecare reparaţii. Cele două vapoare şi cinci şlepuri aşteptau sosirea dezgheţului. Fuseseră închiriate cu contract pentru întreaga perioadă de navigaţie Ministerului Industriei şi Comerţului contra sumei de şaizeci de mii de ruble. „în total, răposatul Iakov Nazarîci, fie-i ţărîna uşoară, v-a lăsat moştenire, dragă Nina Iakovlevna, după toate socotelile, mai bine de două milioane de ruble" — spunea, în încheiere, scrisoarea.

— Nina simţi deodată că viaţa ei poate deveni independentă şi plină de importanţă. îşi aduse aminte de vorbele pe care i le spusese nu demult lăcătuşul Prov, omul acela cu mulţi copii : „Matale eşti femeie cu scaun la cap. Desparte-te de bărbat, scutură-ţi jugul şi pune pe picioare o întreprindere a matale, fie ea cît de mică." îi era recunoscătoare pentru sfatul acesta înţelept. Avea acum în mînă atuuri serioase cu care putea bate orice carte a soţului ei.

— Acesta săpa pentru muncitori alte şi alte bordeie, iar Nina începu să clădească cu banii ei barăci luminoase. Prohor ridica la marginea aşezării muncitoreşti, cu autorizaţia guvernatorului, o închisoare de lemn, în timp ce Nina puse temeliile unui spital cu o sută de paturi.

— în toate lucrările de construcţie o ajutau inginerul Protasov şi doi şefi de echipă ridicaţi din rîndurile muncitorilor, oameni vrednici şi cu carte. Amîndoi îşi dăduseră demisia de la Gromov şi veniseră să lucreze la Nina. Avea două sute de muncitori ai ei. îi plătea tot atît ca şi Prohor pe ai lui, dar avea grijă de ei ca o adevărată mamă.

— Aceste acţiuni ale Ninei îl înciudau tot mai mult pe Prohor. Nu s-ar fi aşteptat la atîta iniţiativă din partea ei. Era uimit şi de-a dreptul îngrijorat.

— Ia ascultă, maică stareţă şi preacinstită ziditoare de lăcaşuri — îi spuse el într-o zi. — Ştii că, cu sistemul tău, îmi cam pui piedici ? Prea îţi răsfeţi lucrătorii... Prea îi ţii... cum să zic... pe puf... Mă tem că ai mei o să înceapă să crîcnească.

— Fă şi tu aşa ca să nu crîcnească.

— Ţie-ţi vine uşor, pe cînd mie — greu. Tu te joci de-a filantropia, iar eu cîştig bani din sudoarea lor...

— Ce nevoie ai de atîţia bani ?

— Trebuie să-mi extind şi să-mi consolidez întreprinderile. Vreau ca pînă la urmă să ajung sus, în vîrf.

— Ia vezi să nu ameţeşti.

— Am un cap zdravăn pe umeri.

— De rîndul acesta însă, totul se sfîrşi fără tărăboi.

— Nina îşi vedea mai departe de afacerile ei, deocamdată modeste. Prohor îşi vedea şi el de ale lui : tăia taigaua, răscolea adînc pămîntul, prăvălea stînci şi, cu amărăciune în suflet, rîdea de fanteziile Ninei.

— 14

— Dar iată că veni şi lăsata secului, rumenă, voioasă, dulce ca cozonacul, îmbrăcată în sarafan roşu, aducînd cu ea numai veselie.

— Timp de două zile, toate grijile fură lăsate deoparte, şi taigaua fu cuprinsă de-a binelea de turbare. Ca şi odinioară, pe vremea lui Piotr Danilîci, în satul

---

strămoşilor, ea consta dintr-o serie de ritualuri şi petreceri (n. ed.).

Med- vedevo, straşnica petrecere rusească începu cu ghif-tuială. Toată săptămînă masleniţei sumedenie de blinele se rostogoliră de pe plite ca nişte roţi. Taigaua era plină de mireasma lor pe verste întregi. Veveriţa strîmba din nas în scorbura ei, ursul strănuta în bîrlog. Hoinarii, vînzătorii ambulanţi de spirt şi tot soiul de indivizi certaţi cu legea ieşeau în grabă din hăţişul taigalei, adul- mecînd în văzduh. Ardeau de nerăbdare să se apropie de oamenii care petreceau : doar-doar or hăpăi şi ei o blinea, două sau or găsi prilejul să taie vreunuia beregata şi să-i întoarcă buzunarele pe dos.

— Seara — petreceri cu blinele, oameni costumaţi în ţigani, urşi, turci. Noaptea — săniuş pe deal. Prohor Petrovici construise pe malul povîrnit al fluviului un derdeluş de stîlpi, de pe care săniile împodobite cu co-voare zburau hăt-departe — o verstă întreagă. Pe dreapta şi pe stînga ardeau focuri, butoaie cu smoală, făclii şi sute de felinare multicolore. Sus pe derdeluş

— cînta o fanfară. Pentru ca muzicanţii să nu îngheţe, aveau la îndemînă un butoiaş cu votcă. Pînă la urmă, troiriboanele şi flautele începură s-o cam ia razna, iar cele două tobe băteau anapoda.

— Protasov, Prohor, Nina, Verocika, *mister* Cook şi cîinele-lup se dădeau pe derdeluş într-o singură sanie. în urma lor, într-o sanie împodobită, zburau Manecika, diaconul Ferapont şi vesela Ketty. Aceasta din urmă se schimbase foarte mult: acum era zglobie, vioaie, cocheta într-un chip sfruntat cu diaconul şi o făcea pe bondoaca de Manecika să turbeze de gelozie.

— Ia să vă dau eu cu tîrlia... Qho-ho-ho ! — mugea ca din butoi diaconul. — Amin zic vouă, neamurilor, ridicaţi ruga voastră la cer !

— în urma diaconului, zbura pe o sanie năzdrăvană Ilia Petrovici Sohatîh, costumat în Osmăn-Paşa şi beat turtă. Ridicat în două picioare, se clătina cu clondirul în mînă şi behăia ca un ţap cdcoţat pe gard :

— *laman! Iakşi!* Allah, Allah, Allah !...

— Dolofane ca însăşi lăsata secului, Fevronia Sidorovna

— şi Ana Inokentievna îl ţineau de şalvarii roşii şi de guler.

— Aniuta ! Ana Inokentievna ! — răcnea Prohor ameţit şi el de băutură. — Vino la noi, bombonico...

— Ala-dîra-mura ! — behăi din nou Ilia Sohatîh. — Taie căpăţîna la tine !... Asta cadînă la harem al meu !

— Şi, întîmpinat de strigătele celorlalţi, se rostogoli din

— Ţipete, rîsete, împuşcături voioase. Sanie după sanie, mari şi mici, sănii şi săniuţe, o mulţime de copii, de fete şi flăcăi. Strigăte, larmă, cîntece şi pupături...

— —• O ! O ! Mult place la mine lăsat de sec asta vesel ! — striga *mister* Cook. — Este prouyerb riusesc forte bun : „Să nu culci în sania ta !" [1]

— Nu ştia cum să mai intre în graţiile _ Ninei : îi ţinea manşonul, îi învelea picioarele cu blana şi se uita, se

— [1] Sţîlcirea zicătorii : „Să nu te urci în sania altuia" (n. trad.).

—
— uita lung în ochii ei, căznindu-se să-i citească în inimă. Dar inima zeiţei lui rămînea zăvorîtă şi rece ca gheaţa.
— Fereşte-ţi nasul — îl sfătui ea.
— O, da ! O, da !... Mulţumesc forte mult. Nas meu
— nenorocire meu ! — exclamă recunoscător americanul şi-şi vîrî obrazul înroşit de ger în gulerul pufos de raton.
— Mămicuţă, lupului i-a degerat codiţa — gîngurea Verocika cea cu ochişorii ageri. — Uită-te că şi-o linge.

— Două zile şi două nopţi trecură ca un vis. Cu Ketty se petrecea ceva. Da, da !... Ceva ciudat, misterios. Visuri uşuratice o. tulburau aievea şi în somn, ameţind-o ca vinul. Ce ţi-e şi cu lăsata asta a secului ! Ce ţi-e şi cu cele douăzeci şi cinci de primăveri feciorelnice, trăite în cea mai mare cuminţenie !...
— Manecika plecase pentru o săptămînă la o mătuşă din satul vecin. Asta n-ar fi fost nimic. Era foarte bine, chiar cît se poate de bine.
— Iată, pe boltă s-a aprins o stea luminoasă, şi luna scaldă în razele-i argintii pîrtiile ce se pierd în zare. Diaconul Ferapont a tocmit o troică şi goneşte spre casa visurilor lui. S-a împlîntat ca un stejar, ca o clopotniţă, în mijlocul săniei ; căciula îi e dată pe o parte, iar şuba
— descheiată la piept. în stînga strînge hăţurile, în dreapta ţine biciul, în dinţi — luleaua mare, iar în sanie, în faţă, şi-a luat o sticlă de votcă şi colţunaşi cu carne. Halal să-ţi fie, diacone Ferapont !
— Să fie oare părintele diacon, sau vreun ţigan, vreun aprig hoţ de cai ? Hei, Manecika ! Hei, oameni buni, hei, surugii, alergaţi după geambaşul de ţigan, puneţi mîna pe el !
— Prrr ! — răcneşte falnicul Ferapont, strunindu-şi telegarii ţigăneşte şi rîzînd pe sub mustaţă. Sania se opreşte la scară.
— „Poc-poc !" — bate în uşă veriga. Ketty iese, înco- toşmănată într-o blană de veveriţă. înaltă, sprintenă, poartă pe cap un şal cenuşiu cu luciri albăstrii în lumina lunii, făcut din lînă de Orenburg.
— — Răpeşte-mă, răpeşte-mă, tîlharule ! — spune ea şi rîde înfundat.
— Ferapont nici nu ştie ce să-i răspundă. Răcneşte doar de bucurie : „Prrr !", iar caii tresar şi bat pe loc.
— Biciul şuieră, troica se smuceşte din loc şi o ia la goană. Pulbere albastră, fluturaşi, diamante. Luna, că- păţînoasa, ridică sprinceana dreaptă şi zîmbeşte. Vrăjitoarea ! Codoaşa bătrînă şi pleşuvă ! Ea înnădeşte intrigile amoroase, ea e cea mai desfrînată fiinţă pe lumea asta păcătoasă...

— în vremea aceasta, Nina Iakovlevna era în mare zor : la orele şapte trebuia să aibă loc un spectacol de operă, cu fragmente din „Fata de zăpadă", în care diaconul Ferapont, cu încuviinţarea dată, vrînd-nevrînd, de preot, juca rolul lui Berendei.
— Erau cu toţii de acord că diaconul avea întocmai înfăţişarea ţarului Berendei. Şi întrucît nu se găsise un tenor bun, cu înfăţişarea potrivită pentru scenă, neavînd încotro, hotărîseră să coboare aria lui Berendei la vocea de bas. Ce-are a face ? Doar nu erau la Teatrul imperial... Mergea şi aşa.
— Repetaseră o lună întreagă. Rolul Fetei de zăpadă îl juca tînără soţie a inginerului Petropavlovski, iar pe acela a Kupavei — Nina. Ilia Sohatîh ar fi dorit să fie Mizghir, dar, după ce-i fuseseră încercate însuşirile vocale şi urechea, nu fusese primit nici măcar în cor. Rolul lui Mizghir îl încredinţaseră secretarului Parfe- nov-Razdolski, un deportat politic, fost cîntăreţ de provincie. De fapt, el organizase tot spectacolul. Corul bisericii se achita admirabil de sarcina sa, iar elevii Şcolii contribuiseră şi ei mult la asigurarea succesului.
— Reprezentaţia trebuia să aibă loc la „Casa poporului", o clădire cu cinci sute de locuri, construită de Nina.
— Toată lumea se dădea de ceasul morţii căutîndu-1 pe diacon, care parcă intrase în pămînt. Colindară prin toate speluncile, întrebară prin toate crîşmele. Paznicii îl căutau prin taiga, suflînd din răsputeri în fluierele lor. Fedotîci cel şchiop trase chiar cu tunul, doar-doar o auzi diaconul, doar-doar şi-o aduce aminte. Lua-l-ar dracu de zăpăcit !
— Numai luna clipea ştrengăreşte în înălţimi de parcă ar fi glăsuit: „Ştiu eu unde-i, dar nu vreau să spun".

— ...Străbătură pe drum, fără hîrtoape, vreo douăzeci de verste, apoi cotiră spre coliba din pădure, adăpostul de iarnă al vînătorilor. Caii înspumaţi mergeau acum la pas. Coliba era scundă, avea o ferestruică pe care ieşea fumul şi o uşă joasă. Aici îşi petreceau vînătorii nopţile lungi de iarnă. Lîngă uşă se afla un maldăr de

uscături. Diaconul luă un braț și aprinse focul în vatră, încălzirea se făcea acolo în chipul cel mai primitiv : horn nu exista și fumul usturător umplea coliba de sus și pînă jos de ți se tăia răsuflarea. Fecioara rămăsese în sanie, într-un desiș de cedri. Era cufundată în visare. Pe bolta întunecată a cerului se zăreau printre cetini luminițele lumilor îndepărtate. „Ce sînteți voi, cine sînteți voi ?" —■ se întreba ea, dîndu-și pe spate capul în- fierbîntat. Dar stelele tăceau melancolice.

— Diaconul stătea în patru labe lîngă vatră, sufla în foc și vărsa lacrimi amare din pricina fumului. După ce pietrele aveau să se încingă, iar lemnele să ardă, rămî- nînd doar jarul, fumul va ieși afară, ochii nu vor mai lăcrima, și atunci vor putea să petreacă în lege. „Ce de fum ! — își zise Ketty dusă pe gînduri și strîmbă din năsuc. — Fumul tot iese afară pe fereastră și pe ușa deschisă ; ard de nerăbdare să mănînc și... să mă îmbăt." Inima i se strînse dulce. Pădurea, stelele, coliba — totul era ca vrăjit. în cărți or fi toate mai frumoase, dar aici sînt mai vii. Ha-ha ! Ferapont !... Ce i-a trecut prin cap și ei! Poate să afle toată lumea, poate s-o pălmuiască Manecika, ea este pregătită pentru orice. Cam zănatică, nu ? Da, dar... Ehei, dar tocmai asta-i frumusețea !... Ha-ha ! Nostim, nu ?

— Ketty închise ochii și ascultă cele ce se petreceau în sufletul ei. Alături răsări un urs negru, mătăhălos..

— — Pun îndată colțunașii la fiert — spuse „ursul", luînd din sanie două legăturele. — Am pățit-o ca în

— robia Vavilonului: acolo șezum și plînsem. E un fum și o dogoare de-mi pîrîie barba... Valeu !

— Fecioara nu auzea ce spune „ursul" care mirosea a fum și a altceva ciudat. Dar la auzul cuvîntului „colțunași" îi lăsă gura apă. Deschise ochii.

— Ferapont Samoilîci, ești un om minunat.

— Minunate sînt căile tale — îi răspunse în grai bisericesc „ursul" din colibă. Apoi, după o vreme, strigă : — Dau în closot !

— O luă în brațe și o duse în colibă. Stelele erau gata să-și dezvăluie taina, să răspundă la întrebarea : „Cine sînteți voi, ce sînteți voi ?", dar fecioara nu mai era în sanie, și stelele își dezvăluiau cailor taina lor. Ronțăind ovăzul, aceștia ascultau cu luare aminte.

— In colibă ardeau două luminări. Pe podeaua de lut era presărată cetină, iar peste ea — așternută o velință. Fecioara își lepădă haina de blană. Diaconul asuda în anteriul lui. Colțunașii gătiți cu piper și cu oțet erau gustoși, minunați. Diaconul sorbea votcă cu nesaț și, de fiecare dată, scuipa printre dinți în ungher. Fecioara rîdea în hohote, bea și încerca și ea să scuipe printre dinți, dar nu izbutea. își ștergea mereu bărbia cu batistuța parfumată.

— Drăguța mea, stupiți printre dinți, hai, plescăiți cu limba. Țîșt! — și gata. Eu pot să stupesc la nouă pași.

— Diaconul ședea pe o buturugă ca pe un tron. Mai-mai că dădea cu capul în tavan, căci era zdrahori, nu alta, iar coliba scundă.

— Spune-mi „tu", spune-mi „tu" ! — se ruga șăgalnic fecioara cherchelită.

— Să-mi fie cu iertăciune pentru a doua oară, dar nu mi-o îngăduie cinul — răspunse cu glas gros diaconul, apăsînd pe „o". Afară de asta, am și eu diaconeasa mea... Deh, mi-a fost și mie hărăzită o căpriță...

— Fecioara rîdea și-și lipea obrazul de anteriul lui Ferapont, care se trăgea, rușinat, la o parte.

— Să-mi fie, cu iertăciune pentru a doua oară... Iar v-ați mînjit obrăjorii cu funingine... Dați-mi voie...

— Ferapont își umezi cu limba palma, o trecu peste obrazul fecioarei și șterse locul ud cu mîneca afumată. Obrazul ei era acuma totuna de negreală. Diaconul — mai-mai să intre în pămînt de rușine. Ascunzîndu-și însă neîndemînarea, spuse cu un pic de viclenie :

— S-a dus, scumpă duducă. Sînteți curată de tot, parcă acu ați fi ieșit din baie.

— Zău că nu ți se potrivește numele de Ferapont... Parcă ai fi diaconul Ahilla[1]... L-ai citit pe Leskov ? Da?

— Leskov ? II cunosc. Cum de nu ! Petruha Leskov. Era cel mai mare bețiv la noi în Ural.

— Fecioara rîdea în hohote, dînd să îmbrățișeze mijlocul vînjos al diaconului. Acesta se lăsă, oftînd : „Of, of, of !" Și spuse :

— Da' păcătoasă mai ești, fato.

— îți iubești nevasta ?

— Firește. Apăi cum altfel ?

— Ești un rău, un rău, da ! Un rău...

1 Personaj din romanul „Soborenii" de scriitorul rus N. S. Leskov (1831-1895). Ahilla este tipul ipocritului care sub masca cuvioșiei își ascunde patimile lumești (n. ed.).

— Lovi cu pumnul ei mic în genunchiul lui tare. Pumnul se umplu tot de funingine, iar inima i se strînse.

— Vai de capul meu ! Ce-am făcut! — strigă deodată diaconul şi sări în picioare, lovindu-se zdravăn de tavan. De sus, ca o ninsoare neagră, zburară fulgi de funingine. — Ţarul Berendei ! Piesa ! „Fata de zăpadă" !... Vai ş-amar de căpăţîna mea !

— Rîzînd cu poftă, zburdalnic, fecioara se întinse pe velinţă.

— Ferapont, eşti minunat ! Ha-ha-ha ! Am făcut-o înadins... Ştiam... Hai, vino încoace, stai jos. Joacă ei şi fără tine.

— ...Fură nevoiţi să-1 pună pe basul Cisteakov din corul bisericii să joace în rolul lui Berendei. Era beţiv, dar notele le citea bine. Şedea pe tron, gătit cu plete colilii şi barbă stufoasă, cu coroana pe cap şi cu o mantie albă şi ţinea în mînă un portativ pentru pian. O mai scrînti el puţintel în dialogul cu Fata de zăpadă, dar situaţia fu salvată de acompaniamentul prompt al pianului şi de minunata Fată de zăpadă.

— în rîndurile din faţă se adunase toată elita aşezării, în frunte cu Protasov. Prohor stătea în culise, bea coniac şi făcea curte fetelor, glumind pe socoteala artiste-lor improvizate. încîntaţi, muncitorii nu-şi mai luau ochii aprinşi de la scenă. Ce-i drept, cîte unul mai moţăia ori sforăia, iar Vanka Serenki, un băieş de la exploatările aurifere, care se îmbătase şi se aşezase în fundul sălii, strigă deodată :

— Mişeilor !... Mai bine ne-aţi mări simbria !

— Fu însă repede scos afară ca să se dezmeticească la aer.

— Nina cerceta cu privirea rîndurile, pînă sus la galerie, dar prietena ei lipsea.

— Unde o fi Ketty ?

— în vremea aceasta, Ketty îl consola' pe neconsolatul diacon. Ferapont o feştelise. Şedea alături de ea pe burtă, cu faţa îngropată în palme. Capul uriaşului se proptea într-un ungher, iar călcîiele, în vatra de piatră. Umerii îi tresăreau. Parcă plîngea.

— Cavalerul meu !... Don Juan... d'Artagnan... Ahilla ! — înşira ea zgîlţîindu-1 pe diaconul prosternat. — Nu mai plînge... Ce-i cu tine ?

— Lasă-mă, lasă-mă, că m-a apucat pîntecăraia. Mă junghie la rărunchi.

— Vai, sărăcuţule !... Drăguţul meu Athos... Bombo-nelul meu Porthos...

— Fecioara rîdea şi sorbea din bidon lichiorul tare, cu mult alcool.

— Bea şi tu !... Bea, cavalerul meu din alte vremuri !...

— Scoţînd capul de sub laviţă, diaconul bea lichior, gemea şi-i mai trăgea o duşcă. Luminările dădeau să se stingă. în jur rătăceau umbre vrăjite. Răsună un clinchet uşor de zurgălăi. Clopoţelul sună de trei ori: pe-semne că s-or fi săturat şi telegarii cei aprigi să tot stea locului. în gîndul fecioarei pe jumătate goală, sunetele acelea erau ca o ispită dulce. Iată, prin faţa ochilor ei trecea în goană o cavalcadă de cavaleri viteji; platoşele lor clincheteau, săbiile zăngăneau...

— Iar acolo, în împărăţia verde a taigalei, zbura, de asemenea, un călăreţ, un călăreţ negru... Mai aproape, tot mai aproape. Caii fornăiau şi jucau pe loc, iar diaconul Ferapont sforăia.

— Viteazul de pe fugarul năzdrăvan opri scurt în loc, se lăsă într-un genunchi şi întinse smerit fecioarei un mănunchi de trandafiri albi. *„Milady* — şopti el săru- tînd-o pe buze. — *Milady,* inima mea este la picioarele

— Iubitule — rosti în extaz Ketty. Peste chipul şi peste tot trupul ei treceau valuri de patimă. Zîmbea cu ochii închişi şi-1 îmbrăţişa cu foc pe Ferapont.

— Hai, sărută-mă, sărută-mă ! — murmura ea.

— Diaconul, beat turtă, bătea cu călcîiul în vatră, ridica

— picioarele spre tavan şi mormăia :

— Lasă-mă, lasă-mă, fiica pierzaniei ! Nu-mi îngăduie cinul duhovnicesc.

— Fecioara ridică mîinile spre cer şi începu să plîngă, să plîngă amarnic. încercă să se ridice de jos, dar, ameţită de băutură, căzu din nou.

— Lumea întreagă se legăna, plutea parcă. Capul i se învîrtea. în mintea ei era un vălmăşag. Lumini şi avîn- turi se rostogoleau spăimos. Inima parcă i se dădea în scrînciob — sus-jos, sus-jos! îi era cald, frică, îşi simţea sfîrşitul apropiat. îi venise parcă ceasul morţii. Totul se rostogolea, sălta, vuia. O cuprinse o greaţă cumplită.

— Dragul meu Ahilla, de ce mă chinuieşti... Tu ai putea totul... Eu... Numai să fi vrut eu... Prostule ! N-a fost decît o toană... O toană a mea... De unde ştii că acum şapte ani... n-am făcut un copil ? !

— Zi-i înainte, fato, zi-i mereu... Te ascult... — vuia ca din taiga glasul gros al lui Berendei din gura îngropată în stufărişul bărbii.

— ...Filka Şkvoren asculta. Prohor îl bruftuluia :

— Marq pramatie, mare ticălos eşti. Las' că ştiu eu cum ţi-ai bătut joc de mine de faţă cu toată lumea. Zi, eu sug sîngele poporului ? Sînt un tîlhar ? Ai ? Ce să fac acum cu tine, secătură ? Să te vîr la puşcărie ? Ştiu eu că nu ţi-e frică de puşcărie. Să-1 asmut asupra ta pe lupul meu ca să-ţi rupă beregata ? Spune, diavole !... Ce să fac cu tine ? Şi eu, care voiam să te fac om !... M-am încrezut într-un nătărău. N-ai pic de obraz.

— De atîta zbucium sufletesc, vlăjganul abia mai răsufla. Gîfîia. Obrajii lui pămîntii se scofîlceau tot mai mult. Ridicîndu-şi spre Prohor ochii sfredelitori cu pleoapele răsfrînte, se izbi cu pumnul uriaş în piept:

— Prohor Petrov! De vrei, mă crezi, de nu — nu ! Fir-ai să fii !... Dă-mi orice canon ăi vrea, ca popa. Fac orice fără să crîcnesc. Să mă trăsnească sfîntul dacă...

— Să mi-1 prinzi pe ţiganul acela. îl ştii ? Da ! Să mi-1 aduci încoace...

— S-a făcut!... Ţi-1 prind.

— Acest schimb de cuvinte avusese loc mai demult, curînd după întoarcere^ lui Prohor de la Petersburg.

— ...E miezul nopţii. în casa Gromovilor, după reprezentaţia cu „Fata de zăpadă" şi concertul dat de artiştii localnici, balul este în toi. Lumea a început să se adune de pe la orele unsprezece. Orchestra cîntă, perechile valsează, prin toate odăile forfotesc oameni costumaţi. La mese se mănîncă *„â la fourchette",* cu alte cuvinte : „luaţi ce vă pofteşte inima!" Toată lumea petrece, nimănui nu-i arde de somn. Numai Ketty doarme posomorită.

— Ferapont se zbuciumă într-un vis groaznic : se face că însuşi înaltpreasfinţitul episcop goneşte cu o troică în căutarea lui şi, fiindcă nu-1 găseşte, rosteşte o osîndă cumplită : — „Şi eu, vlădica, prin puterea arhierească ce mi-a fost hărăzită, poruncesc să fie caterisit fără zăbavă, ras în cap pe jumătate şi afurisit".

— ...în urma arhiereului goneşte un călăreţ negru fără nas. Cineva mută acul ceasornicului din miez de noapte către dimineaţă. Călăreţul cel negru, fără nas, trece ca vîntul, o dată, de două ori. In urma lui, căţeluşa diavolului latră voios : „Ham-ham-ham !"

— Latră, căţeluşă, ilatră! întunericul se spălăceşte şi se destramă. Troica nu stă locului, zurgălăii clinchetesc.

— Cînd deasupra taigalei prind a miji zorile de primăvară, cînd balul se sifîrşeşte şi oaspeţii ghiftuiţi de mîn- care şi de băutură pornesc pe la casele lor, Ketty des-chide ochii somnoroşi. în coliba din pădure e frig. Diaconul Ferapont sforăie cumplit: prin crăpătura uşii se revarsă înăuntru lumina zorilor viorii. Ketty tresare, îşi pune în grabă blana de veveriţă, scoate din geantă o oglinjoară, iese afară şi dă un strigăt : în faţa colibei e doar sania goală.

— — Unde sînt caii ? Caii noştri ! Diacone, trezeşte-te !

— Şi izbucneşte în plîns, neputincioasă. în sufletul ei e amărăciune, jignire, durere.

— Aşa s-a scurs noaptea aceea zbuciumată. Luna hoinară a poposit de mult în sălaşul ei din iad. Deasupra împărăţiei pădurilor veşnic verzi străluceşte iar soarele.

— **15**

— Legănîndu-se încet, timpul curgea înainte. Drumurile se desfundau. Nina Iakovlevna se pregătea de plecare. Prohor nu era de loc trist la gîndul despărţirii. Se purta însă cît se poate de politicos şi de atent faţă de ea. Nina aprecia în felul său această schimbare, cău- tînd să ţină falsele sentimente ale soţului ei la o distanţă respectabilă.

— Clopotele se tînguiau jalnic în postul mare. După petrecerea zgomotoasă din săptămîna lăsatei secului, pentru muncitori venise acum, cu adevărat postul cel mare. Din porunca lui Prohor, preţurile la toate mărfurile din prăvăliile şi depozitele lui de făină fuseseră mărite, iar salariul lor mizer — în medie pînă la patru-

— zeci de ruble pe lună — rămăsese acelaşi. Oamenii murmurau pe ascuns.

— După ce mărfurile patronului se scumpiră, muncitorii, pe jumătate flămânzi, începură să tîrguiască de la negustorii particulari. Celor trei dughene vechi din așezarea muncitorească li se adăugară curînd tarabele unor negustori -noi, grei la pungă, veniți din ținuturi îndepărtate. Aduceau mărfurile în harabale și-și instalau tarabele în taiga, în preajma fabricilor și a exploatărilor aurifere. Se iviseră și negustorii ambulanți de băuturi spirtoase. Cutreierînd taigaua, călărețul cel negru, fără nas, însoțit de cățeilușa-i neagră, dădea spirt pe aur și nu-l puteai prinde, așa cum nu poți prinde vîntul.

— Prohor porunci să fie alungați toți negustorii. Plini de zel, ureadnicii, care, pe lîngă simbria lor de la stat, primeau de la el bacșișuri grase de paști și de crăciun, se puseră cu toată rîvna pe 'treabă. Răsturnau hara- balele cu mărfuri., alungau negustorii dincolo de limitele exploatărilor, iar pe cei îndărătnici îi șifichiuiau cu harapnicele. Alungați dintr-o parte, aceștia se iveau în alta. Bătuți și batjocoriți, se transformau, în virtutea împrejurărilor, din supuși credincioși ai țarului în răz- vrătiți înrăiți. Vînzîndu-și mărfurile pe furiș, cu cîștig, instigau în același timp muncitorii.

— — 'Cum de mai răbdați asemenea rîmiduieli, fraților ? Stăpînul e un tîlhar de drumul mare, iar ureadnicii și pristavul — cozile lui de topor. Toți oamenii stăpânirii îs de aceeași teapă...

— Pînă și judecătorul era sfănțuit de administrația întreprinderilor. Pe lîngă locuința încălzită și luminată în contul 'Statului, avea și bacșișuri pentru „servicii excepționale". De altfel, toți reprezentanții autorităților, de orice grad, aflați acolo pentru apărarea intere- sdlor muncitorilor — inspectorul pentru protecția muncii, inginerul plătit de stat, judele de ocol și judecătorul d,e instrucție., amploiații de la poiștă și telegraf, notarul, și chiar ofițerul de cazaci cu sotniia lui, care escorta transporturile de aur — toți erau, într-un fel sau altul, cumpărați de Prohor Petrovici își toți, ținînd la posturile lor, îi treceau cu vederea fărădelegile.

— în felul acesta era unsă cu iscusință osia întregului aparat de stat.

— ...Cu totul pe neașteptate, tulburând luminosul iureș al primăverii, de dimineață se stârni un vânt dinspre apus, urmat curând de viscol. La început, viscolul tă- lăzui doar jos, pe pămînt, apoi vijelia aduse cu sine nori groși și, imediat după aceasta, din cer și pînă în pămînt se dezlănțui o vifornița aprigă.

— Escorta, alcătuită din treizeci de cazaci călări, pornise la drum. Zece care cu aur, predat de Prohor vistieriei, se mistuiră în viscol. Pe o asemenea vreme,, drumurile din taiga ascundeau mari primejdii. Caii erau însă voinici, iar cazacii — ageri, cu ochii în patru.

— La o parte, la o- parte ! — striga ofițerul care călărea țanțoș în fruntea convoiului, fluturîndu-și biciușca.

— Carele cu fîn, înalte cît casa, ce veneau în întâmpinarea lor, se dădeau în grabă la o parte, iar țăranii holbau ochii urniți la cele zece căruțe goale.

— încotro o pornirăți, oștenilor? După pește?

— Treaba noastră... Hai, ștergeți-o mai iute !

— într-adevăr, căruțele trase de cîte doi cai păreau cu

— desăvîrșire goale. Doar în cOdîrlă era trîntită cu nepăsare o tașcă mică de piele, plumbuită,. în care se afla un lingou mititel de aur, așa, ca la vreo douăzeci și cinci de puduri.

— Coborau acum într-o vîlaea adîncă și pustie.

— Atenție ! Scoateți armele din huse !

— Am înțeles, să trăiți !

— Trecură cu bine vîlceaua. Vîntul se mai domolise.

— Viforul se potolea treptat. Ketty își simțea însă inima învolburată de o furtună întocmai ca aceea din _ taiga, iar diaconul Ferapont, plin de amărăciune, zbuciumîn- du-se în sine, căzuse în genunchi la picioarele lui Prohor și-i destăinuia necazul :

— Am plecat aseară să mă plimb de unul singur. Băusem cam mult și am adormit în sanie, zăcînd ca un clapon tăiat. Gînd am deschis ochii dimineața, ia caii de unde nu-s...

— Cîinele-lup rînji, iar Prohor izbucni în rîs.

— Spune-i surugiului că îi plătește administrația caii. Am să telefonez — îl liniști el, și, făcînd cu ochiul diaconului, îl întrebă : — Zi, așa... Ai fost de unul singur ?

— Jur pe sfînta cruce...

— Nu se aflase nimic despre cele întîmplate. Diaconul tăcea chitic și nimeni, în afară de caii furați și de luna argintie, nu aflase isprăvile săvîrșite de Ketty. Cu toată înfățișarea ei tinerească, Ketty avea aproape vîrsta prietenei sale, Nina Gromova. Trăise patru ani încheiați în

inima taigalei, fără să fi plecat o zi de acolo. Strînsă în corsetul moravurilor de pension, o dată ou. venirea primăverii fata aceasta naivă şi visătoare slăbise oleacă strîinsoarea corsetului şi-şi deschisese inima vînturilor noi îşi îmbătătoare. Crescută în sera unor condiţii de viaţă artificiale, trebuia să mai guste şi să mai simtă multe ea s-o ajungă din urmă pe Nina în desfătările şi amărăciunile vieţii. Timpul trecea, şi sîngele îi clocotea în vine. Seducător iscusit, *pan* Parczewski încercase de mai multe ori s-o împingă pe calea păcatului, spunîn- du-i : „Viaţa e scurtă şi trebuie să te bucuri de darurile ei". Sărmana Ketty, sărman copil lipsit de expe, rienţă... Ce avea să se întâmple acum cu ea ? Parczewski aprinsese în inima ei o dorinţă violeană, apoi se făcuse nevăzut, inima lui Protasov era ocupată de o altă femeie, iar lui *mister* Cook îi degerase nasul... Dar Prohor Gromov ? Nu, nu ! Cu neputinţă ! Prohor era un om grosolan, mîrşav, şi micuţa Ketty mai curînd ar muri, s-ar arunca cu capul înainte într-o copcă decît să-şi trădeze prietena. Nu, nu, nu !

— Dar să auzim ce spune jurnalul ei :

— *„5 februarie. Sîmbătă.* Au mai rămas două săptămîni pînă la lăsata secului.

— Nu pot dormi noaptea, mă simt frămîntată, apăsată de ceva. Inima îmi haite (năvalnic în piept. Mă cuprinde aleanul şi plîng.

— Tînjesc şi plîng, mă sting de dor,

— Cînd stau în pat, îmi vine să mă alint şi să visez la nesfîrşit ceva foarte, foarte înălţător. Dar deodată un foc nimicitor mă săgetează, cartea zboară cît colo, îmi îngrop faţa în perne şi le sfîşii eu dinţii. Mă zvîrcolesc în chinurile iadului. îmi vine să zbier, să fluier, să fac nebunii. Doamne, doamne, ce-i cu mine ? Sînt nebună, sau, pur şi simplu, isterică ?

— Seara am simţit nevoia să mă duc la *el.* Era singur şi obosit.

— «Rezumatul convorbirii» :

— *El.* A, dumneata eşti ? ! îmi pare bine, foarte bine... (Mi-a sărutat mîna.)

— *Eu.* (Aruncîndu-mă în braţele lui, am început să plîng.) Te iubesc, te iubesc, te iubesc...

— *El.* Draga mea Ketty, ce-i cu dumneata ? (Faţa i s-a lungit deodată. S-a aşezat.) De ce plîngi ?

— *Eu.* Iubeşti altă femeie...

— *El.* Şi dacă ar fi aşa ?... Totuşi cred că greşeşti.

— *Eu.* Atunci iuibeşte-mă pe mine... Nu mai pot... Sînt a ta... (Am văzut negru înaintea ochilor şi am căzut pe canapea. Cîind mi-am venit îln fire, şedea lîngă mine, ţinînd în mîinile sale degetele mele reci, le săruta şi-mi netezea părul.)

— *El.* Ştii ce, dragă Ketty? Am să-ţi dau nişte bro- mură. Linişteşte de minune nervii...

— *Eu.* îţi mulţumesc... Eşti un laş, un nemernic...

— De ce?

— Iuibeşti altă femeie...

— Linişiteşte-te, fetiţă dragă, linişteşte-te...

— (Am izbucnit într-un rîs isteric, l-am muşcat de deget şi am început să ne hîrjonim. l-am dat un bobîrnac peste mînă.)

— *El.* Să nu-mi ceri imposibilul. Nu pot aparţine decît unei singure femei, o dată pentru totdeauna. Dumneata nu poţi fi soţia mea, iar eu nu vreau să fiu un ticălos. (Roşu, cu ochii aprinşi, s-a sculat .posomorit şi a trecut la masă. Mi-a- spus de acolo :)

— Nu te mai recunosc, iubită Carmen...

— La revedere, Protasov !...

— Şi am plecat.

— *20 februarie.* Am visuri aprinse, ca să zic aşa, nude. L-am văzut în vis pe bietul uriaş, pe diaconul Ferapont. Se făcea că mă scoate pe braţe dintr-o baie caldă, mă înveleşte într-un cearceaf, mă pune pe o palmă şi mă saltă în sus ca pe un copil. Deodată, 'am căzut jos. Am tresărit şi m-am deşteptat. De ce nu, la urma urmei? Nu-i un bărbat bine ?... Doamne, oe plictiseală ! De-ar veni mai repede lăsata secului. Privegherea s-a terminat, bate clopotul la biserică. Doamne, curăţă-mi sufletul de toată întinarea aceasta ! Totuşi inima, inima vrea să se avînte în lumea aventurilor, în lumea basmelor.

— *12 martie.* Ei, poftim !... Cum o să mă mai împărtăşesc acum ? ! Cum imi-aş mai putea mărturisi părintelui Alexandr păcatul ? Niciodată, niciodată ! Am, să-i spun doar atît că am rămas întâmplător peste noapte în adăpostul din pădure cu un ţăran vînător... M-am plimbat cu schiurile, m-am rătăcit, am băut puţin cu el şi, fără să bag de seamă, am ameţit. De fapt, nici n-a fost nimic. Cu atît mai bine. Sîlnt ca şi înainte, curată în faţa lui dumnezeu şi a mea însămi. E positul cel mare, clopotele bat, streşinile picură, stăncuţele croncănesc, iar tu, sărmana mea mamă, dormi la cimitir, sub o cruce.

— Ajută-i fetiţei tale, ajută-mă, mamă !"

— Ketty puse tocul deoparte, se închină eu evlavie şi aruncă o privire pe fereastră, în noaptea argintată de lună.

— Parcă nici nu s-ar fi învolburat mai adineauri viscolul. E linişte şi pace. Codrul mohorît îi împresoară din toate părţile. Cazacii îşi isprăvesc cina. Se duc la culcare, unii în căruţe, alţii lîngă foc, pe cergile cailor.

—

■
i 143

— Două santinele veghează, plimb'îndu-se în jurul locului de popas. Din timp în timp, ofiţerul ridică puţin capul de pe şa :

— Santinele !

— Să trăiţi ! Sînţem la datorie.

— Ofiţerul este un tinerel fără mustaţă. Va duce cu bine convoiul la destinaţie şi-şi va primi cuvenita recompensă. A aţipit şi o visează ipe ibovnica pristavului, pe Nadenka cea jucăuşă care i-a dăruit un inel cu peruzea :şi :i-a făcut o glugă călduroasă din păr de cămilă. Da, viaţa e frumoasă... dar plină de primejdii... N-are voie să doarmă...

— Hei, santinele !

— Să trăiţi, sîntem la datorie !

— Deodată ofiţeraşul iîşi aduce aminte: Nadenka i-a strecurat la plecare o sticluţă de coniac, ca s-O- aibă la drum.

— Băieţi, vreţi un păhăruţ ca să vă mai ţină de urît ?...

— îngăduiţi, blagorodnicia voastră — ceru voie cazacul Fedotov îşi, smulgînd sigiliul de ceară de pe gîtul sticlei, o pocni de palmă. — Noi, cazacii, iştim cum să judecăm o sticlă înfundată... Poftiţi !

— Băură un păhăruţ, două. Ofiţeraşul puse în zăpadă sticla cu restull de coniac. Luna scăpătase spre marginea taigalei, gerul poznaş al zorilor se înteţea itot mai mult. Coniacul îi ardea la inimă, le tulbura gîndurile, capul li se pleca de la sine în piept. Ofiţeraşul zîmbi,. apoi prinse să picotească... Cei doi cazaci de pază jinduiau să se trântească în zăpada îşi să-i tragă un pui de somn. Ce să se mai întîmple" acu ? Noaptea era pe sfîrşite. N-aveau de ce să sef mai teamă. Puteau să se mai încălzească şi ei oleacă, Se aşezară în preajma focului şi-şi aprinseră ţigările. încet, subţirel, ca să nu-i trezească pe cei ce dormeau, începură să cânte amîndoi :

— Hei ! Viaţă, via-a-ţă !
— Legată cu a-aţă !
— Azi. petreci, miine mori...

—

— Legănaţi de cîntare, amorţiţi de frig, cazacii şi surugiii se porniră şi mai avan pe sforăit. Unul singur, Filka Şkvoren, căscă de mai multe ori în şir, apoi se prefăcu c-a adormit. Voinic, bărbos, stătea culcat într-o căruţă pe taşca cu aur. Pînă la urmă însă, la fel ca şi pe santinele, îl birui somnul cel de neînvins. Cazacii începuseră să moţăie, iar Filka tot căsca şi căsca, făcîndu-şi cruci peste gură. Mîna lui căzu deodată neputincioasă, vlăguită. Un somn adînc îi doborî şi pe cazacii de pază.

— Dar iată că din pădure începură să se strecoare spre locul de popas, ca nişte tigri printre trestii, cu paşi furişaţi, nişte arătări eu mutre negre şi cu gheare ascuţite. Doi călăreţi — unul fără nas, celălalt cu barbă neagră şi părul vîlvoi ca de ţigan — se repeziră ca nişte ulii spre căruţa din margine. Acolo se şi puseseră pe treabă alţi cinci inşi. Lucrau repede, fără .zgomot. Cît ai clipi, taşca de piele, plină cu aur, fu atîrnată de o prăjină tare, cu capetele puse curmeziş pe spinările a doi cai de călărie. Ţinînd bine prăjina, cei doi călăreţi porniră la trap, în pas cumpănit, spre o rîpă năpădită de lăstăriş des. De n-ar fi lătrat pe neaşteptate căţeluşa dracului, cazacii ar fi putuit, să-şi ia pe vecie rămas bun de la aur. Dar potaia lătră, călăreţul cel negru şi ţiganul şfichiuiră caii, iar Filka Şkvoren sări din somn şi strigă buimac :

— Săriţi, flăcăi !... Hoţii ! !

— Toţi pînă la unul, în afară de ofiţer şi de santinele, se repeziră la arme şi la cai. De după copaci răpăiră cîteva focuri trase de tîlhari. Doi cazaci căzură, pe spate, vîn- turînd din mîini, al treilea se prăbuşi cu faţa în zăpadă, al patrulea se dădu. din fugă peste cap, sări în picioare, se rostogoli iar şi începu să se tîraiscă pe brînci, gemînd. Cazacii răspunseră printr-o salvă trasă spre peretele cel negru al taigalei. De acolo izbucniră din nou împuşcături. .

— P'e ei, băieţi! Puneţi mîna pe ei!

— Călare, pe deşelate, Filka Şkvoren gonea pe urmele fugarilor. Cazacii puneau în igrabă şei le pe cai. Iată, unul din ei sări în şa şi alergă în ajutorul lui Filka, dar

—

— calul vlăjganului, înnebunit de spaimă, zvîrlea, juca pe loc, sărea de coilo-oolo.

— Pe ei! Pe ei ! — răcnea Şkvoren, ajungîndu-i din urmă pe cei doi tâlhari.

— Aceştia dădură bice cailor, capătul prăjinii scăpă din mîinile ţiganului şi taşca cu aur căzu pe drum. Juvăpul, aruncat cu îndemînare, din goana calului, de Filka Şkvoren, ânclaştă gîtul ţiganului şi-1 doborî în zăpadă.

— Gata ! L-am prins !

— Din pricina smuciturii puternice, căzu însă de pe cal şi Filka Şkvoren. Căţeluşa latră de trei ori. Seăpînd de greutatea aurului, călăreţul cel negru pieri repede în pîcla zorilor. Piciorul ţiganului se agăţă o clipă în scară, apoi tîlharul se rostogoli la pămînt.

— Aha ! Te-am prins:! — strigă Filka Şkvoren, gîfîind din greu, înălbuşindu-se. Alergă spre el eu capătul arcanului într-o mimă :şi cu un cuţit lat în cealaltă.

— Ţiganul era la zece paşi de Filka. O clipă, şi avea să se aleagă cu beregata tăiată. Sări însă sprinten în picioare, âişi trase laţul de pe gît şi se mistui ca un fum în bezna taigalei.

— Sleiit de puteri din pricina nădufului, uriaşul Filka abia se mai ţinea pe picioare. Lîngă el, în zăpadă, zăceau peruca şi barba ţigănească, smulse de laţ. în urma lor răpăiau încă împuşcături. Trei cazaci veniră în goana cailor ca să-1 ajute pe Şkvoren. Acesta înghiţi un pumn de zăpadă şi-şi lepădă cojocul ca să se mai răco-rească, să-şi recapete răsuflarea. Apoi, cu chiu cu vai, se sui pe cal.

— După el, băieţi ! După el ! îl prindem îndată... Of, nu mai pot !

— în taiga era încă întuneric, dar iscusitul Şkvoren zărise încotro o apucase fugarul.

— Aha !... A luat-o pe poteca fiarelor... Ne scapă, ticălosul !

— Cotiră în trap mai domol. Pojghiţa de zăpadă îngheţată nu era prea tare şi copitele se înfundau mereu în troienele adînci.

—

— Hai înapoi, băieţi, că nu-1 mai prindem — spuse vlăjganul, plângăreţ, tuşind răguşit. — S-o fi căţărat în vreun copac, diavolul. De-acu nu-1 mai dibuieşti nici cu câinii. Iacă ce întuneric e !

— Totul se isprăvise. Cerul devenea din ce în ce mai alburiu. Curînd;, lumina dătătoare de puteri avea să scalde din belşug drumurile. Dar până să răsară soarele, în taiga avea să mai mocnească o vreme negura. Aurul fusese pus la loc. Vistieria nu suferise pagube. Rusia însă pierduse câţiva ostaşi tineri, iar în marginea pădurii, pe zăpadă, se zăreau, negre, leşurile a doi tâlhari..

— Ofiţeraşul şi cele două santinele abia îşi veniseră în fire. Le venea să verse, dădeau să se scoale şi cădeau din nou la pămînt. Porucicul ştia prea bine ce-l aşteaptă. Era gata-gata să izbucnească. în .plâns, cu hohote, aşa cum plâng copiii.

— Nu înţeleg... ce... ce... ce-am păţit ?

— Fiţi pe pace, blagorodnicia voastră. Aurul a scăpat... Am pierdut numai şase oameni.

— **16**

— ...în noaptea aceea, inginerul Protasov zăbovi mai mult la Nina. Prohor dormea cam rar acasă. Activitatea lui âl obliga să-şi peitreacă noaptea de multe ori fie undeva pe o parcelă din pădure, la o fabrică, în biroul administratorului exploatării aurifere „Dostan", fie pur şi simplu în mijlocul taigalei, lîngă un foc, ca tunguşii.

— însoţeşte-mă cel puţin pînă la vapor, Andrei.

— Nu ştiu dacă e bine s-o fac.

— Dar nu pot să plec singură !

— Protasov încetă să mai măsoare în lung şi în lat covorul moale şi se uită la Nina cu o adîncă duioşie. Simţea acum un fel de supunere lăuntrică faţă de ea şi acest nou jug îl umplea de bucurie. Bucuria aceasta nu era

— 10*

— însă trainică, era repede înlăturată de conştiinţa răspunderii pe care o avea faţă de înalta idee revoluţionară, căreia căuta să-i închine toate puterile. Nu, mai bine să rămînă liber pînă la sfârşit !

— Nina părea să fi ghicit frământarea din sufletul lui.

— Stai jos, Andrei — spuse ea tulburată. — Avem multe de vorbit.

— Nina, mă tem că soţul dumitale nu va fi de acord să plecăm împreună. Simţindu-i zbuciumul lăuntric, Protasov se aşeză mai departe de ea. — Navigaţia va fi reluată curînd. Avem o mulţime de treburi. Prohor Petrovici o să protesteze.

— Nici gînd. Sînt convinsă că Prohor va fi încîn- tat...

— Crezi ? — exclamă speriat Protasov.

— Nu cred, ci simit absolut convinsă.

— Protasov se sperie şi mai mult. Spuse :

— Ar fi minunat.

— Prohor se întoarse acasă a doua zi, spre seară. Toată aşezarea aflase că în taiga fusese atacat convoiul care transporta aurul. Dis-de-dimineaţă porni într-acolo un detaşament de cazaci, în frunte cu un ofiţer mai în vîrstă, cu judecătorul de instrucţie şi cu doi ureadnici. Pristavul se ivi abia către amiază. Zicea că în noaptea aceea viforoasă urmărise pe noul teren aurifer nişte vânzători de spirt. La auzul celor întâmplate, se grăbise să ia ceva în gură, după care pornise şi el spre locul încăierării. Nadenka nu era în apele ei : se culcase în pat şi plîngea, rugîndu-se lui dumnezeu. îi părea rău de ofiţeraş...

— Trecu o săptămână. Pristavul dezlănţuise o adevărată teroare. Prinsese în taiga trei vânzători de spirt şi doi vagabonzi pe care-i schingiuise pînă îi făcuse să mărturisească că ei atacaseră convoiul cu aur. Cazacilor li se luaseră interogatorii. Porucicul fusese dus la oraş. închisoarea aşezării nu era încă gata, aşa că vagabonzii şi vânzătorii de spirt fuseseră expediaţi tot la oraş.

— Tîrziu, la miezul nopţii, Prohor bătu în uşa postavului.

— Cine-i acolo ?

— Deschide.

— Prohor intră, însoţit de lupul său. Nadenka se apucă cu mîinile de cap. încercă să zâmbească, dar och'ii ei larg deschişi se umplură îndată de o> spaimă tulbure.

— Să ştiţi că nu mă puteţi ucide — spuse Prohor şi se aşeză în colţ, la masă. — Lupul vă sfîşie pe amîndoi. Şi apoi, eu însumi trag destul de bine... De altfel, în treacăt fie spus, nu mi-e frică de voi...

— Şi, zieînd acestea, puse revolverul la îndeimînă.

— Pristavul îşi potrivi poalele halatului şi schimbă o privire cu Nadenka. Aceasta îngheţă. Pristavul mustăcea.

— Iartă-mă, Prohor Petrovici... dar îmi vine să cred că ţi-ai pierdut minţile.

— Cu voi nici n-ar fi de mirare — răspunse Prohor, încruntat, dar calm.

— Doreşti un ceai cu coniac ?

— Nadenka simţi că n-o mai ţin picioarele. Se aşeză pe un scaun.

— Nu, mulţumesc — răspunse Prohor. — Mă tem de coniacul tău. Mi l-am adus pe al meu... — Scoase din buzunar sticla pe care ofiţerul de cazaci nu apucase s-o bea pînă la fund. — Ia vino-ncoace, Nadia... — porunci el şi ciocăni eu degetul în eticheta sticlei. — Vezi marca asta ?

— O văd — răspunse în şoaptă Nadenka, cu buzele albe ca varul.

— Adu două păhărele : unul pentru tine şi unul pentru Feodor Stepanîci.

— Mişcîridu-şi picioarele ca o somnambulă, Nadenka aduse păhărelele. Lupul şedea alături de stăpînul lui.

— Prohor umplu cele două păhărele.

Bea !

—

— Nadenka închise ochii şi bău fără să tresară.

— Feodor, bea şi tu !

— Scuteşte-mă, nu pot.

— Nu i-am dat judecătorului de instrucţie sticluţa asta găsită la locul popasului. Nu i-am dat nici peruca, barba şi pintenul tău, Feodor. Cînd te-au prins în laţ, ai căzut şi ţi-ai agăţat pintenul în scară.

— Pristavul se învineţi de mînie, se repezi spre Prohor cu gura schimonosită de un rînjet şi izbi cu pumnul în masă. Lupul îl doborî dintr-un salt. Nadenka scoase un ţipăt de spaimă. Pristavul se ridică şi dispăru în odaia de alături, trîntind uşa în urma lui.

— Nu-ţi fie frică, Nadejda — spuse Prohor. — Nevastă-mea pleacă pentru mai multă vreme ou Protasov. Ai

să te muţi numaidecît la miine şi ai să fii a mea. Spune-mi, cine este ţiganul ?

— în odhi, în fiecare fibră, în fiecare picătură de sînge a Nadenkăi se dădea o cumplită luptă lăuntrică. Se chinuia să găsească un răspuns. Tăcea.

— Ei?

— Nadenka începu să dea din cap ea o smintită, strigând :

— Nu ştiu ! Nu ştiu nimic ! Prohor Petrovici, drăguţule... îngeraşule !

— Ochii, buzele, tot chipul ei (rîdea, pe faţă îi curgeau lacrimi de spaimă şi nădejde.

— Uşa se întredeschise şi prin odaie zbură, căzînd la picioarele lui Prohor, o pereche de cizme cu pinteni. Uşa se trîniti la loc. în odaia alăturată, zbiera şi înjura pristavul.

— Mă iubeşti ?

— Nadenka se porni şi mai amarnic pe plîns, apoi începu să rîdă şi se apropie de Prohor, ca oţelul atras de un magnet. Lupul îşi rînji colţii.

— Cine-i ţiganul ?

— Nu mă întreba, nu mă întreba... — şopti ea, dînd speriată din mîini. — Mă omoară, mă taie... Sînt toată numai vînătăi. Scapă-mă, dragule.

— Bea !

— Cutremurîndu-se toată, gheboşată de spaimă, Nadenka îşi birui repulsia şi .sorbi cu 'deznădejde al doilea

— păhăruţ de otravă. Se strîmbă toată şi scuipă, bălăbă- nindu-şi capul, cu picioarele vlăguite.

— Dragule !... , ■

— Cu toată sila pe care o simţea la atingerea ei, Prohor o ajută să ajungă la canapea. Apoi, apropiindu-se de uşa închisă, izbi' în ea cu cizma :

— Feodor ! Vino încoace !

— Pristavul intră ţanţoş, în ţinută de gală, avînd pe piept toate decoraţiile şi crucea Sfîntul Gheorghe. Era încredinţat că văzîndu-1 astfel Prohor nu va îndrăzni să aducă „o insultă uniformei".

— Cu ce vă pot fi de folos ?

— Cu nimic... Nu-mi poţi fi de folos la nimic — răspunse apăsat Prohor, înăbuşindu-se de mînie.

— Tremura de indignare şi dădea anapoda din mîini. Se lăsă greoi pe un scaun.

— Pristavul stătea în picioare lîngă sobă. Chipul lui era întunecat, veninos. Se încordase ca un arc şi era gata de o încăierare sălbatică.

— Prohor se uita la el sugrumat de ură, nemaiputînd să rostească mult timp nici un cuvînt. EL, Prohor, puternicul şi neînvinsul Prohor, în faţa căruia tremurau toţi îşi toate, fusese atîta vreme, prin forţa împrejurărilor, la cheremul acestui om ! Să dispui de ,putere, de autoritate, de avuţii şi... să zaci strivit sub călcîiul unui ticălos !

— Se stăpîni anevoie ca să nu izbucnească într-un plîns nervos. Scrîşnind, izbi năprasnic cu pumnul în masă. încă o clipă, şi s-ar fi aruncat asupra pristavului. Ochii lui cumpliţi, de care se temea chiar şi lupul, îl făcură pe acesta să se retragă cît mai aproape de uşă.

— Nu ne aude nimeni. Nadenka a băut otrava asta

— începu Prohor cu o voce surdă ca un mîrîit de fiară.

— Am vrut să-ţi spun că lucrurile nu pot merge aşa mai departe. Nu, şi nu! Mă înăbuş, înţelegi, mă înăbuş groaznic. Parcă mi-ar a-tîrna de picioare o piatră de moară. Şi pe inimă mă apasă o piatră, iar piatra aceea e piciorul tău. Aici nu mai e loc pentru amîndoi. Ori tu, ori eu. Dacă te încăpăţînezi, îţi fac de petrecanie.

— Nu s-ar putea cumva fără ameninţări, drăguţule ? — răspunse pristavul, netezindu-'şi mustăţile. Apoi, zornăind din pinteni, se aşeză impunător în jilţ. — Eu nu sînt în slujba dumitale, ci, în primul rînd, în slujba maiestăţii siale.

— Umiflîndu-şi obrajii buhăiţi, omul stăpânirii răsuflă zgomotos.

— Prohor rîse batjocoritor :

— Un ticălos, un falsificator de bani şi un tîlhar de drumul mare nu poate fi slujitorul ţarului.

— Cum ai zis ? Cum ? — se răsti pristavul, lovind cu sabia în podea îşi rotindu-şi înspăimîntător în orbite ochii de taur.

— Să vorbim liniştit. Nu zbiera — îl povăţui Prohor. — îmi dau seama prea bine şi te sfătuiesc şi pe dumneata să înţelegi că pînă mai de curînd ai fi avut prilejul să mă pierzi, dacă ai fi vrut. Dar acum, cînd am aflat cine eşti, n-ai să mi-o faci dumneata mie, ci eu dumitale.

— Asta n-are să se întîmple ohiar aşa de curînd... Ha-ha!

— Peste trei zile ! — răspunse Prohor, izbind cu pumnul în masă. Lupul sări în picioare.

— Pristavul rîse speriat şi spuse :

— Ciudat mai eşti!

— Nadenka gemea şi scuipa "în somn. Ceasul hîrîi şi bătu ora două. Viscolul scîncea, lingînd geamurile.

— Pentru atacul organizat asupra convoiului cu aur şi pentru omorîrea celor şase cazaci, te aşteaptă spînzurătoarea.

— Ascultă-mă, Prohor Petrovici, ai luat-o- razna de tot!... Numai un om care şi-a pierdut minţile îşi poate închipui aşa ceva... Auzi vorbă : Eu, slujitorul credincios al ţarului, să... Ha-ha !

— Trăgînd din ţigară, Prohor spuse :

— Mia de ruble care i-ai dat-o lui Parczewski era falsă. A pierdut-o la cărţi, în oraş. Autorităţile locale au dresat cuvenitul proces-verbal. în prăvăliile şi la administraţia mea' s-au descoperit o mulţime de bani falşi. Am pierderi băneşti. Biletele de bancă false le fabrici tu, în „Casa Dracului", sus pe stâncă. Tu eşti „ţiganul". Peruca ta, pintenul şi coniacul Nadenkăi sînt la mine. Filka Şkvoren şi doi cazaci te-au recunoscut acolo, la faţa locului, ţi-au recunoscut mustaţa şi burta. Desigur, şi mutra... Pardon... Important e că tovarăşul tău de tîlhărie, cîrnul care vindea spirt, a fost prins împreună cu căţeluşa voastră şi a mărturisit totul. Dacă va fi cazul, voi telegrafia peste trei zile guvernatorului, încunoştinţîndu-1 despre toate acestea. Repet însă : dacă va fi cazul...

— Pristavul îşi strânse tîmplele în imuni şi începu să păşească de colo-colo prin odaie. I se tăiaseră picioarele ; pintenii lui zornăiau acum jalnic, parcă cerînd îndurare. Simţea că are să plesnească, tot încercînd să-şi stăpânească gîfîiala ,şi oftările deznădăjduite. Capul îi era pustiu. Inima lui Prohor fremăta de bucurie.

— Uff! — izbucni deodată pristavul, căzînd în genunchi alături de canapeaua Nadenkăi. Ascunzîndu-şi faţa la pieptul ei, se ruga vlăguit, becisnic : — Na- diuşa !... Nadia, trezeşte-te. Prietenul meu cel mai bun vrea să mă ,piardă... Omul pe care l-am iubit şi l-am apărat din copilărie... Ce blestem pe capul meu !

— Ascultă-mă — îl struni Prohor, ridicîndu-se şi rezemîndu-se cu mîinile de masă. — Te-aş ruga : fără prefăcătorii, fără bocete. La mine nu se prinde. Nu-s nici domnişoară de pension, nici copil neştiutor... Ai zis că-ţi sînt prieten ? Bine. îţi mulţumesc. Ascultă cu luare-aminte ce am să-ţi spun...

— Fără să se scoale în picioare, stând în aceeaşi poziţie, cu spatele la Prohor, pristavul îşi scoase batista, se şterse pe obraz şi-fi suflă încet nasul.

— Pînă acum... Mă auzi ? Pînă acum ţi-am dat peste cincizeci de mii de ruble. Socotesc aceşti bani cu totul îndestulători spre a răscumpăra hîrtiile compromiţătoare pentru mine, pe care le păstrezi. Aşadar, aştept să mi le dai.

— Pristavul sări atît de brusc în picioare, încît răsturnă măsuţa din faţa canapelei, cu un vas de porţelan pe ea.

— Se întoarse spre Prohor şi, ameninţîndu-1 cu pumnii, începu .să ţipe isteric şi să bată .din picior :

— N-am nici un fel de hîrtii ! Şi nu ţi le dau ! Nu ţi le dau ! Minţi. N-a fost prins nici un negustor de spirt...

— Nu-mi dai hîrtiile ?

— Nu ţi le dau ! Mai bine le înghit, aşa cum a înghiţit Inokenti Gruzdev dovada aceea împotriva ta.

— Nu mi le dai ?

— Nu ţi le dau... Sînt la centrul gubernial, într-un loc sigur...

— Arată.-mi caseta de fier...

— Nici gînd ! Ce, îmi faci perchiziţie ?

— -— Te întreb pentru ultima oară : mi le dai ?

— Nu.

— Atunci, la revedere.

— Prohor îşi luă lupul de zgardă şi porni cu el spre uşă. în prag, se întoarse încă o dată şi rosti cu glas glacial :

— Aşadar, îţi dau răgaz trei zile ! Cel mai înţelept lucru ar fi să-ţi tragi un glonţ în cap. Te sfătuiesc prieteneşte : trage-iţi-1 !

— 17

— Cu patru zile înainte de plecarea Ninei, Andrei An- dreevici Protasov veni la Gromov dimineaţa devreme, însoţit de inginerul Nikolai Nikolaevici Novikov, un bărbat chel, cu mustaţa căruntă. Acesta era delegatul controlului de stat pe lîngă exploatările miniere. Sosise recent din centrul gubernial pentru o inspecţie.

— Luînd paltonul lui Protasov, isteaţa Nastia îi spuse : — Prohor Petrovici nu-i în apele dumnealui. Nu ştiu dacă o să vă primească.

— Se apropiară de birou. în dosul uşii de stejar se auzeau paşi grei şi tuşea aspră a stăpînului casei. Inginerii se opriră în loc cîteva clipe, sfătuindu-se dacă să intre ori ba.

— S-o lăsăm mai bine pe mîine — propuse Novikov.

— Funcţionar al statului, neavînd, de fapt, aproape

— nici un fel de obligaţii faţă de Gromov, nu s-ar fi putut spune că se temea de Prohor Petrovici. Simţea însă totdeauna în prezenţa lui un fel de stinghereală. Vorbind cu Prohor, se putea aştepta în orice clipă ca acesta să se răstească la el ca un negustor bădăran ori să facă un gest nestăpânit, cum i se şi întâmplase de multe ori.

— Vîrfurile urechilor lui Protasov se roşiră. Simţi că-1 strînge gulerul vestonului. Ciocăni hotărât în uşă :

— Prohor Petrovici, avem ceva de vorbit cu dumneata.

— Poftiţi !

— înalit şi lat în umeri, puţin adus de spate, Prohor stătea în picioare (lîngă masă. După discuţia cu pristavul, nu .dormise toată noaptea. Era palid .şi avea pungi la ochi.

— Ce doriţi ?

— Protasov se aşeză ostentativ, fără să mai aştepte invitaţia şi-şi aprinse ţigara, cu aerul unui om foarte sigur de sine. Novikov rămase în. picioare. Gemând ca un bă- trîn, Prohor se aşeză în jilţ.

— Luaţi loc, Nikolai Nikolaevici —- spuse Protasov colegului său, oferindu-i un scaun.

— Repezindu-şi spre spate moţul de păr căzut pe frunte, Prohor aştepta, priviinduHşi oaspeţii printre gene.

— Am venit să discutăm ceva cu dumneata — spuse Protasov, deschizînd servieta şi după ce aruncă o privire în ea o închise la loc. — Se pare că discuţia va fi destul de lungă şi, poate,, nu tocmai plăcută pentru dumneata, Prohor Petrovici.

— Picioarele lui Gromov se mişcară sub masă. Deodată atent, ridică sprinceana dreaptă în sus.

— Andrei Andreevici şi cu mine... — începu inginerul Novikov, dar Prohor îi tăie vorba :

— Vorbeşte, te rog, numai în numele dumitale... Doar nu pot...

— Nikolai Nikolaevici — interveni Protasov la rîn- dul isău. — Expuneţi, vă rog, problema...

— Prohor se ridică, îşi îndoi piciorul stîng şi se aşeză pe el.

— Ei, domnilor ?

— Scund, adus de spate', cu capul vîrît*între umeri, Novikov îşi puse pe nas nişte ochelari mari de modă veche şi scoase din servietă o hîrtie :

— Acestea sînt instruoţiunile... care, după cum ştiţi şi dumneavoastră, au fost elaborate de Departamentul Minelor, obţinînd augusta aprobare a maiestăţii sale...

— Ştiu, ştiu... Vă rog, nu lungiţi discuţia, că n-am timp.

— Scuză-mă, Prohor Petrovici — interveni Protasov foindu-se pe scaunul lui — dar chestiunea pentru care ne-am permis să te deranjăm este de o sută de ori mai importantă decît orice treabă, chiar şi decît treburile care mu suferă amînare.

— în calitatea mea de reprezentant al controlului de stat — continuă Novikov, trebuie să spun, spre marele meu regret, că aceste instrucţiuni care apără interesele muncitorilor nu sînt respectate de dumneavoastră în toate prevederile lor.

— De pildă ?

— Ca să ilustrăm prin exemple cele afirmate — spuse Protasov — va trebui să te deplasezi şi dumneata împreună cu noi la faţa locului.

— în tot timpul lungului drum pînă la exploatarea „Novîi", Prohor rămase cufundat în gîndurile lui sumbre. Starea sa sufletească instabilă îi învăluia mintea într-un fel de beznă rece. Aştepta o mînă de ajutor de la cineva, dar n-o putea aveS.. Neînţelegerile dintre el şi Nina erau tot mai apăsătoare. Pe deasupra, ziua plecării Ninei se apropia tot mai mult. Atunci avea să rămînă singur de tot, şi gîndul acelei singurătăţi care-1 aştepta era foarte neliniştitor.

— O vulpe ! O vulpe ! — strigară de alături din sanie cer doi ingineri.

— Vechiul instinct al vânătorului nu se trezi însă în sufletul lui Prohor. Nici nu se clinti. Totuşi, în mintea sa i se păru că aude, ca un reflex obişnuit, împuşcătura închipuită, şi toate gîndurile lui o apucară deodată pe un alt făgaş : „O să se împuşte pristavul, sau nu ? Fără îndoială că nu. Atunci cum să procedez, ce să fac cu ticălosul acela. ?" Şi Prohor hotărî repede: „O să-I ucidă Filka Şkvoren".

— Drumul cînd urca, cînd cobora. Zăpada se bătătorise ; balega moale de cal o împestrița peste tot cu pete întunecate. în vîlcele şi în rîpi, pe povârnişul dîmburilor se rostogoleau şuvoaie tulburi.

— La exploatarea „Novîi", smulsă cu un an mai înainte lui Priperentiev, începuseră încă din toamnă lucrările miniere ia zi şi în subteran. Se săpaseră şanțuri şi canale de scurgere, se ridicaseră zăgazuri, se amenajaseră drumuri pentru transportarea cu roabele a nisipului şi a materialelor de susținere. Acum, în atelierele mecanice, ineterminate încă, şi la uzina electrică erau în toi lucrările de duilgherie şi fierărie. Utilajul exploatării părea în general ceva improvizat, primitiv, ieftin. Prohor nu era sigur că pînă la urmă exploatarea îi va rămâne, şi de aceea nici nu voia să investească-bani în ea. Totul se făcea de mîntuială, cu gândul de a scoate cît mai mult aur, după care să se lase totul baltă. în privința aceasta, Prohor era un adevărat băieş clandestin, doar că lucra pe scară mare.

— Pământul pietros, povîrnit era brăzdat peste tot de şanțuri, gropi şi mormane de nisip rămas după spălare. Prin şanțuri se scurgea apa tulbure, argiloasă, provenită din instalațiile de spălare. Zăpada dimprejur era murdară de nisip şi de funingine ; peste tot se vedeau grămezi de pietre, gunoaie şi excremente de om. Priveliştea era cu adevărat dezolantă. Soarele strălucitor sublinia şi mai mult mizeria condițiilor de muncă de aci. Ici-colo se tîrau alene oameni încălțați cu gioarse, îmbrăcați în zdrențe : săpători, vagonetari, băieşi, oameni care cărau cu roabele. Chipuri posomorite, bolnăvicioase, fără pic de sânge în obraz... Mulți dintre ei, ofti-

— coşi, tuşeau într-una, sufocați. Aproape toți sufereau crunt de reumatism.

— Deasupra fiecărui puiț, în loc de macara mecanică, ■se înălța o construcţie veche, aintediluviană, un vîrtej vertical primitiv, acționat cu cai, folosit pentru 'ridicarea din puțul minei a ciuberelor cu nisipul aurifer şi pentru coborîrea în subteran a materialelor de susținere.

— Priveşte, Prohor Petrovici — 'începu Protasov pe un, ton oficial, ferm, ca să-i inspire lui Prohor respectul cuvenit pentru vorbele sale. — Aceste şandramale oribile au fost construite după indicațiile dumitale, în urma ordinelor dumitale categorice. Acum Închipu- ieşte-ți şi dumneata : se ridică un ciubăr cu nisip şi, în timpul acesta, vîrtejul se defectează, nu mai ține. • In chip de frînă s,e foloseşte o bîrnă greu de mînuiit. Deci, dacă omul care lucrează la vîrtej face o greşeală, ciubărul greu, cîntărimd zece puduri, cade de sus în capul muncitorului din subteran. înțelegi ? Un asemenea lucru s-a şi întâmplat...

— Este contrar dispozițiilor legale — confirmă inginerul Novikov, făcînd o însemnare în carnetul său.

— Prohor mormăi ceva pe sub mustață şi se posomorî.

— Din atelierul mecanic ieşi, încotoşmănat în blănuri, administratorul exploatării, căutătorul de aur Foma Grigorievici Ezdakov, un bărbat cu barlbă roşie, înspicată de fire cărunte, şi cu nasul coroiat. Organizator de nădejde şi mare cunoscător al taigalei şi al mineritului, descoperea aurul în chip uimitor. Avusese într-un timp exploatările sale proprii, dar fusese ruinat de muncitorii exploatați de el la sînge, care hotărâseră să-1 ucidă. Fugise într-o noapte, părăsindu-i în taigă, în voia "'soartei. începuse o tragedie nemaipomenită. Era un ger de patruzeci .de grade. Oamenii nu mai aveau ce mînca şi se împrăştiaseră care încotro prin -taigaua nestrăbătută./ Mulți din ei muriseră înghețați, numeroşi alții fuseseră înjunghiați : o lovitură de cuțit hotăra cine ră- mîne în viață, şi cine va fi mîncat. Unii înnebuniseră.

— Aproape toți acei truditori anonimi pieriseră într-un fel sau altul. Ezdakov fusese arestat, judecat şi trimis la ocnă, dar aurul moştenitorilor săi obținuse repede eliberarea lui. După alte versiuni, evadase, pur şi simplu, după ce gîtuise un temnicer.

— Aceste lucruri se petrecuseră cu zece ani mai înainte. Acum Ezdakov ieşise din umbră şi se aciuise la exploatarea lui Gromov. Omul acesta cu chip de fiară tăia şi spînzura acolo. Rareori îi amenda ori îi dojenea pe muncitori. De obicei însă, îi bătea pe capete. Siluia femeile tinere şi brutaliza copiii. Să protestezi era şi zadarnic şi primejdios : ți se făcea îndată socoteala şi erai alungat. Administrația nu te apăra. Femeile batjocorite plângeau noaptea şi mărturiseau totul bărbaților, iar aceştia, îneleştînd dinții, le băteau măr, lăsîndu-le mai mult moarte decît vii. Asta era viața, i Ezdakov se apropie cu paşi repezi de patron, îşi luă căciula din cap, descoperindu-şi chelia, şi-i zîmbi mieros cu toată fața roşie, arsă de vînt. Ochii lui mari şi bulbucați priveau însă cu răutate şi cruzime.

— Să trăiți, scumpul meu stăpîn, să trăiți, înălțimea voastră, Prohor Petrovici! Cum mai stați eu neprețuita dumneavoastră sănătate ?

— Luă mîna lui Prohor în labele lui mari şi o scutură îndelung, cătînd în ochii stăpânului, linguşitor, cu devotament de cîine, ba chiar încercă s-o- strângă ia piept.

— Inginerii se uitau la el cu scîrbă. Ochii ipochimenului îi jucau în cap, aruncîndu-le şi lor o privire obraznică, sfidătoare.

— Fonia Grigorici — începu Prohor. — Domnii ingineri m-au luat la rost...

— Hei, Prohor Petrovici, dragul meu ! — începu slugarnic Ezdakov cu glas gros, cam nazal, fluturîn- du-şi mînecile lungi ale şubei de ren. — De aia sînt şi ingineri pe lumea asta, ca să ne pună beţe în roate, nouă, oamenilor de afaceri, şi să ne ducă de nas.

— Pune-ţi căciula — îi îngădui Prohor.

— Am înţeles, să trăiţi.

— Domnilor, n-aveţi nimic împotrivă ca Ezdakov să vină cu noi ?

— Prezenţa lui ca administrator al exploatării este necesară — răspunse Protasov.

— în această calitate, răspunde în faţa legii —. întări Novikov.

— Legea-i ca şi oiştea, he-he! — replică Ezdakov.— Unde o întorci, într-acolo merge. Legile se scriu din birou. Pe hîrtie toate-s bune, toate merg strună... Dar ia încearcă să lucrezi în taiga... cu ocnaşii ăştia... Pe dată te duc de rîpă, te lasă gol puşcă... Oho ! Şi încă cum !... Ăştia-s oameni cu melic, nu-i de glumit cu ei. Să nu le bagi degetul în gură, că-ţi muşcă toată mîna... Ehei, oameni buni, domnilor ingineri învăţaţi... Taigaua îşi are legile ei. Da, da... Legi aispre, dar potrivite...

— Cu legile astea poţi să înfunzi şi ocna — izbucni Protasov, scos din răbdări.

— Ocna? He-he! Am fost şi pe acolo, am fost... Cunosc ! Pe mine nu mă speriaţi cu d-alde astea. Taigaua îşi are legile ei, ocna — ale ei. He-he ! Aţi zis „lege" ? Legea zice : „Ia-l pe muncitor cu binişorul, caută-i în coarne". Iar ţarul zice : „Dă-mi aur cît mai mult". Şi cine-i mai sus — ţarul, ori legea ? Aud ?...

— Dacă e pus în condiţii normale, muncitorul lucrează de două ori mai bine — spuse Novikov, înfofo- lindu-se în blană.

— La dracu ! — strigă Ezdakov. — Credeţi-mă că muncitorul nu preţuiaşte grija pe care o arătaţi faţă de el. Şi dacă ar fi să asculţi de toate regulile, spuneţi-mi, cît ar costa aurul ? Ce-ar spune măria sa împăratul, ai ? Cît despre muncitori, nici- o pagubă ! Tot fiare-s, doar că n-au coadă. Daică crapă unul, în locul lui s-au *şi* născut alţi douăzeci. Pe cînd aurul, hei, aurul !... Aurul e tare scump, nu prea se găseşte, pe cînd oamenii, mucegaiul acesta, viermii ăştia ai lui dumnezeu, sînt cît poftiţi. Eu, unul, nu pun nici un preţ pe ei.

— Ce neobrăzare ! — mormăi Protasov. Prohor simţea însă că vorbele acelea netrebnice îl ung la inimă.

— Pas cu pas, cercetînd totul, se apropiau de mina principală.

— înainte de a coborî în galerie, trebuie să precizăm un lucru — rosti inginerul Novikov şi, scund cum er.a, ridică spre Prohor ochii şi nările păroase. — Aici stratul aurifer cel mai bogat se află la mare adîncime, aşa că în zona respectivă domneşte „îngheţul veşnic". Ce rezultă de aci ? Că pentru a uşura munca trebuie să dezgheţi roca. Cum aţi spus ? Ştiaţi acest lucru ? Deci, în abataje şi în galerii ard în permanenţă focuri. Cum stăm însă cu ventilaţia ? Nu există nici un fel de ventilaţie. Aceasta se face de la sine, din voia curenţilor de aer. Atunci ? Atunci, în subteran e un fum îngrozitor, emanaţii de gaze toxice, iar sănătatea oamenilor e ameninţată tot timpul. Trebuie să vă anunţ că controlul de stat nu poate îngădui o asemenea stare de lucruri.

— Ce tot spuneţi ? Ce tot spuneţi ? — întrebă fon- făit Foma Grigorieviei Ezdakov, făcînd ochi dulci inginerului. — Ce gaze, ce fum ? Vi s-a părut, domnilor. Ia să vedeţi dumneavoastră în ce fumăraie stau ţăranii cînd se aburesc î-n băile lor fără horn... Şi n-au nici pe dracu... Dar că nici la case n-au horn aţi văzut ? Şi nici că le pasă. Trăiesc şi înalţă mulţumiri domnului.

— Ţăranii n-au decît să trăiască cum le place şi să-i mulţumească lui dumnezeu, dacă doresc. Cît despre muncitori...

— Hai, lăsaţi asta — spuse Prohor. — Mai bine să cdborîm în galerie.

— Intrară în ghereta încălzită de lîngă gura puţului ca să-şi pună cizme lungi, impermeabile, mantale de ploaie şi pălării mari de piele.

— Coborîrea era cît se poate de neplăcută. Un puţ întunecos şi umed, adînc de cincisprezece stînjeni. O scară obişnuită, din stinghii, în felul celor pe care te caţări pe acoperişuri. Prohor cobora cel din urmă. Punea mîna în silă pe treptele lunecoase, pline de noroi lipicios. Atîrnate aproape vertical, scările erau dispuse în spirală. Trecerea de la o scară la alta era foarte primej-

—

— dioasă. Trebuia să te apuci eu mîinile de scoaba bătută zdravăn în perete. O mişcare greşită, şi te prăbuşeai în gol, piereai zdrobit.

— Staţi ! O clipă! Ptiu, ce beznă... Nu văd nimic — bolborosi speriat Prohor.

— Puneţi mîna pe scoabă ! încet! Să nu cădeţi...

— Pe pereţi, prin armătura şubredă, se prelingea apa.

— De jos adia o umezeală rece, o duhoare de oxid de carbon şi de gaze rezultate din puşcare. Prohor simţea că-i vuiesc urechile, că ameţeşte.

— Coborîră în întunericul umed. Plus două grade Reau- mur. Ici-colo licărea cîte un bec electric. înotai pînă la glezne în noroi. Picioarele lunecau, se împotmoleau, se poticneau. Din straturile înconjurătoare se infiltrau adevărate şuvoaie subterane. Apa şiroia peste tot, de sus şi din părţi, cînd mai încet, cînd de-a dreptul năvalnic.

— Vreo zece dulgheri cu impermeabile şi cu pălării mari trudeau amarnic cu grinzile grele, meşterind armătura. Peste ei curgea de pretutindeni apa murdară,, pătrunzîndu-le în mîneci şi pe după guler. Uzi leoarcă, murdari, munceau cu dinţii încleştaţi, blestemând şi înjurînd.

— Ce simbrie primiţi voi, băieţi ? — îi întrebă, înadins, cu glas tare, Protasov.

— O rublă şaptezeci pe zi. Fir-ar el să fie, blestema tul de stăpân ! — strigară îndârjiţi dulgherii. — îşi bate joc de noi.

— Şi cîte ceasuri munciţi pe zi ?

— Nu cumva ai uitat, Protasov ? — întrebă Prohor, strîmbîndu-se înciudat.

— Nu. Mi se pare însă că dumneata ai uitat — îl înţepă Protasov.

— Dulgherii se opriră din lucru şi începură să murmure. Un bătrîn spătos se tînguia :

— Ne canonim aşa în udătura asta cîte unsprezece ceasuri la rînd, fără pic de odihnă... Ne îmbolnăvim, pierim... Domnule Protasov... Dumneata eşti, nu ? Spu- ne-i stăpînului că nu mai putem.

— Prohor, pe care nu-l recunoscuseră, își trase pălăria pe ochi și-și vîrî nasul în gulerul paltonului. Ar fi vrut să se ascundă chiar și de el însuși. Bătrînul care vorbise arăta groaznic. Obrajii lui scofîlciți erau plini de glod, iar prin barba căruntă îi șiroia mîzga. Urechile, nasul, toată fața, ca și mîinile lui cu încheieturile umflate de reumatism erau pline de noroi.

— Pretutindeni în jurul lor — mocirlă, întuneric, clipocit de apă, băltoace. Prohor simțea că-l străbat fiori, că-l amorțește frigul.

— Băieșii treceau pe lîngă ei ca niște năluci. Departe, pe o galerie îngustă din dreapta, se auzeau loviturile oțelului în piatră : tîrnăcopul mnșca din filon, dobîn- dind pentru Prohor bogăție și faimă. Undeva se auzi o bubuitură, apoi o prăbușire de pietre și un geamăt. Un cînt tărăgănat răsună o clipă și amuți, curmat de un blestem. Oftări și icnete, înjurături, vorbe crunte, îndîrjite, și iar blesteme.

— Să plecăm de aici — spuse Prohor, nemaiputînd să reziste.

— Afară, lumina soarelui îi orbi și traseră toți în piept, cu nesaț, aerul curat, înviorător.

— Se duseră să-și schimbe hainele în aceeași gheretă din care le luaseră.

— De bună seamă, starea de lucruri nu-i tocmai acătării ,— începu chicotind Ezdakov. — Uneori se întîmplă însă lucruri și mai și... Oho, și încă cum ! Cît despre noi, apăi abia am început să lucrăm la exploatarea asta, n-am apucat să ne rostuim... N-avem de ce să dăm în crop. încetul cu încetul, o să se rînduiască totul.

— Protasov se aplecă mohorît spre godinul încins și-și aprinse țigara.

— Dacă aș fi la controlul de stat — spuse el — aș închide o asemenea exploatare sau aș propune proprie-tarului s-o utileze cum trebuie în termenul cel mai scurt.

— Voi fi nevoit să cer acest lucru — întări apăsat inginerul Novikov, ridicîndu-și privirile spre Prohor.,

— Hm ! — exclamă enervat Prohor. — Dar, mă rog, domnilor, ce sînteți dumneavoastră ? Socialiști, sau slu-jitori credincioși ai țarului și ai mei ?

— Novikov se dădu înapoi și bîigui cu gura căscată :

— Ce legătură are asta cu socialismul ? Foarte, foarte curios...

— N-am fost și nici nu voi fi vreodată slujitorul du-mitale în înțelesul propriu al cuvântului — ripostă Pro-tasov. — Eu slujesc o întreprindere, nu un om. Dacă nu există altă cale, ne putem despărți oricând.

— Prohor se sperie : oameni ca Protasov nu găseai pe toate drumurile.

— Pentru dumnezeu, Andrei Andreici, liniștește-te ! De ce te superi? Știi bine că te prețuiesc foarte mult — mormăi el și îl bătu lingușitor pe umăr. Apoi se răsti la Ezdakov : — Dumneata, Foma Grigorievici, du-te și vezi-ți de treabă... Ce te tot învîrtești pe aici ?

— Am înțeles, să trăiți...

— Se însera. Hotărîră să inspecteze cît de curînd și celelalte întreprinderi. Protasov stărui totuși ca patronul să cunoască îndată condițiile de trai ale muncitorilor.

— Să intrăm măcar în treacăt prin barăcile din așe-zarea muncitorească.

— Prohor fu nevoit să se supună.

— Porniră înapoi prin zăpadă. Zurgălăii troicii clin- cheteau trist. în dreapta, dunga întunecată a taigalei începea să se estompeze într-o boare gălbuie. Răsărea luna.' Ajunseră în așezare pe întuneric. Iarna, barăcile și cazărmile în[1] care Protasov o dusese vara pe Nina aveau o înfățișare și mai mizeră. Lăsate într-o rînă, proptite cu bîrne, zăpada le troienise pînă sub ferestre și chiar mai sus. Oamenii vărsau apă pe zăpadă și o bătătoreau. Astfel se mai apărau de vântul care pătrundea înăuntru, prin crăpăturile dintre bîrne, prost legate între ele. Pe gerul aspru de afară, în barăci era foarte frig : cizmele ude, înghețate se lipeau de podea ; pereții, colțurile și tavanul erau albe de promoroacă.

— Intrară într-o baracă pentru muncitori familiști. Fum și zăpușeală, aer îmbîcsit de emanații, ca într-o baie.

— Deasupra vetrelor se uscau pîslari umezi, peste tot atîr- nau nădragi, cămăşi şi obiele, toate.ude. Aburi şi duhoare. în cuie erau agăţate bucăţi de carne împuţită, peşte urît mirositor, scrumbii. Peste toate mişunau gîndacii.

— La locul de muncă nu există încăperi încălzite — începu Protasov. — I-am spus acest lucru de cîteva ori lui Prohor Petrovici. Ieşind din mină uzi pînă la piele, muncitorii sînt nevoiţi s-o întindă pe jos pînă acasă, uneori la o depărtare de şapte verste. Pe gerurile noastre, aceasta este o lipsă de omenie. După cum vedeţi, aici se usucă toate hainele ude. Dar unde să se spele, unde să se cureţe puţin muncitorul frînt de oboseală şi atît de murdar după muncă ? Tot aici, la spălătoarele astea...

— Pentru aceasta există baie cu aburi —: obiectă Prohor.

— Unde fiecăruia îi vine rîndul de două ori pe an...

— Ce ruşine, ce ruşine ! — murmură Novikov, strîn-gînd din umeri.

— Muncitorii nu se adunaseră încă cu toţii. Unii lucrau în schimbul de noapte. Cei ce apucaseră să cineze se culcau. în baraca construită pentru patruzeci de oameni se înghesuiau cam o sută cincizeci. înghesuiala cumplită îi silea pe mulţi să doarmă pe jos, de-a dreptul pe pămîntul rece. Tot astfel, mai aproape de vetre, dormeau şi copiii, claie peste grămadă. Răceala şi alte boli se ţineau lanţ. Printre înjurături, în baracă se auzeau tot timpul oameni tuşind, vorbind răguşit, gemînd. Parcă era într-un spital sau, mai bine zis, într-un azil de noapte mizer.

— Istoviţi de munca grea, muncitorii nu se uitau nici la comisia care intrase, nici la patron. De altfel, prezenţa lui Gromov îi îndîriea. Multora le sta pe limbă să-i zică ceva, să-i tragă o înjurătură straşnică. Nu se încumetau totuşi, căci se temeau de el. Femeile erau mai îndrăzneţe. De îndată ce Prohor se aşeză pe laviţa de lîngă o sobă, îl înconjurară şi începură să turuie care mai de care.

— Eu îs Ana Paramonova ! — strigă o femeie mur-dară, dară plăcută la înfăţişare. — Ezdakov al matale — dar-ar domnul să se înece într-o băltoacă ! — s-a legat de mine, mi-a poruncit să viu la el ca să-şi facă poftele, arde-l-ar să-1 ardă. Apoi, cum nu m-am lăsat, 1-a chemat pe omul meu la birou şi 1-a dat afară.

— Pe mine mă cheamă Vasilisa Pestereva — prinse a se tîngui o femeie pirpirie, căreia îi tremurau mîinile. — Şeful de echipă m-a pus să car bîrne şi eu i-am spus că sufăr de o boală femeiasă şi că nu pot. Atunci m-a pus la amendă şi mi-a strigat tot felul de măscări, m-a înjurat de neamuri şi m-a făcut de becisnică.

— Scrie acolo, domnule — se îndesă în Prohor o surată cu privirile îndrăzneţe şi sprîncenele negre. — Eu sînt Nastia Zareeinaia. Pe mine supraveghetorul m-a trimis să spăl duşumelele la burlaci. Un funcţionar de la birou a început să mă suduiască. Cică n-au nevoie de o femeie aşa de mîndră care nu lasă pe nimeni să se atingă de ea şi nu vrea să se culce cu ei... Şi toate astea — vorbesc adicătelea de spălatul pe jos — le facem fără nici o plată. Fir-ar să fie !

— în noaptea aceea, Prohor dormi puţin; şi zbuciumat. Se gîndea, făcea bilanţul celor văzute în timpul zilei. Simţea în suflet o adevărată prăbuşire. Trebuia să orîn- duiască lucrurile altfel, să-şi stăpînească pornirile, să-şi înfrîngă lăcomia nemăsurată, să se poarte cu inimă, cu căldură faţă de oameni.

— Dar nu-şi ajunsese încă scopul, nu izbutise să ia cu asalt culmile vieţii. Lupta pentru cucerirea fericirii sale era şi ea încă în toi. La naiba cu mofturile astea muie- reşti, cu slăbiciunea ! N-aveau decît să se amărască cu toate acestea Nina şi Protasov al ei. Numai cei puternici înving, iar învingătorul nu e judecat, învingătorul .are întotdeauna dreptate.

— Aşadar, înainte, spre ţel ! Drept înainte, neîndurător. La o parte orice temeri, orice năluci, orice legi

— scrise numai pentru netoţi ! Prohor nu cunoaşte decît o singură putere : a lui, a aurului.
— în cele din urmă adormi, mîndru, întunecat şi în puterea întunericului.

— 18

— Trecură încă două zile. Inspecţia se terminase. Inginerul Novikov, delegatul controlului de stat, îi înmî- nase lui Prohor cuvenitul proces-verbal, stăruind ca acesta să treacă fără întîrziere. la înlăturarea lipsurilor constatate. Prohor îi făgăduise că va îndeplini totul întocmai, îl îmbrăţişase şi dăduse în cinstea lui o masă, poruncind totodată casieriei să verse cusurgiului inginer suma de cinci sute de ruble pentru modul lăudabil în care efectuase inspecţia întreprinderilor Gromov. Inginerul Novikov se întoarse la centrul gubernial foarte mulţumit de toate.
— Spre seară, o troică cu cai sprinteni trase la scara casei Gromovilor. Nina, Protasov şi Verocika se aşezară comod pe pernele moi peste care fuseseră aşternute covoare. Prohor îi petrecu posomorit şi oarecum derutat. Privirea lui rătăcea de la soţie la fiică, apoi la Protasov.
— — Drum bun ! — le ură el, .ridicînd căciula.
— Scuturîndu-şi coamele şi zurgălăii de aramă, caii o porniră din loc. Inima lui Prohor Petrovici tresări_ şi se strînse. Simţi în faţă suflarea rece a singurătăţii. Rămase încă o vreme în prag, apoi îşi puse căciula pe cap şi, păşind încet, intră în casă. Odăile erau pustii. Nu se mai auzea pasul uşor şi hotărît al Ninei, nici glasul vioi ca un ciripit al Verocikăi.
— Prin ungherele întunecate se pitiseră parcă foşnete şi suspine care înfiorau sufletul. Din toate părţile îl împresurau dulapuri, scaune, draperii, vechiul ornic din perete, fuste, pîslari urît mirositori, obiele ude, muncitori,
— tîlhari şi vînzători de spirt, iar gîtlejul răguşit al lui Filka Şkvoren răsufla şuierător drept în faţa lui.
— Cuprins de fiori, Prohor aprinse în grabă toate candelabrele şi aplicele. Toate nălucirile pieriră întro clipită, iar lucrurile îşi reluară înfăţişarea obişnuită. Lumina era vie, salonul — elegant, iar Nina îl privea din portret cu un zîmbet blînd de rămas bun.
— Nina, Ninocika... La revedere !... Pentru mult timp...
— Prohor se aşeză în fotoliul din faţa căminului şi închise ochii... ■ Troica năzdrăvană zbura ca o pasăre, zurgălăii clincheteau, surugiul fluiera şi cînta încetişor. Nina îi zîmbea lui Protasov, Verocika dormea, legănată de aerul tare şi de lumina blîndă a lunii. Troica gonea, zbura, surugiul cînta. Protasov îi săruta mîna Ninei, iar cineva săruta mîna lui Prohor.
— Tresări şi deschise ochii, oftînd adînc: lupul sărise pe genunchii lui şi, dînd din coadă, începuse să-1 lingă pe obraz. Prohor îl zvîrli jos, dar se ruşină deodată, îl chemă înapoi, îl îmbrăţişă şi-şi lipi obrazul de părul lui moale.
— Lupule, prostuţule... Prietenul meu credincios... Numai tu mă iubeşti !
— Lupul seheuna, îl împingea cu labele şi dădea din cap, încercînd să-1 lingă din creştet pînă-n tălpi.
— Hai, stai jos... Unde-i Nina ?
— Ham ! — răspunse lupul. Prohor îşi scoase batista şi-şi suflă nasul.
— Conaşule, poftiţi la telefon — strigă Nastia, trecînd în fugă pe lîngă el. — Nu auziţi ?
— Aud.
— Trecu în biroul lui.
— Alo ! Nadenka ? Tu eşti ?
— Eu. Aş putea să viu la dumneavoastră să luăm împreună o ceaşcă de ceai ? Mă plictisesc cumplit.
— Acuma nu. Sînt bolnav.
— Păcat. Sînt foarte amărîtă şi aş fi vrut să vă cer un sfat. Cum de-aţi putut s-o lăsaţi pe Nina Iakovlevna să plece cu Protasov, cu omul acela ?
— Dar ce, crezi că trebuia să-i fi dat de însoţitor pe Filka Şkvoren ?
— De ce tocmai pe el ? Puteaţi să-1 trimiteţi pe Feodor Stepanîci...
— Nu s-a împuşcat încă ?
— Nici gînd. Nu poate să-şi facă seama. Nu e zi de la dumnezeu, să nu se îmbete turtă. Bea şi plînge, plînge şi bea. Acuma-i plecat.
— Cînd se întoarce ?
— A zis că la noapte.

— Să-i spui, şi chiar foarte serios, că-i poruncesc să se împuşte ! Spune-i că mîine la prînz trimit la guvernator un curier cu hîrtia despre care am vorbit.

— Puse receptorul în furcă.

— La zece seara, în biroul lui Prohor avea loc o consfătuire cu inginerii şi tehnicienii. Dezgheţul era aşteptat de pe o zi pe alta şi anul acela părea să ameninţe revărsări mari care puteau să măture traversele aşezate în stive pe malul fluviului. Ce era de făcut? Lucrările de reparaţie a celor două vapoare şi trei remorchere cu aburi erau terminate. In jurul navelor se spărgea gheaţa. Exista însă temerea că, la pornirea zăpoarelor, sloiurile de gheaţă ar putea să treacă peste dig spre locul de ier- nare şi să strivească vasele aflate acolo. Ce măsuri trebuiau luate ? N-ar trebui oare să se construiască urgent piloţi şi spargheţuri ?

— Ca întotdeauna, Prohor luă repede hotărîrea :

— Anul acesta viitura n-o să fie prea mare. N-avem nevoie de spargheţuri. îmi asum întreaga răspundere.

— Cercetară planurile atelierelor care urmau să fie construite, profilurile şi traseele drumurilor noi, luate în antrepriză de la stat, a căror execuţie trebuia să înceapă intens o dată cu venirea primăverii. Se punea problema ridicării pe fluviu a unui pod de pontoane pentru a lega linia ce avea să pornească din aşezarea Gromovo cu calea ferată principală. Construirea acelei linii îl bucura mult pe Prohor : ea urma să lege toate întreprinderile lui de lumea civilizată ; pe ea aveau să se scurgă comorile smulse pămîntului, îmbogăţindu-1 şi mai mult. Lucrările acestea, la care statul participa cu cincizeci la sută din cheltuieli, urmau să fie executate în prima urgenţă. Doi ingineri şi tehnicianul Matveev precizară că lucrările urgente cereau o muncă intensă, iar lucrătorii se mişcau alene, tărăgănau treaba şi dacă nu lipseau, pur şi simplu, de la lucru, munceau de mîntuială, dînd impresia că se organizase o grevă în stil italian.

— Ce măsuri aveţi de gînd să luaţi ? — îi întrebă Prohor.

— Cred — începu tehnicianul Matveev, privind aspru, dar, în acelaşi timp, cu licărirea unui zîmbet în ochi — cred că singura măsură care ar putea să sporească efectiv capacitatea de muncă a oamenilor...

— Stai ! — îl întrerupse Prohor, ridicînd mîna. — Pe cei mai: gălăgioşi dă-i afară, iar pe cei ce-şi fac datoria plăteşte-i în acord. Ai înţeles ? Cu asta — basta. Trecem mai departe !

— Problemele cele mai complicate fură amînate pentru altă consfătuire şi Prohor se duse să se culce.

— La orele şapte şi jumătate îl trezi Nastia. Administraţia, uzinele şi exploatările miniere îl chemau tot timpul la telefon. In biroul lui, lîngă receptor, şedea Ilia Petrovici Sohatîh, venit dis-de-dimineaţă. Frecîndu-se în grabă din cap pînă în picioare cu zăpada adusă de Nastia, Prohor transmitea prin Ilia felurite dispoziţii :

— De ce ai venit cu noaptea în cap ? Să fi dormit şi tu azi mai tîrziu, că doar e zi de sărbătoare. Ia dă-mi cizmele !

— Ilia Sohatîh se vîrî în grabă sub pat şi-i întinse cizmele, topindu-se tot într-un zîmbet, ca zahărul în apă :

— Prohor Petrovici ! îmi iau *permiterea* să vă aduc la *conoştinţâ* o veste cît se poate de veselă şi care trebuie să vă uimească.

— Nu cumva s-a găsit în minele mele vreo pepită de un pud ?

— Aş ! Ceva mai de preţ ca orice pepită ! Adicătelea, de bună seamă, în *biologhie.* Aflaţi că jumătatea

—
m

— mea a binevoit să rămînă borţoasă după *ixpirarea* ălui de-al optulea an al căsniciei noastre *congiugale.*

— Inginerii şi tehnicienii începură să se adune la consfătuire. Ilia Sohatîh îşi luă în grabă rămas bun şi plecă să trîmbiţeze vestea cea mare pe la toate cunoştinţele.

— Fiecare reacţiona în felul său, auzind de bucuria familială a lui Ilia Petrovici. Nadenka pufni în rîs, iar Ana Inokentievna clătină din cap a dojană :

— Curii nu ţi-e ruşine să vorbeşti de aşa ceva ?

— Ketty făcu o guriţă cît un degetar şi rosti :

— Felicitările mele.

— *Mister* Cook ridică degetul şi sprîncenele :

— O ! Asta-i *furmos.* Ha-ha !...

— Sluga lui, Ivan, zîmbi cu o gură cît toate zilele, mişcă din urechi ca un cal şi strînse familiar mîna fericitului viitor tată, spunînd :

— Să vă trăiască, să vă trăiască ! Dar ce e : băiat, ori fetiţă ?

— Diaconul Ferapont îl strînse în braţe, mai-mai să-1 înăbuşe, şi-1 sărută.

— Ce spui, dragul meu ? ! Manecika, dar noi doi ce păzim ? !

— întorcîndu-se acasă, înaripat de bucurie, Ilia Sohatîh se repezi să-şi sărute nevasta, firitisind-o a douăzeci şi cincea oară pentru minunata-i zămislire.

— Măi O-vraam, măi tontălăule ! — îi strigă soaţa lui, izbucnind în hohote de rîs. — Te-am păcălit. Nu ştii că azi e întîi aprilie ?

— 19

— Fluviul Mohorît se dezlănţui în ziua de cinci aprilie. Puhoaiele rostogolite din munţi îi sporeau înspăimântător apele. Spinarea fluviului se încordă, se umflă, se făcu vînătă. Peste noapte, gheaţa trosni, **apoi, timp de**

0 săptămînă, apele sale o cărară la vale, sloiuri-sloiuri, în timp ce din cer cădea lapoviţă.

— Dar iată că timpul se însenină din nou, stăncuţele cu ciocuri albe se apucară de zor să-şi facă cuiburi, toate vietăţile se treziră la viaţă, se înviorară, slăvind firea. Paştele bătea la uşă. Prohor anunţase redeschiderea solemnă a navigaţiei pentru a doua zi. Trebuia doar să facă şi el ceva ca să-şi mai schimbe firul gîndurilor. Prins mereu de treburi şi de preocupări, dorul de Nina

0 se alinase şi viaţa îşi urma vadul dintotdeauna.

— între timp, Nina ajunsese la rîul Bolşoi Potok şi acum călătorea repede cu vaporul spre Kraisk, spre maică-sa. După ce o urcase pe vapor, Protasov aştepta cu răbdare maşinile, cazanele şi turbinele pentru utilarea uzinelor lui Gromov. Toate acestea urmau să sosească cu primul transport de mărfuri. Comenzile expediate de firmele comerciale din Petersburg pe calea ferată călătoreau acum pe apă. Protasov trebuia să organizeze transportul lor pe uscat, lucru destul de complicat, pentru care era nevoie de peste o sută de cai şi de trei camioane speciale cu o capacitate de o mie de puduri fiecare.

— Pe cheiul companiei de navigaţie a negustorului Kar- mannikov existau ateliere de reparaţii. Protasov hotărî să le folosească. Colonia locală a deportaţilor politici număra în rîndurile ei şefi de echipă, tehnicieni şi mecanici cu experienţă. Mînă de lucru era destulă, căci debarcaderul se afla în vestita aşezare Război, locuită de oameni înstăriţi, care făcuseră avere prin tot felul de afaceri necurate.

— Cîndva o să facem cunoştinţă mai îndeaproape cu aşezarea aceasta de tristă reputaţie. Ne vom mai abate pe aici împreună cu „şleahta" de la exploatările lui Gromov, plătită şi îmbogăţită cu bulgări de aur, care va poposi în treacăt în aşezarea Război. Vom da la o parte pereţii izbelor, bordeielor şi căsoaielor, ne vom cufunda laolaltă cu peştii în apele rîului Bolşoi Potok şi vom cerceta cu ochi ageri marginea taigalei ca să aflăm şi să vedem tot ce se poate vedea şi afla, să-i numărăm pe cei ucişi, să punem in cumpănă tot sm- gele vărsat şi preţul vieţii omeneşti.

— Deocamdată, să vedem cum se desfăşoară serbarea navală organizată de Prohor.

— încă din ajun, pe malul fluviului şi pe cheiuri se înjghebaseră mese de scînduri pentru o mie de oameni, în jurul locului unde avea să se dea ospăţul, în vîrful unor prăjini înalte fluturau steaguri cu culorile na- ţionale.

— La orele douăsprezece fix bubui tunul. Mulţimea porni spre chei. Era o duminică însorită. în faţa casei lui Prohor Petrovici se adunase un grtfp de douăzeci de oameni, şefi de echipă, lăcătuşi, fierari şi dulgheri, toţi unul şi unul, bărbaţi voinici şi spătoşi cum nu prea erau mulţi printre muncitorii lui Gromov. între ei se aflau diaconul Ferapont şi nelipsitul Ilia Sohatîh. Bătură în fereastră şi urară :

— Hei, voi, slugi, săriţi,
— Oaspeţi în casă primiţi !
— C-am venit din jur şi loc
— La mulţi ani şi să trăiţi I

— Oaspeţii fură primiţi în bucătărie. Ca de obicei, Prohor ieşi în întîmpinarea lor. Avea în picioare pîslari şi, pe pielea goală, o blană de ren^tînăr. Toţi cei aflaţi în bucătărie strigară :

— La mulţi ani, stăpîne ! Rîul s-a pornit, gheaţa s-a urnit, iar pe noi ne-a adus aici un vînt bun. Cu prilejul dezgheţului, vă dorim noroc şi sănătate.

— Mulţumesc, băieţi. Mie mi-a venit apa la moară, iar vouă — votca... Poftiţi în casă !

— Oamenii se aşezară lîngă uşă şi începură să-şi scoată repede „încălţările". Cizmele cumplit de murdare, pline de noroi, erau aşezate în colţ, lîngă vatră. îşi puseseră cu toţii obiele noi, de parcă s-ar fi vorbit între ei. Cele ale diaconului Ferapont erau lungi de trei coţi, iar ciubotele — uriaşe, de le-ar fi putut încălţa şi un elefant.

— Slugile lui Gromov — jupîneasa, bucătăreasa şi bucătarul, dădaca, vizitiul şi cei doi grăjdari rîdeau dezaprobator.

— Oaspeţii se spălară pe mîini, şi le şterseră de nădragi, îşi suflară nasul pe jos, apoi, păşind în vîrful picioarelor, îl urmară pe stăpînul casei pînă în sufragerie. Ilia Sohatîh purta ghete albastre cu şireturi galbene şi monoclu. Bărbierit şi pudrat, îşi dăduse pe chică cu pomada „Te iubesc".

— Goliră două-trei păhăruţe şi înfulecară la repezeală, înecîndu-se, scrumbie, brînză şi peşte afumat. Ferapont vîrî după falcă, ca rezervă, o bucată întreagă de plătică. Afară, începu să cînte fanfara. Caii pompierilor îşi clin- cheteau zurgălăii, coifurile lustruite străluceau în soare. Unitatea de pompieri, cu stindardul desfăşurat, se alinia lîngă gârd.

— Gata?

— Gata ! Alaiul poate porni.

— ... Prohor era vesel şi prietenos. Pricina acelei voioşii neobişnuite la el trebuia căutată în întrevederea pe care o avusese cu pristavul. Cu trei zile în urmă, cînd termenul fixat de Prohor expirase, acesta se înfăţişase dinaintea lui la orele unsprezece dimineaţa, în mare ţinută, cu mănuşi de căprioară neobişnuit de curate. întrevederea avusese loc în biroul lui Prohor. Acesta şedea la masă, socotind cu abacul, iar lupul era legat în colţ, lîngă cămin. Pristavul încuie în spatele lui uşa, furişă o privire spre lup, îşi trînti jos şapca, mănuşile, geanta, şi căxu în genunchi la picioarele lui Prohor.

— Prohor Petrovici ! Te rog pe tot ce ai mai sfînt să nu mă duci la pierzanie ! Am cincizeci şi trei de ani... O să te slujesc cu dreptate şi credinţă... Numai pe dumneata, numai pe dumneata...

— Prohor se sculă de la locul lui şi încercă să-1 ridice - de jos :

— Feodor Stepanîci, scoală-te ! Ce te-a apucat ? Scoală-te, cînd îţi spun.

— Pristavul se ridică greoi, se clătină, scoase o batistă şi se şterse la ochi şi pe obraz. Faţa lui abătută, îmbătrî- nită mult în zilele din urmă îl speriâ, dar îl şi bucura pe Prohor.

— Ce zici ? Nu-i prea plăcut să te împuşti, nu ?

— Pristavul clipi amărît, îşi strîmbă . buzele tremurătoare, îşi scutură capul chel şi, ridicînd de jos geanta, scoase din ea, cu un suspin amarnic, un plic de mărime potrivită, închis cu cinci peceţi de ceară roşie :

— Poftim, Prohor Petrovici. Jocul s-a isprăvit. Iar- tâmă, ticălos ce sînt... De acum înainte, numai cu dreptate şi credinţă...

— Prohor rupse plicul cu degete tremurătoare şi începu să-i cerceteze conţinutul cu luare-aminte. Pristavul stătea în faţa lui în poziţie de drepţi, ca un soldat în faţa unui general temut. Prohor fornăia, pufnea, muşchii obrajilor îi tresăreau. Aprinse o lumînare, mai citi o dată hîrtia care scăpase pe jumătate cruţată de foc. Da, era chiar hîrtia pe care Anfisa voise s-o ducă procurorului... O arse cu o deosebită desfătare ia flacăra lumînării.

— Cum de ţi-a căzut în mînă ?

— Am luat-o de la răposata Anfisa Petrovna. Îmi îngădui să vă amintesc, Prohor Petrovici, că eu am dat foc casei în care se aflau toate corpurile delicte care vă acuzau... Adică nu eu personal, ci un vagabond care, beat cum era, poate că a pierit şi el în flăcări... în chipul acesta, v-am salvat onoarea. Altminteri...

— Prohor se crispă şi-1 întrebă încruntat :

— în ce fel aveai de gînd să foloseşti împotriva mea' această hîrtie ? Doar termenul de urmărire pentru fărădelegile bunicului meu Danilo a expirat de mult...

— Voiam s-o public în ziarele din capitală... Bineînţeles, însoţită de comentarii. S-ar fi găsit amatori să facă asemenea chestii care ar fi stîrnit vîlvă în jurul acestei hîrtii, ceea ce n-ar fi priit de loc reputaţiei dumneavoastră.

—

—

— mal din punct de vedere psihic şi punea la îndoială datele pe temeiul cărora comisia de examinare, convocată pentru a doua oară, avizase că un om sănătos era alienat, menţionînd că nu cunoştea motivele ce-1 determinaseră pe fiul lui, Prohor Gromov, să-şi interneze părintele în ospiciu. în concluzie, medicul considera că afacerea aceea suspectă trebuia deferită parchetului.

— Prohor arse cu o deosebită plăcere şi această hîrtie.

— Cum ai pus mîna pe ea ?

— Printr-o întîmplare. Soarta...

— Prohor zîmbi. Ştia că pristavul are mai în fiecare oraş cîte un prieten bun, toţi potlogari ca şi el.

— Al treilea document — ucigător ca o lovitură de pumnal în piept — era raportul în original al necruţătorului procuror Straşcialov care susţinuse acuzarea împotriva lui Prohor în procesul ce urmase asasinării Anfisei. Citind hîrtia, poticnindu-se cu mintea şi cu ochii la fiecare frază, Prohor tremura ca varga, scuturat de fiori, simţind cum i se răceşte spinarea, cum i se chircesc degetele de la picioare, în timp ce umbra neagră a spaimei îi întuneca obrazul. Era gata să leşine. Ca să mai prindă inimă, trase pe nări o doză bună de cocaină. Raportul secret, înaintat ministrului de Justiţie, fusese expediat de procuror prin oficiul poştal al orăşelului de provincie în care se judecase procesul. Mituit de Inokenti Filatîci, un amploiat de la poştă sustrăsese raportul, iar pristavul, la rîndul lui, îl furase de la naivul bătrîn, după ce-1 îmbătase turtă. în actul acesta, procurorul Straşcialov expunea pe larg şi cu o logică implacabilă întreaga afacere. După priza de stupefiant, Prohor prinse a citi raportul ca pe un roman interesant, cu eroi plăsmuiţi de un autor talentat. Umbrele negre din jurul ochilor săi pieriră, retrăgîn- du-se spre pupile. Hîrtia avea acum o nuanţă trandafirie, rîndurile băteau în auriu, păreau blînde, ba ai fi zis chiar că zîmbesc uşor. Pînă şi masa de lucru se încălzise, iar aerul din odaie era îmbibat de mireasma cetinii. Pe ultima filă a romanului, autorul afirma însă

— cu tărie : „Asasinul An,fisei este Prohor Gromov". Şi deodată totul începu să se legene, să se întunece, iar masa se făcu rece ca

— [12]gheaţa. Prohor rupse hîrtia, cu— 177

mişcări convulsive, strigînd :

— Ticălosul! Cum de a îndrăznit ? ! Cine ? Eu ? ! Eu am omorît-o pe Anfisa ? ! Auzi, Feodor ? ! Auzi ? !

— Tulburat, îmbătrînit, gîrbov, semănând cu Feodor Şaliapin în rolul lju Boris Godunov, Prohor se apropie de cămin şi arunca în foc raportul procurorului.

— „Romanul" ardea... Ardea >şi numele Anfisei, scris cu negru pe un fond de aur. Slovele creşteau parcă, se făceau tot mai mari, căpătând viaţă. Deodată, din foc îl privi chipul trist al frumoasei femei. Prohor se trase speriat înapoi, lupul îşi clănţăni colţii, iar pristavul îşi drese glasul cu înţeles. Noaptea aceea depărtată, zbuciumată, plină de spaimă reînvie în mintea lui. Prohor trecu la masă.

— —■ Toate, toate vi le dau... Chiar şi p-asta — spuse pristavul, stînd mereu ţeapăn ca un soldat în faţa generalului.

— Prohor parcurse în grabă notiţa intitulată: „Despre afacerile comune cu Prohor Petrovici Gromov". Aici nu erau pomenite decît două crime grave de care Prohor îşi amintea foarte bine. Restul era fără importanţă. Prohor vîrî notiţa în plic şi o puse bine într-un compartiment secret al casei sale de fier. Pristavul tuşi şi mai semnificativ, lăsîndu-se de pe un picior pe altul :

— De ce b ascundeţi ? Ardeţi-o îşi p-asta.

— Prohor nu răspunse nimic.

— Cîte bancnote false ai făcut ?

— Jur pe cinstea mea că nici una. Băteam la „Casa Dracului" bani de aur cu un procentaj de metal pur mai ridicat decît cel oficial. N-am făcut decîţ să-i vin ţarului în ajutor...

— Şi ce vrei de la mine ?

— încrederea dumneavoastră.

— Să mă slujeşti cu credinţă ca şi odinioară.

— Deodată, mai înainte ca Prohor să-şi dea seama ce se întîmplă, pristavul, cu mustăţile şi cu tot trupul tre- murînd, îşi trase din teacă sabia ascuţită. Prohor sări în picioare şi puse mîna pe revolver. Lupul mîrîi şi se smuci în lanţ, telefonul începu să zbîrnîie, iar prin faţa casei trecu, hurducăind în goană, o căruţă.

— Jur, jur pe sabia aceasta! — răcni ca un nebun pristavul, punînd un genunchi jos în faţa lui Prohor.— Eu, fostul ofiţer Feodor Stepanîci Amhreev, am păstrat neştirbită onoarea uniformei, onoarea armelor mele.

— Căruţa trecuse, părul lui Prohor, care se zbîrlise, se culcă la loc, iar lupul se linişti. Pristavul sărută tăişul de oţel al săbiei, aburit de căldura buzelor sale :

— Prohor Petrovici ! Jur să vă slujesc cu dreptate şi cu credinţă pînă la ultima suflare. Vă sînt dator, dar am bani... Un singur lucru vă implor : nu vă atingeţi de Nadenka mea... Vă rog din suflet... Şi... în general...

— Pristavul se înecă şi izbucni în plîns. Uimit, lupul începu să dea din coadă.

— Am să-ţi fac o casă bună, mobilată elegant. Cît despre Nadenka, fii pe pace. Acum, du-te sănătos, Feodor.

— Ştergîndu-şi lacrimile, pristavul ieşi buimac din birou, iar peste trei zile Prohor ieşea şi el în uliţă, împreună cu oaspeţii săi.-

— 20

— — Să vină pataşca ! Pologul! — porunci Ilia Sohatîh, cu glasul unui măscărici de curte.

— Un baldachin luxos, cu ciucuri de fir se legănă pe o litieră plutind spre Prohor. Măreţ ca papa de la Roma, Prohor se sui pe tronul puterii şi autorităţii.

— Gloata de gură-cască flutură căciulile, răcnind „Ură P Omul pus de pază în vîrful „Foişorului de veghe" trase

— 12*
179

de sfoară, Fedotîci dădu foc fitilului şi tunul bubui pentru a doua oară.

— Cu coifurile sclipind în bătaia soarelui, pompierii porniră, urmaţi de baldachinul purtat pe umeri de delegaţia care venise la Prohor. După baldachin urma un detaşament de gardieni călări, în frunte cu cinci ureadnici. înaintea lor călărea pe un armăsar înalt, primit în dar de la Prohor, pristavul Feodor Stepanîci, cu mustaţa în furculiţă şi cu ochii scînteind de bucuria fericirii regăsite. în coada alaiului venea mulţimea. între- cînd cortegiul şi dînd chiote, pe mal alerga un pîlc de ştrengari, strigînd :

— Vine ! Vine !

— Sirenele vapoarelor şi ale fabricilor îşi trimiteau în văzduh chemarea sonoră. în jur era numai larmă voioasă şi ramăt de glasuri. Stăncuţele croncăneau, iar găinile fugeau speriate. Dinspre mal şi pînă spre firul apei se aliniaseră, unul lîngă altul, trei vapoare şi patru remorchere.

— Frămîntînd cu cizmele şi cu copitele glodul drumului, alaiul ajunse în cele din urmă pe mal.

— Baldachinul trecu peste debarcader şi urcă pe primul vapor — „Oriol".

— Cu toată viteza, înainte ! — răsună comanda.

— Spintecînd undele cu elicea, „Oriol" se depărtă de

— mal. După el, lovind apa cu zbaturile, porni „Nina", iar în urma ei — „Verocika" şi remorcherele. în mijlocul fluviului, flotila pavoazată aruncă ancora. Miile de oameni adunaţi pe mal holbau ochii spre „Oriol", unde -se zărea mişcare. Baldachinul fu adus lîngă bord. Prohor se dădu jos din litieră, lepădă blana, căciula, pîslarii şi, gol puşcă, porunci :

— Daţi-i drumul !

— îl apucară de mîini şi de picioare, îl legănată de vreo două ori şi-1 aruncară de pe puntea de sus departe în apă. Zbura prin văzduh cu picioarele răşchirate, cu părul vîlvoi, bărbos, ca diavolul izgonit din ceruri. Tunul bubui din nou. Furişînd o privire spre căsuţa albă a părintelui Alexandr, diaconul Ferapont, care stătea lîngă balustradă, răcni din răsputeri :

— în apa
Mohorîtului betezatu-te-ai, Pro-o-
ho-re !

— Pe mal izbucniră urale furtunoase, căciulile zburară în sus, sirenele vapoarelor începură să sune, fanfara să cînte,în timp ce bubuitul a două tunuri cutremură deodată văzduhul.

— Se îneacă ! — strigau cei de pe mal.

— Apa era însă bucuroasă să primească în sînul ei trupul alb şi nu voia să-1 înece.

— în urma lui Prohor sări în apă *mister* Cook, mare sportiv şi el. Vrînd neapărat să fie eroul zilei, Ilia Sohatîh începu să se dezbrace şi el în grabă, rupîndu-şi baierele izmenelor. Se repezi de trei ori spre bord, închinîndu-se de fiecare dată şi strigînd : „Să vezi cum sar !", dar de fiecare dată se opri în loc ca în faţa unui zid. Cei de pe vapor se tăvăleau de rîs. îmbrăcîndu-se, Ilia Petrovici spuse : „Am *rimatism* la *ţicere...* Mi-e frică."

— Ars de atingerea apei reci ca gheaţa, Prohor se cufundă adîric, apoi ieşi la suprafaţă şi, pufnind pe nări, porni înot spre „Oriol", spintecînd apa voiniceşte cu pieptul. Roşu ca racul, îngheţat, clănţănind din dinţi, îmbrăcă blana şi-şi vîrî picioarele în pîslari.

— Vă felicit cu prilejul redeschiderii navigaţiei... Acum să petrecem.

— Şi intră în cabină ca să se îmbrace.

— în sunetele muzicii, vapoarele porniră în plimbare pe apă, la vale. în salon petreceau simandicoşii, iar pe punte — oaspeţii mai de rînd.

— începu şi mulţimea să petreacă. Oamenii se zbăteau, lărmuind, pentru locuri, pentru o bucată mai grasă. Cea mai aprigă gălăgie şi îmbulzeală era la mesele ortacilor de la exploatări. Dar "iată că dopurile sticlelor începură să zboare în sus, iar fălcile se puseră vîrtos pe treabă, Trosneau, nu-glţ^, tot mestecînd. O mie de fericiţi petreceau la toartă, iar alte multe sute, care nu izbutiseră să răzbească spre masă, începură să strige burzuluiţi :

— Halal rînduială... De ce nu s-au pus mese pentru toţi ?

— Noi să stăm aici şi să înghiţim în sec, în timp ce alţii înfulecă ? !

— Strigătele se înteţeau, privirile deveneau tot mai în- dîrjite.

— Să-1 întrebăm pe jupîn ce-i nedreptatea asta !

— Muncim doar toţi pe brînci de ne vătămăm mă- runtaiele din noi. Şi dumnealui, năpîrcă îmbuibată, iată ce face ! Oamenii lui se îndoapă, iar nouă ne arată cotul...

— Ne fură şi la dugheni, şi la plată... Amenzi peste amenzi, iar simbria — o nimica toată. Se grozăveşte, ticălosul : sare în apă ca boierii şi trage cu tunul ca un ţar... Ar trebui să-1 vîrîm în gura tunului !

— Gardienii cu harapnice se iviră îndată printre ei :

— Împrăştiaţi-vă ! Lăsaţi gălăgia ! Acuşi vă astupăm gura.

— Sosi şi pristavul călare.

— Simţiţi-vă, ce naiba, măi flăcăi! Doar stăpînu a dat serbarea asta pentru muncitorime, pe care o cinsteşte astfel... Şi cînd colo, voi... Se poate ?

— Sărbătoarea noastră e întîi Mai !

— Gura! ! Care a spus vorba asta ! Ureadnik, ia să mi-1 treci la catastif pe Pahomov ! Hei, ăla de colo, cum te cheamă ? Ăl cu barba de ţap !

— Prohor ridică pentru a douăsprezecea oară cupa cu şampanie, iar tunul bubui pentru a cincizecea oară.

— în sănătatea lui Andrei Andreici Protasov care lipseşte dintre noi. Ura !

— Ur-ra ! — izbucni întreg vaporul, beat de-a bî- nelea şi din bucătărie porni spre masă, într-un şir ne- sfîrşit, cegă după cegă, un şirag întreg.

— Tehnicianul Matveev ridică un păhăruţ de coniac în sănătatea tuturor muncitorilor puterea vie a întreprinderilor, dar Prohor îi răspunse aspru, cu glas tu-

— Poţi să-1 bei singur. Dacă nu vrei, călătorie sprân- cenată !

— Se simţiră cu toţii stînjeniţi şi-şi muşcară limba. Numai diaconul Ferapont spuse, sughiţând în barbă :

— Nu-i nici un păcat, fraţilor, să bem şi pentru amărâtul de muncitor. Eu mi-s fierar, cu alte vorbe — muncitor. Beau pentru fraţii mei, muncitorii !... Şi te sfătuiesc şi pe dumneatale, prietene Prohor, să închini întru a lor sănătate. Ura !

— Cârciumile şi dughenile cu băuturi spirtoase zumză- iau. Petka Polubîk, căutător de aur şi băieş clandestin, cu capul gol, îngenunchease în Aoroi dinaintea unei cârciumi. îşi băuse tot praful şi toate grăunţele de aur şi acum, cu mîinile împreunate ca la rugăciune, bătea mătănii în faţa Rastopîrihăi, cîrciumăreasa grasă care astupase cu şezutul ei mătăhălos uşa crîşmei.

— Maică preacurată, preacinstită muceniţă Rasto- pîrka fă-ţi pomană şi dă pe daiboj robului lui dumnezeu Petruha un clondiraş de votcă pînă s-o procopsi iar... Şi încheie, cîntînd subţirel : — Dă, doamne-e-e...

— Şterge-o, beţivule. Acuşi asmut câinii pe tine. Pă- gînule, satană, necredinciosule ! — zbieră la el cu glas gros Rastopîriha.

— Petka Polubîk sări în picioare. Barba lui roşie şi plină de bale tremură, din gîtlej i se revărsa un puhoi de su- dălmi. „Ce, crezi că eu mă milogesc de tine ? Află că nu eu, ci sufletul meu amărât se milogeşte" — îşi zicea el în gînd.

— Ţuguindu-şi buzele unsuroase de smântână, Rastopîriha îşi ridică poalele şi se repezi spre beţivan, lipăind cu picioarele goale prin noroi.

— încearcă numai să dai în mine !

— Rastopîriha îşi făcu vînt şi-i trase o palmă zdravănă.

— Fără o vorbă, beţivul căzu cu capul drept într-o ba- legă.

— Pretutindeni mişunau chefliii. Nu mai era sărbătoare, ci o îndîrjire generală. Oamenii îşi aminteau de toate cele îndurate de la stăpînul pe care nu-1 aveau la inimă, îi puneau în sarcină orice împilare, orice nedreptate, chiar şi orice umbră de împilare sau nedreptate, chiar şi umbra unor lucruri care nici nu se întîmplaseră vreodată şi-nici nu s-ar fi putut întîmpla. Dar o dată ce gheaţa se spărsese şi apele începuseră să se umfle, viitura avea să-şi facă voia : să se reverse peste lunci, să ia din seme- ţia munţilor, să spele toată spurcăciunea de pe maluri.

— Petrecerea vuia, mai-mai să se audă în lumea întreagă... Sirene de vapoare, dezmăţ, răcnete, bubuituri de tun. Soarele asfinţi în spatele taigalei, peste care pluteau miros de praf de puşcă şi nouraşi de fum al-băstriu.

— Seara tîrziu, prin barăci şi prin cocioabe începură să se stîrnească gîlceve mari şi mici.

— Dulgherul Krîşkin, un om slab de minte, cu barba ca de cîlţi, era ahtiat de petreceri. îşi băuse la circiumă toţi banii, cizmele şi şapca cea nouă şi acum se întorsese acasă să ia samovaru-i turtit ca să-1 bea şi pe acesta.

— Luna se rostogolise pe cer şi căta acum din dreapta. S-o luăm şi noi după ea.

— O baracă- înăuntru — vreo sută cincizeci de oameni, înainte vreme locuiseră aici numai muncitori familişti. Acum însă, de cînd lucrările luaseră avînt, se aciuiseră şi destui burlaci. De la un capăt la altul al barăcii, pe o latură, se întindea un coridor. Pe dreapta se aflau staule de vite, în care se adăposteau oamenii. în fiecare locuia cîte o familie. Pe coridor se grămădeau uneltele : tîrnăcoape, cazmale, lopeţi şi tot felul de troace. Tot aici, pe laviţe ori claie peste grămadă, pe jos, dormeau şi flăcăii cărora li se zicea „feciori". Nevestelor care gă-teau pentru „feciori", îi spălau şi-i cîrpeau, li se zicea „dădace". Abramiha, o muiere chioară şi pieptoasă, ne-vastă de miner, avea în îngrijire cinci feciori din aceştia. îi plăteau cîte cinci ruble de căciulă pe lună. Uneori, cînd bărbatul lucra în schimbul de noapte, feciorii se culcau cu ea. Pentru feciori era trai pe vătrai. Dădaca o ducea destul de bine, atîta doar că păcătuia. Bărbatul băga la buzunar bani buni, dar nu era de pizmuit. 9

— Obiceiul acesta se înrădăcinase de mult şi foarte adînc : erâ în acelaşi timp şi convenabil, şi murdar. Femeile erau puţine la număr pe aceste meleaguri şi la mare preţ, ca şi samurul rar. Asta dădea naştere la încăierări sîngeroase, la dezmăţ, la desfrîu. Cuvîntul „dezmăţ" sună înfricoşător. Şi totuşi nu orice femeie din taiga se temea de el. Viaţa grea pe care o ducea în întuneric, în mizerie, în acele condiţii de muncă groaznice, neomeneşti împingea femeia în prăpastie şi ea cădea la fund, pierzînd tot ce era omenesc în ea.

— A-a-a ! — răcnea, năvălind pe neaşteptate în baracă minerul Abramov, beat turtă. Scotea cu umărul din ţîţîni uşa staulului său de vite, plesnea cu nesaţ în obraz pe „feciorul" fălcos ce dormea în patul lui, îşi apuca nevasta de coadă, o înghesuia prin colţuri, îi lovea cu pîslarii murdari pe copilaşii lui care izbucneau în plîns şi urla :

— Daţi-mi toporul ! Toporul ! Acuşi vă căsăpesc pe toţi !

— Luna s-a rostogolit în stînga. S-o luăm şi noi după ea.

— Să fi fost acasă Nina, poate că Prohor Petrovici nu şi-ar fi îngăduit să-şi facă de cap chiar în halul acela.

— Iată-i : chefliii ieşeau din casa lui Gromov, împleti- cindu-se şi grohăind, îmbrăţişaţi ca nişte ţărani beţi. Tîrmoceau glodul uliţei cu ghete şi pantofi subţiri, cu cizme de lac cu pinteni. La mijloc se afla Prohor în capul gol; lăturaşul din dreapta era pristavul, cel din stînga — *mister* Cook, cu pipa stinsă în dinţi. Ilia se agăţase de gîtul lui Cook, iar diaconul Ferapont — de al pristavului. Ai fi zis că-i un urs uriaş ridicat în două labe. Şirul de beţivi umbla pe trei cărări, cînd drept înainte, cînd deodată, ca bătut de vînt, o apuca spre dreapta, se izbea de un gard şi o pornea spre şanţul din stînga.

— Scoteau nişte zbierete ca taurii duşi la abator şi răcneau un eîntec războinic :

— La
lupta cu duşmanul
Pornit-am cu avînt I I I

— Deodată se prăvăliră cu toţii în şanţ. Gardienii care-i însoţeau descălecară. în grabă şi îi scoaseră din noroi, năuci, încercînd să-i domolească : —

Domnilor, cinstiţi boieri, părinte diacon... fiţi buni şi duceţi-vă acasă... Ferească dumnezeu, vă mai şi înecaţi...
— Boierii, plini de terci negru, scoteau mugete nearticulate, dădeau să se încaiere şi cădeau iar. Părul cîr- lionţat al lui Ilia Sohatîh era totuna de noroi. Nici faţa lui *mister* Cook nu se mai vedea ; doar nasul degerat şi pipa îi mai ieşeau afară de sub stratul gros de glod.
— Ureadnikul porunci de pe cal :
— Sidorciuk ! Mohov ! Lîskin ! Ia să mi-i apucaţi pe toţi de mîini şi de picioare şi să mi-i duceţi acasă. Tra- ge-i una diaconului peste falcă. Nici nu-şi mai dau seama pe ce lume sînt, diavolii...

— ...Un nor negru a acoperit luna. în taiga domnesc bezna şi tăcerea. Dar iată o luminiţă care clipeşte, se mişcă. E Filka Şkvoren. Hai şi noi după el.
— îmbrăcat cu o haină de catifea albastră, vine de-a dreptul de la petrecere, dar capul lui e limpede. S-a prefăcut doar că e beat şi a tulit-o. în carîmbul cizmei are un cuţit, în mînă ţine un tîrnăcop mititel, zis „fomka" şi un felinar. Ochii vlăjganului ard ca jeraticul. Vai de cel ce i-ar ieşi în cale : o dată îl pocneşte la mir şi-i crapă ţeasta ca pe o oală de lut.
— Iată, se iveşte încă un felinar.
— Tu eşti, Grişka ?
— Eu — răspunde Grişka Gnus, vagabondul care a luat-o în rîs pe Nina la biserică şi a zvîrlit pe taler hîrtia de douăzeci şi cinci de ruble.
— Au ajuns la exploatarea cea nouă, toată numai gropi şi şanţuri. în jur e o noapte neagră ca păcura. Păşesc cu băgare de seamă ca să nu cadă în vreo groapă şi să se înece. Ici-colo zăpada scîrţîie sub paşii lor ca grun- jii de sare. Picioarele se scufundă în mocirla lipicioasă.
— Stai ! Mi se pare că am ajuns.
— Filka dă cu tîrnăcopul în lacăt, îl fărîmă şi cei doi vlăjgani coboară în mină. în mîinile lor vînjoase, tîr- năcoapele de oţel lucrează cu spor, cu înfrigurare. Peste vreo două ceasuri,. Filka iese la suprafaţă. Grişka Gnus îi trimite mereu de jos nisip aurifer, ciubăr după ciubăr. Pun în lucru şi masa de concentrare. Treaba merge bine, bulgării se aleg mari. Hoţomanii tremură de frig şi de tulburare.
— E aur din ăl mai bun — spune în şoaptă Şkvoren.
— Aşa mai merge. Nu să te screriii pă daiboj sub pămînt un an de zile...
— Mă, cap sec, mă ! Ştii tu cînd am găsit vîna asta, ai ? Lunea trecută, acu-s două săptămîni. Am dat peste ea şi am şi astupat-o iute cu pietre. Da' tu ce credeai ? !
— Norocos eşti, bă, bată-te să te bată !
— Din padini, din vîlcele şi de pe colnic coboară o adiere rece, vestind zorile. Lotrii plimbă în grabă peste fundul mesei de concentrare luminiţele felinarelor.
— închină-te şi adună iute tot... Cred că avem aci mai bine de trei funturi — şopteşte Şkvoren.
— Ciocnindu-se cap în cap în întuneric şi răsuflînd zgomotos, încep să-şi adune prada cu scafele şi s-o toarne într-o pungă de piele. Mîinile lor tremură, inima tresare, totul parcă se prăbuşeşte undeva în fundul pă- mîntului. Numai ochii ard nestins, iar în piept li se aud horcăieli, în vreme ce felinarele cu geamurile aburite pîlpîie.
— Şi deodată, prin palele reci de vînt ce vin dinspre colnic, izbucneşte în întuneric glasul lui Ezdakov, aspru, batjocoritor :
— Spor la lucru ! îs mari bulgăraşii ?
— Felinarele fac „puf !" şi se mistuiesc în beznă. Ca nişte crocodili speriaţi, tîlharii dau pe brînci. Un foc de puşcă bubuie ca tunetul, urmat de al doilea. Taigaua toată se trezeşte speriată şi începe să lărmuiască. Rosto- golindu-se ca bătaia- unei tobe în munţi, în slăvi şi în beznă, vuietul îi asurzeşte pe tîlhari, scoală din somn toată suflarea — dihănii, păsări şi oameni. Se aude tropăit de cai ce păşesc cu grijă ca să nu cadă în vreo groapă, răsună chiotele şi strigătele de îmbărbătare ale gardienilor. Şfichiuind văzduhul, împuşcăturile răpăie des, nervos, ca la război, în timpul unui neaşteptat atac de noapte.
— Glasul lui Foma Grigorievici Ezdakov strigă :
— Ticăloşilor ! Măi, ticăloşilor! Aşa păziţi voi averea stăpînului ? !
— Gonind prin beznă, un călăreţ e cît pe-aci să-1 calce în picioare pe Filka Şkvoren. Trece însă mai departe. Inima lui Filka se face cît un purice şi i se opreşte. De spaimă, cade într-o groapă adîncă cu noroi rece.
— Taigaua începe să vuiască şi să urle sălbatic. S-a stîr- nit ploaie, furtună. Nu-ţi dai seama dacă a mai rămas pe pămînt vreo suflare vie ori vremea rea a măturat totul. Filka Şkvoren a îngheţat de tot în groapa

lui. Haina de catifea, udă, plină de noroi e cumplit de rece. A amorţit de frig. Groapa e adîncă. Nu poţi să ieşi din ea. Astfel trece cam un ceas. De sus cad acum fulgi mari de zăpadă lipicioasă. Au să astupe repede mormîntul lui Filka, făcîndu-l una cu pămîntul... Groaznică moarte ! Noroiul îngheţat îi ajunge pînă la gît. Nu mai are scăpare... Barba îi tremură. Cu gura strîmbă, geme :

— S-a isprăvit cu mine. Rămîi cu bine, viaţă. Mor !

— Dar deodată, în cugetul lui pe cale de a se stinge,

— fulgeră o lumină orbitoare, care i se revarsă într-o clipă ca o undă în toate fibrele trupului. Scoate mîinile murdare din terciul îngheţat, le şterge de căciulă, vîră în gură patru degete şi şuieră atît de năprasnic, încît îi ţiuie urechile.

— Tu eşti, Şkvoren ?

— Eu... Of, prietene !

— Apucă-te !... Ţin-te bine !

— Grişka Gnus coboară în groapă un capăt al cingă- torii de mătase.

— ...Zăpadă, lapoviţă, vînt, noroi. Jupîneasa Nastia rîdea pînă la lacrimi, dar în inima ei era mînioasă foc : parchetul, mobila — totul era mînjit, murdărit, plin de scuipaţi şi de cioburi.

— Făcuseră foc în amîndouă odăile de baie şi-i spăla- seră pe toţi chefliii. Pe boieri îi îmbăiaseră cei doi grăj- dari şi vizitiul. *Mister* Cook stătea culcat în cadă cu pipa între dinţi şi mormăia : „Cămaş mai aprope de trup... Fo-o-o-rte bun prouverb rius..." Scuipă şi adormi. Ilia Sohatîh era bătăios. Nu se lăsa dezbrăcat şi răcnea că nu vrea să se spele. Striga cît îl ţinea gura că nevasta lui este însărcinată şi foarte geloasă. Ce-o să zică ea dacă află că Nastia i-a scos izmenele ? Doamne fereşte !

— Nu sînt Nastia, sînt bărbat — căuta să-l înduplece vizitiul. — Poftim, uitaţi-vă mai bine. Nu-mi vedeţi barba ?

— N-nu vreau, mă, *vibreonule*, mă, mutră de harap ! Nu pune mîna pe mine, că mă culc colea, lîngă lup !

— Diaconul făcu baie fără ajutorul nimănui, cîntînd psalmul regelui David :

— „Spăla-mă-voi şi mă voi curăţa şi mă voi face mai alb ca zăpada..."

— îşi spălă nădragii şi rufele, atîrnîndu-le pe o frînghie ca să se usuce. Apoi intră în sufragerie gol puşcă; în chip de Hercule. Văzîndu-l, Nastia scăpă peria din mînă şi o zbughi afară ţipînd. Ferapont trase faţa de masă, toată pătată de vin, se înfăşură în ea şi se trînti pe parchet în birou, lîngă masa de lucru a stăpînului casei, bolborosind :

— N-ai nici o grijă, Manecika... Sînt aici.

— în serile de primăvară, lui Protasov îi plăcea să se abată pe la căsuța aceasta. Uneori rămînea aici pînă în zori. în fund locuiau proprietarii, iar în odaia din față — Șapoșnikov, un deportat politic care se ocupa cu împăierea animalelor. Era scund, chel și bărbos. Pe pereți, pe pervazurile ferestrelor și pe masă se afla o mulțime de vietăți mari și mici, împăiate, iar într-un ungher își rînjea colții un lup.
— împăiezi mereu, ai ?
— Da.
— Nu te plictisește ?
— Ce pot să fac ? Vânătoarea este pentru mine o distracție, iar împăiatul îmi dă putința să trăiesc. Altfel, în fundul acesta de țară ar însemna, pur și simplu, să sucomb sufletește.
— Cînd se întîlniseră întî'ia oară, inginerul adusese cu el o cutie de biscuiți și un funt de cașcaval. La ceai, stătuseră de vorbă îndelung. Protasov se uita tot mai stăruitor la deportat, căznindu-se să-și amintească ceva și neizbutind să prindă firul. Deodată, Șapoșnikov începu să-i povestească despre fratele lui mai mare, ca- re-și găsise moartea în satul Medvedevo. Protasov îl asculta cu luare-aminte. Tot sîngele i se suise la cap. îl întrebă :
— - în, ce împrejurări a murit ?
— Nu cunosc amănuntele, tovarășe. Se zice că ar fi dat în darul beției, că a înnebunit și a pierit într-un incendiu. îmi aduc aminte că fratele meu îmi scria despre patronul dumitale, despre Gromov, încă pe vremea cînd acesta era un băiețandru. îmi amintesc că-i prezicea lui Gromov un viitor strălucit. Mi-a mai scris și despre o femeie cu adevărat demonică... A avut și ea un sfîrșit foarte ciudat.
— O chema Anfisa, nu ?
— Da. Ai auzit și dumneata ? !
— Cum de nu ! în legătură cu ea, circulă tot felul de povești.
— înainte de moartea fratelui meu, am primit de la el trei scrisori, scrise una după alta. Ultimele două erau din dimineața și seara aceleiași zile, cred că din ziua morții sale tragice. Sînt îngrozitoare : pline de profeții mistice și de cuvinte exaltate. Ce s-o fi întîmplat cu el ? Mă miră foarte mult, pentru că a fost întotdeauna un om nespus de lucid și de echilibrat. Probabil că pricina a fost viața din taiga, întreaga atmosferă de acolo, poate chiar și femeia aceea. O iubea și ar fi vrut să se însoare cu ea. Nici nu e de mirare. Poftim, privește-o și dumneata...
— Șapoșnikov scoase de sub patul lui de lemn, dintr-un cufăr, un portret în acuarelă,- înrămat și cu geam.
— Fratele meu mi-a trimis o fotografie a ei, iar un prieten, un pictor cunoscut, a reprodus-o.
— De sub geam privea o femeie fermecătoare : un oval regulat, cozi groase așezate cunună pe creștet, sprîn- cene fine, arcuite, ochi mari care te chemau, te atrăgeau de nu-ți mai puteai desprinde privirea.
— Va să zică așa arăta Anfisa — spuse în șoaptă Protasov și glasul lui se frînse. — Parcă ar fi una din minunatele picturi ale lui Greuze [1] ! Pînă și Rafael ar fi rămas înmărmurit în fața ei...
— într-adevăr, astfel de femei te pot scoate din minți.
— N-are însă în ea nimic demonic. Este toată numai lumină. Răspîndește o aureolă de sfințenie. O adevărată Jeanne d'Arc...
— Protasov vorbea încet, cu ochii încă pironiți asupra chipului care-l fermecase.
— Iar acesta este răposatul meu frate.
— Uimitor ! — exclamă Protasov, uitîndu-se la o fotografie mare. — Leit dumneata !
— Chiar eu cînd mă uit la această poză parcă mă privesc în oglindă. Totdeauna am fost confundat cu fratele meu. Aveam chiar și aceeași voce, aceleași apucături. Într-un cuvînt... Castor și Pollux.
— Ciudat. Ești ca un fel de pasăre Fenix renăscută din propria-i cenușă.
— Hm... poate. Dacă m-aș întîlni . cu Gromov, acesta ar fi uluit. Ei, și mai am încă un document, foarte interesant... Cred c-o să te uimească, tovarășe. Pregătește-te sufletește — spuse Șapoșnikov și începu să scotocească în cufărul plin de cărți făcute ferfeniță.
— Te rog, servește ceai, gustări... Acoperă samovarul, că scoate fum... Poftim. — Și Șapoșnikov întinse inginerului cîteva file acoperite cu un scris mărunțel, col- țuros. — Iată ciorna raportului trimis de procurorul Strașcialov ministrului de Justiție în legătură cu asasinarea Anfisei Kozîreva. Un adevărat roman polițist, al cărui erou este Prohor Gromov. O poveste destul de interesantă. Se vorbește și de fratele meu. Ia-l. îl citești cînd ai timp.

[1] *Greuze Jf.an-Baţtiste* (1725-1805). - pictor francez. A excelat în portrete și scene de gen cu caracter moralizator (n. ed.).

— Dar cum de ţi-a... căzut în mîini...

— Straşcialov mi-e prieten. Am fost pe vremuri colegi de universitate, iar acum vreo trei ani ne-am întîl- nit din nou, de astă dată ca deportaţi.

— Cum aşa ?...

— Da, fostul procuror Straşcialov este revoluţionar...

— Şapoşnikov îşi frecă vesel mîinile, chicotind în barbă.

— Procuror şi... Într-adevăr, pare cam ciudat. A fost acuzator într-un proces nu chiar de-a dreptul politic, totuşi avînd oarecare contingenţe cu politica... Era vorba de un student... Fireşte, şi-a rostit rechizitoriul. în loc de acuzare însă, procurorul a început să critice rînduielile din ţara noastră şi dă-i şi dă-i ! Fireşte, a urmat o percheziţie... S-a găsit la el nişte literatură subversivă. Jandarmeria, oricum, era de mult cu ochii pe el. Asta a fost...

— Şi unde-i acum ?

— Cine ? Procurorul ? Prin împrejurimi. Intenţionează să-şi ceară mutarea aici.

— Inginerul citi concluziile raportului. O roşeaţă vie îi coloră obrajii.
— Ei, drăcia dracului ! E cu neputinţă... — Protasov trînti filele pe masă. — Gromov asasin ? Nerozii, aiureli...
— Da, da, Prohor Gromov a asasinat-o pe Anfisa şi e autorul moral al morţii fratelui meu. Odată şi odată mă răfuiesc eu cu acest ticălos.
— Vocea lui Şapoşnikov era acum mînioasă, ameninţătoare, dar Protasov nu-1 auzea. Gîndurile lui roiau înfrigurate de colo-colo, gonind, poticnindu-se. Cute adînci îi brăzdau fruntea. în ochii lui reci se citea o mare încordare sufletească. Cîntărea argumentele pro şi contra, trăgea concluzii pripite, dar îndată le şi răsturna cu puterea raţionamentelor logice, căutînd să cuprindă în gînd întreaga viaţă a familiei Gromov, al cărui centru era pentru el Nina. Şi iar trăgea concluzii... în cele din urmă, îşi şterse fruntea asudată şi spuse :
— Nu, nu... Nu e posibil. Iartă-mă, dar procurorul dumitale aduce acuzaţii calomnioase.
— Nu cred ! — strigă Şapoşnikov cu glasul său piţigăiat şi începu să păşească repede de colo-colo prin odaie, scuturîndu-şi barba căruntă.
— Lupul şi celelalte vietăţi mari şi mici îl urmăreau din ochi, curioase. Cu lăbuţele lipite de pieptu-i pufos, veveriţa umplută cu cîlţi se străduia parcă să-i spună ceva. Poate voia să povestească despre seara aceea de iarnă, atît de îndepărtată, cînd tînărul Prohor plecase de la Şapoşnikov cu o mică sălbăticiune asemănătoare, cînd îi ieşise în cale Anfisa cu care se ciorovăise şi căreia îi dăduse o palmă răsunătoare. Numai martorul cel neînsufleţit, veveriţa, rămăsese atunci singură pe zăpadă. Da, da, asta voia ea să spună. Şi încă ceva : că poate chiar în clipa aceea Anfisa, înviată din morţi, se va ivi în casă şi va destăinui lumii întregi, şi lupului şi vietăţilor celor mici, cine îi luase zilele. Dar Anfisa nu avea să se mai trezească nicicînd. Numai chipul ei frumos, j zugrăvit de penelul iscusit al pictorului, străjuia mut în

căsuţă şi Protasov nu găsea în el putere să-şi ia ochii de la acel chip.
— Nu, nu cred ca procurorul Straşcialov să fi făcut afirmaţii calomnioase — spuse Şapoşnikov tulburat, gîfîind. — în orice caz, o să vină încoace şi sper să-ţi poată dovedi că Gromov al dumitale este un asasin.

— Spre marea bucurie a lui Protasov, o dată cu mărfurile aşteptate, sosi şi Inokenti Filatîci. Şi împreună cu el...
— Dă-mi voie să ţi—1 prezint pe Ivan Ivanovici Prohorov, rudă cu Nina Iakovlevna, comerciant, om de afaceri...
— Protasov salută cu mîna la cozorocul şepcii, apoi întinse mîna oaspetelui şi-i spuse lui Inokenti Filatîci :
— Te-aş ruga să nu pleci încă. Am nevoie de dumneata aici.
— Bătrînul privi necăjit într-o parte, se gîndi o clipă şi scuturîndu-şi mîneeile lungi ale hainei spuse :
— Bine... Dacă e nevoie, rămîn... Atîta numai că mi s-a făcut tare dor de fii-mea, Aniuta.
— Nu se putea spune însă că, în timpul din urmă, Ana Inokentievna dusese prea tare dorul tatălui ei. Prohor o ţinea într-o petrecere şi se străduia din răsputeri s-o desfete şi pe ea. Ce fire ciudată, cu adevărat de fier, avea acest Prohor Gromov ! Cu puţin înainte era cît p-aci să se înece de două ori în apele umflate ale torentelor de primăvară. A treia oară i se înecase calul, iar el scăpase. Lucrările erau în toi, aşa că muncea de dimineaţă pînă seara tîrziu, dormea şi mînca pe apucate, iar dacă izbutea totuşi să se smulgă din vîltoarea treburilor îşi petrecea noaptea la Ana Inokentievna.
— Nimeni, nici măcar Nadenka, ţiitoarea pristavului, nu şi-ar fi putut închipui că văduva aceea cuminte şi biseri- coasă avea s-o iâ razna pe calea păcatului. Pînă şi Ana Inokentievna se mira uneori cum de i se putuse întîmpla ei una ca asta. N-o fi fost însuşi diavolul amăgitorul acesta cu chipul lui Prohor care sforăia în patul ei moale, pe saltele de puf ? La gîndul acesta, văduva încremenea.
— în zbuciumul ei sufletesc, se gîndea să facă semnul crucii asupra celui adormit, dar deodată îi îngheţa inima în piept : dacă, într-adevăr, cel culcat în patul ei era însuşi satana ? Dacă, făcînd semnul crucii, el se va preschimba în vreo dihanie înfricoşătoare ? Ar înnebuni de spaimă. Nu, mai bine să-1 lase în plata domnului... De s-ar întoarce taică-său mai curînd...
— Lucrurile se petrecuseră foarte simplu. Era a doua zi de paşti, la miezul nopţii. Auzise deodată bătăi în uşă.
— Cine-i acolo ?
— Deschide, Aniuta !

— Numai o clipă ! Mă culcasem... Credeam că e tăicuţu.

— Deschise uşa şi, strălucitoare, cu umerii ei dalbi, intră repede în iatac să se îmbrace cuviincios,

— Luară un ceai, o gustare... Noaptea de dragoste şi dezmierdări trecu repede.

— Dulci sînt cozonacii tăi, Aniuta — îi spuse dimi- neaţa Prohor.

— Vai, ce păcătos eşti, Prohor Petrovici. Ţi-a trebuit o văduvă cinstită. Acum degeaba am ţinut tot postul mare, degeaba m-am împărtăşit. — Zîmbea, dar lacrimile-i curgeau şiroaie pe obrajii ei plinuţi, rumeiori. — Te rog să nu mai vii pe la mine, că nu te mai primesc.

— A patra zi de paşti, cînd toţi cozonacii fuseseră mîn- caţi, îi spuse la plecare :

— Să mai vii. Te aştept. Am să fac încă un rînd de cozonaci, şi mai dulci.

— în a şasea zi după sărbători, văzîndu-se trădate de Prohor, Steoşenka şi Grunia hotărîră să mînjească cu catran poarta neruşinatei văduve. Inimile lor mărini- moase de femei nu se îndurară însă să facă o asemenea ruşine bunului Inokenti Filatîci şi, în locul răzbunării pe care o puseseră la cale, se duseră amîndouă în vizită la Ilia Petrovici Sohatîh, unde, tot dînd de duşcă felurite lichioruri, se îmbătară turtă.

— în săptămînă de după duminica Tomei, Prohor îi spuse văduvei :

— M-am săturat de tine. Rămîi sănătoasă.

— Ana Inokentievna plînse nemîngîiată trei zile şi trei nopţi, ca o cucuvaie rămasă singură în scorbura ei. Tocmai atunci sosi însă o scrisoare :

— „Cristos a înviat, draga mea Aniutuşka ! Am sosit şi sînt pe malul rîului Bolşoi Potok, la debarcader. M-a poprit aici Andrei Andreevici ca să-i ajut la lucru. împreună cu mine vine şi un neam de-al Ninei Iakovlevna, Ivan Ivanovici Prohorov, care o să locuiască la noi. Pe curînd."

— Viiturile se călătoriseră la vale. Fluviul Mohorît intră din nou în matcă.

— Spre marea mirare a tuturor, lui *mister* Cook şi diaconului Ferapont li se năzărise să se scalde. Apa rece le biciuia trupurile şi-i alunga repede din sînul său în aerul încălzit de soare. Ilia Sohatîh încercă să-i imite, dar căpătă un guturai straşnic, şi se alese .cu un abces la măsea, din care pricină, pînă se încălzi vremea, umblă mereu oblojit. Spre mîngîierea lui însă, băgă de seamă că pîntecul consoartei începuse, într-adevăr, să se rotunjească.

— — îngeraşule... Porumbiţo... — o dezmierda Ilia, ţi- nîndu-se cu mîna de falca umflată.

— Deodată se fleşcăi tot, abcesul se sparse şi fericitul viitor tată trimise la tipografia din oraş o comandă pentru invitaţii poleite pe margine : „Cu prilejul înalt-preasolemnului botez al pruncului..."

— Lucrările de construire a marii turnătorii cu patru cubilouri erau pe terminate. Din clipă în clipă era aşteptată sosirea lui Protasov cu utilajul cel nou. Inginerul-mecanic Cook nu mai prididea cu treburile. Era doar specialitatea lui. Dar parcă-şi băgase dracul coada... începuseră să se petreacă cu el lucruri foarte ciudate. Era poate urmarea băilor prea timpurii sau a sosirii năvalnice a luminoasei primăveri, sau, lucrul cej mai probabil, faptul că pierduse orice speranţă în reciprocitatea sentimentelor Ninei. în orice caz, *mister* Cook se îndrăgostise lulea de juna Ketty. Cum-necum, Cook nu mai izbutea să se trezească din somn dimineaţa. Sărma-

— nul Ivan! De atîtea necazuri şi bruftuluieli zilnice, faţa lui ca de cal se lungise şi mai mult, ca să nu mai vorbim de urechi. Poftim de-1 deşteaptă pe afurisitul de *meri- can!* Inginerul trebuia să se scoale la şapte dimineaţa. De la şase, Ivan începea, ca din greşeală, să zăngănească vasele şi cratiţele, să strige la cîine, să trîntească uşile. *Mister* Cook se întorcea cu faţa la perete, îşi punea puişorul de pernă pe ureche, adormind şi mai dulce. La şapte fără un sfert, bocănind din cizme ca din copite, Ivan se apropia de căpătîiul lui Cook :

— Domnule *enginir !* Conaşule !

— *Mister* Cook mormăia ceva prin somn.

— Sculaţi-vă, boierule ! Hai !

— *Mister* Cook mîrîia şi dădea din picioare ca să fie lăsat în pace. Bietul Ivan se străduia iar şi iar să-şi facă datoria de slugă. Cînd răbdarea lui ajungea la capăt, începea să-1 zgîlţîie pe *mister* Cook de umăr :

— Sculaţi-vă odată cînd vă spun ! Iar o să mă certaţi...

— Du-te la draci!

— Ivan îl scutura mereu, frămîntîndu-se ■ din şale, îşi lipea buzele de urechea stăpînului adormit şi zbiera din răsputeri. Înfuriindu-se, *mister* Cook îl apuca de ciuf şi începea să tragă, să-i zgîlţîie capul de colo-colo.

— Na, na! Aşa trpbuie tine!... Se nu revneşti la somn altuia.

— Ivan se smulgea din ghearele lui şi fugea în bucătărie : îl durea, dar îi venea să şi rîdă. Bodogănea :

— Să-1 ia naiba !... N-are decît să tragă la aghioase cît o pofti ! Ptiu !

— La opt, boierul sărea din pat:

— Ivan ! Idiot! De ce n-ai trezit la mine ? !

— Aoleu, boierule... Am răguşit tot zbierînd la dumneavoastră.

— Minţi, minţi... Care răguşit ? Dobitouc !

— Două zile la rînd, Ivan folosise un vicleşug dibaci. După ce încerca fără nici o izbîndă toate mijloacele cu putinţă, lăsa să treacă o clipă, apoi se repezea la *mister* Cook :

— Boierule ! A venit învăţătoarea, *marmazela* Katia !

— Unde-i ? !

— Vă aşteaptă afară...

— *Mister* Cook sărea din pat şi, cu ochii cîrpiţi de somn, înşfăca cizmele, pantalonii, vesta. O clipă de amară dezamăgire, apoi urmau bombăneala şi cearta. Dar Ivan răbda tot.

— A treia oară cuvîntul magic „Katia" avu un efect cu totul neaşteptat: *mister* Cook scoase o cizmă de sub pat şi o aruncă în capul slugii, care o zbughi. Ivan rîse batjocoritor, îşi vîrî ciuful pe uşă şi spuse :

— Nu m-aţi nemerit, boierule... Aţi binevoit să spargeţi oala cu lapte. Hai, sculaţi-vă, sculaţi-vă !

— La ceai, *mister* Cook vorbi prieteneşte cu Ivan :

— în fiecar ziuă interzi la servis. Nu pot se sufăr asta. Dacă trezeşti la mine — ai douăzeci copeici. Dacă nu — amenda.

— Prea sînteţi aprig la mînie, boierule.

— Se tragi de piciore, se dai jos din pat, se stropeşti cu apa rece. Inventă un metod, cel mai forte bun metod.

— Am înţeles, să trăiţi.

— Şi Ivan inventă ceva : făcu rost de o hulubă veche cu care, fără a se afla în primejdie, îl împungea pe boier îni spate, în[1] timp ce el rămînea în bucătărie. Pînă să sară boierul din[1] pat şi să pună mîna pe cizmă, Ivan ajungea în uliţă. Astfel fu rezolvată în chip isteţ problema care-1 frămînta pe bietul servitor.

— Cine putea însă să rezolve frămîntările sentimentale ale tinerei Ketty ? Iată ce-i scria ea tatălui ei :

— „Tăticule dragă, n-ai putea tu cumva să-mi găseşti un serviciu undeva acolo, aproape de tine ? îmi vine foarte greu să stau aci, în fundul acesta de ţară. Mă tem să nu fac cine ştie ce prostii."

— Ce-i drept, rândurile acestea fuseseră scrise curînd după noaptea aceea de nebunie, petrecut^ în pădure, în coliba vînătorilor. Atunci mai era încă zăpadă şi frig, iar acum totul înverzise împrejur şi, alături de patul ei, se afla un buchețel de gingaşe violete, dăruit de *mister* Cook.

— Ce drăguţ era *mister* Cook ! Părea gata-gata s-o ceară în căsătorie. îi şi arătase carnetul lui de economii şi un teanc de titluri de rentă. Avea un capital de zece mii de ruble. Ar fi trebuit să-1 întrebe pe tatăl ei dacă era mult sau puţin. Ah, ce păcat că lipsea Nina !

— Sărmanul *mister* Cook ! Nu ştia încă bine dacă e sau nu îndrăgostit de Ketty... Ce lucru greu de înţeles, ce complicată este şi dragostea ! Pentru un om a cărui minte era îmbâcsită de formule matematice, de schiţe de căpriori şi grinzi, de ecuaţii, curbe şi alte nimicuri de felul acesta, dragostea părea un adevărat sfinx. Şi totuşi jocul de-a dragostea părea destul de pasionant. Dar dacă... Dacă Ketty consimţea să se mărite cu el ? Atunci totul era pierdut, însuşi *mister* Cook era pierdut.* Adio milioane visate, exploatări aurifere proprii, viaţă pe picior mare.,. Zece mii... Ha-ha ! Ce, ăsta era capital ? Ce păcat, ce păcat că lipsea Nina, zeiţa lui !

— Dar iată că Protasov primi o scrisoare de la Nina :

— „Dragul meu Andrei, nu te supăra că-ţi scriu abia acum, după lunga noastră despărţire. Am o mulţime de treburi. Noroc că m-a ajutat Inokenti Filatîci care este atît de priceput. Totuşi prezenţa dumitale mi-ar fi fost de cel mai mare folos. Acum totul s-a aranjat cît de cît. Problema moştenirii a fost oarecum rezolvată. S-a lămurit de ce anume capital lichid dispun. Sub îndrumarea dumitale, sînt acum în stare să-i ţin piept lui Prohor Petrovici. Trebuie să găsim o metodă care să-1 facă, cu sau fără voia lui, să redevină om. îmi dau foarte bine seama cît de primejdios este să tot încordăm relaţiile cu muncitorii. Asta ar însemna ca firma noastră să fie ameninţată de faliment. Totuşi, Prohor Petrovici nu vrea să înţeleagă acest lucru. Cît despre relaţiile dintre el şi mine, ...mai bine tac. îţi dai seama şi dumneata. Aş vrea să spun un singur lucru şi anume că în adîneul inimii păstrez încă un sentiment de afecţiune pentru Prohor. Ştiu că, citind această mărturisire, ai să zîm- beşti amar şi ai să spui : «ce absurd !» Da, sînt de acord. De o parte — eu, bună creştină şi soţie credincioasă, de cealaltă — Prohor, plin de vicii şi păcate, care se lipesc de el ca plasturii. Ce să-i faci! în viaţă există astfel de absurdităţi. Ah, era să uit lucrul cel mai important. împreună cu Inokenti Filatîci vine şi bătrînul Ivan Ivanovici Prohorov, un unchi al meu de-al doilea. Te rog să fii drăguţ cu el. Caută să aranjezi lucrurile în aşa fel încît soţul meu să nu-1 vadă, cel puţin pînă mă întorc. Altfel, Prohor ar putea să creadă că am de gînd să-i aduc, încetul cu încetul, pe cap toate neamurile. O să mai am discuţii serioase cu el cu privire la bătrînul acesta.

— Acum să trecem la afaceri. în primul rînd..."

— **22**

— Protasov îşi încheie misiunea în mod strălucit. A doua zi urma să pornească spre aşezarea Gromovo un convoi de o sută cincizeci de cai care transportau utilajul.

— Protasov fusese, desigur, filat, căci ureadnikul din localitate era un om isteţ. Dar nici Protasov nu era prost : după ce isprăvi treburile, pofti înadins, în auzul tuturor, pe toţi „politicii" care lucraseră la el, să vină acasă la Şapoşnikov pentru a li se face socoteala. Cu alte Cuvinte, avusese cu ei numai relaţii de afaceri şi nimic mai mult. Deportaţii fură cît se poate de mulţumiţi de neaşteptata largheţe a lui Andrei Andreevici. La ceai, discutară cu aprindere situaţia muncitorilor lui Gromov. Se dezbătură propunerile : să se înainteze la Petersburg o plîngere colectivă, să se facă o grevă paşnică sau o insurecţie armată. Un tînăr cu ochi strălucitori, pe nume Kraev, strigă printre accese de tuse :

— — Ia-mă pe mine în serviciu, tovarăşe Protasov. Mă fac forte ca în trei zile să organizez o grevă, însă nu o grevă paşnică, cum propui dumneata, ci una politică, cu toate consecinţele care ar decurge din ea.

— E prematur — spuse Protasov. — Am oarecare perspective de viitor. Soţia lui Gromov e o femeie admirabilă... Ea... De altfel, e prematur să vorbesc şi despre acest lucru.

— Iartă-mă, te rog — replică mînios, cu glas scîrţîitor ca de cristei, bolnăviciosul Kraev. — Ce înseamnă „prematur" ? ! Nu-i niciodată prematur să striveşti şarpele...»

— Mai înainte de a hotărî un asemenea pas, ar trebui cîntărite diferite elemente pe care dumneata, tovarăşe Kraev, nu le cunoşti — răspunse Protasov, parînd atacul înflăcăratului tînăr.

— Am impresia că faci un joc dublu — ripostă violent Kraev. — Ai vrea să împaci şi capra şi varza. E absurd ! Aştepţi ca un băieţandru, ca un îndrăgostit, minuni de la o femeie...

— Tacă-ţi gura, Kraev ! — se auziră două glasuri mustrătoare.

— Nu se ştie care din noi doi este mai tinerel — replică Protasov cu glas tremurător, jignit. — Ce-mi ceri dumneata, Kraev ? De altfel, nici nu ai dreptul să-mi ceri ceva.

— Poporul ţi-o cere, nu eu ! — strigă Kraev dîr- dîind ca scuturat de friguri şi lovind cu micul lui pumn slab şi asudat genunchiul ascuţit. — Numai să vrei şi poţi oricînd, în orice clipă, să dai o lovitură întreprinderilor ticălosului de Gromov ! Nimic nu te împiedică să-i macini prosperitatea ! Iată ce trebuie să facă un adevărat revoluţionar ! Pe cînd dumneata ce faci ? Te-ai vîndut pe bani grei acestui escroc patentat... (Protasov tresări şi simţi că-1 străbate un fior de gheaţă.) Iartă-mă, dragă tovarăşe, nu te supăra... Sînt foarte bolnav... Sînt... — îşi curmă vorba tînărul şi începu să tuşească.

— Protasov se simţi nespus de stînjenit. Cuvintele aprinse ale lui Kraev îl loviseră crunt.

— M-am vîndut ? îţi mulţumesc, îţi mulţumesc pentru vorba asta — abia izbuti el să îngaime.

— Ceilalţi săriră care mai de care să-1 apere pe inginer. Tuşind mereu, tînărul scutura din cap şi dădea din mîini, crispîndu-se şi căutînd să-i zâmbească lui Protasov, pe care îl jignise atît de dureros. Andrei Andreevici făcu cîţiva paşi prin odaie şi, regăsindu-şi întreaga stăpînire de sine, spuse liniştit:

— In clipa de faţă şi în împrejurările actuale, socotesc nepotrivite orice măsuri extreme împotriva lui Gromov. în ceea ce priveşte linia mea de conduită, înţeleg să răspund de ea în alt loc.

— întorcîndu-se la locuinţa lui, Andrei Andreevici nu putu mult timp să adoarmă. Se afla încă sub impresia ciocnirii cu Kraev şi în conştiinţa lui se punea acum cu toată ascuţimea o întrebare zguduitoare la care trebuia să răspundă : revoluţionar, marxist, avea el oare, într-adevăr, dreptul să stea în fruntea marilor întreprinderi ale unui duşman al poporului, sporindu-i averea ? în cazul acesta nu apăsa oare şi pe umerii lui răspunderea pentru suferinţele clasei muncitoare ? Deci : să lucreze în continuare la Prohor Gromov, sau să se despartă de el ?

— Se temea să spună „rămîn", dar şi mai mult „nu rămîn", aşa că întrebarea nu căpătă nici un răspuns şi acum atîrna ca o sabie deasupra destinului său.

— Istovit de nesomn, se zvârcoli pînă dimineaţa în patul lui. în zori., cînd noaptea de zbucium zlbură de pe tă- rîmul acesta ca să se piardă în nefiinţă, i se păru că-i zîmbesc ochii fermecători ai Ninei: „O să lucrăm împreună, Andrei. O să ne războim amîndoi cu Prohor Petrovici."

— Da, da — bîigui Protasov înainte de a adormi, întorcîndu-şi capul greu pe perna nespus de rece.

— A doua zi, ,1a orele douăsprezece, şaptezeci şi cinci de cărăuşi se aşezară la masă sub şopron. Ciorbă grasă, caşă, plăcinte cu peşte şi cîte un pahar de votcă. Descurcăreţul Inokenti Filatîci era plin de voioşie. îi ospăta pe ţărani ca un gospodar de nădejde. După ce toate bunătăţile fură mîincate, se opri în prag.

— V-aţi săturat, băieţi ?

— Ne-am săturat, tătucule !

— Toţi ?

— Toţi ! Mulţumim frumos.

— împodobit cu panglici, flori şi pînze roşii convoiul se Încolona. începu să cînte muzica. Ştergîndu-şi mustăţile cu podul palmei, cărăuşii se apropiau pe rînd de Inokenti Filatîci şi bătrînul îl săruta pe fiecare de trei ori, spunîndu-i:

— Ia vezi, prietene, să-ţi dai toată osteneala !

— încîntaţi, cărăuşii se îndreptau repede spre caii lor.

— Porni-i-i-ţi!...

— Fanfara cînta şi mai aprig. Convoiul porni la drum în scîrţîitul roţilor.

— Rămîi sănătos, tătucule ! — strigau cărăuşii, fluturînd căciulile.

— Inokenti Filatîci Gruzdev făcea în urma lor semnul crucii şi-şi flutura de zor batista albă. în urma convoiului veneau carele cu merinde, bucătăriile de campanie şi furajele.

— Eişti, îlntr-adevăr, un om de afaceri cu cap, frate Keşka — spuse Ivan Ivanîei Prohorov, care venise cu Gruzdev să petreacă convoiul. încercă să zîmbească, dar nu izbuti decît să mişte din sprîncenele-i stufoase, negre odinioară, dar acum înspicate din belşug cu fire argintii.

— Surugiul trase la scară şi cei doi bătrîni se suiră în droşcă.

— Ani venit să-mi iau rămas bun, tovarăşe. Mîine plec ■— spuse Protasov.

— Scuturîndu-şi barba, Şapoşnikov strînse cu căldură mîna lui Protasov. Tremura ca varga.

— Ce-i cu dumneata ? Ai friguri ?

— Mai rău, nervii... Am vrut să iau nişte picături de valeriană... Dar acum, deh... Hai să bem ceva.

— Protasov se aşeză. Şapoşnikov se ameţi repede. Faţa lui era răvăşită, ochii cenuşii — aprinşi.

— Adio, Protasov, adio. Cred că am să dau în patima beţiei.

— Ei, asta-i ! Ce tot spui ?

— N-ai fost niciodată deportat...

— Omul trebuie să fie tare în orice împrejurări.

— Şapoşnikov abătu din mînă a deznădejde, bău un

— pahar de votcă, se crispă şi' scuipă printre dinţi ca un beţiv nărăvit.

— —. Teoretic vorbind, ai dreptate — spuse el. — Practic însă, unii dintre noi fie că se alcoolizează cu totul, fie că-şi curmă zilele. Uneori se întîmplă şi mai rău : se însoară cu _ fete de negustori şi pornesc cu mărfuri în taiga să-i jecmănească pe tunguşi.

— Mai bine să fugi.

— De acord. Dar sînt obosit... Nu mai am putere nici să trăiesc... Şi simt că,...

— Lasă, nu te mai gîndi la asta.

— Bea, Protasov.

— Ciocniră şi goliră paharele. Neobişnuit cu băutura, Protasov înghiţi în silă votca proastă.

— Ascultă-mă, Şapoşnikov... Dă-mi ciorna raportului pe care 1-a făcut procurorul.

— De ce ?

— îmi trebuie.

— Nu cred că vei reuşi să-1 foloseşti cum trebuie.

— Mă voi ghida după împrejurări.

— Şapoşnikov oftă, se crispă din nou, se scărpină după ureche şi încuviinţă :

— Ţi-1 dau.

— Apoi, clătinîndu-se, se apropie de fereastră. Cu mîinile la spate, se uita prin geam afară, în întuneric, cu privirile aţintite în gol. Se gheboşase. Umerii îi tremurau. Stingherit, Protasov începu să fluiere încetişor o melodie.

— Simt că şi eu în curînd... mă duc pe urmele fratelui meu — răsună de la fereastră glasul dogit al lui Şapoşnikov. — Mi-e frică totuşi,.. Neantul. Pieirea conştiinţei...

— Protasov tăcea. Tovărăşia oamenilor beţi îi era insuportabilă. Se pregăti deci să plece.

— Şapoşnikov se răsuci deodată pe călcîie, ridică pumnii şi, pierzmdu-işi echilibrul, se prăbuşi- pe laviţă.

— E un ticălos, tlri nemernic ! — strigă el bîlbîindu-se cumplit. — Aşa să-i spui... Nu, n-am să-mi pierd minţile pînă^nu-1 răzbun pe fratele meu ! Iar dacă înnebunesc, o să vin la el şi nebun.

— _ Apoi, suispinînd ca o femeie, se izbi cu ceafa de perete şi-şi acoperi faţa cu palmele. Plînsul lui întretăiat aducea cu lătratul unui cîine.

— Sînt o cîtime imaginară ! O cîtime imaginară ! — zbieră el, suflîndu-şi nasul. — Sînt rădăcina pătrată din minus unu... Dispreţuieşte-mă, Protasov... Eu nu s'înt eu.

— Deodată Protasov fu săgetat de un gînd ciudat : omul acesta n-o fi chiar Şapoşnikov cel cu pricina, unul din eroii romanului cu Anfisa ? Nu cumva toată povestea născocită despre fratele lui era aiureala unui nebun ? Protasov cunoştea prea bine, din spusele lui Ilia Sohatîh, toate amănuntele vieţii Gromovilor din satul Medvedevo. Ei, • drăcia dracului ! Să fie oare cu putinţă?!

— Gîndul acesta îl tulbură. Cele două păhăruţe de votca pe care le băuse îi împăienjeniseră mintea. închise ochii şi căută să se concentreze. La dracu ! Ce absurditate !

— Deodată tresări ca atins de un fier rece. Şapoşnikov îl privea de aproape. Lampa cu petrol abia dacă mai pîlpîia. Faţa lui Şapoşnikov era buimacă., udă de lacrimi, jalnică. Se căznea să zîmbească şi, ţin'îndu-1 pe Protasov de mînă, îl ameninţa glumeţ cu degetul.

— Ştiu la ce te gîndeşti. Prostii, ha-ha !... Prostii! Fratele meu a pierit în flăcări. Este un adevăr tot atît de convenţional ca şi cel ce afirmă că unu împărţit la zero este egal cu infinitul...

— Convenţional ? — întrebă Protasov, privind cu teamă în ochii lui aprinşi. — Fratele dumitale se bîlbîia, dumneata te bîlbîi... E cam...

— Da, mă bîlbîi, cînd sînt băut sau tulburat... O meteahnă ereditară. Bunicul nostru a fost alcoolic, tata - la fel...

— Eşti deportat de mulţ ?

— Te rog, fără interogatorii. Ţi-am spus doar că... Adică... Destul, dragul meu prieten, destul, destul. — Scoase din buzunar o cîrpă şi-şi suflă nasul. — Am... am suferit... prea mult. Şi crede-mă, îmi pare rău că mă despart de dumneata. Satul nostru se cheamă Război[x]... Cu asta am spus tot.

— Se îmbrăţişară. Lupul şi celelalte vietăţi mari şi mici îl petrecută pe Protasov cu o privire tristă.

— O clipă... — spuse Protasov, oprindu-se în prag. — Lasă-mă s-o văd încă o dată...

— Pe Anfisa ? Nu, nu.

— De ce ?

— Scărpiriîndu-şi şoldul cu toate degetele şi clătinîndu-se pe picioare, Şapoşnikov izbucni într-un rîs dogit:

— Sînt ge... gelos, mă înţelegi... Gelos.

— Şi faţa lui împietri deodată.

— Convoiul înainta pe drumul cel mai scurt, pietruit de Gromov. Cei doi bătrîni călătoreau însă pe drumul cel vechi, prin sate şi cătune, unde puteau să schimbe caii. în ziua a doua a călătoriei, zăriră de departe o trăsură împotmolită pînă la loitre în glod, cu hulubele ridicate în sus, iar la marginea drumului — un cal plin pînă la urechi de noroi, priponit de un copac. în trăsură era un om care citea ziarul. Ajunseră în dreptul lui.

— Iliuşa ! Tu eşti ?

— Eu, Inokenti Filatîci... Bine aţi venit !

— De cînd aştepţi aici ?

— De dimineaţă. Să tot fie vreo patru ceasuri. Vizitiul a plecat călare pe lăturaş să aducă oameni. Ne-am împotmolit zdravăn. Se cheamă *tioretic* că-i drum şi, cînd colo, e o adevărată mocirlă. Da' cine-i cu dumneavoastră ?

— Un prieten — răspunse Gruzdev.

— Cu obrazul înfundat în gulerul surtucului de postav,

— Ivan Ivanîci îşi arcui spre Ilia sprîncenele stufoase şi întoarse capul.

— Mă duc la debarcader. A sosit o *tiligramă...* I-a sosit lui Prohor Petrovici mobila *fason lux!* — strigă în urma călătorilor Ilia Sohatîh. — Patronul petrece la

— Cum ai zis ? Petrece ? Ha-ha ! Foarte bine.

— Ajunseră în preajma satului Gulkina abia către seară.

— Sărăriile lui Gromov se aflau cam la o verstă depărtare, între două lacuri. Era zi de lucru, dar dinspre sat vîntul aducea crîmpeie de cîntece şi larmă. De-a curmezişul drumului zăcea un ţăran beat. O bătrînă cherchelită se tîra de-a lungul gardului de nuiele, vorbind de una singură. Prin faţa drumeţilor trecură în goană cîţiva viţei cu coada în vînt. în ceair trăgea să moară un bătrîn văcar care băuse .peste măsură. Douăzeci de cocoşi începură să trâmbiţeze cu glasuri de beţivi. Tot văzduhul era îmbibat de duhoarea rachiului. O armonică îi zicea de mama focului şi mai multe glasuri îi ţineau isonul, fiecare în felul său, în timp ce un bas puternic copleşea totul.

— E Ferapont — ghici Inokenti Filatîci îndată ce intrară în sătucul cherchelit. — Avem un diacon nou, un prieten de-al , lui Prohor Petrovici, fost fierar. Opreşte!

— Sus., pe un tăpşan care .cobora lin spre fluviu, zăriră o luntre mare, eu zece lopeţi. La spate se înălţa Prohor, gol puşcă, în toată splendoarea neruşinării sale. Chefuise toată noaptea şi era încă beat. Avea grumazul vînjos şi umerii plini. Trupul lui alb începuse să-şi piardă liniile zvelte şi pe sub piele se depunea treptat osînza desfrîului şi a îmbogăţirii. în mişcările lui, în glasul şi în privirea ochilor săi împăienjeniţi de beţie, buhăiţi se citea un dezmăţ sălbatic, înconjurat de .o droaie de fete şi de neveste petrecăreţe, de o ciurdă gălăgioasă de copiii, se simţea în apele sale, întocmai ca Poseidon[1] înconjurat de amfitride. Nu-i păsa de nimeni! Ce însemna mulţimea pentru el ? Putea s-o cumpere cu o nimica toată. Pentru cinci copeici, pentru un pahar de votcă l-ar fi urmat şi în foc. Putea s-o facă să se tîraseă la picioarele lui în patru labe, să-i pupe burta de negustor. Numai să cuteze să crîcnească satul înrobit de el ! La un semn al stăpînului, starostele şi ipistatul ar ridica de prin Ogrăzi toate vacile şi toţi caii oamenilor pentru neplata datoriilor. Astăzi, însă, stăpînul părea plin de bunăvoinţă, căci era beat, după cum beată era şi mulţimea care îşi făcea de cap de dimineaţă, laolaltă cu el. Hei, bieţii oameni, amară bucurie aveau şi ei !

I Jaf, tîlhărie (în limba rusă) (n. trad.). 206

— Prohor stătea- proţăpit în luntre, ţinîndu-se bine de

— Domle ataman ! — dădu glas diaconul care stătea tot în picioare la provă, în rubaşcă roşie îşi cu nădragi căzăceşti de mătase. — Nu zăreşti nimic pe valuri ?[1]
— Nimic — răspunse grav Prohor, cercetînd, cu mîna streaşină la ochi, întinsul fluviului, apoi făcu semn ca un dirijor de orchestră.
— Un cor strident de ţărani şi neveste începu să cînte, însoţit de chiote şi şuierături :

— \ Nu zăre-e-ești nim-ic pe valuri...

— Hei, pe va-aluri !
— Doar. o lotcă ră-ă-ătăcită...

— Trage! Trage vîrtos! — poruncîră ipistatul ?i pristavul, ameţiţi, cu bărbile pline de bale. Opintin- du-se vîrtos în funii, vreo cincizeci de neveste şi fete cherchelite trăgeau luntrea pe pajişte în jos, către apă. Cinci ţărani beţi turtă o împingeau cu toată rîvna din spate, cădeau şi-şi rupeau dinţii.
— Trageţi mai cu inimă, fetelor ! — le îndemna Prohor. — Aveţi de la mine cîte un galben !'
— Nevestele mai neruşinate întorceau capul spre Pro- hor, îşi dădeau coate şi rîdeau. Fetelor le era ruşine să se întoarcă. Poate doar aşa, strecurau o privire pe sub mînă, printre degete. Tare ar fi vrut însă să se uite.
— Luntrea scîrţîia din încheieturi, bărbaţii împingeau vîrtos, femeile aruncau vorbe zeflemitoare spre Prohor, care se înălţa despuiat, iar luntrea îşi lua vînt la vale.
— Te scalzi, jupîne ? — strigau nevestele.
— Mă scald cu fetele şi cu nevestele.
— Mai pune-ţi pofta-n cui ! Apa-i rece ca gheaţa.
— Vă încălzesc eu cu coniac şi cu lichior...
— Ia te uită ! Vrea să se chiorască la muieri despu- iete!... Lasă, lasă că-i spunem noi nevestei matale... Aşteaptă numai...
— Stai ! ! — răcni deodată diaconul Ferapont. Toată lumea tresări şi se îndreptă din spate. — Domle ata- man ! Nu Vezi nimic în luntrea aia ?
— Nimic — răspunse Prohor şi dădu iar din mîini ca un dirijor. Corul zbieră :
— Doar o pî-î-înză nî se-ara-ată...

— Ivan Ivanovici se ridicase în trăsură. Ochii îi sticleau ca gheaţa în bătaia soarelui. Din ei picurau lacrimi.
— Asta o fi Prohor ?
— Vocea lui tremura, buzele neumbrite de mustăţi se strîmbaseră într-o grimasă.
— Da — răspunse Inokenti Filatîci. — El e.

—

I Aluzie la cuvintele unui cîntec popular (n. trad.).

PARTEA A ŞASEA

—

— Cum să nu fiu ! Aicea-s ! Bine v-am găsit, fraţilor !

Şi, de pe un pat din colţ, din întuneric, ieşi la lumină un om pocîltit, uscăţiv, cu spinarea ca o scîndură şi cu picioarele subţiri ca prăjinile.

Muncitorii rîdeau bucuroşi, strîngînd care mai de care mîna prietenului drag: „Ia o ţigară", „Na o lipie", „Hai, bea şi tu o cană de ceai", „Hei, nevestelor, ia turnaţi-i tovarăşului un pic de lapte !"

în baraca aceea locuiau săpătorii care lucrau la drumuri.

Se bea ceai eu zahăr „pe muşcate", „pe linse" şi „pe privite" şi se dezbăteau aceleaşi şi aceleaşi subiecte şi plîngeri, de care li se acrise tuturor de atîta amar de vreme.

— O fi el om de treabă Protasov, da' tot boier este. Ne-a deschis numai pofta şi pe urmă a amuţit. Ce facem acu ?

— Asta se cheamă politică de aşteptare — răspunse Grişa Golovan, ronţăind lipia uscată cu dinţii săi tineri, dar stricaţi de viaţa dusă în taiga. — Asta se mai cheamă acumulare de forţe. Ei bine, încuviinţez întru totul politica lui Protasov. Atîta timp cît nu avem o organizaţie muncitorească, nu avem fonduri de rezervă, ar fi o prostie să facem grevă. Voi o să-i prezentaţi patronului cererile voastre, iar el o să vă arate cotul. Voi o să faceţi grevă, iar lui puţin o să-i pese. Voi o să vă repeziţi la el cu pumnii, iar el o să tragă în voi cu tunul, cu armele, o să vă biciuiască cu harapnicele...

— Ho, Golovan, ho! Aici ai cam luat-o razna ! — strigară în cor bărbaţii şi flăcăii mai aprinşi. — Dacă facem grevă, ticălosul ăla crapă după o săptămînă... Dar vorba aceea, să lucrăm cu cap, toţi laolaltă. O să fie nevoit să plătească vistieriei sumedenie de bani drept despăgubiri. Şi de n-o face, stăpînirea odată ţi-1 bagă la răcoare !

— Nu mai spune ! Ha, stăpînirea ! — Şi Grişa Golovan trînti de duşumea şapca lui soioasă de student, cu paspol albastru. — Ia spuneţi-mi, drăguţilor, ce oameni credeţi voi că sînt la vistieria aceea a stăpînirii ? Unul mai tîlhar ca altul. Nu, fraţilor, mai bine astîmpăra- ţi-vă...

O vreme, în • baracă domni tăcerea. Se auzea doar cum pufnesc pe nări, cum răsuflă zgomotos oamenii. Grişa Golovan tuşi în pumn, îşi vîrî mîinile în mîneeile cămăşii de pînză ţărănească, zăbovind dinadins, vrînd parcă să pipăie starea de spirit a muncitorilor. în cele din urmă spuse, zgribulindu-se înfrigurat :

— Băieţi! Trăiţi în condiţiile unei crunte samavolnicii şi împilări. Să începem cu contractele. Nu mai vorbesc de orele de muncă, nici de simbriile voastre amărîte. Contractele sînt cît se poate de înrobitoare.

— Aşa-i, aşa-i ! — strigau oamenii, îmbulzindu-se în jurul lui. — Ne-am băgat aici ca şobolanul în capcană. Ne-am pîrlit rău de tot.

— Tocmai aici e robia cea mai grea, băieţi — ridică glasul agitatorul, „vorbitorul", căutînd să domine larma. — Administraţia se obligă să plătească drumul de întoarcere acasă numai pentru acei muncitori al căror soroc de muncă s-a împlinit. Cei daţi afară pentru vreo vină n-au decît să se întoarcă acasă .cum. or şti. Ce te faci ? Unii sînt veniţi de la trei mii sau chiar cinci mii de verste depărtare. De aceea vă temeţi cu toţii să ră- mîneţi fără lucru şi fără pîine în mijlocul taigalei. E drept că asta-i îngrozitor. E robia cea mai grea. Asta vă face să vă împăcaţi cu orice, să vă supuneţi la orice şi să le răbdatt dp toate... Afurisit să fie Gromov ! Dar staţi puţin, băieţi., aveţi un pic de răbdare ! — Şi Grişa ameninţă aprig cu pumnii. Ochii săi arzători mai-mai să-i iasă din orbite. — Va veni ziua, băieţi, cînd noi... Adică... Haideţi să trecem acu mai departe...

Se avîntase o clipă ca un porumbel aruncat în sus de un băieţaş, dar coborîse îndată pe pămînt, ca şi cînd ar fi văzut un vultur plutind în văzduhuri. Firea lui aprinsă îl îndemna mereu pe tînărul agitator să cheme oamenii la lupta politică, la insurecţie. Dar comitetul local de grevă, adăpostit conspirativ chiar în aşezarea muncitorească, preconiza tactica prudenţei celei mai mari : la adunări să nu se permită discursuri cu caracter politic, oratorii prea înflăcăraţi să fie traşi jos de pe butoi, iar lupta să fie treptat îndrumată pe un făgaş pur economic spre a nu da prilej poliţiei să treacă la represiuni înainte de vreme.

— Ar trebui să vă alegeţi un şef de baracă, un staroste — propuse Grişa.

Şi starostele fu ales.

— Ce trebuie să fac ? Lămureşte adunarea... — se rugă alesul, Emelian Lojkin, un bătrîn încă voinic, cu nasul neobişnuit de mare.

— Ascultaţi, tovarăşi ! — începu Grişa Golovan, ridicîndu-se în picioare. — Starostele e stăpînul barăcii, cu puteri nelimitate. El e cel care veghează ca în baracă să domnească liniştea, să nu fie bătăi, nici beţii. în caz de

grevă, starostele are grijă să se păstreze disciplina, veghează ca muncitorii să nu meargă pe la funcţionari şi să vorbească cu ei pe ascuns. O să vă dăm noi mai tîrziu instrucţiunile necesare... Deocamdată, tovarăşi, fiindcă a venit vorba, să propunem delegaţi, cîte doi de fiecare sută de muncitori. Aceştia vor intra mai tîrziu în comitetul muncitoresc care va conduce greva.

— Aşadar, tot facem grevă ?

— Grişa Golovan îşi îndesă pe cap şapca de student, zîmbi şi, după o oarecare şovăială, răspunse :

— Da !

— în altă baracă lucra Petea Knijnik. Aducea a cerşetor. în mînă avea un coşuleţ pentru pomeni, iar în sîn — fel de fel de cărţulii. Cu funcţionarii şi cu poliţaii se purta slugarnic, mieros. Celor mari nici nu le trecea prin cap că Petea ar putea fi agitator.

— Fraţilor ! — spuse el muncitorilor dulgheri. — Nu care cumva sînt printre voi urechi de prisos ? Cum vedeţi voi greva ? V-a mai vorbit careva de ea ? — Petea se aşeză şi-şi şterse obrazul cu mîneca hainei cîr- pite. — Mă frig de sete. — După ce bău apă, rîgîi ca după **o** masă îmbelşugată **şi** bărbuţa-i alburie, ca **o co**diţă, îi tremură. — Şi aşa, măi băieţi... Cum zisei... Să vă pregătiţi şi voi de grevă... Pare-mi-se că se coace...

— Scotocind în desagă, agitatorul scoase din ea trei broşurele roşii.

— — Luaţi-le şi citiţi-le. Aveţi printre voi ştiutori de carte ? Cărţuliile astea sînt foarte folositoare. Iar acum, tovarăşi, să alegem un staroste al barăcii şi să vedem cam ce oameni am putea propune pentru comitetul muncitoresc...

— Astfel se scurgea timpul. După ce îmbuca ceva şi stătea de vorbă cu oamenii, Petea îşi lua rămas bun şi pleca.

— Printre muncitorii de la uzina metalurgică acţiona letonul Martîn, un bărbat de patruzeci de ani, care fusese la ocnă timp de patfu ani. O activitate asemănă- toare se desfăşura şi printre muncitorii forestieri şi bă- ieşi.

— Se formaseră îrntîi grupe de cîte cinci- zece oameni. Ele creşteau, se întăreau, prindeau tot mai mult cheag, transformîndu-se treptat în grupuri mai mari. în mintea acestor muncitori aleşi se înrădăcina, încetul cu încetul, conştiinţa slăbiciunii lor ca indivizi şi a puterii colectivului, noţiunea luptei de clasă şi- ura faţă de ex- ploatatori.

— Noaptea, în „Foişorul ide veghe" stătea de pază Kon- stantin Farkov. Prohor avea o nemărginită încredere în el. Farkov era bătrîn, dar avea ochii ageri şi nervii tari, astfel încît nu-1 putea doborî somnul.

— Miezul nopţii. Afară bătea un vînt puternic. Turnul scîrţîia şi vîrful lui se legăna uşor. Sfredelind cu privirea depărtările, Konstantin Farkov veghea cu ochii în patru, dar chiar şi pentru un om deprins cu taigaua, zarea întunecată şi plină de mister era de nepătruns.

— „Arde undeva" — îl străfulgeră deodată un gînd. La început, parcă s-ar fii scăpărat un chibrit în beznă. Flăcăruia licărise doar în faţa ochilor săi, pîlpîise o clipă şi pierise. „Mi s-a năzărit" — îşi zise Farkov. Dar hăit-departe, parcă iar voia să-şi aprindă cineva o ţigară. Şi nu era un singur om, ci doi, căci se aprinseră deodată două chibrituri şi, un pic mai tîrziu, un al treilea. Du- cîndu-şi binoclul la ochi, Farkov privea luminiţele. „Arde undeva" — îşi zise el fără a se mai îndoi, chibzuind ce e de făcut. Chibriturile nu se- stingeau. Aler- gînd şi înlănţuindu-se, flăcările încingeau o horă zburdalnică. — ţ„Trebuie să fie cam la douăzeci, patruzeci, ba chiar la o sută de verste. Nu pot să-mi dau seama..." Trase de jfrînghie, se uită în jos, mai aşteptă oleacă şi ■trase din nou.

— Hei ! Ce vrei ?! — se auzi ca de suib pămînt un glas de bătrîn.

— Fedotîci, tu eşti ?

— Ba-i vaca neagră ! Cine vrei să fie ?

— Arde în taiga. M-auzi ?

— De bună seamă ! Ce zici, să trag cu tunul ?

— N-are rost... Vesteşte-1 pe jupînu la *tilifon!*

— Fedotîci gemu, se întoarse cu spatele în vînt, îşi făcu

— nevoile şi porni şontîc-şoptîc spre cămăruţa lui.

— Aleo, aleo ! Matale eşti, Prohor Petrovici ? Arde în taiga ! A văzut Farkov de sus şi mi-a poruncit să-ţi spun... — bolborosea Fedotîci buimac de somn, tuşind în receptor.

— Prohor tresări şi-i strigă :

— Scoală lumea ! Trage cu tunul ! Pune mai mult praf de puşcă !

— Las' că ştiu... N-o să mă înveţi mătăluţă... Să închid *tilifonu*, ai ? Aleo ! Aleo !

— Bubuitul năprasnic al tunului cutremură din temelie tot turnul. Konstantin Farkov se clătină, împungînd cu nasul înainte, apoi căzu pe şezut. O ciurdă de urşi, care se încăieraseră prin apropiere, se opriră o clipă, apoi, răcnind scurt, părăsiră ursoaica şi o luară la fugă, care încotro, crăcănaţi.

— Prohor Petrovici sosi în goana calului şi urcă într-un suflet cei patruzeci de stînjeni ai turnului. Era ora două după miezul nopţii. Luminiţele din depărtare ardeau acum mai viu, raza în care se aprindeau şi licăreau se lăţea tot mai mult.

— Nu-i nici o primejdie — spuse Prohor. — E departe.

— O fi departe, da' vezi că vîntul bate încoace şi asta nu-i a bună... Vorba aceea, fă cum crezi. E averea matale.

— Vîntul o să înceteze — răspunse Prohor, cu siguranţa lui dintotdeauna. — Mă duc să mă culc. Rămîi mai departe de pază.

— Într-adevăr, spre dimineaţă vîntul se potoli. La toate întreprinderile munca îşi urma cursul obişnuit. Ziua părea că va trece în linişte. Către seară însă, vîntul cel primejdios începu să-şi facă iar de cap.

— Din vîrful turnului se zăreau trîmbe de fum negru, atîrnînd deasupra locului unde izbucnise incendiul. S-ar fi zis că acolo, în zare, îşi fumau lulelele mii de ţigani strînşi roată în jurul unor focuri de vreascuri. Văzduhul se întuneca tot mai mult. Cerul îşi pierdea culoarea sa albastră, tulburîndu-se. Scăpătînd spre asfinţit, soarele arunca pe pămînt o umbră ameninţătoare, gălbuie. Vîntul sufla acum stăruitor, din plin, înteţindu-se tot mai mult. Aripile lui miroseau a ars. Legănîndu-se alene, taigaua vuia neîncetat. întreaga fire îşi schimbase înfăţişarea. Copacii şopoteau între ei enigmatic şi trist, cîrduri de păsări treceau pe deasupra turnului înspre fluviu şi în zborul lor se simţea zăpăceala, spaima.

— Prohor era moborît, neliniştit. Se duse în turn.

— Vîntul se înteţea. Turnul seîrţîia din toate încheieturile. Vîrful lui se legăna încoace şi încolo, dîndu-i ameţeli lui Farkov. Soarele asfinţise în norii de fum. Ochiul nu izbutea să desluşească pe cer stelele, atît de luminoase de obicei seara.

— Ei, ce s-aude ?

— Farkov îşi pironi privirea spre luminiţele care licăreau în zare şi răspunse :

— Dacă ar fi după mine, Prohor Petrov, aş zice că trebuie să iei măsuri.

— Ce anume ? Să fac şanţuri ?

— Nu cred să fie de folos şanţurile. Vezi că dacă se lăţeşte pălălaia, s-ar putea să fie nevoie de un foc de întâmpinare.

— Foc de întîmpinare ? Cum adică ?

— Am ameţit de tot — spuse Farkov, aşezîndu-se de-a dreptul pe duşumea. Apoi începu să explice metodele la care se recurgea pentru stingerea incendiilor din taiga.

— Dacă nu faci la vreme ce trebuie, poţi să pierzi tot — spuse el pufăind din lulea. — îmi aduc aminte, o dată au ars pînă în cernelii un sat mare şi două cătune. Focul s-a întins pe trei sute de verste.

— Ce vorbeşti ?!

— Crede-mă cînd îţi spun. S-ar putea întîmpla să-ţi cauţi scăpare în rîu, numai în izmene, să te vîri în apă pînă la gît. Ascultă-mă pe mine.

— Fără să mai scoată o vorbă, Prohor plecă acasă. îi telefonă pristavului, apoi lui Inokenti Filatîci. Amîndoi îi răspunseră în doi peri : „Poate c-om avea noroc" şi „Doamne fereşte". Lui Prohor îi păru rău că nu sînt acolo nici Nina, nici Protasov. Părintele Alexandr îi propuse să slujească la biserică o vecernie cu răgăciuni şi acatiste. Prohor îşi pierdu capul: nu mai ştia ce să facă.

— **2**

— O bubuitură, două, trei cutremurară taigaua, ridicîn- du-i în picioare pe toţi muncitorii.

— Noaptea, tîrziu. Spre apus, cerul pîlpîia învăpăiat, încolo —- beznă. Vuind, vîntul pieptăna cetina taigalei, încovoia copacii spre pămînt. în case licăreau lumini. Pe uliţe răsunau glasuri destrămate de vînt. Prohor sosi în^ goana calului la biroul său de vară din ţyrn, în urma **lui veni în fugă şi lupul.**

— Spintecând noaptea, din turn porniră în toate direcţiile porunci telefonice. Glăsuiau în linii mari : „Să se trimită în taiga spre a combate focul trei sute de tăietori şi săpători, să se doboare copacii pe o întindere mare, să se sape şanţuri". De pe teren, Prohor primea

obiecţii sfioase, sunînd cam astfel : „Să aşteptăm să se lumineze de ziuă, acum în taiga e întuneric, oamenii şe pot rătăci. Ar trebui organizată alimentarea, muncitorilor să li se dea votcă pentru a fi îmbărbătaţi, căci altfel nu fac treabă." Drept răspuns, Prohor poruncea: „Fără vorbă !"

— Făcură apel la oameni. Doritori se găsiră destui : de ce nu s-ar plimba prin taiga în loc să se spetească muncind ? Din diferite sectoare ce se aflau la cinci, zece, cincisprezece verste depărtare unele de altele, porniră grupuri mici de muncitori, călări şi pe jos. înaintau prin întuneric pe drumuri şi pe cărări, cîntînd şi chiuind ca să sperie fiarele.

— Prohor se sui în vîrful turnului. Pălăria îi zbură din cap, o ramură de brad, purtată de vijelie, îl şfichiui în obraz. Frunzele veştede zburau prin văzduh, răsu- cindu-se şi foşnind. Vîntul îl ciufulea, smulgea hainele de pe el, se strecura prin mîneci, îngheţîndu-1.

— A sosit domnul Protasov !... — izbucni din întunericul de jos, aidoma unei rachete, un glas.

— Cînd?!

— Adineauri !

— în ochii lui Prohor străluci o umbră de bucurie : îngrijorarea din sufletul lui se mai potoli.

— Focul se întindea tot mai mult. Părea să fie cam la douăzeci şi cinci de verste depărtare, dar, cotind spre stînga, începuse să ameninţe moara cea nouă, două fabrici de cherestea şi sectorul plutăritului, unde se aflau stive întregi de bîrne. Covorul întunecat al taigalei se vedea de sus ca în palmă. în depărtare se revărsa încet rîul de foc. Stropii de flăcări erau zvîrliţi de vînt departe, înaintea pîrjolului, iscînd focare noi, pe care lava de jar le ajungea curînd. Da, era nevoie de eforturi eroice, stihia oarbă a naturii putea fi biruită tot cu ajutorul unei stihii. Dacă nu se potolea vijelia, totul avea să se prefacă în scrum.

— Prohor coborî scara, tropăind zgomotos cu cizmele, în barba şi în părul lui rămăseseră prinse gunoaie, frunze şi cetină. în inima lui clocotea o mînie cumplită, stîrnită de foc, de noapte şi de furtună. „Repede, să stau de vorbă cît mai repede cu Protasov..."

— închis în birou, lupul scheuna, zgîriind uşa cu ghearele. Apele fluviului vuiau, lovind în stînci.

— Soarele se ridicase în slava cerului şi dogorea pămîn- tul. Prin văzduhul înecat în fum, părea un glob galben- roşcat de metal topit, pe cale de răcire. Zările nu se mai vedeau, spaţiul se restrînsese, depărtările pieriseră. Pretutindeni era o mare de fum. Viaţa reală nu exista decît în apropiere : case, copaci, găini, oameni ce se tîrau anevoie pe jos. Tot ce era mai departe pălea, se estompa, ,îşi pierdea contururile şi, cu cît se depărta mai muk, cu atît se învăluia în negura tot mai deasă a fumului.

— Nemărginirea era acum mică cît o odaie.

— De jur împrejur, oriunde îţi aruncai privirea de pe insuliţa aceea reală de viaţă, oriunde aruncai o piatră, şi privirea şi piatra se cufundau într-un fel de basm albăstrui care te împresura de pretutindeni. Părea că dacă vîntul ar bate mai tare, basmul s-ar spulbera îndată, s-ar mistui în nefiinţă, rămînînd doar insuliţa pustie a realităţii şi tu, omul, pe ea.

— Vîntul încetă însă pe neaşteptate. îşi îndeplinise menirea, aţîţînd flăcările, apoi se potolise. Pretutindeni domnea acum o neclintire mută. Ramurile mestecenilor atîrnau jalnice, o veveriţă ronţăia alune într-un vîrf tăcut de cedru, de unde cojile cădeau drept în jos. Mus- culiţele se adunaseră într-o coloană verticală, compactă, al cărei vîrf se pierdea în înălţimi. Valurile Fluviului

— Mohorît se domoliseră şi ele. Intr-un cuvînt, în natură domnea liniştea şi pacea.

— Şi totuşi deasupra focului se năşteau de la sine vîr- tejuri şi puhoaie dogoritoare. Aprinzîndu-se, clocotind, trezeau, încetul cu încetul, văzduhul adormit, îl legănau şi-1 trăgeau în vîltorile lor. Din vîrful turnului, ochiul zărea o privelişte stranie : vîrtejuri ce sie învolburau deasupra incendiului pe o zi calmă, fără vînt, pălălăi de foc ce se întindeau tot mai mult, tot mai nestăpînit.

— Pentru orice cunoscător al taigalei era limpede ca ziua că focul nu se va stinge. Lucrul acesta î'l înţelegea şi Prohor. încă o zi-două şi marea de flăcări, după ce va fi mistuit în calea ei casele, uzinale, morile, totul, se va avînta uşor peste Fluviul Mohorît, ducînd şi acolo pîrjolul nimicitor.

— Prohor alergă la administraţie :

— Andrei Andreici ! Trebuie neapărat să-i scoatem în taiga fără întîrziere pe toţi muncitorii. La doborîrea

copacilor lucrează numai trei sute de oameni... Ar trebui să iasă toţi...

— Protasov nu-i răspunse numaidecît. Prohor îi observă tulburarea, dar nu o pricepu de îndată.

— Ai auzit ?

— Am auzit.

— Căzîndu-i de pe nas, *pince-nez-ul* lui Protasov tremură un timp, în vîrful şiretului.

— ...Ziua de lucru se sfîrşise. Prin ceaţa cenuşie, muncitorii ieşeau de la întreprinderi, îndreptîndu-se spre casele lor. Gardienii alergau călare de la o baracă la alta, de la un capăt la altul, chemînd muncitorii să se adune în faţa administraţiei, împreună cu nevestele şi cu copiii mai mari.

— Pentru ce ?

— Ca să stingem focul...

— în barăci şi bordeie, la exploatările aurifere şi în hăţişul pădurii, oamenii se vînzoleau, lărmuiau, strigau care mai ide care că nu vor ieşi să stingă focul. întîi să se roage patronul de ei, să-i plătească. Altminteri —

— cotul ! Starostii din barăci şi delegaţii îi chemau la ordine pe cei mai gălăgioşi, propunîndu-le să discute chestiunea serios.

— Spre biroul din turn, spre Prohor, zburau de pretutindeni rapoarte telefonice : „Oamenii sînt obosiţi, vor să se odihnească, nu ies în taiga". Prohor se înfuria, pentru'ca îndată să se simtă demoralizat.

— Protasov cutreiera taigaua călare, vizitînd barăcile. Muncitorii îl întîmpinau cu urale, cu vălmăşag de glasuri, cu zarvă. Inginerul nu înţelegea, ce vor. Ceru că delegaţii lor să ia cuvîntul pe rînd. Aceştia prezentau revendicările muncitorilor. Protasov le făgăduia să vorbească serios eu patronul şi—ii ruga să-şi dea silinţa, în cazul cînd Gromov ar face anumite concesii. Din mulţime izbucnea atunci o furtună de strigăte.

— Fireşte ! Muncim fiecare cît cinci... Ne dăm şi viaţa ! Da' ce, parcă noi nu înţelegem ?

— Atunci, băieţi, vieniţi cu mine la administraţie... Luaţi cu voi ferăstraie şi topoare...

— Şi Protasov pornea mai departe.

— Astfel se petrecuseră lucrurile în mai multe barăci. In sectoarele mai îndepărtate acţionau în acelaşi chip tehnicianul Matveev, învăţătorul Trubin şi cîţiva „politici".

— La exploatările aurifere „Dostan" şi „Novîi" lucrurile nu erau atît de limpezi. Elementele instabile, băieşii, şleahta de vagabonzi, toată adunătura de prin exploatări, amestecată cu băieşii clandestini, cu tot soiul de cuţitari, care trăiau printre ei pe ascuns, era cît se poate de îndărătnică. „Şleahta" aceea nărăvită în rele nu putea fi ţinută în frîu decît de Foma Grigorievici Ezdakov, spaima muncitorilor. Dar acesta plecase de trei zile în taiga împreună cu pristavâl şi cu Farkov, spre a lupta împotriva incendiului.

— Adu-ni-1 încoa pe Ezdakov, cîinele ăla ticălos, să ne răfuim cu el, arde-l-ar focul ! — zbierau mînioşi băieşii. — Nu ne ducem pînă nu-1 călcăm în picioare, pînă nu-1 băgăm în pămîmt. Aşa să-i spui stăpînului ! Arde-l-ar catranul la ficaţi, în gură şi în călcîie !

— Intre timp se întuneca. Noaptea era tot mai aproape. Tot mai aproape era şi marea de flăcări.

— In ochii lui Prohor se oglindea spaima. Timpul alerga înainte, nu mai stătea locului. Spre a veni de hac pîr- jolului turbat, trebuia dată o lovitură zdrobitoare, cu puteri unite, dar nu era chip să-i urnească din loc pe muncitori.

— Se frămînta în biroul său ca un leu în cuşcă, bătea cu pumnul în masă şi se răstea la Protasov ca la un bă- ieţandru. Cu buzele strînse, Protasov tăcea încordat. Ochii lui aveau sclipiri ironice. Ştia că Prohor fusese înfrînt, că mînia lui însemna neputinţa, că muncitorii erau pe cale de a triumfa.

— Asta ce mai e ? — strigă mînios Prohor şi privirea lui aprinsă parcurse în fugă rîndurile hîrtiei întinse de Protasov. Rupse revendicările transmise în scris de muncitori şi bucăţelele de hîrtie zburară din turn ca nişte fluturi.

— Ia uite ?! Lua-i-ar toţi dracii de ticăloşi, de ne- mernici ! Vor să profite de încurcătura în care mă aflu... N-au pic de conştiinţă, dobitocii, vite fără coarne, nu se tem de dumnezeu ! Astea-s uneltirile du- mitale, Protasov !

— Cererile muncitorilor sînt legitime şi decurg din contractele lor de muncă — răspunse Protasov, zîm- bind în colţurile gurii. — Nu mai e timp de gîndit.

— Slăbeşte-mă, Protasov...

— Mîine dimineaţă sau, cel mai tîrziu seara, s-ar putea să rămîi $ărac lipit pămîntului.

— Taci !

— Linişteşte-te ! — îl povăţui Protasov, pironindu-i cu ochi scînteietori chipul schimonosit de convulsii. — Linişteşte-te, Prohor Petrovici, şi judecă situaţia la rece. Trebuie să scoatem neîntîrziat toţi oamenii la treabă. Dacă ieşi la ei şi-i bruftuluieşti, nu faci decît să pui

— paie peste foc. Muncitorii se vor împrăştia, iar pîrjolul va cuprinde totul. Eu sînt aici inginer-şef şi răspund în faţa conştiinţei mele de întreprinderile ce mi-au fost încredinţate. Am depus multe sforţări pentru bunul lor mers. Te sfătuiesc să-ţi pleci urechea la revendicările muncitorilor. Aceptă-le. în chipul acesta îţi vei salva întreprinderile, familia şi pe dumneata însuţi.

— Prohor încleşta şi descleşta pumnii. în ochii lui, în arcuirile sprâncenelor, în jocul muşchilor feţei i se citeau pe rînd lăcomia, frica, trufia.

— Protasov îşi şterse sudoarea de pe fruntea albă care contrasta cu obrajii bronzaţi de soarele primăverii.

— Prohor Petrovici, preţuiesc inteligenţa, îndrăzneala, iscusinţa cu care iei destinul de coarne...

— îi auzi, Protasov ? Ticăloşii !... îi auzi cum zbiară în faţa administraţiei ?! Dumneata i-ai...

— Da, sînt mii de oameni... Aşteaptă răspunsul du- mitale. Starea lor de spirit e paşnică. Un singur cuvînt al dumitale îi poate linişti.

— Ştiu eu ce cuvînt ! Dar cuvântul acesta nu poate fi rostit...

— Cuvîntul dumitale ar putea să stîrnească în rîndurile lor un mare entuziasm.

— Aha ! Vrei să mă laşi sărac lipit pămîntului, Protasov ?

— Nu. Vreau să te salvez.

— _ Prohor dădu dintr-o dată pe gît rămăşiţa de coniac şi zvîrli şi sticla pe fereastră spre vîlvătaia care cutremura văzduhul.

— Dar dacă focul se va stinge de la sine ? Eşti sigur că va ajunge pînă aici ?

— Sânt sigur — răspunse Protasov. Dumneata eşti şi mai sigur decît mine. Vijelia se va stârni curînd din nou. De o lună de zile timpul a fost foarte călduros. Aşadar, aştept.

— Tremurînd din tot trupul, Prohor îşi vîrî în buzunar două revolvere, fluieră chemînd lupul şi-şi îndesă şapca pe cap.

— Unde sînt cazacii, unde-i pristavul ?! — strigă el. — Am să-i pun să tragă în răzvrătiţii, în nemernicii ăştia de muncitori ! Iar pe leprele de revoluţionari am să-i spînzur de copaci...

— Nu eşti guvernator general... Ceea ce spui nu este decît delirul unui dement.

— Ce-ai zis ?! — răcni Prohor şi izbi atît de năprasnic cu pumnul în masă, încît lupul, care pînă atunci dădu-se din coadă, se lipi de duşumea, iar Protasov tresări şi se dădu înapoi un pas.

— Să mergem.

— Nu te las să ieşi.

— Cum aşa? Dumneata? Pe mine?!

— Faci prostii. Au să te sfîşie în bucăţi.

— Protasov ! Ar trebui să te temi de mine... Te joci de- a revoluţia ?

— Iţi cer să fi drept, şi asta pentru propria dumitale salvare...

— Eşti perfid... Eşti... Lasă-mă să ies !

— Nu... Nu pot să te las.

— Prohor simţi că-i năvăleşte tot sîngele în cap.

— La o parte ! Praf te fac ! — răcni el şi dădu să se repeadă la Protasov. Lupul clănţăni din dinţi şi mîrîi. Protasov vîrî mîna în buzunar, căutînd revolverul. Prohor se dezmetici şi se opri în loc.

— Uşa e închisă — îl preveni Protasov, trăgînd cu coada ochiului spre lupul care se zbîrlise tot. — Cheia e la mine.

— Aha, sînt sechestrat ? Prea bine...

— Smuci receptorul şi strigă la telefon :

— Să vină pristavul ! Să vină Filka Şkvoren ! Cazacii!

— Pristavul se află la cincisprezece verste de aici, iar cazacilor n-ai dreptul să le comanzi.

— Prohor trînti receptorul şi căzu în jilţ, tremurînd de furie.

— Protasov, Andrei Andreici... Ce faci cu mine ?

— I-am dat Ninei Iakovlevna cuvîntul meu că te voi apăra de toate relele. Nu te pot lăsa să-ţi rişti

— viaţă. Repet : muncitorii ar fi în stare să te sfîşie în bucăţi.

— Urmă un răstimp de tăcere. Prohor răsufla greu. Simţea că viaţa clocotitoare din el, înlănţuită în clipa aceea, era pe punctul de a-1 înăbuşi. Lupul lingea mîinile stăpînului său, care atîrnau fără vlagă. Prin mintea răvăşită a lui Prohor trecea în goană o troică îndrăcită, se auzeau clinchete de zurgălăi. în sania acoperită se aflau Nina şi Protasov. Faţa Ninei era luminată de fericire. îi zîmbea lui Protasov şi-i spunea : „Te iubesc".

— O durere ascuţită îşi înfipse tăişul în inima lui Prohor. Prin fereastră se vedea licărul cerului învă-păiat, se auzea glasul înnebunit a lui Farkov :

— Prohor Petrov ! Prohor ! Deschide ! Hei !...

— Prohor se repezi la fereastrăi Calul lui Farkov era

— numai spume. Protasov coborî în grabă şi deschise uşa. Urcară tustrei în vîrful turnului. O privelişte înspăi- mîntătoare îi zgudui pe Protasov şi pe Prohor. Văzut prin binoclu, pîrjolul părea că e aproape de tot, că nu mai există nici o salvare.

— Repede, Prohor Petrov ! Grăbeşte-te...

— Scoţînd un geamăt, Prohor se repezi în jos pe scară :

— Iată ce-ai făcut, Protasov...

— _ Porni în goană călare. în urma lui veneau Protasov şi Farkov. Umplînd tot cîmpul, mii de muncitori se adunaseră în jurul focurilor.

— Băieţi ! Oameni buni ! Copiii mei ! — strigă Prohor sugrumat. — Salvaţi avutul meu şi al vostru... Vă făgăduiesc să vă satisfac toate cererile prezentate prin şeful vostru, Protasov.

— Ca'un zmeu înaripat, zbura de la un pîlc la altul. Faţa lui era albă ca varul, barba neagră îi tremura.

— Băieţi ! La treabă... Repede ! — răcni Protasov de pe calul lui, străbătînd în goană tot cîmpul.

— Urra ! Urra-a !

— Patru mii şi mai bine de oameni, împreună cu nevestele şi copiii mai mari, se tălăzuiră puhoi spre taiga.

— Văzind cum toată mulţimea aceea asuprită de el aleargă spre a înfrunta pîrjolul, gata să-i sară în ajutor,

—

— inima lui Prohor se înmuie şi el izbucni în lacrimi de bucurie. Buimac, calul îl ducea după mulţime.

— Fumegînd din luleaua ţigănească, diaconul Ferapont ieşi din întuneric, călare pe mârţoaga lui miţoasă şi se mistui din nou în beznă.

— Prin faţa lui Prohor se perindau mereu alţi oameni, călări şi pe jos, bărbaţi şi femei, felinare. Răsunau crîmpeie de vorbe, dar el nu vedea, nu auzea nimic.

— Peste trei ceasuri, cei mai iuţi de picior sosiră la locul de tăiere, unde Farkov dădea porunci în stînga şi-n dreapta, iar la un ceas după ei ajunseră acolo cu toţii. Era încă noapte. Focul lumina aici mai viu, arun-cînd împrejur o lumină pîlpîitoare, şovăielnică.

— Aşezarea rămăsese la aproape douăsprezece verste în urmă, iar pînă la incendiu să mai tot fi fost vreo trei. Aşadar, primejdia era încă departe. Numai din turnul înalt de patruzeci de stînjeni, pîrjolul păruse apropiat, deşi în realitate pînă la el erau cincisprezece verste. Starea de spirit a lui Prohor se schimbă brusc, li venea să-1 ia la înjurături pe Farkov care îl alarmase fără motiv. îi stătea pe limbă să' se certe cu Protasov şi, în fundul sufletului, se dojenea aprig pentru că se speriase ca o muiere şi se făcuse de rîs în faţa munci-torilor. Da, într-adevăr, Protasov era un om perfid...

— — Am pus să se taie pădurea pe o lăţime de vreo zece stînjeni, ba, pe alocuri, şi mai mult — spuse agi- tîndu-se bătrînul Farkov. — Tăiem o fîşie de vreo cinci verste, iaca pînă colo, hăt-departe ! înţelegi ? Acu trebuie să mai înaintăm ca la vreo douăzeci de verste, să începem tăierea în parte *cealantă...* Pricepi ? După ce isprăvim, dăm foc din partea asta, ca s-o luăm înaintea pîrjolului. Asta-i *fac de întîmpinare.* înţelegi ? Cînd cele două focuri, al nostru şi al lui dumnezeu, or ajunge faţă în faţă, atunci s-a isprăvit cu amîndouă. înţelegi ? Atunci nu mai are ce arde şi te poţi duce la culcare.

— Drumul fusese lung şi greu, dar, însufleţiţi de făgă- duiala neaşteptată a patronului, oamenii uitaseră de oboseală. Pe o întindere de mai multe verste, taigaua

— fremăta de cîntece voioase, de strigăte, de glasul ascuţit al ferăstraielor şi de bocănitul topoarelor. Trosnind şi foşnind din ramuri, sute de copaci se prăbuşeau la pămînt. Nu se auzeau nici îndemnuri, nici sudălmi. Oamenii zoreau ameţiţi, dezlănţuiţi, înverşunaţi, încor- dîndu-şi' muşchii din răsputeri. Fiecare muncea cît patru. Nu mai erau patru mii, ci zece, douăzeci de mii de oameni încăieraţi cu stihia oarbă a firii, punîndu-şi viaţa în cumpănă pentru Prohor.

— Acesta se întuneca însă tot mai mult, căci lăcomia pusese din nou stăpînire pe sufletul lui. Ar fi dărîmat turnul care-1 înşelase, l-ar fi spînzurat pe bătrînul Farkov în vîrful celui dintîi plop.

— „Ce prost am fost, ce tîmpit... Cîrpă... Muiere neputincioasă." ^

— Cerul era învăpăiat însă şi acum, scînteile se înălţau deasupra pîrjolului, iar în sufletul negru al lui Prohor pîlpîia încă luminiţa aurie a bucuriei mari, înălţătoare, pe care o trăise cu cîteva ceasuri mai înainte.

— ,,Şi totuşi am făcut bine. Altfel s-ar fi dus toate de rîpă..."

— Diaconul Ferapont şi Filka Şkvoren doborau copacii ca turbaţi. Diaconul rămăsese în pantalonii de doc şi în cizme. Cît despre anteriu, îl zvîrlise undeva şi uitase de el.

— începuse să se crape de ziuă. Spaţiul curăţat creştea văzînd cu ochii. în marginea lui, oamenii strînseseră maldăre de uscături. Pe sus, vîntul se înteţea tot mai mult.

— — Trebuie să-i dăm foc ! — îi strigă Farkov de departe lui Prohor.

— Pe o întindere de douăzeci de verste răsunară — după cum se înţeleseseră — focuri de puşcă. Strigînd „ura", lucrătorii se repeziră spre uscături şi pălălaia se aprinse de-a lungul întregului front. Vîntul se învolbură îndată şi pe jos. Focul începu să se întindă în adîncimea taigalei. Mii de „pîrjolari" vegheau ca flăcările să n-o ia îndărăt spre curătură.

— Taigaua nu apucase încă să alunge de pe gene somnul adînc. Se trezea încet, căscînd şi întinzîndu-se alene, vîrîndu-şi braţele ramurilor în coama verde a părului şi gemînd. Dar iată că focul o arse la călcîie. Taigaua holbă ochii deodată, scoase un strigăt de uimire şi zvîeni din umeri. Cuprinşi de flăcări, pinii îşi puseră peruci aurii. Focul înainta vuind şi trosnind, cu bubuituri asurzitoare ca nişte explozii; copacii despicaţi gemeau. Deasupra pălălăilor se înălţau vălătuci groşi şi negri de fum. O dogoare de neîndurat răbufni spre mulţimea muncitorilor, care privea uimită de departe. Feţele oamenilor, luminate de flăcări, erau asudate, obosite, iar în ochii lor se citea înfiorarea stîrnită de priveliştea aceea

nemaivăzută. Crîmpeiele de vorbe aduceau cu nişte aiurări. ®

— La noi a fost omorît Pankratiev.

— La noi au fost striviţi, în acelaşi timp, de un copac, Matriona şi un băiat al ei.

— Am găsit un bătrîn mort, ucis de un copac. Nu se ştie cine-i. Era cald încă.

— Focul se depărta de curătură, afundîndu-se tot mai adînc în taiga, în întîmpinarea pîrjolului care se apropia din cealaltă parte.

— 4

— Prohor Petrovici se urcase în vîrful turnului împreună cu Inokenti Filatîci, părintele Alexandr şi *mister* Cook. Priveau de sus cele două focuri, cele două stihii dezlănţuite, care înaintau în tăcere una spre alta, înăl- ţîndu-se spre cer. Dogoarea celor două pojaruri aspira aerul ca un piston uriaş, cutremurînd văzduhul pe zeci de verste. Vîntul bătea tot mai aprig şi turnul scîr- ţîia uşor.

— — Privelişte forte, neobişnuit — spuse *mister* Cook, plescăind din buze. — Grandiouş... Formidebl!

— Ai fost acolo ? — întrebă printre dinţi Prohor.
— O, nu, nu... Eu nu simt erou de asemenea aventură. Eu sint un contem... Cum se zice ? Un contemplativ. Am spus bine ?
— Urechile mari ale lui *mister* Cook se mişcară de atîta încordare intelectuală.
— Vedeţi dumnevostră, domnilor... Ce forţa mari... Chite miliard calorii se pierde degeaba...
— Da, degeaba... — mormăi Prohor.
— îngrozitor — spuse preotul ridicînd din umerii gheboşaţi.
— Grandious... Formidebl, formidebl... O ! — *Mister* Cook ridică degetul drept spre cer şi plescăi cu poftă ca un mîncău în faţa unor ciuperci care sfîrîiau în smîn- tînă.
— Ce inţeles are prouverb riusese aşa stupid : „Se nu stingi focul" ?
— „Să nu te joci cu focul" — îl corectă părintele Alexandr, zîmbind condescendent.
— Prin vălul tulbure al fumului, care nu se împrăştiase încă, se auziră nişte tunete.
— Pare-se că vine ploaia — rosti Inokenti Filatîci, netezindu-şi barba albă.
— Mare ghicitor eşti... — îl repezi morocănos Prohor, uitîndu-se prin binoclu spre foc.
— Prin lentilele lui, văzut ca în oglindă, focul părea rece, mort. în realitate însă, lucrurile erau eu totul altfel.
— Şuviţa de copaci cuprinsă între cele două torente de foc, unul izbucnit de la sine, celălalt — aprins de oamen-, se subţia tot mai mult. Două puhoaie uriaşe de flăcări se revărsau unul spre altul. Toate vietăţile aflate acolo — păsări, patrupede, tîrîtoare — erau înspăimîn-tate cumplit : încotro să zboare, să alerge, să se tîrască ?
— Turme întregi de animale, păsări care nu apucaseră să fugă, şerpi alunecoşi, răsuciţi în inele — toată suflarea era osîndită să moară în foc. în fîşia de pădure încă neatinsă de flăcări, lungă de vreo douăzeci de verste şi lată de aproape o verstă, era o dogoare cumplită : aerul se încinsese repede şi vuietul flăcărilor se învălmăşea la-
— olaită cu şuierul vârtejurilor, cu trosnetele, cu gemetele pământului zbuciumat. Cerul, roşu, tremura, gata-gata să strivească taigaua.
— Jivinele pădurii erau năucite de vuiet, de fum şi de priveliştea cerului. înspăimântate de moarte, pierzându-şi instinctul de conservare, văzul şi mirosul, alergau buimace de colo-colo, căutându-şi scăparea. Făcând salturi deznădăjduite, se repezeau ân dreapta, în stânga, dar pretutindeni erau întâmpinate de dogoare, de fum, de flăcări. CU cozile ân sus, cu limbile scoase, o luau la goană de-a lungul liniei de foc, dar nu găseau scăpare, căci cele două focuri se apropiau tot mai mult unul de altul. Turbate, cu ochii injectaţi de sânge, cu dinţii rânjiţi, cu balele galbene şiroind, se ridicau, tăcute, ân două labe, îşi înfigeau colţii unele în beregata altora, horcăiau şi cădeau la pământ. Cele mai puternice sfîşiau pe cele mai slabe, se muşcau singure, sângerau, iar blana lor aprinsă sfîrâia pe ele de vii.
— O veveriţă mititică, cu ochişorii ca mărgelele, cu coada stufoasă, se căţărase sus de tot, în vârful unui copac înalt, în dreapta şi în stînga ei se dezlănţuise o mare de flăcări, dar veveriţa părea că nu se sinchiseşte de ele, că zburdă nepăsătoare. Se hârjonea spre a-şi alunga spaima. Găsi un cucuruz de brad, îl prinse repede în lăbuţe şi-1 duse la gură. în dreapta şi în stînga se tălăzuiau puhoaie de foc. „Nu mă tern, nu mă tem" — aiura parcă veveriţa turbată de groază. — „Nu-i decât un vis urât, un vis, un vis." „Mi-e frică !" — croncăni, lipindu-se de trunchiul cedrului, sub o ramură stufoasă, un corb bătrân de o sută de ani, cu pene cărunte. Avea clavicula frântă şi aripa âi atârna neputincioasă. Auzindu-1, veveriţa se sperie şi se repezi cu capul in jos de-a lungul trunchiului. Dar pământul ardea. înspăimântată, se că- ţără iar ân vârf. Sus, jos, iar sus, iar jos ; alerga acum de colo-colo, tot mai repede. Deodată, ameţită, căzu ghemotoc, drept ân flăcări. O clipă — şi totul se isprăvi.
— O ursoaică îşi lovea ursuleţul în cap cu o creangă. Ţeasta ursuleţului trosni şi se sparse. Un bătrîn urs
— hoitar îl sugrumă pe un altul, apoi, rostogolind năprasnic buturugi şi pietroaie, se vîrî în bîirlog, gîfîind din greu. Cu balele curgînd, se prăbuşi ca un om beat pe stratul gros de reptile alunecoase care foiau în bîrlog, alungate acolo de dogoare. Striviţi, şerpii şuierau şi-1 muşcau înainte de a muri. Ursul urla turbat, se rostogolea de pe o rînă pe alta, răcnea şi gemea ca un om. în bîrlog năvălea fumul şi focul şi, o dată cu ele, pieirea.

— Pieire, pieire tuturor ! Pieire tuturor vieţuitoarelor, tuturor gîzelor — şi ursului şi păsărilor şi chiar bufniţei celei înţelepte. Pieire corbului fără de moarte care cobeşte soarta omului ! Pieire copacilor, firicelelor de iarbă, pieire văzduhului şi întregii suflări, pieire duhorilor, pieire putreziciunii !

— ...Cele două armii de flăcări, întinse fiecare pe o sută de verste, porniră una spre alta la năvală, năvală, năvală !... Sus, în slăvi, urla uraganul văzduhului încins. Vulturii şi puii lor, care căutau prea tîrziu să scape de pieire, încercau să se înalţe în sus, înşurubîndu-se vertical în tării, dar se loveau de bolta dogoarei, se prăvăleau ca nişte căciuli în flăcări şi scrumul lor se zdrobea de pă- mînt. Temperatura era de o mie de grade, vîntul era de gradul doisprezece sau poate chiar de o sută...

— Cele două ziduri de flăcări începeau să întindă unul spre celălalt bolţi de văpăi albastre, galbene, roşii şi iată că bolţile se închiseră pe toată întinderea. Deasupra taigalei vui un tunet năprasnic, pămîntul se cutremură şi cerul se zgudui. Ai fi zis că o mie de Fedotîci şchiopi au tras o salvă din toate tunurile lumii deodată.

— S-a isprăvit. S-a isprăvit... — spuseră cei din turn oftînd. Fiecare o spusese în felul său şi oftase după cum îi era inima.

— S-a isprăvit! — strigară muncitorii aflaţi în pădure şi, adunînd morţii de prin taiga, o porniră spre casele lor.

— Pe o rază de o sută de verste, flăcările îngrădiseră cu golul devastat toate întreprinderile lui Gromov, pu- nînd capăt pîrjolului. Prohor era salvat.

— Focul nimicitor ar fi bîntuit încă o săptămînă în şir şi în tot acest timp aerul ar fi fost îmbîcsit de fum. Către seară se dezlănţui însă o ploaie torenţială, însoţită de tunete. Puhoaiele de apă stinseră într-un ceas orice urmă de foc şi de fum. Nu mai rămase aprins nici un tăciune, nici un ciot.

— Ruptu-s-au zăgazurile cerurilor — rosti grav pă- rintele Alexandr.

— Norul se depărtă repede şi cerul se lumină dintr-un capăt la altul.

— Aifurisitule ! Blestematule ! — strigă turbat Prohor, petrecînd din priviri norul. — Ge-ai păzit pînă acum, unde ai fost ? !

— Dar norul nu se îndepărtase cu totul: bezna lui grea aşternuse pentru totdeauna o umbră pe faţa lui Prohor Gromov şi îi pătrunsese în luminile ochilor, podidindu-i sufletul cu o tristeţe de neşters.

— ...Dacă răsună o singură strună, celelalte, acordate cu ea, îi vor răspunde îndată. Aceasta este legea rezonanţei.

— Ketty stăitea acasă, singură cu dorul ei. Examenele se sfârşiseră, venise vacanţa, primăvara bătea la uşă, furtuna mai limpezise puţin văzduhul, dar în sufletul fetei stăruia acelaşi urît, acelaşi fum, aceeaşi negură dinainte.

— Miez de noapte. Lumina electrică se cernea prin muselina roşie a abajurului. Odaia părea scăldată în văpăi trandafirii. Cadrele tablourilor luceau auriu. Patul neatins stătea singuratic şi trist. Canarul din colivie se scutură, piui prin somn şi cătă cu mărgică ochiului spre Ketty.

— Bună seara, fetiţo — ciripi el, dar Ketty nu-1 auzi. Canarul închise ochişorul de mărgică.

— Ketty puse sare pe o bucăţică de pîine neagră, o mirosi, goli un păhăruţ de zubrovka descinse larg ochii şi, cu capul uşor aplecat pe umăr, urmări dulcea moleşeală ce i se revărsa prin vine. Mestecă cojiţa sărată de pîine, apoi îşi mai turnă un păhăruţ şi-1 goli.

— Se cam urîţise : lîngă ochi i se iviseră mici zbîrcituri, buzele îi erau acum inexpresive, pleoştite. Se obişnuise mai de mult să bea, dar o făcea pe furiş, ca să n-o afle cineva. Nici cerneala, nici hîrtia, nici tatăl ei nu ştiau nimic. Nimeni nu ştia. în inima ei se întipărea însă adînc fiece clipă a vieţii, aşa cum rămîneau întipărite undeva în nemărginire. Avea o nevroză, nervii îi erau zdruncinaţi, suferea de anemie. Aşa cel puţin îi spusese medicul.

— Trebuie să duci o altfel de viaţă, domnişoară — o sfătuise el. „Ce fel de viaţă ?" Medicul zîmbise, îşi scu- turase barba şi dăduse din mîini a neputinţă, făcînd o schimă trivială.

— Acum Ketty golea al cincilea pahar de rachiu şi mirosea coaja de pîine. N-ar fi trebuit să se plimbe cu *el* prin fum în taiga, să rămînă între patru ochi. „Tîmpi- tul ! Umblă cu capul în nori." E drept, o sărutase... Dar cum ? ! Aşa cum săruţi un mort la despărţire. Să-i fi spus măcar un cuvînt de dragoste, să-i fi vorbit despre căsătorie, să-i fi dat o cît de mică dovadă de iubire. S-o fi prins în braţe, s-o fii trântit jos, să se fi purtat ca un golan ! Fireşte, Ketty i-ar fi tras o palmă.

„Dar oricum, s-ar fi purtat ca un bărbat ! E cu gîndul doar la Nina, dobitocul. Un tîmpit, de o sută de ori mai tîmpit ca Ferapont! Liftă străină !"

— *Mister* Cook se culcase. Sughiţa cumplit. Ivan îi întinse un pahar cu apă şi-i spuse :
— Vă pomeneşte careva, boierule. Vîrîţi-vă degetul uite-aşa, în cerul gurii, apoi ziceţi : „Tu, sughiţ netot, du-te la Fedot, de la el la Iakov treci, iar apoi de tot să pleci"... O să vă treacă numaidecît...

— Ketty goli al şaselea păhăruţ, scuipă într-o parte, îşi îngropă obrazul în palmele-i albe şi începu să chicotească încetişor. Lacrimile îi curgeau printre degete. îşi sco.ase pieptenii şi acele din păr, le trânti jos şi căzu cu capul pe masă, plîngînd cu suspine sfîşietoare. Canarul îşi scutură trupşorul galben, deschizînd mereu, printre picoteli, mărgică ochiului. Somnul plutea prin odaie în lumina trandafirie a lămpii umbrite de muselină.

— ...Mîna se întinse încă o dată, singură, spre scrisoarea sosită în ziua aceea. Era plăcut să citeşti din nou, înainte de a dormi, rîndurile iubitei. Protasov găsi repede acele rînduri.
— „Andrei, mi-e frică nu numai s-o spun, dar s-o şi gîn- desc. Mi se pare însă... că îmi eşti drag."
— Inima lui Protasov fremăta, cum fremăta pesemne undeva departe şi inima Ninei.

— ...Diaconul se întorsese acasă fără anteriu şi Manecika îl bombănea crunt. Diaconul se făcea că o ascultă atent, dar gîndul îi era cu totul la altceva, la noaptea aceea de iarnă petrecută cu Ketty. îi venea să rîdă, dar se simţea şi întristat. Mai bine şi-ar fi pierdut anteriul înainte de întâmplarea aceea... Ce prost a fost, ce nătărău !
— Manecika ! Mă bate gîndul să mă răspopesc... — bolborosea el prin somn.
— Ce spui ? Cum ? Hai, dormi.
— Diaconul mormăi ceva şi curînd începu să sforăie aprig.

— 5

— Tăietorii morţi în pădure fuseseră şterşi de pe lista celor vii. Se întocmise şi cuvenitul proces-verbal. Ducîn- du-şi la bun sfîrşit misiunea, muncitorii îşi dădeau seama că făcuseră o faptă vitejească şi aşteptau cu răbdare îndeplinirea jurămintelor patronului.
— După ploaie şi furtună se lăsase frigul. Frig era şi în sufletul lui Prohor Gromov. Burniţa într-una. Culorile din natură se întunecaseră. întuneric era şi în Prohor Gromov. Lăcomia lui nepotolită îi şoptise şi de astă dată cum să tragă foloase din nenorocirea lui.
— Vorbeau între patru ochi, în mare taină, în biroul lui :
— Ai aici adresele creditorilor mei, ale diferitelor uzine şi firme. Pleacă mîine dis-de-dimineaţă la Petersburg. Găseşti acolo oamenii de care ai nevoie. Publici informaţii în două-itrai ziare. Oferi cîte douăzeci şi cinci de copeici pentru o rublă. Ai înţeles ?
— ■— Am înţeles. Aşa negustor mai zic şi eu ! — Şi Inokenti Filatîci zîmbi larg, arătîndu-şi dantura albă. — Am făcut şi eu de două ori treaba asta.
— Poftim deocamdată un cec de douăzeci şi cinci de mii de ruble. Dacă izbuteşti, trimit comercianţilor alte cecuri. Dar ia aminte ! — încruntat, Prohor îl ameninţă cu degetul : — Nu muşti pe nimeni de nas, nu nimereşti la puşcărie. într-un cuvînt, să te porţi serios, ca un om de afaceri...
— Vai de mine! — protestă bătrînul abătînd din mîini. — Se poate oare, cînd am o asemenea însărcinare ?... îţi dau cuvîntul meu de negustor... Jur pe sfînta icoană!
— Şi, întinzîn'du-şi repede batista pe catifeaua scaunului, bătrînul se sui pe ea cu cizmele murdare şi sărută cucernic icoana.
— Prohor porunci ca lefurile muncitorilor să fie plătite nu ou bonuri, ci cu bani peşin. Administraţia împărţi oamenilor o sută de mii de ruble.
— Văzîndu-se deodată cu bani, muncitorii dădură, buzna la negustorii particulari care aveau de toate şi vindeau mult mai ieftin decît stăpînul. A doua zi, din porunca lui Prohor, pristavul închise toate dughenele particulare, iar pe negustori, prietenii lui, cu care chefuise pînă mai ieri, începu să-i alunge cu de-a sila din raza exploatărilor. Pe cei care se opuneau îi băga la răcoare.
— Muncitorii înţeleseră că deşi una din revendicările lor fusese satisfăcută, Prohor îi silea din nou să cumpere din prăvăliile lui, astfel ca banii plătiţi de administraţie să se întoarcă tot în buzunarul lui.

Posomoriţi, oamenii murmurau, aşteptînd să vadă ce va urma.

— Ceea ce urmă fu o înlănţuire inevitabilă de întîmplări provocate de îndărătnicia lui Prohor Gromov şi el însuşi avea să sufere consecinţele acestor întîmplări.

— La drept vorbind, un ochi neiniţiat ar fi putut să treacă nepăsător peste aceste evenimente, care, luate fiecare în parte, păreau fireşti şi mărunte. Pentru un om fără experienţă evenimentele acestea păreau întîmplătoare. în realitate însă, legea de fier a luptei dintre cele două forţe antagoniste le înlănţuia pe toate inevitabil. Iar odată înlănţuite... Dar să aşteptăm verdictul vremii.

— S-ar părea că întreaga viaţă, toate aspectele vieţii lui Prohor Gromov fuseseră propria lui operă, că nu erau nicidecum întâmplătoare, la fel ca şi acţiunile tuturor celorlalţi, de la Nina pînă la Şkvoren şi pînă la cîinele- lup, căci toţi îşi legaseră soarta de cea a lui Prohor Gromov, iar el, Prohor, dicta totul. Acest lucru e verosimil întrucît fenomenele întregului univers sînt o împletire de cauze şi efecte.

— Astfel, Ana Inokentievna, văduva cea dolofană, a consimţit să se căsătorească cu Ivan Ivanîci Prohorov, un om bătr'în. Iată, deci, un prim efect, cauza fiind Prohor Petrovici. Prohor îşi făcuse pofta cu ea, îi aţîţase simţurile pentru ca apoi s-o jignească. Şi femeia se răzbună femeieşte : „Las' că-ţi arăt eu ţie : mă mărit, fie şi cu un bătrîn. Mă mărit ca să-ţi fac în ciudă !" îi era lehamite de toate şi voia să-şi schimbe decorul vieţii, să înceapă un spectacol nou. Poate că nu s-ar fi măritat, dar stăruise mult tatăl ei : „Mărită-te neapărat. Să-i facem pe plac lui Ivan Ivanîci. De ce ? Asta ai s-o afli tu curînd."

— Ivan Ivanîci n-a vrut ca părintele Alexandr să oficieze cununia. Nu dorea ca gura lumii să aibă ce trăncăni. Se duse deci în satul Medvedevo. Dacă n-ar fi murit Anfisa, n-ar fi plîns amar bătrînul pe mormîntul ei, ba poate chiar c-ar fi luat-o de nevastă. Iar dacă Prohor nu şi-ar fi băgat tatăl în balamuc, Ivan Ivanîci nu s-ar fi ascuns şi nu şi-ar fi spus Ivan Ivanîci, ci Piotr Danilîci Gromov, aşa cum se numise o viaţă întreagă. Iar dacă

— Piotr Danilîci n-ar fi fost nevoit să-şi zică Ivan Ivanîci, noua lui soţie, Ana Inokentievna Gromova, aflînd abia a doua zi după cununie cine este bărbatul ei, n-ar fi plîns în hohote, dîndu-se cu capul de pereţi, n-ar fi strigat ca o smintită, înspăimîntată de păcatul incestului : „Vai, ce ruşine pe capul meu, ce ruşine mare !" Lăsată grea de fiul celui care din ajun îi era soţ, simţea că se cufundase într-o bezna adîncă fără ieşire. Gîndul îi era la ştreang.

— Dar lucrurile nici nu s-ar fi putut orîndui altfel, şi aceasta pentru că Prohor al nostru se născuse din Piotr Danilîci, un beţiv şi un desfrînat, el însuşi fiul lui moş Danilo, un tâlhar de drumul mare.

— Copacul, craca şi rodul — toate se trăgeau dintr-o rădăcină, toate crescuseră din acelaşi pămînt adăpat de sînge omenesc.

— Legea de nezdruncinat după care se înlănţuiau aceste cauze şi efecte se simţea şi dincolo, la Prohor.

— De curînd sosise la întreprinderile Gromov rotmistrul de jandarmi Karl Karlovici von Pfeffer. împreună cu el, în ajutorul jandarmilor Preatkin şi Ogleadkin, venise şi subofiţerul Popolzaev. Totodată fusese trimisă şi o companie de soldaţi „pentru ca la nevoie ordinea şi liniştea să fie menţinute cu forţa armelor". Compania avea doi ofiţeri: unul gras şi mai în vîrstă, fără mustaţă — Usaciov; celălalt tînăr, cu mustăţi mari de cazac zaporojean — Igor Borzeatnikov.

— Acesta se va căsători probabil cu Ketty. Cel puţin aşa plănuieşte autorul. La drept vorbind, nici el nu ştie ce se va întîmpla pînă la urmă. Poate că Ketty va înnebuni sau poate că *mister* Cook, ajutat de Ivan, servitorul lui, şi de Filka Şkvoren, o va răpi din faţa altarului şi o va duce departe, în Lumea Nouă, în Statele Unite ale Ame- ricii. S-ar putea însă şi ca ea să se otrăvească,

— — Vai, ce nenorocire, ce nenorocire! — exclamă afectat Parczewski, clătinînd compătimitor din cap. — Te rog să mă ierţi, dragul meu Inokenti Filatîci, dacă ai să te plictiseşti puţin. Voi scrie foarte repede. Am înţeles totul din cele ce mi-ai spus. Serveşti puţin coniac sau votcă ?

— Nici gînd, stimabile... Nu beau — scutură energic din barbă bătrînul. — Dacă vrei, o limonadă.

— Poftim apă minerală.

— Wladyslaw Vikentievici îşi instală comod la o măsuţă din faţa canapelei musafirul a cărui vizită era promiţătoare de cîştig, apoi trecu la biroul său şi-şi duse vîrful creionului la fruntea albă, concentrîndu-se.

— A ars şi uzina metalurgică ?

— Si.

— Dar casa cea nouă a lui Prohor Petrovici, fabricile de cherestea, moara ?

— Au ars şi casa nouă şi moara, iar fabrica cea veche de cherestea a fost mistuită pînă în temelii, cu traverse şi cu scînduri cu tot... Vai, vai, vai! Mare jale! Ce pagubă îngrozitoare!

— Bătrînul lăcrimă chiar şi-şi şterse ochii cu batista.

— Zîmbind mefistofelic, Wladyslaw Vikentievici îşi zise în sinea sa : „Aha !" Creionul se dezlipi de frunte şi, dintr-o săritură, ajunse pe cîmpul alb al hîrtiei. Fugărin- du-se unul pe altul, rîndurile se aşterneau repede, repede. Bătrînul se văzu nevoit să răsfoiască o oră încheiată nişte albume ispititoare cu femei despuiate. în timpul acesta articolul fu ticluit. Parczewski era radios. Trebuia să-1 multiplice şi să-1 trimită chiar în ziua aceea la diferite ziare. Avea relaţii pretutindeni, căci nu degeaba era nepotul guvernatorului. Doar prin protecţia unchiului era el acum funcţionar la Ministerul Comunicaţiilor.

— Bătrînul ascultă cu luare-aminte articolul, plescăind cînd şi cînd din limbă. Se vorbea în el de o catastrofă, un incendiu pustiitor în taiga care, „pare-se", ar fi nimicit toate întreprinderile milionarului P. P. Gromov. Cele mai multe dintre întreprinderi nu fuseseră asigurate. „Se părea" că firma Gromov era ameninţată de faliment.

— Articolul era scris serios, convingător, cita cifre umflate, lăsînd impresia unei corespondenţe primite de

—

— la faţa locului. Era iscălit: „Un martor ocular din taiga".

— Straşnic... Bine l-ai mai adus din condei! — plescăi admirativ bătrînul.

— Ehei, eu... Da' ce să mai vorbesc... — se lăudă Parczewski şi faţa lui parcă se despărţi în două. Buzele răsfrînte şi obrajii zîmbeau ca şi cînd ar fi vrut să spună:

„Pe mine nu mă duci, am prins şpilul", în timp ce ochii priveau gravi, autoritari, parcă spunînd : „Dă biştarii încoace".

— Acuşica se cuvine să învîrtim lucrurile în chipul următor — rosti bătrînul ghicind gîndurile străvezii ale lui Parczewski şi-şi frecă mulţumit mîinile. — Trebuie să-i chemăm pe toţi creditorii la o ceaşcă de ceai şi să le propunem un tîrg: oferim atîtea copeici de fiecare rublă. Dumneata, dragul meu Wladyslaw Vikentievici, ai să ajuţi un biet bătrîn. Vorbeşte cu unii personal, mai cu seamă cu fabricanţii. O să ai şi dumneata unu la sută din cîştig, stimabile. Şi apoi, Prohor Petrovici n-are să te uite niciodată.

— Cam la ce valoare trebuie să apreciem afacerea ?

— Eu unul cred c-o să fie ca la o jumătate de milion...

— Atunci comisionul e cam mic. Dă-mi trei la sută.

— Vai de mine ! Cincisprezece mii de ruble ? Ai pretenţii cam mari...

— Este o afacere oarecum riscantă... Pare-mi-se că pentru asemenea matrapazlâcuri poţi să nimereşti şi la puşcărie. Dar la o adică... să sperăm în acest „pare-se"...

— în „pare-se" ? Fireşte L.

— Şi ochii mici, de coţcar ai bătrînului, clipiră cu tîlc spre Parczewski, pierzîndu-se în zbîrciturile vesele ale obrazului ca într-o bulboană.

— Nina Iakovlevna ce mai face ? E acasă ?

— Acasă — minţi bătrînul. Se plesni cu palma peste frunte şi-şi arcui sprîncenele : — Vai, vai, vai, ce bătrîn nerod sînt!... Ce zăpăcit... Am şi uitat să-ţi transmit complimente de la Nina Iakovlevna... Vai, vai, vai! — se jeluia bătrînul, jucînd teatru. — La plecare, m-a chemat şi mi-a spus : „Să mi-1 găseşti neapărat pe scumpul

— Wladyslaw Vikentievici..." Mi-a dat şi adresa dumitale : Nevski colţ cu Znamenskaia...

— Dar de unde a...

— Ei, ce mai tura-vura... Vorba ceea... glasul inimii. Să ştii că eu nu umblu cu baliverne...

— De rîndul acesta, chipeşul Parczewski, cu profil trufaş, jubila.

— Dragul meu Inokenti Filatîci!

— „Şi spune-i, zice dumneaei, că nu l-am uitat şi poate că mă gîndesc la el zi şi noapte..."

— E-xa-ge-rezi! — îl întrerupse radios Parczewski, gesticulînd expansiv. — Nu ţi-a spus cumva : „pare-mi-se că mă gîndesc" şi „pare-mi-se că nu l-am uitat ?"

— Bătrînul izbucni şi el în rîs, dar îndată redeveni grav.

— Crede-mă că Nina Iakovlevna îţi duce dorul, da, da — spuse el. — Mi-am dat seama de mult. Ei, la revedere, dragul meu ! Pe mîine. Vezi să-ţi dai toată osteneala...

— Avansează-mi vreo mie cinci sute de ruble.

— Pentru ce ?

— îmi trebuie. Să-i sfănţuiesc pe ziarişti ca nu cumva să mi-1 elimine din text pe „pare-se". Dar pentru cheltuieli personale în legătură cu afacerea asta a noastră crezi că n-am nevoie ?

— Bătrînul mai stătu niţel pe gînduri, apoi numără banii, scuipîndu-şi în buricul degetelor, şi-i dădu lui Parczewski adresele creditorilor.

— îşi făcură cu ochiul şi se despărţiră. Afară burniţa des, ca la Petersburg. Asfaltul ud strălucea aidoma unei oglinzi.

— 6

— — Permiteţi-mi să mă prezint: rotmistrul von Pfeffer. Prohor făcu o grimasă. Se priviră încordaţi, zîmbind uşor amîndoi: Prohor — ironic, rotmistrul — puţintel slugarnic. Era un blond înalt cu ochii albaştri şi favoriţi.

—

— Purta o sabie lunga ce se tîra pe rotiţa tecii, sfîrîind pe parchet.
— Excelenţa sa intenţionează să treacă în persoană pe la dumneavoastră.
— în ce scop?
— Se interesează de situaţie.
— Am avut aici un incendiu. Luaţi loc, vă rog.
— Da... Pot să spun că fumul acestui incendiu s-a răspîndit în toată gubernia. A ajuns pînă şi la noi — glăsui ofiţerul, cam în doi peri.
— Focul acesta mă costă mai bine de trei sute de mii de ruble.
— Nu mai spuneţi ? !
— Rotiţa sfîrîi pe parchet.
— Am fost nevoit să fac mari concesii acestor dobitoci de muncitori. Grea pierdere, lua-i-ar dracu pe toţi !
— Mda... într-adevăr, e cam...
— Afară era o seară caldă. Masa pentru ceai fusese pusă pe veranda care dădea în grădină. întreaga fire înverzea. Grădinarul trebăluia pe lîngă tufele de zmeură : le săpa, ajutat de cei doi jandarmi, Preatkin şi Ogleadkin, care îl însoţiseră pe rotmistru. Subofiţerul Popolzaev rămăsese la bucătărie. Karl Karlovici se temea să umble singur prin locurile acelea încă necunoscute pentru el şi atît de sălbatice. Prohor Petrovici servea el însuşi ceaiul. Deasupra capetelor lor ţiuiau subţirel ţînţari mici, dar răi. Karl Karlovici îi alunga cu fumul ţigării sale de foi.
— Deodată vîntul aduse din depărtare un crîmpei din cîntarea bisericească „întru mulţi ani". Glasul răsuna tot mai tare, tot mai gros. Karl Karlovici îşi opri pe loc linguriţa cu care amesteca ceaiul.
— CJe-o mai fi şi asta ?
— Diaconul... Cred că se scaldă. Să tot fie la trei verste de aici...
— Aha ! Diaconul... Ferapont, dacă nu mă-nşel ? Fost fierar ?
— întocmai... Dar cum de...

— Karl Karlovici suflă fumul de ţigară, întîi

pe la un **244** colţ, apoi pe la celălalt al buzelor neumbrite

de mustăţi şi spuse :
— Avem şi noi informaţiile noastre... Mda, stimate domn...
— Vîntul aducea spre ei glasul cîntăreţului, tot mai puternic, mai înalt, mai tunător :
— Pentru milostivul... robul lui dumnezeu Pro-o-o-hor... Gro-o-mov !...
— într-adevăr, are un glas fenomenal.
— Rotmistrul se plimba pe verandă, zornăind din pinteni
— şi zvîcnind din umărul stîng.
— Da... E opera soţiei mele... Eu... ştiţi... Nu prea sînt...
— Nu credeţi în dumnezeu ? — întrebă vizitatorul, făcîndu-i cu ochiul.
— Nu... dar... ştiţi... sînt prea ocupat...
— Dar Protasov, stimate domn ? Cam în ce ape...
— Este un om, admirabil...
— Da, un om admirabil. Se înţelege bine cu muncitorii, nu-i aşa ? Şi, în treacăt fie zis...
— Prohor Petrovici .se cam fîstîci. Cugeta bine asupra răspunsurilor, temîndu-se ca nu cumva interlocutorul să-i întindă vreo cursă meşteşugită.
— Da, se înţelege bine cu oamenii — răspunse el. — Dacă n-ar fi ştiut cum să-i ia pe muncitori... De mult m-aş fi descotorosit de el.
— înţeleg — spuse cu tîlc rotmistrul, arcuindu-şi sprinceana dreaptă, bălaie.
— Prohor îi dărui o casetă cu havane.
— Mulţumesc, mulţumesc... Ei, cum s-ar zice... *Dumneavoastră* sînteţi una cu *noi*, iar *noi* — una cu *dumneavoastră.*
— Acestea fiind zise, Karl Karlîci se retrase, ciocnindu-şi tocurile şi clinchetind din pinteni.
— Peste puţin au început percheziţiile. Au fost găsite broşuri, liste de subscripţie, literatură „subversivă". S-au operat arestări. Prohor pusese în acest scop la dispoziţie o încăpere specială. Adunau în ea vreo zece oameni şi **apoi îi duceau de acolo,**
— Tehnicianul Matveev, doi sau trei lucrători, şeful de echipă de la artificieri, starostele barăcii numărul cinci, bătrînul Axeonov au fost supuşi la interogatorii, de altfel ca şi Nadenka, aceasta însă numai de ochii lumii.
— La interogatoriu, ofiţerul de jandarmi se purta cu duhul blîndeţii, căutînd să dea de iţele răzvrătirii şi-i uimea pe toţi, dovedind că posedă date extrem de amănunţite în ceea ce privea condiţiile locale de viaţă şi

starea de spirit a muncitorilor. Cunoştea pe toţi turbulenţii, pe toţi „vorbitorii", şi pe Grişa Golovan, şi pe Petea Knijnik. într-un cuvînt, dăduse de multe iţe.

— învăţîndu-se minte, „vorbitorii" acţionau cu mai multă prudenţă, recurgînd acum la felurite vicleşuguri. Petea îşi răsese barba şi se angajase cu acte false la lucrările de construire a drumurilor: lega snopuri de nuiele, ascuţea pari şi tăcea chitic.

— într-o zi, tehnicianul Matveev îl luă pe Protasov de o parte, în hăţiş. Se plimbară îndelung pe mal, discutînd.

— Da, cred că am pierdut momentul prielnic pentru grevă — spuse la despărţire Protasov.

— De ce ? ! — se împotrivi Matveev. — Nicidecum. Trebuie numai să ţinem seama de starea de spirit a muncitorilor şi să nu le tăiem avîntul. Dacă-i vorba să luptăm, vom lupta...

— Protasov făcu o grimasă.

— Descendent al unui neam de baroni de pe malurile Balticei, Karl Karlîci era trup şi suflet devotat monarhiei. Locuia alături de biserică, într-o casă construită de curînd, la etaj. La parter erau cartiruite două plutoane de soldaţi. Ofiţerul îşi primea solda de la stat, iar pentru servicii deosebite era gratificat şi de Prohor Gromov. Făcuse vizite lui *mister* Cook, inginerilor familişti, judecătorului, părintelui Alexandr şi pristavului.

— Nadenka se topea şi alta nu : chipeş mai era rot- mistrul ! Vizita lui fusese însă de scurtă durată. Umplu- seră paharele cu vin, ciocniseră şi băuseră. Karl Karlîci spusese totuşi:

— îmi pun mari speranţe în dumneata, Nadejda... Pe-

— trovna, dacă iru ma-nşel ? înţelegi dumneata, avem de-a face cu hidra răzvrătirii. Trebuie să-i strângem în chingi pe cei ce... Da.

— Vizitîndu-1 pe părintele Alexandr, îi ceru binecuvîn- tarea.

— Sînteţi ortodox ?

— Nu, protestant...

— Vrednic de toată lauda — spuse preotul, şi Karl Karlîci nu pricepu dacă vrednic de laudă era faptul că e protestant sau că doreşte să fie binecuvîntat de un simplu preot ortodox.

— Cum o mai duceţi pe aici ? în ce ape se scaldă funcţionarii şi muncitorii ?

— Scuzaţi-mă, domnule colonel...

— Pardon, deocamdată nu sînt decît rotmistru...

— Mă scuzaţi, Karl Karlîci... Eu nu prea ies în lume, trăiesc foarte retras... şi nu ştiu ce se întîmplă.

— Cum se poate, părinte? Dar, de pildă, la spovedanie nu aflaţi nimic ? Pesemne că se spovedesc şi ei, iar dumneavoastră cred că le puneţi întrebări, nu? „îl respecţi pe împărat ? Te supui orânduirii existente ?"... Şi aşa mai departe...

— Dar vedeţi că... — bîigui stingherit preotul.

— Nu, nu! — exclamă jandarmul. — Nu m-aţi înţeles bine. Nu vorbesc, desigur, de cineva anume, de Piotr sau de Sidor. Vorbesc în genere. Ce părere aveţi despre starea de spirit care domneşte aici ?

— Părintele Alexandr oftă încurcat: ochii lui mici alergau neliniştiţi de colo-colo pe sub sprâncenele roşcate, neştiind unde să se oprească. Anteriul de mătase parcă se pleoştise pe el.

— Ei, ce ziceţi ? — stărui jandarmul, privindu-şi de departe unghiile lustruite.

— Vă rog să mă scuzaţi, Karl Karlîci... Mi se părea insă că aţi poftit la mine...

— Vai de mine ! Fireşte ! — Mîinile jandarmului abătură în lături. — Ar fi absurd, ridicol, să vă închipuiţi că vă iau un interogatoriu. Cîtuşi de puţin — se grăbi

— el sa protesteze. — Sînt musafirul dumneavoastră Şi nimic mai mult.

— îmi pare bine, îmi pare foarte, foarte bine... Un păhăruţ de *Lafite ?* Vă rog.

— Ciocniră şi goliră paharele. Anteriul de mătase foşnea.

— Da, într-adevăr, în lumea întreagă bate vîntul ateismului, al cugetării libere. Nu vă pot ascunde dumneavoastră, unui reprezentant al autorităţilor, că pînă şi aici ajung uşoare răbufniri ale acestui vînt.

— Faţa îngrijită, uşor pudrată a jandarmului privi gravă, zîmbi, apoi redeveni din nou gravă. Pintenii zornăiră uşor sub fotoliu. Părintele Alexandr priză tabac.

— între noi fie vorba, părinte, lucrurile nu merg prea strălucit în ţara noastră. Prin Rusia colindă numeroşi instigatori care agită spiritele. în fabrici domneşte o atmosferă care cam aduce a răzvrătire... Aduce de-a binelea...

— O, doamne ! — murmură părintele Alexandr, făcîndu-şi semnul crucii. — Apără şi miluieşte marea noastră împărăţie. Mîntuieşte, doamne, poporul tău.

— Părintele Alexandr strănută, iar jandarmul își suflă în locul lui nasul în batista de olandă.
— Drept să vă spun, e foarte, foarte greu. Grea slujbă am. Și grea, și primejdioasă. M-am gîndit să mă las păgubaş. Dar... am copii...
— Da, slujba dumneavoastră este foarte, foarte...
— Poftim ? — Rotmistrul oftă. O clipă, un simțămînt omenesc îi încețoșă privirea, dar îndată umărul lui stîng zvîcni și începu să tresară convulsiv, făcînd să strălucească argintul epoletului. — în genere, preastimate părinte Alexandr, vă rog să nu atingeți în remarcabilele dumneavoastră predici subiecte prea delicate. Vă rog... De pildă, tema relațiilor dintre muncă și capital, dintre patroni și muncitori. Bineînțeles, între noi doi... Știți că în evanghelie se spune deschis : „Vai de bogat" și „Să împărți totul la săraci". Este o ispită. Vedeți, între noi doi... Dar, la drept vorbind, ceea ce acum două mii de ani era adevărat, acum...
— Jandarmul se poticni și începu din nou sa-și cerceteze unghiile. Revoltat de vorbele ușuratice ale rotmistrului, preotul își puse în gînd să înceapă cu el o dispută, dar inima îi cam zvîcnea în piept.

— ...*Mister* Cook se temea îngrozitor de jandarmi. I se părea că aceștia intră în casele oamenilor numai ca să percheziționeze și să aresteze, ba chiar să și împuște pe loc. Nici prin gînd nu i-ar fi trecut că rotmistrul i-ar putea face, pur și simplu, o vizită. Din întîmplare însă, von Pfeffer veni mai întîi la el, deoarece casele lor erau foarte aproape una de alta. Ca un făcut, nu mai departe decît în ajun avuseseră loc cîteva percheziții și arestări. *Mister* Cook era tare fricos. Fiind duminică, ședea la masă și citea biblia în englezește, primită în dar de la maică-sa. O citea, dar nu înțelegea nimic, căci mintea îi era răvășită. „O, nu ! Ofițerul de jandarmi n-a venit degeaba — își zicea el. — Sînt cetățean străin... S-ar putea să mă considere spion și să mă trimită la ocnă, tamnesam, fără nici o judecată. Cunosc prea bine rânduielile astea rusești. O țară sălbatică. Brrr !"
— Ca să-și mai schimbe șirul gîndurilor, trase o dușcă zdravănă de coniac.
— Deodată, în odaie dădu buzna Ivan.
— Au venit jandării, conașule !
— *Mister* Cook avu impresia că, după ce-i dăduse această veste, servitorul lui sărise pe fereastră, în stradă. Biblia îi căzu jos.
— în prag apăru, marțial,. Karl Karlîci. Pintenii îi zor- năiau, iar sabia i se lovea de parchet. *Mister* Cook sări în picioare, ridicînd mîinile în sus ca în fața unui bandit. Pipa stinsă îi căzu din gură.
— Permiteți-mi să mă prezint.
— *Hallo, hallo* [1] — bîigui buimac *mister* Cook. Maxilarul lui inferior tresărea. Uitase într-o clipă toată ruseasca lui: — Eu sint asta, asta... — îngăima el, punînd mîna pe rulourile de proiecte. — Sint inginer... Politic nu fac... Revoliuție nu nevoie. Nu, nu ! Maiestatea sa țar... *Hallo !*
— Jandarmul zîmbi: înțelesese tot. *Mister* Cook își șterse buzele băloase, venindu-și încetul cu încetul în fire. Curînd, la al treilea păhăruț de coniac, conversația se înfiripă într-o englezească pe jumătate curată.
— Ivan ! Dobitoue!... Idiot! Adu cafe la domn baron...

— ...Iată-1 pe von Pfeffer și la Protasov. Vizită de curtoazie și un fel de interogatoriu. își strînseră mîinile. Protasov era în aparență calm, deși degetul mic de la mîna stîngă îi zvîcnea convulsiv. Se așezară.
— Te rog să mă scuzi, Andrei Andreici. Am venit la dumneata fără ceremonie. Dacă nu te deranjează, aş bea un ceai. Acasă, drept să-ți spun, mă plictisesc cumplit. Sînt singur.
— Angelica se ivi cu moțul frizat. își schimbă de două ori rochia. Deh, chipeș musafir... Mai cu seamă buzele și favoriții lui erau tare nurlii.
— Atît oaspetele, cît și gazda conversară îndelung pe ocolite. Știau prea bine amîndoi despre ce are să fie vorba și pe ce plan se vor desfășura discuțiile. Era seară. Samovarul își cînta melodia tristă, monotonă. Auzindu-i țiuitul jalnic, Protasov se simțea și el melancolic. își aduse aminte de Nina și de cuvintele din scrisoarea ei : „Mi se pare însă... că îmi ești drag". Samovarul amuți. Imaginea Ninei, răsărită în minte într-o clipă atît de nepotrivită, se spulberă. Rotmistrul își frecă mîinile, întoarse inelul de pe deget cu piatra în sus și spuse pe un ton cald, confidențial, ca unui prieten vechi :
— Dumneata, dragul meu Andrei Andreici, ești un om de anvergură europeană. Cred că ar trebui să și gîndești ca

1 Expresie de politețe, în întîmpinarea cuiva (în limba engleză) (n. trad.).

un european. Cunoşti, desigur, mai bine decît mine doctrina lui Karl Marx. Ce părere ai despre ea ? Este o utopie ! Nu poate găsi teren prielnic aici. Vorbesc de ţara noastră, o ţară de mujici. De bună seamă, aş putea să-ţi amintesc multe... însă...

— Şi, mă rog, ce anume ?

— Protasov căuta să ghicească din ce parte anume i se va întinde capcana.

— Totuşi voi amina... măsurile pe care aş fi putut să le iau fără întîrziere.

— Protasov se foi pe scaun.

— Să zicem, de pildă, că... e miezul nopţii. Afară plouă. Data cînd se petrece acest lucru am să ţi-o spun ulterior. Te caută un muncitor. Cine anume ? Ţi-o spun mai tîrziu. Ai o lanternă electrică. Se aprinde şi se stinge. Parcă ar clipi... Urmează un drum prin pădure spre o baracă părăsită. Tehnicianul Matveev, muncitori, conferinţe... Ei ? Ce părere ăi despre asta ?

— Este un interogatoriu ?

— Da, un interogatoriu.

— Pleoapele lui Protasov, lăsate în jos, tresăriră. Simţi că i se usucă gura. Prin minte îi trecu fulgerător un gînd neplăcut : „Un provocator". îşi aduse aminte că în noaptea aceea se întîlnise cu doi călăreţi : Nadenka şi încă cineva. îi era scîrbă.

— Mă dispreţuieşti, desigur, nu-i aşa ? — murmură insinuant rotmistrul şi oftă. — îmi permiţi să-mi desprind sabia, să mă fac mai lejer ? Da ?

— îşi puse sabia în colţ, lîngă soba de teracotă, zăbovi un pic acolo, aplecîndu-se ca să-şi tragă un ciorap şi cercetînd în acelaşi timp cu luare-aminte soba, încheieturile plăcilor de faianţă şi orice zgîrietură. Apoi începu să se plimbe prin odaie. Tăceau amîndoi. O tăcere grea, vrăjmaşă. Protasov fuma. Ţigaretul de chihlimbar îi zvîcnea în dinţi. Deodată jandarmul i se adresă cu intonaţii părinteşti în glas :

— Andrei Andreiei, dragul meu... Te implor, lasă-te de toate acestea. Linişteşte-mi cugetul. Ce ţi-a venit ? Doar ai un salariu de douăzeci şi cinci de mii de ruble ! îţi dai seama ce înseamnă asta ? — exclamă el, făcînd un gest larg. — Un salariu de ministru... Eu n-âm decît

— patru mii şi mă simt cît se poate de fericit. Nici prin gînd nu mi-ar trece să mă joc de-a revoluţia. Fir-ar să fie...

— Protasov zîmbi, dar inima i se strînse dureros. „întinde bine curse, ticălosul" — îşi zise el. Degetul cel mic de la mînă îi zvîcni. Se cutremură din cap pînă în picioare de repulsie de parcă ar fi "săzut un şarpe.

— Dragul meu Andrei Andreici, crezi dumneata că nu mă doare şi pe mine inima ? Te asigur că da... Şi încă cum ! Nu sînt oare şi eu un patriot, un fiu al nefericitei noastre Rusii ? Ţara noastră se. zbate în întuneric, este lipsită de drepturi. E un adevăr... Orice nătărău îşi poate da seama de acest lucru. Ţarul a căzut sub o influenţă nefastă, Rusia se află pe calea pieirii. în ce fel, cum am putea să-i venim într-ajutor ? ! îmi vei spune că pe calea revoluţiei. Nu-i aşa ? — încercă el să întindă o primă cursă.

— Nu, n-am de loc intenţia să afirm aşa ceva.

— [1]— Ei da, fireşte ! — Jandarmul zvîcni dezamăgit din umărul stîng, îşi vîrî mîinile în buzunarul pantalonilor şi, păşind de colo-colo, începu să fredoneze o melodie săltăreaţă din opereta „Barbă albastră". — îmi pare foarte, foarte rău... Da, da. Nu vrei să fii sincer cu mine. Păcat.

— Protasov se ridică în picioare, îndemnat de un imbold nestăvilit.

— Dumneata, domnule rotmistru, cunoşti condiţiile în care trăiesc muncitorii noştri aici, aici la noi ?

— în parte, da — răspunse von Pfeffer, îngustîndu-şi pleoapele şi scuturînd din cap.

— Şi ce părere ai ?

— He-he ! Un interogatoriu ?

— Nu. Vreau pur şi simplu să cunosc părerea dumitale, domnule rotmistru...

— Linişteşte-te, stimate Andrei Andreici. îţi dai seama şi dumneata că n-am venit aici în acest scop. Pentru asta există un organ special de control, a cărui datorie e să apere interesele muncitorilor...

— Dar poate că dumneata... ai izbuti cumva...

— Nu, domnul meu. Nu am de gînd să-1 bat la cap pe domnul Gromov. De altfel, guvernatorul intenţionează să vină într-aci personal. Dar dumneata ce ai vrea ? Ce mai vor lucrătorii ? Nu cumva vor... să-i ia mama dracului ! Da, da !

— Imboldul lăuntric slăbise. Ocărîndu-se singur în gînd, Protasov se aşeză încet la loc. Se uitară o clipă unul la altul, cu ochi scînteietori, ca un îmblînzitor şi un tigru.

— Da, da — repetă jandarmul, măsurîndu-1 pe Protasov cu o privire apăsătoare şi întoarse privirile spre sobă. Era rece. în ea se afla ascunsă literatura „subversivă".

Inima lui Protasov se făcu cît un purice. Urmărea din ochi, speriat, mişcările inamicului. Soba păru că se leagănă şi sare în sus. Pe buzele rotmistrului flutură un zîmbet sarcastic.

— Da, da — făcu el, apropiindu-se încet de sobă. Se aplecă, căută cu privirea cele două găurele abia vizibile dintre plăcile de teracotă şi le zgîrie uşurel cu unghia. Soba şi întreaga încăpere se încălziră îndată. Protasov nu mai putea de căldură, cămaşa se mişca singură pe spinarea lui.

— Astea-s găurele ?

— Aşa se pare — răspunse răstit Protasov.

— Rotmistrul bău repede ceaiul răcit din pahar.

— Da, domnull meu ! — strigă el şi lovi cu paharul în masă.

— Protasov se crispă. Simţea că-i sare ţandăra.

— Trebuie luate măsuri! Şi încă foarte aspre, foarte drastice. Altfel se năruie, se duce de rîpă totul. Trăim timpuri de grea cumpănă. Da.

— Aşa e — rosti Protasov, ştergîndu-şi fruntea asudată cu mînieca hainei. — Şi eu sînt un partizan fervent al disciplinei. Cred însă că revendicările legitime ale muncitorilor...

— Cum ai spus ? Revendicări ?! — Rotmistrul îşi vîrî degetele pe după gulerul strîmt al vestonului şi trase de el. — Un muncitor nu poate să vină decît cu o rugăminte ! La revedere, stimate domn.

— Cu o expresie de politeţe recie, ofiţerul îşi prinse sabia, chibzuind la iuţeală dacă e sau nu cazul să-i dea mîna lui Protasov. Dar dacă Protasov îi face figura şi nu-i întinde mîna ?

— Mulţumesc pentru ceai — spuse el.

— Făcu doi paşi prin odaie şi se întoarse. Ciocănind cu unghia trandafirie soba de teracotă în locul unde erau găurelele, luă prieteneşte mîinile lui Protasov într-ale lui şi-i şopti la ureche :

— Dragul meu, arde-lie pentru numele lui dumnezeu. Distruge-le. Dacă va trebui să fac o percheziţie ? Mi-ar părea foarte, foarte rău să... M-ai înţeles ?

— Masca de politeţe rece îi dispăruse, expresia feţei lui era acum realmente tristă, iar în privirile sale desluşeai o sinceritate teatrală, făţarnică.

— La revedere, dragul meu Andrei Andreici ! — urmă el şi-i scutură îndelung şi călduros mîna. Roşu şi tulburat, Protasov îşi pierduse capul. Nu mai ştia ce să spună.

— închise uşa biroului, îşi şterse scîr'bit mîinile cu apă de colonie, scoase cu un cîrlig de fier placa de teracotă din locul ei şi arse imediat tot ce era ascuns în sobă. Apoi, toată noaptea se zvîrcoli în pat fără să poată adormi. în dreapta avea douăzeci şi cinci de mii de ruble şi pe Nina, în stînga — masele muncitoreşti, mesajul înaintaşilor, jertfirea de sine. Oh !

— Dimineaţa, Protasov anunţă că este bolnav şi chemă doctorul.

— 7

— Pe drumul oare ducea spre taiga trecu o cavalcadă, stîrnind nori de praf. în frunte, pe un armăsar înalt, călărea Ketty. N-avea costum de amazoană, dar încăle- case bărbăteşte. îşi pusese pantalonii lui *mister* Cook, prea largi pentru ea. în oap avea o pălăriuţă nu tocmai prezentabilă. Voalul îi flutura în vînt. Alături de Ketty călărea bravul ofiţer Igor Borzeatnikov. în urma lor venea *mister* Cook, cu pipa în dinţi, cu o scurtă die antilopă, iar după el Ivan, cu mănuşi albe, purtînd melonul lui *mister* Cook. Ţinea picioarele lui lungi întinse aproape orizontal. Altfel nici nu era chip, căci în dreapta şi în stînga şeii atîrnau două coşuri uriaşe, pline cu mîncare şi băutură.

— Perechea' următoare o alcătuiau frumoasa Nadenka, care îmbrăcase pantaloni pristavului, albaştri, cu vi- puşcă roşie (deşi era duraulie şi rotunjoară în şolduri, totul se pierdea în nădragii nemăsurat de largi ai ţiito- 'rului ei) şi căpitanul Usaciov, cu picioare scurte şi fără mustaţă. Era greoi, eu umeri înguşti, pîntecos, cu şezutul mare şi cu grumazul gras, răsfrînt. Pînteeul i se sprijinea în oblîncul şeii. Părea că grăsanul nu stă aşezat, ci pe brînci, prăvălit pe gleabănul calului, mai-mai să cadă de-a berbeleacul peste capul lui, drept în colbul drumului.

— Te cam scutură, ai ? — chicoti în pumn Nadenka cea rea de limbă.

— Nu-i nimic — gîfîi căpitanul. — Osînza asta a mea e moştenită... Nu mănînce aproape nimic şi tot mă-ngraş... Şi să ştii că nu-s de loc bătrîn.

— Oamenii graşi sînt totdeauna foarte buni — îi făcu un compliment Nadenka.

— *Merci... Gr and merci.* — Căpitanul Usaciov își holbă ochii de broscoi și se îndreptă din șale. Burta îl trăgea însă înainte și căpitanul căzu iar pe brînci.

— Perechea din urmă o alcătuiau inginerul Andrievski cu soția lui, care cînta frumos, avînd o voce de con- tralto. Erau amîndoi chipeși.

— în urmă de tot, în coada alaiului, venea Ilia Sohatîh, care își bătea de zor iapa. Aceasta se învîrtea și juca în loc. Pînă la urmă, se aprinse și porni în goană înapoi spre casă de parcă i s-ar fi vîrît undeva un ardei iute. Ajuns în grajd, Ilia o plesni peste bot. Intrînd în casă, îi spuse neveste-si:

— Am găsit *endicat* să-i las în plata domnului cu *pecnicul* lor cu tot. Numai un terchea-berchea își lasă singură soața grea, iar eu sînt un om destul de *țilivizat,* ca să nu zic mai mult. Opt și cu-a brîhzei nouă !

— închinară în primul rînd pentru țar și pentru toată familia imperială. Seara, aprinseră focuri în poiană, îmbătîndu-se, Ivan își pierdu mănușile și presără din belșug zahăr în loc de sare peste omleta din patruzeci de ouă. La urmă, băură îț cinstea fermecătoarelor doamne prezente — Ketty, Nadenka, Adelaida Mar- darievna și în cinstea tuturor femeilor.

— ■— Ce ne-am face dacă n-ar exista femei pe lumea asta ? Nu ne-ar rămîne decît să ne împușcăm, să ne spînzurăm...

— Atunci n-am exista nici noi.

— ■— Femeia trăiește prin sentimente, iar bărbatul — prin inteligență...

— Și ce este oare mai de preț, ce este mai frumos : rațiunea, sau sentimentul ?

— Sentimentul, sentimentul, sentimentul ! — strigă aprinsă oacheșa Kotty. Vinul i se suise la cap. Bău „Bruderschaft" cu Igor Borzeatnikov și se sărută de zor cu el în văzul celorlalți.

— Bis, bis, bis... Mai eu foc !

— Țipînd, Ketty căzu în brațele tînărului ofițer cu mustăți de cazac.

— O, da ! O, da ! — încuviință *mister* Cook, scuipînd printre dinți, amețit și gelos-, oftînd amărît, plin de disperare.

— Pîntecosul Usaciov gemu, gustă din omleta îndulcită și scuipă.

— .Ivan,! Marian! Adă aici cel mai biun... Cel mai biun ! — strigă americanul.

— Dar Ivan dormea dus sub o tufă, cu brațele și picioarele rășchirate, năpădit de țînțari.

—

—

—

— Pac-pac ! Chiar aşa — răspunse căpitanul Usaciov, culcait pe spate, holbîndu-şi ochii de broscoi. Prop- tindu-se în şezutul gras şi în tocuri pe iarba din poiană, se tîrî ca o dihanie pînă la Nadenka. — Să secer din- tr-o dată douăzeci, treizeci de inşi. Pac-pac ! Aşa s-ar isprăvi iute cu hidra răzvrătirii — spuse el răguşit, cuprinzând dedicat cu braţul stîng mijlocul Nadenkăi.

— Vai de mine, dar e păcat! Păcat! — ţipă Nadenka, arcuindu-şi bustul durduliu şi dînd la o parte mîna asudată a căpitanului. — Vai, mă gîdil rău... Ştrengar mai eşti ! Să ştii că e mare păcat să tragi în oameni.

— Păcat, nepăcat, e ordinul stăpânirii... O dată ce ai depus jurămîntul... Pac-pac ! — mormăi căpitanul. Şi, pupînd-o pe micul ei neg, îi şopti la ureche :

— Hai oleacă mai încolo...

— Ce să facem mai încolo ?

— Aşa...

— Vai ! Să ştii că e păcat! Aşa gras cum eşti, zău... Şi aşa de crud.

— Adelaida Mardarievna începu să cînte cu frumosul ei glas de contralto un cântec ţigănesc trist. Bărbatul ei o acompania cu vocea-i de bariton. Cântecul era plin de alean, de jale adîncă. Ketty îşi simţi buzele tresărind. Inima începu să-i bată mai viu în piept. îşi aduse aminte de maică-sa, care murise de mult, de anii adolescenţei, de tatăl ei, părăsit, rămas atît de singur, şi simţi că-i pare rău de viaţa ei irosită.

— Cook îşi strîmfoă buzele, îşi suflă nasul şi începu să scâncească prosteşte, ca un ţânc, făcând spume la gură.

— Mulţumesc fur — furmos... *Grand merci* riusese.

— Beat turtă, uitase toate limbile, chiar şi englezeasca

— lui. Pipa i se stinsese. Nu mai era ân stare s-o aprindă şi nici tutun nu mai avea. Cântecul răsuna mereu, tot mai melancolic, tot mai deznădăjduit, mai îndurerat. Ketty şi porucicul se îmbrăţişară din nou.

— Van ! Diot ! Unde cal meu ?! *Allez* acasă !...

— Deodată americanul sări în picioare ca turbat şi îi despărţi pe Ketty şi pe Igor, zbierînd şi atnleninţînd cu pumnii :

— Care se bat cu mine ? Pept la pept! Pac-pac ! Face box ! Box! Pumni la mutra ! Ketty, la reveder ! Dumneata eşti femeie stricat, stricat de tot...

— Apoi porni spre taiga, împleticindu-se. Un pas înapoi, unul în dreapta, altul în stînga. Umbla pe trei cărări, lovindu-se de copaci cînd cu umărul, cînd cu spatele, în cele din urmă, căzu jos şi îngăimă :

— Rog chintaţi mai departe... Mie pleace... Forte, forte mult pleace... asculte cal ţigănesc... Troica... Forte,, forte rar, dar niciodat...

— Ameţită de-a binelea, speriată, Ketty îşi trecu peste obraz degetele reci. Ochii ei negri se deschiseră larg. Nu înţelegea ce se petrece cu ea. Se uita la ceilalţi cu priviri rătăcite. Făcea sforţări cumplite să se trezească din coşmar, dar întreaga ei fiinţă parcă împietrise. O cuprinse spaima. Rîzînd în hohote sălbatice, căzu pe genunchii lui Igor Borzeatnikbv şi strigă :

— Nu înţeleg... Sînt beată ! Ce scîrbos. De ce, de ce?!

— încurajat de prezenţa baionetelor şi a jandarmilor, Prohor Petrovici începu să atragă ca un magnet, de parcă le-ar fi prins cu arcanul, evenimentele ce aveau să-i fie fatale. Se cuvine să spunem însă că acele evenimente se iscau de la sine.

— Bătrînul Piotr Danilîci Gromov se întoarse din satul Medvedevo împreună cu tînără. sa soţie. Rămasă grea cu Prohor, Ana Inokentievna trecea prin clipe de mare zbucium sufletesc.

— Avea să vină cîndva ziua cînd Piotr Danilîci, dînd ochii cu Prohor, îi va împlînta drept în inimă cuţitul ivirii sale neaşteptate. Avea să vină şi clipa cînd Ana Inokentievna îl va vesti pe bărbatul ei că pruncul născut de ea nu-i este fiu, ci nepot. Atunci îl va aduce plocon lui Prohor şi-i va spune : „Iată-ţi fiul şi fratele". Va face negreşit acest lucru, neapărat în prezenţa Ninei

— şi a unui martor străin.. Apoi va izbucni în hohote de plîns, ca s-o audă lumea întreagă şi se va arunca de pe o stîncă în fluviu.

— Acestea erau gîndurile care o frămîntau, în timp ce, adînc jignită în mîndria ei, se apropia de casă. Dar gîndurile acestea nu prea aveau sorţi să fie aduse la îndeplinire, căci între pornirea de răzbunare a acestei femei şi sorocul răfuielii aşteptate de ea avea să se petreacă o întîmplare cumplită ce-i va doborî pe mulţi la pămînt şi va închide pe veci ochii multora.

— Nina Iakovlevna se pregătea să pornească la drum spre a se întoarce la soţul ei. Dorul ei se îndrepta parcă în două direcţii : un dor uşor, de suprafaţă, şi un altul, mai adînc. Verocika se îmbolnăvise de pojar şi-i întîrzia plecarea. Cum va fi revederea ei cu Protasov, cu soţul ei, cu taigaua ? îi era frică de noul său sentiment pentru Protasov. Inginerul se temea şi el niai mult ca de orice ca, la o eventuală percheziţie, să nu i se ia hîrtia procurorului, pe care i-o dăduse Şapoşnikov.

— Intre timp, autorul acestui document, fostul procuror Straşcialov, acum deportat politic, avea de gînd să vină îin vizită la Şapoşnikov.

— Prohor Petrovici -visa şi el să plece undeva, dar nu ştia încotro. Sufletul lui se zbuciuma însă fără odihnă : încolo-încoace, încolo-încoace. Să plece la Petersburg, în întîmpinarea soţiei sale, în Belgia sau să intre în fundul mormîntului ? Nu ştia nici el încotro s-o apuce. Mai probabil ca orice era că va rămîne acasă.

8— Ministrul-adjunct, care-i înlesnise dobîndirea terenului aurifer, _ zburase din postul său. La Petersburg, roata Fortunei se învîrtea mereu, iar marii demnitari se răsturnau ca într-un caleidoscop. Cartofor, beţiv şi scandalagiu, porucicul Priperentiev fusese şi el scos din armată. Pe deasupra, ameninţat să fie trimis în judecată, fusese salvat de o doamnă influentă, şi anume de baroneasa Zamojska. Aflînd că, ministrul-adjunct fusese înlocuit, Priperentiev începu să viseze la taiga şi la exploatarea sa auriferă. Pe scurt, se pregătea să-i joace lui

— 17*Prohor Gromov o festă — 259

usturătoare.

—

— Lupii sau oamenii de soiul lui Prohor sînt exact acelaşi lucru. Lupul este o fiară pe care oamenii o vî- nează, nu de dragul blănii şi nici al cărnii, ci pentru că este dăunător.

— în schimb, oamenii de teapa lui Prohor Gromov huzureau nestingheriţi de nimeni. Legea care apăra turma omenească de cei asemenea lui avea ocolişuri, portiţe, „chichiţe", era neputincioasă. Nu fusese ticluită pentru apărarea celui slab, ci pentru încurajarea samavolniciei, a forţei brutale şi a răutăţii.

— Iată de ce în lumea întreagă domnesc feluriţi Prohori Gromovi care au cumpărat şi legile, şi dreptatea.

— Da, Prohor Petrovici era un individ fără scrupule, un exploatator prădalnic, un afacerist care nu urmărea decît propriul său profit. Iată însă că furtuna se stîrni, se înteţi, crescu, năvăli asupra lui Prohor, aţîţă focul, Curînd, viaţa lui Prohor avea să fie cuprinsă în întregime de flăcări.

— Pălălăile erau aproape. Prohor Petrovici nu le vedea însă destul de limpede, căci turnul năzuinţelor sale era cu mult prea scund.

— Dis-de-dimineaţă veniră la Prohor trei muncitori trimişi de starostii de baracă. Erau doi oameni mai în vîrstă şi un flăcău. Făcură o plecăciune în faţa lui şi-i spuseră că-i trimiseseră muncitorii de la toate întreprinderile Gromov. Aceştia îndrăzneau să amintească patronului că făgăduise să îmbunătăţească aprovizionarea şi să scadă preţurile alimentelor. Asta era una la mînă. în al doilea rînd, trebuia să le mărească salariile cu treizeci la sută. în al treilea...

— — Afară ! Am să fac ce vreau şi cînd vreau. Afară, pînă nu vă plesnesc ! —- răcni Prohor.

— Bătrînii şi flăcăul abia nimeriseră uşa. în cursul nopţii, fură arestaţi.

— Printre muncitori se ridicară glasuri îndrăzneţe de

— protest. Cei aprigi fierbeau, cei călduţi începeau să dea in clocot şi ei, cei reci aduceau argumente împotrivă, încercînd să-i domolească.

— Măi băieţi, ia vedeţi să nu iasă cu... Au adus soldaţi... Nu care cumva...

— Ei şi ce c-au adus soldaţi ? Ce, o să tragă ei în fraţii lor ?... Da' ce, îs turci ?...

— Seara tîrziu, cei aprigi porniră gloată spre casa rotmistrului Karl Karlîci von Pfeffer. Ajunşi acolo, îşi suflară nasul, se uitară unii la alţii şi începură :

— Domle ofiţer, cum îţi zice... Nu-ţi fie teamă... Deschide fereastra. Vrem, vorba ceea, să te rugăm cu frumosu...

— Ieşind în cerdac, jandarmul Popolzaev le strigă :

— Hei, care sînteţi acolo ! împrăştiaţi-vă ! Domnul rotmistru nu-i aici.

— N-are nimic... îl aşteptăm.

— A plecat la oraş.

— Minţi, cîrtiţă jugănită, minţi ! Era aici după-amiază. E acasă... Minţi !

— Un glas ascuţit strigă :

— Fraţilor, hai să-1 căutăm prin odăi!

— Gloata de vreo trei sute de oameni dădu năvală spre casă.

— Pe uşa acesteia ţîşni o mulţime de soldaţi desculţi şi neîncinşi, în frunte cu Ogleadkin şi Preatkin. Ofiţerii lipseau.

— Ce v-a apucat ? ! — răcniră cei doi jandarmi.

— Apăi noi am venit la dumnealui, la ăsta... ca să ne facă dreptate. I-au ridicatără pe delegaţii noştri. Ei n-au nici o vină. Unde-i boierul jăndar ? Aduceţi-ni-1 aici. Vrem să-1 rugăm cu frumosu... Am fost nedrep- tăţiţi !

— Sus, la etaj, se stinse lumina, şi rotmistrul apăru la fereastra deschisă. Popolzaev îl salută ostăşeşte, cu mîna la cozoroc.

— Iacătă-1 ! — strigară muncitorii, dîndu-se înapoi mai spre drum ca să-1 vadă mai bine pe „boierul jăndar". Se descoperiră .
— Domle ofiţer, am venit la dumneavoastră...
— Ce vreţi, fraţilor ?
— începură să-şi strige care mai de care păsurile şi amarul. Rotmistrul era alb ca varul. Nu-i întrerupse, îşi aprinse o ţigară. Mulţimea amuţi.
— Ascultaţi-mă, oameni buni. Dacă vreţi să vă înţelegeţi cu mine, să vorbim cu binişorul.
— Aşa, aşa ! — strigară oamenii, scărpinîndu-se şi dînd din coate. — Tocmai de aceea am şi venit la matale. Să vorbim cu binele, omeneşte. Cum s-ar zice...
— Fraţilor ! Aflaţi că mai-marale guberniei mi-a dat puteri mari. Am la dispoziţie forţă armată. De bună seamă însă că n-am să mă folosesc de ea. Credeţi-mă, oameni buni, că vă iubesc ca pe copiii mei... — Aci rotmistrul se strîmbă a scârbă. — Dar să ne înţelegem : dacă sînteţi lepre, zurbagii, dacă nu vă potoliţi, voi fi nevoit...
— Ce zurbagii ? Ce vorbeşti ! Sîntem oameni aşezaţi... Atîta numai vă rugăm : luaţi-1 de la noi pe Ezdakov ! Altminteri, îi sucim gîtul! Nu sîntem zurbagii... Noi... Să le dai drumul la oamenii noştri... Atunci plecăm şi noi acasă.
— Nu pot. Le dau drumul mai tîrziu ! — se răsti rotmistrul. Zvîcni din umărul stîng şi închise fereastra.
— Ofiţerii traversau în grabă drumul. Cel mai mare în grad, pîntecosu.1 Usaciov, comandă gîfîind :
— Companie ! Adunarea în curte ! Alinierea ! Arma în cumpănire !
— Peste cîteva clipe, în faţa casei nu mai era nimeni. Muncitorii se îndepărtau repede. Doar în colbul drumului rămăsese o pungă roşie de tutun şi trei broaşte călcate în picioare.
— Noaptea se operară arestări. Fură ridicaţi patru „instigatori". Rotmistrul expedie guvernatorului o telegramă cifrată.
— Intre timp, Prohor Petrovici îşi încheia bilanţul semestrial. Acesta se solda cu beneficii mari. Prohor Petrovici muncea de obicei pe nerăsuflate, pînă ce cădea istovit.
— S-au făcut calcule timp de trei zile şi trei nopţi, fără întrerupere. în cele din urmă, contabilul, un bărbat chel şi greoi, năucit de tot, începu să vorbească aiurea. Aproape că nu mai vedea. Ca să reziste, Prohor recurgea la coniac şi la duşuri reci, iar contabilul — la tutun şi băutură. Amîndoi fumegau ca nişte hornuri : de atîta fumăraie, lupul strănuta mereu şi-şi rînjea colţii. Spre sfîrşitul celei de a treia nopţi, Ilarion Isaakovici Kreşcenski, contabilul, îşi propti nasul în cartea mare.
— Gromov Petrovici — bîigui el, deschizînd anevoie ochii tulburi. — îndură-te... Nu mai pot... îmi joacă pe dinaintea ochilor... Văd numai cinciuri, cinciuri şi zerouri... Mă culc...
— Zi, te-au lăsat balamalele ? — zîmbi Prohor. — Fie, culcă-te, lua-te-ar dracu să te ia! Stai puţin... Unde e debitul ? Ai făcut socoteala ?
— Debitul... Nu... Soldul! Trei mili... trei trili...
— Contabilul suflă zgomotos pe nări, gemu, se întoarse
— pe canapeaua lui cu faţa la perete şi adormi.
— Prohor era şi el năucit de atîta coniac, nesomn şi socoteli. înnebunindu-1, pe dinaintea lui jucau cifre, plusuri şi minusuri, minusuri şi plusuri. Se temu că-şi pierde minţile, Chemă doi socotitori şi pe *mister* Cook. Şi iată că în cele din urmă, împreună cu contabilul Kreşcenski, care se trezi ceva mai limpede la minte, isprăviră construcţia marelui turn al evidenţei contabile. Atît Prohor, cît şi ceilalţi patru scoaseră o exclamaţie de uimire : în decurs de nouă ani fuseseră investite treizeci şi trei de milioane.
— Formidabil ! Formidabil ! — exclamă *mister* Cook plin de încîntare. Avea un plasture lipit pe nas, o amintire de la picnicul pe care-1 făcuse cu Ketty şi cu ofiţerii.
— Prohor dădu fiecăruia cîte o sută de ruble, iar contabilului — două. Fură cu toţii mulţumiţi. Cel mai mulţumit era, însă, desigur Prohor Peţrovici Gromov, căci în anul acela avea să realizeze (in profit de aproape două milioane. Două milioane Y Cu alte cuvinte, cinci mii cinci sute de ruble pe zi. Aceasta înseamnă că fiecare muncitor arunca zi de zi în căciula lui cîte o rublă şi mai bine, el rămînînd cu o nimica toată.
— Prohor Gromov nici nu se gîndea însă la asta : muncitorul era un instrument de îmbogăţire şi acest lucru fusese consfinţit de viaţa însăşi. Totuşi, succesul cres- cînd al afacerilor sale nu-i mai aducea bucuria

dinainte. In casa lui se căscase o prăpastie adîncă pe care n-avea cum să o mai astupe.

— — Nina, Nina — ofta în miez de noapte Prohor. — Oare într-adevăr ai să mi-1 preferi pe Protasov ?

— Dorul de soţia lui se trezea acum în el din ce în ce mai sfredelitor. îşi dădea seama că nu-i era indiferentă cum crezuse încă pînă de curînd, că femeia aceasta era pentru el bunul cel mai de preţ din viaţă. O iubea, da, da. De ce însă devenise ea atît de bisericoasă, de ce s-o fi cufundat pînă la gît în credinţă, în creştinismul acesta, religia contemplatorilor smeriţi şi nu a făuritorilor vieţii ? De ce îi pune piedici ? Dar acea filantropie a ei, acel sentimentalism ? Ciudat... Dacă ea îl socotea într-adevăr pe ateul Protasov drept prieten, cum de nu putuse el pînă atunci să-i scoată din cap toate bazaconiile acelea prosteşti ? Ciudat, foarte ciudat...

— Deodată, firul gîndurilor lui se rupse şi în minte îi încolţiră două întrebări pline de spaimă : să fie adevărat că el, Prohor, se lepădase de dumnezeu, îşi pierduse credinţa ? Să fie adevărat că Nina îl iubea pe Protasov ? A doua spaimă, cea mai puternică, gelozia, stinse fulgerător în el strîngerea de inimă pe care o simţea la gîndul că-şi pierduse credinţa. I se împlîntase un cuţit în inimă. Mintea i se aprinse, în întuneric răsă- riră imagini groaznice născocite de închipuirea lui : Nina sedusă de Protasov, scene voluptoase de adulter...

— Scrîşni din dinţi. II ura de moarte pe Protasov. Zbu- ciumîndu-se cumplit, îşi jură să-1 împuşte pe acest Don Juan cu chipiu de inginer : numai să afle el că are legături amoroase cu Nina. Glasul rece al raţiunii îl potoli însă numaidecît. Nu existau dovezi temeinice că Nina îl înşela: soţia lui îi era credincioasă. Protasov, motorul principal al unui uriaş mecanism, era un om de neînlocuit. Răpunîndu-1, ar fi însemnat să-şi răpună toate întreprinderile. Totuşi, Prohor nu ştia încă la ce ţinea mai mult : la Nina care, la o adică, putea fi înlocuită de o altă soţie, sau la întreprinderile lui, cărora le închinase toată vlaga, toată fiinţa lui ?

— Astfel, în timpul nopţilor de nesomn, se studia cu o atenţie încordată, ca un observator din afară. E drept că nu ajungea la agerimea dezlegărilor, nu făcea decît să sondeze, să-şi revizuiască conştiinţa zdruncinată, pră- vălindu-se în prăpastia contradicţiilor ce se zămisleau în el.

— Unde trebuia căutată pricina boalei sale sufleteşti ? Nina să fi fost oare ? Nu. „Soţia, oîndva, şi-o afla alinare, chiar bunul prieten l-o şterge din gînd."[1] Ducă-se învîrtindu-se ! S-o ia dracu ! Protasov ? Nu. La urma urmei, Prohor se putea despărţi şi de el. N-avea decît să-şi găsească un alt ajutor. Dar atunci unde se produsese acea fisură din pricina căreia risca să se năruie tot resortul lumii sale lăuntrice ? Să fie de vină alcoolismul, cocaina, morfina, tutunul ? Folosea însă rareori acele narcotice interzise, numai la mare nevoie. Atunci, ce să fie ? Beţiile ? „Ei drăcie, trebuie să mă las... Ajung un alcoolic. Nici nu-i de mirare : şi taică- meu e alcoolic, iar bunicul a fost... un tîlhar." Cuvîntul „tîlhar" îl umplea de fiori. Simţea că-i îngheaţă sîn- gele în vine. Prin faţa ochilor lui speriaţi începea să defileze trecutul întunecat, îngrozitor. „Să-1 alung, să-1 alung... numaidecît" — îi veni să strige lui Prohor şi, vrînd să împiedice trecutul de a învia, de a ieşi la lumină, sări din pat (sări şi lupul), se repezi spre masa de lucru şi scoase din sertar borcănelul cu cocaină. „Trebuie să-1 arunc numaidecît în closet..." Zăbovi cîteva clipe, cu ochii pironiţi spre o nălucă verzuie, fosforescentă — să fi fost Sinilga, sau Anfisa ? — care plutea prin faţa

I Distih din poezia „Glndind la războiul cu a lui grozăvie" de N. A'. Nekrasov, vezi Opere alese, voi. I, pag. io;, „Cartea Rusă" 195). traducere de Miron Radu Paraschivescu. (N. ed.)

ochilor săi aprinşi, apoi îşi umplu frenetic amîndouă nările cu cocaină. Se întoarse în pat cu ochii închişi ca să nu mai vadă nălucile. Se culcă. Treptat, totuşi destul de repede, conştiinţa lui lunecă spre alte sfere. Curînd totul dispăru, estompat de himera faimei, de mulţimea cifrelor încîlcite, de clinchetul aurului. Abia spre dimineaţă veni şi somnul, un somn întunecat, greu. _

— Uneori, cu sufletul sfîşiat, Prohor se oprea în toiul nopţii în faţa icoanei.

— Doamne, ajută-mă ! Milostiveşte-te de mine, păcătosul !

— Dar noianul de cifre şi clinchetul aurului întunecau tot înţelesul acestei rugăciuni reci, fără suflet. „Ar trebui să mă duc la părintele Alexandr, să vorbesc cu el. E un om înţelept — îşi zicea Prohor. — Nina îmi reproşează că mă port ca un tiran... faţă de muncitori... Dar ce mai vor, ce le lipseşte diavolilor ălora ?! Fără mine, ar crăpa de foame. Hrănesc şi îmbrac cinci mii de oameni, plus muierile şi plozii lor. Nici asta nu le ajunge ? ! Dobitocii dracului! Doar nu pot să le dau totul. Fie, sînt un exploatator, un tiran. Vedem noi care pe care. Ajută-mă, doamne !"

— Deodată însă, starea lui sufletească se schimbă.

— Ştiu eu unde-i buba. Nu-i de vină nici Nina, nici Anfisa, ci voi, ticăloşilor... — şopti el încruntat, ameninţând bezna cu degetul. — Voi mă hăituiţi ca pe o fiară, voi şi cu Protasov al vostru. Vreţi să mă încolţiţi, să mă aduceţi la sapă de lemn ! Bine, bine, vă arăt eu vouă!
,

— în întuneric răsună vocea mustrătoare a Ninei, scrisorile ei înviară şi prinseră glas. Prohor îşi trase plapuma peste cap şi îşi astupă urechile. Zadarnic însă, căci vocea Ninei răsuna chiar în cugetul lui.

— într-o zi, după ce făcu ocolul întreprinderilor sale, se întoarse doborît sufleteşte. Seara tîrziu se îndreptă spre casa preotului. Zăbovi un timp în faţa porţii închise, apoi făcu calea întoarsă. Bău de unul singur, iar dimineaţa îi trimise Ninei o telegramă.

— în aceeaşi dimineaţă, veni la el Protasov. Era o zi de sărbătoare. Prohor se sculase tîrziu. Discutară despre treburi. Protasov îl puse la curent cu situaţia.

— Prohor observă că inginerul o făcea fără însufleţirea lui obişnuită, ca şi cum ar fi vorbit de lucruri care nu-1 interesau cîtuşi de puţin. „Pareă-1 văd că-mi trînteşte îndată ceva despre muncitori, că începe să sporovăiască despre aiurelile lui socialiste... Un idiot erudit"...

— Inginerul Protasov puse cu grijă în servietă planurile şi situaţiile şi-şi încreţi fruntea inteligentă.

— Prohor Petrovici... — începu el în silă. — De fapt, am venit la dumneata...

— Ştiu — îl întrerupse Prohor, încruntîndu-şi şi el fruntea-i înaltă, inteligentă. — Ce vor de la mine ?

— îndeplinirea tuturor celor făgăduite, punct cu punct. Atît.

— Hm ! Destul de puţin... Dar n-or vrea cumva...

— Se opri însă, rezervînd ceea ce voia să spună pentru

— mai tîrziu.

— Protasov se simţi jignit. Se uita pe fereastră, jueîn- du-se cu *pince-nez*-ui. Părul lui scurt şi negru, înspicat cu fire argintii, se zbîrlise.

— Ţin să-ţi reamintesc împrejurările în care au fost făcute aceste făgăduieli — începu el rece, însă cuviincios.

— Le cunosc mai bine decît dumneata şi, în treacăt fie zis, Andrei Andreici, cu toată stima pe care o am pentru dumneata...

— Ai fost salvat de muncitori...

— Nicidecum... Rodul ostenelilor mele şi averea mea au fost salvate de providenţă, care a trimis ploaia.

— Documentul procurorului, pe care-1 avea în buzunarul de la piept al hainei sale de pichet, îl ardea pe Protasov. Se străduia însă să se stăpînească.

— Tăcură un timp. Prohor simţea că-i e foame. Spuse :

— Vor să le reduc orele de muncă. Asta vor. Dar la ce bun ? Dacă le dai zece ore, vor cere opt, dacă le dai opt, vor Cere şase...

— Idealul vieţii omeneşti este odihna.

— Viaţa înseamnă muncă !

— Nu trebuie să transformăm această viaţă în muncă silnică.

— Prohor ridică spre Protasov ochii săi mari, severi şi spuse :

— Trebuie să facem lumea mai frumoasă, să construim, nu să ne petrecem viaţa în trîndăvie. Dacă pentru asta e nevoie de muncă silnică, apoi muncă silnică să fie !

— Era vădit tulburat. Stăpînindu-se totuşi, căutând să pară calm, întrebă :
— Şi cît m-ar costa aceste cereri neobrăzate ? Fă o socoteală şi raportează-mi.
— Se ridică şi întinse mîna lui Protasov.
— O clipă ! — spuse Protasov şi scoase din servietă hîrtia cu calculul gata făcut. — Satisfacerea revendicărilor materiale ale muncitorilor ar necesita o sumă ce ar depăşi cu puţin patru sute de mii de ruble pe an... Prin aceasta s-ar asigura îmbunătăţirea alimentaţiei şi mărirea salariilor. Avînd în vedere că rulăm cîteva milioane, cifra aceasta nu e mare lucru.
— Ai înnebunit de-a binelea ?! Zici că patru sute de mii nu sînt mare lucru ?! — Prohor se dădu un pas îndărăt. Ochii lui holbaţi jucau în orbite, vrînd parcă să-1 înghită pe Protasov. — Şi jyne ţi-a dat dumitale dreptul de a dispune de punga mea ?
— Prohor Petrovici — spuse rugător Protasov, împreunîndu-şi mîinile la piept. — Crede-mă că oamenii îşi vor ândoi eforturile şi vei ieşi ân cîştig. Crede-mă !
— Prohor apucă un jilţ de spătar şi-1 âmpinse înainte şi înapoi.
— Nu, Andrei Andreici... Nu voi înfăptui nici un fel de reforme. Ai înţeles ? Nu şi nu !
— Atunci îţi calci ouvîntul dat?
— Da, îl calc — răspunse răguşit Prohor, simţind un nod în gît.
— Obrajii lui Protasov se învăpăiară. Mîinile îi căzură de pe piept. Se aşeză picior peste picior şi, privind în pămînt, spuse :
— Englezii au o expresie : orbire morală sau demenţa simţului moral. E aplicabilă şi în cazul dumitale. Eşti un om orbit moral. Ai auzit, Prohor Petrovici ? — Protasov ridică fruntea. Glasul lui suna acum aspru, necruţător : — Nu mai ştii să faci nici o deosebire între dreptate şi ticăloşie.
— Se ridică repede, ca aruncat de un resort.
— Prohor împinse jilţul la o parte, se apropie de masă şi începu să scotocească prin hîrtii, să mute dintr-un loc în ailtul *presse-papier*-ul, creioanele şi tocurile. După automatismul mişcărilor lui, Protasov înţelese că era foarte tulburat.
— Ah ! M-am săturat de toate acestea ! Da, da... Sînt un ticălos, un ora lovit de orbire morală. îţi mulţumesc... — îşi strînse tîmplele între palme, luă expresia unei biete victime şi se aşeză fără vlagă pe pervazul ferestrei. — Nimeni, nimeni nu vrea să mă înţeleagă ! Aici e tragedia. Pînă la urmă am să las baltă totul şi am să plec unde oi vedea cu ochii — spuse el îngîn- durat, încet. — Nina Iakovlevna se întoarce curînd, aşa că ai să lucrezi cu ea. Eu am să plec...
— Scoase batista şi-şi suflă nasul.
— Gîndul că ar putea să plece îi scăpase lui Prohor pe neaşteptate, cuvintele zburaseră de pe buzele lui ca o pasăre dintr-o scorbură. Tresări chiar în sinea lui. Gîndul acela îl speriase şi-1 uimise, dar, în acelaşi timp, se şi întipărise adînc în cugetul său. Se gîndea foarte serios : „Şi ce-ar fi dacă aş lăsa totul baltă şi aş pleca ? Sînt atît de obosit..."
— Dar şi Protasov venise la el tot cu gîndul de a pleca, de a-şi cere demisia. Nu mai aveau ce vorbi. Prohor rămase dur ca piatra.
— Protasov scoase din servietă o foaie de hîrtie împăturită în patru.
— Poftim cererea mea de demisie, Prohor Petrovici. Plec şi eu.
— Uimit, Prohor se ridică, se apropie încet de Protasov şi-i spuse cu un zîmbet forţat :
— Şi tu, Brutus ?!
— Date fiind împrejurările de faţă, nu mă mai simt în măsură să rămîn în serviciul dumitale, Prohor Petrovici.
— Prohor oftă şi spuse :
— Da, Protasov... Şi eu care intenţionam să plec pentru mai multă vreme şi să las toată administraţia pe seama dumitale... Gîndeşte-te bine... Rămîi... Vei primi patruzeci de mii de ruble.
— Iartă-mă, dar nu pot... Nu mă vînd nici pentru o sută de mii!
— Vrei să distrugi tot ce s-a făcut, Andrei Andreici ? Deci n-ai fost sincer cînd ai spus că ţii la munca dumitale ?
— Ba am fost sincer. îmi iubesc munca. Dar te rog să mă ierţi... Nu pot să mai lucrez cu un gentleman pentru care nu mai am nici o stimă.
— Doi oameni care nu se puteau înţelege stăteau faţă în faţă. De fapt, aveau aceeaşi fire, dar concepţiile lor morale se situau pe două planuri diferite, întocmai ca bisturiul chirurgului şi jungherul tîlharului.
— în surtuc albastru de negustor rus, spătos, înalt, Prohor îl sfredelea cu privirea pe Protasov, care stătea în faţa lui, cu capul aplecat, uşor adus de spate, de

statură mijlocie, dar îndesat. Inginerul își ridică spre Prohor ochii negri și sclipitori pe fața bine bărbierită, arsă de soare. Prohor își lăsase barba mare, iar părul lui lung, rotunjit, era și el neîngrijit. Nu mai dădea nici o atenție înfățișării sale și părea un negustor petrecăreț care sucește capul fetelor sau un vizitiu chipeș al vreunui grangur. Pe fața lui energică, expresivă, cu nas mare și ochi de vultur, se întipărise urma unui puternic zbucium sufletesc. Chipul lui Protasov, sculptat parcă în fildeș de dalta unui maestru, purta pecetea emoțiilor stăpînite și a superiorității sale morale.

— înainte de a ne despărți, țin să te previn, domnule Gromov, că muncitorii își vor cere drepturile pe toate căile legale... inclusiv prin declararea grevei. La revedere !

— Prohor îi strigă din urmă :

— Transmite muncitorilor dumitale că, dacă se răzvrătesc și fac grevă, vor fi întîmpinați cu baioneta !

— 9

— Nu putea să adoartnă. Aproape că se luminase de ziuă. Deodată, izbucni un glas :

— Ursul ! Ursul ! Săriți, oameni buni !

— Striga Ferapont.

— Prohor se încălță în pripă, își aruncă haina pe spate — de pantaloni nu mai avu timp — înșfăcă pușca și, repezindu-se afară în uliță, alergă în direcția de unde se auzeau strigătele. Lîngă căsuța diaconului, taigaua deasă înainta în așezare ca o pană de lemn. De-a lungul uliței, de la taiga spre școală, legănîndu-se pe picioare și stîrnind praful, se îndepărta fără grabă un urs. In urma lui alerga Ferapont, desculț, numai în izmene și cămașă, fără cingătoare. Ținea în mînă un baros.

— Trage în el ! împușcă-1 ! — zbieră el, bucurîndu-se la vederea lui Prohor.

— Zărind încă un om, ursul se opri, își pleoști urechile și adulmecă în văzduh. Prohor ochi din goană și trase, țintind spata stîngă a animalului. Ursul scoase un răcnet, făcu un salt și o întinse în goană spre taiga prin- tr-o ulicioară. Oamenii alergau după el.

— L-ai nimerit! — strigă diaconul. — Acuși se prăbușește...

— Se ţineau după urma însîngerată, fără să-şi scape prada din ochi. Ajuns pe malul râuleţului, ursul se întoarse deodată cu faţa la urmăritori. Prohor duse puşca la ochi şi trase. Ursul răcni din nou, făcu un salt şi se aruncă în apă.

— Ptiu, drăcia dracului — scuipă Prohor. — E încărcată ou alice. Am greşit arma.

— Valeu ! — răcni diaconul atît de năprasnic, încît vui taigaua. In faţa lui răsărise ca din pămînt un alt urs, bătrîn, cu blana căruntă. Prohor se cam sperie şi o luă la fugă înapoi, iar diaconul Ferapont căută adăpost în spatele unui cedru atît de gros, că-1 puteau cuprinde doi inşi în braţe. Ursul se luă după el şi amîn- doi începură să se învârtească în jurul copacului. Ursul era greoi, iar diaconul — sprinten. Se învîrteau cînd spre dreapta, cînd spre stînga. Ursul se înfurie şi răcni o dată la diacon. Acesta se umflă şi el în foaie şi urlă la urs. Asurzit, ursul se trase înapoi, cu părul zbîrlit pe spinare. Sătul de atîta alergătură, se ridică în două labe, îşi lipi burta de copac, întinse labele şi, învîrtin- du-se în jurul cedrului, încercă să-şi prindă duşmanul. Diaconul aruncă barosul şi prinse labele animalului ca în cleşte. Ursul se smuci, dar în zadar. Ghearele lui se răşchiraseră. începu să urie de durere.

— Prohor ! Prohor ! — strigă diaconul. — Atinge-1 !

— împreună cu Prohor se apropiau acum în goană şi

— alţi oameni care se treziseră între timp. Ilia Sohatîh era înarmat cu o stinghie ruptă dintr-un gard, iar Konstan- tin Farkov — cu un topor. Li se alăturaseră încă vreo cinci inşi.

— Trăsneşte-1 cu barosul la moacă ! — îi strigă diaconul lui Prohor. — Mă lasă puterile...

— Ursul se smucea mereu, dar nu putea să scape din strînsoare. Oamenii se minunau : îmbrăţişînd din două părţi copacul, faţă în faţă stăteau o fiară şi un om. Cît ai clipi din ochi, Prohor înşfăcă barosul. Urlînd înspăimîntător, ursul căscă spre el o gură înfricoşătoare. Barosul trăsni în ţeasta fiarei. Ursul horcăi şi se prăvăli

— la pămînt. Diaconul abia izbuti să-şi descleşteze mîinile: unghiile i se înnegriseră şi de sub ele curgea sînge.

— Izfoînda aceasta nocturnă împotriva unei fiare nu-i aduse totuşi lui Prohor liniştea sufletească mult dorită. Plecă pe şantier ursuz, posomorit, ocărî inginerii şi tehnicienii, porunci să fie amendaţi cinci muncitori care nu-şi scoseseră şapca în faţa lui şi-i concedie de la cancelarie pe doi deportaţi politici.

— — De vreme ce pentru voi sînt un exploatator, faceţi bine şi luaţi-vă catrafusele.

— Lipsa conducerii experimentate a inginerului Protasov începu să se simtă de îndată. Ceilalţi ingineri nu aveau iniţiativă sau se temeau de răspundere, iar şefii de lucrări i se adresau lui Prohor pentru orice fleac. Se isca astfel o zarvă şi o zăpăceală inutilă, iar aceasta îl enerva pe Prohor, care era obosit. Nu ştia cui să încredinţeze conducerea întreprinderilor sale. Hotărîse să conducă el însuşi toate lucrările. Erau în dîrdoră. Atît lucrările lui proprii, cît, mai cu seamă, cele luate în antrepriză, trebuiau duse la bun sfîrşit, şi aceasta neapărat în termen. Ce păcat că inginerul Protasov părăsise lucrările tocmai acum, în toiul lor. Un mîrlan, un slugoi obraznic, un individ căruia i se suise învăţătura la cap !

— Trimise o telegramă urgentă Ninei :

— *„Protasov a plecat. Lucrările suferă. Mîine soseşte la debarcader. Are vapor peste trei zile. Caută să-l convingi să se întoarcă în orice condiţii."*

— Inokenti Filatîci Gruzdev ducea la Petersburg viaţa cea mai cuminte cu putinţă. începînd să pună în executare escrocheria plănuită, se ducea cu mare osîrdie la biserică, unde aprindea lumînări groase şi se ruga în genunchi, cerînd lui dumnezeu să-i dăruiască înţelepciunea şarpelui spre a-i putea păcăli pe barosani şi să nu-1 osîndească pentru faptele lui, căci el, robul lui dumnezeu, Inokenti, nu făcea decît să îndeplinească porunca celui ce-1 trimisese. In ajunul „ceaiului", cucer

— nicul bătrîn dădu un acatist sfinţilor Cosma şi Damian, cei neiubitori de arginţi, iar în timpul slujbei căută să cadă la o cuvioasă învoială cu cei doi sfinţi, făgăduin- du-le „pe cuvînt" că dacă potlogăria pusă la cale va izbîndi, are să facă danie din banii lui cinci sute de ruble în folosul Societăţii Palestiniene . Cît despre nădejdea de a-i smulge lui Prohor pe puţin douăzeci şi cinci de mii de ruble drept comision, tăinuise acest gînd în rugăciunea sa, păcătosul de el.

— Oamenii de afaceri au un fler grozav, astfel că ştirea publicată în ziare căzu sub ochii unora din creditorii lui Prohor Gromov şi-i sperie nespus.

— Pe adresa lui Prohor, în taiga, prinseră îndată să zboare telegrame urgente din partea creditorilor. Toate începeau cam aşa :

— „îngrijorat de ştirea apărută în ziare privind nenorocirea ce s-a abătut asupra Dvs..." etc., etc.

— Prohor ticluia personal toate răspunsurile, dar nu le expedia de la oficiul telegrafic al aşezării, ci le trimitea printr-un curier în centrul judeţean, aceasta spre a evita o publicitate dăunătoare.

— Toate telegramele lui sunau astfel :

— *„După nenorocirea care l-a lovit, Prohor Petrovici Gromov s-a îmbolnăvit grav şi mi-a încredinţat mie întreaga administraţie. "Telegrama dumneavoastră i-o voi preda după însănătoşire. Ezdakov, împuternicit provizoriu cu administraţia întreprinderilor."*

— Intre Prohor şi Inokenti Filatîci avea loc un viu schimb de telegrame redactate după un cod convenţional.

— Bătrînul se întîlnea zilnic cu inginerul Parczewski. îşi împărtăşeau impresiile. Intr-o zi, Parczewski spuse :

— — Cu negustorul Saharov a mers foarte greu. A început să bată din picior şi să strige la mine : „Pungaşi; lor, ticăloşilor ! La puşcărie cu voi, la ocnă !"
— „Vai de mine, zic eu, Semion Parfenîci. De vină sînt, ca să zic aşa, elementele oarbe ale naturii, judecata lui dumnezeu". Şi ştii ceva, Inokenti Filatîci ? Are să ni-1 trimită pe avocatul Arzamasov, cunoscutul om de afaceri. Ce ne facem ? Ar trebui să-i astupăm gura cu o sumă bunicică.
— Cît anume ?
— Cred că la vreo cincizeci de mii de ruble.

— Inokenti Filatîci sări în sus şi începu să alerge prin

— odaie, fluturîndu-şi în mers pulpanele lungi ale ghe- rocului.

— Auzi vorbă ! Cincizeci de mii ! Cum de ţi-a trecut prin minte aşa ceva, tinere ?! Ai ? Păi pentru isprava asta patronul ne face una cu pămîntul. Nu, nu se prinde, drăguţule! — ridică glasul bătrînul. — Nu sîntem nici noi ageamii... Da, da...

— Ştiu eu ? Poate că s-o mulţumi şi cu douăzeci de mii...
— Nici un sfanţ ! Cotul şi pişcotul, stimate domn !

— „Ceaiul" avu loc la hotelul „Mariinskaia", într-un

— apartament somptuos, închiriat special în acest scop de Inokenti Filatîci.

— Se adunară cinci negustori, doi reprezentanţi ai unor firme comerciale, un director-adjunct de la o mare uzină şi avocatul Arzamasov, un bătrînel foarte puţin arătos, bărbierit, chel, cu ochelari mari în ramă de baga şi cu buzele pungă.

I Societate întemeiată în 1882 sub patronajul ţarului şi a familiei imperiale, al cărei scop era propaganda religioasă şi aşa-zisa susţinere a intereselor bisericii ortodoxe în Palestina. (N. ed.)

— Hotărîră ca discuţiile să fie conduse de negustorul Reabinin. Acest om instruit era slab ca o scîndură şi purta o barbă, neagră, îngustă. Faţa lui avea o paloare bolnăvicioasă.

— Avocatul Arzamasov îi ceru lui Inokenti Filatîci să prezinte mandatul care-1 împuternicea să ducă tratative în numele patronului său, îl citi, îl înapoie lui Gruzdev, apoi i se adresă lui Parczewski :

— îmi permiteţi să vă întreb cine sînteţi ?

—

— Inginerul Parczewski. Am lucrat cîţiva ani la întreprinderile Gromov. Sînt invitat aici în calitate de consultant.

— Negustorul Reabinin puse în faţa sa pe masă un ceas de aur cu iniţialele lui bătute în briliante, îşi drese glasul şi deschise consfătuirea. în timp ce se citi ştirea apărută în ziare, Inokenti Filatîci şi Parczewski stătură ca pe ghimpi. Bătrînul îşi ţinea respiraţia, iar Parczewski îl sfredelea cu privirile pe cel care citea. Expresia „se pare că", folosită de două ori în articol, trecu neobservată. Leoarcă de sudoare, Inokenti Filatîci călcă cu tîlc piciorul lui Parczewski şi-şi făcu pe furiş semnul crucii peste pîntec. Parczewski îşi întoarse spre stînga şi spre dreapta nasul acvilin, privind printre gene.

— Ar putea domnul Gruzdev să confirme exactitatea celor relatate ? — întrebă cu o voce inexpresivă negustorul cel palid, după care îşi aruncă în gură o pastilă de bicarbonat şi luă o înghiţitură de apă minerală.

— Mai mult sau mai puţin — răspunse Inokenti Filatîci.

— V-aş ruga să vă formulaţi mai precis răspunsul — insistă conducătorul dezbaterilor, rîgîind discret în batistă.

— Bătrînul se scărpina sub mustaţa stîngă, îşi îndreptă ochelarii pe nas şi spuse :

— Trebuie să vă aduc la cunoştinţă, domnilor, că am fost nevoit să plec urgent de la faţa locului. Să zicem că azi a izbucnit focul, iar a doua zi am şi pornit la drum. Poate că ştirea amintită conţine amănunte nu tocmai exacte, poate că anumite împrejurări au fost scăpate din vedere. Patronul nu mi-a putut povesti lucrurile ca lumea. — Bătrînul făcu o pauză şi glasul lui tremură, căpătînd inflexiuni dramatice. — Dînsul, adică Prohor Petrovici, trage să moară în urma şocului pe care 1-a suferit.

— Aceste ultime cuvinte produseră consternare. înmărmuriră cu toţii pe locurile lor, uitîndu-se unii la alţii. Bătrînul îşi şterse ochii cu batista. Tăceau stînjeniţi. îşi amestecau ceaiul cu linguriţa şi se gîndeau : „Te pomeneşti că moare ! Atunci bănuţii noştri s-au dus pe apa sâmbetei... Aleluia."

— Siberia e departe şi e greu de controlat cum stau lucrurile — spuse posomorît conducătorul discuţiilor, tuşind şi răsueindu-şi bărbuţa neagră. — In ceea ce priveşte însă boala lui Gromov, nu există nici o îndoială. Am primit o telegramă.

— Şi eu !

— Şi eu...

— Parczewski îşi nota ceva în carneţel. Aprinzînd o ţigară, negustorul cel palid îl întrebă pe bătrîn :

— Gromov se socoteşte solvabil ?

— Da, mai mult sau mai puţin.

— Vorbiţi mai precis — îl rugă Reabinin.

— Foarte precis. Sînt împuternicit să refac poliţele şi să plătesc datoriile în bani lichizi. Am fost însărcinat să vă propun cîte douăzeci şi cinci de copeici pentru fiecare rublă.

— Scaunele se mişcară iar. Aerul sumbru al negustorilor se risipi îndată. Crezuseră, naiba ştie de ce, că nu li se va oferi mai mult de zece copeici pentru o rublă. Totuşi, protestară aprinşi, mai mult de formă :

— Cu neputinţă... E strigător la cer !... Revoltător ! Hai să Zicem, pardon, adică eu, că aş accepta de pildă să scad douăzeci şi cinci de copeici la rublă. Ar mai merge. Dar să ni se dea numai douăzeci şi cinci de copeici ?! Asta nu ! Protestăm poliţele, cerem darea lui în judecată, inventarierea averii şi scoaterea la licitaţie...

— Vai de mine, dragii mei — începu tărăgănat Inokenti Filatîci, suflîndu-şi nasul şi clipind cu ochii săi mici şi lăcrimoşi. — Uşor de zis, licitaţie. Dar cine o să se ducă acolo, la dracu-n praznic ? Cine o să părăsească îneîntătoarea capitală ? Astea-s închipuiri, numai şi numai închipuiri.

— Semion Parfenîci Saharov, negustor de modă veche, voinic ca un ren, cu barba albă pînă la brîu şi cizme elegante cu carîmbi bombaţi, se ridică greoi de la masă. în anul acela Rusia fusese bîntuită de foamete, şi Sa- harov suferise pagube grele din pricina opririi celor trei mori mecanice pe care le avea. Era tare abătut şi cătrănit. încleştîndu-şi pumnul cărnos, zbieră :

— Sînteţi nişte pungaşi, şi voi şi Gromov al vostru ! Umblaţi într-una cu fofîrlica ! Nemernicilor ! La puşcărie cu voi, ticăloşilor !

— Semion Parfenîci ! Linişteşte-te... — strigă la el subţirel conducătorul discuţiilor, care desenase pînă în clipa aceea o femeie goală. Ceilalţi zîmbiră. — Printre noi nu se află nici pungaşi, nici nemernici... Stai jos...

— Şi Reabinin începu să tuşească.

— Cer cuvîntul — spuse Parczewski, ridicîndu-se emoţionat. în ochii lui ardea viclenia vulpii care e gata să se repeadă cu agerime şi să înhaţe o bucătă grasă. — Ştiţi

dumneavoastră, domnilor, cine este Prohor Gromov ? — începu el cu gesturi emfatice de cabotin. — Prohor Gromov este un mare geniu al afacerilor. Nu putem decît să admirăm marea lui energie, inteligenţa lui, voinţa lui de neînfrînt. Dacă într-un moment atît de greu pentru el, îi veţi acorda sprijinul dumneavoastră, veţi primi totul înapoi şi veţi lucra cu el ani mulţi, avînd beneficii reciproce din această tovărăşie. Dacă însă îl veţi distruge, veţi pierde totul. Ce este mai avantajos pentru dumneavoastră ? Să distrugeţi un mare industriaş, să compromiteţi o întreprindere uriaşă cu care se poate mîndri întreaga Rusie, sau să-i daţi din nou aripi acestui geniu ea să se avînte iar şi să făurească din cenuşă o industrie de o putere şi o amploare neasemuită ? Răspunsul nu poate fi decît unul singur. Pînă şi nişte nebuni, nişte debili mintali n-ar spune altceva. Acest răspuns este : Da, sîntem de acord ! Nădăjduiesc, domnilor, că am onoarea de a avea în faţa mea elita capitalului rusesc, oameni înzestraţi cu o inteligenţă vie şi conduşi de un spirit practic neatrofiat. — Roşu, emoţionat, Parczewski sorbi din ceaiul rece. — Şi acum, daţi-mi voie, domnilor, să vă arăt în cifre ce a creat din nimic geniul lui Prohor Gromov...

— Peste cîteva zile, Prohor Petrovici primi din partea lui Inokenti Filatîci următoarea telegramă :

— „S-a făcut. Douăzeci şi cinci la sută. Pornesc spre Moscova, spre Nijni. Amănunte scrisoare. Bătrînul."

— 10

— Pagubele suferite de Prohor Petrovici în urma incendiului se cifrau la vreo patruzeci de mii de ruble. In schimb, „ceaiul" cu pricina îi adusese un câştig de aproape o jumătate de milion. ,

— Matrapazlâcul acesta lăsă însă urme în cugetul său : banii cîştigaţi prin înşelăciune îl neliniştea cumplit, îl cuprinse deodată o ruşine arzătoare. Expedie o telegramă bătrânului:

— *„Intoarce-te neîntîrziat. Lasă Moscova şi Nijni."*

— Se simţea stânjenit, cît se poate de stânjenit... De ce făcuse isprava asta ? Ce-l apucase aşa, deodată ? Pesemne că diavolul îi şoptise gîndul acela. Numai de n-ar afla Nina... Şi totuşi... Afacerea fusese încheiată, negustorii — jefuiţi, iar banii cîştigaţi în chip necinstit se aflau ân buzunarul lui.

— Pristavul fusese înştiinţat că băieşii de la exploatarea auriferă „Novîi" începuseră să cârtească, „să facă urât". Pomi la faţa locului însoţit de doi ureadnici. Băieşii, toţi golani unul şi unul, lărmuiau şi-şi făceau de cap fără pic de sfială. Pristavul vorbi cu ei din pridvorul administraţiei. Se adunaseră cam vreo cinci sute de oameni zdrenţuiţi, murdari, bărboşi, cu laţe. Strigau care mai de care :

— — De ce nu şi-a ţinut jupînul făgăduielile ? Noi am stins focul şi i-am scăpat avutul. El ne-a făgăduit marea cu sarea. Şi cînd colo — ioc. Ne duce de nas numai, iar cînd e vorba de dat — cotul ! Dar-ar holera în el, afurisitul dracului! Dar pe Ezdakov, administratoru nostru, de ce nu 1-a dat afară ?! E un căpcăun. Ne suge sîngele, ne bate... Să-i facă vînt, crucea lui de ticălos !

— Din clădirea administraţiei ieşi Foma Grigorievici Ezdakov în persoană. îl dădu la o parte pe pristav şi începu să zbiere fonfăit la oameni :

— Vor-rba ! Vă arăt eu vouă ! Cînd încalec eu pe un cal, nu mai rămîne din el decît coama şi coada... Pe voi vă fac una cu pămîntul !

— Pentru o clipă, oamenii se strînseră unii în alţii şi se mai domoliră. Se auziră doar strigăte răzleţe, pe furiş:

— Dar-ar damblaua în tine ! Lipitoareo... Păianjen ce eşti !

— Vor-rba !

— Barba mare a lui Ezdakov, roşie, cu fire cărunte, începu să tresară de mînie, ochii lui trufaşi ieşiră din orbite. Părea un taur furios.

— —- Ocnaşilor-! Şuţilor ! Tîlharilor ! — îi ameninţă el cu pumnii.

— Da' tu ce eşti ?

— Şi eu sînt tot ocnaş ! Da, ocnaş, tîlhar. La opt inşi le-am făcut seama. Am în fiecare buzunar cîte două revolvere... Iată, priviţi-le ! — Scoase din sîn un revolver şi trase într-o cioară care trecea în zbor. — Poftim ! Ridicaţi-o. înaintea mea nu crîcneşte nimeni... Să îndrăznească numai careva, că îi şi reped un glonţ în cap ! Nu mi-e frică de voi ! Nu mi-e frică, nu mi-e frică ! — strigă el ca turbat, bătînd din picioare.

— Oamenii puseră mîna pe pietre. Pristavul îl trase de haină pe Ezdakov:

— Ezdakov... Foma Grigorici... Linişteşte-te, că îmi strici toată socoteala...

— Şi, opintindu-se, îl împinse înăuntru cu burta.

— Vedeţi, blagorodnicia voastră ?! — strigă mulţimea. — Aţi văzut ce fiară sălbatică e ?

— Copăcel, copăcel, băieţi — încercă să-i domolească pristavul, pufnind şi gîfîind. — Le descurcăm noi pe toate, cercetăm totul !...

— Luaţi-1 de aici pe Ezdakov ! Să plece Ezdakov !...

— Bine, băieţi, o să plece. Vedeţi că patronul este acum cam suferind. A avut fel de fel de neplăceri. Voi să nu-i ascultaţi pe ăi de şuşotesc prin colţuri. îi prindem noi pe toţi. Domnul rotmistru e om aspru. Unde mai pui că sînt aici şi soldaţi... Ferească sfîntul! Vă previn, băieţi... Voi să lucraţi ca lumea şi totul are să fie bine...

— Vrem să trimitem o jalbă guvernatorului. Ministrului ! Ţarului ! Am intrat în anul morţii...

— Trimiteţi-o, băieţi, trimiteţi-o... Totul să meargă pe cale legală... Fără tulburări...

— îndrumaţi pe ascuns de comitetul de grevă, oamenii se adunau grupuri-grupuri la exploatarea auriferă „Dos- tan", la gatere, la uzine şi la ‚alte întreprinderi. Erau nemulţumiţi că patronul nu se ţinuse de cuvînt, iar traiul devenea tot mai greu. Pînă la urmă îşi spuseră : „Dacă nimeni nu vrea să ne ajute, de ce n-am încerca să ne ajutăm singuri ?"

— Prohor Petrovici nu se sinchisea însă de nimic. Inginerii, tehnicienii şi mecanicii îi raportau din toate părţile că se munceşte tot mai prost, că pretutindeni sînt rebuturi, că utilajul se deteriorează intenţionat, că pedepsele disciplinare şi amenzile nu-i mai sperie pe muncitori. Drept răspuns la rapoarte, Prohor Petrovici imputa toate rebuturile controlului tehnic, nu admitea nici un fel de obiecţii şi se înfuria.

— Nu vă supăraţi, Prohor Petrovici, dar faţă de starea de spirit care domneşte printre muncitori, nu mai putem răspunde de bunul mers al lucrărilor... Credem că ar fi bine ca în relaţiile cu oamenii...

— Ce face ?! Vreţi şi voi să mă învăţaţi cum să mă port ?

— Inginerii plecau nedumeriţi, ridicînd din umeri.

— După o înţelegere prealabilă între ei, judecătorul de ocol, pristavul, rotmistrul von Pfeffer şi inginerul de mine Abrosimov, care îl înlocuise pe Protasov, avură cu Prohor Petrovici o convorbire serioasă :

— Părerea noastră este că, faţă de actuala stare de spirit a muncitorilor, pentru ca lucrurile să reintre în normal ar fi de ajuns să vă îndepliniţi făgăduiala dată.

— Nu pot îndeplini în întregime cele făgăduite. în clipa aceea eram cuprins de panică şi le-am promis prea multe. Mi-a ars fabrica de cherestea, au ars o mulţime de traverse. Am avut pagube foarte mari. în general, afacerile...

— Prohor nu sfîrşi fraza.

— Prohor Petrovici! Faţă de atmosfera creată, e foarte greu să menţinem ordinea.

— Bine, bine. Pînă acum am socotit însă că autorităţile care dispun de forţă pentru a menţine ordinea nu trebuie să transpună această problemă pe un asemenea plan. Condiţiile sînt condiţii, iar autoritatea trebuie să rămînă autoritate.

— Pentru a folosi forţa, autoritatea trebuie să aibă temei moral, fie chiar şi iluzoriu. Noi nu vedem Un asemenea temei. Dimpotrivă, sîntem înclinaţi să credem că dumneavoastră nu îndepliniţi nici pe departe toate cerinţele controlului de stat.

— Prin ce aţi putea dovedi acest lucru ?

— îl dovedesc — spuse rotmistrul, ridicîndu-şi capul fin de aristocrat — prin copia unui proces-verbal încheiat în urma inspecţiei făcute la întreprinderea dumneavoastră de către un inginer al statului în prezenţa inginerului Protasov, salariatul dumneavoastră.

— Multe din lipsurile vechi au fost înlăturate.

— De pildă ? Nu prea se vede — ripostă rotmistrul de jandarmi, continuând să facă pe liberalul.

— Sînteţi venit de curînd şi nu cunoaşteţi situaţia. După ce vă mai familiarizaţi, o să vedeţi şi singur cum stau lucrurile. în orice caz, ce doriţi de la mine ? V-am mai spus-o, domnilor, că voi căuta să-1 îndepărtez pe Ezdakov. Cît despre reducerea zilei de muncă, lucrul acesta îmi este cu neputinţă. Sînt de acord să măresc salariile tuturor muncitorilor cu cinci la sută, unora chiar cu zece la sută, nu însă să le acord o sporire generală de treizeci la sută cum mi-o cer ei.

— Dar alimentaţia ?

— V-am mai spus, domnilor, că am dat dispoziţii ca alimentaţia să fie îmbunătăţită, iar preţurile la toate

articolele alimentare — reduse. — V-am mai spus acest lucru.
— Scuzaţi-ne, Prohor Petrovici, dar nu ni l-aţi spus.
— Atunci vă spun acum.
— Urmară patru zîmbete, exprimînd satisfacţie unanimă, apoi strîngeri de mînă aproape amicale.
— Dar zâmbetele se şterseră de pe feţe chiar a doua zi, şi în curînd pe chipurile multor oameni se aşternură măşti tragice.

— Un hambar uriaş, o tejghea murdară, plină de carne împuţită, carne sărată în hîrdaie mari, duhoare de hoit, căldură, roiuri de muşte verzi. Şorţurile vînzătorilor cu topoare în mînă erau înfiorător de murdare. Muncitorii, femeile şi copiii se îmbulzeau cu coşuri, saci şi traiste. Femeile îşi astupau nasul cu un colţ al basmalei. Multora le venea greaţă de duhoare. Cîinii se învîrteau de colo-colo. Unul fu blagoslovit zdravăn cu un picior. Cerul era acoperit de nori scămoşaţi. Taigaua vuia.
— Uf, ce pute !... Ce duhoare... D-apăi carnea asta nici cîinii n-o mănîncă.
— Dacă nu-ţi place, nu lua. Crezi că noi am ţinut-o să se împută ? Năroado ! Altul la rînd ! Mă, tu, ăla cu barba roşie şi cu coşniţă, ia vino încoace !
— Stai mă, un'te bagi ? — îl împingea femeia la o parte pe cel cu barba roşie. — E rîndul meu ! Dă-mi mie întîi, ticălosule, tîlharule !
— Ce te răţoieşti la mine ?! — se aprinse vînzătorul. — Tîmpita dracului... Vită încălţată...
— Cine se răţpieşte ? Tu te răţoieşti la oameni...
— Toată lumea ţipa, striga, suduia de mama focului,
— lărmuia.
— Ne dă carne împuţită...
— —• Mortăciuni...
— Uitaţi-vă, uitaţi-vă colea ! — strigau vînzătorii, arătînd cu degetul pe perete : — Uite zapisca de primire... Cine a semnat-o ? Tot oameni de-ai voştri, iar marfa a adus-o Ivan Sterveakov, administratorul. Noi n-avem nici o vină.
— Deodată în prăvălie dădu buzna un om cu opinci din curmei de tei, urmat de două neveste. Ţăranul trînti jos traista udă cu carnea sărată şi răcni asurzitor, bătînd din picioare :
— Ticăloşilor !... Păgînilor !... Ce i-aţi pus băiatului meu în sac ?! Ai ? Ce i-aţi pus ?!
— Femeile ţipau şi ele amîndouă:
— Să vină stăpînul ! Să vină poliţaii! Ptiu, blestemaţilor !
— Oameni buni ! — zbieră omul. — Cinstiţi creştini, ia priviţi ce ne dă stăpînu de mîncare ! — şi scutură mînios sacul. împreună cu carnea fleşcăită, căzu jos şi un anumit mădular de mînz. — Asta cum se cheamă ? Ai?
— într-o clipită, hîrdaiele cu carnea sărată fură răsturnate, căpăţînile de vacă zburară în uliţă, iar cei cinci vînzători, lăsîndu-şi toporiştele, o luară la goană spre taiga. Ţipete, înjurături, blesteme, fluierături de poliţai.
— Sosiţi în fugă, ureadnikul, doi vardişti şi pristavul căutau să potolească spiritele :
— Mai încet, flăcăi, ho, mai încet ! Ce s-a întîmplat, leprelor ?! — strigă pristavul.
— Ia nu ne mai sudui ! — se stropşiră la el oamenii. — Uită-te mai bine ce ni se dă de mîncare.
— Pristavul privi cu seîrbă mădularul şi scuipă printre dinţi:
— Mda...
— Să se scrie pe hîrtie ! Vinovaţii să fie pedepsiţi.
— Dădură buzna în casa cazacilor. Mulţimea era aprinsă.
— Vînzătorii, care fugiseră în taiga, se întorceau. Veni la faţa locului şi Ivan Sterveakov, slujbaşul cu aprovizionarea, un bărbat stacojiu, cu mustaţă roşcată.
— Scîrboşenia asta a nimerit din greşeală în putina cu carne — spuse el cu glas tremurător. — Nu poţi să_ le vezi pe toate, fraţilor... Vedeţi că eu sînt singur, iar voi — mii. Trebuie să vă dau de mîncare la toţi. Nu mă pot rupe în patru...

— Ia vezi să nu te rupem noi bucăţele, dihanie ce eşti !...

— Se încheie cuvenitul proces-verbal. Lîngă casa cazacilor se strînsese o mulţime de vreo două sute de oameni. Se înghesuiau la uşă, căutînd să vadă ce se petrece înăuntru.

— Deodată, din uliţă răsună un strigăt:

— împrăştiaţi-vă,- că vă arestez !

— Rotmistrul von Pfeffer înjura ca un surugiu, bătînd ca turbat din picioare.

— Domnule ofiţer, scriu procestul-verbal... Prea ne hrăneşte prost stăpînu. Vedeţi şi dumneavoastră despre ce e vorba...

— Gura ! împrăştiaţi-vă! Vă împuşc pe toţi! Hei, gardieni !

— Muncitorii se retraseră.

— Rotmistrul trimise guvernatorului general o telegramă :

— *„Muncitorii* se *ştrîng în număr mare, se dedau ta provocări. La nevoie, intenţionez să operez arestări în masă."'*

— Vestea despre această întîmplare scandaloasă se răs- pîndi în toată regiunea. A doua zi, la exploatarea „Dostan" nu ieşi nimeni la lucru, iar în ziua următoare greva fu declarată şi la "exploatarea „Novîi",

— La întreprinderile lui Gromov, împrăştiate pe o suprafaţă de o mie de kilometri pătraţi, începură să vină călare şi pe jos, străbătînd taigaua, necunoscuţi ca Grişa Golovan, Martîn sau Petea Knijnik. Răsăreau cînd într-un loc, cînd într-altul, îndemnîndu-i pretutindeni pe muncitori la grevă şi sfătuindu-i insistent să fie prudenţi şi să aştepte instrucţiuni din partea comitetului muncitoresc de grevă.

— Da' unde o mai fi şi comitetul ăla ? — întrebau muncitorii. — Am vrea barem să-1 vedem...

— Asta nu putem să v-o spunem deocamdată — le răspundea letonul Martîn. — Trebuie să înţelegeţi şi voi, tovarăşi, că acum sînt vremuri primejdioase. Cînd o să fie însă nevoie, comitetul muncitoresc o să vă cheme el...

— Declarară grevă cinci sute de tăietori de lemne şi toţi cei de la fabricile de cherestea.

— Prohor Petrovici trimise oameni prin sate, la o sută cincizeci şi două sute de kilometri, să angajeze mînă de lucru. Ţăranii însă începeau tocmai atunci secerişul, astfel că nu se angajau decît cei ce nu aveau ceva mai bun de făcut.

— Pristavul, ureadnikul şi cei din conducerea întreprinderilor se duceau la grevişti şi îi sfătuiau „să se lase de prostii", să nu asculte de instigatori.

— Am ajuns la capătul răbdării — răspundeau oa- menii. — Muncim bucuroşi, dar mai înitîi administraţia să ne încuviinţeze cererile.

— Cererile sau rugăminţile?

— Cererile ! — strigară din. mulţime lăcătuşul Va- siliev şi Domojirov.

— Atunci puneţi-le pe hîrtie.

— Ca să le punem pe hîrtie trebuie mai întîi să ne sfătuim, iar pe noi nu ne lasă să ne adunăm, ne împrăştie.

— După ce discută cu Prohor şi ceru instrucţiuni de la autorităţile guberniale, rotmistrul dădu voie muncitorilor să se adune la „Casa poporului".

— **11**

— Greva a ţinut o săptămînă încheiată aproape la toate întreprinderile. Foarte abătut, Prohor făcea bilanţul pagubelor. Din cauză că muncitorii nu ieşiseră la lucru, pierduse aproximativ două sute de mii de ruble. Dar nu era nimic ! Escrocheria aranjată de Inokenti Filatîci la Petersburg acoperea pierderile cu vîrf şi îndesat. Prohor se temea însă ca nu cumva muncitorii să deterioreze instalaţiile uzinelor, utilajul minelor, să provoace incendii. Dar dacă greva se prelungea ? Atunci tot mecanismul complicat al întreprinderilor lui era ameninţat de o adevărată catastrofă... Era trist şi îmbătrînit. Slăbea. Simţea lipsa Ninei, dar mai ales a lui Andrei An- dreevici Protasov.

— Casa lui parcă era o cetate : în grădină şi în uliţă pusese cîte un tun. Ureadnikul şi gardienii, înarmaţi pînă în dinţi, vegheau zi şi noapte.

— Era mohorît. Nu se ducea nicăieri.

— — Stimate Prohor Petrovici — îi spunea rotmistrul Karl Karlîci, izmenindu-se, mişcîndu-şi favoriţii roşcaţi şi zornăindu-şi pintenii de argint. — Aici, în conflictul acesta dintre dumneavoastră şi muncitori trebuie să dau dovadă de o prezenţă de spirit şi de o iscusinţă cu adevărat extraordinare. Am fost nedreptăţit de şefi. Ar fi trebuit să fiu de mult colonel. Şi sînt hotărît... Da, da, sînt hotărît să mă evidenţiez. Sau pun capăt grevei, sau îmi las oasele aici!

— Clipea emoţionat, favoriţii îi tremurau, iar sabia îi hîrşîia rău prevestitor pe parchet.

— Guvernatorul general aproape că nu se amestecase în daravera aceea. Rolul important îl avuseseră guvernatorul guberniei şi Departamentul Poliţiei din Petersburg. Printr-un ordin primit recent, rotmistrul von Pfeffer fusese numit comandant al întregii poliţii locale, avînd în subordine şi unităţile militare.

— Puhoiul de muncitori se revărsa nestingherit în „Casa poporului". Clădirea era înţesată de oameni. Ureadnikul Lopatkin îşi legase calul de un copac şi, dînd înverşunat din coate, încerca să-şi croiască drum prin mulţime spre intrare. Dar masa compactă de oameni înfierbântaţi, profitând de ocazie, începu să-1 împingă, să-1 strivească, să-1 înghiontească pe dedesubt în pântece şi în coaste, aşa, ca din greşeală, cu totul neintenţionat. Lopatkin înjură cît înjură, apoi o luă din loc.

— Adunarea s-a prelungit pînă seara tîrziu şi a fost gălăgioasă, fără ea ordinea să fie totuşi tulburată. Printre cei de faţă se afla şi Konstantin Farkov. Bătrînului

— îi era milă de Prohor ca om. Pînă la urmă, hotărâse însă să lupte pentru dreptate, laolaltă cu ceilalţi. Luînd cuvîntul, membrii comitetului ide grevă cerură muncitorilor să nu vorbească împotriva poliţiei, a reprezentanţilor administraţiei lui Gromov şi nici chiar împotriva acestuia.

— — Iată de ce vă cerem acest lucru, tovarăşi — spuse letonul Martin ridicîndu-se de la masa aşezată pe scenă. Nu-1 recunoscuse nimeni : îşi pusese barbă neagră şi ochelari fumurii. Ceilalţi membri ai comitetului îşi schimbaseră şi ei înfăţişarea. — Deocamdată — continuă el — greva noastră are un caracter economic, adică încercăm să ne îmbunătăţim situaţia pe cale paşnică, fără a încorda relaţiile noastre cu patronul. P'înă una-alta, nu formulăm revendicări politice. M-aţi înţeles, tovarăşi ?

— Cererile muncitorilor cuprindeau optsprezece puncte. Cele mai importante dintre acestea erau : mărirea salariilor cu treizeci la sută ; reducerea zilei de muncă la opt ore pentru mineri şi la nouă ore pentru toate celelalte întreprinderi; respectarea strictă a zilelor de odihnă ; alimente de bună calitate ; îndepărtarea unor funcţionari şi, în primul rînd, a lui Ezdakov ; problema locuinţelor şi a asistenţei medicale; atitudinea cuviincioasă faţă de muncitori, achitarea salariilor în bani, nu în bonuri, şi aşa mai departe.

— Cererile muncitorilor erau legitime şi aproape toate priveau respectarea normelor obligatorii prescrise de regulamentul oficial şi călcate în picioare de Prohor Petrovici.

— în sfîrşit, muncitorii cereau insistent să se închidă neîntîrziat toate debitele de băuturi spirtoase şi toate cîrciumile.

— Hîrtia fu înmînată pristavului ca s-o transmită lui Gromov.

— Prohor Petrovici convocă o consfătuire;, la care continuă să se încăpăţîneze ca şi mai înainte. Toate argumentele justificate ale inginerilor şi ale celor din conducere se ciocneau de zidul nezdruncinat al îndărătniciei

— 19 — Fluviul Mohorît, voi. II sale. Nu voia să vadă în muncitori decît pe duşmanii săi de moarte. Părea surd şi orb, iar inima i se împietrise de tot. Se afla sub influenţa fostului ocnaş Foma Grigorievici Ezdakov. Acesta era acum mîna lui dreaptă, deşi muncitorii îi cereau să-1 alunge. Prohor făcea parcă înadins, aţîţînd spiritele, zădărînd mulţimea.

— în urma consfătuirii, hotărî să facă mici concesii, respingînd însă punctele principale.

— A doua zi, de dimineaţă, pe toate barăcile apăru un anunţ semnat de rotmistrul de jandarmi.

— „Dintre cererile muncitorilor, unele nu pot fi îndeplinite, iar altele sînt neîntemeiate şi deci — nelegitime, în afară de punctele cutare şi cutare, administraţia nu poate satisface cererile greviştilor. Administraţia îi invită pe muncitori să se prezinte la lucru în termen de trei zile de la data publicării prezentei. în caz contrar, toţi muncitorii, fără excepţie, vor fi concediaţi, exploatările — închise, iar galeriile — inundate. De asemenea, se va sista distribuirea alimentelor către cei concediaţi."

— Anunţul acesta îi ului ca o lovitură pe muncitori. O dată concediaţi, ce se vor face ei şi familiile lor ? Doar, socotind cu copiii laolaltă, erau acolo aproape zece mii de oameni. Ca să ajungă pînă la calea ferată sau pînă la port le-ar trebui o lună de zile. Dar banii de unde să-i ia ? Nu le mai rămînea oare altceva decît să moară în taiga sau să cadă iar în ghearele lui Gromov ?

— Trimiseră o telegramă explicativă guvernatorului. în urma ordinelor acestuia, dispoziţiile

administraţiei fură anulate, iar patronului i se propuse să înceapă din nou tratative cu oamenii, fără a agrava desfăşurarea grevei.

— Seara, de la reşedinţa gubernială sosi un procuror, consilierul de stat Cernoşvarţ.

— Aşadar, spre a-1 apăra pe melancolicul Prohor de mulţimea celor cinci mii de muncitori „obraznici" sosiseră reprezentanţii a trei ministere : Justiţiei, Interne şi Război. Veniseră cu dreptatea lor întemeiată pe violenţă. De fapt, veniseră întru îndeplinirea celor dictate de momentul istoric respectiv. Nici n-ar fi putut veni spre a aduce bucurie miilor de muncitori şi a pune frîu lăcomiei lui Prohor. Chiar dacă ar fi vrut să facă acest lucru, n-ar fi fost în stare, căci nu erau decît nişte umili preoţi ai atotputernicului Moloh.

— Greviştii se bucurară totuşi de sosirea procurorului, în naivitatea lor, vedeau în persoana lui un reprezentant suprem al autorităţii de stat. De el trebuia să se teamă pînă şi rotmistrul de jandarmi. Lui aveau să-i înmîneze o jalbă lungă în care să-şi expună pe larg toate plîngerile împotriva rânduielilor existente.

— Pentru a duce procurorului această jalbă au fost aleşi doisprezece delegaţi, printre care şi Konstantin Farkov, Domojirov şi Vasiliev. Cernoişvarţ nu voi să-i asculte pe delegaţi.

— Probabil că sînteţi agitatori — le spuse el plin de dispreţ.

— Jigniţi, oamenii începură să se jure pe tot ce au mai sfînt:

— Am fost aleşi de muncitori, de masele muncitoreşti.

— Nu vă cred — spuse Cernoşvarţ. — Să-mi confirme însăşi mulţimea că nu sînteţi agitatori, ci delegaţi.

— Aflînd acest lucru, muncitorii se apucară să scrie „memorii şi petiţii eu simţ de răspundere". Se strângeau pîlcuri ca graurii în preajma plecării spre ţările calde, umblau grupuri-grupuiri dintr-o baracă în alta, se adunau în număr mare pe malul rîului şi, în cele din urmă, se apucară să întocmească cu toţii o cerere adresată procurorului. Muncitorul Piotr Domojirov se aşezase lîngă o ladă răsturnată, cu hîrtia şi cerneala dinainte. Stătură un ceas, ba chiar două să-şi scrie jalba. Erau posomorâţi, abătuţi. Cînd şi cînd se auzea cîte o glumă tristă, pipărată.

— Scrie acolo că varza-i putredă. Scrie că ne dau pîine din făină necernută. într-o zi, am găsit un şoarece în pîine... Aşa ne-o vinde, cu tot felul de gunoaie şi paie ! S-a nimerit chiar o bucată de balegă...

— S-au păstrat bucăţile alea ?

— Cum de nu ! Le-am păstrat pe toate... Avem şi procestul-verbal.

—

— Scrie colea că-i carnea împuţită, de nemîncat, de la vite bolnave. De aşa mîncare ne apucă pîntecăraia, iar prin barăci, cînd o găteşte, duhneşte de te apucă greaţa. Aşa să scrii !

— Mult timp le-a trebuit pînă să-şi scrie jalba. Piotr Domojirov era leoarcă de năduşeală, degetele îi amorţiseră, iar slovele mărunţele, înşirate ca pe o aţă, îi jucau pe dinaintea ochilor.

— Aveţi aici optzeci şi două de jalbe din partea femeilor — spuse o tînără muncitoare, punînd în faţa lui Domojirov un teanc de hîrtii scrise şi apăsîndu-le cu o piatră. — Sînt strînse în ele toate lacrimile, toate suferinţele noastre.

— Vremea se tîra agale, anevoie. Printre oameni domnea o ordine exemplară. Beţiile încetaseră ca prin farmec. Nu se mai auzeau nici înjurăturile murdare de altădată. Avînd prezente în minte recomandările comitetului de grevă, muncitorii erau cu ochii în patru unii asuipra altora şi vegheau la păstrarea avutului lui Gromov. Pentru a împiedica jaful, la toate exploatările şi toate întreprinderile postaseră pichete de-ale lor. Funcţionărimea era uimită de această ordine neaşteptată, nemaivăzută nicicînd. Se temuseră aproape toţi că greva va aduce cu ea incendieri şi devastări., beţii şi dezmăţ. Cînd colo, mulţimea aceea de mii de oameni, pe jumătate analfabeţi, printre care sute de infractori şi turbulenţi cunoscuţi, se ferecase conştient în lanţurile disciplinei.

— Ca să se apere mai bine de ispită, mulţi dintre muncitori vărsau damigene întregi de votcă, rîzînd şi glumind :

— Nu mai beau cît oi trăi. Băutura nu te ajută la lucru...

— Luptau pentru dreptate, pentru drepturile lor, săvîr- şeau un fel de rit sacru. Iar viaţa îşi urma cursul pregătind evenimentele ce aveau să urmeze.

— Fluviul Mohorît curgea domol, formînd însă lîngă cele două maluri potrivnice ale taberelor învrăjbite două ostroave — unul pentru Prohor, celălalt pentru grevişti.

— Nina îl bombarda pe Protasov cu telegrame. Inokenti Filatîci urma să se înapoieze din călătoria sa încununată de succes. Tot sub numele de Ivan Ivanâci, se întoarse împreună cu soţia lui şi Piotr Danilîci Gromov. Se instală pe ascuns în căsuţa cea nouă, construită de Nina la vreo cinci verste de aşezare, într-o pădurice de cedri, pe malul unui rîuleţ. împreună cu Piotr Danilîci, venise în vizită la fiică-sa, la Manecika, şi bătrînul preot- din Medvadevo., părintele Ipat.

— Neavînd ce face, funcţionarii se distrau şi ei cum puteau, organizând picnicuri şi chefuri. Ketty se încurcase rău cu poruncicul Borzeatnikov: se plimbau mereu prin pădure, întoreîndu-se cu obrajii umflaţi de pişcăturile ţânţarilor. Legănîndu-se tacticos, cu mîinile la spate, părintele Ipat, scund şi rotofei, vizita împrejurimile şi contempla locurile acelea necunoscute...

— Diaconul Ferapont era acum nedespărţit de Manecika : se duceau împreună la vânătoare, de unde veneau cu o pradă bogată şi cu tot soiul de poame sălbatice. Când diaconul trăgea eu puşca, Manecika închidea ochii şi-şi astupa urechile.

— într-o zi, pe înserat, se întâlniră pe malul gârlei cu Ketty. Fata se făcea că citeşte o carte, dar se tot uita împrejur. Borziatnikov ântârzia. Pesemne că era reţinut acasă de cine ştie ce treburi.

— Bună seara...

— Manecika nu părea tocmai âncîntată de această întâlnire : era geloasă pe tânăra învăţătoare.

— Nu ţi-e frică de urşi ? — tună diaconul.

— Vai de mine ! Sântem aproape de casă. Aici nu e taiga, ci doar pajişti şi zăvoaie de cedri. Mergeţi spre casă ? Viu şi eu. Ştiţi, sânt puţin cam...

— Şi Ketty râse, arătând o sticlă.

— Manecika strâmbă din nas. Porniră pe o potecuţă. Ketty nu se ţinea tocmai bine pe picioare.

— Mi se pare că o să-1 scot curând din inimă pe filfizonul acesta de Borzeatnikov. N-are nici un chichirez. Pareă-i un clondir gol. Ce plictiseală, doamne, ce plictiseală de moarte ! N-ai cu cine să schimbi o vorbă.

— Da — spuse diaconul. — Mă mir chiar că te ai aşa bine cu el. Păi ăsta a venit să omoare oamenii.

— Ce vorbeşti ?!... Crezi că-i cu putinţă ?

— Fără doar şi poate...

— Nu cred-, Ferapont.

— Manecika se răsti la ea :

— Pentru dumneata nu-i Ferapont, ci părintele diacon !

— Bine, am luat notă. — Şi Ketty izbucni din nou întrun rîs amar, cam strident. — De s-ar întoarce mai repede Nina... înnebunesc aici. Uneori mă cuprinde groaza... Manecika, ia-mă la dumneata în gazdă.

— Manecika ridică din umeri.
— Diaconul era încărcat cu saci şi eu arme, ca o cămilă, în drum, dădură de pîrăul revărsat peste albia pietroasă. Diaconul o ridică pe Manecika pe braţul stîng, iar pe Ketty — pe cel drept. Dînd cochet din picioruşele-i scurte, Manecika îşi cuprinse bărbatul de gît cu o duioşie ostentativă. în comparaţie cu făptura impunătoare a diaconului, părea o fetiţă, iar Ketty — cel mult o codană. Trebuiau să facă astfel prin apă vreo cincizeci de paşi.
— Ţineţi-vă amîndouă de gîtul meu — spuse diaconul.
— Ketty zîmbi, îl cuprinse de gît într-un fel deosebit şi-i şopti în ureche, duhnind a vin :
— Drăguţul şi micuţul meu Ferapont, Ahilla...
— Manecika se zbîrli toată ca o mîţă şi o scuipă pe
— Ketty în faţă. Aceasta izbucni într-un rîs plin de furie şi-i răspunse cu aceeaşi monedă. Se luară de păr. Diaconul îşi pierdu echilibrul şi alunecă, strigînd : „Ce v-a apucat, năroadelor !..." Căzură grămadă în apă.
— Ce-o fi acolo ? — întrebă rotmistrul von Pfeffer din şa, arătînd cu binoalul spre grupul care se bălăcea în gîrlă.
— Scrutînd depărtarea cu mîna streaşină la ochi, Preat- kin şi Ogleadkin îi raportară : — Trebuie să fie nişte muncitori beţi care se bat, blagorodnieia voastră...
— Foarte mulţumit de acest răspuns, rotmistrul porni în galop mai departe pe malul rîului, urmat de cîţiva călăreţi: jandarmi, gardieni, judecătorul şi porucicul Borzeatnikov. Trebuia să ajungă pe lumină la atelierele mecanice şi la exploatarea „Dostan". In drum, rupeau peste tot *„Chemările muncitorilor către muncitori",* afişate pretutindeni.

— 12

— Aşadar, nu vreţi să veniţi la lucru ?
— Nu vrem, părinte. Prea sîntem nedreptăţiţi ! E rău de noi şi aşa şi aşa. Poate-poate că s-o îndura cel de sus, ne-o face şi nouă dreptate, iar asupritorilor noştri — grabnică judecată.
— Părintele Alexandr se afla în baraca dulgherilor familişti. Se gîndi un timp, priză tabac şi spuse :
— La urma urmei, faceţi cum credeţi...
— Drept răspuns, dulgherii bărboşi, mîndri de sine, se scărpinară pe spinare şi mai jos.
— Eu am venit la voi pentru altceva... Sîntem în preajma unei sărbători împărăteşti. După cum ştiţi, în zilele acestea se obişnuieşte, în fiecare an, să se facă curăţenie mare în sfîntul lăcaş, să se spele zugrăvelile ce împodobesc bolţile şi pereţii. Pentru asta îmi trebuie nişte schele. Aş avea nevoie de vreo cinci dulgheri şi de vreo zece femei, ca să spele pe jos.
— Nici o grijă, părinte. îţi facem noi totul fără plată, ca să-i fim pe plac celui de sus — îi răspunseră pline de rîvnă femeile.
— A doua zi, de dimineaţă porni spre biserică un grup de dulgheri şi de femei. Două arteluri mari, fiecare cam de o sută de oameni, veniseră cu sculele necesare şi cu vopsea ca să facă reparaţii la „Casa poporului" şi la şcoală. Muncitorii făceau acest lucru din proprie iniţiativă, întrucît considerau că cele două clădiri le.'sînt folositoare. Desculţ, cu nădragii suflecaţi, Konstantin Farkov vopsea împreună cu alţii acoperişul şcolii. Un alt grup de muncitori călăfătuia pereţii de bîrne, iar femeile spălau geamurile, duşumelele şi uşile.
— Preoţii erau amîndoi la biserică. Acolo roboteau nişte femei cu poalele ridicate în brîu şi cinci dulgheri bă- trîni. Părintele Alexandr le spuse :
— Aţi făcut lună sfîntul lăcaş, dar şi în locuinţele voastre e curat acum.
— Straşnic... — întări bătrînul preot Ipat.
— Părinte! — strigară femeile ştergîndu-şi lacrimile. — De cînd ne ştim, n-am trăit aşa, omeneşte, în pace şi curăţenie ca acum. Nici nu ne vine să credem.
— Şi cînd sfîrşiţi cu greva voastră ?
— Iaca, părinte, acu vrem să dăm o jalbă procurorului... Să vedem ce o spune şi dînsul — ziseră dulgherii. — Altundeva n-avem încotro să ne ducem. Cel mult în mormînt, să le ţinem de urît viermilor...
— Mai bine v-aţi gîndi că ar cam fi vremea să vă duceţi la lucru. Ar trebui să înţelegeţi şi păsul stăpînu- lui.
— Of, părinte ! — strigară care mai de care dulgherii şi femeile. — Dac-ai şti, sfinţia ta, cum şi-au rîs de noi anticriştii aceia, ai vorbi altfel. Multe am îndurat noi în tăcere, că ne temeam să ne plîngem : ni-era că ne dă afară... Dar sfinţiei tale ar trebui să-ţi fie milă de noi.

— Chiar că mi-e milă, dragii mei — răspunse părintele Alexandr, prizînd tabac și încruntîndu-și privirile pătrunzătoare pe sub sprîncenele-i dese. — Sînt însă dușmanul silniciei, dintr-o parte ca și din cealaltă. Trebuie să sfîrșiți dihonia asta pe cale pașnică.

— Nici nu vrem să umblăm cu silnicie. Numai stăpînul umblă cu d-alde astea. Lui să-i vorbești așa, părinte. Fănl să înțeleagă, afurisitul de el.

— Așa, așa, așa — încuviință părintele Ipat.

— După-masă, cei doi preoți, cu antene noi, cu potcapuri albastre și cu toiege de protoiereu, porniră tacticos spre casa lui Prohor Petrovici. Părintele Alexandr hotărâse să-1 ia la rost:

— Izibi-voi cu ăst toiag în dușumea și striga-voi : „Păgînule ! Apostatule ! Ai uitat de poruncile lui Cristos ? Pînă cînd vrei să-ți chinui turma ? Pînă cînd, fiu al satanei ?!"

— Așa, așa, că bine-i zici... — încuviință pîntecosul părinte Ipat, hollbîndu-și ochii din pricina nădufului. — Așa să-i spui, Alexandr Kuzmici. O să fiu și eu alături de dumneata, o să lovesc și eu cu toiagul, dar nu în dușumea, ei în al. O să-i dau vreo două după ceafă ! I-arăt eu lui... îl știu de cînd era un țînc, un mucos. Sărea gardul la mine în livadă să-mi fure mere. Neobrăzatul, pezevenghiul !

— Prohor se pitise la fereastră, după draperiile violete. La chemarea lungă, repetată de trei ori, a soneriei de la intrare, ieși în cele din urmă jupîneasa:

— Cu plecăciune, sfințiile voastre ! — îi jucau ochii în cap. își mușca buzele și se îmbujorase toată. — Prohor Petrovici este cam suferind. S-a culcat mai demult și mi-a poruncit să nu fie tulburat de nimeni.

— Spune-i domnului Gromov că după ce se va trezi de-a binalea... Zic după ce se va trezi și nu după ce se va deștepta... Spune-i că au venit la dumnealui doi păstori duhovnicești ca, să-1 mustre. Dacă nu a binevoit să-i primească, să răspundă în fața domnului. Iar binecuvîntarea noastră n-o va primi !

— Impunător, cu fruntea sus, părintele Alexandr pufni supărat pe nările-i păroase și începu să coboare treptele scării, lovindu-le cu toiagul.

— Neobrăzatul, pezevenghiul ! — bodogănea părintele Ipat, venind în urma lui. — îmi fura mere... mustoase, albe. Potlogarul!

— Ascuns în urma draperiilor violete, Prohor îi urmărea cu privirile de la fereastră.

— Ajuns încă pe lumină la atelierele de reparații și la exploatarea „Dostan", rotmistrul von Pfeffer se apucă să studieze situația într-un chip destul de original : însoțit de haita lui, trecea de la o baracă la alta, de la o casă la alta, intra prin dormitoare, prin bordeie și pretutindeni bătea din picior, amenința cu sabia și striga :

— Dacă nu ieșiți la lucru, am să vin cu soldații, am să vă împușc pe toți, n-am să vă cruț nici muierile, nici plozii ăștia cu picioarele strîmbe !

— Da' ce sîntem noi, lupi turbați, ca să trageți în noi ? Sîntem și noi oameni, domnule ofițer. Vrem să ni se facă dreptate. Nici că se poate oameni mai așezați ca noi — îi răspundeau pașnic, stăpînindu-și cu greu mînia, muncitorii, atît cei domoli, cît și cei călduți. Cei mai aprinși însă, îndată ce rotmistrul se depărta puțin de baraca lor, chiuiau ștrengărește în urma lui :

— Iu-huuu... Da' ardeiat mai ești !

— Prichindeii începeau și ei să fluiere și să chiuie. Verde la față, rotmistrul se împiedica în sabia lui lungă.

— Seara, reprezentanții autorităților și gardienii se făcură nevăzuți, iar la miezul nopții judecătorul de ocol și rotmistrul, însoțiți de jandarmi, ureadnici și gardieni, se furișară spre baraca burlacilor, încercuită de soldații sosiți mai înainte. Cîinii începură să lâtre răgușit, speriați. Cerul era aicoperit de nori negri. în întîmpinarea lor ieși un paznic cu felinarul în mînă :

— Cine-i acolo ?

— Oameni buni.

— Speriat la vederea unor asemenea „oameni buni", paznicul se dădu îndărăt și-și scoase căciula.

— Domojirov, Vasiliev, Semionov, Markov și Krasnobaev sînt acasă?

— Or fi. Cred că dorm. Nu știu, adicătelea.

— în baracă domnea liniștea. Oamenii sforăiau. Lumină nu era, uzina electrică fiind și ea în grevă.

— ...întuneric era și acolo, departe, în satul Război. Ieșiră în uliță. Lupul cel împăiat își rânjea spre ei gura roșie într-o strâmbătură ciudată; vietățile cele mici

— zîmbeau. Cerul mohorît atîrna jos, strivind parcă pă- mîntul. împrejur era liniște. Luminile se stinseseră de mult prin case.

— Ce beznă — spuse Protasov.

— Da, e cam întuneric — încuviinţă Şapoşnikov, care ieşise să-1 petreacă cu un felinar meşterit de el. — Vezi că e noroi aici, ia-o mai pe dreapta.

— Păşeau în tăcere. Protasov auzea suspinele tulburate ale însoţitorului său. Se gîndea la Nina şi la telegrama ei primită în ajun :

— *„Verocika între viaţă şi moarte. Sînt desperată, nu ştiu ce să fac. Treci peste orice şi întoarce-te la serviciu de dragul meu."*

— Mi-e teamă îndeosebi — rostî el — ca nu cumva muncitorii să interpreteze plecarea mea ca o laşitate. Să nu spună : „A fugit chiar în ajunul grevei". Sînt ferm hotărît să mă întorc. Ce părere ai, Şapoşnikov ?

— ...Felinarul porni înainte, legănîndu-'se. Deşteptat din somn, Piotr Domojirov sări în picioare. Pe laviţă, sub cămaşa lepădată, sub nădragi zăcea un teanc de „memorii".

— Eşti arestat! îmbracă-te.

— Zvîrlindu-şi raza în obrazul oamenilor adormiţi, felinarul porni mai departe de-a lungul unui şir de paturi aşezate unele peste altele. Muncitorul Vasiliev lipsea. Dispăruse. Fură arestaţi cinici inşi.

— Pentru ce ne luaţi ? Ce-am făcut ? — strigau ei.

— Ce-i acolo, ce-i ? Pe cine-1 ia ?

— Oamenii se ridicau în capul oaselor, se scărpinau somnoroşi pe trupul băşicat de ploşniţe, cătau buimaci spre luminiţa plutitoare a felinarului şi ciuleau urechea să prindă zornăitul pintenilor ce se depărtau.

— Hei, staroste ! Ce s-a întîmplat ?

— Au ridicat nişte oameni de-ai noştri.

— într-o altă baracă fură arestaţi patru inşi şi, printre ei, Grişa Golovan, care înnoptase întîmplător acolo. Autorităţile căutară stăruitor, dar zadarnic hectograful şi manifestele intitulate *„Chemarea muncitorilor către*

— *muncitori"*. Nu-1 găsiră nici pe letonul Martin, nici pe alţi numeroşi muncitori trecuţi pe lista celor ce trabuiau arestaţi. Baronul von Pfeffer era furios. Treziţi din somn, muncitorii strigau din toate colţurile :

— De ce intraţi peste noi la miezul nopţii şi încă însoţiţi de soldaţi ? Noi sîntem în grevă paşnică, nu facem nimănui nici un rău. Să ne fi chemat ziua în amiaza mare, veneam noi şi singuri...

— Dintr-o baracă a exploatării „Dostan" fură ridicaţi trei inşi: studentul Lohov, deportat politic, şi doi ţărani din Rusia, familişti. Se crăpa de ziuă. Mulţi dintre muncitori se treziseră şi acum îşi făceau ceaiul. Vor beau tare şi rîdeau de rotmistru şi de soldaţi.

— îmbrăcat cu o rubaşcă roşie, mai lungă de genunchi, un băieş bărbos strigă batjocoritor din uliţă spre cei din baracă :

— Hei, voi, muierilor, ţîncilor, băieşilor ! Ieşiţi cu toţii afară ! Să vă ia pe toţi...

— Gura, canalie ! — se răsti la el rotmistrul, zăngă-nindu-işi sabia.

— -— Auzi-1, ticălosul, ce zice ! Şi bunică-sa a fost 0 poamă de n-avea pereche ! O ştiu eu...

— Mulţimea rWea. Mirosea a tărăboi. Muşdndu-şi pînă la sînge buzele, rotimistrul tăcea chitic, căci se temea de o răzvrătire a adunăturii de golani de la exploatări.

— Doisprezece inşi fură trimişi sub escortă la puşcărie spre oraşul aflat la patru sute de verste depărtare.

— Guvernatorului şi Departamentului Poliţiei fură expediate următoarele telegrame :

— „Arestat aproape întreg comitetul de grevă. N-au fost incidente. Muncitorii în\ expectativă

— Dis-de-dimineaţă, printre muncitori se stîrni o vie frămîntare. Vestea arestărilor îi pusese în fierbere pe toţi. Oamenii se strîngeau grupuri-grupuri, exprimîn- du-şi indignarea. Vorbeau despre mîncarea neîndestulătoare (răbdau de foame) şi spuneau că trebuie să ceară din nou, cu tărie, toţi banii pentru care munciseră. Administraţia nu aprobase nici mărirea tainului, nici

— plata salariului. Patronul nu-şi ţinuse făgăduiala dată, nu voia să facă nici un fel de concesii, nu înţelegea nici măcar să îndeplinească clauzele contractului şi instrucţiunile oficiale. Era un ticălos, o fiară.

— Fraţilor ! Trebuie să-i slobozim pe ai noştri.

— Trei sute de capete înfierbântate porniră spre administraţie ca să ceară, în primul rînd, punerea în libertate a celor arestaţi. în mijlocul lor mergea Filka Şkvoren, nădăjduind că o să se stârnească dandanaua şi o să aibă prilej de jaf. Pe malul celălalt al fluviului, la capătul podului, în întîmpinarea mulţimii se apropia în goană porucicul Borzeatnikov.

— Opriţi-vă, opriţi-vă! — striga el, bălăbănindu-şi sabia.

— Trebuie să stăm de vorbă — strigară oamenii oprindu-se. — Vor să ne lase pe drumuri, tainul nu ni-l dau... Noi...

— Împrăşti-a-aţi-vlă!... Ordon soldaţilor să tragă !

— Şi, stîrnind un nor de praf, ofiţerul o luă în galop

— îndărăt.

— Nu vă speriaţi, fraţilor, nu vă speriaţi ! — se auziră strigăte din mulţime. — Cum o să tragă soldaţii în fraţii lor ?

— Soldaţii luau însă armele în cumpănire. Buimaci, oamenii se opriră şi făcură cale întoarsă, înjurînd mînioşi.

— Pe înserate, conform dispoziţiilor date de judecător, începură să-i scoată cu forţa din cele patru barăci pe muncitorii care apucaseră să-şi încaseze toată simbria. Evacuarea se făcea sub conducerea directă a pristavului. Catrafusele oamenilor — cizme, lădiţe, haine — erau aruncate în uliţă. Cei evacuaţi erau înhăţaţi de gulerul hainei şi îmbrînciţi afară. Oamenii oftau, răcneau şi blestemau. Văzînd această samavolnicie, ceilalţi munci-tori se îndîrjeau tot mai mult. Soldaţii şi gardienii îi ameninţau însă cu harapnicele şi cu baionetele.

— Băieţi, trebuie să ne plîngem guvernatorului sau poate chiar guvernatorului general...

— Cei cîţiva conducători ai mişcării, care scăpaseră nearestaţi, trimiseră telegrame urgente guvernatorului şi la Petersburg. Se plîngeau că arestarea delegaţilor punea numai paie peste foc, că oamenii îşi pierdeau răbdarea, că evacuarea forţată a muncitorilor într-o aşezare unde nu existau alte posibilităţi de cazare era o măsură criminală care putea duce la o răscoală a celor înfometaţi şi la alte nenorociri.

— Mai jos sînt reproduse fragmente din lunga telegramă a guvernatorului, alarmat, adresată procurorului Cerno- şvarţ :

— *„Dacă socotiţi posibil, eliberaţi-i pe cei arestaţi. Interzic evacuările pînă la lichidarea totală a grevei. In cazul repetării acestor evacuări forţate, pristavul va fi trimis în judecată. Recomand insistent să obţineţi de la industriaşul Gromov satisfacerea tuturor revendicărilor legitime ale muncitorilor."*

— Aflînd de această telegramă, Prohor se sfătuise, fără ştirea procurorului, cu Ezdakov, pristavul, judecătorul şi cu rotmistrul de jandarmi. Ca urmare a acestei consfătuiri, fu expediată la Petersburg,- către Ministerul de Interne o telegramă semnată de toţi cei prezenţi :

— *„Măsurile şovăitoare şi confuze ale guvernatorului ne slăbesc poziţiile, oferind muncitorilor o bază pentru continuarea şantajului. Ele prelungesc greva, pricinuiesc pagube foarte mari şi subminează prestigiul autorităţilor. Solicităm a se da rotmistrului von Pfeffer dezlegare pentru lichidarea totală a comitetului de grevă şi pentru continuarea arestărilor."*

— Telegrama şi-a atins scopul. Suib presiunea Peters- burgului, guvernatorul îi telegrafie procurorului Cerno- şvarţ şi rotmistrului de jandarmi că el, guvernatorul, nu avea intenţia să le facă dificultăţi în ceea ce privea continuarea arestărilor şi luarea altor măsuri judicioase în vederea lichidării grevei.

— Rotmistrul jubila : îşi freca mîinile, prevăzînd lichidarea neîntîrziată a grevei şi o recompensă grasă din partea lui Gromov. De altfel, primise el şi pînă atunci destule recompense. Astfel, ordonase jandarmului care îi escorta pe cei arestaţi să expedieze din centrul jude-

— ţean un, mandat de trei mii de ruble baronesei von Pfeffer.

— Zornăinidu-şi triumfător pintenii, îşi umfla piepţii vestonului căptuşit cu vată. Procurorul, mirat de telegramele contradictorii trimise de guvernator, bănuia că Prohor Gromov şi acoliţii lui duceau pe furiş o politică „urîtă", cu ajutorul Petersburgului. Asta îl scotea din sărite.

— în timpul acesta, situaţia muncitorilor era jalnică : mulţi dintre ei sufereau de lipsa alimentelor pe care nu aveau de unde şi nici cu ce bani să şi le procure. Unii flămânzeau de-a binelea.

— într-o "zi, Ketty se pomeni eu doi prichindei — Katia şi Mitea, elevi de ai ei.

— — Domnişoară ! Ne-au, trimis la matale tăticu şi mămica... Nu mai avem bani şi ne e foame... N-am mai mîncat de trei zile.

— Ketty se duse cu ei la casa de economii, scoase ultimii ei bănuţi şi-i dădu copiilor.

— îi scrise Ninei :

— „Nu cred că ai inimă. Te prefaci numai că ţii la oameni. De fapt, viaţa Verocikăi îţi este mai scumpă decît vieţile miilor de muncitori şi ale copiilor lor. Eşti o egoistă, o femelă ! Iartă-mi aceste cuvinte aspre. îl înţeleg acum pe Protasov, înţeleg şi apreciez felul lui de a gîndi. Este un om în adevăratul înţeles al cuvîn- tului ! Iar tu şi cu bestia de Prohor al tău sînteţi din acelaşi aluat. Nu mai pot să trăiesc aici, mă înăbuş în atmosfera aceasta de samavolnicie. Ajut opt familii care flămânzesc, am dat tot ce am avut. Nu mi-a rămas decît canarul. Aş fi gata să le dau şi viaţa mea, dar nu ştiu cum s-o fac. Pensionul ne-a aruncat în plină vîl- toâre a vieţii ca pe nişte căţeluşi orbi şi proşti. Abia acum încep să înţeleg ce menire, ce datorie are omul cît trăieşte. Sînt o tîmpită, o beţivă şi o destrăbălată." Blestemată fie taigaua şi lăcomia voastră ! Iartă-mă, Nina, iartă-mă buna şi draga mea prietenă. Iartă-mă pe mine, desfrânata şi beţiva ce sînt. S-a dus pe copcă Ketty a ta ! Adio. Nu mai pot."

—

— Tocul şi călimara zburară cît colo. Scrisoarea fu ruptă în bucăţele. Canarul îşi deschise mărgică ochiului adormit şi ciripi, vrînd parcă să spună:

— Ce-i eu tine, fetiţo ?

— Ketty plîngea cu lacrimi amare, pline de mînie şi deznădejde.

— 13

— Zbîrnîi telefonul.

— Domnul procuror vă roagă să poftiţi pînă la dînsul.

— Spuneţi-i procurorului că nu mă simt bine şi-1 rog să vină dumnealui la mine. îi trimit îndată calul.

— Scund dar spătos, părînd un marinar în retragere, procurorul Cernoşvarţ păşi greoi spre biroul lui Prohor Petrovici. Un chip ofilit, pămîntiu, pungi mari sub ochi, zbîreituri. Toată făptura lui trăda enervarea, mî- nia. întinse mîna fără vlagă, se aşeză şi-şi îndreptă ameninţător asupra lui Prohor ochii mari care-şi pierduseră strălucirea. Prohor nu se sperie. încreţi fruntea şi-1 străpunse cu privirea. Procurorul încercă şi el să se încrunte, dar tresări deodată sub căutătura grea a acestui om bărbos şi întoarse ochii.

— La dispoziţia dumneavoastră — aproape că strigă Prohor, mulţumit de el, vrînd să-1 intimideze de-a bi-nelea pe acest funcţionar al statului.

— Mda! Iată despre ce e vorba... — începu cu glas gros procurorul, Într-adevăr puţin intimidat. — Conform directivelor primite de la forurile care m-au trimis aici, ca şi în interesul muncitorilor, în parte şi în interesul dumneavoastră, preaonorate domn, trebuie să vă aduc la cunoştinţă următoarele...

— Procurorul se strîmbă, duse repede mîna la obrazul ofilit, umflat, şi plescăi din buze.

— Vă dor măselele ?

—

— Da, o afurisită de măsea ! Am o carie.

— Doriţi puţin coniac ? Ia durerea cu mîna.

— Nu, mulţumesc. M-am lăsat de băutură... Am aorta mărită, înţelegeţi... O boală gravă. Mi s-a interzis cu cea mai mare stricteţe. Au, fir-ar să fie !

— încercaţi să treceţi peste aceste oprelişti — spuse ironic Prohor. — Dacă ar fi să te limitezi numai la lucrurile îngăduite, rişti să devii o nulitate, iar viaţa să ţi se transforme într-o închisoare, în care n-ai voie să te bucuri de nimic. Mie îmi place să-mi îngădui eu însumi ceea ce socot de cuviinţă ori să-mi interzic ceea ce cred că trebuie interzis.

— Să-mi fie eu iertare, dar logica dumneavoastră este cît se poate de simplistă. Este logica oamenilor care vor să treacă cu capul prin perete. Tocmai pe tema asta sînt dator să vorbesc cu dumneavoastră, domnul meu. Trebuie să vă spun cu această ocazie că mă simt oarecum jenat să discut aceste lucruri în biroul dumneavoastră şi nu...

— Seuzaţi-mă, domnule procuror, dar v-am comunicat telefonic prin funcţionarul dumneavoastră că sînt bolnav...

— A, da ! Nu v-a dat voie medicul să ieşiţi. Dar dacă e să vă puneţi în practică teoria, nu se putea oare să treceţi peste această oprelişte ? Lucrul este cît se poate de clar : faceţi numai ceea ce vă convine. Aşadar, iată despre ce...

— Procurorul duse din nou mîna la obraz şi începu să alerge prin odaie, şchiopătînd pe piciorul drept.

— Prohor turnă dintr-o carafă de cristal coniac superior în două păhăruţe de argint şi scoase dintr-un dulăpior lămîie tăiată în felii subţiri. Plăcîndu-i băutura, procurorul simţi eă-i lasă gura apă.

— Serviţi, vă rog... Vasili Vasilievici, dacă nu mă-nşel ?

— Procurorul se crispă cumplit, gemu, dădu desperat din mîini şi goli păhăruţul de argint.

— Prohor se uită la el îndrăzneţ, obraznic :

— Vă mai uşurează ?

—

— Nu ştiu. Pare-se că da.

— Urmă o pauză.

— Aşadar, vă vorbesc cu totul şi cu totul oficial... La întreprinderile dumneavoastră, domnul meu, s-a constatat o totală nerespectare a instrucţiunilor oficiale din douăsprezece iunie o mie nouă sute trei. Le cunoaşteţi ? Poftim... — Şi, scoţînd din buzunarul vestonului o cărţulie groscioară, procurorul o flutură prin aer. — Mda !... Iată, aci scrie că locuinţele muncitorilor trebuie să fie luminoase şi uscate, iar cercevelele ferestrelor — neapărat duble şi aşa mai departe, şi aşa mai departe... Şi ce vedem aici, la dumneavoastră ? Adevărate morminte, nu locuinţe. Cine v-a autorizat să construiţi în felul acesta ?

— Eu.

— Pentru asta veţi fi tras la răspundere. Oamenii nu sînt vite. Insist ca toate barăcile să fie reamenajate. Mă auziţi, domnul meu ? Insist...

— Prohor zîmbi pe sub mustaţă, umplu din nou păhăruţele şi spuse :

— Nu pot face totul dintr-o dată.

— Muncitorii n-au carnete de salarizare. Oamenii nu ştiu cît cîştigă. Unde 'sînt aceste carnete ?

— Prohor se încruntă, dar îndată zîmbi dulceag şi spuse, schiţînd un uşor gest de amabilitate :

— Vasili Vasilici, serviţi-vă.

— Cu mîna la falcă, procurorul gemu şi-şi goli paharul. Faţa lui, pînă atunci pămîntie, se îmbujoră, iar ochii căpătară strălucire.

— O pauză mai lungă. Prohor se plimba prin birou.

— Carnetele de salarizare sînt la administraţie. E o scăpare din partea noastră. Am dat repetate dispoziţii. Am să iau măsuri ca să fie împărţite muncitorilor.

— Vă rog, Prohor Petrovici — spuse procurorul cu vocea lui de bas, de data aceasta mai moale.

— Urmă din nou o tăcere.

— îşi face efectul?

— Da — spuse procurorul, încruntînd vultureşte sprâncenele groase. Semăna acum cu Bismarck.

—

— Prohor umplu din nou paharele.
— Vă ascult cu cea mai mare atenţie, Vasili Vasilici.
— Da ! — continuă procurorul, ridicînd ameninţător un deget şi arcuindu-şi sprâncenele. — Nu sînteţi un rege bun în regatul dumneavoastră... Vă rog să mă iertaţi pentru felul în care mă exprim. Supuşii gem sub călcîiul satrapilor dumneavoastră, precum şi sub propriul dumneavoastră călcîi. Ştiu... Sînteţi...
— Vă rog să mă scuzaţi, domnule procuror, dar dacă ar fi să le îngădui orice supuşilor mei, aş deveni eu însumi un supus nevrednic al maiestăţii sale împăratului, îndrăznesc să cred însă că aduc şi eu, cît de cît, un folos oarecare patriei noastre...
— Da-da ! Desigur. Lucrul acesta nu-1 neagă nimeni. Încălcaţi însă instrucţiunile oficiale în materie de folosire a muncii salariate. La dumneavoastră, munca n-are nici un preţ, ziua de lucru este exagerat de lungă, condiţiile în care locuiesc oamenii — din cale-afară de proaste, muncitorii sînt înşelaţi la socoteală şi la cîntar, primesc alimente alterate şi... iertaţi-mă... există şi un ce... un ce... Scuzaţi-mă, un ce inexprimabil... Asta... asta...
— în clipa aceea, procurorul simţi o nevoie irezistibilă de a bea. îşi duse mîna la falcă :
— Afurisită măsea !
— Serviţi-vă.
— Procurorul gemu, dădu pe gît coniacul şi luă o feliuţă de lămîie. Apoi începu să cerceteze cu mult interes un tablou de Şişkin şi ornicul mare, de pe vremea împărătesei Elizaveta.
— Da ! — exclamă el deodată, apropiindu-se de Prohor şi ameninţîndu-1 cu degetul îndoit cîrlig. — Insist asupra acestui lucru. Da, da, da... Trebuie să faceţi concesii numaidecît, să măriţi salariile muncitorilor cu douăzeci şi cinci la sută, să-1 concediaţi pe Ezdakov, să reorganizaţi întreaga administraţie, să-1 rechemaţi pe Protasov. Da, da, da, stimate domn! Vă rog să nu obiectaţi nimic. Şi toate acestea trebuie să le faceţi chiar mîine, mîine !
— Prohor îi rîse în faţă, turnă din nou coniac şi spuse :
— Vasili Vasilici, constat că dumneavoastră dispuneţi foarte uşor, într-un chip naiv, ba chiar ridicol, de banii şi afacerile mele. îngăduiţi-mi însă să vă întreb, domnule procuror, cine a agonisit aceşti bani : dumneavoastră sau eu ?
— De bună seamă, dumneavoastră. Dar la asta au contribuit şi muncitorii. Poate chiar în proporţie de şaptezeci la sută.
— Aşa-a-a ? Ei bine, în cazul acesta, fireşte... încă un păhăruţ.
— Băură amîndoi. Prohor turnă din nou coniac.
— Face bine ?
— Da — spuse procurorul. — Nu mă mai doare.
— Ochii i se împăienjeniseră, nasul îi atîrna parcă peste
— buza de sus.
— O pauză lungă. Procurorul începu să moţăie.
— Vasili Vasilici! Dragul meu... — Vocea lui Prohor era acum mai aspră. Procurorul întredeschise ochii.
— Am oameni sus-puşi, chiar foarte sus-puşi la Petersburg. Printre membrii Dumei de stat şi chiar printre miniştri. — Aci procurorul deschise ochii ceva mai mult,
— Nu uitaţi că sînt unul dintre cei mai mari capitalişti din Rusia. Tocmai de aceea, dragul meu, ar fi bine să nu ne certăm. Voi concedia jumătate din muncitori şi voi păstra cealaltă jumătate. Zilele acestea trebuie să sosească un lot nou de patru sute de oameni, aşa că peste o săptămînă voi avea surplus de mînă de lucru. Avem destui flămînzi în ţară, să ne tot ajungă o viaţă întreagă. Nu renunţ însă la principiile mele. Le dau minimum şi iau de la ei maximum. Şi apoi, dacă cedez azi, voi fi nevoit să cedez şi mîine şi poimîine... Dacă le dai numai un deget, ăştia îţi apucă îndată toată mîna !
— *— Da ! Vă înţeleg perfect — încuviinţă procurorul,
— trezit de-a binelea şi goli al cincilea păhăruţ de coniac, de data aceasta fără nici o invitaţie. — Da... Sînt însă dator să procedez conform instrucţiunilor guvernatorului. în treacăt fie zis... în treacăt fie zis... aceasta este dispoziţia excelenţei sale ! Poftim ? Domnia sa doreşte ca greva să ia sfîrşit pe cale paşnică. Poftim ?
— Prohor deschise sertarul din mijloc al biroului.
— îi voi prezenta excelenţei sale cele mai amănunţite explicaţii. Sînt convins că mă va înţelege. Poftiţi, pentru dumneavoastră.

— Prohor Petrovici întinse procurorului un plic sigilat cu cinci peceţi de ceară roşie.
— Ce-i asta ?
— Zece mii de ruble.
— Procurorul se învineţi, holbă ochii, zvîcni din cap ca lovit de dambla, luă plicul şi-1 zvîrli drept în faţa lui Prohor :
— Cum ai îndrăznit ? Un şperţ ?! încercare de mituire ?! Am să dau ordin să te aresteze. Imediat ! Fără întîrziere !
— Porni cu paşi apăsaţi spre ieşire, îşi luă de lîngă cămin bastonul noduros şi ieşi trîntind uşa.
— Prohor simţi că-i joacă totul pe dinaintea ochilor.

— Din ordinul procurorului, evacuarea muncitorilor fusese oprită. Pristavul nu mai ştia ce să facă. Judecătorul îşi pierduse şi el capul. Pristavul se dusese la el să se sfătuiască şi amîndoi se îmbătaseră turtă. Muncitorii hotărîseră să se ducă cu toţii la procuror.
— Prohor nu se temea că va fi arestat, socotind absolut exclusă o astfel de eventualitate. „Procurorul e un tîmpit — îşi zicea el. — Numai coniacul are efect asupra lui; cu mita nu faci nimic." Scoase din făgaşul lor obişnuit, mintea şi inima lui Prohor aveau nevoie de emoţii puternice.
— Porni spre Nadenka. Pristavul nu era acasă. Stătură de vorbă pînă seara tîrziu, vorbind încet, cu pauze, ca să chibzuiască totul bine. Dspre ce anume au vorbit, asta n-o putea şti pesemne decît lupul. Prohor îi dădea instrucţiuni Nadenkăi. Ea clătina doar din cap în semn că a înţeles.
— Ai priceput ?
— Da... Chiar aşa voi face.
— Noaptea, s-au operat, eu participarea rotmistrului, noi arestări în aşezare şi în barăci. De rîndul acesta fu prins şi Petea Knijnik.
— în aceeaşi noapte, din ordinul lui Cernoşvarţ, a fost ridicat şi Foma Grigorievici Ezdakov. Procurorul iscălise mandatul de arestare şi pentru Ivan Sterveakov, administratorul cu mustaţă roşie, însărcinat cu aprovizionarea. Temîndu-se de răzbunarea muncitorilor, Sterveakov fugise însă în taiga cu trei zile mai înainte.
— în zorii zilei, oamenii aflară vestea arestării duşmanului lor de moarte Fomka Ezdakov şi a percheziţiei făcute acasă la Ivan Sterveakov, coţcar şi pungaş fără pereche. Nemaiavînd nici o legătură cu comitetul de grevă, muncitorii îşi închipuiră în naivitatea lor că procurorul era în întregime de partea lor.
— Fraţilor ! Procurorul ţine cu noi.
— Aşa credea şi Nadenka, care intră în acţiune. Avea la toate exploatările oameni de ai ei care ştiau ce au de făcut. Nadenka căzuse în mrejele trainice ale lui' Prohor Petrovici. înfluenţă lui nefastă domnea pretutindeni. în puterea ei cădea orice om prins pe drumul vieţii sale, de laţul său. Astfel, Andrei Andreevici Protasov era pe cale de a se întoarce în aşezare ; fostul procuror Straşcialov, acum deportat politic, fusese trimis sub escortă în satul Război, în vecinătatea lui Şapoşnikov ; Nina pornise spre casă împreună cu Verocika ; porucicul Priperentiev, care cîştigase la Petersburg bani mulţi, plănuia să dezlănţuie, cu ajutorul mitei, o ofensivă împotriva exploatării aurifere a lui Prohor ; nefericitul Wladyslaw Vikentievici Parczewski, îndrăgostit şi acum de Nina, visa să intre din nou în serviciul lui Prohor. Toţi oamenii aceştia îşi aveau soarta legată, într-un fel sau altul, de aceea a lui Prohor.

— ... Umblă tot felul de zvonuri îngrijorătoare — se plîngea părintele Alexandr părintelui Ipat, ieşind din casă şi ducîndu-şi mîna la cap. — Mulţimea vine paşnic încoace... Mi-e frică... Nu ştiu ce să fac.
— Să priveşti cu smerenie... Nu putem, nevolnicii de noi, să-i înfruntăm pe puternicii lumii acesteia — răspunse, clătinînd din cap rotofeiul părinte Ipat.

— ... N-ar fi rău să tragem cîteva salve — îşi dădu cu părerea Borzeatnikov.
— —_ Fireşte — răspunse burduhosul Usaciov. — Pare-mi-se că ai oarecare experienţă în materie.
— Eu personal nu, dar rotmistrul are. A acţionat în ziua de nouă ianuarie la Petersburg.

— N-ai să îngădui! N-ai să îndrăzneşti ! — strigă în receptor Ketty.
— Linişteşte-te, dragă Ketty — îi răspunse încet Borzeatnikov. — Totul va decurge aşa cum trebuie.

— ... Rotmistrul de jandarmi primi dis-de-dimineaţă, din patru puncte diferite, încă patru telefoane, toate alarmante.
— Muncitorii din sectorul nostru se pregătesc să' vină azi în aşezare ca să prezinte o cerere procurorului. Să nu vă încredeţi în ei, domnule rotmistru. Aştia vin cu intenţia să-i dezarmeze pe soldaţi, să-i omoare pe şefi, să se dedea la jafuri şi la devastări.
— Aproape aceeaşi ştire, cuvînt cu cuvînt, fu repetată la telefon şi din alte trei locuri. Vorbeau patru glasuri mîrşave, patru provocatori. Aceste* cuvinte le fuseseră dictate de Nadenka, iar ei i le dictase Prohor Petrovici. Baronul o cam sfeclise. 11 apucă pîntecăraia. Le spuse soldaţilor :

— Băieţi, fiţi cu ochii în patru. Sînt informat că 312

muncitorii au de gînd să vină încoace ca să vă dezarmeze,

să vă sfîşie în bucăţi.
— Procurorul se îmbolnăvise grav. Aorta lui îi ameninţa serios viaţa. Ciocnirea pe care o avusese în ajun cu Prohor şi coniacul băut îşi făcuseră efectul. Doctorul veghea la căpătîiul lui. Von Pfeffer îşi expuse argumentele. Gesticulînd şi sufocîndu-se, procurorul îi spuse:
— Domnule rotmistru, v-aţi pierdut capul. Puteţi să-i opriţi pe muncitori şi în alt fel, nu numai cu gloanţe. Vă declar că mă opun... Dacă însă posedaţi dovezi incontestabile şi aţi fost învestit cu puteri depline poate chiar de Petersburg...
— Poftim telegrama...
— In cazul acesta, acţionaţi, fireşte, pe riscul şi răspunderea dumneavoastră... Cît despre mine, sînt foarte, foarte bolnav. Mă spăl pe mîini...
— ... Chemîndu-1 deoparte pe medic, rotmistrul de jandarmi îl întrebă :
— Ia spuneţi-mi, Ipolit Ipolitîci, cum staţi cu pansamentele ? Vă recomand să puneţi totul la punct de urgenţă : paturile, sala de operaţii, personalul medical... Mîine să fie gata...
— Am înţeles. Daţi-mi însă voie să vă întreb în ce scop ?
— Pentru orice eventualitate. Cine ştie ce poate surveni... La revedere.

— Seara tîrziu, Ipolit Ipolitîci intră în biroul lui Gromov. Patronul era palid. Nu mai luase în gură nici o picătură de alcool de trei zile. Trăia într-o încordare cumplită. îndărătnicia greviştilor îl făcea să turbeze de furie.
— Prohor Petrovici — începu doctorul. — Ştiţi că se pregăteşte o vărsare de sînge ? M-am întîlnit azi cu von Pfeffer...
— Şi medicul îi relată tulburat recomandările pe care i le făcuse jandarmul.
— Ei şi ? — întrebă încruntat Prohor.
— Prohor Petrovici, am venit să vă implor să împiedicaţi această vărsare de sînge. Totul depinde de dumneavoastră. Ar fi îngrozitor, Prohor Petrovici.
— Prohor se aprinse, se ridică în picioare şi se răsti la el :
— N-ai vrea cumva să fii numit dumneata comandant al unităţilor militare, în locul rotmistrului ? Nu ? Atunci, te rog să taci. Da, da ! Te rog foarte mult. Ştim noi ce avem de făcut. Legile sînt de partea noastră !
— Medicul oftă, îşi potrivi ochelarii fumurii pe nas şi, înfruntînd mojicia patronului, spuse :
— Ce păcat că nu e aici Nina Iakovlevna. Sînt convins că dacă dînsa era acasă...
— Ha ! Eşti convins ? Iar eu, Prohor Gromov, îţi spun că dacă Nina Iakovlevna ar fi îndrăznit să se amestece, aş

fi bătut-o cu harapnicul şi aş fi dat poruncă să fie închisă. Du-te, fă ce ţi-a spus baronul şi nu-ţi mai vîrî nasul unde nu-ţi fierbe oala. La revedere...

— Rămas singur, Prohor stătu încremenit o oră încheiată. Gîndurile, unul mai sumbru ca celălalt, îl copleşeau. Telefonul zbîrnîia într-una, dar el nu răspundea. Dăduse ordin să nu fie primit nimeni. Nu izbuti să închidă ochii toată noaptea.

— în timpul nopţii, rotmistrul de jandarmi, însoţit de judecătorul de ocol, făcu numeroase arestări printre delegaţii aleşi de muncitori şi printre membrii comitetului de grevă care scăpaseră pînă atunci.

— Dimineaţa, vestea lichidării organizaţiilor muncitoreşti făcu mare vîlvă. în barăci şi case, în taiga, la fabrici şi exploatări, muncitorii începură să se adune în grabă. Adunările erau gălăgioase. Mulţimea agitată îşi exprima indignarea.

— Protasov lipseşte, Abrosimov este o cîrpă, iar patronul — o fiară sălbatică. Haideţi, băieţi, la procuror !... Să dea drumul delegaţilor noştri. Ce vină au ei ? Hai!

— Poliţaii sînt de vină ! Boierul jăndar, poliţaiul !

— Pe ei, băieţi ! — zbierau cît puteau băieşii. Alţii însă îi opreau :
— Băieţi! Dintîi trebuie să cerem banii munciţi de noi şi tainul. Dacă nu ni le dă, facem praf toate magaziile ! Destul am fost mieluşei. Cazacii şi gardienii n-or să tragă în noi, iar pe ostaşii de i-au adus îi facem fărîme.
— La cinci dimineaţa, muncitorii de la exploatarea „Novîi", o mulţime ca la o mie de oameni, porniră spre exploatarea „Dostan". Acolo se şi strânseseră şi lăr- muiau băieşii de la exploatările „Vesiolenki", „Bogatîi" şi „Nahodka". începură să vină şi muncitorii de la atelierele mecanice şi de la cele trei fabrici de cherestea. Oamenii adunaţi hotărîră să se ducă cu toţii la procuror şi să-l asigure personal ,şi paşnic că printre muncitori nu se aflau instigatori la grevă, că fiecare din ei făcea grevă pe socoteala, pe riscul şi pe răspunderea sa şi, de aceea, să li se dea numaidecît drumul tuturor tovarăşilor arestaţi.
— La zece dimineaţa mulţimea purcese spre administraţia centrală din aşezarea Gromovo, avînd ca unic scop să înmîneze procurorului o „jalbă", un „memoriu", precum şi vreo patru sute de petiţii individuale.
— în drum, i se alăturau săpători, tăietori de lemne, muncitori de la mori, de la fabrica de impregnare a traverselor şi de la curături. Mulţimea creştea mereu.

— în dimineaţa aceea, inginerul Abrosimov venise la patron timid şi alarmat. Prohor avea ochii umflaţi şi faţa pămîntie. îşi primi cu multă răceală subalternul :
— Ai venit să-mi dai sfaturi ? Da' ce v-a apucat pe toţi ?! Ba vine unul, ba altul... Ptiu !
— Daţi-mi voie, Prohor Petrovici, nici n-am apucat să deschid gura şi m-aţi şi... Să ştiţi însă că situaţia... e foarte gravă. Muncitorii au pornit încoace în masă.
— Puţin îmi pasă de ei ! — strigă Prohor şi ochii lui tulburi de nesomn scăpărară.
— E cam primejdios să vă jucaţi cu focul, Prohor Petrovici. în plus, daţi-mi voie să vă aduc la gţmoştinţă că alaltăieri dimineaţa am intrat, cu riscul vieţii, în şapte barăci şi le-am spus oamenilor : „Băieţi, ieşiţi la lucru şi vă dau cuvîntul meu că am să stărui pentru voi pe lîngă patron ca să vă aprobe, încetul cu încetul, toate cererile..."
— Să-şi pună pofta-n cui ! — strigă Prohor. Glasul lui era răguşit, ochii îi jucau în cap. — îţi poruncesc să te duci numaidecît în toate barăcile şi să le spui muncitorilor : „Ticălosul de patron n-are de gînd să facă nici un fel de concesii !... Ticălosul de patron scuipă pe cererile voastre !" Ai înţeles, Abrosimov ? Numai să îndrăznească nemernicii să se răzvrătească făţiş! Să încerce numai! Au să vadă ei atunci pe dracu. Am să trag în ei cu mîna mea, cu tunurile am să trag ! Praf îi fac... Nu mă cunoşti încă, Abrosimov...
— Muşcîndu-şi buzele tremurătoare, Abrosimov se retrase abătut la fereastră. însoţit de escorta lui, baronul von Pfeffer se oprise la scară. Intră în birou zornăind din pinteni, marţial, brav. Era însă palid la faţă şi cu favoriţii zbîrliţi.
— Vin încoace ?
— Vin, Prohor Petrovici. Am ordonat ca toate subunităţile să fie concentrate pe deal, lîngă stive.
— Abrosimov vedea de la fereastră soldaţi alergînd cu arma în mînă, un pîlc de gardieni trecînd la trap, vedea cum fug pe uliţă copii şi căţei, cum trec repede neveste şi bătrîni.
— Dragul meu Karl Karlîci — începu Prohor pe un ton de protest, dar şi cu inflexiuni plîngăreţe în glas, încleştîndu-şi degetele manilor. — Toţi mă bat la cap, unii după alţii... Ieri a venit chiar şi părintele Alexandr. Parcă s-ar fi înţeles cu toţii să mă îndemne : „Fă concesii, fă concesii !" Dar înţelegeţi odata, voi, sfetnici înţelepţi, că nu pot, nu pot ! Ar însemna să-mi compromit toate planurile. Dacă cedez acum, n-am să mai fiu eu stăpînul, ci ei. Şi atunci sînt pierdut. înţelegi ? Pierdut !
— Stimate Prohor Petrovici — îl întrerupse nerăbdător rotmistrul. — Tratativele dintre noi doi s-au încheiat. A venit momentul sa acţionăm. Am primit din partea guvernului dezlegare pentru folosirea forţei armate...
— Atunci treci la acţiune, Karl Karlîci. Treci numaidecât la acţiune...
— Da ! Dar trebuie să vă previn că sînt peste patru mii de oameni; că s-au înarmat, iar eu n-am la dispoziţie decît nouăzeci şi şapte de soldaţi.
— Şi te temi, ai ?
— Nu, nu ! Desigur că nu ! — răspunse rotmistrul, ferindu-şi privirea şi făcînd un pas îndărăt. — Trebuie însă să vă spun deschis că dacă, doamne fereşte... Mă înţelegeţi ? Atunci nimeni dintre noi nu scapă cu viaţa, iar dumneavoastră veţi fi prima victimă.

— Cutele de deasupra sprâncenelor lui Prohor se adîn- ciră brusc. Inginerul Abrosimov tremura încă la fereastră. Apreciind efectul cuvintelor sale asupra lui Prohor Gromov, baronul von Pfeffer tuşi nervos în chipiu şi zornăi solemn din pinteni :

— Aşadar, Prohor Petrovici, aveţi cuvîntul! Nu înţelegeţi să faceţi muncitorilor nici o concesie ?

— Urmă o tăcere întretăiată doar de răsuflarea lor agitată. Abrosimov dădu să facă o mişcare spre patronul lui. Intre sprâncenele încruntate ale lui Prohor se crestă o cută verticală. Răspunse răstit:

— Nu !

— în cazul acesta... Să mergem, domnule Abrosimov. Sîntem aşteptaţi.

— După o clipă, troica porni în clinchetul zurgălăilor spre „cîmpul de luptă". Pufnind zgomotos pe nări, cu binoclul în mînă, Prohor se apropie de fereastră. Afară, în liniştea aceea ciudată, se revărsa lumina soarelui şi clinchetul enervant al zurgălăilor. De la fereastră nu se vedeau nici dealul pe care erau aliniaţi soldaţii, nici drumul pe care înainta mulţimea de muncitori.

— Sună feciorul şi-i porunci să înhame cît mai repede roibii la trăsură, să pună şaua pe armăsar, iar în desagă „ceva de-ale gurii". Scoase în grabă din casa de bani caseta de fier cu briliantele Ninei, o vîrî în taşca de vînătoare împreună cu cinci pepite mari de aur şi încuie din nou casa, după care se repezi în pod. Ieşind prin lucarnă pe acoperiş, se ascunse în dosul hornului şi începu să privească prin binoclu. Ochii i se deschiseră mari, apoi se micşorară : inima i se strînse de spaimă...

— ...Aşezarea era străbătută de un rîuleţ care se vărsa mai la vale în Fluviul Mohorît.

— Rîuleţul era tăiat de un pod, peste care trecea drumul larg ce venea din taiga. Pe acest drum urma să se arate curînd mulţimea de aproape patru mii de muncitori. Soldaţii înarmaţi se aliniaseră dincoace de rîuleţ, cam la o jumătate de kilometru de pod, pe un tăpşan povîrnit, stăvilind drumul spre centrul aşezării. Erau comandaţi de grăsunul Usaciov şi de mustăciosul Borzeatnikov. In spatele soldaţilor, pe tăpşan, stăteau în grup rotmistrul Karl Karlîci von Pfeffer, pristavul, judecătorul şi inginerul Abrosimov. La dispoziţia lor, gata să se repeadă în mulţime, se aţineau gardienii călări şi jandarmii. De sus, de pe tăpşan, se vedeau bine podul, drumul şi tot cîmpul. De o parte şi de cealaltă a drumului, între pod şi locul unde luaseră poziţie soldaţii, stive întregi de traverse, înalte cît un stat de om, se întindeau cam pe o sută de stînjeni, alcătuind un culoar îngust. Trecînd podul, mulţimea trebuia negreşit să intre în acest culoar ca într-o cursă.

— Soarele strălucea voios pe cer. Gloata nesfîrşită ieşise din taiga, revărsîndu-se peste tot drumul. Doar coada mai rămăsese în pădure. Aproape toţi oamenii erau îmbrăcaţi în straie de sărbătoare. Mulţi aveau în mînă bocceluţe cu mîncare. Cît ţinuse drumul prin pădure, cîntaseră din armonici. Chipurile lor erau luminate de nădejde : totul avea să se aranjeze îndată spre mulţumirea tuturor ; vor sta de vorbă cu procurorul, vor mai ceda cîte ceva patronului care şi el va fi mai îngăduitor şi atunci, a doua zi, cu voia lui dumnezeu, vor ieşi la lucru.

— în frunte păşea, bătrîn, înalt, Konstantin Farkov, cu rubaşcă roşie şi cizme unse cu dohot. De la gît, i se întindea peste piept lănţucul de argint al ceasului. Mergeau în rînduială, liniştiţi, voioşi.

— Opriţi-i, opriţi-i ! — strigă deodată rotmistrul von Pfeffer, schimbîndu-se la faţă. Trei jandarmi însoţiţi de gardieni porniră în galop spre mulţime. Aceasta era încă departe, la o verstă. Călăreţii trecură în goană podul şi se apropiară de gloată.

— Staţi ! Staţi pe loc !...

— Da' de ce ? Venim liniştiţi. Mergem la procuror.

— Opriţi-vă ! Opriţi-vă !

— Ca un dulău care se repede la turma de oi, spre mulţime venea în goana calului porucicul Borzeatnikov. Chipiul şi-1 pusese voiniceşte pe o ureche, iar în ochi avea licăriri de nebunie. înaintea sa vedea nu mulţimea de oameni paşnici, ci un duşman din cei mai vicleni, însetat de sîngele lui.

— Staţi pe loc, ticăloşilor ! Opriţi-vă!... Altfel tragem...

— Ticălos eşti tu... Ce, ai căpiat ? De ce să tragi în noi ?

— împrăştiaţi-vă ! împrăştiaţi-vă !

— Deodată, din taiga ieşi în goană o trăsură. Cei trei cai erau numai spume. Inginerul Protasov sări din trăsură şi se îndreptă în fugă spre grupul de reprezentanţi ai autorităţilor. Toţi muşchii feţei îi tresăreau, sîngele îi zvîcnea în tîmple.

— Ce se petrece aici, domnilor ?!

— Dar dumneata cine eşti ?

— Nu mă recunoşti, domnule rotmistru ? Sînt inginerul Protasov.

— Ah, pardon! Dar ce legătură ai dumneata cu toate acestea ? Doar ţi-ai dat demisia...

— M-am întors. Poftim telegrama prin care am fost chemat înapoi de Prohor Petrovici. Am să stau de vorbă cu muncitorii, să-i liniştesc. Oamenii au încredere în mine.

— Vremea tratativelor a trecut. Adică poftim, încearcă... Tot voi" tulburaţi apele... Dracu să vă ia pe toţi !

— Cuvintele acestea din urmă fuseseră aruncate însă în spatele lui Protasov, care nu le auzi. Alerga greoi şi stîngaci, dînd din coate, spre mulţime, al cărei cap începuse să se arate din culoarul dintre stive, în timp ce coada se mai tîra încă peste pod.

— Băieţi !! Tovarăşi ! —■ strigă gîfîind Protasov. — Opriţi-vă ! Staţi pe loc ! Mergeţi la moarte ! Au să vă întîmpine cu gloanţe.

— Opre-e-şte ! — răcni din răsputeri şi Farkov, întorcîndu-se cu faţa spre muncitori şi gesticulând : — Stai pe loc ! Stai !

— Dar mulţimea, care nu vedea şi nu auzea nimic în culoarul dintre stive, se tălăzuia mereu înainte, dînd peste cei din faţă, împinsă de la spate de coada surdă şi oarbă care se îmbulzea în culoar.

— Opre-eşte ! Opreşte ! Stai !

— Opriţi-vă, băieţi ! Domnul Protasov e cu noi. Protasov s-a întors ! Vrea să vă vorbească !

— Pe deal, lîngă biserică, se adunase un pîlc de gură- cască. Pe povîrniş, înspre soldaţi şi mulţime alergau copilandri şi cîini. Cei doi preoţi, cu toiegele în mîinile tremurătoare, priveau şi ei de pe deal.

— Mulţi dintre muncitori se şi căţăraseră pe stive şi strigau din răsputeri :

— Staţi ! Staţi ! Nu vă înghesuiţi !

— O parte din oameni, care apucaseră să iasă la vreo treizeci de stînjeni din culoar, se revărsară larg şi se opriră locului. In faţa lor, împins de puhoi, se afla Protasov. Fumătorii îşi scoaseră pungile de tutun şi începură să răsucească ţigări. Ca să scape de un eventual bucluc, cîteva zeci de muncitori cotiseră pe un drum lăturalnic ce ducea spre administraţie. Mai tîrziu s-a văzut că tocmai acest grup de muncitori însufleţiţi de intenţii paşnice a fost cauza învălmăşelii care s-a produs.

— Goarnele soldaţilor dădură încet un semnal. Din pricina gălăgiei şi a strigătelor, mulţimea nu auzi însă acest avertisment.

— Nu vedeţi, oameni buni, că vă duceţi la moarte? Soldaţii au să tragă în voi ! — strigă Protasov. Pe faţa lui emoţionată, năduşeala curgea şiroaie, iar buzele şi glasul îi tremurau.

— Tovarăşe Protasov ! Andrei Andreici ! Boierule !

— Muncitorii îl înconjurară roată, gîfîind, scoţînd pe nări şi pe gură nori de fum. — Am venit cu gînd paşnic ! Sîntem în grevă... Ne ducem la domnul procuror să ne vărsăm focul...

— Unde sînt delegaţii voştri ? Aduceţi încoace cererea ! — strigă Protasov.

— Hei, delegaţilor !... Veniţi la domnul Protasov !...

— în vremea aceasta, sus, pe dîmb, un soldat cu fruntea

— îngustă behăi fricos, trăgînd cu coada ochilor spre pilcul de muncitori care porniseră pe drumul lăturalnic.

— Fraţilor ! Ăştia vor să ne învăluie...

— Peste rîndul de soldaţi trecu îndată un freamăt.

— Ia uite, ia uite! Chiar că vor să ne cadă în spate...

— prinseră a. şopti între ei soldaţii, zgribulindu-se speriaţi. Teama li se cuibărise în suflet întocmai ca la război, înainte de începerea luptei.

— Baronul von Pfeffer îşi luă binoclul de la ochii sticloşi, cu sclipiri reci. Răbufnind din culoar, mulţimea creştea repede împrejurul lui Farkov şi a lui Protasov.

— Domnule rotmistru — raportă Usaciov, săltîn- du-şi pîntecul şi ducînd mîna la cozorocul uriaş care-i atîrna peste nas. — Inamicul este aproape. Să nu mai pierdem nici o clipă !

— Rotmistrul era alb ca varul, buzele îi tremurau, degetele mîinilor i se chirceau. în şoaptele speriate ale soldaţilor, în gîfîiala îndîrjită a lui Usaciov, în bătăile speriate ale propriei sale inimi i se părea că aude un glas diabolic în pîlnia unui receptor telefonic : „Nu vă încredeţi în muncitori, vin ca să-i ucidă pe şefi..." Şi ochii lui larg deschişi vedeau lucruri care nu existau

—
— aidoma, vedeau o mulţime înfuriată ce se repede spre el. O clipă — şi va fi sfîşiat.
— Aleargă spre noi!
— Baronul îşi încleşta fălcile, se clătină şi ..închise ochii.
— Domnule rotmistru, vă rog să-mi încredinţaţi imediat comanda... Vom fi daţi peste cap !
— Rotmistrul deschise ochii şi luă o înfăţişare semeaţă. „Las' că le arăt, eu netrebnicilor..." Apoi flutură înfrigurat batista.
— îndreptîndu-şi ţinuta, pînteeosul Usaciov se răsuci marţial spre soldaţi » comandă cu glas răguşit :
— Pe plutoane, în salve...
— Holbînd ochii injectări de sînge, Borzeatnikov păşea buimac prin spatele siruiui de soldaţi, ameninţând cu revolverul :
— Ochiţi bine ! Care o trage pe alături, îl împuşc pe loc...
— Foc!
— In jur se răspîndi un fum înecăcios. Gloanţele şfi- chiuiră în jerbă mulţimea.
— Auzind împuşcăturile, Protasov se întoarse fulgerător, fluturîndu-şi în aer batista şi chipiul alb, apoi căzu brusc în genunchi în pulberea drumului, strigînd deznădăjduit :
— Ce faceţi ?!
— încă o salvă.
— Cîţiva oameni căzură la pămînt. Ucis pe loc, Kon- stantin Farkov se prăbuşi peste Protasov, trîntindu-1. Mulţimea înmărmuri. Oamenii se străduiau să-şi adune gîndurile şi nu izbuteau să înţeleagă ce se .întîmplă. Dar iată că cineva strigă sfîşietor, cu mare amărăciune în glas :
— Ne împuşcă ! Fraţilor, trag în noi !...
— împuşcăturile răpăiau, oamenii cădeau seceraţi." Prin
— mulţime trecu freamătul morţii. Oamenii se cutremurară.
— La pămînt, culcaţi !
— Cei din faţă se aruncară pe burtă, lungindu-se la pămînt, ca iarba cîmpului retezată de coasă. Ceilalţi se îmbulzeau încă în culoar, în timp ce coada mulţimii cobora de pe pod. Nu ştiau încă ce se petrece în faţă. Din pricina larmei nu auziseră nici împuşcăturile, nici gemetele. Sute de inşi se căţărau pe stive, vrînd să vadă ce se întîmplă.
— Hei ! Ce se petrece ? — strigau ei celor din faţă.
— Dintr-acolo se auzeau numai ţipete şi strigăte. Cineva
— se văita neîncetat cu glas ascuţit:
— Omorîţi-mă... Omorîţi-mă odată!
— Soldaţii încarcă iar armele ! Trag !
— Fraţilor ! Care aţi scăpat cu viaţă — fugiţi !
— Şi, înspăimîntaţi, oamenii o rupseră la fugă, unii îndărăt, alţii în lături.
— Pluton, foc !
— Oamenii fugeau şi cădeau. Strîmbîndu-şi gura umbrită de mustăţi, porucicul Borzeatnikov vîra mereu, cu mişcări convulsive, în revolverul încins alte şi alte cartuşe. De la înălţimea postului de comandă, situaţia părea ameninţătoare.
— Au fost puşi pe fugă ! Dau înapoi ! — se auzea în rîndurile soldaţilor.
— Atît pe călăi, cît şi pe muncitorii care fugeau, pe toţi îi apucase o spaimă animalică în faţa morţii.
— Pluton, foc ! Pluton, foc !
— împuşcăturile răpăiau acum răzleţe, învălmăşite. Gloanţele îi ajungeau din urmă pe oamenii care fugeau, îi nimereau la întîmplare în spate, răscoleau colbul drumului.
— Focul continua cu mici întreruperi.
— Adînc zguduit, Protasov plîngea în hohote ca şi ceilalţi, culcaţi alături de el.
— O strîmbătură de revoltă aprinsă şi de spaimă umilitoare îi schimonosea faţa. Zăcea neputincios, întins la pămînt. Peste picioarele lui se tîra pe brînci zidarul Fediukov, lovit în piept. Un altul se alesese cu un glonte în cot, un al treilea — în umăr.
— în jur se auzeau .gemete, ţipete, urlete înfiorătoare.
— Focul se domoli. Cei vii se ridicară de jos, unii ru- pînd-o la fugă fără să se mai uite înapoi, alţii pornind şontîc-şontîc spre casă. De spaimă, nu-i mai ţineau picioarele... Morţii zăceau cuminţi, cu faţa îngropată în pulberea drumului ori cătînd spre înălţimi cu ochii muţi, sticloşi. Răniţii se zvîrcoleau pradă durerii. De atîta sînge vărsat, praful drumului se prefăcuse în noroi, ca la abator.
— Protasov se ridică anevoie : nu putea însă să meargă. Cineva îl ducea, ţinîndu-1 strîns îmbrăţişat.

Apoi se apropie de el Kietty şi-l apucă de braţ. Sălbăticită, cu părul zbîrlit, plângea în hohote, ameninţa cu pumnul, striga ocări fără şir şi scuipa. Protasov nu înţelegea nimic din cele ce se petreceau în juru-i. Tremura ca varga.

— Frânt, mai mult mort decât viu, cu gura căscată şi ochii holbaţi, la locul măcelului sosi ân trăsură procurorul. Era însoţit de medic. Doctorul scoase din mica lui trusă o seringă cu ulei camforat pentru procuror.

— Pe pămînt zăceau grămezi de morţi şi de răniţi. împrejur domneau liniştea şi jalea.

— 15

— înspăimântaţi de moarte, muncitorii fugeau înnebuniţi prin taiga, Pierzându-şi minţile, mulţi cădeau la pământ, sleiţi de puteri. Nici unul dintre cei călări n-ar fi putut răspunde ce cal călărea şi de unde-l luase. Totul era tulbure, totul era un vălmăşag.

— Taigaua, lumina soarelui şi văzduhul — totul dimprejur părea duşmănos, totul părea a fi fost al duşmanilor. ,

— Adunîndu-se pîlcuri, oamenii se întrebau cu obidă unii pe alţii:

— — Pentru ce ? Ce le-am făcut ? Barem să fi spart un geam de trei copeici ori să fi rupt o sîrmă...

— Şi plângeau cu toţii.

— Adunau morţii şi răniţii şi-i culcau în căruţe. Pe cei vii îi duceau la spital, iar pe morţi — într-o groapă de lîngă baia cu aburi.

— Cel dintîi sosi în goana calului la barăci săpătorul Kuvalnin. Rostogolindu-se de pe cal, îşi adună în pumn barba şi începu să răcnească în neştire :

— Ce mai staţi ? ! Ce aşteptaţi ? Duceţi-vă de adunaţi morţii.

— Din barăci năvăliră afară bătrîni, neveste, copii.

— Maria ! Du-te fuga — strigă fonf Kuvaldin, cu glasul lui dogit. — Mitri al tău sîngerează pe cîmp. L-am văzut cum zăcea lîngă mine. Fugi, femeie !

— Maria înmărmuri. Tot sîngele îi pieri din obraz. Răcnind sfîşietor, înfricoşat, se năpusti spre taiga. In urma ei alergau băiatul lor şi bătrîna ei mamă.

— Abia dimineaţa îl găsi printre leşuri, culcat într-o căruţă. Ochiul drept al mortului nu era închis.

— Trăieşte ! — ţipă Maria ca nebună. — Mitri, Mitri, scoală ! — îi săltă capul şi-i luă şapca : tîmpla îi era mînjită cu creier. Glontele căzu afară din rană.

— Maria zîmbi într-un chip ciudat, apoi începu să plîngă încet. Trei zile umblă speriată, cu mintea rătăcită. A patra zi se aruncă în fluviu de pe o stîncă.

— La locul carnagiului se adună o mulţime de lume, copii, femei şi bătrîni.

— Plîngeau cu toţii amarnic, neogoit.

— îi adunară pe morţi toată seara, pînă noaptea tîrziu. Cadavrul lui Konstantin Farkov fu luat de fiul lui, pe spinarea calului.

— în toată aşezarea, în case şi cocioabe, în barăci, bordeie şi colibe, pretutindeni domnea,o tristeţe mohorîtă, grea, ca de plumb. Părea că o molimă cumplită se abătuse peste întregul ţinut, peste întreaga lume.

— întuneric, linişte. Lumea plecase. De pe locul măcelului nu fuseseră încă adunaţi toţi morţii. Prov, lăcătuşul cel cu mulţi copii, care vorbise cîndva cu Nina, în baracă, se ridică cu greu în coate, şi, proptindu-se cu umărul zdrobit de două leşuri trîntite unul peste altul, gemu : „Mor, mor !..."

— Tocmai treceau pe acolo doi gardieni. Prov se rugă de ei:

— Oameni buni, daţi-mi o cîrpuliţă ori o batistă ca să-mi leg rana...

— Un gardian bărbos, cu faţa ciupită de vărsat, care se uita la morţi la lumina felinarului, se lăsă pe vine lîngă unul din ei şi se căzni să-i desfacă repede pumnul încleştat.

— Stai, cîine ce eşti... Mai trăiesc încă — horcăi rănitul. — Dintîi să mor şi pe urmă ai să-mi iei inelul...

— După a doua salvă, cînd numeroşi muncitori căzuseră la pămînt, părintele Ipat strigase deodată : „Omoară oamenii !", se clătinase şi căzuse jos, lovit de dambla, îi paralizase toată partea dreaptă şi nu mai putea vorbi.

— Acum zăcea acasă, în pat. Mugea, se zvîrcolea şi plîngea. Manecika îşi ieşise din minţi. Diaconul Ferapont se înnegrise ca noaptea. în inima lui clocotea mînia împotriva tuturor şi, amestecată cu mila, mînia împotriva lui Prohor.

— Lîngă groapa unde fuseseră îngrămădiţi morţii, seara şi toată noaptea au domnit o spaimă şi o jale apăsătoare, grea.

— Judecătorul luase măsuri pentru ca morţii să fie examinaţi în prezenţa martorilor. S-a stabilit cine şi unde a fost împuşcat, s-au făcut identificări şi s-au alcătuit procese-verlbale. Cercetările erau conduse de judecător şi de medic. Rudele asasinaţilor îi căutau pe ai lor, păşind peste cadavre. Se aruncau ca nebunii peste trupurile neînsufleţite ale celor dragi, căznindu-se să-i încălzească, să-i învie prin mîngîieri, prin lacrimi, prin răsuflarea lor caldă. Tînguielile lor se împlîntau ca nişte cuţite în orice inimă vie. Gemetele zburau spre toate colţurile taigalei. Veveriţele din codru se speriau de ele, urşii îşi pleoşteau urechile, iar buhaiul de baltă scheuna jalnic. însuşi întunericul se cutremura şi stingea stelele.

— Părintele Alexandr însemna în jurnalul său întîmplă- rile sîngeroase ale zilei. Bucătăreasa îi aduse un ordin din partea rotmistrului de jandarmi.

— „în numele legii, vă interzic să oficiaţi în biserică slujba de îngropăciune pentru muncitorii morţi sau să-i înmormîntaţi în curtea bisericii ori în cimitir. Se vor săpa pentru ei gropi alături de gheţărie, unde veţi citi, fără nici un fel de solemnitate, rugăciunile de înmor- mîntare pentru răzvrătiţii ce şi-au primit cuvenita pedeapsă."

— Părintele Alexandr tuşi mînios şi ocărî pentru prima oară în viaţa lui :

— — Spurcăciunea dracului! Păgîn afurisit ! O s-aştepţi tu mult şi bine să-ţi fac pe plac !

— Adînc tulburat, cuprins de un tremur nervos, se sculă şi porni grăbit în miez de noapte, spre spital, să-i îmbărbăteze pe cei ce trăgeau să moară.

— în timpul nopţii, baronul raportă telegrafic guvernatorului şi la Petersburg. Una din telegrame suna astfel :

— „...Către orele patru după-amiază, muncitorii de la întreprinderile Gromov, în număr de patru mii de oameni, înarmaţi cu rängi de fier, pari şi cărămizi, au pornit asupra aşezării. Mulţimea intenţiona să înfrîngă forţa armată, să ajungă stăpînă pe situaţie şi să înceapă extracţia ilicită a aurului. Deşi• i-am somat să se oprească, muncitorii au continuat să înainteze asupra unităţii militare, apropiindu-se la o sută şaizeci de paşi. Datorită acestui fapt, am fost nevoit să încredinţez comanda comandantului subunităţii care a deschis focul asupra mullţimii. După primele salve, mulţimea a vrut să se arunce asupra trupei, strigînd „Ura", dar focul dezlănţuit de soldaţi a pus-o pe fugă. Au fost ucişi 125 şi răniţi — 170 de oameni. Mai sînt însă şi alţi răniţi care au fost ridicaţi de gloată."

— Ureadnicii, gardienii şi pristavul, întreaga haită, întărită de cazaci, dădea tîrcoale barăcilor şi forfotea prin taiga, încercînd să-i prindă pe cei bănuiţi de a fi fost instigatori,. înhăţară treizeci de inşi, bănuiţi pe drept sau pe nedrept, şi, în aceeaşi noapte, îi trimiseră la închisoare. Profitînd de zăpăceala generală, unii dintre deportaţii politici dispărură fără urmă.- însoţită de vizitiu, Ana Inokentievna plecă în grabă spre aşezarea Gromovo ca să înnopteze la tatăl ei. I se părea că bărbatul său îşi pierduse din nou minţile, într-adevăr, cînd vestea măcelului ajunse la ei, Piotr Danilîci, nebărbierit de un car de vreme, cărunt, deschise larg fereastra spre taigaua pustie care împresura casa cea nouă şi un ceas încheiat strigă în vînt pînă răguşi crunt:

— — Oameni buni ! Muncitori ! Fiul meu e un nelegiuit... E un Iuda. Nu vă supuneţi lui ! Eu sînt stăpînul vostru. Vă dau bani cît poftiţi. Ce-i al meu e şi al vostru. Ur-ra, flăcăi, ur-ra !

— Noaptea, fu expediată o telegramă fulger :

— „In noaptea de joi, la orele , două treizeci şi două minute, procurorul Cernoşvarţ a decedat subit. Rot- mistru von Pfeffer."

— Frînt de oboseală, clătinîndu-se pe picioare, părintele Alexandr se întoarse de la spital abia în zori. Se tîrî anevoie pînă la pat. Veşmintele şi mîinile lui pline de sînge o înspăimîntară pe bătrîna bucătăreasă.

— Rotmistrul petrecu noaptea la „Casa poporului", păzit de soldaţi.

— Ketty şi tehnicianul Matveev rămaseră peste noapte lîngă Protasov.

— în preajma spitalului, pe pajişte, dormeau claie peste grămadă, şedeau în capul oaselor ori rătăceau de colo- colo bătrâni, femei şi copii — rudele răniţilor. Morţii erau duşi de la spital la biserică, deschisă de preot după o discuţie aprinsă cu baronul.

— La ceasurile zece dimineaţa, bravul ofiţer Borzeatnikov bătu în uşă la Ketty. Mecanicul, la care tînăra stătea în gazdă, îi spuse că domnişoara plecase de

cu seară şi nu se întorsese încă. Pare-se că se afla la inginerul Protasov care zăcea bolnav. în ajun, o văzuse sprijinindu-1 de braţ. Aproape sigur că era acolo. Acum e... Ştie şi domnul porucic... Cum să spună...

— Borzeatnikov sună la uşa lui Protasov. Fereastra se deschise zgomotos :

— Ce doreşti dumneata ?

— Mă iertaţi... Nu cumva Ekaterina Lvovna se află la dumneavoastră ?

— Du-te dracului ! — îi strigă Protasov şi închise fereastra.

— Uluit, Borzeatnikov se învăpăie, bătu din picior, scuipă într-o parte şi se duse glonţ la „Casa poporului".

— înţelegi, e scandalos.., Mă înţelegi, onoarea uniformei ! Insultă adusă armatei !... — striga el, împroşcîndu-1 cu scuipat pe Usaciov care tocmai îşi strîngea pîntecul în corset.

— Ascultînd tînguiala camaradului său, Usaciov gemea şi gîfîia.

— Hm ! îk provoc la duel ! Te rog să-mi fii martor.

— Lasă.prostiile... Cine se mai bate azi în duel? Te pomeneşti că pîrlitul ăsta de civil nici nu ştie să tragă...

— Bine, bine, dar am fost insultat!... Onoarea uniformei!...

— Lasă prostiile.

— în orice caz, am să-1 pălmuiesc în public.

— Hai, încetează — spuse tărăgănat pîntecosul Usaciov.

— Şi pe urmă îl scuip... Da, da ! îl scuip drept în ochi.

— Sosi şi baronul von Pfeffer. Cei doi ofiţeri tăcură. Von Pfeffer făcea pe marţialul, pozînd ca Napoleon după bătălia de la Austerlitz, dar ochii lui căzuţi în fundul capului erau încercănaţi de umbrele spaimei, iar favoriţii îi tremurau şi se zbîrleau.

— Ce mizerie, domnilor, ce mizerie! Doctoraşul acesta păcătos nu vrea să îmbălsămeze trupul procurorului : zice că n-are cu ce. Ba-i lipseşte una, ba alta. Ce pustietate ! Oricum, dar răposatul Cernoşvarţ are o soţie, copii, o mamă... Este nepermis !... Asta... asta se numeşte... La dracu !

— Salută cu o mînă la cozoroc şi se întoarse repede spre uşă, zornăind din pinteni. Deodată se opri în loc.

— Ştiţi ceva, domnilor ? Îmi pare foarte, foarte rău că nu l-am arestat la timp pe acest... Cum îi zice ?... Aha! Pe acest Protasov — aruncă el peste umăr spre ofiţeri. — Aflaţi, domnilor, că el e cel care i-a aţîţat pe muncitori, el e capul răutăţilor... Rău, rău îmi pare că...

— Şi mie îmi pare rău, domnule baron — spuse Usaciov, în vreme ce umerii şi burta îi tresăltau într-un rîs tăcut. — îmi pare chiar foarte rău că nu 1-a muşcat şi pe el oleacă un glonte de-al noStru...

— Baronul le făcu cu ochiul, salută şi ieşi, împieptoşat. îndată însă ce rămase singur, masca aceea semeaţă îi căzu. La drept vorbind, era foarte abătut. îl obsedau presimţiri negre. I se părea că din toate colţurile îl urmăreau ochi vrăjmaşi. Jandarmii travestiţi în muncitori îi raportaseră că unii dintre grevişti ameninţaseră că-1 vor ucide. Socotindu-se osîndit, îi mai trimisese nevestei sale încă un mandat de două mii de ruble.

— La uzina metalurgică, turnătorii, ajutaţi de diaconul Ferapont, meştereau un sicriu de plumb pentru procuror. Prin barăci, bordeie şi colibe se înjghebau cu chiu, cu vai coşciuge de lemn. Asudînd şi plîngînd, feciorul lui Konstantin Farkov scobea un trunchi de cedru ca să-i facă o raclă lui tătîne-său.

— Părintele Alexandr se zvîrcoli în pat vreo trei ceasuri, neputînd să adoarmă. Se sculă, se mai învioră puţin cu un ceai tare şi, ca să nu uite, notă în jurnalul său impresiile din noaptea aceea :

— „M-am dus noaptea la spital. Acolo m-au întîmpinat ţipetele sfîşietoare ale soţiilor şi rudelor celor răniţi. Oamenii mă rugau să dau muribunzilor ultima mîngîiere. împrejur, pe paturi şi pe jos, răniţii zăceau claie peste grămadă. Podeaua, roşie de sînge, era presărată din loc în loc cu fîn care a servit drept aşternut victimelor. Pansamentele, făcute pare-se de cu seară, erau de nerecunoscut. Mulţi răniţi se- legaseră cu fîşii rupte din haine. Salonul răsuna de gemetele muribunzilor : «De ce, de ce ?» Ici-colo vedeai despărţiri zguduitoare, auzeau ultimele dorinţe ce urmau să fie transmise departe, acasă : unul cerea rudei sale să-i plătească datoriile ce le mai avea în sat, un altul — să-i dreagă gardul, acoperişul şi aşa mai departe.

— După ce mi-am pregătit cele de trebuinţă, m-am gîn- dit că e mai bine să-i spovedesc întîi pe toţi, iar apoi să-i împărtăşesc cu sfintele taine, întrucît îşi dădeau sufletul chiar sub ochii mei. Tîrîndu-mă cu greu prin băltoacele de sînge, abia dacă izbuteam să sfîrşesc cu sfîntul maslu la unul, cînd mă şi trăgeau de anteriu spre un

altul care trăgea să moară. După ce i-am spovedit pe cei o sută douăzeci de răniţi, am început să-i împărtăşesc.

— Apoi i-am întrebat despre cele întîmplate. Toţi cei aflaţi acolo mi-au declarat, pînă la unul, că veneau numai şi numai pentru a înmîna o jalbă domnului procuror şi spuneau că nu înţeleg de ce se trăsese în ei : doar nu aveau asupră-le decît ţigări şi chibrituri. Aceasta o spuneau şi cei care mureau chiar sub ochii mei. *Cei ce sînt în pragul morţii nu mint." ,*

— La orele -unsprezece începu slujba de îngropăciune. în biserică nu era îngăduit să intre decît rudele victimelor. La dreapta, în faţa altarului, se afla baronul von Pfeffer, înconjurat de reprezentanţii autorităţilor, jandarmi şi ureadnici. în stînga erau aliniate cele douăzeci şi două de sicrie albe cu oamenii morţi la spital. în ectenii şi rugăciuni, atît preotul cît şi diaconul foloseau expresia „cei ucişi". Rotmistrul se crispa şi clătina din cap ; favoriţii îi tremurau. Cînd diaconul trecu cu cădelniţa prin faţa lui, jandarmul îi făcu semn cu degetul şi-i spuse cu jumătate glas :

— Spune-i popii că-i interzic să mai rostească cuvîntul „ucişi". îi propun formula „executaţi".

— Cum aţi zis ? N-aud — ripostă încruntat Ferapont. —h De at'îtea împuşcături, am rămas surd de amîndouă urechile.

— Baronul roşi, le făcu semn cu degetul lui Preatkin şi lui Ogleadkin şi, însoţit de ei, ieşi din biserică.

— Seara şi toată noaptea, la cimitir s-a muncit la săparea unor mari gropi comune. Acolo unde cazmalele dădeau de pămîntul veşnic îngheţat, intrau în acţiune tîrnăcoapele. Dar lutul, cremene, se fărîma mărunt ca pietrişul. Fură nevoiţi să ardă uscături -şi lemne pe toată întinderea gropii.

— Noaptea era caldă, alburie. Fum, umbre grăbite de oameni gîrboviţi de durerile vieţii, vorbe mohorîte.

— A început anapoda şi tot anapoda o să se sfîrşească. Nu ne alegem cu nimic.

— Stai oleacă, nu te pripi. O să le descurce pe toate boierul Protasov.

— Şi ce poate să facă el de unul singur ?

— Ce păcat, fraţilor, că a murit procurorul... Părea om de treabă...

— Toţi îs de treabă cînd dau ortul popii.

— Tăcere prelungită, întreruptă doar de răsuflări întretăiate.

— Iată, acu săpăm, morminte...

— Da, săpăm morminte...

— Adînci şi mari...

— Da, mari...

— Şi pentru cine le săpăm ? !

— Oamenii oftau, îşi suflau nasul, clipeau eu ochii umezi, se lăsau jos ca să aprindă o ţigară. Din gropile săpate, se ridicau şuviţe de abur vioriu. Noaptea era alburie. La răsărit mijeau zorile.

— Unde era oare patronul în clipele acelea ? Unde era Prohor Petrovici Gromov ? Cînd începuse măcelul, l-am lăsat pe acoperişul casei, cu binoclul în mînă.

— Binoclul apropia de ochii lui o privelişte înspăimîn- tătoare. Vedea pentru întîia oară în viaţa lui o mulţime atît de compactă, atît de uriaşă. închipuirea lui înfierbîn- tată vedea nu patru ori cinci mii de oameni, ci de patru ori pe atît. De unde s-or fi scrîns atîţia ? îşi dădea seama acum că lanţul de soldaţi de pe dîmb era egal cu zero, o nimica toată în comparaţie cu mulţimea aceea ameninţătoare.

— Gloata se revărsa pe drum ca un puhoi. Capul ei trecu peste pod, străbătu intervalul dintre stive şi ieşi în cîmp deschis, la o verstă de Prohor. încă puţin şi avea să dea peste cap, să calce în picioare, să nimicească totul.

— Deodată se auzi răpăitul unei tobe, apoi glasul de aramă al goarnei spintecă văzduhul. Soldaţii intraseră în acţiune. Prohor Petrovici simţi că-1 străbat fiori reci, că i se taie răsuflarea.

— Binoclul prinse în obiectiv o trăsură cu trei cai care ţâşnise din pădure pe drum. Un om într-un veston alb coborî repede din ea, urcă în fugă dîmbul pe care se aflau reprezentanţii autorităţilor, apoi coborî, tot în fugă, spre mulţime... Era Protasov !

— —i Andrei Andreici, dragă prietene ! — strigă în gol, cuprins de spaimă, Prohor. — Salvatorul meu...

— Deodată detună o salvă. Binoclul tresări în mîinile lui Prohor. Protasov căzu şi, o dată cu el, căzură la pămînt şi rîndurile din faţă ale mulţimii. „Aşa, drăguţilor ! Răzmeriţă v-a trebuit!" Ochii lui Prohor Petrovici se deschiseră mari. în ei străluceau ferocitatea şi demenţa, încă o salvă, încă şi încă una. Lui Prohor i se părea acum

că mulţimea se năpusteşte cu strigăte de mînie spre casa lui. Altă salvă...

— Trageţi, trageţi în ticăloşii de ei! — urlă el ca scos din minţi, tremurînd ca varga. — Trageţi!

Deodată însă îşi simţi inima încleştată de spaimă, răsuflarea i se tăie, iar binoclul îi scăpă din mîini şi se rostogoli pe acoperiş. Pierzîndu-şi capul, coborî val vîrtej în curte. „Doamne, ce mă fac ?! Vin încoace... Au să mă sfîşie în bucăţi" — bîiguia el. înşfăcă un suman rupt, aruncat lîngă grajd, îl trase repede pe mîneci, sări pe calul înşeuat şi porni ca vîntul spre taiga, prin curţile din dos, prin grădinile de zarzavat, prin luncă, cu capul gol, cu spaima în ochi.

Peste tot răsunau acum strigăte, larmă, împuşcături, trosnind de parcă cineva ar fi rupt surcele chiar la urechea lui. Pe uliţă şi pe ulicioare, de-a lungul' grădinilor de zarzavat şi peste cîmp fugeau oameni, treceau în goană călăreţi. Stăncuţe speriate se roteau în văzduh. Undeva suna o goarnă, răpăia toba şi se auzeau strigăte, strigăte multe, unele depărtate ca vuietul unei cascade, altele apropiate, înspăcmîntătoare. I se făcuse părul măciucă, îl săgetau fiori reci. „Dacă mă prind, mă omoară..." Ajunse într-o clipă în taiga, dar şi acolo auzea numai ţipete, gemete şi blesteme. Croindu-şi mereu calul cu biciuşca, goni dintîi prin curătură, apoi coti într-o parte, pe o potecă. Movile şi -mlaştini, rîpi şi pîraie. Calul sforăia plin de spume şi-şi ducea călăreţul înainte, tot înainte.

Se întuneca repede. Curînd se înnoptă. Prohor străbătuse ca la vreo cincizeci de verste. Calul era numai spume, iar el însuşi — numai spaimă... Vîntul foşnea prin vârfurile copacilor, legănîndu-i şi plecîndu-i spre pământ. Rafalele de vînt ca şi tropotul greu al calului stârneau în taiga tot felul de zgomote şi trosnete, iar urechea lui Prohor părea că desluşeşte în ele focuri de puşcă şi strigăte.

— Ce nerozie — mormăi el, uitîndu-se speriat împrejur şi simţind că-1 scutură frigurile. — Ce neghiob am fost... N-am luat cu mine nici aur, nici giuvaere... Am rămas sărac lipit pământului. Au să jefuiască totul acolo, au să pună-foc la toate.

Dădu peste un mic iaz de pădure. Bolnav şi frînt de oboseală, descălecă, aprinse un foc din uscături şi se culcă. Nu ştia nici el dacă adormise ori ba. De focul lui se apropiau cînd Protasov, cînd Nina şi Verocika, cînd Filka Şkvoren. Stăteau de vorbă cu el, apoi deodată se opreau în mijlocul cuvântului, săreau în picioare şi se mistuiau în întuneric, strigînd : „Fugi, Prohor! Fugi, că vin muncitorii ! Du-te de te spală, căci mîinile şi faţa ţi-s pline de sânge." Astfel se scurse noaptea, o noapte de vedenii şi delir.

îl trezi cineva. Deschise cu greu ochii. Se făcuse ziuă.

— Scoală-te ! Ce câţi aici ? Cine eşti ?

—' Sînt băieş. Am lucrat la exploatările lui Gromov — răspunse el bătrânei uscăţive şi zbârcite care-1 deşteptase. — Am fugit de răzmeriţă... Muncitorii lui Gromov s-au răzvrătit, iar eu am băgat-o pe mînecă şi am tulit-o. Numai că m-am îmbolnăvit pe drum. M-au prins frigurile. Sînt bolnav şi acum... Mă doare capul şi toate mădularele. Cred că am fierbinţeli... Mi-e sete.

Bătrîna îl duse în bordeiul ei.

— Sîntem dohotari, facem catran, eu şi cu nepotul meu — spuse ea fonf. — Moşul meu a murit, 1-a omorît un urs. L-am îngropat uite colea, în groapa aceea. Of, of, of! Vai şi-amar... Nepotu meu a plecat de şase zile la *aministrăţie*, la aşezarea ceea a lui Gromov, n-ar mai fi ! S-a dus după pîine, da, după pîine. Cu un stăpîn ca al nostru, care dă carne împuţită la creştini, crăpăm de foame. De aceea s-au şi răsculat oamenii... Pe Proşka Gromov nu-1 are nimeni la inimă, asta ţi-o spun eu, drumeţule. Adicătelea, ştii şi matale, de vreme ce roboteşti la el... Va să zică e răzmeriţă ? Bogdaproste ! Poate i-or face seama netrebnicului de Piroşka Gromov... Aju- tă-le, maică precistă, sfîntă fecioară.

Şi bătrîna începu să se închine de zor.

Bolnav cum era, Prohor gemea, turbînd de mînie, şi doar îşi sticlea în tăcere ochii spre -bătrână. Zăcu la ea două zile. Noaptea, aiura. Slăbise mult. Bătrîna îl în- grijea după priceperea ei, dîndu-i să bea votcă dreasă cu sunătoare şi ceai de zmeură uscată. A treia zi, sosi călare pe un ren şi nepotul bătrânei, Pavluha, un flăcău ciupit de vărsat, cu vederea cam slabă. îi dădu mohorât bineţe necunoscutului şi-i spuse bătrânei :

— Bunico Daria, s-a întîmplat o mare nenorocire... Ne-a lovit grea năpastă... L-au împuşcat pe tata...

Căscă gura maire ca un peşte, vrînd parcă să tragă mai mult aer în piept. Faţa i se încreţi toată. Ruşinîn- du-se de oaspetele necunoscut, se dădu mai la o parte, lîngă un pin, îşi lipi obrazul de el şi începu să plângă

în hohote, acoperindu-şi ochii cu palma. Bătrînei i se muiară' picioarele. Scoase un ţipăt, căzu . pe muşchi şi începu să se tînguie. Plângeau acum amarnic amîndoi.

— Prohor nu se simţea în apele lui. Clătinîndu-se, se îndreptă către calul său care se plimba pe malul celălalt al iazului liniştit. La prînz, se aşezară tustrei tăcuţi şi mohorîţi în jurul focului. Bătrîna îşi ştergea mereu

— lacrimile cu mîneca, iar flăcăul ofta. Pesemne că-i ră- mînea mâncarea în gît. Prohor era nerăbdător să afle ce se mai petrecuse în așezare. îl rugă pe tînăr să-i po-

— Mare vărsare de sînge s-a făcut acolo, la Gromov
— începu acesta posomorit, buimac. — Trebuie să fie la vreo cinci sute de oameni morți și schilodiți.
— Și din vina cui ? ! — i strigă mînioasă bătrîna. — Numai nemernicul de stăpîn e vinovat! E o fiară sălbatică cu chip de om !
— I-au împușcat pe cei doi Fokini, tatăl și fiul" — mormăi flăcăul — pe Hairlamov, pe Serghei Kumușkin, toți cunoscuți de-ai noștri. Pe bătrînul Farkov...
— Pe Farkov ? Konstantin Farkov ? — întrebă Prohor cu glas tremurător.
— Ei da, pe el...
— Păcatul ăsta nu i s-o ierta lui Gromov cît o trăi. Ucigaș blestemat! Mi-a omorît feciorul... Băiatul meu...
— Glasul bătrînei se frînse, lacrimile îi porniră șiroaie. Flăcăul scăpă lingura din mînă, suspină și-și întoarse fața.
— Calul necheza nerăbdător, țînțarii țiuiau, fumul se ridica spre slăvi. în jur domnea o liniște mohorîtă, tristă.
— —< Las' că-i fac oamenii de petrecanie lui Gromov mormăi cu încredințare, îndîrjit, flăcăul. — Cum îl găsesc, cum îi fac seama. A fugit de acolo.
— Și pentru ce să-1 omoare ? — se oțărî Prohor.
— Doar n-o să-1 judecăm noi, tu și cu mine. Știe el ce face. Și apoi, n-a tras el în muncitori, ai soldații...
— D-apăi tot el, ticălosul, i-a cumpărat și pe soldați ! Cine altul ? ! — strigă din nou bătrîna, scuturînd mînioasă din cap. — El, cîinele de Proșka, a cumpărat toate legile de pe pămînt și le-a stors sufletul creștinilor, arde-l-ar focul cel veșnic să-1 ardă, afurisitul dracului ! Păi cum altfel ? ! Așa-i ! Judecă și matale, drumețule. Crf-of-of !...
— Pe Prohor îl treceau nădușelile. începuse să-1 copleșească rușinea.

—
— Dar inginerul Protasov ? Ce-o fi ou el ? A murit ?
— Nu —< răspunse flăcăul, cu gîndul aiurea, chibzu-ind' că a doua zi va trebui să pornească o dată cu zorile, împreună cu bătrîna, ca să-1 îngroape pe taică-său. — Oamenii ziceau că domnul Protasov umblă să-i scoată pe oameni la lucru.
— Dar averea lui Gromov n-au nimicit-o? — întrebă sfios Prohor Petrovici, ţinîmdu-şi răsuflarea.
— Lumea zice că totu-i precum a fost.
— Flăcăul se sculă, se închină larg cu faţa spre răsărit şi se îndreptă spre bordei.
— Bătrîna îşi cuprinse genunchii cu mîinile slabe, îşi lăsă bărbia în piept şi rămase astfel, privind în pămînt, fără să clipească, nemişcată şi neagră ca un tăciune. Prohor trecu pe malul celălalt al iazului. Bucuros că-i scăpase întreaga avere, dar lovit de cuvintele bătrînei ca de nişte lovituri de bici, posomorît şi plin de zbucium, rămase pe mal, pînă ce se întunecă, pradă unor gînduri şi simţăminte chinuitoare.
— Soarele asfinţise. La picioarele fugarului unduiau apele iazului, în jur domnea liniştea, iar în inimă — spaima. Astfel se scurgeau un ceas după altul, ceasuri de grea cumpănă.
— Se năştea o mare întrebare : ce să facă ? Nu se putea întoarce acum acasă... îl durea sufletul, avea nevoie de linişte şi uitare. Acolo, în aşezare, erau gemete, sînge şi vrajbă, îl aşteptau o mie de necazuri care aveau să-l înnebunească. Da, da. Trebuia să fugă departe de toate acestea, să uite, să trăiască singur în mijlocul naturii. După ce se mai linişti puţin, se întoarse cu gîndul la treburile lui. într-adevăr, situaţia sa fusese zdruncinată din temelii de blestemata aceea de grevă ! Dar acolo se afla acum Andrei Andreevici Protasov. Nina urma să se întoarcă ouirînd şi totul avea să se orînduiască în scurt timp. Peste o săptămînă, două se va întoarce şi el, şi atunci se va zbate ca un taur, va acoperi cu vîrf jl îndesat toate pierderile, îşi va ridica din nou în picioare întreaga viaţă, strunind-o ca pe un armăsar sălbatic de stepă!

— în ochii lui Prohor Petrovici se aprinseră lucirile reci dinainte. îşi puse mîinile în şold, încruntă sprîncenele şi scuipă semeţ în iaz :

— Ei bine, fir-aţi voi ai dracului ! O să vă mai arăt eu ce pot.

— Dar asta fusese doar o amăgire, doar vorbe goale, lăudăroşenie. îndată ce întunericul pogorî pe pămînt, simţi că-1 cuprinde o sfârşeală. Deşi vedeniile cele înspăimântătoare nu se mai arătau, iar glasurile tăceau, Prohor era abătut, plin de zbucium şi de o tristeţe copleşitoare. Nu-i mai venea nici să gândească. Ar fi vrut să se întindă pe pămînt, să închidă ochii şi să rămână aşa pe vecie. Se culcă şi-şi coborî pleoapele peste ochii obosiţi. Inima lui bătea neregulat, chinuită, apăsată de o povară tot mai grea. Sufletul îi era copleşit de o jale nelămurită care i se împrăştia în tot trupul, stârnind în el o durere aproape fizică, otrăvindu-i cu o tristeţe grea fiece părticică a fiinţei sale. Gemu prelung. Jalea îl învăluia ca un întuneric nevăzut şi-i sfâşia inima ca o pînză de ferăstrău, cu scrâşnete lăuntrice. întunericul şi scrâşnetele acestea parcă veneau dinlăuntrul său şi-i străpungeau toate mădularele, îi sfredeleau inima şi mintea. Stătea cu ochii închişi şi i se părea că cineva îl jupoaie pe îndelete şi, ca să-i mai aline suferinţa, îl gâdilă ici şi colo. îi venea să strige de durere, dar nu-şi putea stăpîni rîsul. îi venea să râdă de gâdilat, dar inima îl durea prea crunt. îi venea să urle ca un eîine ce trage să moară, să zgârie pământul cu ghearele, să-şi muşte limba pînă la sînge, să ştrige după ajutor.

— Uff ! Ce chin, ce chin ! îmi vine să mă împuşc...

— Leoarcă de năduşeală, bolnav, sleit de puteri, se târî

— anevoie lîngă foc, spre oameni. Cei doi se pregăteau de culcare.

— N-aveţi oleacă de votcă ? Plătesc bine... — spuse el mohorît. — Tare mi-e urât.

— N-avem votcă — răspunse duşmănos Pavluha. — Crezi că de votcă ne arde nouă acum, străine...

— Bătrâna îşi strînse buzele uscate, brăzdate de zbîrci- turi, se uită ţintă la faţa mohorâtă a lui Prohor şi-i spuse:

— Urîtul, zici ? Urîtul nu vine peste om de pomană. Ăi fi făcut multe păcate, de aceea te-o fi cuprins urîtul. Du-te, drăguţule, la cei doi cuvioşi părinţi care sălăşluiesc într-un schituleţ la vreo treizeci ori patruzeci de verste de aici. Ei or să-ţi ia piatra de pe suflet... Du-le şi de la noi danie o ulcică de miere. Să fie pentru pomenirea sufletului răposatului rob al lui dumnezeu Stepan cel ucis, fecioru-meu şi tatăl lui Pavluha... O-of, of, of !... O'ff, doamne !...

— Tuşico — îngăimă Prohor, doborît, stors de vlagă, ciudat la înfăţişare, privind rătăcit cu ochii lui negri bulbucaţi. — Tuşico, lăsaţi-mă să mă culc la mijloc, cu matale de o parte şi Pavluha de cealaltă... Mi-e frică.

— Flăcăul cel posomorît se apucă să aprindă focul ca să fie apăraţi de ţînţari şi de fiare..

— Era o zi luminoasă, însorită.

— De dimineaţă se simţiră cu toţii parcă transportaţi întir-o altă lume, în sfera unor stări sufleteşti ce nu pot fi redate în cuvinte.

— în ziua aceea urma să se facă înmormîntarea victimelor. Nu era sărbătoare, ci altceva, ceva mai presus de sărbătoare !

— Pretutindeni domnea o atmosferă de înălţare morală. Nimeni nu vorbea tare, în toate privirile se citea o iubire frăţească.

— Ura aprigă faţă de stăpînul ucigaş şi de călăii care vărsaseră atîta sînge clocotea mocnit, înecată în valul necuprins al durerii. Şi ura aceasta cumplită n-avea să se stingă nicicînd !

— Păşeau acum repede cu toţii, peste cîmp şi prin taiga, .îndreptîndu-se spre mormintele săpate pentru victime, morminte ce înfiorau sufletul...

— Pajiştea din faţa gropilor era plină de sicrie din scîn- duri nevopsite. Sosi părintele Alexandr cu ajutoarele sale. Se iviră pe rînd şi reprezentanţii autorităţilor. Rotmistrul şi cei doi ofiţeri lipseau. Se temeau încă şi acum de răscoală şi-şi ţineau soldaţii gata de luptă. în spatele mulţimii, pe dîmb, se zărea un detaşament mare de

— gardieni călări. Pristavul era lîngă morminte, în mare ţinută, cu capul pleşuv descoperit şi cu mustăţile zbîrlite.

— Ketty, în negru din cap pînă-n picioare, se afla alături de Protasov. Era de nerecunoscut. Obrajii ei îşi pierduseră culoarea, faţa i se ascuţise, iar ochii mari, speriaţi ardeau febril.

— începu slujba. Ceaprazurile albe de pe odăjdiile negre ale feţelor bisericeşti străluceau în soare. Diaconul Ferapont sufla ca din foaie în cădelniţa din care se ridica fumul înmiresmat de tămîie şi zburau tăciunii. De data aceasta era stîngaci, greoi, parcă frînt de durere. Gemete stăpînite şi cîte un ţipăt de jale al femeilor înfirerupeau cînd şi cînd slujba, Vasiutka, un prichindel pîntecos, fugi pînă la marginea gropii celei mai apropiate şi se uită înăuntru. Maică-sa se repezi după el şi-1 apucă de mînă.

— Mămico', de ce nu-i nimeni înăuntru? E numa o broască.

— Plînsetele se înteţeau. Totul juca pe dinaintea ochilor. Bărbile bărbaţilor tremurau. Corul cînta răsunător, solemn.

— —i Doamne miluieşte, doamne miluieşte... — mormăia ca într-un vis urît Inokenti Filatîci.

— Diaconul Ferapont se apropie de coşciuge, cădelniţă, îşi drese glasul şi intonă „Veşnica pomenire".

— Protasov îi asculta glasul fără seamăn. Dar astăzi glasul uriaşului tremura, părea că se frînge.

— în veci fie pomeniţi fraţii noştri întru Cristos, cei ucişi... Ve-e-eşnica lor...

— Dar nu isprăvi, glasul i se poticni, buzele i se strâmbară dureros. Scăpă cădelniţa din mînă şi începu să plîngă. Plînsul acesta neaşteptat îi zgudui pe toţi cei de faţă. Luîndu-şi capul între mîini, diaconul se încovoie şi, legănîndu-şi umerii, izbucni în hohote, întrerupte, ca un rîs de nebun. Deodată, din toate părţile, mii de gemete, de ţipete jalnice, de hohote răspunseră plînsu- lui sfîşietor al uriaşului.

— "— Nu mai pot, nu mai pot... — bîiguia diaconul şi mîinile lui întinse în lături tremurau.

— Părea că lumea întreagă, plină de deznădejdea tuturor, se înnegrise deodată ca funinginea şi începuse să se legene.

— Ketty scoase un ţipăt şi căzu leşinată. O duseră de acolo pe braţe. Oamenii se lăsau în genunchi, se prăvăleau ca moirţi la pămînt şi plânsul lor neogoit era tot mai amar, tot mai nestăvilit.

— Oricât sş căznise Protasov să rămînă în afara nevrozei, nu izbuti totuşi : nervii încordaţi la culme vibrară deodată atît de străpungător, încît echilibrul lui sufletesc, întins la maximum, plesni. Se crispă şi scoase din buzunar o batistă albă.

— — Mămccuţo ! — strigă ascuţit Vasiutka. — Broasca-i neagră-ă !

— Iată însă că nişte mîini întinseră diaconului cădelniţa şi „Veşnica pomenire" vui năprasnic, ca bubuitura unui tun.

— Gobdrîră în fiecare groapă cîte douăzeci şi cinci de coşciuge pe care le aşezară alături, în formă de cruce, pe trei caturi.

— Apoi totul fu acoperit cu ţărână.

— în aceeaşi seară, rămăşiţele pămînteşti ale procurorului porniră la drum în sicriul lui din tablă de plumb.

— 16

— Protasov veni printre oameni dis-de-dimineaţă. Trecea de la o exploatare la alta, spunând pretutindeni :

— —[1] Băieţi, chiar de poimâine trebuie să începeţi cu toţii lucrul. Cei care nu vor să muncească vor fi concediaţi. Am fost împuternicit de patron să vă urc salariile cu cincisprezece la sută. Am dat dispoziţii ca de azi înainte ziua de lucru la munca grea să fie de nouă ore. Tot după dispoziţiile mele, aprovizionarea va trece în mîinile voastre. Instrucţiunile controlului de stat vor fi de acum înainte riguros respectate de mine : aceasta intră în con-

— diţiile noului meu contract cu patronul, pe baza căruia m-am şi întors aici. Vă voi despăgubi pentru zilele de grevă, pe răspunderea mea. Nina Iakovlevna se va întoarce curînd. Mi se pare că trebuie să sosească şi o comisie de inspecţie din Petersburg. Veniţi cu toţii mîine la adunarea generală, încuviinţată de autorităţi.

— Cu toată atmosfera cernită din zilele acelea, muncitorii l-au întîmpinat pe Protasov cu o mare bucurie. Adunarea a avut loc la „Casa poporului" sub preşedinţia lui Protasov şi s-a bucurat de o largă participare, pături de inginerul-şef, la masă au luat loc tehnicianul Matveev şi cîţiva delegaţi, printre care şi muncitorii Vasiliev, Ivan Kablukov, Martîn şi alţii care se făcuseră nevăzuţi pentru un timp. Soldaţii au fost mutaţi de acolo în clădirea şcolii, iar rotmistrul stătea închis în locuinţa lui.

— Adevărul este însă că, în timp ce se ţinea adunarea, rotmistrul von Pfeffer făcea în apartamentul lui Protasov o percheziţie secretă. Angelica fusese încuiată în bucătărie. O ameninţaseră cu toată străşnicia că dacă va îndrăzni să sufle numai o vorbă despre percheziţie fie stăpînului său, fie altcuiva, va fi imediat arestată.

— Clănţănind din dinţi şi repetînd mereu : „Nu ştiu nimic, nu ştiu nimic", Nadenka fu silită să arate ascunzătoarea din sobă. Se blestema acum în gînd pentru faptul că scăpase cîndva o vorbă faţă de Parczewski despre această ascunzătoare. Parczewski o spusese Steo- şenkăi, aceasta la rîndul ei soţiei lui Ilia Petrovici Sohatîh care, prin bărbatul ei, dăduse în vileag cele aflate lui Preatkin şi lui Ogleadkin. Cît despre Nadenka, ea aflase taina lui Protasov prin Angelica. într-o noapte, în biroul lui Protasov căzuse ceva cu zgomot. Angelica se repezise înăuntru : „Ce s-a întîmplat, conaşule ? !" „Iată, a căzut o placă de la sobă... Trebuie s-o punem la loc" — i-a răspuns inginerul. De atunci s-au scornit palavrele acelea muiereşti.

— Nadenka trase deoparte paravanul de mătase japoneză. Bravul Preatkin vîrî în găurele nişte cîrlige, placa

— cedă şi ascunzătoarea ieşi la iveală. Dacă Protasov ar fi fost de faţă, sprinceana lui dreaptă s-ar fi ridicat într-un zâmbet sarcastic: *„Tout-beau, tout-beau, pille!"*[1]

— Baronul înşfăcă lacom un sul gros de hîrtie, întocmai cum un dulău hămesit de foame înhaţă halca de carne zvîrlită.

— în sul erau cîteva sute de petiţii de-ale muncitorilor. Şi apoi... Rotmistrul văzu negru înaintea ochilor :

— „Copia memoriului trimis ministrului Afacerilor Interne şi preşedintelui Dumei de stat cu privire la masacrarea neprovocată a mulţimii de muncitori paşnici de la întreprinderile lui P. P. Gromov din ziua de... luna... anul..."

— Pînă una-alta, căutaţi în dulap, băieţi — porunci baronul, căruia îi tremurau favoriţii. Apoi, sfredelind hîrtia cu priviri sticloase, se adînci în cuprinsul ei de parcă s-ar

I *Tout-beau, pille* - porunci care se dau cîinilor de vînătoare (în limba franceză). Stai, nu te atinge ! Pe el ! (n. trad.) ' -

fi aruncat îiitr-o copcă. O vînă albastră i se umflă pe frunte. Gîtul i se roşi, făcîndu-se pete-pete, ca o blană de panteră, buzele subţiri, muşcate aproape pînă la sînge, îi tresăreau, iar portţigaretul cu ţigara stinsă juca între degetele lui îngrijite, îngheţate deodată. Dîr- dîia. încercă să copieze hîrtia, dar nu reuşi: peniţa stropea, făcea pete, sărea şi se poticnea.

— Popolzaev ! Fă o copie !

— Am înţeles, să trăiţi.

— Cu logica lui de fier,' Protasov spulbera cu desăvîrşire în memoriul său pălăvrăgeala mîrşavă a rotmistrului de jandarmi care căuta să se justifice. Protasov îl învi- nuija pe baron de lipsă de tact, de laşitate şi cruzime nejustificată. De dragul echităţii însă, îşi căpăta şi Prohor Petrovici partea lui. La drept vorbind, atacul principal era îndreptat împotriva lui Prohor : „Toate argu-mentele mele în sprijinul cererilor insistente de a îmbunătăţi condiţiile de trai ale muncitorilor se izbeau de îndărătnicia proprietarului întreprinderilor. Convin- gîndu-mă de zădărnicia stăruinţelor mele, am fost nevoit să-mi părăsesc postul." Şi mai departe : „Am adus de nenumărate ori la cunoştinţa Departamentului Minelor că Gromov nu respectă instrucţiunile oficiale".

— Zornăind sfios din pinteni, rotmistrul păşea în lung şi în lat prin birou ca o marionetă. Ochii lui se opreau la dulapul cu cărţi, la masa de lucru şi la umerii voinici ai jandarmilor, dar nu vedeau nimic. Se întreba ce impresie o fi produs la Petersburg memoriul lui Protasov. Fireşte că acum nu-i mai ardea de percheziţie.

— Gata ? L-ai copiat ? întindeţi-o, băieţi !

— Totul fu aşezat la loc, exact cum fusese mai înainte. Angelica şi Nadenka primiră cele mai stricte porunci să nu spună nimănui nimic. Gu asta, totul luă sfîrşit.

— „Fir-ar a dracului de treabă !... Ge păcat că nu l-am arestat la timp pe ticălosul ăsta ! Mare dobitoc am fost, un tîmpit, un imbecil !" — se ocăra în gînd baronul.

— Sabia se tîra în urmă-i, hîrşîind pe caldarîm şi ţinîn- du-i isonul : „Fir-ar să... hîrş, hîrş, hîrş... Fir-ar să fie..."

— ...Două sute, trei sute, patru sute douăzeci...

— Tovarăşi muncitori ! — luă cuvîntul, ridicîndu-se, Protasov. — Peste patru sute de oameni din rîndurile voastre doresc să părăsească fără întîrziere lucrul. S-ar putea ca numărul lor să ajungă la cinci sau la şase sute. Nu e bine ! Gîndiţi-vă, tovarăşi : ar trebui ca la sosirea comisiei de inspecţie trimise de guvern să fiţi cu toţii de faţă, ca unii care aţi fost martori ai sîngeroasei represiuni. Trebuie să smulgem răul din rădăcină pentru ca acei ce au călcat primii îndatoririle contractuale faţă de voi, cei ce au nesocotit legea să nu mai aibă nici o portiţă de scăpare. Mai înainte de a-mi da răspunsul vostru definitiv, vă rog, tovarăşi, să cîntăriţi totul bine şi şă vă gîndiţi la toate...

— ... Rotiţa săbiei tot hîrşîi pînă acasă ; pintenii clin- cheteau acum pe trepte —• tine, tine, tine ! Printr-un ordin telegrafic care-i fu înmînat îndată ce sosi, guvernatorul îi lua comanda poliţiei locale şi a unităţilor militare. Baronul se strîmbă înciudat : pe faţă i se zugrăvi expresia unei ofense mortale. Arăta acum bătrîn şi veninos.

— —" E nemaipomenit, e revoltător ! ! Să mă nedreptăţească astfel, în loc să mă înainteze în grad ! Ramolitul ăsta de guvernator îmi compromite întreaga carieră, mă distruge. Şi pentru ce ?... Porc bătrîn şi ştirb !... Tumoare hemoroidală !

— De aprins ce eira, îşi vîrî ţigara în gură cu capătul necartonat şi scuipă. „Astea-s intrigile lui Protasov. El, numai-el e de vină, sînt convins. Tîmpitul de guverna-tor îl cunoaşte personal şi-1 apreciază... îi arăt eu lui ! Dar canalia de Protasov are legături foarte mari la Petersburg... Da, da... Stau prost al dracului."

— Se apucă să recitească propriul său memoriu şi să-i compare eu cel trimis de Protasov. Ba îl apucau căldurile, ba îl lua cu frig. Da, cariera lui era compromisă. Abătut, umilit, răpus, rotmistrul se culcă pe canapea, clipi, apoi sări iar în picioare, se repezi spre lavoarul de marmoră şi salută, lovindu-şi călcîiele :

— — Dar, dragul meu Andrei Andreici — rosti plîn- găreţ şi slugarnic Karl Karlîci von Pfeffer cu ochii la robinetul lavoarului şi scuturîndu-şi mîinile împreunate. — Orede-mă că n-aş fi îndrăznit niciodată... niciodată... însă... m-am speriat. M-am speriat ca un laş. Erau foarte mulţi, înţelegi ? Iar eu mă tem cumplit de gloată. Apoi, mai era şi răspunderea pentru unitatea militară ce mi-a fost încredinţată. Ce părere ai ? N-ai putea să mă înţelegi, omeneşte vorbind... Omeneşte ? Excelenţă, domnule guvernator ! Excelenţă ! Vreţi să mă daţi în jude-cată... Prea bine. Prea bine. Dar am avut dreptate, de o mie de ori dreptate ! Domnilor miniştri, excelenţe, oare nu

dumneavoastră aţi fost cei care m-aţi pus pe mine, un biet pion, un flecuşteţ, să apăr legile ţării ? Răspundeţi : da ori ba ? De ce nu mă iertaţi ? Dumneavoastră mi-aţi încredinţat puterea, iar eu am tras în răzvrătiţi, am apărat ordinea constituită. Aşa e sau nu ? Da ori ba ? Conform jurămîntului prestat maiestăţii sale, am apărat cu onoare puterea capitalului de atacul unor mîrlani dezlănţuiţi... Şi unde este acuma omul pe care l-am apărat ? Unde este patronul Gromov ? M-a părăsit, a dat bir cu fugiţii... Poate că este la Petersburg, sau, mai ştii, poate că atîrnă undeva, într-un vîrf de mesteacăn. Unde-i, unde-i el acum ?

— Tocurile baronului băteau podeaua, iar pintenii

— Sînt aici, boierule — dădu glas jupîneasa, cu şorţ scrobit, cu volănaşe, intrînd în odaie. — Sînt aici...

— N-am nevoie... Poţi pleca.

— ... Muncitorii porniră cu toţii spre locuinţele lor. Protasov se întoarse acasă la şapte seara. Angelica avea ochii plînşi, dar el nu observă nimic. în odăi, totul părea să fie în cea mai deplină ordine, doar atît că mirosea uşor a parfumul ieftin al Nadenkăi şi a vacs.

— Peste două ceasuri, la orele nouă fix, la locuinţa lui Protasov se adunară reprezentanţii administraţiei şi în* tregul personal tehnic. începu şedinţa. Protasov dădea dispoziţii ca un om învestit cu depline puteri, de parcă el ar fi fost stăpîn acolo. Ceilalţi îl priveau curioşi şi nedumeriţi, socotind însă deplasat să-i pună deschis vreo întrebare. Asta cu atît mai mult, cu cît Andrei Andreevici Protasov îi înştiinţase la începutul şedinţei :

— Am fost învestit cu depline puteri din partea lui Prohor Petrovici care m-a autorizat să-i conduc treburile aşa cum voi crede de cuviinţă. *Mister* Cook ! Vă rog să prezentaţi darea de seamă privind reutilarea transmisiei de la atelierele mecanice numărul doi. Aveţi cuvîntul.

— —: O, da !

— *Mister* Cook sorbi o înghiţitură de apă, îşi pipăi gulerul înalt şi-şi începu raportul.

— în zorii zilei, Protasov primi din partea muncitorilor răspunsul pe care-l dorea şi astfel, către prînz, lucrul fu reluat pe întregul front.

— în locul lui Foma Ezdakov, care fusese îndepărtat, exploatarea „Novîi" era condusă acum de inginerul Abrosimov, un om priceput şi cu experienţă. în ajutorul lui fusese chemat de la Petersburg fostul student Alexandr Obrazţov, care între timp îşi terminase studiile. Muncitorii se bucuraseră mult auzind că a fost chemat, dar mai mult decît toţi s-a bucurat soţia lui Ilia Sohatîh, Fevronia Sidorovna, care era însărcinată. „Ah, Alexandr... Saşa vine curînd !" îi spuse soţului său :

— Dacă nasc un băiat, îl botezăm Alexandr.

— în cinstea cui ?

— în cinstea părintelui.

— Eu, eu îi sînt părinte ! Pe mine mă cheamă Ilia şi nu semăn nici un pic cu Alexandr.

— în cinstea părintelui Alexandr, a preotului — o drese Fevronia Sidorovna, drept răspuns la izbucnirea de gelozie a soţului ei.

— Totul mergea bine în aparenţă. Oamenii lucrau cu o întreită rîvnă. Se muncea cu spor. îşi ziceau însă cu toţii în gînd : „Nu se poate să nu se mai întîmple vreun bucluc, nu se poate să nu-şi mai vîre dracu coada". Presimţeau ceva cu toţii. Lipsa lui Prohor Gromov şi a Ninei Iakovlevna îi nelinişte pe toţi.

— Bucuria pierise din viaţa lor, cîntecele amuţiseră. Tîn- jeau. Poate că umbrele morţilor rătăceau printre ei sau poate că se pregătea undeva o nouă fărădelege, o nouă samavolnicie. Oamenii se duceau zi de zi la cimitir. Femei tăcute, cu inimi nefăţarnice, curate puneau cununi pe morminte şi se rugau. în fapt de noapte, cîinii începeau să urle, cucuvaia ţipa prin apropiere, iar buhaiul de baltă gemea undeva prin mlaştini.

— Şi, deodată, tensiunea se descărcă, scăpărînd ca un fulger.

— ... Bra seară. Din casa spoită în albastru a Steoşenkăi, izbind cu pumnii în uşa din faţă, Grunia ţîşni afară, ţipînd ca din gură de şarpe. în aceeaşi clipă se dădură de perete şi cercevelele ferestrei, iar Steoşenka, înnebunită, cu fusta fluturînd pe ea, sări în uliţă, tînguindu-se înspăimîntător : „Au, au, au !" în casă horcăia cineva.

— Unei bătrîne, care tocmai trecea pe acolo, i se păruse că Steoşenka avea beregata tăiată, că sîngele curgea şiroaie pe gîtul ei alb. Alergînd la trap ca un cal de-a lungul uliţei, bătrîna începu să strige înfricoşată :

— Săriţi oameni buni ! Săriţi ! Prohor Gromov şi-a tăiat ţiitoarea... Văleu, văleu ! I-a .retezat beregata.

— Gromov e aici ? — întrebau trecătorii.

— Aici e, spurcata... Unde vreţi să fie ? — mormăi bătrîna şi fugi mai departe.
— Un ofiţer, care trecea întâmplător pe aoolo, străbătu din două sărituri drumul şi năvăli, cu sabia scoasă, în căsuţa albastră aîn care izbucniseră strigătele.
— Poştaşul venea repede de la poştă prin mijlocul drumului. Gîfîia. După el se ţinea un cîine cu trei picioare.
— Pentru cine-i telegrama ? De la cine ? — întrebau muncitorii. Aşteptau încă veşti de seamă din Petersburg în legătură cu represiunea. — Ce scrie în telegrama aceea ? Ia spune, măi frate !
— Nu ştiu ! E grabnică. Pentru inginerul Protasov...
— Dulăul cel cu trei picioare şi cu o ureche ciuntită se
— opri în faţa caseil în 'bare lbcuia Ketty, se aşeză, îşi[1] pleoşti urechea, scoase un urlet, apoi lătră şi porni mai departe.
— Protasov citi :

— „Sosesc peste cinci zile. Trimiteţi trăsura la debarcader.

—

Nina."
— Vestea măcelului se răspîndi în întreaga ţară. *Cinci sute de mii* de muncitori de la Petersburg şi din alte oraşe declarară în semn de protest grevă de o zi şi nu se prezentară la lucru. în cele două capitale, greva ţinu cinci zile.
— în Duma de stat feluriţi oratori făcură multă zarvă fără rost. Adresară interpelări chiar şi ministrului Ma- karov. Dar ministrul, ca totdeauna, ieşi basma curată : „Aşa a fost şi aşa va fi".
— Pentru toţi cei ce pricepeau însă rostul lucrurilor (fireşte, în afară de guvernanţi), nu mai încăpea nici o îndoială că mişcarea muncitorească din Rusia era în plină creştere. Grevele de protest nu erau decît un început, o primă manifestare a conştiinţei maselor organizate. începu apoi o serie întreagă de greve pe toată întinderea teritoriului Rusiei — de la Petersburg şi Moscova pînă în Ural şi din Caucaz pînă în Polonia. în majoritatea cazurilor, ele erau de lungă durată, unele ţinînd cîte o lună, două sau chiar trei. Lozincile economice ale grevelor se preschimbară în revendicări cu un pronunţat caracter politic. în oraşele ^nari grevele cu- prinseră pe muncitorii constructori, pe meseriaşi şi alţi oameni ai muncii. încetul cu încetul, ele se transformau într-o mişcare a întregului popor muncitor.
— •Conflictul acut dintre muncă şi capital se înteţea. Pretutindeni muncitorii erau tot mai combativi, ridicau steagul luptelor — semnul revoluţiei.
— Aşadar, fraza aceasta: „Aşa a fost şi aşa va fi", n-avea decît justificarea precară a miopiei istorice. Era şi de înţeles : miniştrii proşti sînt adesea şi profeţi foarte proşti.

— 17

— Soarele străluceşte orbitor. Focul fumegă, alungînd ţînţarii. împrejur se întinde pădurea de cedri. Lumina soarelui licăreşte printre frunze. în vîrfurile copacilor, printre crengi, veveriţele jucăuşe sar ca nişte purici, alegînd alunele mai mari. Pe buturugi şi pe cioturi, bucuroşi de soare, fluieră, chemîndu-se una pe alta, nişte veveriţe siberiene, mititele cît pisoiaşii.
— Ketty şi Borzeatnikov stau în tete-â-tete. Adică nu, un pic mai încolo, într-o bluziţă albastră, este şi Nadenka cea frumuşică cu burtosul Usaciov. Scuturîndu-şi cochet capul tont, ea îi spune :
— — Bărbatul meu e gras, dar dumneata eşti şi mai şi. Ia mai lasă-mă, că nu-mi placi. Mă duc singură în pădure să culeg floricele.
— Lîngă focul ce fumegă din belşug stau doi cai de călărie. Iapa deshămată de la droşcă îşi face vînt cu coada.
— Ketty rîde aţîţător. Ketty este astăzi peste măsură de veselă.
— Mai bea, Ketty, hai, bea — o îndeamnă rumenul Borzeatnikov, întinzînd spre buzele ei palide un pahar cu lichior. Ochii lui uşor împăienjeniţi scînteiază de patimă, mustăţile chinezeşti îi atîrnă pe oală, epoleţii de fir strălucesc pe umerii lui. — Hai, dă-1 de duşcă şi p-ăsta...
— Ha-ha-ha ! Nu, nu mai pot. Pentru astăzi e de ajuns. Şi pe urmă ce-a mai fost ? Bătrîna fugea, fetele ţipau... Ha-ha-ha ! Dumneata ai dat buzna în casă cu sabia scoasă ca un viteaz şi... şi... Ce-ai văzut acolo ?

— Am văzut...

— Păhăruţul îşi arată fundul, Borzeatnikov îşi suge vîrful mustăţii ude de băutură, tuşeşte şi face o mină tragică.

— Ketty strînge din umeri. îi aruncă priviri vrăjmaşe, sfredelitoare, uneori pline de o ură cumplită, alteori rîde molipsitor.

— Şi pe urmă ? Ha-ha !...

— Ami văzut... — şopteşte cavernos ofiţeraşul ca şi cînd ar vrea s-o sperie, ridicînd sprîncenele groase.

— Ketty rîde. E un rîs agitat, nervos. Ai zice că încă puţin şi rîsul acesta se va frînge, se va preschimba în hohote de plîns. Borzeatnikov holbează la ea ochii speriaţi, nedumeriţi. Povestirea nu e chiar atît de caraghioasă, dar Ketty se prăpădeşte de rîs... Burduhosul Usaciov, care a adormit cu mîinile sub cap, e trezit de rîsul ei, mormăie ceva printre buze, se ridică greoi în patru labe, apoi, tot atît de greoi, în picioare, se întinde ca după somn de-i trosnesc încheieturile umerilor, cască, se scuză zicînd „pardon" şi pleacă „la vînătoare" după Nadenka. Aceasta tocmai se întoarce în fugă din pădure :

— Vai, sînt nişte golani acolo ! Golani!

— Unde?

— Acolo ! Patru inşi.

— Străbătînd poieniţa în care a poposit societatea noastră, trece fără grabă, călare, un om voinic. Are în spate doi desagi şi o puşcă (a cărei ţeavă e înfundată cu cîlţi), iar în mînă ţine un cnut greu. Bărbos, fără nas, trage cu coada ochiului spre cei din poiană, îşi şfichiuieşte calul cu cnutul şi se mistuie în taiga, urmat în fugă de o căţeluşă.

— Stai! — îi strigă din urmă Borzeatnikov, ajungîndu-1 în goana calului.

— Necunoscutul îşi struneşte calul, se întoarce spre Borzeatnikov, strigă la rîndul lui fonfăit: „Stai!", iar căţeluşa cea neagră latră mînioasă.

— Cei doi călăreţi, opriţi în loc, se află la vreo şaizeci de paşi unul de altul, într-o rarişte. Rădăcinile cedrilor seculari sînt înfipte în pămînt ca nişte degete uriaşe, în jur — covorul de muşchi, jocul zglobiu al razelor soarelui printre ramuri, mireasma ameţitoare de răşină.

— Ce vrei ? Spirt ? — întreabă chicotind cîrnul şi scuipă într-o parte. — Eu dau spirt numai pe aur, iară matale, după cum văd, în afară de mustaţă, n-ai nici un chior. Şi mai zici că eşti boier...

— Te împuşc !

— Poftim, încearcă...

— Ticălosule ! Faci negustorie pe sub mînă cu spirt! Ocnaşule !

— —i Tu eşti năpîrcă aia care a tras în muncitori şi ne-a spurcat taigaua ?

— Furios, Borzeatnikov scoate revolverul :

— Ţi-1 descarc în cap, nemernicule !

— Calul joacă sub el.

— Fă-ţi cruce, ucigaşule! — răcneşte la rîndu-i găliganul cel cîrn şi, vrînd să-1 sperie pe ofiţer, duce puşca la ochi.

— Vînturînd din coate, ofiţeraşul Borzeatnikov dă pinteni calului, se apleacă pe coama lui şi, trăgînd în aer, sare speriat cu calul, întîi într-o parte, apoi o ia îndărăt, spre foc. Horcăind de furie, căţeluşa se repede să-i muşte calul de bot. în întîmpinarea lui, vine în goană

— Usaciov, cu burta tresăltînd. Un'gtonţ tras de hoinar şuieră prin aer, lăsîndu-şi urma pe o cetină ce se scutură. în depărtare, vuiesc hohote de rîs obraznice şi patru glasuri strigă „Huo !" Apoi, amuţeşte totul.

— Fricoşilor ! Fricoşilor ! — le strigă dispreţuitoare de departe ciudata Ketty.

— Pardon, *mademoiselle*... N-a fost frică, ci cumiri-ţenie — se apără Borzeatnikov, sărind asudat de pe cal. Ochii îi joacă în cap. — Vagabondul avea puşcă... Şi cu o puşcă, chiar de vînătoare, poţi să ucizi un om de la o jumătate de verstă. Iar revolverul... deh...

— Nu, nu şi nu ! — Mînioasă, ciufulită, Ketty sare în picioare ca aruncată de un arc. — Nu e nimic de capul vostru... Ha ! Ştiţi să,trageţi numai în muncitori !... în muncitori! Şi încă cu mîinile altora.

— Se înăbuşă. în ochii ei zbuciumaţi scapără ura.

— Pardon... — Şi ochii ofiţerilor ameţiţi se înăspresc şi ei. — Cine nu ştie să tragă ? Noi ?!

— Da, voi... Adică... Ha-ha-ha !

— Volodea, ia aruncă o sticlă în sus !

— Usaciov icneşte şi aruncă o sticlă. Borzeatnikov trage — pac ! — şi n-o nimereşte.

— *Encore, encore !*[1] încă una... — se roagă Borzeat-nikov, întinzînd pripit prietenului său altă sticlă. E foarte aţîţat de vin şi doreşte arzător să-1 admire Ketty.

— Nadenka se piteşte după o tufă şi se roagă de acolo :

— Astîmpăraţi-vă ! Mi-e frică. Hai acasă.

— îndată, îndată... Hai, Volodea! Arunc-o!

— „Pac !" A doua sticlă zboară în ţăndări.

— Ketty priveşte, dreaptă, cu capul dat pe spate.

— Ascultă-mă... Cum te cheamă... Domnule căpitan ! Nu mă aşteptam... Zău... Bravo ! — Nările tinerei Ketty tremură, palmele ei asudă deodată. — Dar ia spune-mi,, ai putea s-o înveţi şi pe Ketty a dumitale să tragă tot atît de bine ? A vrut să mă înveţe şi diaconul, dar e un profesor prost...

— La porunca dumitale, scumpă, nepreţuită Ketty!

— Pintenii zornăie, Borzeatnikov se luminează la faţă şi, ducîndu-şi mîna la inimă, se apleacă foarte politicos în faţa ei.

— între timp, Nadenka a înhămat iapa la trăsură şi acum îi cheamă stăruitor :

— Hai să plecăm ! Lăsaţi fleacurile !

— Ketty păşeşte de colo-colo grăbită — trei paşi înainte, trei înapoi, zvîcnind ba dintr-un umăr, ba din altul şi gheboşîndu-se. îşi freacă apăsat fruntea, vrînd parcă să se concentreze. în ochii ei negri arde o patimă sălbatică, buzele uscate îi sînt încleştate, faţa — numai pete. Nu e în apele ei.

— Ce ai, draga mea Ketty ? Eşti bolnavă ?

— Nu mă simt tocmai bine.

— Uite, îmi pun chipiul pe brăduţul ăsta...

— Astîmpăraţi-vă, hai... Nu mai trageţi ! — strigă de departe Nadenka.

— Găureşte-mi-1 cu un glonţ ca să-mi rămînă o amintire. Ia revolverul în mînuţă.

— Rece ca gheaţa, Ketty ia revolverul cu degetele ţepene.

— Aşa... Iau revolverul — rosteşte ea fără să-şi audă glasul.

— Pardon, pardon. Acum e bine. Hai... Piciorul drept înainte... Te întorci în semiprofil faţă de ţintă. Umărul drept înainte ! Perfect... Mîna stîngă la spate. Fii calmă ! Trage ! Foc !

— Degetul apasă pe trăgaci. Foc! Borzeatnikov zvîc- neşte înainte şi se prăbuşeşte la pămînt. Usaciov scoate un strigăt de spaimă. Degetul mai apasă o dată pe trăgaci şi Usaciov se întinde din goană la pămînt. Nadenka ţipă subţirel.

— Să-i spui lui Protasov... — strigă Ketty, dar glasul ei seamănă mai curînd cu un geamăt : — Să-i spui că eu...

— Degetul grăsanului apasă pe trăgaci. Glontele îi străpunge tîmpla. Ketty cade pe spate. Ochii ei mari, umezi privesc larg deschişi cerul. în slăvi domneşte tăcerea. Dinţii îi strălucesc într-un zîmbet de uimire.

— Braţele îi sînt larg date în lături. Deodată, degetele ei albe se înfig în pămînt, adunînd o mînă de cetină. O convulsie, apoi tot trupul tresare. Departe, şuieră o veveriţă. Capul tinerei Ketty se apleacă spre dreapta, către pămînt. Din tîmpla găurită, sîngele picură încetişor pe cetină. Zîmbetul piere ; doar dinţii rînjesc în-spăimântător. Umbra nefiinţei îi învăluie treptat privirea zbuciumată;

[1] încă, încă (în limba franceză) (n. trad.). 23 - Fluviul Mohorît, voi. II

— Iată... unde am ajuns... — bîiguie pîntecosul Usaciov, călăul. încearcă să se ridice în genunchi^ dar cade înapoi.

— Acasă la Ketty, aştepta pe masă o scrisoare recomandată.

— „Draga mea fetiţă — îi scria tatăl ei, comandant de regiment. — Mă grăbesc să-ţi comunic o veste bună. Pe ziua de 15 august iau un concediu de două luni. Vino încoace, să plecăm împreună în Caucaz şi în Cri- meea. E posibil să primesc avans o treime din soldă, şi atunci am putea să dăm o raită şi prin străinătate. Lichidează acolo cu toate..."

— Protasov citi scrisoarea. Tot el o puse în sicriu, sub căpătîiul tinerei Ketty.

— Peste cîteva zile sosi şi Nina Iakovlevna. împodobi mormîntul proaspăt al prietenei sale cu o cunună de trandafiri. Stînd în genunchi lîngă mormînt, Verocika spunea :

— De ce a făcut asta ? Era aşa de drăguţă... Nu se poate. Nu-i adevărat. Eu cred că s-a măritat şi a plecat la Moscova.

— Nina adusese cu ea un medic, Dobromîslov, un chirurg tînăr, dar priceput. Era însoţit de două felceriţe. Personalul spitalului crescu. Lui Usaciov îi prinse bine rana căpătată. Glonţul se înnămolise între intestinele lui înecate în osînză. Bun chirurg, Dobromîslov îl extrase, îndepărtînd totodată, cu multă îndemînare, pe ici pe acolo grăsimea de prisos, aproape cinci kilograme.

— Usaciov era acum pe cale de însănătoşire. Se întremau de asemenea şi şaptezeci şi trei din muncitorii schilodiţi de el.

— Toţi tăietorii fuseseră luaţi de la tăierea copacilor şi puşi să construiască în grabă douăzeci de barăci spaţioase. Aprovizionarea cu alimente, încredinţată acum muncitorilor, se organiza tot mai mulţumitor.

— Zguduită de cele petrecute, Nina citea şi recitea scrisoarea pe care O' lăsase Prohor Petrovici.

— Toată lumea, fără excepţie, chiar şi Protasov, o asigurase cu jurămînt că Prohor Petrovici nu era cîtuşi de puţin răspunzător de masacru şi că răspunderea acelei represiuni sîngeroase apăsa în întregime asupra rotmistrului de jandarmi.

— Nina nu-i crezu decît pe jumătate. Zbuciumul ei sufletesc era tot atît de puternic ca şi mai înainte.

— Ager, Protasov îşi dăduse îndată seama, atunci cînd îi ieşise în întîmpinare la debarcader, că Nina căuta să ridice în jurul ei o stavilă, să se apere printr-un fel de rezervă inexplicabilă. După scrisorile afectuoase, îi spunea acum „dumneata", nu-i zîmbea, iar în ochi i se citea o amărăciune şi o răceală nespuse.

— Se scurseră astfel zece zile. Şi iată că Nina trecu pentru a doua oară la atac :

— Andrei Andreici, spune-mi în sfîrşit, cu mîna pe inimă : în ce măsură e pătat soţul meu de sîngele muncitorilor ?

— Văzînd-o că se frămîntă încă, Protasov minţi din

— Te rog să mă crezi... S-a tras în lipsa lui Prohoi Petrovici. El nu mai era aici în clipa aceea. Nu e pătat de sîngele lor, bineînţeles dacă facem abstracţie de motivele iniţiale.

— Nina era absolut încredinţată că Prohor Petrovici suferea de „ciudata lui obsesie", că era pur şi simplu un om nefericit.

— Şi acum, recitindu-i scrisoarea, Nina plîngea.

— „Draga mea Nina ! în viaţă sînt clipe cînd soarta te pocneşte o dată în cap de te năuceşte şi începi să te clatini pe picioare. Aşa am păţit-o şi eu. Toate s-au adunat şi s-au prăbuşit deodată peste mine. Incendiul, răzvrătirea muncitorilor, moartea lui Iakov Nazarîci, plecarea ta şi a Verocikăi. S-a mai adăugat şi vechea mea boală. M-am simţit dintr-o dată doborît, copleşit. Mă simţeam rău, voiam să mă îmbăt şi nu izbuteam. Parcă nu-mi mai simţeam capul. Un timp, mîna căuta fără voia mea arma: mă trăgea să mi-o descarc în gură, să-mi zbor creierii. Mi-am adus însă aminte de tine şi de Verocika şi m-am hotărît să plec. Aş vrea să-mi găsesc un echilibru oarecare, să fac puţină rîndu- ială în sufletul meu. Dacă nu mor, mă întorc la tine alt om. Poate că voi fi o cîrpă netrebnică, o mediocritate lipsită de orice voinţă. Desigur, îmi vine foarte greu, înţelegi şi tu. In orice caz, să nu fii îngrijorată de soarta mea şi să nu mă cauţi. Lucrările le las pe seama ta. Procedează cum crezi. Numai să nu te ruinezi de tot. Ar fi o ruşine şi ar însemna sfîrşitul. Atunci, chiar că n-ai mai putea să ai nici o pretenţie, iar mie nu mi-ar rămîne decît să mă împuşc. Alungă-i pe toţi ticăloşii de lîngă tine, mai cu seamă pe Nadenka..."

— Scrisoarea fusese scrisă, desigur, la intervale, cînd cu cerneală, cînd cu creionul.

— Un simţămînt stăruitor ca o obsesie, născut în sufletul lui Protasov faţă de Prohor, îl îndemna mereu pe inginer să-i arate Ninei ciudatul document al fostului procuror Straşcialov, acuzatorul lui Prohor. Rezistă însă acestei ispite. Nu-şi putea da seama încă în ce fel ar primi Nina acest document, nu voia s-o supună unei noi emoţii, nici să zdruncine prietenia care se legase din nou între ei.

— Ca o cioară atinsă de glonţ, baronul von Pfeffer se temea acum şi de umbra lui. Primea anonime ameninţătoare. Bănuia că veneau din partea deportaţilor politici care fugiseră. Toată viaţa părea că s-a scurs din trupul lui. începuse să îmbătrînească văzînd cu ochii. Noaptea nu visa decît muncitori, execuţii şi incendii.

— Primise de la Petersburg ordinul de a se prezenta îndată în capitală la Departamentul Poliţiei, dar se temea să-i dea urmare.

— Mă vor omorî pe drum... ca pe un biet iepure. Ştiu... Presimt acest lucru...

— Nimeni nu-i venea în ajutor, nici nu voia să-1 ajute, însăşi viaţa părea să-şi fi întors faţa de la el: trăia într-un fel de vid, înconjurat de o indiferenţă ostilă. Prevedea că în capitală (dacă va izbuti să ajungă pînă acolo !) îl aşteptau mari neplăceri. Nu mai avea vlagă în el, se moleşise de tot, se topise ca zăpada de primăvară în bătaia soarelui. Trebuia totuşi să plece.

— în sfîrşit, plecă. Aerul din taiga parcă se purifică deodată.

— Părintele Ipat începuse să se întremeze repede. Era acum în vizită la Piotr Danilîci şi stătea mult timp la soare împreună cu acesta. Piotr Danilîci, care după ieşirea din ospiciu lăsase să-i crească barba şi părul, vorbea, vorbea într-una. Părintele Ipat îl asculta atent, dădea din cap şi molfăia din buze. Nu putea însă să rostească cuvintele desluşit, astfel încît în loc de „straşnic" ieşea „sa-aş-ni", iar în loc de vorbe — un fel de mugete. Auzindu-1, lui Piotr Danilîci îi venea să rîdă. îl bătea prieteneşte pe spatele-i încovoiat, vînjos încă şi-i spunea :

— Hei, părinte ! îţi mai aminteşti ?

— Sa-aş-ni! — pufnea în rîs şi părintele Ipat şi-n ochii lui rotunzi ca de Cucuvaie se iveau lacrimi.

— în cele din urmă, Inokenti Filatîci ascultă plînsul amar al fiicei sale şi stărui, între patru ochi, pe lîngă chirurgul Dobromîslov să-i facă un raclaj. Om cu vederi largi, neplecîndu-şi urechea la buchea legii, medicul uşură în chipul cel mai discret pîntecul femeii^

— Sub influenţa binefăcătoare a medicului se vindecară şi picioarele lui Ilia Petrovici Sohatîh. Acesta puse la cale o petrecere „în cinstea pieirii *rumatismelor",* se îmbătă, începu să joace, trase jos faţa de masă cu toate bunătăţile şi fu chelfănit zdravăn de soaţa lui în văzul tuturor oaspeţilor,

— Curînd sosi şi nou-nouţul inginer Alexandr Obrazţov. Nutrea gîndul tainic de a se căsători cu Ketty. Nu ştia că aceasta fusese ucisă între timp.

— în urma lui, îşi făcu apariţia dinaintea Ninei şi seducătorul Wladyslaw Vikentievici Parczewski.

— 18

— Ieşind dintr-o baie de aburi încinsă, amatorii de senzaţii tari se tăvălesc goi puşcă prin zăpadă. La drept vorbind, cam acelaşi lucru 1-a făcut şi Prohor Petrovici Gromov. De la munca încordată la inactivitatea contemplativă, de la bogăţie la sărăcie. Schimbarea aceasta bruscă de decor îi orbi sufletul, întocmai ca lumina fulgerului care orbeşte ochii după întunericul adînc.

— ...Uită-te la noi : am ajuns în zdrenţe, eu şi fratele, legat cu juruinţa tăcerii. Praf s-a ales din toate, praf şi pulbere... Şezi colea pe buturugă şi povesteşte.

— P

rohor stătea în picioare dinaintea pustnicilor, cu capul în piept, cu mîinile lipite de trup, cu ochii în pămînt.

.

— Iată... Am venit... să trudesc aici, la cuvioşiile voastre. Mi-a vorbit de cuvioşiile voastre taică-meu. S-a abătut _ şi el cîndva pe aici. Mi-e sufletul mîhnit... — rosti el anevoie, cu glas adînc, smulgîndu-şi parcă cu greu fiecare cuvînt din inimă.

— Aşază-te. Nu-i de nici un folos să stai în picioare. Iată, fratele... se chinuie. Pesemne că i-a sosit ceasul morţii. îl cunosc pe taică-tău, îl cunosc, cum de nu. îmi amintesc c-a fost pe aici. Pornise în căutarea ta pe vremea cînd erai încă flăcău. Acu ţi-a crescut barba. E mult de atunci. Mîţele noastre au murit, vezi, n-au mai rămas din

ele decît blănițele, da' ochii parcă ar fi vii. Poate că mai văd încă... Știu eu ce văd ele...

— Prohor locuia acum la acei pustnici pașnici și necunoscători într-ale vieții. în locul împăcării pe care o căutase, mintea lui rătăcea însă aiurea. Gîndurile armonioase, abia născute, i se spulberau, resorturile sale lăuntrice se frîngeau, sufletul i se întuneca, trupul începu să piardă din puteri.

— Zi și noapte îl apăsa teama fiarei prădalnice că altă fiară îi va înșfăca bogata pradă. Se putea ca Nina să risipească totul. Femeia aceasta care — cum gîndea el mărginit — umbla după cai verzi pe pereți, avea să irosească totul de dragul unor visări deșarte și, în această operă, va fi ajutată de inginerul Protasov în care se întrupase geniul rău al lui Prohor.

— De ce oare fugise de acolo ? De dorința lui trufașă de a cuceri ceea ce era de necucerit, de a pune stăpînire pe bogății care zăcuseră tăinuite milioane de ani ? Ce căuta el aici și ce ajutor îi puteau da acești „oameni ai lui dumnezeu", acești bătrîni nevolnici care-și pierduseră pînă și chipul și asemănarea cu omul ? Era un nătărău, un bicisnic care o luase razna, o muiere superstițioasă, un vultur care-și pierduse vlaga și se lăsase jumulit de ciori!

— Astfel gîndea Prohor în trufia lui, înjosindu-se și rî- zînd de el însuși. Totuși rămînea mai departe la pustnici, reținut, în pofida voinței sale, de o putere necunoscută.

— împrejur, cît vedeai cu ochii, se întindea taigaua de netrecut. în loc de drum bătătorit — doar. poteci de urs. Lîngă colibă — o biată tarla de zarzavat, iar mai aproape de pîrău — o curătură mititică, unde bătrînii semănaseră secară, un petic de hrișcă și mazăre.

— Prohor lucra pe tarlaua de zarzavat, împreună cu pustnicul Nazari. Bătrînul era spătos, oacheș, înalt și drept ca un stîlp.

— — Ce faci ? Dai o dată cu sapa și te oprești! Ia să nu mai stai pe gînduri și să dai zor la treabă... — îl strunea el pe Prohor cu glasu-i gros și aspru.

— Prohor era acolo de zece zile. Căra apă, tăia lemne, tnînca posmagi negri și cartofi. N-aveâu nici ceai, nici lapte, beau numai fiertură de badan.

— Văd că te copleșesc gîndurile cele lumești. Curmă-le, alungă-le. Altminteri, te sleiești.

— Ziua era călduroasă. Nădușeala curgea șiroaie de pe trupul lui Prohor, iar țînțarii îl sîcîiau cumplit.

— Doamne ajută — rosti pustnicul Anani, mărunțel și cocîrjat, ieșind încetișor din chilie și plutind ca un nor neguros. Avea capul mare și trupul pipernicit, o bărbuță căruntă, ascuțită, țeasta gălbuie, pleșuvă, și ochi albaștri ascunși între pleoape. Umbla desculț, cu un fel de halat alb pe el.

— Te-ai sculat din pat ? Te-ai făcut bine, cuvioșia ta ? — îl întrebă Prohor.

— M-am sculat, drăguțule — răspunse subțirel pirpiriul Anani, închinîndu-se cu mîna-i uscățivă. — îs gîrbov de bătrîn și ochii mei abia de mai văd. Am zăcut nevolnic vreme de douăsprezece zile. Nu mai pot munci, mi-e trupul tare vlăguit. îs bătrîn rău. Am o sută de ani.

— Așezîndu-se pe un răzor, duse mîna streașină la ochi și-1 privi pe Prohor în față cu un zîmbet blajin.

— Am trudit toată viața, pînă la adînci bătrîneți — spuse el. — Dar tu ?

— Eu?... Și eu... tot așa — bîigui Prohor. — Am muncit toată...

— Hm ! — făcu mărunțelul Anani și-și lăsă capul în piept. Soarele lucea voios: pe țeasta lui gălbuie. Ridicîndu-și iar fața seofîlcită, zîmbi mai larg, descoperind un șirag de dinți mărunței și albi. Da' pe cine ai slujit tu muncind, drăguțule ? Duhul ori pîntecele ?

— Prohor tăcea, cu ochii în jos. Pe pămînt se tîra o rîmă grasă, trandafirie, cu dungi sure. Prohor o tăie în două cu lopata.

— Nu-i plăcea că pustnicii îl descos atîta. Simțea cres- cîndu-i în suflet o îndîrjire împotriva lui însuși, împotriva acestor bătrîni, după cum credea el, mărginiți la minte.

— Seara tîrziu. Beau toţi trei ceai de badan amar. Prohor flămânzea. De posmagii uscaţi şi de cartofi îi era lehamite. Dar şi ăştia erau acum pe sponci : cîte patru de căciulă. înghiţind în sec, se uita cu coada ochiului spre Nazari cel îndărătnic: „Nu mănîncă nimic, nerodul, se satură cu aer". îşi aminti de cea dintîi masă pe care o luase împreună cu schimnicii.

— Iată, preacinstiţi părinţi, v-am adus cîte ceva. Primiţi dania mea — le spusese atunci Prohor, scoţînd din sacul plin felurite merinde : brînză, salam, icre şi cutii cu conserve.

— N-avem nevoie. Ne-am lepădat de toate astea de mulţi ani — răspunsese Nazari, fără să stea o clipă pe gînduri.

— N-am nevoie nici eu. Vi le-am adus dumneavoastră.

— Atunci aruncă-le pe foc şi nu ne duce în ispită -ri' mormăise Nazari, dînd dovadă de mare tărie sufletească.

— Totul fusese aruncat în rîu pentru a fi mîncat de peşti.

— în seara aceea, însă; Prohor se dăduse la fund în apă, scosese din bulboană o cutie de sardele şi acum le mînca cu cartofi, lingîndu-se pe degete. Nazari privi cu ochi scînteietori spre gustarea cea aleasă, se întunecă la faţă şi, gheboşîndu-se, ieşi repede afară. înfulecînd cu poftă, zîmbind în sine, Prohor îl asculta pe bătrîn cum bom- băneşte burzuluit şi scuipă, acolo, afară. Ghemuit în aşternutul său, Anani trase pe nări mirosul îmbietor, apoi, cuprins de zbucium, se ridică în coate. Plăpînd şi cu capul mare ca de copil rahitic, n'u-şi mai lua ochii de la gura lui Prohor :

— Ce mînci acolo, fiule ?

— Peşte. Sardele.

— E sărat ?

— Sărat.

— Cu piper ?

— Cu piper şi cu foi de dafin.

— Lui Anani îi lăsa gura apă. Căzu pe spate, apoi se întoarse cu faţa la perete, gemînd şi tînguindu-se ca un bolnav.

— Prohor puse trei sardele pe un cartof, iar cartoful pe un posmag, se ridică în picioare, dînd cu capul de tavanul scund din care se scutură funingine, şi ieşi afară. Nazari statea pe o buturugă, cu coatele în palme, ui- tîndu-se în zarea liniştită unde curgea fluviul.

— Poftim, părinte Nazari. Mănîncă şi cuvioşia ta puţin peşte, că n-o fi păcat : peşte mînca doar şi domnul nostru Isus Hristos.

— Şi-i vîrî sub nas gustarea ispititoare.

— Pustnicul se încruntă şi înghiţi în sec, cu ochii la sardele. Sub imboldul ispitei, mîna i se ridică şovăitoare, dar deodată, cutremurîndu-se din tot trupul, de parcă ar fi fost curentat, sări în picioare, smulse gustarea din mîna lui Prohor, o aruncă la pămînt şi o călcă mînios cu încălţările lui rupte. Prohor se trase un pas înapoi. Nazari se răsti la el:

— Piei, satană, nu mă ispiti ! Nu calc în picioare pîinea cea sfîntă, ci păcatul şi ispita... Piei din ochii mei...

— Uitîndu-se poznaş la spatele cocîrjat al bătrînului care se depărta, Prohor se dojeni în sine: „Halal să-mi fie! Neghiob mai sînt... Parc-aş fi un ţingău, un mu- cos ! De ce l-am supărat?"

— întunericul jilav şi înmiresmat pogora încet pe pămînt. Dormeau în bordei ca să nu-i înţepe ţînţarii roşcaţi. Uşa era deschisă. în prag, afară, aprinseseră un foc din lemne putrede ca să alunge ţînţarii din taiga.

— Anani sforăia uşor în colţul lui, pe laviţa scundă, înjghebată ca vai de ea. Peste scînduri, era aşternut un strat de crengi stufoase de cedru, tăiate mărunt, iar deasupra — o velinţă. în colţul dinspre răsărit, în faţa unei icoane înnegrite, fără urmă de chip pe ea, ardea candela. în jur domnea o beznă de mormînt; tavanul şi pereţii erau căptuşiţi de un strat de funingine grasă, **catifelată ; bordeiul nu avea hogeac.**

— Prohor se culcase la perete pe o laviţă, punîndu-şi căpătîi sumanul zdrenţuit cu care venise îmbrăcat; sub haină avea revolverul şi o cutie cu cartuşe.

— Trăgea cu ochiul spre uşa deschisă. Prin ea, ca într-o cadră, se vedea un petec de lume, cu taigaua adormită şi un colţ de cer înstelat. Fumul se înălţa alene.

— Ieşi afară să tragă un fum. Norii ascunseseră lumina stelelor. In bezna şi mai neagră ca înainte, lumea devenise strimtă cît bordeiul, iar bordeiul — larg cît lumea. Licărirea candelei deschidea în el zări noi. în zările acelea părelnice i se arătau lui Prohor exploatări, uzine şi fabrici. Acolo erau lupul, Steoşenka, părintele Alexandr, Anfisa, Sinilga, Protasov... Erau Filka Şkvoren şi pristavul, aurul cu clinchetul şi strălucirea lui,

turnul cel semeţ „Foişorul de veghe", înfipt în tăriile fără de sfîrşit...

— Şi, deodată, în conştiinţa lui Prohor răsunară iar salve îndepărtate, şuierat de gloanţe, gemete şi strigăte de oameni împuşcaţi...

— „Iar a început!" Zvîcni speriat din umeri şi intră în bordei. Se culcă. Sufletul îi era îngreţoşat şi plin de zbucium. îşi spunea posomorît: „De ce oare am venit aici ? Ca să mă odihnesc, să mă căiesc de păcate?,' să prind puteri noi şi să fac o cotitură în viaţă. Să mă schimb poate, să mă fac alt om... Dar ce fel de om ? Dracu ştie... Ar trebui să stau de vorbă cu bătrînii, să-mi deschid smerit sufletul în faţa lor; poate m-or uşura cît de cît."

— Stăteau tustrei culcaţi, fără să scoată o vorbă. în cele din urmă, Prohor tuşi.

— Nu dormi ?

— Nu.

— Nici eu nu dorm, fraţilor întru schimnicie — se împleti în convorbire ca un mic şuvoi de apă, glasul subţirel al lui Anani. — Dusu-s-a somnul cel scîr- bavnic.

— Aş vrea, preacinstiţi părinţi, să vorbesc cu dumneavoastră un lucru de mare însemnătate pentru mine...

— Glasul adînc al lui Nazari îi curmă vorba :

— Nu-i de însemnătate ceea ce-i de seamă, cî-i de seamă lucrul cel ce nu-i de însemnătate.

— Nu pricep. Lămureşte-mă, părinte.

— Apăi să vezi, fiule : tu pui mare preţ pe felurite deşertăciuni — să zicem, slava, bogăţia, mărirea, şi nu pui preţ tocmai pe lucrul care-i cel mai însemnat în viaţă. îi porţi tu oare de grijă aproapelui tău, nu-1 asupreşti cumva, îi faci bine ? Iacă, acesta-i lucrul cel mai însemnat pe pămînt... Umbli oare pe calea cea dreaptă şi cu opaiţul aprins în mînă, ori te strecori prin viaţă ca un şarpe tîrîtor, muşcînd pe oricine-ţi iese în cale ? !

— Glasul bătrînului era poruncitor, răsunînd cu putere, aspru în liniştea nopţii, în lumina blîndă a candelei.

— Prohor simţi deodată că-i ard obrajii, că i se suie tot sîngele la cap.

— Vorbeşti prostii, moşnege ! — se răstii el. De altfel, ce ştii dumneata... Aşa te duce capul. Pare-mi-se că eu sînt mai înţelept ca dumneavoastră, cuvioşi pustnici.

— Drept răspuns, Nazari suspină adînc, din rărunchi, iar Anani cel plăpînd se ridică în coate şi psalmodie din glasu-i subţirel ca dintr-un fluier :

— Asta se cheamă semeţie... Trufie diavolească...

— Coatele lui îşi pierdură punctul de reazim şi bătrînul

— se culcă din nou, făcîndu-se ghem ca o pisică.

— Candela se stinse. Lumea din colibă şi lumea din afară se contopiră. Totul nu mai era decît o lume ne- sfîrşit de mică, cît un mormînt de rîmă.

— Nu ai harul smereniei — mormăi Nazari.

— Afară, bezna începu să se destrame. O cucuvaie ţipa

— cînd şi cînd cu glas adînc ; ploaia cădea cu picuri mari pe acoperişul noduros. Undeva, la marginea pămîntu- lui încă întunecat, începeau să mijească zorile.

— Se scurseră astfel două săptămîni. Prohor se săturase pînă în gît. Spiritul său întreprinzător, muşchii, sîngele năvalnic îi cereau să facă ceva mereu, să făurească, iar el umbla mohorît prin taiga, tăia lemne şi săpa răzoare, ca un om de rînd, neştiutor de carte.

— în lipsa de altceva mai bun, ascultase poveţele bă- trînilor, cercetîndu-şi în gînd întreaga viaţă. Nu se căia însă de nimic. Ba, dimpotrivă: îşi cerceta trecutul şi în minte îi răsăreau numai chipuri de fete şi neveste, numai petreceri, şi, printre toate — Anfisa. în loc să suspine îndurerat, se simţea copleşit de pofte trupeşti, aşa cum o păţiseră bătrîn ii pustnici la văzul sardelelor. în gîndul lui răsărea tot mai des, tot mai limpede chipul iubit al Anfisei. Inima lui era mereu tristă, mohorâtă, mereu căuta alte căi, alte ieşiri, dar nu le putea găsi, căci nici un drum nu duce spre cele ce nu se mai întorc, iar o dată cu Anfisa fusese înmormîntat ceea ce nu se mai întoarce...

— Anfisa, iubita mea... Răspunde-mi! Iartă-mă, pă- cătosul de mine ! — striga el adesea în taină către ea şi sufletul i se înfiora.

— Oricît se străduia să se umilească, să se arate smerit, nu izbutea să facă lucrul acesta cu sinceritate, din toată inima. Totul era un joc, o prefăcătorie, şi-i era silă de jocul acesta.

— Simţea în sufletul său o dedublare. Fiara din el era tot timpul ridicată în două labe, la pîndă, iar el nu avea destulă tărie ca s-o sugrume.

— într-o zi, cutreierând prin taiga, împuşcase cu un foc de revolver un pui de ren, care nu simţise primejdia. Prăjise la foc bucăţile cele mai bune, departe de bordeiul bătrânilor, înfulecase pe săturate, apoi, afumînd

bine carnea, o ascunsese în scorbura unui pin bătrîn, ca să n-o găsească fiarele. De atunci, se ducea acolo pe furiş în fiecare zi ca să mănînce carne, să mai prindă puteri. Bătrînul Nazari, cu mirosul lui ascuţit, îi spuse însă într-o zi, cu un aer deosebit de grav, adulmecînd în văzduh :

— Nu-i sluji trupului, ci suflării celei vii ce sălăşluieşte într-însul.

— Ce vrei să spui ? Nu înţeleg. — Prohor rîgîi şi ridică mirat sprâncenele... — îmi place şi o suflare, atunci cînd aduce miros plăcut de bucate.

— Pustnicul clătină din cap cu milă şi gînd de povaţă, străpungîndu-1 pe Prohor cu o privire aspră.

— Trupul omului e pe dinăuntru ca şi o latrină. înţelesu-m-ai, fiule tont şi îndărătnic ?

— Prohor îşi acoperi gura cu şapca şi rîgîi din nou.

— Ei vezi ? — Bătrînul se aşeză pe o buturugă şi în barbă-i jucă un zîmbet. — Cel ce trăieşte în lume îşi îndoapă zi de zi pîntecele cu stîrv şi mortăciune. Tu nu face aşa ceva, iar dacă nu te poţi lepăda de aceste năravuri, pleacă de la noi. Barem să fi mestecat ceva usturoi sălbatic, băiete. Ptiu ! Şi pustnicul îl izbi cu toiagul privirii. — Ne cheamă fratele Anani. Boleşte sărmanul. Să mergem.

— Blîndul Anani stătea covrigat pe laviţă. Le zîmbi şi spuse:

— Tare mai sufăr !

— Apoi gemu încetişor.

— Nazari îşi ţinea capul în piept, asculta şi ofta.

— Tare mai sufăr — îngăimă iară Anani, ridicîn- du-se în coate. Prohor şi Nazari îl ajutară să se scoale în capul oaselor. — Nu ştiu încotro merg, dar simt că am să plec dintre voi în scurtă vreme...

— Soarele privea prin feţestruică, poleind ţeasta galbenă a pustnicului. Ochii lui mici, alburii clipeau înduioşaţi. Se silea să zîmbească. Nazari se aşeză alături de el, îl luă de mînă şi, încreţindu-şi faţa, împunse înainte cu capul.

— Unde vrei să pleci, frate? — .Glasul oacheşului Nazari era acum firav, jalnic, dogit. — De ce vrei să pleci ? Eu cum rămîn ? Cheamă atunci şi pentru mine moartea cea milostivă.

— Obrajii galbeni, scofîlciţi ai lui Nazari zvîcneau. Stînd alături, Prohor le asculta vorbele serbede, cîn- tărind cu o nelegiuită batjocură tîlcul cuvintelor lor. Nu-i era cîtuşi de puţin milă de bătrînii pustnici.

— Nu mai pierdeţi vremea de pomană, ci săpaţi-mi mormîntul.

— Anani se închină şi se culcă binişor la loc. Cei doi luară cîte un hîrleţ şi ieşiră afară.

— Săpară mormîntul pe locul ales de Anani, sub trei pini înalţi.

— De mult şi-a ales fratele locul acesta pentru veşnica lui odihnă.

— Săpară toată ziua într-o tăcere apăsătoare. Deasupra era nisip, iar dedesubt — îngheţul veşnic. Din groapă adia o răceală înfiorătoare. De oboseală, Nazari abia mai putea să-şi îndrepte şalele. Prohor se duse la pîrău să bea apă. Cînd se întoarse, mărunţelul şi gîrbovul Anani şedea pe marginea mormântului său, cu un toiag răsucit în mîna-i descărnată. Se uita în mormânt şi ângăima subţirel, abia auzit:

— :— Ei, acu lăcaşul meu de vecinică odihnă o să fie acătării... Să mă culcaţi în el cu faţa la răsărit. Vreau să văd şi prin pămînt sfîntuî soare.

— Prohor găsise la pustnici câteva ceasloave groase, înnegrite de funingine. Aşezîndu-se sub un cedru umbros din taiga, deschise unul din ele.

— „O, tu, sihăstrie, lăcaşul poveţelor cereşti în care doar dumnezeu este atoateînvăţătorul ! O, tu, sihăstrie, rai dulce în care florile înmiresmate ale iubirii cînd ard ca flăcările, cînd scînteiază curate ca neaua, pogorînd liniştea şi pacea. O, sihăstrie, desfătarea sufletului drepţilor, raiul dulceţii nesfârşite !"

— Ca să-şi lămurească mai bine înţelesul acestor rânduri, Prohor le citi de trei ori. Omului cu simţul practic al vieţii, elogiul acesta al sihăstriei în care îşi tîrau zilele cei doi pustnici i se părea o aiurare, o neghiobie. Ce era sihăstria ? Un refugiu pentru trîntori şi pentru schilozi, nicidecum pentru oameni ca el. Trebuia să-şi ia tălpăşiţa cît mai repede, înainte ca mintea şi trupul lui să se moleşească de tot. Să fugă...

— Nazari, care se apropiase tiptil, aruncă o privire în ceaslov, peste umărul lui Prohor.

— O, cîtă înţelepciune e aici! — rosti el cu glas tunător. — Priceput-ai oare, fiule, tîlcul ăstor cugetari ?... Cată în cartea aceasta înţelesul cel tăinuit, pleacă

spre ea urechea sufletului tău, căci numai atunci ai să pricepi...

— Se așeză la picioarele lui Prohor, lîngă buturugă, pe cetina scuturată din copaci. Iritat, Prohor pufnea pe nări.

— Nu se lipește de mine credința.

— Nu că nu se lipește, dar sufletul tău nu cunoaște smerenia. „Cînd porți smerenia în suflet, îl ai și pe dumnezeu alături." Așa a grăit sfîntul nostru părinte Serafim.

— Dar ce să mă fac dacă nu cred ?! — spuse Prohor, simțindu-se deodată copleșit de o adîncă amărăciune. — Am venit la voi ca să mă fac alt om, și iată... Parcă... sînt și mai păcătos...

— Roagă-te.

— Nu mă pot ruga! Fac seninul crucii, dar gîndul mi-e numai la muieri...

— Bătrînul se ridică și-i spuse, îmblînzindu-și glasul :

— Nu-ți fie frică de astă deșertăciune a gîndului. în tine mocnește cel viclean, mocnește pizma lui.

— Vorbe, vorbe goale... Toate-s numai baliverne, aiureli! Netot am fost cînd am venit la netoții de voi. — Ca întotdeauna, era grosolan, aprins și vorbea fără ocol. — Dacă vi s-a făcut de sfințenie, apăi trebuia să rămîneți în lume ca să mîntuiți și pe alții. Cînd colo, vă mîntuiți numai pe voi. Am crezut că sînteți deasupra celorlalți oameni, că într-o clipire știți să-i luați omului piatra de pe suflet. Văd acum că sînteți tot atît de săraci cu duhul ca orice om. Sînteți niște bieți viermi...

— Se mai canoni astfel încă două zile. Și deodată, cu totul pe neașteptate și fără nici un fel de legătură cu prezentul, îi răsări în minte trecutul lui îndepărtat. Gîndul la Anfisa, mai viu ca oricînd, puse stăpînire pe el. Oriunde se ducea și orice făcea, chipul ei îl urmărea pretutindeni. Vrînd să se înfrîngă prin trudă istovitoare, munci de unul singur în pădure, scoțînd buturugi din pămînt. într-o zi, auzi un glas strigîndu-1 : „Bună ziua, Prohor!" Simți fiori reci în spate și se întoarse. Printre copaci, învăluită în ceață, îl privea Anfisa. Prohor scoase un strigăt și ceața se împrăștie. O rupse la fugă drept înainte, făcîndu-și drum prin bălți ca un mistreț.

— Vedeniile îl chinuiră trei zile de-a rîndul. Se temea să nu înnebunească. își zicea cu spaimă : „Mi se întunecă mintea". Anfisa se apropia de el în miez de noapte, cu pasul ei viu, pămîntesc, îi potrivea ramurile de la că- pătîi, se așeza alături, drăgăstoasă, caldă, îi vorbea. Trezindu-se din somnu-i greu, Prohor nu-și mai putea aminti însă nimic din ciudatele ei cuvinte.

— Era furios pe el, pe pustnici, pe evlavia lor. Nu se dumirea de loc ce se petrece cu el. Nu putea totuși să plece cu sufletul pustiit, fără să-și fi lepădat acolo povara fărădelegilor ce-1 apăsau... Trebuia să facă ceva. Poate să-i omoare pe pustnici, acești viermi ai pămîntului ?... Dracu știe ce trebuia să facă ! îl durea sufletul, inima-i trezită la viață tînjea după Anfisa. Totul se isprăvise însă ! Ceea ce a fost nu se va mai întoarce... Și apoi, n-avea nici un chef să se înapoieze într-o casă care nu-i mai era dragă, unde era sînge, unde se aflau soția și dușmanii lui. Dar ce putea face în zbuciumul lui ? Nu-și găsise liniștea nici aici... Trebuia să fugă, să fugă în lumea largă, să se ducă în satul Medvedevo, la mormîntul Anfisei ? Ori, dacă sufletul lui n-o să mai poată îndura chinul, să-și pună ștreangul de gît, să se spînzure de o cracă...

— Cu părul lung și fața năpădită de barbă, murdar, zdrențăros, Prohor arăta ca un tîlhar primejdios, ca un vagabond. într-o zi, pe cînd sta de vorbă cu Nazari, nu-1 mai răbdă inima.

— — Plec de la voi. Sînteți niște potlogari. îi făgăduiți omului ce nu aveți. Rămîi cu bine, moșnege ! — strigă el cu deznădejde și, încălecînd, se mistui repede printre copaci, fără să se mai uite înapoi.

—

— două pînă la trei sute de ruble, după numărul orfanilor rămaşi de pe urma victimei.

— Desigur, guvernul proceda astfel prin mijlocirea comisiei nu numai de dragul dreptăţii (căci acest lucru ar fi putut să fie interpretat ca un semn de slăbiciune), dar şi din cauză că ştirea sălbaticei represiuni împotriva muncitorilor se răspândise nu numai în ţară, dar şi în străinătate. Aşadar, gestul acesta era necesar din punct de vedere politic şi a fost făcut.

— Comisia plecase. Pretutindeni domnea o activitate clocotitoare. Conduşi de o mînă nouă, muncitorii depuneau o rîvnă îndoită. Pe vremea lui Prohor, Andrei Andreevici Protasov trăsese din greu la jug. Acum lucra neobosit, întocmai ca o maşină de oţel.

— Nina-îl vedea cam rar şi-i ducea dorul. Parczewski îi tot dădea tîrcoale frumoasei şi bogatei doamne Gro- mova. Deocamdată, însă, filfizonul acesta nu reprezenta pentru Nina absolut nimic. De altfel, era ocupată pînă peste cap. Se ducea adesea la exploatări şi stătea cu plăcere de vorbă cu muncitorii. Felul ei de a fi, sincer şi apropiat, îi însufleţea şi mai mult pe oameni. în sinea lor, se bucurau că patronul dispăruse fără urmă : poate că, spre norocul lor, n-avea să se mai întoarcă.

— Pe Nina o istoveau atîtea griji cîte căzuseră pe capul ei: rolul acesta de stăpînă atotputernică o împovăra cumplit. Verocika fusese lăsată de capul ei, iar grădina — părăsită. Nina nu mai avea timp nici să se roage în linişte lui dumnezeu. Se gîndea adesea ce va fi cînd se va întoarce Prohor şi dacă se va întoarce... Dar dacă...

— în spatele acestui „dacă", simţea întotdeauna ceva înspăimântător, ceva care o făcea să i se strîngă inima. O presimţire apăsătoare îi spunea că Prohor a murit.

— Speriată de aceste presimţiri care o — 371
tulburau adînc, îl invita adesea la ceai pe părintele Alexandr.

— într-o zi, preotul rămase pînă tîrziu la ea. Vorbiră despre felul în care trebuia să se poarte omul, despre rostul vieţii, despre legătura dintre dumnezeu şi om şi dintre oameni, de atitudinea omului faţă de el însuşi.

— Ampla pregătire teologică a preotului făcea din el un interlocutor interesant pentru Nina. Cu părul dat cu pomadă şi pieptănat lins, părintele Alexandr îi spunea că, în sfîrşit, între muncitori se întronaseră pacea şi bunăvoinţa, că în ciuda socialiştilor atei care chemau peste pămîntul patriei furtuna revoluţiei, împărăţia dragostei şi a înţelegerii frăţeşti putea fi instaurată pe pămînt şi pe calea progresului evolutiv.

— Va veni vremea — spuse părintele Alexandr, şi rama de aur a ochelarilor săi scînteia — va veni vremea cînd, după cum zice sfînta scriptură, din paloşe se vor făuri seceri, iar leul se va culca liniştit alături de mioară.

— Asta n-o să se întîmple niciodată — trînti provocator şi sfidător Protasov din pragul uşii. Plin de praf, încălţat cu cizme mari, murdare, răspîndea un miros puternic şi sănătos de transpiraţie. Părea îngrijorat. Să- rutîndu-i mîna Ninei, se scuză pentru ţinuta lui şi spuse :

— Nina Iakovlevna, trebuie neapărat să stau de vorbă cu dumneata între patru ochi.

— Nina îşi arcui întrebător sprâncenele. Părintele Alexandr se ridică.

— Bună seara, Alexandr Kuzmici, la revedere — spuse Protasov strîngînd mîna preotului. — Iartă-mă, te rog, dar avem de vorbit despre treburi. Ceea ce ai spus adineauri este, scuză-mă, o adevărată naivitate. Niciodată nu va veni vremea cînd mioara va putea să se culce fără teamă alături de leu. Profeţii dumitale mint, căci leul o va sfîşia fără doar şi poate pe biata mioară. *Trebuie* s-o sfîşie. Nu poate să n-o facă, căci ar călca o lege a naturii, dreptul celui mai puternic. Acelaşi lucru se petrece şi în societatea omenească...

— Dă-mi voie... Acesta-i doar un simbol, o parabolă... De altfel... nu-mi îngădui să vă răpesc timpul. Vom mai vorbi altă dată despre acest lucru, altă dată — încheie grăbit părintele Alexandr şi plecă încruntat.

— Ce-i cu tine, Andrei ? Eşti... cam ciudat, cam nervos — rosti Nina şi îl sili să se aşeze. — S-a întîm- plat ceva la lucru ?

— Da, şi la lucru... Şi... uite... — Protasov îşi aprinse pipa. — Uite ce e, numai să fii curajoasă ca totdeauna...

— Protasov zăbovea, răvăşindu-şi părul. Nina începu să respire întretăiat, cu buzele întredeschise.

— Am primit o ştire — spuse Protasov, izbutind să se stăpînească — cum că Prohor Petrovici ar fi murit.

— Şedea în fotoliu lîngă lampa aprinsă. Abajurul umbrea partea de sus a feţei sale, lăsîndu-i în lumină doar gura severă şi bărbia energică.

— înoordîndu-şi întreaga voinţă, Nina se silea să-şi păstreze cumpătul, dar bucla castanie de lîngă urechea dreaptă îi tresărea în ritmul bătăilor inimii.

— De unde ai primit o astfel de ştire ? — întrebă ea rece, scrutînd cu atenţie expresia ochilor lui Protasov.

— Acesta îşi lăsă privirile în jos :

— Mi-a trimis un bileţel tehnicianul Matveev care cutreieră taigaua împreună cu un grup de prospectori. Biletul mi-a fost adus de un vînător. Să ţi-l citesc ?

— Nina avu impresia că în; glasul lui suna o nuanţă de bucurie ascunsă şi asta o supără. „Nu, nu se poate. Andrei a fost întotdeauna şi în toate cinstit, leal" — gîndi ea şi, alungind acel gînd, spuse repede :

— Da, da... citeşte, te rog. Sau, mai bine, dă-mi mie biletul.

— „Astăzi am întîlnit un om ciudat, un pustnic — scria tehnicianul Matveev. — Stă într-una, de cinci zile, lîngă mormîntul tovarăşului său, un bătrînel şubred. Din vorbă în vorbă, am aflat că Prohor Petrovici a stat la aceşti doi schimnici timp de trei săptămîni. «Sufletul lui e cătrănit — mi-a spus bătrînul. — Fratele şi cu mine n-am izbutit să-i dăm alinare, să-i deschidem inima. L-a copleşit trufia diavolească.» Plecînd, omul acesta păcătos ne-a spus : «Nu mai pot trăi nici alături de voi, nici în lume. Apoi a plecat. După ce s-a îndepărtat, am auzit două împuşcături. I-am căutat rămăşiţele pămînteşti şi nu le-am găsit. L-o fi sfîşiat vreo fiară»."

— Punînd hîrtia pe masă, Nina lăsă capul în jos şi rămase astfel îndelung, răsucindu-şi batista între degete. Tăcerea ţinu mult timp. Ceasul bătu ora zece.

— Cred că şi această versiune a morţii lui Prohor Petrovici se va dovedi tot atît de neadevărată ca şi po vestea aceea de la Petersburg — rosti într-un tîrziu Protasov. — Multe mai poate spune, din prostie, un bătrîn oarecare. Sînt sigur că inima dumitale nu va suferi.

— Prinzînd de data aceasta în glasul lui o notă cu adevărat falsă, Nina trase de batistă şi colţurile gurii îi tresăriră nervos.

— Spune-mi ceva mai vesel, Andrei.

— Nedumerit, Protasov o privi stăruitor prin lentilele *pince-nez*-ului:

— Ceva vesel ? De ce neapărat vesel ?

— Hai, spune-mi ceva... Te rog...

— Obrajii Ninei erau acum numai pete roşii.

— Fie... Dacă vrei... Aşa, de pildă... — bîigui Protasov încă nedumerit. — De pildă, diaconul Ferapont meştereşte un lanţ pentru el însuşi. Nu glumesc. Aşa i-a dat poruncă Manecika : «Dacă te mai îmbeţi, te pun în lanţ ca pe dulăul Trezorka».

— Foarte nostim. Ha-ha ! — rîse Nina cu glas străin, fără să clipească, ca şi cum nici nu l-ar fi auzit pe Protasov.

— Sau, să-1 luăm, de pildă, pe strălucitorul Parczewski...

— Ajunge cu Parczewski ! — îl întrerupse supărată Nina. — Prea îţi baţi joc de el.

— Nu-mi bat joc, ci-1 preţuiesc la adevărata lui valoare.

— Eşti gelos ?

— Nicidecum. Gelozia mi-e un sentiment necunoscut. Mai cu seamă, cînd e vorba de dumneata.

— Adevărat ?.! Foarte rău. în sfîrşit, Protasov, aş vrea să rămîn singură. La revedere.

— Eşti nervoasă ?

— Da.

— Plecă, mîndră şi dreaptă. Inima ei se strîngea însă dureros, pieptul îi tresălta năvalnic : o trăda răsuflarea.

— Protasov scăpă din mînă *pince-nez*-ul, o petrecu buimac cu privirea şi se retrase. îl jignise. îşi muşca buzele, încruntat, posomorit. Nu socotea oportun să-i arate documentul acuzator pe care-1 păstra asupra lui. Ar fi trebuit totuşi...

— Nina trecu în biroul său cu mobilă tapisată cu piele albastră, în stil englezesc. Lupul se ţinea după ea, dînd din coadă. Se îngrăşase în timpul lipsei lui Prohor. Nina se lăsă în fotoliul adînc şi închise ochii. „De ce-o fi Andrei atît de lipsit de tact ?" — se întreba ea. „De ce vrea să precipite lucrurile ? Ce orbi sînt amîndoi, şi Parczewski şi el ! îl iubesc pe Prohor. Chiar şi văduvă, îi voi rămîne credincioasă pînă la moarte... Dar Prohor trăieşte, trăieşte şi nu-i doresc moartea !"

— Toate crâmpeiele acestea de gînduri care, aşternute pe hîrtie, se înşiruie atît de mult în timp, se perindară într-o clipă prin mintea Ninei. Gîndurile roiau unul după altul : „N-aş putea să mă mărit cu Parczewski, căci ţin mai mult la sufletul omului, decît la înfăţişarea lui. Mi-ar fi însă frică să mă căsătoresc şi cu Protasov, fiindcă îmi este superior ca intelect şi apoi căile noastre se despart (acesta a fost momentul doi de gîndire). îl iubesc pe Andrei {momentul trei), ar trebui să jertfesc totul pentru

el. Dacă ar fi soţul meu, l-aş influenţa. Dacă aş fi nefericită cu el (momentul patru), aş pleca la mănăstire."

— Urmă apoi un fel de bilanţ general (plus-minus) încheiat într-o stare pe jumătate de somn, pe jumătate de veghe : „Am să mă mărit cu Andrei". Şi îndată, fără a deschide ochii, strigă în sinea ei : „N-aveţi voie, n-aveţi voie ! Prohor este al meu !"

— Lupul se apropie şi-işi vîrî botul umed în mîna ei, dar stăpîna lui era acum departe, pierdută în visuri încîlcite.

— ...Deodată se trezi, cu inima bătînd năvalnic : „El e". Suna telefonul. Prohor Petrovici îi telefona de la exploatarea „Novîi". Glasul lui era mîngîietor şi totodată ursuz, îi spuse că are de gînd să înnopteze la exploatare, deşi e istovit de drum. Trebuie să rezolve acolo cîteva chestiuni si să mai ia la rost pe unul şi pe altul. Dimineaţa, însă, vine negreşit. Să aibă grijă sa se facă foc la baie — la cea de aburi, nu la cea din casă — căci trebuie să se spele ca lumea, să se despăducheze... („Cum ai spus ? Să te despăduchezi ? !") Ei bine, da, s-a umplut de păduchi în taiga. Deocamdată, noapte bună...

— Nina rîdea şi plîngea. Doamne ! Ce bine că s-a întors Prohor !

— Dormi dusă pînă dimineaţă. La orele nouă o trezi telefonul.

— Alo ! strigă ea în receptor cu vocea încă somnoroasă.

— Nastia, tu eşti ?

— Nu. Eu sînt, Gromova.

— *Pani* Nina ? ! — exclamă Parczewski cu un glas duios şi în acelaşi timp plin de amărăciune. — Aş vrea să vin la dumneavoastră... Chiar acum, numaidecît...

— Nina abia apucase să se spele, că peste un sfert de oră *ţan* Parczewski se şi înfăţişă, strălucitor în uniforma lui, cu insigna de inginer şi mănuşi albe. Buzele lui pline, date cu alifie, luceau.

— Nina ştia prea bine pentru ce venise la ea atît de dimineaţă. Era cît se poate de veselă. îl aştepta pe Prohor dintr-o clipă într-alta. Ce-ar fi să... în taiga, distracţiile sînt foarte rare. Ce-ar fi să-şi îngăduie un mic spectacol la domiciliu, să joace o farsă, să se amuze pe socoteala acestui Don-Juan de Parczewski într-un rol tragicomic ? Nu crezuse niciodată în sinceritatea sentimentelor lui faţă de ea. Protasov n-avea prea multă stimă pentru el, iar soţul ei — şi mai puţin.

— Aşadar, Nina începu să joace teatru. îl primi pe *pan* Parczewski — care juca şi el teatru — cu toate sehimele de rigoare ale unei inimi îndurerate.

— *Pani* Nina — începu şleahticul cu obişnuitul său cabotinism în glas şi în gesturi, ducîndu-şi la inimă mîinile aristocratice. — Destinul îmi impune pentru a doua oară sinistrul rol de călău al gingaşului dumneavoastră suflet. Ţinînd seamă însă de evlavia, de smerenia dumneavoastră în faţa proniei cereşti...

— Mai pe scurt, Wladyslaw Vikentici...

— Parczewski îşi înteţi jocul ; suspină uşor şi închise

— ochii, apoi, luîndu-şi mîna de la inimă, cu un aer tragic, repezi pumnul în jos :

— Soţul dumneavoastră, Prohor Petrovici... a plecat în împărăţia lui Pluton ! Pe cît se pare, şi-a pus capăt zilelor...

— Ce vorbiţi ? Sînteţi sigur de acest lucru ? — intră cu vioiciune în rol şi Nina. Lipindu-şi de obraz mîinile împreunate, se avîntă spre Parczewski. — Nu-i adevărat, o, nu-i adevărat! V-aţi înţeles cu Protasov...

— Din nefericire, e adevărat. Vin chiar de la Protasov. Mi-a spus pe faţă : „Nu cred că patronul se va mai întoarce vreodată". Vai ! Ce nenorocire... Sînt atît de zguduit... Daţi-mi voie. — Şi, oftînd adînc, după cum se cuvenea, se aşeză în balansoar. Vă rog să nu vă lăsaţi copleşită de durere, să primiţi' cu curaj această lovitură.

— Vă rog... stărui plîngăreţ *pan* Parczewski, desfăşurîndu-şi întregul talent al prefăcătoriei. — Credeţi-mă că pe lumea aceasta există şi oameni care şi-ar da bucuroşi viaţa pentru dumneavoastră. Vă jur că printre aceştia cel dintîi sînt eu ! Aveţi toată viaţa în faţa dumneavoastră... *Pani* Nina, ah, *pani* Nina ! — exclamă el printre lacrimi.

— Tînără şi plină de temperament, Nina abia dacă se mai ţinea să nu izbucnească în rîs. Ca să-şi poată totuşi continua rolul, întoarse capul, tuşi şi se ciupi de două ori, tare, pe furiş.

— Wladyslaw Vikentievici, mi-e foarte greu să vă aud suspinele. Nu ştiu cum să spun, nu îndrăznesc, dar mi se pare că dumneata joci o comedie — te rog să mă scuzi

— că pur şi simplu te prefaci.

— *Pani* Nina ! Vă jur că nu mă prefac !

— Şi dacă, doamne fereşte, as fi văduvă ? Ce[1] ai face ? Mi-ai cere mîna ?

— Vă jur că da !

— Dar vezi, dragul meu Parczewski, că eu...

— Nina rămase pe gînduri. Era minunat de frumoasă în ziua aceea. Admirînd-o, Parczewski simţea că-şi pierde stăpînirea de sine : cabotinismul lui pierea treptat; era gata-gata să se arunce într-un avînt sincer la picioarele acestei femei fermecătoare. Deodată, glasul ei dulce de porumbiţă îi dădu însă o lovitură de moarte, drept în inimă :

— Dacă aş rămîne văduvă, aş împărţi toată averea mea şi a soţului meu în trei părţi egale : una pentru bătrînul Gromov, a doua pentru Verocika, iar a treia pentru o cît mai largă operă de binefacere. Cît despre mine, aş ajunge cerşetoare, sau, mai probabil, învăţătoare...

— Vorbind astfel, nu-şi lua ochii de la vizitatorul său. Din păunul cel falnic, *pan* Parczewski se prefăcu deodată într-o curcă plouată. Părea un cretin veninos, jalnic. In ochi i se citea o deznădejde tîmpă, iar fruntea îi era brăzdată de cute.

— Atunci, cum ar rămîne ? — Nina începu din nou să se ciupească pe furiş, deşi un .zîmbet nestăvilit îi înflorise pe chip. — Probabil că nici nu ţi-ar trece prin gînd să te căsătoreşti cu o biată învăţătoare.

— Mie? Vai de mine, de ce nu... Sînt doar şi eu în stare să cîştig destul de bine... Şi apoi, îl am pe unchiul meu, guvernatorul. Şi, în treacăt fie zis... •— bîi- gui Parczewski, într-o stare apropiată de leşin.

— Dar dacă eu, auzind că am rămas văduvă, ţi-aş spune „Sînt a dumitale cu milioanele mele cu tot", iar între timp soţul meu ar învia ca prin minune ? I s-a mai întîmplat acest lucru şi dumneata, dragul meu Parczewski, o ştii mai bine ca oricine. Da... Ne-am căsători şi deodată, ar apărea soţul meu. Ce te-ai face atunci ?!

— M-aş împuşca ! M-aş împuşca ! — strigă cu glasul înecat de lacrimi *pan* Parczewski şi, sărind în picioare, trase cu urechea. Pe sală se auzeau paşi.

— Coniţă, e gata ceaiul — anunţă jupîneasa Nastia, intrînd în odaie. — A sosit adineauri un gardian călare : cică vine Prohor Petrovici.

— Poftim — îl invită Nina pe Parczewski, pornind spre sufragerie. — Dragă Wladyslaw Vikentievici — îi şopti ea, facînd pe serioasa, dar în sinea ei prăpădin- du-se de rîs. — Te implor să uiţi totul şi să nu te împuşti...

— Păcălit a doua oară, Parczewski îşi aduse aminte cu amărăciune de presupusa moarte a lui Prohor la Petersburg. Nu-i răspunse nimic Ninei. Se gîndi doar sumbru la patronul său : „Ticălosul ! Ce mîrşăvie ! Mi-a făcut-o a doua oară... psia krew !"

— în primele trei zile, Prohor Petrovici fu cît se poate de drăguţ cu toată lumea. Pe Verocika şi pe lup îi copleşea cu mîngîieri. în faţa Ninei îngenunche, sărutîn-du-i mîinile şi implorînd-o să-1 ierte. Nina aproape că nu-1 mai recunoştea, atît de duios, de blînd şi de bun părea acum. Bucurîndu-se cu un colţişor al inimii, în sinea ei se sperie totuşi serios de schimbarea bruscă intervenită în caracterul lui. Căci firile de felul celei a lui Prohor sînt persistente şi dure ca piatra. însemna că în sufletul lui se produsese o mare schimbare, că psihicul lui fusese zdruncinat.

— în cursul acestor trei zile, Prohor părea să se fi rupt cu desăvîrşire de viaţa cotidiană. Petrecea ore întregi în vîrful turnului, cu luneta în mînă. îşi cerceta domeniile cu o naivă nedumerire de copil şi cu un nesaţ de om în toată firea, scufundîndu-şi îndelung privirile înnoite de sihăstrie în undele sure ale fluviului care scălda stînca de la picioarele turnului.

— în ceasurile acelea de meditativă contemplare a celor înfăptuite de el, Prohor se gîndi la multe lucruri. în faţa privirilor sale înnoite, se întindea, fără de margini, lumea întreagă, peste ale cărei zări tulburi răsăreau zilele omului, răsăreau şi asfinţeau iar, mistuindu-se în veşnicie. Uneori arunca o privire spre începutul zilelor sale, spre izvoarele vieţii şi atunci vocea propriei sale conştiinţe bătea ca şi glasul bătrînilor pustnici la uşa inimii lui : „Să trăieşti în aşa fel, încît bolta aceasta a zilelor tale trecătoare să fie tot mai senină, tot mai înaltă".

— Prohor ofta, cîte un smoc de mustaţă ori de barbă căruntă îi pătrundea în gură şi buzele lui se strîmbau într-un zîmbet sardonic. Un dos gol de muiere, obsedant, lăţindu-se tot mai mult, îi astupa deodată toată lumina, toată zarea. Scrîşnind din dinţi, se bătea cu pumnul în piept şi cobora grăbit, tropăind pe trepte.

— în cea de a patra zi se îmbătă turtă la el în turn. îl aduseră acasă şi-1 culcară în birou. Lupul se uită cît se uită la stăpînul său care mugea surd, apoi începu să latre.

— — Măi lupule, măi! — îl dojenea Verocika. — Nu mai tot ocărî aşa. Tăticul a răcit de băutură. Şi eu cînd am răcit acolo, la bunicuţa... şi pe mine m-au dus pe braţe.

— Curînd, Prohor îi ceru Ninei socoteala pentru toate. Nina începu convorbirea cu mare strîngere de inimă. Căutase să amîne în fel şi chip această clipă, care totuşi sosi.

— în biroul din turn se adunaseră contabilul-şef Ilarion Isakovici Kreşcenski, chel şi gros, cu un maldăr de registre (vafa asuda ca un samovar care fierbe în frig şi purta la gît un prosop cu care se ştergea mereu pe faţă şi pe mîini), inginerul Protasov, *mister* Cook, inginerii Abrosimov, Obrazţov şi stăpîna casei. Deşi Nina propusese să vină şi Parczewski, Prohor nu-l chemase. în locul lui era de faţă Inokenti Filatîci Gruzdev, care ofta smerit şi zîmbea, cine ştie de ce, pe sub mustăţi.

— Inginerul Protasov, administratorul-şef al întreprinderilor, prezentă o dare de seamă generală, întocmită cu multă pricepere, dînd o caracterizare foarte precisă, dar neplăcută pentru Prohor, a rînduielilor („sau mai bine zis a neorînduielilor", adăugase referentul) care existaseră înainte de grevă la întreprinderile Gromov. Apoi expuse în linii mari noul mod de organizare înfăptuit în lipsa lui Prohor Petrovici.

— Prezentarea dării de seamă ţinu mai bine de o ora. Prohor şedea în fotoliul lui adînc, nemişcat, posomorit, cu o expresie de nedumerire. închidea din cînd în cînd ochii şi rămînea îndelung astfel, cufundat parcă în somn. în realitate însă, asculta încordat darea de seamă.

— V-aş ruga să-mi prezentaţi o situaţie contabilă a plăţilor făcute muncitorilor *înainte* şi *după* grevă, în decurs de o lună — spuse el.

— Xlarion Isakovici deschise două registre, îşi şterse năduşeala cu prosopul şi începu să socotească cu abacul.

— Darea de seamă prezentată de *mister* Cook cu privire la atelierele mecanice, la cele cinci gatere, la moara cu aburi şi la uzina electrică fu ascultată fără întreruperi. Contabilul raportă :

— Suma plăţilor, făcute aceluiaşi număr de muncitori în decurs de o lună, a crescut de la o sută şaptezeci şi cinci de mii, cît era înainte, la două sute cincizeci de mii.

— Aha ! — exclamă ironic Prohor. — Cu alte cuvinte, muncitorii îmi smulg acum în plus peste un milion de ruble pe an ! Foarte bine...

— închise din nou ochii şi-şi vîrî mîinile în mînecile cămăşii de şantung. Nările îi fremătau.

— Protasov spuse :

— Trebuie să vă comunic, Prohor Petrovici, că în prezent ne străduim din răsputeri să compensăm lipsurile dumneavoastră anterioare în ceea ce priveşte condiţiile de trai ale muncitorilor. Reamenajarea şi clădirea de barăci noi, de băi cu aburi, ca şi a unei spălătorii şi a unei bucătării au fost aprobate de mine, în deviz, la suma de două sute patruzeci şi şapte de mii de ruble-

— Două sute patruzeci şi şapte de mii ? — întrebă cu glas tare Prohor, încruntîndu-se. Semăna acum cu o bufniţă bătrînă. — Construiţi palate ? Pentru muncitori ? Dar ia spune-mi, Protasov, ia spune : de unde ai luat fondurile necesare pentru asemenea opere de binefacere ?

— De la dumneavoastră, fireşte.

— Cum ? Cum ai zis ? ! Din banii mei ? !

— Toată lumea amuţi. Lupul întinse coada drept ca un băţ. Din tavan căzu o buburuză.

— Am investit la acest capitol o sută de mii de ruble din banii mei proprii — rosti Nina calmă.

— Nu sînt banii tăi, ci ai noştri — îi reteză brutal vorba Prohor. — Cît timp eşti soţia mea, nu ai banii tăi proprii...

— Nu te enerva, sînt de acord cu tine — răspunse împăciuitoare Nina, nevrînd să se certe cu soţul ei de faţă cu străinii,

— Sînt convins însă — urmă Protasov ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic — că muncitorii, trăind în condiţii mai bune, vor lucra, şi lucrează de pe acum mai productiv. în acest fel...

— în acest fel, într-un an de zile o să mă aduceţi la sapă de lemn — completă Prohor, întorcîndu-se pieziş spre Protasov şi, cu spatele spre soţia lui, începu să privească demonstrativ pe geam.

— în acest fel — încheie apăsat, dar calm, Protasov — ampla reorganizare a tuturor exploatărilor pe care am întreprins-o în lipsa dumneavoastră, Prohor Petrovici, a înviorat lucrările, astfel încît putem spera, în ultimă instanţă, că chiar dacă ele vor aduce venituri comparativ mai mici decît v-aţi aşteptat, în schimb veţi avea deplina siguranţă că evenimente sîngeroase de felul celor petrecute recent nu se vor mai repeta.

— Pleoapa dreaptă a lui Prohor începu să se zbată, iar părul de la tîmple, înspicat de fire argintii, se zbîrli. La sfîrşitul şedinţei, luîndu-şi rămas bun de la ceilalţi, spuse :

— Vă mulţumesc din inimă, domnilor, pentru corectitudinea cu care aţi muncit în timpul absenţei mele involuntare. — Apăsă înadins cu un ton dramatic pe cuvîntul *involuntare* şi strînse cu căldură mîinile tuturor. — Dumitale, domnule Protasov, îţi mulţumesc de două ori. Nici nu ştiu cum să-ţi arăt recunoştinţa mea pentru preţioasele servicii pe care mi le-ai făcut cu totul dezinteresat. îţi mulţumesc, îţi mulţumesc, Protasov...

— Simţind în glasul lui Prohor Petrovici o ironie răutăcioasă, Andrei Andreevîci roşi ca racul. Se înclină în •tăcere şi ieşi. Avea o stare febrilă şi simţea dureri în regiunea ficatului.

— Soţii Gromov rămaseră singuri.

— Ticălosul ! Nemernicul !... — mormăi Prohor răguşit, cu glas surd, călcînd greoi pe covorul persan. — în loc de două-trei milioane la venituri, parcă văd că voi avea un milion la pierderi... Lucrările luate în antrepriză au fost neglijate... ca şi linia ferată. Să-1 ia dracul !

— Iartă-mă, Prohor, dar nu văd ce vină are Andrei Andreevici. Doar tu i-ai încredinţat...

— Atunci însă eram doborît de tot ! — o întrerupse Prohor, privind-o cu ochi prevestitori de furtună. — Puteam să-mi pierd minţile. Tu nu erai aici... Mă zbăteam singur şi toate mergeau anapoda. în jurul meu n-aveam decît tîmpiţi sau ticăloşi... Nu, n-am să i-o iert asta niciodată lui Protasov.

— Asta e recunoştinţa ta faţă de un om care a muncit fără preget, care n-a închis ochii nopţi în şir ? ! Uită-te numai la el cum arată. E bolnav — spuse Nina, păşind de colo-colo prin odaie, gata-gata să izbucnească în plîns. — Eşti nedrept, lipsit de generozitate ! E urît din partea ta !

— V-aţi înţeles cu toţii să mă scoateţi din sărite. Şi fandositul ăsta de Parczewski care îţi dă tîrcoale toată ziua, bună ziua... Stîu, ştiu... Ştiu tot. V-ar conveni să mor, nu-i aşa ? Ei bine, nu ! — strigă el, izbind cu pumnul în palma cealaltă. N-am să mor ! N-am să mor ! Uite aşa, ca să vă fac în necaz.

— Nina îşi luă repede pelerina şi plecă.

— Noaptea, slugile îl aduseră acasă beat.

— Nina hotărî să-şi schimbe radical tactica faţă de el. Se gîndi să-1 învingă printr-o atitudine afectuoasă.

— într-o zi de sărbătoare, în ceasul cînd asfinţitul e numai aur şi purpură, şedea împreună cu el într-un chioşc drăguţ din care se deschidea o frumoasă privelişte spre malul stîncos al fluviului. Lupul se întinsese la picioarele lor, ascultîndu-le vorbele şi aşteptînd să i se dea de mîncare. Verocika alerga împreună cu dădaca ei pe poteci, prinzînd fluturaşi cu o plasă. Stînd pe mal, guvernanta ei, nemţoaica Matilda Iva- novna, admira nuanţele gingaşe ale asfinţitului.

— Prohor Petrovici n-avea încredere în Nina şi era supărat pe ea. Pînă acum nu-i spusese ce-1 făcuse să fugă în taiga, nu-i suflase nici un cuvînt despre zbuciumul sufletesc prin care trecuse. Soţia lui dorea însă fierbinte să afle totul.

— Dragă Prohor — începu Nina, încolăcindu-şi drăgăstos braţele pe după grumazul vînjos, pişcat din belşug de ţînţari, al soţului său. — Spune-mi ce ai făcut la cei doi pustnici ? Dacă ai şti cît de mult te invidiez !

— N-ai pentru ce... Erau oameni din cei mai obişnuiţi. Trăiau în murdărie şi miroseau îngrozitor... Unul a ucis cîndva un om. Celălalt avea o fire foarte hotă- rîtă şi nu era prost de fel. Şi el o fi făcut de petrecanie cuiva, ori o fi pierdut la cărţi banii statului şi apoi a fugit în taiga.

— Tăgăduieşti întotdeauna calităţile altora. — Ar fi vrut să spună : „iar pe tine te ridici în slăvi". Se stăpîni însă, adăugînd numai : — Nu-i frumos, Prohor.

— Sînt obişnuit să-i stimez pe oamenii de acţiune, pe creatorii de valori.

— Adică pe tine însuţi ? — Şi, zîmbind duios, Nina îşi lipi fruntea frumoasă şi pură de tîmpla lui Prohor. — Cu alte cuvinte, te stimezi numai pe tine. Nu-i aşa ? — repetă ea.

— Desigur, pe mine în primul rînd. Oamenii de rînd sînt pentru mine gunoi, forţă de muncă brută, necesară pentru a înfrumuseţa pămîntul, bineînţeles, sub conducerea noastră. Dacă laşi gloatele fără conducătorii lor luminaţi, oamenii tăi „în care sălăşluieşte domnul" o vor duce numai într-o beţie, se vor umple de păduchi, se vor înjunghia unii pe alţii. îi urăsc pe oamenii aceştia de nimic...

— Ce crud eşti, Prohor ! — Şi braţul Ninei, care-i cuprinsese umerii, lunecă fără voie în jos. — Să nu te superi... dar mă doare să văd în tine un egoist care dispreţuieşte oamenii şi consideră drept ţel suprem al vieţii îmbogăţirea cu orice preţ. Eşti doar soţul meu...

— Ei şi ?... — Prohor se frînse în două de mijloc şi-şi cuprinse genunchii cu braţele, privind în jos. — Demult, foarte demult, un înţelept a scăpat o vorbă : „Scopul scuză mijloacele". Ei bine, aşa zic şi eu.

— Adevărul acesta 1-a rostit un înţelept cu numele de Loyola. El a fost însă un iezuit, iar tu, sper, te consideri creştin ortodox — ripostă Nina cu un suspin amar. — Eu, una, cred că scopul suprem al vieţii omului e să tindă spre o cît mai mare asemănare cu dumnezeu.

— Adică să semeni cu ceva pe care nu-1 cunoaştem şi nu-1 vom cunoaşte niciodată ? — spuse Prohor, îndreptîndu-se de mijloc. Eu nu sînt făcut pentru asta. Muşchii şi sîngele meu cer altceva. Scopul meu este munca. Iar după muncă — petrecerea !

— Petrecerea ? — îl întrebă Nina şi privirile lor se întîlniră : cea a lui Prohor — ironică şi autoritară, cea a Ninei — duioasă şi rugătoare.

— Dacă nu petreci şi nu faci decît să munceşti, te vatămi la rînză.

— Cît de trivial eşti ! Pentru tine nu există nici un fel de idei înălţătoare. Te-ai vîrît în pămînt cu cap cu tot, ca o cîrtiţă. Nu te supăra că-ţi vorbesc aşa !

— Fleacuri, vorbe goale ! Ai trîntit o balivernă şi gata ideea. Inginerul ăsta al tău, cu ideile lui cu tot, este un flecar şi nimic altceva !

— Faţa lui Prohor se schimonosi într-un rînjet. Privirea ochilor săi crunţi o înfiora pe Nina.

— Ideea devine folositoare — spuse el apăsat — numai atunci cînd o traduci în fapte. Zis şi făcut! Iată ideea ! Restul sînt visări deşarte, amăgiri... Eu nu i-am amăgit niciodată pe muncitori cu făgăduieli, pe cînd Protasov al tău îndrugă şi acum cîte-n lună şi-n stele... Pe spinarea mea, desigur... Amîndoi sîntem în slujba aceluiaşi diavol, numai că eu îl slujesc pe faţă, iar dumnealui — sub masca de socialist... Ha ! M-am săturat pînă-n gît de Protasov al tău !

— Vorbind astfel, ridică pumnul încleştat şi-i întoarse Ninei spatele cu o expresie de lehamite.

— De trei zile Prohor Petrovici îşi inspecta de dimineaţă pînă seara exploatările şi întreprinderile. Vedea multe lucruri noi, folositoare, introduse în lipsa lui, vedea pretutindeni muncitorii lucrînd în rînduială şi cu rîvnă. Toate acestea îl mirau, fără însă a-l bucura cîtuşi de puţin. Răsfăţaţi de salariile sporite, oamenii „făcuseră fălci", mîncînd din buzunarul lui. Munceau numai zece ore pe zi în loc de douăsprezece, de sărbători nu-i puteai scoate la lucru nici cu bîta, şi, pe deasupra, ticăloşii de ei locuiau în nişte barăci noi şi bune, ca pentru funcţionari. Ei, drăcia dracului ! Trebuia să-i tragă un perdaf straşnic lui Protasov şi să strîngă iar şurubul. Acum îşi dădea foarte bine seama că acesta era un uzurpator, un om perfid care ţintea să ajungă mare şi tare peste toate, să-l ruineze, ba chiar să-l şteargă din rîndul celor vii şi apoi să se căsătorească cu prostănaca de Nina. Ei bine, nu ! îl va trimite la dracu pe Protasov şi va chema din Liittich un inginer belgian pe care-l cunoaşte. Şi atunci... atunci au să vadă ei, nemernicii !

— Deocamdată trebuia să-şi pună în rînduială nervii, să întrerupă în sezonul de iarnă toate* lucrările pe timp de o lună, să-i alunge la mama dracului pe toţi greviştii ăştia zdrenţăroşi şi să angajeze alte mii de sclavi flăm'îmzi ca să-şi mărească întreprinderile de trei, de cinci ori şi să ajungă stăpîn atotputernic peste întregul ţinut. Cît despre Nina, dacă mai îndrăzneşte să-i pună beţe în roate, trebuie să divorţeze imediat de ea. Adică nu : dacă ar rupe-o prea brusc cu Nina, i-ar scăpa din mînă banii ei. Ar trebui să se gîndească la vreun vicleşug, să facă aşa ca să se descotorosească de Nina, dar banii ei să rămînă investiţi în afacerile lui. Asta ar fi o idee ! Da, da, o idee bună ! Nina Iakovlevna Gro- mova nu va mai fi soţia lui...

— Frămîntat de aceste gînduri, se învenina tot mai mult.

— Ei, cum merge, diavolilor împieliţaţi ? — strigă Prohor, jumătate în glumă, jumătate încruntat, unui grup de muncitori care băteau cu o sonetă cu aburi piloţi pentru un batardou.

— Muncim şi noi ! — îi răspunseră în silă oamenii.

— Sînteţi mulţumiţi de plată, de hrană, de locuinţe ? !

— Prea mulţumiţi... Să trăieşti, jupîne...

— Şi, ca să scape de Prohor, de obişnuitele lui sudălmi — acuşica o să-i înjure de părinţi şi de neamuri — munceau cu şi mai multă rîvnă.

— La exploatarea „Dostan", administratorul cel nou, tînărul inginer Alexandr Ivanovici Obrazţov, îi'raportă lui Prohor Petrovici că atît filonul, cît şi loturile cu nisip aurifer din acel sector erau aproape epuizate, că exploatarea aducea acum un venit relativ mic, fiind cazul ca Prohor să se gîndească la abandonarea ei.

— Aha ! Sigur, asta-i fiindcă inovaţiile voastre costă bani grei. De aceea e şi cîştigul mic ! — ripostă furios Prohor. — Peste două luni exploatarea va da de zece ori mai mult aur decît acum.

— Presupunerea dumneavoastră, Prohor Petrovici — răspunse sfios Obrazţov — nu e verificată nici în teorie, nici în practică..?

— Iar teoriile voastre nu fac decît să-i zăpăcească pe oamenii practici. Cine te-a numit aici ?

— Andrei Andreevici Protasov.

— A, Protasov ? Fă bine, du-te la administraţie şi spune-i lui Protasov al dumitale că este un tîmpit! în locul dumitale, am să pun aici nişte „vraci" de-ai mei care au să te bage în cofă. O să-i arate ei lui Protasov al dumitale cum stăm cu filonul şi cu nisipul...

— Răsuflînd greu şi învîrtindu-şi bastonul, Prohor porni spre trăsura care-l aştepta.

— Prohor Petrovici ! — îl strigă, ajungîndu-l din urmă, inginerul Obrazţov. Chipul lui tînăr era crispat dureros din pricina jignirii nedrepte ce i se adusese. — în lipsa dumneavoastră, am lucrat cu toată rîvna. în acest

timp am descoperit în taiga două zăcăminte de aur care vor întrece în bogăţie exploatarea „Novîi". Am mai descoperit straturi de cărbune la o mică adîn- cime, zăcăminte de grafit şi filoane de calcopirită. Cred că în condiţiile unei valorificări pricepute, aceste zăcăminte ar putea să înzecească valoarea întreprinderilor dumneavoastră...

— Adevărat?

— Da. Veniţi o dată cu mine să vedeţi locurile acelea. — Palid, tremurând de, emoţie, inginerul Obrazţov scoase din buzunar o bucată de aur învelită în hîrtie. — Pepita aceasta cîntăreşte doi funţi şi o optime. Am găsit-o în taiga, pe locurile descoperite de mine. Aş fi putut s-o ascund, dar luaţi-o dumneavoastră, ca cel dintîi dar al meu.

— Prohor Petrovici îl îmbrăţişă cu căldură pe tînărul buimăcit.

— Rămîi aici. Unde locuieşti, măi băiete ? Iartă-mă că te tutuiesc... La cine locuieşti ?

— La familia Sohatîh, Prohor Petrovici — spuse Obrazţov ştergîndu-şi lacrimile. Buzele lui umbrite de o mustăcioară abia răsărită se crispau, iar pistruii mărunţi de pe obraji se vedeau mai bine.

— Ce prostie ! Tîmpitul de Ilia cu balalaica lui fără coarde o să-i împuieze capul. „O-vraam una copeică." Ha-ha-ha ! Bine ai mai ticluit-o !... Asta-i bună ! Ha ! Ascultă-mă, băiete, mută-te la mine. îţi dau două camere în casa cea nouă. Şi, afară de asta — adăugă Prohor cu luciri viclene în ochii micşoraţi, parcă fă- cîndu-şi în gînd nişte socoteli. — Afară de asta, soţia mea e mai ceva decît Havronia Havronievna '...

— ' Joc de cuvinte. Prohor transformă numele de Fevronia in Havronia care în limba rusă populară înseamnă scroafă (n. trad.).

— Obrazţov privea ruşinat în pămînt. Prohor îşi scoase carnetul, scrise pe o- filă : „Să i se ordonanţeze lui Saşa Obrazţov 1.500 ruble speze de instalare", şi-i întinse bileţelul.

— Vizitiul smuci hăţurile şi caii o porniră la trap întins. Aruncînd tînărului o privire prietenoasă, Prohor se şterse la ochi şi-şi suflă nasul. — „Ei, drăcia dracului ! M-am blegit de tot. Parc-aş fi o muiere !... Asta nu-i a bună... Nervii slabi... Calcopirită, cărbune, grafit... O bogăţie ! O adevărată bogăţie ! Dar aurul, aurul ! Zice că ar fi zăcăminte bogate... Bun băiat. Dar dacă m-a minţit cumva, dau poruncă să-1 bată cu biciul... Nu-mi pasă că poartă insigna de inginer. îşi culege toţii dinţii de pe jos... Mare nătărău ! Să-mi dea pepita aceea ! Ce zănatic !"

— La exploatarea „Novîi" treburile mergeau strună. Aici lucra draga montată de curînd. Mecanizarea lucrărilor era pe sfîrşite. Tot ce înainte vreme fusese făcut de mîntuială era acum pe cale de a fi înlocuit cu instalaţii noi, trainice.

— Pentru reutilarea minei s-a cheltuit pînă în prezent o sută şaizeci şi două de mii de ruble — raportă Abrosimov, inginerul care-1 înlocuise pe Ezdakov. — Conform devizului, urmează să mai cheltuim încă vreo două sute de mii.

— Foarte bine, foarte bine... Pentru un patron, este o adevărată plăcere să audă asemenea lucruri frumoase... — răspunse Prohor, bîţîind din cap ca un damblagiu. — Dar Ezdakov unde-i ?

— La închisoare.

— L-a pîrît Protasov ?

— A fost arestat din ordinul răposatului procuror Cernoşvarţ.

— Dar căsoaiele acelea de sus ce mai sînt? Alea douăsprezece înşirate colo.

— Barăci pentru muncitori.

— Prohor se răsuci brusc pe călcîie şi se îndreptă aproape în fugă spre trăsură.

— După discuţia din grădină, Prohor nu vorbi cu Nina timp de o săptămînă. Pînă la urmă însă, izbucni. Aceasta se produse într-o seară, pe cînd îşi luau împreună ceaiul. Porunciseră jupînesei să nu primească pe nimeni. Simţind numaidecît arţagul lui Prohor, Nina Iakovlevna îşi încordă nervii şi se pregăti de bătălie.

— Mi-ai dezorganizat groaznic toate planurile, Nina. Nu-ţi dai seama ce faci. Arunci banii în vînt... Tu...

— N-ai vrea să mă declari şi pe mine nebună şi să mă internezi în ospiciu ? — înfruntă ea vitejeşte pro-

— Ar cam trebui...

— Stăpînindu-se anevoie, Nina îi răspunse blajin :

— Dacă vrei să ştii, tot ce fac, fac din dragoste pentru tine. Da, da şi iar da ! Din nefericire, te mai iubesc încă.

— Dacă e adevărat ce spui, nu mă lovi pe la spate, ca pe urs ! S-ar putea să-ţi răspund cu ură la dragostea ta.

— Samovarul de argint şuiera, bolborosea ca un bătrîn arţăgos. Jignită în sentimentele ei, Nina spuse cu amărăciune, dusă pe gînduri :

— Fireşte, tu eşti în stare să răspunzi cu ură la dragoste. Eşti liber s-o faci.

— Mi-e lehamite de toate fanteziile tale liberale — ridică glasul Prohor. — Nu pot fi de acord cu morala asta a ta îngustă care se aşaz'ă de-a curmezişul planurilor mele măreţe. Miroşi de la o poştă a tămîie. Mi-e silă de toate apucăturile astea. Ai să mă scoţi din sărite ! Pe zi ce trece, văd tot mai mult în tine geniul meu cel rău.

— Eu nu sînt Anfisa.

— Să nu-mi vorbeşti de Anfisa ! Să nu-mi vorbeşti de Anfisa !

— Prohor şi lupul săriră deodată în sus.

— Ascultă-mă, Prohor. Nu te enerva. Stai jos. Tot ce fac, fac din dorinţa de a fi de folos nu mie, ci muncitorilor tăi. Te rog să mă înţelegi bine — ai tăi — şi, fireşte, nu din dragoste pentru ei : muncitorii sînt pentru mine nişte străini, iar tu-mi eşti apropiat. Dar nu vreau ca întreprinderile noastre să ajungă la faliment. Nu vreau să ajung să cerşesc... înţelege-mă !

— Prohor se plimba prin odaie cu mîinile la spate, şuie- rînd în ton cu samovarul. Tulburată, Nina se ridică şi se sprijini cu mîinile de masă. îl urmărea din ochi. Neprimind nici un răspuns, începu şi ea să păşească de colo-colo prin odaie, bocănind nervos cu tocurile. Umblau astfel amîndoi, atît de aproape şi, în acelaşi timp, atît de străini unul de altul, iubindu-se şi urîn- du-se totodată, fierbînd de mînie şi căutînd cu înfrigurare un pretext ca să se împace.

— Prohor, înţelege şi tu odată... că pentru barăci nu cheltuiesc din banii tăi, ci dintr-ai mei.

— Hm ! — exclamă Prohor, oprindu-se scurt în loc.

— Şi o fac nădăjduind că muncitorii tăi or să se simtă mai bine în aceste barăci decît în bordeie, or să-ţi fie recunoscători pentru aceasta şi astfel greva nu se va mai repeta.

— Ha-ha ! Hai, nu mai vorbi prostii ! Hm ! Mi-e şi silă. Eu trebuie să le dau muncitorilor cît mai puţin şi să storc de la ei cît mai mult ca să pot hrăni nu cinci mii de zdrenţăroşi ca acum, ci o sută de mii.

— Ai terminat ?

— Nu încă. Tu trăieşti în plină utopie. N-ai nici un fel de perspective de viitor. Cine oi fi tu ? Parcă ai face parte din „Narodnaia Volia" sau ai fi o vieţuitoare din alte vremuri. Nu-ţi mai lipsesc decît nişte ochelari albaştri, dar las', că-i împrumuţi tu cînd de la popa, cînd de la Protasov.

— Ai terminat? Foarte bine... — rosti Nina şi se aşeză, clocotind de mînie. — M-am obişnuit să nu mă mai supăr pe tine, Prohor. Prea m-ai frămîntat cu mîinile tale aspre. Şi inima, şi întreaga mea fiinţă sînt numai bătături.

— O să aduc lucrurile la fel cum au fost şi înainte. — Pufnind pe nări, Prohor se aşeză lîngă ceas, întors cu spatele spre Nina. — Le reduc zdrenţăroşilor lefurile, le daU să mănînce mortăciuni, iar pe cei nemulţumiţi îi alung împreună cu Protasov al tău cu tot.

— Nu ! Asta nu se va întâmpla — spuse Nina, bătînd cu mîna în masă. — Ai auzit La cea dintîi încercare de a reînvia vechiul coşmar, pornesc împotriva ta ofensiva şi, te previn, o ofensivă foarte serioasă. Am să investesc întregul meu capital...

— Hm ! |

— Da, da... Va fi o luptă pe viaţă şi pe moarte... Voi pune pe o carte totul ! Una din două : ori înving, ori îmi spulber toate planurile. Poate chiar c-o să mă ucizi, cum ai ucis-o... — Nina se opri şi se făcu deodată mică de tot: în ochii bărbatului ei seînteiară două fulgere cumplită. Ea îşi domoli glasul : — De aceea îţi propun : sau te schimbi cu totul, pînă în vîrful degetelor, sau îmi deschid aici, alături de tine, o întreprindere proprie de mare amploare...

— în frunte cu Protasov ?

— Da... în frunte cu Protasov, Obrazţov, Parczewski, Gruzdev...

— Prohor sări în picioare şi începu să se plimbe din, nou prin odaie, răvăşindu-şi părul. Cuta verticală dintre sprîncene i se adînoea tot mai mult.

— Mormăi ceva în barbă> şi se opri în spatele Ninei, care rămăsese aşezată. Era uimit de ameninţările ei şi, spre a nu încorda şi mai mult relaţiile dintre ei, se strădui să-şi îmblînzească glasul :

— Măi, idealisto ! Ai rămas în urma vieţii eu un veac întreg. Eşti un filozof cu chiloţi de dantelă !

— îi sărută mîna, urîndu-i noapte bună, îi netezi cu un gest de duioşie părul şi zîmbi în felul său, oarecum enigmatic.

— Te-ai supărat ? — îl întrebă sfios Nina, cu un zîm-bet supus.

— Nu.

— Atunci, vino la mine. Astăzi eşti al meu.

— Şi se îmbujora toată, trăgîndu-1 după ea.

— Dar ieri cine a fost „al tău" ?! — o ameninţă glumeţ cu degetul Prohor.

— Intrară în iatacul Ninei, cu pereţii albi, imitaţie de fildeş.

— N-am vrut să spun aşa ceva — zise ea zîmbind ruşinată, în timp ce-şi scotea acele din coc. Un val de păr frumos şi moale ca mătasea se revărsă peste umerii ei plinuţi şi albi ca spuma laptelui. — Cuvintele mele : „Astăzi eşti al meu" voiau să spună altceva : „Nu ştiu al cui ai fost ieri, dar ştiu atît: că n-ai fost al meu".

— Prohor rîse şi el, dar rîsul lui era rece. Ca să i-1 curme şi să-i încălzească sufletul, Nina îi sări de gîit.

— Foşnetul rochiei, şoapta mătăsii se înălţară degrabă şi căzură la picioarele lor. Pernele înfoiate erau grămădite una peste alta. Un mănunchi de trandafiri galbeni gîdila nările cu parfumul lor îmbătător. Nina spuse în şoaptă :

— Peste o lună se împlinesc zece ani de cînd locuim aici.

— ■— Da, da. Este un jubileu ! — răspunse Prohor care aţipise. — Ninocika, draga mea... Paste o lună o să locuim în palatul nostru cel nou... şi atunci... sărbătorim în acelaşi timp zece ani de căsătorie şi mutarea în casa nouă.

— Aş vrea ca ziua aceasta să fie o sărbătoare. Ştii de ce ?

— Spune.

— Ziceai doar şi tu : să munceşti şi iar să munceşti, apoi să petreci. Cel puţin petrecerea aceasta să fie bine-meritată, dar şi... civilizată.

— Da, da... Am să fac nişte focuri de artificii să rămîi cu gura căscată ! — spuse printre dinţi Prohor, dar Nina nu simţi în glasul lui nici răutate, nici ironie.

— Chiar în noaptea aceea au ars pînă în temelie două barăci foarte frumoase abia construite de Nina. Parcă înadins, pompierii erau beţi turtă, iar Filka Şkvoren a chefuit trei zile în şir la cîreiumă, cheltuind bani cu nemiluita.

— Nina era deznădăjduită. Ascunz'îndu-şi cu dibăcie bucuria răutăcioasă în ochii săi neliniştiţi, Prohor încerca s-o consoleze : „Dacă au ars, au ars, şi basta... Nu-i mare lucru. Dă-le dracului..." Părintele Alexandr şi Protasov căutau şi ei s-o consoleze. Cît despre inginerul Parczewski, acesta, gudurîndu-se mereu pe lîngă Nina, îi comunică şi o noutate :

— Tocmai vin de la pristav. Mi-a spus că s-au ivit bande de tîlhari în diferite locuri din taiga. în satul Krasnîie Sosnî a fost omorît un morar bogat. Trăsura poştei a fost jefuită pe drumul mare, lîngă podul de peste rîul Ciornaia. în tîrgul Zobastîi s-au înregistrat două cazuri de incendiere. Cred că şi la barăcile noastre focul a fost pus tot de tîlhari... E îngrozitor !

— Desigur, veştile acestea, deşi mult exagerate, conţineau totuşi un grăunte de adevăr : Protasov primise o scrisoare de la Şapoşnikov, din satul Război. Scrisoarea îi fusese adusă de moş Nikita, bătrînul în casa căruia locuia Şapoşnikov şi care însoţise un convoi de căruţe.

— „Dragă tovarăşe, îţi trimit această scrisoare printr-un om de încredere. Ţin să te vestesc că fastul procuror Straşcialov pe care doreai să-1 cunoşti, a plecat acum vreo douăsprezece zile la vînătoare şi a dispărut. Sînt două ipoteze : ori a fugit (dar atunci de ce nu mi-a spus nici un cuvînt ?), ori i-au ieşit înainte cine ştie ce tîlhari şi a fost ucis în schimbul de focuri pe care l-o fi avut cu ei."

— Protasov îi trimise lui Şapoşnikov prin moş Nikita cinci sute de ruble pentru nevoile coloniei de deportaţi.

— Filka Şkvoren trăncănea la cîrciumă :

— M-am întîlnit cu un vechi prieten al meu, Vanka Rajîi, un ocnaş get-beget, un ucigaş, un ticălos cum nu s-a

mai văzut. La Kirensk au fost aduşi din temniţă o sută de ocnaşi ca să descarce un şlep. Într-o zi, s-au vorbit între ei şi noaptea s-au luat la bătaie. Ostaşii de pază s-au zăpăcit şi ocnaşii s-au folosit de învălmăşeală şi au tulit-o... Douăzeci şi doi au izbutit să fugă, opt au fost ucişi... Acuşica Vanka Rajîi munceşte la noi în mină, la săpături. Numai că nu-l cunoaşte nimeni.

— Oamenii nu dădeau crezare balivernelor lui Filka, tot aşa cum nu-l credeau nici pe pristav. Totuşi acesta din urmă făcu oarecare cercetări, iar judecătorul de instrucţie deschise o anchetă cu privire la incendierea barăcilor.

— Prohor Petrovici nu dădea nici o atenţie acestor zvonuri. Pregătea cu multă rîvnă sărbătorirea jubileului. Trimise, în primul rînd la Petersburg şi la Moscova, cîteva telegrame de invitaţie. Parczewski primi sarcina de a redacta o informaţie pentru ziarul „Novoie Vre- mia". Ilia Sohatîh fu trimis pe rîul Bolşoi Potok şi aduse de acolo un nisetru nemaivăzut, cîntărind aproape douăsprezece puduri. *Mister* Cook şi contabilul-şef Kreş-censki lucrau nopţi în şir la diagrame şi grafice din cele mai grăitoare pentru toate ramurile exploatărilor. Obrazţov, Abrosimov şi ceilalţi ingineri şi tehnicieni organizau la toate cele şase caturi ale „Foişorului de veghe" o expoziţie ce înfăţişa realizările din cei zece ani, iar Fedotîci curăţa cele două tunuri, frecîndu-le cu cărămidă pisată.

— De la oraş fuseseră aduşi opt bucătari şi zece chelneri. Ajutat de Ivan, feciorul lui *mister* Cook, Inokenti Filatîci recrutase cîţiva flăcăi mai dezgheţaţi de prin partea locului şi acum îi instruia pentru a servi oaspeţii. Pe lîngă orchestra de amatori existentă, fusese angajată şi o orchestră de dans. Prohor dăduse poruncă să se facă rost de vreo şase carusele şi porunca fusese îndeplinită. Diaconul Ferapont înjgheba un cor de vreo cincizeci de cîntăreţi, iar învăţătorul cel nou, Apolinari Hrestoma- tiev, un bărbat încă în floarea vîrstei, priceput în meserie, dar cam cu darul beţiei, compusese cuvintele şi muzica pentru o cantată.

— Biciuindu-şi nervii cu cocaină şi băutură, Prohor se întrecea în tot felul de născociri şi de aranjamente. în mai multe locuri se ridicau arcuri triumfale şi se instalau panouri luminoase ; în taiga se amenajau poieniţe ninse (cu sare) unde urmau să fie instalate ciumuri cu tunguşi şi cu reni, înhămaţi la sănii.

— Urmau să sosească trei sute de invitaţi din toate colţurile Rusiei. Pentru oaspeţii cei mai simandicoşi se ooman- daseră telegrafic la Petersburg douăzeci şi cinci de medalii de aur, iar pentru domnul guvernator, care făgă-duise să ia parte la solemnitate — un serviciu de ceai din porţelan de Sevres, de la un colecţionar din Moscova.

— Ana Inokentievna refuzase să dea orice ajutor Ninei în pregătirile ei pentru jubileu şi tocmai se ducea să-i explice motivul refuzului său. Zărindu-l însă de departe pe Prohor venind înspre ea, coti demonstrativ într-o ulicioară, fulgerîndu-l pe nemernic de după colţ cu ochi de panteră furioasă.

— — Vacă tîmpită — îşi ziise Prohor văzînd-o că-l ocoleşte. — Parcă eu sînt de vină că s-a măritat eu un dobitoc bătrîn !

— încă nu aflase că tatăl lui, Piotr Danilîci, locuia la cinci kilometri de acolo, în casă proprie. Nina nu găsise încă cu cale să-l informeze despre acest lucru pe temutul ei soţ.

— 4

— Totul mergea bine. Ocupat cu atîtea treburi, Prohor izbutise să-işi înăbuşe gîndurile apăsătoare şi frămîn- tările, aşa că deocamdată se simţea mai bine. Era în perspectivă o mare petrecere, o întîlnire prietenească cu invitaţi de vază, un ospăţ îmbelşugat, o apoteoză a gloriei sale. Dar toate acestea nu reprezentau decît o etapă, un prolog, un scurt popas pe drumul care-l ducea spre ţeluri măreţe. Da, cam în stilul acesta ar trebui să-şi rostească la banchet discursul.

— Apoi tunurile şi clinchetul cupelor vor amuţi, iar reprezentanţii autorităţilor se vor împrăştia ca să nu mai calce în acest colţ uitat de lume cel puţin zece ani. Şi atunci nu-i va mai păsa de nimeni şi nimic. Atunci piară din calea lui toate nălucile şi mofturile muiereşti, de-alde Anfisa, Sinilga şi pustnicii. Ia seama şi tu,

— Protasov, care ai abătut-o pe Nina din calea cea bună, şi tu, Nina, împreună cu prietenii tăi, muncitorii ! La o parte, deschideţi cale liberă capitalului, energiei, făuritorului vieţii! Drepţi ! Faceţi sluj în faţa mea, robilor !

— între timp, respectabilul nisetru plutea ca prin văzduh, beat turtă. Beat era de altfel şi Ilia Sohatîh, care, de urît, cînta cît îl ţinea gura, îndruga vorbe franţuzeşti ţăranilor care-l însoţeau, scuipa într-o parte şi era gata-gata să cadă din şa sub picioarele iepei sale. Iar nisetrul năzdrăvan, .pus alături de Ilia Sohatîh, impresiona parcă şi mai mult prin greutatea, volumul şi tăcerea lui: cu botul bont, mustăcios, în platoşa sa osoasă cu nervuri, dormea liniştit ca în leagăn, într-o pînză de corabie atîrnată de şase căluţi, cîte trei de fiecare parte. Patru ţărani călări, împreună cu al cincilea călăreţ, Ilia, îl însoţeau pe împăratul peştilor la ospăţul împăratului capitalurilor.

— Ilia Sohatîh avea în samare două damigene de rachiu. Bea şi el, dar îi dădea şi nisetrului. Petrecîndu-l la drum, vestitul pescar Safronov îi spusese :

— — Cunoaştem fel şi chip de mijloace pentru a duce peştele unde trebuie fără pic de apă. Fireşte, am fi putut să facem un bazin de cele uriaşe, ca la grădina zoologică. Numai ca atunci n-ar fi putut să ajungă repede la petrecere. Uită-te aici, cîrlionţatule, vezi ce fac? — Safronov muie în spirt două şomoioage de eîlţi şi le vîrî în urechile nisetrului. — Ai priceput ? Adoarme îndată, ca omul la beţie. Peste o zi şi o noapte, cînd s-o dezmetici, o să-înceapă să dea din coadă şi să-şi caşte urechile. Atunci îi dai iar să tragă o duşică, să-i treacă mahmureala şi iar adoarme. A cincea zi să-i dai mai mult. Pînă atunci se învaţă cu băutura, îi prinde gustul. Şi aşa, cu voia celui de sus, o să ajungă şi el, beat criţă la zaiafetul vostru.

— Ilia Petrovici făcea precum i se spusese. Cînd nu mai putea să se ţină în şa, însoţitorii îl culcau pe pînză, alături de nisetru, şi el adormea cu peştele în braţe, de parcă acesta ar fi fost Favronia Sidorovna. Ilia sforăia, iar peştele tăcea.

— în cele din urmă, pregătirile s-au terminat. Adus **cu** bine la destinaţie, nisetrul a fost pus într-un bazin făcut anume pentru el. în apă, s-a dezmeticit repede, a început să dea din coadă şi să înoate. Lumea venea să-l vadă ca pe un monstru marin. Peştele scotea capul din apă, mustăcea, mişca urechile şi se ruga parcă să i se dea măcar un strop de băutură.

— Familia Gromov se mutase în noua casă — un adevărat palat. Durată din lemn, încăpătoare, casa era împărţită în trei apartamente prin pereţii de siguranţă, din cărămidă. Sala cea mai miare, în care unma să aibă loc banchetul, avea o suprafaţă de şaptezeci de stânjeni patraţi, iar pereţii ei erau îmbrăcaţi în lemn de frasin lustruit şi în rădăcină de nuc. Celelalte douăzeci şi cinici de camere aveau parchet cu desene, mobilă şi covoare'; scumpe. Totul era strălucitor, fastuos. Gîinelui-lup i se destinase o cameră specială. Se amenajase, de asemenea, o grădină interioară pentru păsările cîntătoare care puteau să zboare prin ea oarecum în voie.

— Personalul permanent de serviciu fusese simţitor sporit. Apăruseră două juplînese noi, două guvernante, trei feciori, doi portari, apoi fochişti, parchetari, un administrator. Prohor hotărîse să trăiască pe picior mare, ea un adevărat prinţ.

— încetul cu încetul, invitaţii se adunau.

— Spre marea mirare a lui Prohor Petrovici şi spre via dezamăgire a lui *ţan* Parczewski, în urma represiunii dezlănţuite împotriva muncitorilor, fostul guvernator fusese înlocuit. Noul guvernator, generalul Peretreahni- Ostrovski, venise în vizită oficială, dar mai cu seamă în vederea unei inspecţii amănunţite a întreprinderilor. Scurt şi îndesat, era destul de înaintat în vîrstă, dar făcea pe tinerelul. Cu mustaţa cănită, neagră ca pana corbului, părul cărunt, tuns scurt, şi fruntea îngustă, vorbea gros, şi, ca să-i bage în sperieţi pe muritorii de rînd, îşi rotea înfiorător în orbite ochii mari şi spălăciţi. Bonom din fire, era mare amator de anecdote pornografice. Umbla însoţit de Pupkin, şeful său de cabinet, un tînăr deşirat, cu o bărbuţă blondă, despărţită în două printr-o cărare la mijloc. Tînărul era manierat, devotat şefului său, gata oricînd să râdă, afemeiat şi ahtiat după o mîncare bună. Generalul era însoţit şi de servitorul său, Isiidor Kumuşkin, tot atît de vârstnic ca şi stăpiînul lui, cam fudul de ureche şi cam prostănac, dar foarte vrednic şi credincios ca un cîine. Obrajii lui palizi erau împodobiţi cu nişte favoriţi de modă veche, ca pe vremea ţarului Nicolae I.

— Ho-ho-ho !... — râse gros şi răsunător mărunţelul general, ridicîndu-se în vîrful degetelor şi îmbrăţişîn- du-l ca un vechi prieten pe Prohor care se aplecase respectuos în faţa lui. — îmi pare bine de cunoştinţă... îmi pare foarte, foarte bine... Ei, care-i situaţia pe la dumneavoastră, pe aici ? Cum ai zis ? Ho-ho-ho !

— Muncim, excelenţă... Sînt cît se poate de măgulit că aţi binevoit...

— îmi pare bine, foarte bine... Am venit şi pentru jubileu, şi într-un fel de inspecţie... Dar fii pe pace... Sper că totul esite în ordine.

— Puteţi fi încredinţat de acest lucru, domnule general...

— însoţit de Protasov şi de Pupkin, şeful său de cabinet, guvernatorul inspecta toate întreprinderile. Îşi dregea glasul, îşi răsucea mustaţa şi-şi rotea fioros ochii, dar de fapt se uita la toate ca mîţa-n calendar. Ajuns la una din exploatările aurifere, chemă un muncitor bărbos şi-1 întrebă :

— Gine-i în faţa ta ?

— Dumneavoastră, excelenţă — răsptmse muncitorul descoperindu-se.

— Şi cine sînt eu, mă ?

— Un bătrîn general care a binemeritat de la patrie. Un ostaş.

— Şi cîţi ani crezi că am ?

— Să zicem... ca la... fo şaptezeci şi cinci.

— Idiotule ! Poate sînt chiar mai tînăr ca tine — ripostă generalul şi-şi continuă drumul, gemînd. Intorcîndu-se spre Protasov care-1 însoţea îi spuse : — Nimeni

— nu-mi dă mai mult de patruzeci şi nouă de ani. Nici măcar femeile. Ho-ho-ho !

— Din partea femeilor este lesne de înţeles, dar nici eu nu v-aş fi dat şaptezeci şi cinci de ani, excelenţă — răspunse foarte serios Protasov. — Muncitorul şi-a pierdut pur şi simplu capul. S-a zăpăcit.

— Generalul rămase foarte mulţumit atît de răspunsul inginerului, cît şi de organizarea muncii.

— Pupkin avu cu totul altă comportare în timpul acelei inspecţii : se interesa de orice, nota totul în carneţelul său, rîdea cu rost şi fără rost şi făcea cu ochiul fetelor frumoase. Dumirindu-se asupra apucăturilor sale, Prohor dădu dispoziţii să i se facă cunoştinţă cu Steoşenka şi cu Grunia. Codoş urma să fie Ilia Sohatîh.

— Spune-le fetelor să fie[1] cuviincioase, să nu-şi dea în petic — îl dăscălea Prohor.

— Am înţeles, să trăiţi... Pe lîngă asta vreau să vă *propozez,* cum s-ar zice, o distracţiune de vînătoare. Domnul guvernator s-a dovedit un vînător *pasional :* în drum spre fabrica de traverse a binevoit să împuşte cu mîna dumisale două găini şi să rănească un cocoş. Pentru isprava asta i-a dat tuşii Daria un galben şi a binevoit să spună: „Ce-aş mai face o vînătoare în taiga". Pornind de la un *subect menimalistic,* aş îndrăzni a vă *propoza* să *organezăm* o prea *solimnă* vînătoare de urşi. Sublinierea îmi aparţine.

— Ai înnebunit! Să-1 expunem la vreo primejdie ?...

— Nicidecum. Pe Inokenti Filatîci şi pe mine ne-a străfulgerat o idee strălucitoare... Să îmbrăcăm în blana *pirsonală* a unui urs o fiinţă vie omenească, să zicem pe Filka Şkvoren, care şi-a *isprimat cosemţimăntul* său *endevidualistic.*

— Prohor izbucni în rîs.

— Şi dacă-1 nimereşte ?

— Trebuie negreşit să-1 răpună. Lucrurile au să se petreacă astfel : Filka Şkvoren cade jos, scoate un urlet de fiară, bîţîie din *istrimetăţiunile* dinapoi şi-şi dă duhu. *Iscilenţia* sa, domnu *governator,* se repede la el, atinge cu picioru *sobectul* ursului şi pleacă. Filka s-a

— învoit să facă pe ursu pentru douăzeci şi cinci de ruble şi o pereche de cizme noi.

— Totuşi nu înţeleg...

— Vai, ce greu de cap sînteţi dumneavoastră! Încărcăm puşca domnului *governator* cu cartuşi oarbe, fără gloanţuri. Orice *descoţiune* este de prisosinţă.

— Prohor se declară de acord. în ajunul vânătoarei, generalul fu însă victima unui incident tragicomic. Alexandr Alexandrovici Peretreahni-Ostrovski se scula cu noaptea în cap, aşa cum obişnuiesc bătrînii. Pe meleagurile acelea natura era minunată şi plimbările încîntă- toare. După ce îşi lua ceaiul, guvernatorul făcea o mică promenadă, însoţit de servitorul şi de cîinele său. Cu pantaloni de călărie, cu lampasuri roşii late, guvernatorul mergea înainte, urmat la cîţiva paşi de Isidor Kumuşkin.

— Generalul păşea apăsat, ca un ostaş brav ce era, lovind pămîntul cu bastonul şi tuşind scurt, în ritmul paşilor. „Kha ! Kha ! Kha ! Kha !" Imitîndu-şi pesemne stăpînul, cîinele, mic şi pîntecos, hămăia încetişor, tot în ritmul paşilor acestuia : „Ham ! ham ! ham ! ham !"

— Tuşind şi hămăind astfel, străbătură cu bine întinderea din faţa foişorului de foc, presărată cu nisip. Isidor Kumuşkin ducea pe braţ mantaua generalului, cu căptuşeala roşie în sus. Deodată, un ţap uriaş, priponit lîngă foişor ca să nu-i supere pe oaspeţii de vază, dînd cu ochii de roşul căptuşelii, smuci furios de frînghie, o rupse, îl ajunse din urmă pe Isidor Kumuşkin şi-1 izbi cu coarnele în spate, din fugă, atît de aprig, încît acesta căzu la picioarele stăpînului său, lovindu-1 cu călcîiele în şezut.

— Ce-i asta ? ! Ce-i asta ? ! — strigă generalul, dar se prăvăli îndată şi el, doborît de coarnele ţapului. Cei doi bătrîni se tîrau pe brînei, iar ţapul îşi bîţîia coada şi îşi holba ochii, gata să atace din nou. Căţeluşa Gli- quot fugea ca turbată pe uliţă, sărind în sus, înnebunită de spaimă.

— -Tap?

— Ţap, exce... Ajutor ! Aoleu ! — bîigui Kumuşkin şi zbură iarăşi peste capul generalului.

— Hei, săriţi careva ! — strigă guvernatorul ridi- cîndu-se, dar îndată primi o lovitură straşnică în şezut şi zbură ca un delfin peste servitorul său. De atîta încordare a muşchilor, pantalonii întinşi pe picioarele lui groase plesniră.

— Dîndu-se alarma, pompierii se repeziră afară, cu chiverele pe cap şi cu frînghiile în mînă. Ţapul fu prins. Generalul se ridică, îşi scutură hainele, luă mantaua pe umeri şi se gîndi să le tragă o săpuneală pompierilor şi să-1 împuşte cu mîna lui. Pînă la urmă însă se îndepărtă fără să spună o vorbă. în urma lui şchiopăta servitorul, iar după acesta venea căţeluşa eu limba scoasă.

— „Kha-ham ! Kha-ham ! Kha !" — se auzi încă o vreme în depărtare.

— Coborînd spre rîu, generalul, care se cam schimbase la faţă, se îmbujora din nou şi începu să rîdă în hohote :

— Ca să vezi ! Ha-ha-ha ! Ce o să mai rîdă Sophie a mea cînd ne-om întoarce la oraş. Să ştii însă că eu îi povestesc cel dintîi...

— Am înţeles, excelenţă...

— în vremea aceasta, oaspeţii soseau de pretutindeni grupuri-grupuri. Unii veneau din centrul judeţean, alţii din cel gubernial ori din aşezările vecine. Nori de praf se ridicau pe drum de sub copitele cailor înhă- maţi cîte doi-trei la o trăsură sau de sub cele ale unor modeşti căluţi de călărie. Sosiră cu nevestele ispravnicul, patru negustori, doi pristavi, trei brigadieri silvici, doi medici şi doi preoţi, toţi de la centrul judeţean. De la centrul gubernial, împreună cu fruntaşii funcţionă- rimii şi negustorimii, în locul episcopului invitat la jubileu, sosi arhimandritul Dionisi, un bărbat între două vîrste, dolofan şi vesel. Acest om privea preoţia ca o carieră bănoasă. Printre oaspeţi se mai aflau şi trei negustori siberieni dintre cei mai de vază. Părinţii a doi dintre ei fuseseră pe vremuri tîlhari de drumul mare, iar al treilea, un bătrîn căpăţînos, decorat cu o medalie de aur pentru cine ştie ce merite, fusese el însuşi în tinereţe tîlhar sadea. Pe frunte, lîngă tîmplă, avea o cicatrice rămasă de la o lovitură de măciucă. Din Moscova sosiseră doi negustori vestiţi — Povtorov şi Strahecv, iar din Petersburg — doi creditori cu greutate ai lui Prohor Petrovici. Amîndoi făceau parte din grupul de oameni de afaceri din capitală, pe care Inokenti Filatîci, afaceristul din taiga, îi îmbrobodise atît de bine la Petersburg. Unul din ei era negustorul Reabinin, uscat ca o seîndură, cu bărbuţă neagră, îngustă, cel care prezidase „neuitata consfătuire". Al doilea era Semion Parfenîci Saharov, bătrînul bărbos, scos parcă din filele Vechiului Testament, cel ce zbierase la aceeaşi consfătuire : „Şi dumneata şi Gromov sînteţi nişte potlogari, nişte ticăloşi !" Salutîndu-1 pe Prohor Petrovici, amîndoi îi spuseră :

— Ştiu că ne-ai făcut-o atunci, prietene !

— Vă rog să mă iertaţi cu generozitate — răspunse Prohor, zîmbind pe sub mustaţă. — Atunci, după incendiu,

pare-se că-mi pierdusem minţile...

— Pare-se că ţi-ai pierdut minţile, pare-se... după incendiu — spuse zîmbind şi apăsînd pe cuvîntul „pare-se" negustorul Reabinin cel vioi şi cult.

— Ne-am ars straşnic cu acest „pare-se" — completă mătăhălosul Saharov, ameninţîndu-l eu degetul, pe care scînteia un ditamai briliant.

— Iată şi articolul. L-am adus ! — adăugă rîzînd Reabinin şi scoase din buzunar o tăietură de ziar. — Peste tot scrie numai „oarecum" şi „pare-se"... „Pare-se că ar fi ars." „Pare-se că s-ar fi ruinat." Iar tîmpiţii de noi am luat-o de bună. Ha-ha-ha ! Ei, nu face nimic... Ne scoatem noi pîrleala...

— Ne-o scoatem... Să nu-mi spui pe nume dacă nu ne-o scoatem.

— Ne-o scoatem noi!

— Ameninţarea aceea rostită ca în glumă nu-i prea plăcu lui Prohor. „Te pomeneşti c-au pus ceva la cale, diavolii ! Dar să nu creadă c-au să-mi smulgă ceva... Mai curînd am să le smulg eu lor de zece ori pe atît. Am să le iau şi pielea de pe ei."

— Guvernatorul se afla pentru întîia oară în taiga. După ce i se spuse că la vînătoarea de urşi va fi păzit de cei mai straşnici vînători din partea locului şi, deci, nu-1 ameninţă nici o primejdie, prinse curaj şi primi cu entuziasm propunerea. Isidor Kumuşkin încercă să-1 sperie :

— Escelenţă... povestea cu ţapul e rău prevestitoare... e rău prevestitoare. Vă rog frumos să nu vă duceţi la vînătoare, că puteţi să păţiţi ceva... Generalul însă îi curmă vorba :

— Ia nu te mai tîngui atîta, bătrîne. N-ai văzut c-am nimerit găina drept în coadă ?

— Dar vedeţi, escelenţă, că ţapul v-a nimerit şi mai bine pe dumneavoastră. Acum mai vreţi să vă duceţi şi după urşi. Apăi cu moş Martin nu-i de joacă... El nu e nici ţap, nici găină. Cînd v-o strînge odată în braţe, vă şi daţi duhu !

— Fleacuri ! O să am alături de mine oameni de pază, vînători.

— —• Cum credeţi — rosti Isidor cu îndoială, ţuguin- du-şi buzele. — Numai că eu nu vă las singur. Dacă-i vorba să murim, apăi să murim împreună, escelenţă. V-aş sfătui să vă împărtăşiţi înainte de vînătoare. Ferească dumnezeu ! Mare coraj aveţi ! Păcat că nu-i aici *madmazele* Sophie a dumneavoastră să vă vadă !

— Ho-ho-ho... îmi închipui ce-ar zice *mamzela* mea : Ce spui, bătrîne, îţi place ?

— Nici că să *ezistă* cevaşilea mai fain pe lumea asta, escelenţă... — răspunse Isidor Kumuşkin, înehizînd ochii ca un motan şi lingîndu-se pe buze. — Numai mînuşiţele dumneaei cîte parale fac !

— Mînuşiţele ca mînuşiţele ! Să-i vezi picioruşele...

— Ei, asta-i... — protestă Isidor, clătinînd cu amărăciune din capu-i pleşuv şi faţa i se strînse toată într-un păienjeniş de creţuri mucalite. — Asta puteţi s-o faceţi dumneavoastră, la anii dumneavoastră tinerei...

— Ai dreptate... — încuviinţă generalul ridicîndu-şi umerii, ducînd. ţanţoş un picior înainte şi răsucindu-şi mustaţa neagră ca pana corbului. — Eu sînt încă în floarea vîrstei. Ho-ho ! Mi-ai cîrpit pantalonii ?

— în sfârşit porniră în taiga cu tot alaiul. împreună cu Ilia Sohatîh venea încetişor într-o trăsurică şi Isidor Kumuşkin, care avusese grijă să se împărtăşească. Conversa cu Ilia pe teme religioase şi cînta psalmi ca în pragul morţii. Ilia Sohatîh îl speria înadins povestin- du-i tot felul de drăcovenii despre urşi. Isidor ofta şi-şi făcea semnul crucii.

— Şi în docarul generalului se sporovăia. Alături de el şedea inginerul Parczewski, iar în faţă — pristavul. Acesta nu mai ştia cum să se mai gudure pe lîngă guvernator : îi scutura toate firicelele de praf de pe veston, iar la hopuri îl sprijinea de braţ şi striga la vizitiu : „Mai binişor, mă ! Nu ştii pe cine duci ? !"

— Am avut pe vremuri o căţea, o copoaică, excelenţă — povestea pristavul, fără să zâmbească, cu o- figură gravă, vrednică de crezare. — O chema Dunka. Să vedeţi ce a făcut într-o zi căţeaua aceasta. Pliimbîn- du-mă o dată împreună cu ea, am ascuns într-o tufă portofelul cu mărunţiş, iar după ce am făcut vreun kilometrii, am trimis căţeaua înapoi să mi-1 caute. Şi să vedeţi : a venit peste vreo douăzeci de minute cu un portofel străin, în care se aflau o sută de ruble.

— Ho-ho-ho ! — rîdea generalul de vuia taigaua.

— Da. Şi în urma ei alerga într-un suflet un om despuiat, fluturîndu-şi izmenele în aer. Să vedeţi ce a fost: Văzând că nu găseşte portofelul meu, afurisita de Dunka 1-a şterpelit pe al omului aceluia care se scălda...

— Ho-ho-ho! Adevărat?

— Cum vă văd şi mă vedeţi — adeveri pristavul fără să clipească şi obrajii lui puhavi tresăltară.

— Fratele meu a avut o dată un câine, un Saint-Bernard care rostea cuvinte articulate — âncepu Parczewski, punîndu-işi mîinile ân şolduri. — Vă puteţi închipui : un câine care se uită la lună, rânjeşte ca oriice câine şi rosteşte ou glas gros : „Lu-nă".

— Ei, asta-i bună...

— Pe onoarea mea, domnule general, credeţi-mă !

— Parczewski era foarte degajat: jucase cărţi toată

— noaptea cu nişte negustori putrezi de bogaţi, proprietari de exploatări aurifere, şi cîştigase aproape patru mii de ruble.

— Poate c-or fi pe lumea asta şi asemenea minuni, — se pronunţă concesiv pristavul tuşind în mustaţă şi-1 sprijini grijuliu de cot pe guvernator ia o hîrtoapă, gîndindu-se ce minciună şi mai gogonată decît a lui Parczewski ar putea să scornească.

— In vremea asta, Filka Şkvoren, îneotoşmănat într-o blană de urs, şedea plictisit lîngă bîrlog, asuda cumplit, înjura de mama focului şi, din timp

în timp, vîra sticla în gura rînjită a ursului ca să-şi mai ude oleacă gîtle- jul argăsit. La vreo cinci stînjeni de acolo, în desişul pădurii, zăcea leşul roşcat al unui urs uriaş împuşcat în ajun.

— Vine ! — strigă din vîrful unui copac înalt băieţandrul pus acolo la pîndă.

— Inokenti Filatîci alergă într-un suflet spre Filka Şkvoren :

— Intră în bîrlog, drăguţă ! Vine !

— Filka goli în grabă sticla de rachiu şi se vîrî în scorbura de la rădăcina uriaşă a unui brad bătrîn. Inokenti Filatîci astupă gura bîrlogului cu uscături şi alergă înaintea trăsurilor.

— Ho-ho-ho ! — zi aşa... Unde mi-e puşca ?

— Escelenţă, tătucule ! Rămâneţi cu bine... — începu să se tînguie Isidor Kumuşkin, pe care Ilia Petrovici Sohatîh îl băgase de-a binelea în sperieţi, şi se aruncă la picioarele generalului. — Iertaţi-mă, păcătosul de mine...

— Şi-1 podidiră lacrimile.

— Nu ţi-e ruşine, bătrîne ? Capul sus... Fii bărbat !... Curaj !

— Of-of !... Vorba ceea : coraj, găină... că te tai — bîigui servitorul, cu ochii înceţoşaţi de lacrimi.

— Inokenti Filatîci întinse îndatoritor generalului arma de vînătoare belgiană a lui Prohor, cu două ţevi ghintuite, încărcată cu cartuşe oarbe. Secretul acesta îl cunoşteau numai Prohor, Ilia Sohatîh, Inokenti Filatîci şi... „ursul''. De altfel, în ajun, Filka se îmbătase şi, afumat, îl cam luase gura pe dinainte :

— Mîine o să tragă în mine gobernatoru... Chiar drăguţul de el...

— Ce tot îndrugi ? Pentru ce ?

— Pentru douşcinci de ruble...

— Generalul înaintă fără teamă, oprindu-se pe numărul unu, la vreo douăzeci de stînjeni de bîrlogul ursului, în spatele lui, spre dreapta şi spre stînga, luară poziţie doi vînători bătrîni vînjoşi, cărora Inokenti Filatîci le spusese încă de cu seară : „Nu care cumva să trageţi. Ursul trebuie să fie împuşcat de guvernator, cu mîna lui."

— Credeţi că este în bîrlog ? — întrebă tulburat generalul.

— Fără îndoială, excelenţă ! — raportă pristavul cu mîna la cozoroc.

— Vînători, pot conta pe voi ? — întrebă guvernatorul întorcîndu-se spre cei doi, făcînd pe curajosul holbîndu-şi fioros ochii.

— Nu vă .fie teamă, boierule — îi răspunseră aceştia molcom. Fiţi liniştit.

— Nu mi-e teamă cîtuşi de puţin. Am împuşcat cu mîna mea o panteră în Africa — minţi generalul, vorbind tare dinadins ca să-1 audă toată lumea.

— Vînătorii ştiau foarte bine că vara nici pomeneală să şadă un urs în bîrlog şi că nici nu existau astfel de bîrloguri la marginea pădurii. Bănuiau că generalului i se juca o festă şi, zîmbind pe sub mustaţă, se prefăceau şi ei tulburaţi, arătîndu-se gata să înfrunte pentru el primejdia de moarte. Grijuliu, Inokenti Filatîci tuşi cu tîlc de departe şi-i ameninţă cu pumnul.

— încredinţîndu-şi viaţa în mîinile domnului şi ştiind că acum nu mai era chip să dea îndărăt, generalul se uită cu luare-aminte în dreapta şi în stînga, cercetînd parcă împrejurimile ca să vadă încotro s-o apuce la nevoie.

— înapoia sa, la vreo patruzeci de paşi, se aflau gardieni călări, înarmaţi, un pîlc de hăitaşi, pristavul şi, în sfîr- şit, credinciosul servitor Isidor Kumuşkin, care, de spaimă, părea că dăduse în mintea copiilor.

— Scoateţi ursul afară — porunci generalul cu glas scăzut şi ridică cocoşul la ambele ţevi ale armei.

— începeţi! — strigă voios către gardieni Inokenti Filatîci.

— Aceştia începură să zbiere din răsputeri : „Hei, hei, hei!..."

— Stai ! — comandă Inokenti Filatîci.

— Se aşternu o linişte adînoă. *Pan* Parczewski, prudent, încălecă pe un cal.

— Din bîrlog răbufni un răget surd de urs. Isidor Kumuşkin închise ochii şi-şi astupă urechile ca să nu audă detunăturile armelor. Izbucni încă un răget al ursului, înspăimântător de tare. De emoţie, ochii generalului se umeziră : „Sfinte dumnezeule — îşi zise el. — Mi-a venit sfîrşitul !" Nu era însă timp de pierdut: Răgînd ca douăzeci de fiare, Filka Şkvoren ieşi din bîrlog cu blana de urs pe el, apoi se ridică brusc pe picioarele dinapoi şi, cu labele dinainte ridicate, făcu trei paşi spre general. Acesta îşi descărcă arma : „Pac ! Pac !" Ursul scoase un răget şi mai asurzitor, făcînd încă un pas înainte. Generalul zvîrli puşca cît colo şi o rupse la fugă iepureşte, mai-mai să-1 doboare pe vî- nătorul de lîngă el.

— A căzut! A căzut! — strigară toţi cei din jur. — A căzut!

— A căzut ? — întrebă răguşit generalul Pere- treahni-Ostrovski. — Straşnică lovitură ! L-am răpus de la primul glonte. Celălalt l-am tras aşa, într-o doară... în aer.

— Foarte frumos, cu adevărat foarte frumos, exce-lenţă ! — îl tămîie pristavul. Se bătea cu mîinile peste coapse, obrajii îi tresăltau, iar umerii îi zvîcneau, izbuti totuşi să şi salute cu mîna la cozoroc.

— N-am mai văzut asemenea ţintaş, excelenţă, — continuă el să se extazieze.

— Aţi împuşcat fiara ? — întrebă tremurînd Isidor Kumuşkin, făcîndu-şi loc cu chiu, cu vai prin grupul de oameni care-1 înconjurase pe general.

— L-am împuşcat, bătrîne. — Eu l-am împuşcat!

— Slavă ţie, doamne ! — se închină Isidor şi de sub braţul lui căzu o pereche de izmene de schimb, anume pregătite pentru general.

— Ho-ho ! Ce-i asta ? — izbucni în hohote de rîs generalul, înviorat, ameninţîndu-1 în glumă cu degetul gros. Fîstîcit, Isidor privea în jos.

— Picioarele dinapoi ale ursului zvîcneau încă. Apoi se linişti. Leşul lui fu înconjurat de şase inşi în frunte cu guvernatorul.

— Aşadar, s-a zis cu tine ? Ha-ha-ha !...

— în clipa aceea pristavul, care se apropiase şi el, ne- ştiind cum să se dea mai bine pe lîngă general, strigă deodată: „Parcă mai mişcă, ticălosul", şi trase cu re-volverul în urs.

— Ajutor ! M-a omorît!... — zbieră „ursul" şi se ridică întocmai ca un om, în capul oaselor. Potlogarilor, tîlharilor !... Şi guvernatorul vostru e un potlogar...

— Toţi cei de faţă îl priveau uluiţi : cel dintîi o luă la fugă, îndoind picioarele din genunchi," pîntecosul pris- tav, urmat de încă unul, apoi de Parczewski, iar la urmă de tot de general. Acesta, părăsit de toţi, alerga cu ochii holbaţi şi gîfîia din greu.

— Vedeţi, excelenţă — spuse Parczewski oprindu-se.

— Nu m-aţi crezut cînd vă povesteam de cîinele acela care rostea cuvîntul „lună"...

— Ia mai lasă-mă cu luna dumitale tîmpită ! Uff ! Am obosit... Dar de ce nu-1 împuşcă ?

— Excelenţă ! — raportă ureadnikul, ajungîndu-1 în galop. în sinea lui rîdea, dar părea serios la înfăţişare.

— Ursul a murit... Li s-a părut tuturor că e viu, exce-lenţă... Fotograful vă aşteaptă lîngă leşul lui.

— Care va să zică, eu am împuşcat ursul ?

— Sigur că dumneavoastră, excelenţă.

— Ptiu, drace ! Nu mai înţeleg nimic. Isidor ! Unde eşti, Isidor ? Domnilor, întoarceţi-vă la urs. Vin şi eu îndată. Şi generalul se îndepărtă împreună cu Isidor, care tremura ca varga, spre un tufiş des, călcînd cam şovăielnic, ceea ce dădea de bănuit anumite lucruri.

— Între timp, Filka Şkvoren fusese scos din pielea ursului şi urcat în docarul lui Inokenti Filatîci. Pristavul, căruia vînătorii nu avuseseră prevederea să-i destăinuie secretul, îl rănise pe Şkvoren la picior, nimerind în carne moale.

— înţelegi, mă temeam că m-a lovit în inimă — spunea Filka Şkvoren cu mîinile în şold, făcînd pe gro-zavul. — Acuşica vă iau pe puţin un sutar.

— Nu te mai văicări, că-ţi dăm — răspunse Inokenti Filatîci, dînd bici calului şi rîzînd încetişor în barba lui argintie.

— Acum aflaseră cu toţii, bineînţeles în afară de general şi de Isidor, povestea cu ursul. Oamenii chicoteau în palmă, făcîndu-şi cu ochiul şi ameninţînd cu degetul.

— Sst... Vine...

— Amuţiră.

— Guvernatorul poză în faţa fotografului întocmai ca Prjevalski, vestitul explorator. Punînd piciorul pe grumazul bătrînului urs împuşcat în ajun, generalul îşi duse semeţ mîna stîngă în şold, ţinîndu-şi puşca în dreapta întinsă.

— Sînt nedumerit, domnilor, — spuse el, uitîndu-se la toţi de sub uriaşul cozoroc al chipiului. — Ce s-a întîmplat ?

— *Iscilenţă* — se repezi înainte Ilia Sohatîh, scoţîn-du-şi pălăria. — Dac-ar fi să *judicăm* pornind de la faptul *tioremei,* n-a fost, de bună seamă, altceva decît un vînzător ambulant de spirt care tocmai trecea pe aici şi s-a mai şi nimerit să fie *vintirloc.* Orice *descu- ţiune* este de *prisosinţa.*

— Dar tu cine mai eşti, mă ?

— Mă prezant: comersantul Ilia Petrovici Sohatîh, iscilenţă.

— Aha... Hm... Şi cum a fost ?

— încurcîndu-se şi bîlbîindu-se de frică, Ilia Petrovici explică în termeni radicali cum că fiinţa care grăise omeneşte nu fusese altcineva decît un vînzător de

spirt, un ins obraznic pe care-1 cunoştea toată taigaua, că din păcate nu izbutiseră să-1 prindă fiindcă fugiseră cu toţii de frica ursului împuşcat ca urmare a „optecei auzului" şi „axioamei vederii".

— Aha ! Mersi de explicaţie — îi mulţumi guvernatorul, zîmbind ostenit.

— Prohor Petrovici nu luase parte la vînătoare, deoarece îl durea capul. Gîndurile lui se învălmăşeau, frămîn- tarea din suflet i se înteţea. Rămas acasă, avu o surpriză mai mult decît neplăcută.

— Puţin înainte de masă, în timp ce şedea, obosit, în biroul lui din turn, se pomeni pe neaşteptate cu porucicul în retragere Priperentiev.

— Vă rog să mă iertaţi, Prohor Petrovici... Preţuind însă nespus poziţia pe care o aveţi în lumea industrială, am ţinut să vă prezint personal felicitările mele... deşi, din păcate, nu am fost invitat...

— Scuzaţi, domnule porucic...

— Pardon, fost porucic... Arkadi Arkadici Priperentiev, dacă vă mai amintiţi.

— A fost, desigur, o scăpare a administraţiei... Arkadi Arkadici... Trebuia să vi se trimită o invitaţie, pe cît îmi aduc aminte.

— „Ia uite, ticălosul, escrocul, puşlamaua ! — clocotea tot mai aprins Prohor. — Pe tine ar fi trebuit să te trimit la vînătoarea de urşi, să te las pradă lupilor, pe tine, trişorule !"

— Ce mai face fosta mea exploatare ?

— Bine, mulţumesc... Lucrăm mereu.

— Foarte bine. Perfect. Mă bucură.

— Prohor îl examina cu un dispreţ făţiş. Ce mutră respingătoare. Botul lui parcă era al unui somn ! în ochi i se citeau obrăznicia, neruşinarea. Ca şi odinioară avea urechi clăpăuge, iar faţa lui era stacojie şi buhăită.

— Chel, cu obrajii roşii, purta o haină croită ruseşte ca un caftan, din postav verde-închis.

— Pe negustorul Altînov din Petersburg îl cunoaşteţi ? — întrebă Prohor Petrovici tăios, aspru. Buzele îi zvîcneau.

— Altînov ?

— Da.

— Hm. îl cunosc, cum de nu. Şi el e acţionar la o societate de exploatare auriferă.

— Ce societate ?

— Deocamdată e un secret...

— „Ce palme o să-i trag ticălosului ăsta mîine. Mă îm- băt la banchet şi-i trag o bătaie să mă ţină minte" — îşi zise în gînd Prohor.

— Nu ştiu unde aş putea să,înnoptez — spuse Priperentiev cu un zîmbet mieros, rînjindu-şi botul de peşte. — Am doar valiza.

— încearcă şi dumneata la cineva — îi răspunse grosolan Prohor şi se ridică, dîndu-i să înţeleagă că întrevederea s-a sfîrşit. — Din păcate, toată casa mea e ocupată de invitaţi.

— Hm... Să am iertare... Aşa... — îngăimă Priperentiev, punîndu-şi pe capul pleşuv şapca cu panglică roşie, cum purtau nobilii. Apoi spuse rece : La revedere şi ieşi pufnind mînios. îndepărtîndu-se, gîndea : „Lasă că ţi-o fac eu mîine. N-ai mîncat destulă bătaie !"

— Prohor privea cu ură spatele lat al vizitatorului şi panglica roşie ca sîngele de la şapca lui de nobil. După ce uşa se trînti zgomotos în urma sa, spuse în gol, cu o voce mohorîtă, frîntă :

— Blestemaţii ! Toţi mă duşmănesc, toţi pînă la ultimul. începînd cu Nina... Parcă s-ar fi vorbit între ei. Vor să mă scoată din minţi.

— îşi pierduse echilibrul sufletesc. Gîfîind şi mutînd maşinal de colo-colo obiectele de pe masă, se uita spe- rios împrejur, întocmai ca un copil rămas singur într-o odaie întunecoasă. în mintea lui, rotiţele mecanismului deranjat al gîndirii sale scîrţîiau. „Mîine, mîine... — treceau prin creierul lui frînturi de gînduri. — Mîine am să-i îngenunchez pe toţi, am să-i fac pe toţi una cu pămîntul. Da, da. Trebuie neapărat să-i pun cu botul pe labe. Parcă ar fi cine ştie cine : un general oarecare, nişte proprietari de mine, o societate anonimă, nişte negustoraşi. Ha-ha! Mare scofală!... Spanac ! Să-1 luăm, de pildă, pe bărbosul de Saharov, milionarul. Nu se pricepe decît să facă clopote la mănăstiri. Taiea-său, un rascolnic, un starover, i-a lăsat şase milioane bani peşin. Eu am început de unul singur, cu un gologan de aramă în pungă. Păi toţi ăştia, cu generalul lor cu tot nu fac nici două parale pe lîngă mine. Am să le dau mîine pe şezut cu icre tescuite şi o să-i pun să se lingă, unul pe altul, moftangiii !... Dar ia stai ! De ce i-oi fi chemat eu la sărbătorirea asta ? Ce prostie, vai, ce prostie !... Nu, nu... Totul se va petrece cum se cuvine, ca la o casă mare. Doamne, ce o fi cu mine ?"

— îşi trecu palma rece peste frunte şi cu teamă în ochii tulburi trase cu urechea la cele ce se

petreceau în el. în ultimul timp, nu mai îndrăznea să se lase pradă gîn- durilor şi totuşi nu putea să nu gîndească.

— „Toţi cred că am înnebunit. Da, la o adică, cine crede aşa ceva ? Nina şi Protasov. Ce idioţi, ce tîmpiţi sînt! Păi chiar nebun să fiu, şi tot sînt mai deştept ca ei de o mie de ori."

— Vlăguit, se apropie de oglindă şi se privi lung cu luare-aminte. Căutătura rătăcită a ochilor lui se aţintea în gol, cu licăriri ce vădeau dezechilibrul lăuntric. El însă nu-şi putea da seama de asta.

— 6

— Trei lovituri de tun dădură de veste că în aşezarea Gromovo începuseră festivităţile jubileului.

— în accentele fanfarei de amatori, Prohor Gromov primea la „Casa poporului" numeroase delegaţii din partea funcţionarilor, a diferitelor uzine şi secţii, precum şi pe muncitorii veniţi din proprie iniţiativă, fără să fi fost trimişi de tovarăşii lor de muncă. „Casa poporului" era împodobită din belşug cu verdeaţă şi drapele naţionale. Saluturile şi felicitările sunau făţarnic, slugarnic, linguşitor. în exaltarea lui, Prohor lua însă drept sincere toate tămâierile şi sorbea din ele inspiraţie pentru trufaşul său cuvînt de răspuns.

— La amiază, în „Casa poporului" şi în aer liber, îm- prejuru-i, se servi masa pentru muncitori. De rînduiala ei aveau grijă o sută cincizeci de inşi în frunte cu Inokenti Filatîci.

— Invitaţii de vază porniră împreună cu patronul să viziteze expoziţia şi întreprinderile din apropiere. Toate lămuririle le dădea însuşi Prohor Petrovici. Oaspeţii se suiau pe rând, în grupuri mici, în vîrful turnului.

— Apele Fluviului Mohorît curgeau lin prin matca lor largă, de la răsărit spre apus. Aşezarea "Gromovo, cu biserica ei, cu casele mari, mijlocii şi mărunţele, şi cu palatul cel nou al patronului, se pierdea în verdeaţa livezilor şi a grădinilor de zarzavat, pe malul abrupt din dreapta. Zeci de coşuri înalte de cărămidă şi clădiri ale uzinelor se întindeau de-a lungul fluviului, pe dreapta şi pe stânga. Un pod de pontoane şi două bacuri legau între ele malurile. Pe oglinda apei mişunau remorchere, barcazuri, lotci şi bărci cu pânze. Pe o distanţă de kilometri întregi se înşira un convoi nesfârşit de şlepuri, plute şi limburi. Pretutindeni fluturau mii de steaguri ân toate culorile, iar ân jurul acestei aşezări industriale, răsărită ca prin farmec din nefiinţă în acea pustietate, se revărsa oceanul nemărginit al taigalei.

— — Straşnic om eşti, Prohor Petrovici! — se entuziasmau foarte sincer care mai de care, musafirii. — La drept vorbind, un adevărat pionier.

— în drum spre exploatarea „Dostan", tot alaiul oaspeţilor poposi pe malul fluviului ca să ia o gustare. Vizitatorii se întinseră cu multă plăcere pe covoarele aduse acolo în acest scop. Guvernatorul, Prohor Petrovici şi cinci dintre oaspeţii cei mai de vază şedeau la umbra

— unui baldachin. Toţi mîncau şi beau cu poftă. Cînta orchestra şi un cor de ţigani. Se executară dansuri. Vizitarea întreprinderilor se încheie la orele trei. Banchetul fusese fixat pentru şase.

— Nina Iakovlevna nu-şi mai vedea capul de treburi. Ce-i drept, o ajutau cu sîrguinţă şi alte doamne, soţiile inginerilor, ba chiar şi *pan* Parczewski. *Mister* Cook s-ar fi alăturat cu bucurie la suita Ninei. îşi dădea seama însă că nu putea să-i fie de nici un folos şi apoi mai trebuia să repete în faţa oglinzii cuvîntarea pe care urma s-o ţină la masă şi care nu prea mergea.

— — Moult exselent... Prohor Petrovici Gromoff ! Dumnevostră eşti cel mai bun pionir... — spunea el, adresîndu-se oglinzii şi încordîndu-şi obrajii musculoşi, arşi de vînt şi răniţi cu briciul. — Ah, pardon, pardon. Şi mai departe ? Cum e, cum e ?

— îşi aminti de proverbul rusesc : „Mănîncă pîinea şi sarea altuia, dar spune-i în faţă ce gîndeşti"... „Foo- orte bine..." O ! O ! Dar nici proverbul nu-i folosi la nimic : n-avea pic de inspiraţie ; toate gîndurile i se învălmăşeau în cap.

— ...Muncitorii erau mulţumiţi de masă. Acum se îm- prăştiaseră pe la căluşei, podine şi scrâncioburi, să asculte cîntecele ţiganilor, să vadă jocurile, să joace şi ei sau să se scalde în fluviu. Toţi erau voioşi şi liniştiţi. Nici unul nu se îmbătase. Lungit, în baia de aburi, acasă la Inokenti Filatîci, Filka Şkvoren era îngrijit de prescurărească şi de o babă doftoroaie. Filka se simţea foarte bine : mînca, bea şi răcnea viersuri voiniceşti.

— Mulţi dintre invitaţi, mai cu seamă cei din elita locală, luaseră în ajunul petrecerii doze respectabile de ulei de ricin : bărbaţii ca să poată înfuleca zdravăn a doua zi, iar femeile, — călăuzite şi de alte considerente : ştiau din experienţă că uleiul de ricin dă ochilor o strălucire deosebită.

— La orele cinci şi jumătate uşile sufrageriei celei mari se deschiseră. Precedaţi de guvernator la braţ cu Nina Iakovlevna şi de Prohor Petrovici la braţ cu drăgălaşa

— soţie a proprietarului de exploatări aurifere Hreapin, oaspeţii se îndreptară perechi-perechi de-a lungul co- voarelor spre sufrageria care strălucea de cristaluri, argintărie, _ bronz şi porţelanuri. Odată ajunşi, se îmbulziră în jurul mesei pentru a citi numele scrise pe cartonaşele tipărite, care indicau locul fiecăruia.

— Guvernatorul, încadrat de Nina şi părintele Alexandr, se aşeză în capul mesei. La capătul celălalt luară loc Prohor Petrovioi, inginerul Protasov şi frumoasa doamnă Hriapina, cu fizionomie de italiană. La mijloc trona impunător Arkadi Arkadievici Priperentiev, care se vîrîse cu obrăznicie printre meseni, iar alături de el şedeau *pan* Parczewski şi negustorii Reabinin şi Saharov. Seraficul arhimandrit Dionisi avea în dreapta şi în stînga două frumuseţi vestite prin partea locului : soţia unui inginer şi fiica unui antreprenor. Mai erau la masă preşedintele Camerei de Control, Nagnibeda, consilier activ de stat, directorul liceului cu fiul său, student, apoi şeful Direcţiei guberniale a minelor cu soţia şi alţii.

— Ilia Petrovici Sohatîh avusese şi el cinstea de a fi invitat. împreună cu funcţionarii superiori şi cîţiva invitaţi mai de mîna a doua din elita judeţului, mînea la o masă separată. Falnicul diacon Ferapont, cu un anteriu larg de mătase de culoarea tabacului (un dar al Ninei), întrecîndu-i pe toţi în înălţime cu două capete, şedea alături de pristav. Taciturn, întunecat, îşi ascundea, ruşinat, mîinile aspre şi mari, pe care munca din fierărie i le înnegrise pe vecie. Temîndu-se ca negustorii bogaţi să nu se entuziasmeze de vocea lui şi, ferească dumnezeu, să-1 încînte să plece cu ei la Petersburg, părintele Alexandr îl oprise cu străşnicie să intoneze „Mulţi ani trăiască" cu toată puterea plămînilor săi, spunîndu-i :

— — Cîntă şi tu mai pe nas... mai încetişor. Zi că te doare gîtul.

— Spre adînca sa părere de rău, cel ce a scris aceste rînduri a întîrziat, sosind la faţa locului către sfîrşitul mesei, astfel că nu poate descrie fastul banchetului dat

— de Gromov. A intrat în sală tocmai în clipa cînd guvernatorul, cu o cupă de şampanie în mîna tremurătoare, îşi încheia toastul :

— ...în întreaga fire. Vă întreb, domnilor şi doamnelor, ce poate fi mai de preţ şi mai frumos decît aurul, pe care ospitalierul nostru amfitrion şi stăpînul acestor locuri îl scoate din adîncurile pămîntului spre folosul ţarului şi al patriei ? Mai frumos decît aurul, mai strălucitor decît toate briliantele, domnilor şi doamnelor, este sfînta frumuseţe a femeii. Ergo, femeia este cununa vieţii. Privind femeile din jurul meu, închin cu cea mai mare veneraţie laurii întîietăţii divinei noastre gazde, adevăratei

regine a banchetului, preafrumoasei Nina... Nina Iakovlevna.

— Ur-ra !

— Mă iertaţi, domnilor şi doamnelor, n-am terminat încă...

— Cherchelit, asudat, generalul se aplecă respectuos către părintele Alexandr care şedea în stînga lui, îi apucă mîna păroasă şi plină de pistrui mari, dar spuse îndată ruşinat : „Ah, pardon", apoi îşi îndreptă repede greşeala sărutînd mînuţa gingaşă a gazdei care şedea în dreapta lui.

— Aşadar, domnilor — încheie el — beau în sănătatea unui om înzestrat cu o energie excepţională, un om glorios, de care se poate, pe drept cuvînt, mîndri patria noastră, Rusia! Beau în sănătatea domnului Gromov şi a fermecătoarei sale zeiţe Nina... Nina Iakovlevna... Ura, domnilor şi doamnelor !

— Sus în lojă, la dreapta, fanfara intonă un marş solemn, iar în stînga, corul de amatori cîntă : „Mulţi ani trăiască". Din cele trei sute de piepturi ale musafirilor izbucniră ovaţii entuziaste. Cei aşezaţi mai aproape ciocneau cu stăpînul şi stăpîna casei.

— Domnule general, aveţi un adevărat talent oratoric — îl linguşi preotul pe bătrîn.

— Am multă practică, părinte — răspunse gros generalul, ronţăind cu dinţii de aur un pesmecior cu parmezan.

— Cuţitele ciocăniră agitat pe marginea farfuriilor, iar zgomotele amuţiră. Prohor se ridică Spre a-şi rosti cu- vîntul de răspuns. Cele patru candelabre de bronz cu nenumărate becuri se aprinseră toate deodată. O feerie de lumină se revărsă pe faţa de masă albă şi în toate colţurile sălii. Jocul de lumini şi umbre contură mai bine chipurile celor aşezaţi în jurul mesei. în sală plutea acum o atmosferă deosebit de solemnă.

— Tuns îngrijit, înalt şi grav, în frac, cu decoraţia pe care i-o adusese de la Petersburg un funcţionar al Ministerului Comerţului şi Industriei, Prohor Gromov întruchipa tipul omului de afaceri de mare anvergură, conştient de puterea lui.

— Toate privirile se îndreptară spre el. Inimile femeilor fremătau cu o emoţie dulce, igr ochii lor străluceau orbitor după uleiul de ricină luat. Diaconul Ferapont rămăsese cu gura căscată. Buza de jos a generalului atîrna, cu bobiţele icrelor de nisetru rămase pe ea. Din nările umflate ale lui Ilia Sohatîh pică un strop străveziu. Lungindu-şi gîturile de lebădă, Steoşenka şi Gru- nia, soprana şi altista, se aplecaseră peste balustrada balconului. Pupkin, şeful de cabinet, le trimise o bezea dulce. Priperentiev, porucicul în retragere, punîridu-şi călare pe nasu-i cărnos nişte ochelari uriaşi, aţinti spre Prohor o privire impertinentă. Arhimandritul Dionisi îşi potrivi anteriul şi-şi trecu repede pieptenul prin mustaţă şi barbă. Nespus de emoţionată, Nina era numai urechi. Protasov studia atent încrustaţia de pe coada lingurii de supă. Un viermuşor care se tîra pe o frunză a splendidelor crizanteme din vază se opri deodată în loc, pregătindu-se să asculte cu tot trupşorul său minuscul cuvîntul înţelepciunii omeneşti. îndată ce viermuşorul se opri, Prohor începu :

— Excelenţă, onorate doamne, stimaţi domni ! (Arhimandritul şi preoţii dădură din umeri jigniţi : lipsit de tact, vorbitorul îi indusese şi pe ei în categoria „stimaţilor domni", ignorând titulatura lor clericală.)

— V-aţi adunat aici, onorate doamne şi stimaţi domni, ca să-l sărbătoriţi pe Prohor Gromov, adică pe

—

mine.. Stimaţi oaspeţi, v-aţi adunat la aceasta masă, ca apoi să duceţi pretutindeni vestea celor înfăptuite de mine, de mine, Prohor Petrovici Gromov, de mine şi numai de mine... Ei bine, sînt încîntat de acest lucru. Vă mulţumesc, vă mulţumesc... în altă ordine de idei...

— îşi roti privirea tăioasă peste toată adunarea, dintr-o parte a meselor într-alta. N-avea în faţa lui decît măşti, mutre scîrboase, capete de vite: „Pe toţi vă calc în picioare... Adunătură scîrboasă, otrepe ce sînteţi !" — parcă spuneau ochii lui. Se încruntă, depărtă de pe frunte şuviţele de păr ce-i cădeau în ochi şi urmă cu glas strident, apăsînd pe cuvinte :

— Urăsc lumea!... La rîndul ei, lumea mă urăşte, în cele ce urmează, voi trata mai pe larg acest aspect.

— Cuvintele acestea biciuitoare, zvîrlite violent, stîr- niră rumoare. Nu mai mişcă nimeni. Atmosfera senină de pînă atunci se tulbură.

— N-am să mă opresc asupra tuturor etapelor vieţii mele. N-am să spun că tatăl. meu m-a trimis, tînăr, crud încă, în necunoscut, pe Fluviul Mohorît, unde era cît p-aci să-mi pierd viaţa. Atunci m-a întîm- pinat moartea pentru *întîia* oară. Scăpat ca prin minune, ca prin farmec, am ajuns în casa viitoarei mele soţii. N-am să reţin atenţia

dumneavoastră nici asupra celor ce au urmat logodnei mele cu Nina, cînd am fost tîrît de scumpul meu părinte şi de anumite împrejurări trecătoare în vîltoarea unor frămîntări cumplite, legate de tatăl şi mama mea, de oamenii pe care-i iubeam şi pe care-i uram, în sfîrşit — de propria-mi persoană. Nimerind într-o asemenea capcană întinsă de viaţă în calea mea, fără cel mai mic sprijin din afară, înerezîn- du-mă numai şi numai în puterile mele, am înfruntat din nou moartea. Am înfruntat-o a *doua* oară în viaţa mea. Se pare însă că am ieşit învingător şi din această încleştare. Cel puţin, lupt împotriva mea, triumfînd în cele din urmă asupra acestei morţi din lăuntrul meu...

— Prohor îşi lăsă în piept capul ciufulit şi Protasov avu impresia că din ochii lui picurau în farfurie lacrimi. Iată însă că Prohor îşi ridică iarăşi capul. Sprîn-

— cenele lui erau şi mai încruntate, iar cuvintele îi ieşeau din gură cu toată hotărîrea.

— Sînt un criminal ! — tună el, aruncînd peste umăr o privire agitată, de parcă s-ar fi aşteptat să primească o lovitură din spate. — Da, sînt un criminal. Să nu vă speriaţi şi nici să vă miraţi.

— Toţi cei de faţă îl ascultau însă cu uimire, iar Nina îl privea înspăimîntată. Spaima îi strîmbase sprâncenele.

— N-am să fiu procurorul dumneavoastră. Toţi sîntem o apă şi un pămînt, întrucît şi dumneavoastră sînteţi criminali, ca orice om care trăieşte pe lumea asta. De aceea vă vorbesc de la egal la egal.

— Are dreptate, are dreptate ! — strigă deodată cu glas piţigăiat Inokenti Filatîci, cherchelit de-a binelea. — Dreptatea şi sfinţenia nu-i pot face pe oameni de-o seamă. In schimb, păcatul poate. Sîntem cu toţii nişte păcătoşi! Ne-am bălăcit cu toţii în aceeaşi cloacă, deci sîntem toţi deopotrivă...

— Ceilalţi îl ţistuiră, bătură cu cuţitele în farfurii. Din capătul celălalt al mesei, Nina strigă răspicat soţului ei :

— Prohor ! Te rog să schimbi subiectul.

— Domnilor, trebuie să alegem un preşedinte.

— Excelenţă ! Vă rugăm... Făceţi-ne onoarea să prezidaţi banchetul.

— Kha ! Kha !... Kha !... Vă mulţumesc... — Generalul se înecase cu coniac şi acum îşi clătina încoace şi încolo capul ameţit de băutură. — Prohor Petrovici ! Vă rog... Continuaţi în acelaşi spirit...

— Prohor se sprijini de marginea mesei, se legănă. în- cordîndu-şi gîndurile şi încălecă iar bidiviul turbat al cuvîntului:

— Am spus că sîntem cu toţii nişte criminali. Acesta este un adevăr. Nu-l afirmă filozoful făţarnic, nici moralistul prea îngăduitor, ci eu, cel mai criminal dintre criminali.

— „Dă-i înainte, dă-i înainte, pocăieşte-te. Foarte bine !" — auzi deodată Prohor o voce lăuntrică care aducea cu glasul pustnicului Nazari. Roşi pînă la urechi.

— Da, sînt un criminal. Aflaţi, stimaţi ascultători, că există fel şi fel de crime. Una din cele mai grele este însă asasinatul. Şi totuşi, domnilor, unele crime pot fi explicate, înţelese, şi deci, justificate... Da, justificate, fie şi numai de forul propriei conştiinţe a aşa-numitului criminal. Iar o crimă justificată, de fapt, nici nu mai constituie o crimă. Nu este decît o faptă logică, dictată de împrejurări inevitabile. Şi totuşi, domnilor, umbra unei astfel de fapte poate întuneca sufletul celui care a săvîrşit-o. Dacă sufletul lui a fost zdruncinat, această blestemată *năluca a amintirilor* îl poate destrăma, adu- cîndu-l în pragul nebuniei. Da, preastimaţi domni, aşa este... în pragul nebu-niei...

— Prohor Petrovici lăsă capul în jos, îşi strînse tare pleoapele, îşi duse palma la frunte şi-şi încleştă tîm- plele între degete.

— Dar, domnilor — urmă el, îndreptîndu-se de spate din nou — omul pe care amintirea unei fapte îndrăzneţe îl poate aduce în pragul nebuniei nu merită numele de om. Este doar pe jumătate om, este, iertaţi-mi expresia, o otreapă, iar o otreapă nu va fi niciodată în stare să săvîrşească o faptă denumită „crimă" în limba făţarnică a oamenilor. Aşadar, adevăratele crime nu pot fi săvîrşite decît de oamenii energici. întrucît însă eu sînt un criminal... („Aşa, aşa ! Dă-i înainte, pocăieşte-te, spune tot" — îl îmboldea acelaşi glas lăuntric.) — întrucît eu sînt un mare criminal, am dreptul să mă socotesc un om înzestrat cu o voinţă uriaşă...

— Pardon, pardon — îl întrerupse preşedintele, bătînd cu inelul în masă.şi zîmbind cam în doi peri. — Despre ce anume crimă vorbiţi ?... Daţi-mi voie să vă întreb ce vreţi să spuneţi.

— E beat! E beat! — şopteau între ei, cu ironie, musafirii. Prohor însă nu era beat. Numai sufletul lui se clătina ameţit.

— Prohor ! încheie. închină în sănătatea oaspeţilor noştri. Ur-ra ! — strigă Nina, care-şi pierduse de tot stăpînirea de sine.

— Ur-ra ! încheiaţi..,. Sîntem obosiţi. încheiaţi.

— Palid, cu faţa gălbuie ca fildeşul, Prohor îşi trecu

— peste "frunte degetele reci şi trase cu ochiul spre Ilia Sohatîh care se scobea concentrat cu furculiţa în dinţi, apoi răsuflă adînc. Picioarele îi tremurau.

— Aşadar, despre ce crimă este vorba ? — repetă întrebarea generalul şi ochii lui ridicaţi spre Prohor se închiseră pe jumătate, în locul lor rămînînd doar două crăpături înguste.

— „Hai, ce mai stai ? Mărturiseşte totul, mărturiseşte !" —: îi poruncea lui Prohor glasul lăuntric.

— Gea dintîi crimă mare a, mea, dacă ţineţi să ştiţi, excelenţă, a fost... a fost...

— Deodată însă, tulburat, speriat de greaua răspundere care îl aştepta de pe urma acestor cuvinte, Prohor se zăpăci. Prin mintea lui trecu fulgerător noaptea aceea de odinioară, împuşcătura, Anfisa stînd la fereastră... Cei care ţineau la el rămaseră cu toţii buimăciţi. Nina simţea că i se urcase tot sîngele la cap. Voi să strige, să se repeadă spre el, dar trupul parcă îi era înlănţuit, parcă împietrise.

— Faţa lui Prohor se întunecase. în sală, încordarea ajunsese la culme.

— *Prima* mea crimă a fost, — izbi în plin în liniştea aceea încordată glasul lui de oţel — că eu, un om de nimic, fără prea multă carte, am nimicit pacea din taiga, am răscolit codrul şi am ridicat în smîrcuri temeliile unei vieţi clocotitoare. Chiar aşa mi-am început cuvântarea, mărturisindu-mi ura împotriva acestei lumi a smârcurilor.

— încordarea tuturor se destinse brusc, de parcă un munte întreg s-ar fi prăvălit deodată în jos pe coastă. Nina zîmbi voios şi bătu cea dintîi din palme, urmată de întreaga sală.

— Măi, pişieherule, da' bine ai mai întors-o ! rosti cu naivitate Inokenti Filatîci. Se ridică şi porni să-l îmbrăţişeze pe Prohor, dar patru mani lY apucară deodată' de poalele hainei, oprindu-1.

— Urăsc lumea, şi lumea aceasta, adică smîrcul, amorţirea, îmi plăteşte cu aceeaşi monedă. Dar puţin îmi pasă ! — Căzînd de pe buzele lui, cuvintele acestea brutale, neîmpăcate, aveau accente de dispreţ, — Sufletele întunecate, care se cred faruri luminoase ale lumii, nu pot să înţeleagă scopul final pe care mi l-am propus. Ele nu ştiu şi nici nu pot să ştie unde am gînd să ajung.

— La auzul acestor cuvinte, Protasov şi Nina, aşezaţi la cele două capete ale mesei, se priviră, neplăcut surprinşi. Lui Prohor i se părea iar că în spatele lui stătea cineva care împroşca pe nări foc şi duhoare... Dar în spatele lui nu era nimic, nimic în afară de perete. Căută repede în buzunarul vestei praful de cocaină şi-1 trase pe nări. Apoi urmă :

— înlănţuite de dospita şi îngusta lor morală antediluviană, aceste „faruri" fac umbră pămîntului şi mă împiedică să-mi dau măsura deplină a puterilor mele. Ele urăsc activitatea mea, mă urăsc şi pe mine, conside- rîndu-mă un exponent al puterilor întunericului şi al obscurantismului celui mai adînc. (Trei perechi de ochi schimbară acum priviri între ei : ai lui Protasov, ai Ninei şi ai preotului.) îmi amintesc foarte bine ce spunea odată scumpul nostru Andrei Andreici Protasov, pe care nu pot să nu-1 socotesc un specialist şi un organizator de frunte. Protasov mi-a spus cu prilejul unei discuţii : „La dumneata, inteligenţa întrece puterea de judecată". Cu alte cuvinte, inteligenţa mea practică este genială, dar nu pe deplin dezvoltată. I-am răspuns atunci că un practician de geniu şi un visător de geniu sînt ca doi urşi într-un singur bîrlog, ca doi duşmani. Şi dacă, doamne fereşte, două asemenea genii, de esenţe atît de diferite, se întîlnesc într-unui şi acelaşi om, sufletul acestuia riscă să se sfîşie în două, întocmai ca un petic de percal...

— Iartă-mă, dar nu sînt de acord ! —> strigă Protasov.

— Nu eşti de acord, dragul meu Andrei Andrelei ? Ei bine, dă-mi voie să-ţi spun că criminalul Gromov a combătut întotdeauna lucrurile cu care sînt de acord ceilalţi oameni. Şi poate că tocmai în asta constă cea de a *doua* crimă a mea...

— Prohor ! ! î — strigă stins de undeva, prin negura şi gemetele furtunii, un glas. Să fi fost Sinilga, Anfisa sau Nina ? Apoi glasul adăugă aspru : — Prohor, stai jos !

— Prohor Petrovici tresări şi se clătină, moleşit deodată. Urechile şi capul îi vuiau, îi ţiuiau. Se legănă înainte şi înapoi, deschizînd larg ochii ca să vadă' lumea din jur. I se năzări o vedenie stranie. O cîmpie

nemărginită... în locul mesei — un drum din ce în ce mai îngust, pier- zîndu-se în depărtare. Iar acolo, în zare, o văzu pe Anfisa cu un trandafir galben la brîu. — Piei din ochii mei ! — strigă el, lovind cu palma în masă, şi drumul pieri. Văzu acum dinainte-i diri nou masa cea albă, cu flori, cu băutură, cu boturi de fiare împrejur. Ca s-o cruţe pe Nina, voi să-şi încheie cuvîntarea dar nu-şi mai putea stăpîni gîndurile clocotitoare. Aşadar, urmă :

— Astfel, de pildă, soţia mea Nina Iakovlevna, pe care cerul a înzestrat-o cu toate virtuţile posibile, păşeşte pe tărîmul activităţii practice. Ei bine, eu prezic că toţi banii şi toate întreprinderile ei se vor volatiliza foarte curînd. Nu vreau să-i .fac reproşuri, îi amintesc doar atît: nu-i poţi sluji în acelaşi timp şi pe dumnezeu şi pe Mamona, afirmare cu care, desigur, nu pot să nu fie de acord şi feţele bisericeşti aci de faţă. Un înger nu poate să se prefacă în diavol, iar unui diavol nu-i stă în putere să se transforme în înger. Cu atît mai greu ne putem închipui un înger care să fie în acelaşi timp şi diavol, -şi aceasta în pofida dorinţei Ninei de a vedea în persoana mea o astfel de îmbinare cu neputinţă, împotriva firii.

— Cuvintele din urmă le rosti nedesluşit, bîlbîindu-se. Spunea lucrurile acestea, dar în acelaşi timp se gîndea la altceva, cu totul la altceva... Ierburile şi pădurile

— foşneau acum din ce în ce mai lin. Se aşternuse o linişte adîncă. Şi deodată Prohor spintecă liniştea, izbucnind ca turbat: .

— Sînt un diavol ! Sînt satana !

— Şi, ridicând .carafa de cristal, o izbi de masă. —* Cristalul se sparse clinchetind. O tresărire generală, ţipete, pădurea începu să vuiască, poiana îngropată în zăpadă se tălăzui, iar în marginea ei se înălţă deodată turnul slavei cel cu şapte caturi. Se legăna ca un pin înalt în bătaia vîntului, şi, o dată cu el, se legănă şi poiana şi lumea întreagă. Prohor Petrovici se apucă cu mîinile de masă ca să nu-şi piardă echilibrul.

— Vedeţi acel turn ? („Staţi jos, vă rog, staţi jos" — şopti cineva, trăgîndu-1 de pulpanele fracului.) — Duşmani ai mei, să nu vă fie frică... Prohor Gromov este cu adevărat un drac. Sînt diavolul în carne şi oase ! Nu un drăcuşor, un aghiuţă oarecare, ci un diavol puternic, cu gheare, cu coarne mari şi coadă de maimuţă. (înălţă spre cer două mîini tremurătoare şi-şi răvăşi cumplit părul.) în mine sălăşluieşte duhul satanei, chiar al satanei !... îndrăznesc să spun că duhul acesta este tot atît de puternic în mine ca şi duhoarea de usturoi. Nu poate fi stîrpit, nu l-au putut nimici în inima mea nici rugăciunile pustnicilor, nici gemetele mele în clipele de slăbiciune sufletească.

— îşi goli pe nerăsuflate paharul cu votcă, plimbîndu-şi privirea rătăcită peste toţi deodată şi nevăzînd pe nimeni în parte. Medicul îl urmărea cu atenţie prin ochelarii lui fumurii. Prohor nu vedea în faţa sa decît crîm- peie de viaţă : un pahar cu vin se răsturnase singur ; pe omătul mesei se lăţeau pete de sînge : un cuţit tăia şunca ; umărul generalului, care aţipise, strălucea în flacăra epoleţilor cu franjuri ; un potcap negru acoperea un cap ; ochiul stîng al lui Priperentiev, mare cît un ou, plutea drept spre Prohor.

— Da ! — răcni el izbind în masă cu pumnul, şi ochiul acela fantomatic plesni deodată. — Sînt satana, calc cu copitele tot ce-mi stă în cale, străpung cu coarnele pe toţi duşmanii, mă agăţ cu ghearele de stîncile cele mai prăpăstioase şi mă caţăr ca un tigru sus, tot mai sus ! Iar cînd pămîntul se despică sub mine, mă agăţ de copac cu coada mea de maimuţă, îmi fac 'vînt şi zbor peste prăpastie. Şi astfel, punînd în acţiune toate însuşirile mele drăceşti, am cucerit o oarecare faimă, o oarecare autoritate şi putere. Aţi văzut astăzi, domnilor, din vîrful turnului meu ce a putut înfăptui în smîreuri sărbătoritul de astăzi, Prohor Petrovici Gromov, un om de treizeci şi trei de ani, cu multe fire albe în păr ?! — îşi încrucişa pe piept braţele vînjoase, se răsuci spre dreapta, apoi spre stînga, îşi şterse faţa de năduşeală cu un şerveţel şi se sprijini greoi în masă cu pumnii lui de piatră. — Aşadar, am ajuns pe culmile gloriei, ale puterii şi ale autorităţii!

— Chiar în clipa aceea, pe uşa din dos intră în bucătărie un om bărbos cu o scrisoare în mînă, iar în urma lui se strecură şi Piotr Danilîci Gromov.

— — Dar să ştiţi, domnilor — continuă Prohor — că în lupta mea cu viaţa am cucerit doar cele dintîi trepte, n-am urcat decît în primul cat al turnului meu. E adevărat că drumul acesta a fost cel mai greu, întrucît am început de la zero. în prezent, întreprinderile mele au fost evaluate la treizeci şi trei de milioane ruble. în zece ani de acum înainte, am să ajung în vîrful turnului. Atunci am să fiu stăpîn deplin pe ţinutul acesta, iar întreprinderile mele vor valora de trei ori trei sute treizeci şi trei de milioane, adică un miliard de ruble! — Cuvintele, gîndurile, zvîcnetul năvalnic al inimii îl sufocau, în ochii lui pîlpîia flacăra mistuitoare a forţelor sale lăuntrice şi a

spaimei care-i încolţise în suflet. — Simt însă... simt... — îşi strînse pumnii, ameninţă un duşman nevăzut şi, aruncînd din nou o privire piezişă peste umăr, tresări din tot trupul. — Văd... în faţa mea mormîntul... Nu vreau ! Nu vreau !...

— Se clătină şi-şi îngropa în mîini obrazul pe care se aşternu deodată o paloare mortală.

— Medicul se repezi spre el. Nina, Protasov şi Inokenti Filatîci, beat turtă, săriră în picioare. Generalul, care

— aţipise între timp, se freca la ochi : visase un urs care vorbea ca oamenii.

— Pe sală izbucniră nişte urlete, un horcăit, se auzi zgomotul unei încăierări. Deşi slugile încercaseră să-l oprească, Piotr Danilîci, cu părul răvăşit, înfiorător la înfăţişare, izbuti în cele din urmă să dea buzna în sală şi acum zbiera nebuneşte, ameninţîhd cu băţul lui de sînger :

— Ucigaşule !... Criminalule !...

— Prohor Petrovici încremeni, cu privirea înspăimîn- tată aţintită spre tatăl lui. „Este o arătare, o nălucă, o vedenie de pe lumea cealaltă... Nu poate fi el... El e la balamuc."

— Este o vedenie ! — strigă el. — Nina ! Excelenţă ! Ce-i asta ? De unde s-a ivit ?

— —i Ucigaşule! — răcni, repezindu-se spre înfiorătorul său fiu, tatăl, nu mai puţin fioros la vedere. — Criminalule ! Nelegiuitule! Să-şi bage el tatăl... în casa de nebuni... Blestemat să fii !

— Scăpînd din mîinile slugilor, zvîrli băţul spre fiul lui, apoi, înhăţat brutal, fu scos afară.

— E... Excelenţă ! A omor... pe Anfisa... puşcat... — se auzeau încă frînturi de strigăte, deşi slugile îi astupau gura.

— Oaspeţii înmărmuriseră pe locurile lor, ca într-un tablou mut de pe scena unui teatru. Simţeau cu toţii că-i trec fiorii. Alb ca varul, Prohor tremura şi el ca varga, îi clănţăneau dinţii. Pierzîndu-şi deodată puterile, Nina Iakovlevna căzu în jilţ. O sufoca un spasm cumplit în gît, dar nu-şi găsea alinare nici în lacrimi, nici în ge-

— Ga să facă uitat îngrozitorul scandal, puseră cu toţii mîna pe pahare şi strigară : „Ura ! Trăiască Prohor Petrovici ! Trăiască Nina Iakovlevna !" Răcnete de beţivi, larmă, zăngănit şi clinchet de pahare de cristal. Fanfara cînta din răsputeri. Diaconul Ferapont se înălţă falnic ca un stejar (părintele Alexandr îi făcuse semn : „Dă-i drumul"), se întoarse cu faţa la icoane şi trîmbiţa de aramă a glasului său vui :

— Dă4e lor, doamne, pace şl spor în casă ! Sănătate, mîntuirea sufletului... şi izbîndă în toate faptele lor...

— în faţa lui Prohor, ai cărui nervi erau încordaţi la culme, se opri un fecior cu o scrisoare pe tavă. Diaconul cînta tot mai răsunător, iar Prohor, îngălbenindu-se, citea buchiile înşirate cu stîngăcie :

— „Proşka! Ibrahim Oglî înca nu crăpat. Estem în viaţa, şi venit în împărăţia ta".

— Cine a adus- o ?

— Un om cu ochelari... Doreşte să vă vadă.

— Glasul diaconului era acum asurzitor :

— întru mulţi ani pentru Prohor !... Petrovici !... Gro-o-omov !!!

— Uitînd de Prohor, uitînd şi pe ce lume se află, cu gurile căscate şi ochii holbaţi, toţi oaspeţii pînă la ultimul nu-şi mai luau ochii de la gîtlejul uriaşului diacon din care ieşeau răcnetele acelea.

— Zdrobit, tulburat pînă în străfundul sufletului, Prohor se furişă pe neobservate şi se îndreptă spre bucătărie. în uşă, ţinîndu-se cu mîna de clanţă, gata parcă să se facă nevăzut în orice clipă, stătea un omuleţ chel şi bărbos. Inima lui Prohor se opri deodată în piept. Un fior rece îl străbătu din creştet pînă în tălpi :

— Şapoşnikov!!! Cum? Nu eşti Şapoşnikov? — exclamă el, făcînd un pas îndărăt.

— Da, Şapoşnikov... Ţi-am adus salutări de la Si- nilga şi de la Anfisa. Vin de pe lumea cealaltă.

— Uşa se închise cu zgomot şi vizitatorul dispăru. Uitînd de cuţitele, lingurile şi tigăile lor, bucătarii stăteau drepţi ca soldaţii.

— ...De îndată ce Prohor Petrovici ieşi din sală, Pupkin, şeful de cabinet, slujbaş plin de zel, profită de învălmăşeală şi şopti la urechea generalului, care aţipise :

— —< Vă amintiţi, excelenţă, că în cuvîntarea sa stupidă şi lipsită de tact, domnul Gromov repeta mereu : „sînt un criminal, un criminal..."

— Cum ai zis ? Criminal ? Gine-i criminal ? Ah, da... — începu să se dezmeticească părintele guberniei care băuse cam mult.

— Vedeţi, excelenţă... Acest fapt a fost confirmat de bătrînul acela cu părul zbîrlit... tatăl lui Prohor Gromov. închipuiţi-vă, domnule general : a fost internat în ospiciu de propriul lui fiu... Acesta-i adevărul... Pe lîngă asta, bătrînul a mai pomenit şi de o anume Anfisa... Excelenţă ! Fără îndoială că aici e vorba de o crimă de drept comun. De care Anfisa e vorba, de ce asasinat ?...

— Cum ai zis ? Hm... Da, da ! — Generalul se trezi de-a binelea, se frecă la ochi şi-şi drese glasul : — Kha, kha ! Asta-i părerea dumitale ? Hm...

— Se simţi deodată cît se poate de ofensat amintindu-şi şi de ţapul care-l izbise de două ori în spate cu coarnele, şi de vânătoarea la care fusese dus aproape pe sus şi unde ursul împuşcat îl făcuse „potlogar"'. Acum tuturor acestora le pusese capac cuvântarea bogătaşului beat, plină de aiureli, de tot felul de prostii. — Ba că-i criminal, ba că-i diavol... Şi asta chiar în prezenţa lui, a guvernatorului... Ei bine, nu ! Asta e prea, prea de tot... Hm... Da. Prea de tot!

— Generalul pufni mînios pe nări, mişcă întîi un picior să vadă dacă e în funcţiune, apoi al doilea — funcţiona şi acesta — şi încercă să se scoale. Sprijinindu-se în masă cu mîinile dolofane, abia izbuti să-şi dezlipească de scaun dosul greoi. Amorţit, se umflă ca un broscoi, se îndreptă anevoie din şale şi, holbîndu-şi fioros ochii, o porni, aidoma unui mistreţ ridicat pe picioarele dinapoi.

— Să mi-l aduceţi încoace ! Să mi-l aduceţi îndată ! — răcni mai-marele guberniei îmbătat de atotputernicia sa. — Unde-i stăpînul casei ? Să fie adus înaintea mea ! Unde-i tatăl lui ? Să mi-l aduceţi aici! Vă arăt eu vouă ! Să înceapă ancheta ! Imediat! Aţi uitat cine sînt eu ? Unde-i Gromov ? Puneţi mîna pe el ! Să fie arestat! ! Anfisa ? Să fie condamnată aspru ! Să fie condamnată. Vă arăt eu vouă urşi şi ţapi!

— Buimaci, Pupkin, pristavul și ispravnicul județului se țineau după generalul care pășea de colo-colo turbat de mînie. Privirile lor rătăceau prin încăpere ; întorceau capetele în toate părțile, neștiind ce să facă. Deodată însă picioarele generalului se înmuiară și el se aplecă într-o parte. Epoleții lui își pierdură poziția orizontală. Cel din stînga se apropia tot mai mult de diacon, tot mai mult, tot mai mult. Și tocmai în clipa aceea izbucni ca o explozie asurzitoare, de parcă ar fi tras tunul cel mare :

— Mu-ul-lți ani trăia-a-ască !!...

— Vuietul acelui glas neasemuit și ecoul lui păreau că nu mai încap în sală, pereții vibrau, paharele zbîrnîiau întocmai ca urechile mesenilor uluiți și asurziți. Ferin- du-se de „bomba" care explodase, astrupîndu-și urechile, generalul întrebă răgușit:

— Ce-i asta ? Ce-i asta ? Picioarele i se tăiaseră de la genunchi și era gata să se așeze jos dacă unul din oaspeți nu i-ar fi împins la timp un fotoliu moale.

— Intre timp Prohor, uitat de toți, năuc, voi să intre în sufragerie, dar picioarele nu-1 mai ascultau și-1 duseră mai departe. Lunecînd cu umărul pe peretele sălii, trecu de o ușă închisă, apoi de încă și încă una, oprindu-se tocmai la a șaptea din ele, a odăii lupului. Dînd buzna înăuntru, căzu pe salteluța de paie a acestuia, alături de animalul pus în lanț.

— Ei drăcie !... Am băut prea mult coniac, — mormăi el. Deodată însă simți ceva greu izbindu-1 în ceafă, întocmai ca atunci, cînd fusese bătut în casa negustorului Altînov. Scoase un geamăt, strigă : „Doctorul !" și-și pierdu cunoștința.

— Corul alcătuit din cincizeci de gîtlejuri voinicești cîntă de trei ori : „Mulți ani trăiască". Musafirii erau încă stăpîniți de vraja glasului fenomenal al diaconului : urechile lor vuiau și țiuiau ca atunci cînd ai suferit un început de asfixie. între timp, istețul Inokenti Filatîci izbutise să dea fuga pînă în biroul patronului și, întor- cîndu-se de acolo, îl luă cu multă dibăcie deoparte, la adăpostul draperiilor de gobelin, pe funcționarul Pupkin, un oaspe deosebit de periculos.

— Preastimate ! Prohor Petrovici m-a rugat foarte mult să vă înmînez acest mic dar... Vă rog să nu ne refuzați...

— Și-i vîrî în buzunar un portțigaret de aur.

— Pupkin se miră, dar primi cadoul cu o amabilitate degajată.

— După ce-și reveni din ușorul ei șoc nervos, Nina Iakovlevna îl luă în primire pe generalul Peretreahni-Os- trovski, care fusese asurzit de diacon. Ducîndu-1 de braț către jilțul lui Prohor, se aplecă spre scundul ei cavaler și-i gînguri la ureche ca o turturea :

— Ce bărbat simpatic, ce încîntător sînteți. Aproape că m-am îndrăgostit de dumneavoastră.

— Da ? Ha-ha-ha!... *Grand merci, grand merci*, coniță. Sînteți Diana întruchipată. Adică nu !... însăși Psichea ar trebui să vă slujească—

— Picioarele generalului o luau mereu razna, mereu se împleticea și o lovea pe Nina cu epoletul de fir.

— Sînt convinsă, domnule general, că nu veți da atenție acestei... acestei nefericite ieșiri a socrului meu. Doar este alienat mintal.

— Da ! Vedeți că... Mda... Hm, hm... Cum să mă exprim...

— Am și ajuns. Luați loc în jilțul soțului meu și prezidați mai departe banchetul. Am pregătit pentru drăguța dumneavoastră Sophie— Lăsați că știu tot, tot, tot, — îl amenință ea drăgălaș cu degețelul cel mic atît de delicat, zîmbind șăgalnic. — Sînteți un ștrengar, un mare ștrengar ! Văd că aveți succes la femei...

— Ha-ha ! *Grand merci, grand merci*, — răspunse generalul și își lipi buzele de mîna ei.

— Nina îi spuse în șoaptă :

— Am pregătit pentru Sophie a dumneavoastră o mică amintire : un colier de briliante.

— 28
433

— Ca un ostaș brav ce era, generalul se ridică zornăind din pinteni, și pupă de trei ori, în chipul cel mai rafinat, mînuța parfumată a Dianei. îndată însă se aplecă pe o parte și căzu în jilț: — Va fi o surpriză plăcută pentru *merci* a mea... *gr and* Sophie, *grand* Sophie...

— Zîmbind cu ochii, cu dinții și cu toate cutișoarele feței, tînără Diana porni plutind spre Priperentiev. Socotin- du-1 dușmanul numărul unu al soțului său, îl pofti să se așeze alături de ea, spunînd :

— Stați aici, dragul meu *monsieur* Priperentiev, e mai comod...

— între timp, Inokenti Filatîci şoptea ceva la urechea Nadenkăi. Ea zîmbea, îmbujorată, lăsîndu-şj în jos genele şi făcînd ochi dulci guvernatorului cărunt şi cărnos, cu mustaţa cănită.

— Ospăţul îşi urmă cursul.

— Domnilor ! — rosti stăpîrta casei, ridicîndu-se în picioare cu o cupă de şampanie în mînă. — Soţul meu s-a îmbolnăvit; doctorul este acum lîngă el. E surmenat cumplit de pregătirile pentru jubileu, de nopţile de nesomn şi de toate grijile lui. Fireşte, a băut cam mult şi nervii lui n-au rezistat. Vă rog să ne scuzaţi pentru cele întîmplate. închin... Ridic acest pahar în sănătatea preţioasă a oaspetelui nostru de onoare, excelenţa sa Alexandr Alexandrovioi. Ura, ura, domnilor !

— Ciocniră cupele şi le goliră, apoi le umplură din nou în acordurile muzicii.

— Domnilor ! — rosti Pupkin ridicîndu-se. — Multstimatul Prohor Petrovici este unul din cei mai de seamă oameni de afaceri ai marii noastre patrii. Cinstea şi reputaţia lui fără pată sînt cunoscute tuturor... (La auzul acestor vorbe, Reabinin şi Saharov tuşiră cu înţeles, iar Inokenti Filatîci strănută şi strigă voios : „Are dreptate, are deplină dreptate!") — Geniul său comercial — urmă Pupkin — este, de asemenea, îndeobşte cunoscut. Dar pe lîngă calităţile sale de om de afaceri, Prohor Petrovici mai este încă înzestrat şi cu o uimitoare elocvenţă. Admirabilul lui discurs plin de metafore plastice, rostit cu atîta patetism în gesturi şi intonaţii, ar putea să servească drept un strălucit modei pentru orice orator...

— Pupkin vorbea cu înflăcărare, alegîndu-şi cuvintele şi pipăind din cînd în cînd portţigaretul de aur pe care-1 avea în buzunar.

— Ciocniră şi goliră cupele. Le umplură din nou în sunetele muzicii. Toasturile se succedau mereu. Şampania curgea valuri-valuri ca în poveşti. Bravul general Peret- reahni-Ostrovski încercă şi el de două ori să rostească un toast, dar nu izbuti pentru nimic în lume să se ridice în picioare.

— 7

— Oaspeţii cherchelitţi au fost duşi cu troicile sau purtaţi pe braţe spre casele unde erau găzduiţi. Ilia Petrovici Sohatîh o porni spre casa lui pe jos, dar se prăvăli în drum.

— Generalul, la dispoziţia căruia fuseseră puse trei odăi elegante la catul de sus, sughiţa cumplit. Se ruga mereu de Isidor s-o cheme la telefon pe *mademoiselle* Sophie, dar Isidor, care nu se îmbătase, căuta să-1 convingă în fel şi chip, spunîndu-i pentru a suta oară :

— Aici sîntem în taiga, iar madmazela e în oraş, la o mie de verste depărtare. Aţi binevoit să mîncaţi prea mult la masă şi de aceea v-a apucat sughiţul. Aşa că, faceţi bine, domnule general, excelenţa voastră, de vă dezbrăcaţi şi vă culcaţi.

— Sughiţînd mereu şi fredonînd „Tra-la-la-la", generalul îl asigura pe Isidor că nu-i arde de somn şi că îndată îşi va pune blana şi schiurile în picioare şi se va duce la o vînătoare de urşi. Isidor se plesnea cu palmele peste coapse, chicotea încetişor şi-i spunea :

— Păi acu[5] e căldură mare afară, sîntem în toiul verii, iar dumneavoastră vorbiţi de schiuri.

—

— •— Ha-ha-ha !... Cum am zis, schiu ? Ba am zis scâ- tiu !

— Şi începu să cînte, ţopăind şi descheindu-şi cozondracii.

— Unde-ai fost tu, măi, scatiu ?
— La Fontanka, la rachiu !

— Hei, tinereţe, tinereţe ! — oftă bătrînul Isidor, ajutîndu-tşi boierul, care făcea pe tinerelul, să se dezbrace. — Nu mai aveţi astîmpăr...

— Ha-ha-ha ! Ai văzut ? Ai văzut ? Sînt încă verde, frăţioare... Da' ce *parfait* grozav ne-a dat... Şi şampania aceea... „Cliquot", „Cliquot"...

— Da. Au un „Cliquot" destul de bun, excelenţă. Acum o să vină să vă ajute o zînişoară. Eu mă duc să mă plimb niţeluş. Nu vă e frică de zîne, domnule general ?

— Ha-ha ! Mie ? De zîne ? Nicidecum — spuse generalul care rămăsese numai în cămaşă şi izmene.

— Isidor ieşi, împingînd-o din spate în odaie pe Nadenka, apoi se duse să se plimbe în grădina cufundată în întuneric şi în miresmele îmbătătoare ale tabacului înflorit.

— ...La zece seara începură focurile de artificii. La unsprezece, îmbareîndu-se pe trei vase împodobite cu nenumărate lumini, oaspeţii porniră în plimbare de-a lungul fluviului. Pe bordul vaselor cîntau două fanfare şi două coruri. Nespus de veselă, Nadenka se repezea cînd spre un cunoscut, cînd spre altul şi spunea, rîzînd nazal:

— Puteţi să mă felicitaţi ! Acum sînt madam ispravnic. Deşteptul de bărbatu-meu a fost înaintat în grad.

— Pe vasul din frunte se aflau Probor Petrovici, Nina, generalul şi alţi oaspeţi de onoare. Ispravnicul proaspăt înaintat mulţumită inimii darnice a Nadenkăi sale se învîrtea tot timpul pe lîngă general. Prohor părea foarte vesel şi lipsit de griji.

— Priviţi, domnilor! — începu el, întinzîndu-şi dreapta în întuneric, întocmai ca şi Călăreţul de aramă al lui Falconet. — Priviţi ce frumuseţe !

— Priveliştea era, într-adevăr, feerică. „Foişorul de veghe" strălucea în întuneric cu miile sale de becuri, electrice, ca un bibelou încrustat cu smarald. Malurile stîn- coase ale fluviului erau pe alocuri luminate de focuri bengale în toate culorile. Ici şi colo pe apă izbucneau jerbele orbitoare ale artificiilor. Pe culmile dealurilor pălălăiau focuri şi învolburarea lor aducea cu erupţia unor vulcani. Şi toate acestea, dominate de sclipirile puzderiei de constelaţii, se fărâmiţau, reflectîndu-se ca în adîneul unei oglinzi, în apele negre ca smoala ale Fluviului Mohqrît. . -\

— Pe vasul din faţă, cineva făcu de trei ori un semnal cu o făclie aprinsă. Din vîrful turnului, un băieţaş strigă în jos :

— Fedotîci ! Hei, Fedotîci!

— Au-u-ud !

— Şi,' unul după altul, cutremurând întunericul nopţii, bubuiră tunurile. Peste cinci minute sări în aer o fregată de scînduri ancorată lîngă celălalt mal. O dată cu explozia, din pîntecul fregatei ţîşni o cascadă de lumini multicolore. Şuvoaie de scîntei sfîşiară bezna pe o întindere de mai mulţi kilometri, în timp ce spre bolta întunecată a cerului îşi luară zborul pe rînd păsări măiestre, balauri, draci şi vrăjitoare. Apoi se înălţă în văzduh, explodînd între norii negri, cea mai de seamă înfăptuire pirotehnică — un artificiu care scria pe cer cu litere incandescente, aurii : *„Prohor Gromov X ani".*

— încîntaţi, oaspeţii scoteau strigăte de admiraţie, băteau din palme şi strigau „Ura !". Fanfarele cîntau din răsputeri ca şi corurile. Tunurile bubuiau asurzitor.

— —i Splendid, splendid! — repeta într-una *mister* Cook, ameţit de băutură şi răguşit din cauza îngheţatei. Un canonada ca la Sevastopol. Dupe cum spune cel mai forte frumos prouverb rius : „Ţeranul dintâi tună şi

— numai pe urma se închină" [1] — sporovăia el, căutînd să-şi etaleze în faţa doamnelor profundele sale cunoştinţe în materie de limbă şi istorie rusă.

— Numai Prohor Petrovici, care văzuse de curînd ar- zînd în flăcări întreaga taiga, privea nepăsător, cu o filozofie diabolică în ochi, toate acele biete luminiţe.

— „Şapoşnikov... Şapoşnikov... Nebunul, tatăl meu... Morţii au ieşit din morminte... Anfisa, Sinilga,

[1] Stîlcirea cunoscutului proverb rus : „Ţăranul dinţii aude tunetul şi abia pe urmă se închină" (n. trad.),

Şapoşnikov... şi diavolul de Ibrahim... Nu, nu pot să înţeleg ce se petrece cu mine."

— Inima îi era cătrănită, dar el vorbea cu oaspeţii voios, ca un om lipsit de orice griji. Veselia aceasta exagerată începuse să-1 nelinişteascâ tot mai mult pe medic, care-1 observa atent prin ochelarii fumurii. Chirurgul Dobro- mîslov nu .lua parte la serbare : speriat de viaţa din taiga, după un stagiu de o lună în spitalul aşezării,, plecase aca^ă.

— Nu-mi place cum arată soţul dumneavoastră — îi spuse doctorul Ninei într-o nemţească stîlcită, trăgîn- du-se cu degetele lungi de barba-i asiriană.

— Starea sănătăţii sale mă îngrijorează mai de mult — îi răspunse Nina. — Şi ce discurs a rostit azi ! Doamne, de s-ar termina mai repede petrecerea asta ! Dar, pentru dumnezeu, ce credeţi că are ?

— Par să fie simptome de psihastenie.

— S-a nimerit cum nu se poate mai prost! Dar care e cauza,! doctore ?

— Probabil diferite emoţii puternice de felul specta- culoasei apariţii a tatălui său. Beţiile prea dese... Apoi... abuzul de cocaină...

— E grav ?

— —i Nu cred. Dacă se odihneşte bine — îi trece totul. De altfel, nu sînt specialist în materie.

— Vă mulţumesc. Mă mir cum de i-au dat drumul tatălui său... Bine, mai vorbim noi... Şi strigă : — Dom- nilor, trebuie să ne întoarcem repede la bal ! în curînd e ora unu.

— Vasele porniră îndărăt.

— Prohor nu se duse la bal. împreună cu patru oaspeţi din capitală, stătea în biroul său spaţios, destul de puţin confortabil, construit în stil pseudomaur.

— îmi pare rău că a coincis cu sărbătorirea... Ce-i drept, a căzut cam prost. Dar ce să-i faci ? Afacerile sînt afaceri — începu convorbirea, gîfîind şi suflînd pe nări, porucicul în retragere Priperentiev. — Aşadar, mult stimate Prohor Petrovici, după ce v-am adus felicitările de cuviinţă cu prilejul împlinirii a zece ani de strălucită activitate, cu • părere de rău trebuie să vă aducem la cunoştinţă următoarea veste neplăcută : am intentat la instanţele de resort din capitală o acţiune prin care am cerut să-mi restituiţi, stimate domn, terenul aurifer ce-mi aparţine de drept...

— Şi ? — ridică nepăsător din sprinceană Prohor, simţind totuşi o dureroasă strîngere de inimă.

— Ministrul-adjunct care...

— Care a fost înlocuit — îl întrerupse Prohor. Iar dumneata ai izbutit să dai urmaşului său un şperţ mai gras decît cel pe care l-am. dat eu celui înlocuit. Aşa e ?

— —i Spuneţi acest lucru în public ?

— Despre şperţul dat de dumneata vorbesc numai ca o presupunere, iar despre cel dat de mine — deschis, în public. Nu cred totuşi că legile din ţara noastră pot fi ocolite în orice împrejurare. Oricum, mă voi judeca cu dumneata pînă în pînzele albe. Iar în al doilea rînd, află că am investit peste două milioane de ruble în amenajarea exploatării „Novîi".

— Nu prea cred, scumpule, nu cred ! — se amestecă în vorbă negustorul Saharov cel cu barba căruntă şi-şi suflă nasul într-o batistă roşie. — Am vizitat exploatarea. Investiţiile care s-au făcut acolo se ridică cel mult la vreo două-trei sute de mii. Aşa-i, prieteni ?

— Aşa-i, nici nu poate fi vorba de mai mult — con- firmară ceilalţi trei.

— Avocatul Arzamasov, bătrînelul chel, cu înfăţişare ştearsă, şi buzele strînse, adăugă :
— Să tot fie cel mult trei sute cincizeci de mii, împreună cu utilajul cel nou şi cu draga.
— „Nu mi-e frică cîtuşi de puţin de tine, Ibrahim... Cî- tuşi de puţin. Ai să vezi."
— Şi apoi ? — întrebă Prohor, ridicînd cealaltă sprinceană.
— Iar dumneata, drăguţule — trîmbiţă cu basu-i profund Saharov, scuturîndu-şi batista şi împăturind-o în patru — dumneata ai şi scos din această exploatare vreo două-trei milioane.
— Poate că am scos chiar cinci milioane şi am să mai scot încă trei sute treizeci şi trei, iar dumneavoastră, domnilor, n-o să aveţi parte nici măcar de un funt de aur.
— Să-mi fie cu iertare, Prohor Petrovici — răspunse avocatul Arzamasov, descleştîndu-şi buzele subţiri şi îndreptîndu-.şi ochelarii de aur pe nasul firav. — Daţi-mi voie să vă pun la curent cu întreaga afacere. Exploatarea „Novîi", împreună cu tot terenul aurifer învecinat, va trece curînd în posesia unei societăţi anonime cu un capital de bază de cinci milioane de ruble. Acţionarii sînt un număr de mari comercianţi din Rusia, printre care domnii Reabinin şi Saharov, aci de faţă, precum şi cîţiva capitalişti din Europa apuseană. Nădăjduim că şi dumneavoastră, Prohor Petrovici, nu veţi refuza să faceţi parte din...
— Mulţumesc, mulţumesc foarte mult... — i-o reteză Prohor izbucnind în rîs. — Puteţi nădăjdui mult şi bine. E însă prematur să vorbim de acest lucru. Spăla- ţi-vă pe bot ! Puneţi-vă pofta în cui ! Ce, credeţi că eu sînt un ageamiu, că ceea ce e al meu azi, mîine are să fie al vostru ? ! — Prohor începu să se plimbe agitat prin birou, ridicînd tot mai mult glasul, aproape strigînd. — Ar trebui să ţineţi seama, voi, deştepţii ăştia...
— Daţi-mi voie... Nu s-ar putea să vă exprimaţi mai cuviincios ?

— ...ar trebui să ţineţi seama de munca, de expe- **440**
— rienţa pe care le-am investit în aceasta , afacere. îmi apreciez munca la un miliard de ruble ! Auzi vorbă : trei sute de mii ! V-aţi şi găsit mari experţi! Iar dumneata, domnule locotenent Ciuprînnikov... Pardon... porucic Priperentiev... mă mir că nu ţi-e ruşine să ridici măcar problema înapoierii terenului. Fratele dumitale a lăsat acest lot în voia soartei, fără să se fi atins măcar de el, iar dumneata nici nu ştiai de existenţa lui. De altfel, atît pentru dumneata cît şi pentru geamănul dumitale, locotenentul Ciuprînnikov, un trişor şi un ticălos, ha-ha-ha ! Da, da, te rog, nu te încrunta şi nu holba aşa ochii la mine. Pentru dumneata, zic, un trişor şi un ticălos, pardon, nu dumneata, vorbesc de secătura de Ciuprînnikov care m-a jefuit atunci în casa grăsunei de Dunka, adică Avdotia Fominişna, desigur, asemenea afaceri murdare nu sînt ceva nou...
— Domnilor, vă propun să ne retragem... Ce înseamnă asta, ce înseamnă asta ? !
— Domnule Gromov! — strigă alt glas. — Vă rugăm să ţineţi seama că în societatea noastră anonimă intră şi persoane sus-puse.
— Mult îmi pasă de toate persoanele voastre sus-puse ! Pentru mine sînt jos-puse ! — tună şi fulgeră nestăvilit Prohor, împroşcînd cu salivă. — Terenul este şi va rămîne al meu. Am să-1 apăr cu tunurile şi cu mitralierele !
— în societatea anonimă sînt şi persoane din familia imperială — răsună ca o avertizare acelaşi glas lugubru, dar Prohor nu mai auzea nimic.
— Am să-i înarmez pe toţi muncitorii, pe toţi cei care mă înconjoară. încercaţi numai să porniţi împotriva mea la război! Nu mi-e frică de nimeni, nici de nemernicul de Altînov, pe care am să-1 arunc într-o copcă, de pe Neva, nici de Ibrahim, nici de Anfisa, nici de Şapoşnikov... Nu mi-e frică de nimeni!
— Care Ibrahim ? Care Anfisa ?
— Răsuflînd din greu ca un om care era cît p-aci să se înece şi a scăpat din vîltoare, Prohor se agăţă cu mîinile de spătarul jilţului şi se lovi cu palma peste frunte. Ochii lui rătăceau prin odaie :
— — Vă rog să mă scuzaţi, domnilor — spuse el domol, rugător. — Sînt foarte obosit... E ora trei noaptea... Sînt bolnav... Aş vrea să dorm, domnilor.
— Dar nu-1 mai asculta decît încăperea pustie, goala. Cu o schimă de suferinţă, clătmîndu-se, Prohor se îndreptă spre canapea.

— 8

— Festivităţile ţinură şi a doua şi a treia zi. Prohor Petrovici nu mai luă însă parte la ele : se bucura din plin de odihna prescrisă de medic şi nu primea pe nimeni în afară de Nina, foarte întristată de comportarea lui.

— Oaspeţii plecaseră. De pe poiana ninsă, unde invitaţii se plimbaseră într-un decor de iarnă, în toiul verii, cu săniile trase de reni, ascultaseră vrăjile misterioase a doi şamani şi mîncaseră îngheţată, se strîngea acum cu carul sarea care ţinuse locul zăpezii.

— La toate întreprinderile Gromov, oamenii reluaseră lucrul. începea un nou deceniu care-i făgăduia lui Prohor Petrovici bogăţii neasemuite, miliarde, şi, totodată, strălucirea gloriei, culmile atotputerniciei.

— Astfel, în înflăcărarea sa plină de cutezanţă, cu gîndul învăpăiat, Prohor aruncase lumii o sfidare trufaşa. Nu ştia însă, pesemne, cît de povîrnite sînt culmile visurilor omeneşti, ce hăuri a săpat viaţa în jurul tronurilor prosperităţii personale, în ce hăţişuri poate nimeri omul care visează slava deşartă şi trecătoare, în ce beznă se poate prăbuşi, căutînd să se înalţe deasupra tuturor.

— Aceste adevăruri simple i le repetase de o sută de ori şi Nina. Prohor însă, aflat acum în pragul celui de al doilea deceniu, era surd şi orb, iar inima îi împietrise şi mai mult.

— Întreaga lui viaţă sufletească se desfăşura acum sub semnul coşmarurilor pe care le trăise aievea.

— Cel dintîi coşmar era incendiul izbucnit în taiga, cînd, cuprins de spaimă, Prohor făcuse atîtea făgăduieli, muncitorilor : „Băieţi, salvaţi avutul meu şi al vostru", iar după ce primejdia trecuse, se lepădase de toate promisiunile. Al doilea coşmar erau zilele premergătoare vărsării de sînge, precum şi sîngerosul măcel, ale cărui jertfe căzuseră muncitorii. Al treilea coşmar fusese schimnicia dimpreună cu cei doi bătrîni şi cu Anfisa, înviată. Al patrulea coşmar: banchetul, tatăl care-şi blestemase fiul, năluca lui Ibrahim-Oglî şi a lui Şapoş-nikov cel înviat din morţi.

— Toate acestea laolaltă — incendiul dezlănţuit ca o stihie a firii, vedeniile, arătările şi sîngele vărsat — îi biciuiau crunt nervii, încîlcindu-i gîndurile. Trecutul devenise prezent, iar prezentul se depărtase. Cele trăite aievea în trecut îl împresurau din toate părţile, răsărind în faţa lui vii, copleşitoare.

— Trăia în mijlocul lor şi acţiona mînat de aceste realităţi ale trecutului, iar tot ce făcea în prezent, toate treburile şi îndeletnicirile lui, dispoziţiile pe care le dădea funcţionarilor, convorbirile şi emoţiile îi păreau un vis, se perindau prin faţa ochilor lui ca prin ceaţă, atingîn-du-i conştiinţa doar în parte.

— Tragedia cea mare era că, fermecat de glasul lăuntric al lăcomiei sale, orbit de strălucirea faimei/şi alergînd mereu după ea, Prohor Petrovici nu era în stare să observe nimic din toate cele ce se petreceau în sufletul lui. Trăia şi muncea aşa cum ar fi făcut-o oricare în locul lui, fără să-şi dea seama de întunecarea conştiinţei.

— Da, conştiinţa lui se întunecase, dar mintea, marele ghiduş, era lucidă şi acţiona. Şi, scrutînd cu această minte lucidă cei zece ani viitori, Prohor Petrovici dădu ordin să se închidă deocamdată exploatarea „Dostan" care era secătuită şi aducea doar venituri mici, iar galeriile ei subterane să fie inundate spre a le feri de jefuitori. Toţi muncitorii de acolo trebuiau să fie mutaţi la exploatarea „Novîi" care urma să treacă în posesia

— stăpînilor de la Petersburg. Tot acolo aveau să fie aduşi şi cei cinci sute de săpători de la lucrările de construcţie ale drumurilor, care erau pe terminate.

— La exploatarea „Novîi" urma să se lucreze în două schimburi, zi şi noapte, pe secătuite, ca într-o ţară duşmană, exploatîndu-se filoanele principale şi zăcămin-tele cele mai bogate şi părăsindu-se restul. Să nu le rămînă diavolilor vicleni de la Petersburg, împreună cu toate persoanele sus-puse şi cu toţi membrii familiei imperiale, decît rămăşiţele de la îmbelşugata masă a lui Prohor Gromov !

— Procedez astfel pentru orice eventualitate — le spuse el inginerilor de mine Abrosimov şi Obrazţov şi administratorului principal Protasov. — Sînt însă. mai mult ca sigur că nu vor izbuti niciodată să-mi smulgă acest teren. Au să rămînă cu buza umflată !

— Cînd rămase însă între patru ochi cu Protasov, Prohor îi spuse :

— Aş voi să te rog, Andrei Andreici, să te duci la Petersburg şi să Întreprinzi acolo demersurile necesare cu privire ia terenul aurifer, acţionând întocmai cum aş face şi eu, adică pe scară mare, fără a cruţa mijloacele.

— Mă îndoiesc că aş iputea să acţionez aşa cum ai face-o dumneata, Prohor Petrovici.

— Da, înțeleg. Ar cam trebui să dăm anumite șperțuri. Nu crezi c-ter fi cazul să-1 trimit pe Parczewski ? Ce zici ?

— Dacă e să vorbesc deschis, cred că sus s-a hotărît să ți se ia această exploatare, așa că dumneata n-ai să le poți ține piept. Din cele ce am discutat cu avocatul Arzamasov, am aflat că societatea anonimă, pe lîngă capitalul său de bază de cinci milioane de ruble, a mai primit de la Banca He Stat o subvenție de zece milioane și, în plus, are în rezervă niște oameni de afaceri belgieni și englezi, mari magnați ai finanțelor. în afară de terenul dumitale, această societate anonimă a mai achiziționat exploatările aurifere a numeroși proprietari, punând mînâ penele* Cutri s-ar zice, din fașă. Â'șâ ta;., vezi și dumneata...

— Mda — oftă Prohor. — Ei, nu-i nimic ! Să se facă îndată formele legale pentru declararea terenurilor aurifere descoperite de Obrazțov.

— Ar trebui întîi să le cercetăm amănunțit.

— Bine. O s-o facem zilele acestea.

— în al doilea rînd, Prohor Petrovici disipuse ca de la data de întîi salariile tuturor muncitorilor să fie reduse cu douăzeci la sută, iar ziua de muncă să fie prelungită cu încă două ore la toate întreprinderile. Mai porunci să se elaboreze clauzele unui nou contract de muncă. Cei nemulțumiți urmau să fie concediați pe loc, plătin- du-li-se un preaviz de două săptămâni.

— Toate aceste măsuri s-au rostogolit pe capul muncitorilor ca un trăsnet din senin. Dar loturile de muncitori noi care soseau din Rusia europeană, ca și mulțimile de localnici, angajați de prin diferite sate siberiene, făceau ca starea de lucruri să se schimbe radical, potolind repede frămîntările ce izbucniseră printre vechii muncitori ai lui Gromov. Glasurile de protest amuțiră, flăcările din ochi se stinseră, oamenii se văzură din nou nevoiți să se supună vechii lor ursite, pe care nu izbutiseră s-o Schimbe nici cu prețul sîngelui vărsat.

— Așadar, starea de lucruri era acum întocmai ca și odinioară, atît doar că sutele de morți împușcați în spate se răsuciseră sub pămînt în mormintele lor, iar pe pămlînt erau scrâșnete, lacrimi tăinuite și beții.

— Astfel își începea Prohor Gromov cel de al doilea deceniu al operei sale, asemenea cîinelui din evanghelie care-și mănîncă propria-i vărsătură.

— începutul acesta strălucit îl lăsase complet buimăcit pe Protasov. Profund zguduită, Nina își pierduse capul:

— Ce să mă fac ? Ce să mă fac ? E curată nebunie...

— Cunoscînd însă spiritul de opoziție al Ninei, Prohor

— nu se mai sfătuia cu ea în nici o privință. O exclusese cu desăvîrșire din viața lui de toate zilele, ridicând între ei zidui unei tăceri jignitoare sau al expresiilor bru-

— tale, umblînd pe lîngă ea cu ghearele scoase, ca un motan sălbăticit.

— Acest lucru o făcea pe Nina să sufere adînc, dar ea se închidea în sine și-și îndura în tăcere suferința. Ho- tărîse totuși să aleagă în relațiile ei cu Prohor calea luptei, cu alte cuvinte, să recurgă la aceleași măsuri practice ca și mai înainte, însă pe o scară și mai mare. Nu vedea altă posibilitate de a pune stavilă setei Iui de îmbogățire, de a se ridica „în apărarea" muncitorilor și de a preîntîmpina catastrofa finală. Inițiind împreună cu Protasov organizarea unor lucrări vaste, se temea de consecințele acestei acțiuni care puteau fi foarte grave pentru ea. Știa prea bine că-1 va înfuria la culme pe Prohor și că, într-o cliipă de beție, acesta ar putea s-o ucidă cu mîna lui, sau să-i plătească pe alții ca s-o facă.

— Aceste simțăminte îi fuseseră inspirate și de Protasov, poate cam prematur și cu o lipsă de menajamente cam exagerată.

— într-o zi, plecă împreună cu Nina spre un mic rîu din taiga, pe malurile căruia descoperise zăcăminte de grafit.

— — Ai putea să deschizi aici o exploatare care ar aduce venituri frumoase — spuse Protasov. — Deocamdată, n-am vorbit nimic despre această descoperire a mea. Terenul acesta bogat în grafit e un dar al meu pentru dumneata, Nina. E necesar însă să ne gînd-im bine la toate, să chibzuim totul. Trebuie să-ți mărturisesc că pentru mine Prohor Petrovici nu mai există ca om, ca personalitate. Aureola geniului cu care îl încununasem la început s-a stins pentru totdeauna în ochii mei. Opacitatea de care dă dovadă acum dezvăluie în persoana lui Prohor Petrovici, te rog să-mi ierți această expresie, pe un sălbatic care și-a pierdut orice umbră de conștiință. Să reduci salariul muncitorilor cu douăzeci la sută și să prelungești eu două ore ziua de lucru este o nerozie. Trebuie să ne așteptăm acum la o nouă grevă... și la o nouă represiune.

Prevăd însă că Prohor Petrovici va fi ucis de muncitori sau se va sinucide. E

— clar. Şi acum am ajuns la lucrul cel mai important. — Vocea lui Protasov, întretăiată din pricina emoţiei, tremura : — Mă iubeşti ?

— Pusese întrebarea deschis, de la om la om, cu totul pe neaşteptate pentru Nina.

— Da — răspunse fără şovăială Nina.

— Protasov, care nu prevăzuse un răspuns atît de

— prompt, o întrebă şi mai tulburat :

— Ai vrea să-mi fii soţie ?

— Nu. îl mai iubesc încă pe Prohor, mă simt legată sufleteşte de el şi n-am tăria să rup această legătură.

— Şedeau lîngă foc, în faţa ceainicului care fierbea. Cei trei gardieni care-i însoţeau, mîneau mai departe, lîngă un alt foc.

— Păstrîndu-şi în aparenţă sîngele rece, Protasov scoase portofelul din buzunar, iar din el — memoriul procurorului Straşcialov adresat ministrului justiţiei cu privire la asasinarea Anfisei Kozîreva. îl întinse Ninei şi se duse să se scalde în fluviu.

— Nina citi îndelung memoriul. Din ochii ei, lacrimile picurau pe hîrtie, cerneala se întindea, iar prin faţă îi pluteau anii tinereţii. „Sărmana Anfisa, sărmana de mine !" — oftă ea şi întunericul ce-i copleşise sufletul o învăluia toată ,ca o negură deasă.

— Răcorit de baie şi aparent mult mai calm, Protasov se aşeză din nou alături de ea.

— Am auzit de mult felurite zvonuri aiudate, după care frumoasa Anfiisa ar fi fost asasinată de soţul meu — rosti Nina şi se închină cu o evlavie afectată. — Totuşi nu pot să le dau crezare, dragă Andrei. Te rog să mă ierţi dacă acest lucru îţi este neplăcut, cum poate nu ţi-a plăcut nici faptul că m-am închinat pentru odihna sufletului răposatei... Dar... aşa sînt eu.

— Renunţînd la calmul său aparent, Protasov începu să răsufle zgomotos, năvalnic, pe nări.

— Am şi alte dovezi care arată că Prohor a ucis-o pe Anfisa.

— Dar Nina nu mai spuse nimic.

— Neînţelegîndu-i tăcerea, Protasov începu să se enerveze. Dorea arzător ca şi Nina să creadă îin vinovăţia soţului ei, aşa cum credea el, Protasov.

— M-am întâlnit pe malul fluviului .cu deportatul politic Şapoşnikov, fratele celui care a pierit în flăcări împreună cu Anfisa — urmă Protasov cu un tremur uşor în glas. — Acum este funcţionar la administraţia noastră. Posedă scrisori pe care i le-a trimis fratele lui cu puţin înainte de moarte. în ele...

— Nu cred nici ce spune Şapoşnikov al dumitale, nu cred nici acuzaţiile procurorilor dumitale ! — îl întrerupse Nina, enervată. — Cred în ceea ce-mi spune bunul meu simţ. Prohor o iubea nebuneşte pe Anfisa şi de aceea n-ar fi putut s-o omoare. Mai curînd şi-ar fi făcut seama el.

— Şi Otheilo o iubea pe Desldemona. Şi totuşi...

— Asta a născock-o Shakespeare. Nu poate fi adevărat !

— Ba da. Este legea nescrisă a pasiunilor omeneşti.

— Şi iar urmă o tăcere încordată ca struna unui arc.

— Aşadar, mi-ai spus ultimul tău cuvînt ?

— Da. în împrejurările de faţă n-aş putea să-ţi fiu soţie. Şi asta cu atît mai mult, cu cît şi crezul nostru este atît de diferit.

— Of, Nina ! M-am săturat să-ţi demonstrez de zeci de ori unul şi acelaşi lucru. M-am săturat pînă peste cap...

— Iată, tu spui că lupta cere jertfe, cere sânge, iar părintele Alexandr spune că lupta trebuie să fie fără vărsări de sînge, să fie o luptă pe tărâmul ideilor. Cine spune adevărul ? Această controversă este îngrozitoare. Mă frământă, mă chinuieşte.

— Lasă asta, Nina ! Iartă-mă, dar jocul tău de-a naivitatea începe să mă enerveze. Ştii prea bine unde este adevărul. Dar pentru tine, o femeie crescută în puf... Stai, stai puţin ! Lasă-imă să termin. Liberalismul tău este, desigur, numai de paradă, iar altruismul tău — un rezultat al ameninţărilor popeşti cu judecata de apoi, cu „lumea cealaltă". Deşi sînt multe părţi pozi

— tive în firea ta, sînt şi multe elemente negative de care, la drept vorbind, nu eşti vinovată. Eşti fată de oameni avuţi şi nici n-ai fi putut să fii altfel.

— Nina îl privea ţintă cu ochii ei mari şi trişti. Biciu- ind-o fără milă cu cuvintele lui, Protasov o admira sincer. „Frumoasă mai eşti!..." — fu dît p-aci să-i spună.

— Mulţumesc pentru prelegere. Nu mai sînt însă stu- dentă, Andrei — rosti ironic Nina. — Şi ce-mi ceri tu mie, de fapt ? — ridică ea glasul, aprinzîndu-se deodată.

— Protasov dădu să se scoale şi, în genunchi, cu mîinile în buzunarele pantalonilor, se pregăti să-i explice tot ce gîndeşte.

— Cer un lucru pe care tu nu eşti în stare să-1 faci — începu el posomorit, apoi tăcu cîteva clipe. — Cer să-**Iţi** închini întreaga avere luptei pentru eliberarea poporului. Cer să devii tot atît de săracă precum sînt şi eu. Priveşte numai ce chinuri îndură aşa-numiţii „criminali politici". închisorile, ocnele, coloniile de deportaţi slînt tiiasite. Eu le sacrific întregul meu salariu. N-am un ban pus deoparte... Cer... ba nu cer, ci te rog umil să fii săracă de dragul unui scop înalt. — Tăcu din nou, se apropie în genunchi de Nina, care privea în jos adînc tulburată, răsturnă din neatenţie o sticlă cu vin de Burgundia, şi o apucă de mînă: — Atunci am putea şi noi doi, egali în toate, să începem o viaţă nouă. Conştiinţa ta s-ar linişti dintr-o dată, dăruimdu-ţi o mare fericire. Dar asta-i cu neputinţă — încheie el oftînd. Dîndu-i drumul la miînă, închise ochii şi întoarse capul. — Nu se va întîmpla niciodată. Nu...

— Nina îl îmbrăţişa năvalnic, plîngfînd şi rîziînd printre lacrimi.

— Andrei, Andrei!... Ce om minunat eşti, ce suflet pur ai!

— Sînt un om ea toţi oamenii, nu sînt pur de loc... Am fost chiar învinuit că fac jocul capitalului... Nu sînt un bun revoluţionar... — răspunse cu asprime Protasov, primindu-i mîngîierile cu nepăsare şi răceală.

—

— Ridică de jos sticla şi o scutură. — Ei poftim... Am răsturnat sticla. S-a vărsat tot vinul — adăugă el încercând să zâmbească. Şi deodată simţi că apropierea femeii iubite îl umple de clocot, că sângele i se împrăştie vijelios prin vine ca o băutură ameţitoare. învăpăiat, buimăcit, voi pentru întiîia oară în viaţa lui s-o îmbrăţişeze dar se stăpîni.

— Vrei să-ţi zugrăvesc o altă perspectivă de viitor ?

— spuse Nina, ştergîndu-şi lacrimile şi zîmbindu-i voioasă.

— Da, vreau.

— Ochii Ninei se însufleţiră.

— O iau pe Verdcika, îmi iau toate lucrurile de preţ şi-i spun lui Prohor : „Adio, nu te mai iubesc, te părăsesc pentru totdeauna". Apoi plecăm împreună, Andrei, spre meleagurile mele natale. Aim acolo întreprinderi foarte rentabile, arendate temporar. Am şi exploatări aurifere. Acolo, în locurile acelea unde mă simt la mine acasă, putem organiza amlîndoi a activitate socială vastă. Toate întreprinderile noastre le trecem în mâna muncitorilor, să fie ei adevăraţii stăpâni, iar noi doi să primim un salariu, să zicem: vreo zece mii de ruble anual fiecare. Tu să-mi fii soţ, iar eu să-ţi fiu soţie.

— Şi am trăi astfel până ân clipa cînd am fi arestaţi

— spuse ironic şi compătimitor Protasov, zâmbind şi sărutîind mlîna Ninei. — Şi am fi arestaţi exact peste o lună după ce i-om face pe muncitori stăpîni peste întreprinderile noastre. Am intra la închisoare, muncitorii ar fi concediaţi, iar averile — trecute în patrimoniul statului. Atâta tot. Asta vrei tu ?

— Nu, n-aş vrea aşa ceva — răspunse Nina râzând forţat.

— Deodată însă se transfigură toată. Ai fi zis că se dăduse jos de pe scenă, lepăd ase costumul de actriţă şi se îmbrăcase cu hainele de toate zilele. Chipul ei era acum grav, iar ochii îi străluceau de un mare avânt sufletesc.

— Făcând un pas îndărât, Protasov o privi cu atenţie şi cu teamă totodată.

—

— Dragul meu Andrei — rosti ea cu un ton hotărît. — Să nu crezi nici o vorbă din ceea ce am spus adineauri. — N-a foist deicît o fantezie de fetişcană. Nu pot şi nici nu-mi doresc să rămân săracă, aşa cum mă sfătuiaşti tu. Pentru nimic în lume ! Trebuie să trăiesc şi să mor îln poziţia socială ce mi-a fost hărăzită de dumnezeu.

— Protasov simţi deodată că între el şi Nina se ridicase zidul unor contradicţii de neînlăturat. înţelese că zadarnic ar încerca să-1 doboare. Se încruntă mînios. Colţurile buzelor sale exipresive se lăsară în jos. Păli. Părea acum bolnav.

— Dragă Andrei ! Nu mai eşti tînăr. MîineHpoknîine ai să încărunţeşti. Chiar şi sănătatea ta a început să se şubrezească. Nu te prinde postura de revoluţionar şi ateu, — Făcu un pas spre el, împreună rugător mîinile şi glasul ei sună ca un geamăt: — Te rog, te conjur să devii un bun creştin ! Deschide ochii minţii tale luminate spre calea, pe care ne cheamă Cristos. Acceptă această cale care se cheamă Adevăr. Şi viaţa ta va fi o faptă bună, iar tu însuţi...

— Iartă-mă, Nina Iakovlevna — îi tăie vorba brutal Protasov, întorcîndu-i spatele. — După atîţia ani de zile petrecuţi împreună, după atîtea convorbiri avute cu dumneata pentru anţi deschide ochii, este pentru mine dît se poate de trist, crede-mă, foarte trist, să văd în ■persoana dumitale o neofită a quakerilor[1]. Mă ierţi, dar tipul acesta de femeie nu mai este de mult la modă. Acum văd prea bine ce fel de prietenă a muncitorilor eşti...

— Mîinile Ninei căzură neputincioase în jois. Protasov se îndepărtă, strigând gardienilor :

— E timpul să plecăm, băieţi!

— Doctorul se ducea de la Prohor la Piotr Danilîci, de la fiu la tată. La drept vorbind, bătrînul nici nu prea avea nevoie de îngrijire medicală. îi ceruse lui Prohor

I Quaker - membru al unei secte religioase protestante (n. trad.).

— să-i dea înapoi banii lui proprii, dar Prohor îl trimise la dracu.

— Stai chitic unde ești. De mîncat mănînoi ? Ce-ți mai trebuie bani ? îți sînt recunoscător pentru scandalul pe care l-ai stiîrnit. îmi pare rău din suiflet că nu te-arn omorît atunci. Și află că dacă mai mă scoți din sărite, dacă-mi mai ieși, în cale, te așteaptă din nou balamucul. Să știi acest lucru !

— Ei bine, rămîîi sănătos^ secătură! — îi răspunse bătrînul și, bătînd mînios cu bățul în dușumea, dînd din picioare, strigă : — Să știi, stîrpitura dracului, că plec chiar mîine la Petersburg ca să aduc toate astea la cunoștința țarului. îi înaintez o plîngere și vîr în plic zece piei de sobol... Țarul o să-ți ia toată averea și o să poruncească să te spînzure de o cracă. O să ce legeni în ștreang, ucigașule !

— Prohor le spuse servitorilor veniți în, fugă la auzul soneriei lui :

— Luați-1 de aici pe nebunul acesta, că de nu, îl azvîrl pe fereastră.

— în aceeași zi avu o explicație furtunoasă cu Nina. în cele din urmă, se înțeleseră : Nina îl asigură că bătrînul va fi trimis în satul Medvedevo, iar dacă crizele lui de furie se vor mai, .repeta, ea îl va interna din nou, din motive de caritate[1], în spitalul de boli nervoase.

— în realitate, Nina luă următoarele măsuri : îi dădu bătrânului, în numerar și polițe, cincizeci de mii de ruble din fondurile ei, iar Piotr Danilîci îi semnă o chitanță prin care declara că nu mai are nici o pretenție față de firma Gromov. Apoi se retrase împreună cu soția lui la Medvedevo, stabilindu-se în vechea lui casă și se apucă de negoț în stil mare. Devenită negus- toreasă bogată, Ana Inokentievna începu să trăiască pe picior mare ; reuși să alunge din inima ei amintirea lui Prohor și se mai liniști. Acium se îngrășa tot mai mult.

— Prohor umbla mânios, întunecat și o ducea numai într-o beție. Mîinile începuseră să-i tremure ușor. Mormăia mereu pe sub mustață :

— Nu mi-e frică de Ibrahim... Nu mi-e frică de Ibrahim...

— Pleca îin inspecție la exploatări, singur, înarmat cu două revolvere, o carabină și alte arme.

— Curînd fu informat că depozitul de manufactură și alimente, care deservea trei fabrici de cherestea, fusese jefuit de o bandă de tîlhari. Pagubele se ridicau la vreo zece mii de ruible. Prohor nu se mai sinchisea însă de pierderile și câștigurile mici : visul lui urmărea miliardul, (iar toate celelalte erau, comparativ, fleacuri. De aceea primi cu indiferență vestea acestei pagube neînsemnate. Spuse doar atiît:

— Știu cine e autorul. Ibrahim își face de cap.

— Ispravnicul Feodor Stepanîci, câțiva gardieni și judecătorul de instrucție placară îndată spre loicul unde fusese săviîrșit jaful.

— Oricît de ciudat ar părea acast lucru, *mister* Cook își petrecu noaptea aceea la Nadenka. Băură amândoi zdravăn și *mister* Cook îi lăsă Nadenkăi optzeci și șapte de ruble și treizeci de copeici, toți banii pe care-i avea la el, după ce vărsase din belșug pe pieptul tinerei femei lacrimi de bețiv. Plânsese oleacă și Nadenka.

— Ispravnicul se întoarse peste trei zile. în uniforma nouă cu epoleții de firi, marțial, cu mustața în furculiță ca și mai înainte, se prezentă la raport în fața lui Prohor Petrovici :

— Ancheta a stabilit cine a jefuit depozitul — spuse el patronului. Pe peretele clădirii era scris, închipui- ți-vă : *„Buna dzîua, Proșka, io sînt, Ibrahim Oglî".* Am copiat întocmai cele scrise în procesul-verbal, cu toate greșelile de ortografie. Poftiți, uitați-vă. Dar vă jur, Prohor Petrovici, că afurisitul acesta de ocnaș nu va scăpa din mîinile mele. Vă jur acast lucru !

— Spre marea mirare a ispravnicului, Prohor zâmbi pe sub mustață și mormăi : „Puțin îmi pasă... Nu mi-e frică de el, nu mi-ie frică". Apoi î)și răvăși chica nețesălată și-i făcu ou ochiul ispravnicului :

— Să vii diseară la mine, în apartamentul meu, Fe- dea. Ia-;ți ghitara și pe Nadenka, Am să chem pe

— Steoșa, pa Ferapont și pe moș Gruzdev. Pe cine să mai aduic? Pe bucătarul meu, pe cei doi vizitii și bucătă- resele. Poate și pe Iliuiha... Vreau să fie lume mai simplă...

— Prohor Petrovici — începu ispravnicul, hetezin- du-și mustața și rotindu-și ochii. — Găsiți că se cade ? Oricum-, acum sînt și eu ispravnic... Iar dumneavoastră chemați vizitii...

— Du-te dracului! Ar trebui să te simți onorat! — strigă Prohor și mîinile lui începură să tremure. — Acolo unde sînt eu, e cea mai bună societate. Nu admit nici un fel de „se cade" ori „nu se cade".

— Seratele muzicale, pe care le organiza uneori Nina, îl atrăgeau prea puţin pe Prohor Petrovici. La aceste serate se producea uneori un trio destul de bun alcă- tuit din instrumente de coarde. în afară de aceasta, soţia unui inginer, madam Schultz, aînta, bine la pian, iar Ninei ai plăcea să i se admire frumoasa-i voice. Gît despre romanţele ţigăneşti modernizate, fermecătoarea Adelaida Mardarievna nu-şi avea pereche.
— Prohor se prefăcea că nu se pricepe de fel la muzică. Spusese chiar o dată în glumă : „Cînd zdrăngăne cineva la pian, îmi vine să urlu ca un cîine". Apariţia lui printre invitaţi producea întotdeauna o oarecare stînje- neală. Se aşteptau cu toţii, nu se ştie de ce, din partea lui la vreo aluzie jignitoare sau la o mojicie făţişă. Buna dispoziţie pierea îndată. Lumea începea să se simtă prost. Era foarte bine, desigur, atunci cînd Prohor se aşeza la masa verde ca să joace o< partidă de vist, să piardă vreo douăzeci de ruble şi să plece.
— De ce pleici ? îl întreba în asemenea cazuri Nina Iakovlevna, încercînd să-1 reţină.
— Prohor Petrovici, cum vine asta ? ! — strigau în cor invitaţii bucuroşi.
— Mă duc să fac o plimbare. Mă cam plictisesc aici la voi : nu tu scandal, nu tu bătaie. Şi unde mai pui că eşti cam zgârcită cu băutura, Ninoicika. — Apoi adresându-ise celorlalţi: — Gereţi-i de băut, domnilor... Ce dracu ! Ştiu prea bine că madam Schultz, de pildă, trage la măsea, nu se-ncureă...
— Vai de mine, ce spuneţi ! — protesta madam Schultz., gesticulând cu mânuţale-i trandafirii şi âncer- când să zâimbeascăi, fără ânisă a-i izbuti decât o biată grimasă.
— Râdeau forţai cu toţii. Râdea şi Prohor.
— Iar *mister* Cook — urma el, a golit duminica trecută la cârciumă un sfert de votcă, a ânfulecăt un berbec întreg şi s-a întors acasă în patru labe...
— O nu ! O nu ! — riposta scuturând deznădăjduit din obraji şi roşindu-se pînă la urechi onorabilul *mister* Cook, aşezat pe un taburet la picioarele Ninei. E pre forte exagerat... ore colosal exagerat! Am beut numai un mic peherel... Ha-ha-ha ! Cum se spune asta, cum ?... „Beţia din naştere... leac este, dar prostie ba." Ha-ha-ha !
— în hohotele de râs ale tuturor, de rîndul acesta spontane, Prohor Petrovici spuse din prag :
— Ai dreptate, *mister* Cook : pe un prost nu-1 poate face deştept nici măcar persoana la picioarele căreia şade...
— O da! O da ! — exclamă entuziast *mister* Cook, în culmea fericirii, neîn'ţelegînd pe loc mojicia lui Prohor şi privind-o galeş în ochi pe divina *mistress* Nina...
— Prohor evita, în genere, zilele de primire ale Ninei, prea simandicoase pentru gustul lui. Lui îi plăcea să petreacă altfel...

— Şi de data aceasta petrecerea se dezlănţuise cu băutură şi năzbâtii de cheflii. Orbul Izumrudik, armonistul de la cârciumă, şi vizitiul Iaşka, în caftan de catifea cu găitane roşii, îi ziceau straşnic la două armonici, iar trei văcari, care păzeau cirezile lui Prohor, suflau de zor în cavafele lor din coajă de mesteacăn.
— încăpătorul birou, înecat în fum de mahorcă, era îmbâcsit şi aducea cu cerul de toamnă acoperit de nori. Bătrânul fecior Tihon făcuse foc în cămin. Biroul, acoperit cu o faţă de masă, era încărcat de sticle şi gustări obişnuite. Diriguia Inokenti Filatîci Gruzdev. Bătrînul îmbia musafirii să mănânce şi să bea. El ânsă nu bea nici un strop. Prohor Petrovici, deşi trăsese la măsea dis-de-dimineaţă, ţinea totuşi pasul cu vizitiii şi nu se îmbăta, de loc. Numai glasul lui gros era cam răguşit, iar obrajii — îmbujoraţi de sângele alcoolizat.
— Băuseră binişor. Acum doreau cu toţii să asculte frumoasele cântece ruseşti.
— Să cânte cavalele, cavalele! — strigă frumoasa Steoşa, ţopăind şi bătând din palme. — Prohor Petrovici, porunceşte dumneata...
— Mohorât, Prohor întinse văcarilor cîte un pahar de votcă, iar bătrânului âi zise :
— Hei, mai marele vacilor, ia să ne cînţi ceva frumos.
— Văcarii se aşezară turceşte pe canapeaua foarte lată, cu picioarele în ciubote murdare strânse sub ei. Musafirii se înghesuiră umăr lîngă umăr, de-a dreptul pe jos, cu spatele la căminul aprins şi cu faţa spre muzicanţi:
— Ce să vă cântăm ? — întrebă bătrânul, proptind în podea vârful cavalului său lung de un stînjen, înfăşurat în coajă de mesteacăn.

— Colo-n mlaştini se-ofileşte un firicel de iarbă.
— Plînge inimioara-n mine după mîndra-mi dragă...

— propuse Steoşa cu vocea ei frumoasă de contralto.

— Prohor se întunecă şi mai mult şi făcu o strâmbătură. Steoşa îşi lipi obrazul de umărul lui. Văcarii scuipară pe covorul scump, se şterseră cu mânecă la gură şi, umflîndu-şi obrajii, începură să sufle în cavale.

— Şi iată că în încăpere se revărsă nestăvilit cântecul cel cărunt de ani, răsfirirudu-şi minunata coadă de păun. Cavalele viersuiau voiniceşte, plin, cu mlădieri ânvolte.

— Sunetele unduiau dulci, melodioase, pline de alean, cînd rotunde ca nişte minigi, dînld subţiindu-se ca o strună întinsă... Cel mai tulburător era cavalul tânărului văcar Ieroşka. Cu ochii verzui holbaţi şi obrajii plini, umflaţi, mai-mai să plesnească, Ieroşka făcea pe solistul... Iartă, acum părea că răsună un glas de femeie, plin, fără cuvinte, pornit din inimă, din străfundul fiinţei. Daică închideai ochii, dinainte-ţi se ivea o ţărancă, o rusoaică, dolofană şi rumenă. Toată în roşu, cu braţele pîrguite de soare, încrucişate pe piept, plutea prin văzduhul însorit pe deasupra cîmpiilor, cîntiînd, dîntînd mereu[1] fără să ştie nici de ce, nici pentru cine...

— PunîmduHşi la încercare întreaga iscusinţă, Ieroşka îşi umfla şi mai avan obrajii luiciioişii. Cavalul lui Antipka îi ţinea isonul, iar acela al „mai marelui vacilor" vuia gros ca O' canava pe care se ţeise măiestrit cînteicul.

— Viersul tînguios, plin de un dor neostoit, trezea un dulce freamăt în cele maii ascunse tainiţe ale inimii. Ascultătorii îşi ţineau răsuflarea; ochii unora înotau în lacrimi, iar cîntarea învăLurată pe trei glasuri, covîr~şind liniştea din încăpere, fermeca, ţinea totul sub vraja ei, mergea drept la inimă, înduioşa sufletul înăsprit, schilodit de viaţă, descătuişinidu-1 în ppfida jalei ce-1 podidise.

— Moleşit de cîntec, ascultătorul îlşi amintea de tărîtmul îndepărtat, dar atît de drag al fericirii demult pierdute, unde-i rămăseseră toţi prietenii, unde stăpînea duioşia încîntătoare şi iubirea neumbrită de nimic. Vai de cel ce a dat uitării tărîtmul acesta minunat în care şi-a îngropat visurile neîmplinite ale copilăriei!

— — Aşa cîntare, zic şi eu ! — murmura înduioşat bătrânul Gruzidav, clătinând din cap. — Parcă te unge la inimă... Straşnic !

— Cavalele se mai tînguiră o clipă, apoi amuţiră. Toţi rămaseră podidiţi de alean, cu capul greu lăsat în piept. Tihon, bătrânul slujitor al lui Prohor, stătea în picioare, rezemat de tocul ferestrei şi uitase să-işi mai şteargă

— lacrimile care se rostogoleau pe postavul negru al hainei.

— Acum ascultaţi mai departe cuvintele cântecului— rosti Steoişa, răsuflînd adînc ca într-iun suspin.— Ascultaţi, vă rog...

— Rea e gura lumii, doamne !
— Neam nu mă'slăbeşte.
— Slava mea de min-se ţine
— Viaţa-mi otrăveşte...

— Înţelesul cuvintelor izbea dureros inima lui Prohor Petrovici.

— „Parcă de mine s-ar vorbi" — îşi zise el mohorît şi, iriîniindu-se deodată, dădu un ghiont zdravăn, Steoşei care căzuse pe gjînduri.

— Ia mai isprăviţi cu prohodul ăsta ! Hei, armo- nişti ! Iaşka ! Zi-i una veselă, de joc! — strigă el.

— Toţi se înveseliră într-o clipă. îi apucă un chef nebun să bea şi să petreacă. Mîinile se întinseră de la sine spre pahare, glasurile începură să lărtmiuiască. Armo- niştii îşi încercau armonicile.

— Hai să jucăm,!

— **Diaconul îşi lepădă anteriul şi tună :**

— Ia daţi mai încolo scăunelele, că deih, ferească dumnezeu, acu le schilodesc,

— Vrînd să-i fie pe plac lui Prohor, ispravnicul îşi desprinse sabia şi, cu ajutorul lui Tihon, începu să-şi scoată vestonul, ptiegătindu-se şi el de joc. Fandosita de Steoşa şi Anuşka, trupeşa bucătăreasă, chicoteau, potrivindu-işi părul la oglindă. Ghereheliţă, Nadenka sorbea împreună cu tînărul văcar şliboviţă groasă, aromată. Ilia Petrovici Sohatîh sughiţa de mama focului, căznindu-se zadarnic să născocească ceva oa să-1 înveselească pe Prohor. Nadenka trase un fum din luleaua văcarului, începu să tuşească şi strigă :

— Ei, nu începeţi odată ? !

— Făcură sul covorul persan şi-1 puseră în picioare lîngă cămin. Vînjos, «întărind vreo zece puduri, diaconul se aşeză faţă în faţă, la vreo zeoe paşi, cu

pînteco- sul ispravnic care trăgea şi el la cîntar, de bună seamă, vreo şapte puduri.

— Gata?

— Gata.

— Daţi-i drumul !

— Izumrudik şi Iaşka dădură drumul armonicilor. Diaconul zvîcni din umeri, scoase un şuierat asurzitor şi chiuind „Hei, iu-hu, iu-hu!" — porni pe parchetul alunecos, ca un cal ridicat pe picioarele dinapoi, tropăind mărunţel şi făcînd să se cutremure casa.

— Caii iuţi îs potcoviţi !
— Caii iuţi îs potcoviţi !

— bătea din cizmele sale, grele ca nişte copite.

— Ispravnicul sălta pe loc, zgîlţîindu-şi pînteeul, zornăind din pinteni şi sclipindu-şi cizmele de lac. într-o clipă, leoarcă de năduşeală, căzu pe canapea gîfîind, sleit de puteri.

— Slăbuţ, slăbuţ! — îi strigă diaconul, şuierând voiniceşte şi bătînd cu atîta foc în podea din- tocuri şi din tălpi, îndît vuia toată încăperea ca într-un ropot de împuşcături.

— Hei, pe vine! — răcni Prohor: şi se repezi în mijloc, zbârlit, înspăimîntător la vedere.

— Armoniştii cîntau tot mai înverşunat, însoţiţi de cavalele văcarilor. Uitând,u-şi de aerul său impozant, pînă şi bătrînul Tihon începu să bată cu capacul samovarului într-o tavă de argint.

— Hei, iu-lhu, iu-hu, iu-hu!

— Geamurile zăngăneau, zgîîlţîite de tropăitul aprig al celor doi voinici. Totul vuia, urechile ţiuiau ca[1] gloanţele la război. Părea că se năruie toată casa.

— Zi-i aşa, ţine-o aşa! — îi aţâţau privitorii pe cei doi.

— Splendidul parchet cu desene trosni şi se burduşi. Bucăţele de stejar lustruit şi de lemn de trandafir ţîişniră deodată înspăimântate de sub picioare, întocmai ca nişte broaşte cu pielea lunecoasă.

— Făptura vînjoasă, de fier, a lui Prohor Petrovici părea să răstoarne toate presupunerile în privinţa puterii omeneşti. Firea lui sălbatică înfrunta totul. După petrecerea aceea' zdravănă, care ţinuse o noapte întreagă, dădu pe gît cvas rece şi, fără să fi închis ochii o clipă, la orele şapte dimineaţă plecă de-a dreptul de la chef în biroul său din turn. Vizitiul Iaşka, cele două bucătărese şi bucătarul, care nu se dezmeticiseră încă din beţie, zăceau sub masă în biroul din casa lui Prohor Petrovici, unde se desfăşurase noaptea zgomotosul zaiafet. Orbul Izumrudik, părăsit de toţi, bâjbâia pe coridor suighiţînd şi căutînd ieşirea. Uitînd de cirezile lor, văcarii înfulecau în grabă rămăşiţele ospăţului. Ilia Sohatîh, care se alesese în timpul jocului cu un cucui la sprânceană, zăcea în mijlocul biroului, cu braţele date în lături, clipea din ochii umflaţi şi gemea :

— — So.. So.. Soaţa mea e grea, iar eu... eu zac aici, ca un *rangotan,* ca Bilvidirul din Apolone... cu tutu- nu-n nas. Soblinerea e a mea !

— îrtgustându-se într-un loc, frontul lucrărilor se lărgea într-oltul. Anul acela erau prevăzute investiţii mari pentru utilarea Unor întreprinderi noi, a terenurilor aurifere şi a minelor de cărbuni. Mostrele de cărbune trimise la Direcţia Căilor Ferate fuseseră foarte apreciate de experţi.

— Prohor Petrovici primise comenzi însemnate pentru acest cărbune, şi acu făcea fel de fel de calcule şi de proiecte pentru intensificarea extracţiei cărbunelui şi organizarea transportului pînă la linia ferată. în acest scop folosea din plin şi cu pricepere vasta lui bibliotecă tehnico-economică, selecţionată foarte judicios d£ inginerul Protasov. Voia ca mai întâi să-şi dea seama singur cum trebuie să procedeze, iar apoi, înarmat cu cunoştinţele necesare, să înceapă discuţiile cu inginerii, astfel ca aceştia, uimiţi de priceperea lui, să devină mai culanţi în privinţa cifrelor. Curînd urmau să sosească din sudul Rusiei trei ingineri specialişti în extracţia cărbunelui, şi cinci maiştri mineri angajaţi de administraţie.

— Prohor era mereu întrerupt din lucru de cele cinci telefoane instalate în turn. Ştia că în clipele acelea, la administraţie se plăteau drepturile muncitorilor care nu acceptaseră să lucreze mai departe cu salariul scă- zut. în total plecau peste cinci sute de oameni, printre care şi zurbagiii din mine. Cei mai mulţi erau însă oameni serioşi şi aşezaţi. Li se făcuse lehamite de taiga şi nu voiau să-şi mai irosească viaţa pe meleagurile acelea afurisite. Pe toţi aceştia îi aştepta un barcaz mare şi un vapor, în satul Război, pe rîul Bolşoi Potok. De acolo urmau să pornească spre lacurile lor de baştină, întîi pe apă, apoi pe calea ferată.

— Unii purtau de pe atunci pe faţă stigmatul morţii: o soartă cruntă însemnase cu sînge satul Război.

— Mintea lui Prohor era în schimb limpede, lucidă. N-o atinsese nici un stigmat al soartei. Şi totuşi undeva în subconştientul şi în spatele lui se îmbulzeau fantomele : de pretutindeni auzea murmurele de răzbunare ale muncitorilor ucişi, bocetele bătrânei din bordeiul pierdut în pădure, jalea nepotului ei, horcăitul de moarte al lui Konstantm Farkov şi scrâşnetul unui ferăstrău de oţel care părea că-i despică ţeasta.

— Se gheboşa, se zgribulea. Nu se simţea la largul lui, voia să alunge simţământul acela tulbure de teamă, şi totuşi cineva îl pîndea mereu din spate. Se căznea să se concentreze asupra raţionamentelor din carte. Rîndurile erau limpezi, citeţe, după cum limpede era şi mintea lui. Dar iată că peste rândul tipărit: „Cocsificarea are drept scop mărirea conţinutului de carbon..." se iţi deodată un spiriduş cu coarne. Prohor lovi cartea cu pallma — poc ! dar nu-1 nimeri. Spkiduşul ţiui subţirel şi se aşeză pe nasul lui. Poc ! — Şi Prohor ucise un ţînţar.

— — Aha ! Ţînţar era, nu drac — mormăi el bucuros şi citi mai departe. îl durea capul şi-1 usturau ochii. Nu se simţea bine.

— Deodată îl izibi în spate ceva moale, ca o minge. Trasări. Se întoarse. Nimeni. Linişte. Doar lupul îşi scutura zgarda. Prohor se simţi atras spre fereastră ca de un magnet. Se aplecă paste pervaz şi, înmărmurit de groază, răcni :

— Şapoşnikov ! Şapoşnikov ! Şapoşnikov !...

— Bărlbiosul din uliţă, care de sus părea bondoc, ridică

— spre el capul, şi sttrigă cu un glas caraghios, de parcă ar fi orăcăit o broasică.

— Ce doriţi ?

— Prohor îşi trecu mîna peste ochi, vrînd parcă să se dezmeticească. Apoi dezlegă lupul şi-1 duse lîngă fotoliul lui poruncindu-i : — Culcă-te aici !.

— Aruncînd o privire îl zări lîngă masă pe Şapoşnikov cell scund şi chel.

— Aha... Ai venit pe fereastră ? — întrebă zîm- bind Prohor.

— Da, pe fereastră. Ca o cucuvea.

— Fie şi aşa ! Nu mă tem de tine, nu mă tem cîtuşi de puţin, bîigui Prohor dîndu-se înapoi.

— Nici eu nu mă temi de t-tine — răspunse Şapoş-nikov.

— Păi ştiam că te-ai făcut siorulm!

— Ei şi cehi cu asta ? M-am f-făcut scrum şi acum am înviat din propria mea cenuşă. Ga s-să mă răzbun pe t-tine.

— —- Da' ce ţi-am făcut ? — Clănţănind din dinţi, Prohor îl fluieră pe lup chamlîndu-1 mai aproape, dar lupul stătea culicat, cu ochii închişi. — De ce să te răzbuni pe mine ? — întrebă în şoaptă Prohor, întinzînd pe furiş mîna spre revolverul de pe masă.

— Poftim, trage. Nu mi-e frică. Mă apăr cu barba mea. Haide, ia-ţi revolverul, ia-1 — glăsui Şapoşnikov, bîjbîind ca un orb, cu degetele livide, peste revolver. Dar degetele lui erau ca fumul, ca ceaţa : învăluiau re-volverul, fără a avea puterea să-1 mişte din loc.

— De spaimă, Prohor simţea că-i tremură mîinile, că i se împleticeşte limba.

— Deodată lupul sări în picioare şi mlîrîind se repezi spre uşă. Pe scară urca greoi ispravnicul, cu nagaica în mînă.

— La loc, Lupus ! — strigă Prohor şi se lăsă în jilţ, palid, dîrdîind ca apucat de friguri. Şapoşnikov pieri.

— Uff, ce căldură.! Douăzeci şi cinci de grade la umbră — spuse ispravnicul, descheindu-şi vestonul de lustrin, năduşit la subsuori.

— Eu am îngheţat. Am. vedenii...

— Fleacuri. Din cauza beţiei de ieri... Ptiu, ce ticălos !

— Cine, Şapoşnikov ?

— Ce ţi-a venit ? Care Şapoşnikov ? — Feodor Ste-panîci apucă îngrijorat mîna lui Prohor. — Da, ai călduri. Ia arată limba ! încărcată... Prost ! Mănîncă cît mai multă varză acră şi nu bea nimic. Nu asculta de doctori, că ei spun cîte-n lună şi-n stele. Am o veste proastă : noaptea trecută, în timp ce noi jucam, Ibra- him-Oglî...

— Prohor însă nu-1 auzea. De după dulap se iţi deodată capul bărbos al lui Şapoşnikov. Prohor îl ameninţă cu degetul. Barba şi chelia se pitiră după dulap.

— ...;şi au ştersHO în goana cailor, diavolii. Trebuie neapărat să luăm măsuri. Altfel n-o să mai avem . trai.

— Cine ? Şapoişnikov ?

— Ibrahim ! De Ibrahim vorbesc ! Prohor Petrovici, dragă Prohor Petrovici, ce-i eu dumneata ?

— Acum studiez problema cărbunelui — spuse Pro-hor înviorîndu-se puţin. — Nu vezi ? Uite colea ce de cărţi. Am şi făcut unele însemnări, planuri...

— De după dulap se ivi iar bustul lui Şapoşnikov. Scutura din. barbă. Prohor duse pe furiş mîna la revolver şi-şi ochi musafirul bărbos. Ispravnicul sări de la locul lui şi apucă mîna lui Prohor.

— Prin faţa turnului trecură în goana cailor, chiuind, cinci călăreţi.

— El e! El ! — răcni ispravnicul şi descărcă toate cele cinci gloanţe după cavalcada care se îndepărta. — Tîlharul ! Cerchezul !

— In toate locurile mai umblate se afişase următoarea înştiinţare :

— „Cine-l va [prinde]pe ocnaşul 'evadat Ibrahim-Oglî, care \cutreieră \cu banda lui în împrejurimile întreprinderilor iP. P. Gromov, va primi pe loc de la administraţie iuna mie (1000) 'ruble în numerar.

— (ss) Ispravnic F. A, Ambreev"

— Gardienii şi ureadnicii, precum şi ispravnicul în persoană nu visau decît să pună mîna pe bandit. Tîlharii aveau însă cai destul de buni, aproape toţi furaţi de prin grajdurile lui Gromov şi a unor negustori bogaţi, aşa că banda zbura din loc în loc ca vîntul. întinderea pe care o bîntuia Ibrahim-Oglî împreună cu oamenii lui măsura pe puţin trei mii de verste patrate. Poftim de-1 prinde !

— Curînd, în toiul unei nopţi întunecoase, doisprezece gardieni conduşi de bravul ureadnik Loşadkin porniră în mare taină la drum ca să-1 prindă pe Ibrahim-Oglî. Se primise vestea că o mică parte din bandă, în frunte cu cerchezul, poposise vremelnic în preajma adăpostului de iarnă de pe cursul superior al rîului Muha. Două zile după aceea, detaşamentul se întoarse pe înserate într-o stare de plîns : nimerise într-o cursă întinsă de Ibrahim- Oglî şi de oamenii lui.

— Cîţi erau ? — întrebă ispravnicul.

— Ca la vreo treizeci şi cinci de inşi — raportară jalnicii eroi ai expediţiei, umflînd numărul tîlharilor ca să se dezvinovăţească.

— Banda îi jefuise de puşti şi de revolvere cu cartuşe cu tot, le luase săbiile, caii, ba pînă şi cizmele. Ibrahim- Oglî îi însemnase pe toţi la mîna stîngă cu pumnalul, spunîndu-le :

— Pleaca cu dumnezeu acas. Dă bineţe la celalţ. Dă **464**

— bineţe şi la poliţai mustăcios. Tu să nu cazi altădată

în mînă la mine. Te rog... Ha !

— Alţi amatori de a pune mîna pe Ibrahim nu se mai găsiră. Ispravnicul îi raportă lui Prohor :

— Premiul este prea mic. Cred că ar trebui ridicat la vreo cinci mii de ruble.

— Am să-1 omor chiar eu. Nu mi-e frică de el. Ştiu că va veni într-o zi la mine. Lupul o să-1 apuce de beregată, iar eu am să-i dau lovitura de graţie.

— în duminica următoare primiră ştirea că, la zece verste de exploatarea „Dostan", pe drumul mare, fusese asasinat Foma Grigorievici Ezdakov. Eliberat din închisoare datorită intervenţiilor lui Prohor Petrovici (plus un şperţ), se întorcea la Gromov ca să-şi reia slujba. îl găsiseră spînzurat de un copac din preajma drumului. Pe bucata de carton prinsă de pantalonii lui scria :

— „Morte de cîne la un cîne".

— Marţi, în timpul pauzei de prînz, exploatarea „Novîi" fu jefuită din nou. De la administraţia exploatării s-a furat aproape un pud de aur. Operaseră cinci inşi mascaţi.

— Ibrahim-Oglî stătea la pîndă pe deal. Nu lua parte la acţiune, dar striga ceva din şa, cu glasul lui gutural. Tîlharii apăruseră cu totul pe neaşteptate. Nimeni nu şi-ar fi putut închipui că exploatarea auriferă, jefuită de curînd, va fi prădată pentru a doua oară.

— Funcţionarii tuturor întreprinderilor intraseră în panică. Nu se mai ţineau de beţii. După asasinarea lui Ezdakov, mulţi tremurau, temîndu-se de răzbunarea lui Ibrahim-Oglî. Cei mai curajoşi îi îmbărbătau pe fricoşi :

— Ce are el cu noi ? Ibrahim vrea să se răfuiască cu patronul. Cît despre Ezdakov, l-au omorît fiindcă era un zbir.

— Prohor Petrovici trăia într-o continuă tensiune, bi- ciuindu-şi nervii cu alcool, tutun şi cocaină. Sfaturile insistente ale medicului, ca şi rugăminţile Ninei, adînc mîhnită de condamnabila nepăsare a lui Prohor faţă de

— sănătatea lui, nu

— 30 aveau asupra acestuia nici o — 465

înrîurire. Continua să trăiască într-o veşnică încordare, bizuin- du-se pe rezervele nesecate ale constituţiei sale vînjoase. De aceea, cu toată această tensiune nervoasă, căuta să se convingă pe sine însuşi, pe Nina şi pe toţi cei din apropierea lui că nu se sinchiseşte de Ibrahim. Spunea că fostul lui *„kunak"* nu era acum decît un bătrînei neputincios şi că, desigur, un alt tîlhar opera sub numele lui.

— Vorbind astfel ajunsese să creadă el însuşi ceea ce spunea, dar în clipele de luciditate, cînd se gîndea că s-ar putea să dea ochi cu cerchezul, simţea, că-1 trec fiorii.

— Nina era şi ea foarte deprimată. Grija pentru sănătatea lui Prohor, ameninţarea morţii violente care-1 pîndea la fiece pas, adînca înstrăinare de el şi ostilitatea lui faţă de ea, pe care le simţea viu, toate acestea o scoteau din făgaşul normal al vieţii, pricinuindu-i adesea un zbucium cumplit. Şi tocmai în asemenea clipe, cînd ajutorul unui prieten i-ar fi fost deosebit de preţios, inginerul Protasov devenise cu totul indiferent faţă de ea. Cel puţin aşa i se părea ei.

— Inginerul Parczewski nu se simţea nici el în apele lui. Faţă de Nina se vedea în postura unui escroc, a unui profitor. Se întreba dacă mai era cazul să-şi continue mişcarea de rotaţie pe o orbită tainică, în jurul soarelui său — *pani* Nina — sau să treacă, cu arme şi bagaje, în tabăra societăţii pe acţiuni, aruncîndu-se în braţele prietenului său Priperentiev, individul acela suspect şi norocos. Unde să găsească vrăjitorul, magul bătrîn cu barba dalbă care să-i prezică destinul ? Ce trebuia să facă, încotro ■ s-o apuce pentru ca, simţind sub picioare un teren sigur, să-şi poată desfăşura din plin talentele ? Avea un suflet cu un registru bogat, era frumos, tînăr, binecrescut! Chiar dacă în unele privinţe nu se putea să se măsoare cu patronul, în schimb era sigur că va putea să triumfe pe tot frontul asupra inginerului Protasov.

— *Pani* Nina stătea acum de vorbă cu el mal des decît cu Protasov, cerîndu-i sfatul în unele probleme tehnice. Uneori, se plimbau în văzul tuturor, vrînd parcă înadins să se afişeze cu el. Ciudat lucru însă : nici Prohor, nici Protasov nu erau cîtuşi de puţin geloşi pe Parczewski, în ciuda dorinţei aprinse a Ninei. Dimpotrivă, Protasov, de obicei atît de ironic, încetase să mai facă remarci înţepătoare, vădind o şi mai mare preocupare pentru întreprinderile ei. Lucrările de pe şantiere înaintau în ritm rapid, turnarea temeliilor spitalului şi a băii de aburi era pe

terminate, se aflau în lucru milioane de cărămizi, iar clădirea de zid a azilului de bătrîni șe apropia de sfîrșit.

— Oricît de mari erau însă izbînzile pe tărîmul construcției, ele nu puteau lecui rănile unui suflet îndurerat : Nina era foarte nefericită, foarte amărîtă.

— Din păcate, nu știa că *mister* Cook, omul cel mai rezervat din preajma sa, era foarte gelos și pe *pan* Parczewski și pe Andrei Andreevici Protasov, și pe soțul ei. Profund dezamăgit în privința prezicerilor negrului Harry, pierzînd orice încredere în zodia sa, *mister* Cook dăduse încetul cu încetul în darul beției. Turmentat de băutură petrecea uneori, pe furiș, cîte o noapte la iubăreața Nadenka, căutînd să-și stingă astfel dorul din sfioasa lui inimă.

— *Mistress* Nina ! Oare niciodată nu-1 veți onora cu binevoitoarea dumneavoastră atenție pe nefericitul *mister* Cook ? E doar atît de drăguț ! Și unde mai pui că și-a comandat de la Institutul superior de cosmetică din New-York atîtea prospecte, loțiuni și tot felul de ingrediente pentru îngrijirea frumuseții sale masculine ! Fața lui este proaspătă, plăcută, expresivă. Nasul degerat și-a pierdut nuanța vineție, iar pistruii i-au dispărut. Făcînd antrenament în orele libere, formele lui au început să capete o plăcută rotunjime, iar pulpele și șoldurile și mușchii săi — o atrăgătoare plasticitate, în plus, a primit din America un cufăr mare, plin cu cele mai elegante haine, și se plimbă îmbrăcat cu ele, căutînd să iasă în calea Ninei, mai cu seamă în" timpul

—

slujbelor de la biserică. Ce să însemne asta ? Că mai crede totuși în zodia sa ? Da și nu. Și în eul lui se petreceau anumite transformări ca și în psihicul lui Prohor Petrovici.

— In timpul acesta, pe șantierele Ninei munceau aproape patru sute de oameni. Mulți dintre ei nu mai aveau însă de lucru permanent. De la întreprinderile lui Prohor veneau aproape în fiecare zi la Nina pîlcuri, pîlcuri de muncitorii, rugîndu-se de ea,, aproape în genunchi, să-i primească la muncă. Nina se bucura, dar se și întrista în același timp.

— Nu pot să vă primesc. Prin plecarea voastră, zdruncinați întreprinderea soțului meu. Și apoi, oameni buni, de ce trageți cu toții la mine ? Doar nu pot nici eu să vă plătesc mai mult ca Prohor Petrovici și nici nu vreau să fac acest lucru...

— Nu e vorba numai de bani ! — răspundeau muncitorii. — Iacă, dumneavoastră, cucoană, sînteți cumsecade. La dumneavoastră și orele de lucru îs mai puține și mîncarea mai bună...

— Vrînd-nevrînd, Nina trebuia să născocească mereu alte și alte lucrări. Puse o sută cincizeci de oameni să scoată buturugile și să desțelenească pe o curătură un teren pe care urma să se semene secară de toamnă. în același timp, Protasov, terminînd formalitățile pentru punerea ei în posesia zăcămintelor de grafit, organiza acolo exploatarea.

— O să meargă treaba de minune. Afacerea aceasta are să-ți aducă beneficii mari. Ar trebui chiar să încercăm să înjghebăm aici o fabricuță de creioane. Ar mai trebui și o fabrică de cherestea bine utilată. Sînt însă copleșit de treburi. Simt că nu mai pot să rezist multă vreme. Sînt bolnav. Cred că am ceva foarte serios. Dacă ai reuși să-1 atragi de partea dumitale pe *mister* Cook, ar fi bine. Deși orizontul lui e destul de limitat, se pricepe totuși la asemenea lucruri. Și apoi, e un om evlavios...

— Tot supărat pe mine, Andrei ? Ce rău ești !

— De ce rău ? Sînt numai consecvent, Nina. Hai să nu mai pritocim mereu același și același subiect. S-a sfîrșit ! Sîntem doar oameni, nu vite. Și apoi... — Protasov oftă dureros și clipi agitat din ochi. — Tot am să plec de pe frumoasele voastre meleaguri. Mi s-a oferit în Ural un post foarte bun.

— Ce să spun, Andrei — suspină cu tot atîta tristețe Nina. — Nu sînt nici vită, dar nici buturugă nesimțitoare. Se spune că poți altoi un măr pe un mesteacăn. După cum văd însă, dumneata nu izbutești să-mi alto- iești convingerile dumitale.

— Nici ale dumitale nu se prind de mine.

— Și astfel s-au despărțit: jumătate prieteni, jumătate simple cunoștințe.

— *Mister* Cook a fost invitat în aceeași zi la *mistress* Nina. Rumen la față, întinerit și zvelt, îmbrăcase smochingul nou și vesta albă. Jobenul nou-nouț sclipea. *Mister* Cook era și el sclipitor, începînd cu ochii albaștri, lucioși, cu acul de cravată cu briliant, cu lanțul masiv de aur și sfîrșind cu pantofii de lac.

— Astăzi arăți ca un ginere.

— O da !... Puțin cam așa.

— După convorbirea de afaceri cu Nina („Sînt foarte fericită că ai consimţit să te ocupi de treburile mele personale"), după primirea ei amabilă, întorcîndu-se acasă, *mister* Cook, buimac de fericire, dădu de duşcă trei păhăruţe zdravene de coniac, îşi verifică, forţa musculară făcînd cîteva exerciţii de gimnastică, apoi se schimbă şi plecă spre turn, ca să rupă relaţiile de serviciu cu patronul său. îmbrăcat cu un splendid costum sabie, se opri la trei paşi de Prohor, demonstrativ, fără să-i întindă mîna. Stîlcind cuvintele ruseşti din pricina emoţiei şi clătinîndu-se uşor în urma coniacului îngurgitat, i se adresă pe un ton provocator :

— —-vSint forte, forte nemulţumit de dumnevostra. Dumnevostra explorat la mine zece ani cum explotezi muncitori voştri. Dar nu permit asta cu privire la mine. Nu permit, nu! Plec de la dumnevostra.

— încotro ?

— în spaţ... — mormăi *mister* Cook şi sughiţă..

— Pare-mi-se că eşti cam beat, stimabile — îi spuse Prohor Petrovici, care nici el nu era mai breaz. — Du-te de te culcă...

— Atunci *mister* Cook rînji şi-şi aruncă mănuşa în faţa lui Prohor, strigînd :

— Mojic ! Nu ai drept sa insulţi supus care nu-i a vostru, rus... Sînt ripablichen !

— Şi se bătu cu pumnul în piept.

— Afară ! — răcni furios Prohor şi, ridicîndu-se în picioare, puse mîna pe călimară.

— Mojic, mojic! Idiot! Ţeran agricol, rural ! — zbieră la rîndul său şi *mister* Cook, retrăgîndu-se speriat spre uşă.

— Prohor îi zvîrli cu călimara în faţă, apoi se repezi la el. Amintindu-şi de voleibol, jocul său favorit, *mister* Cook pară ager călimara, strigă : „Right!" şi, luînd poziţie de box, îi repezi lui Prohor o directă sub coaste, la plex. Prohor scoase un grohăit şi-1 păli în ceafă. *Mister* Cook se rostogoli de-a berbeleacul în jos pe scară.

— Mojic ! Mojic ! — urlă el de pe palierul de jos. Cuvîntul acesta sonor şi-1 însuşise bine. — Eu nu sînt supus rius... Mojic !

— —* îţi arăt eu ţie caraghiosule, ce fel de supus eşti ! — îl ameninţă Prohor şi se repezi după el.

— *Mister* Cook îl trase aprig de barbă şi-1 prinse în braţe. încleştaţi într-o încăierare crîncenă, căzură amîndoi jos. Lui Cook îi plesniră bretelele şi i se rupseră nasturii de la pantaloni. Striga totuşi mereu : „Right, right !" înlănţuiţi cu mîinile şi cu picioarele, se rostogoleau pe palier ca doi dulăi, stîlcindu-se cu pumnii, zgîriindu-se şi înjurîndu-se. *Mister* Cook se dădu bătut cel dintîi : îneordîndu-şi puterile, sări în picioare, gata s-o şteargă. Dintr-un salt, Prohor fu în faţa lui.

— Mojic ! — urlă *mister* Cook, cu spatele spre scaţă.

— Poftim supuşenia, ticălosule !

— Şi Prohor îl lovi în frunte atît de violent, încît americanul se duse de-a berbeleacul în josul scării, trînti uşa de perete cu picioarele şi, strigînd răguşit : „Knock- out" !... zbură afară.

— Văzînd ce se întîmplă, bătrînul tunar Fedotîci care trăsese cu urechea la încăierare, se retrase în grabă, sfios, în cămăruţa lui. Sufocat de furie, Prohor se sui în biroul său, izbuti cu greu să liniştească lupul care se smucea în lanţ, şi ridică receptorul:

— Alo, administraţia ? Vorbeşte Gromov. Daţi-mi-1 pe administrator! Zajimov, dumneata eşti ? Să-1 con- cediezi imediat pe inginerul Cook. Chiar mîine dimineaţă să fie dat afară din casă. Comunică-i lui Protasov că am dispus să preia de la Cook toate lucrările şi toată evidenţa.

— Şîngele picura din nasul stîlcit al lui Prohor pe scriptele din faţa lui.

— Picura, de asemenea, încetişor şi din nasul strivit al lui *mister* Cook, dar acesta nici nu încerca să-1 oprească. Năucit de puternica lovitură primită în frunte, de porţia zdravănă de coniac şi de zborul executat de pe scară, cu capul în jos, zăcea încă vlăguit. Lăbărţat ca o broască ţestoasă, se entuziasma, ca un adevărat sportiv ce era, de vigoarea pumnilor adversarului.

— O! O... Formidabil! „Unul dai şi altul crapă !" Ha-ha ! Forte cel mai bun... votcă rius...

— Se mai tîrî un timp de, colo-colo în patru labe şi, în cele din urmă, se ridică, îndreptîndu-se spre- Nina Ia- kovlevna, spre a-i duce vestea cea bună, cum că s-a despărţit de *mister* Gromoff în termenii „cei mai forte bun". Muncitorii care îl întîlneau în drum spre casă îl salutau zîmbind. Fîlfîindu-şi prin aer haina nouă stropită din belşug cu cerneală, *mister* Cook răspundea la saluturi, rîzînd ca un beţiv :

— Bun ziua ! La reveder ! Ha-ha ! Cetăţeni muncitor., eu boxat puţin patron vostru la falca... Eu nu mâi sint servis la el. Este mojic ! Dar unde-i *chapeau* al meu ?

— îşi pipăi capul, sughiţă nervos şi grăbi pasul spre Nina.

— Din fericire, Ivan îl întîlni la timp şi-1 duse acasă.

— După această încăierare, Prohor Petrovici n-a mai fost în stare să lucreze. Scos din sărite şi jignit de nemaipomenitul afront primit din partea unei „lifte străine", tremura ca varga de indignare. înghiţi o pastilă de bromural şi începu să se plimbe în lung şi în lat prin biroul său.

— Ce nemernic, ce obraznic ! Pentru o porcărie ca asta ar fi fost linşat în America... De unde şi pînă unde atîta îndrăzneală pe el ? — Vorbea de unul singur, cînd cu glas tare, cînd în şoaptă, cînd strigînd. Se oprea şi gesticula, pufăind aprins din lulea. — Trebuie să văd despre ce e vorba. Nu pot să las lucrurile aşa. A-a-a, acum înţeleg, înţeleg totul. Da, da ! Astea-s fitilurile Ninei, soţioara mea. Va să zică aşa !... Sigur. Totuşi cum de a îndrăznit, cum şi-a permis... Am tras doar, am tras în el. Da, am tras... îmi amintesc foarte bine. Feodor era aici. M-a apucat de mînă. înţelegi ? Eu, unul, nu pricep cîtuşi de puţin. Aşa-a... Da, da.

— Ameninţă cu degetul bufniţa de pe dulap, apoi privi ţintă portretul din perete al soţiei sale, dar în loc de Nina o văzu pe Anfisa.

— Bună ziua, Anfisocika !

— Frumoasa Anfisa îl privea de parcă ar fi fost vie. în schimb, Prohor privea portretul cu ochi sticloşi de mort.

— Cum de m-ai găsit ? — murmură el.

— Apoi se şterse pe frunte, se gîndi puţin şi începu să se plimbe prin odaie. Umbrele serii se furişau pe fereastră.

— Zîmbeşte, fii voioasă — spuse el. — Sînt bolnav, Anfisocika. Pe ea am s-o omor... Pe nevastă-mea, pe călugăriţa aia de Nina. De Ibrahim nu mă tem cîtuşi de puţin, cîtuşi de puţin.

— Gheboşat, Prohor îşi vîrî în gură vîrful degetelor de la mîna stîngă, trăgînd cu urechea şi plimbîndu-şi privirile speriate prin odaie.

— „Vino, vino, vino, vino, vino..." — îi suna necontenit în urechi. „E ornicul" — îşi zise el şi opri pendula. Dar aceeaşi voce repeta într-una, stăruitor : „Vino, vino, vino, vino"... Lucrul acesta i se părea nostim. Nu-i era frică de loc. Zvîrli cu piciorul jobenul lui *mister* Cook, rămas pe parchet, apoi îşi puse şapca. „Vino, vino, vino, vino, vino"...

— Ieşi afară şi se sui în droşcă. Calul lui bălan porni la trap întins. Pe dreapta şi pe stînga treceau în goană năluci fără chip. Mare iubitor de cai, Prohor nu-şi cumpărase maşină. „Teme-te de cerchez, teme-te de cerchez, teme-te de cerchez" — suna mereu, fără de sfîrşit, în urechile lui. „Teme-te de cerchez, teme-te de cerchez, teme-te de cerchez..."

— Nu mă tem de loc ! Uite-aşa!
— Poftiţi ? '
— Ascultă-mă, Filip... — începu Prohor, adresîn- du-se vizitiului.
— Nu sînt Filip, Prohor Petrovici. Pe mine mă cheamă Kuzma.
— A, da, adevărat. Iartă-mă. Eram cu gîndul la altceva, la ale mele.
— Prohor Petrovici, am auzit că din turn de la dumneavoastră s-ar fi aruncat azi un om de la catul al treilea.
— Da, da... Şapoşnikov.
— Nu, nu vă fie cu supărare, nu era Şapoşnikov. Se zice că ar fi fost domnu Cook. Cică azi s-ar fi întîm- plat lucrul ăsta... O fi adevărat, n-o fi ?... Mai ştii ? Noi îi zicem Ciuciu.
— „Teme-te de cerchez, teme-te de cerchez..."
— Ia ascultă, Grigori !
— V-am mai spus, boierule, că mă cheamă Kuzma... Grigori a plecat cu cucoana.
— „Teme-te de cerchez, teme-te de cerchez, teme-te de cerchez..."
— Du-mă la doctor. O fi acasă ?
— Este,^ boierule...
— O luară pe uliţa care se întindea de-a lungul malului. Lumea întreagă se întunecase parcă sub cerul înnegurat. De partea cealaltă _ a Fluviului Mohorît se zăreau focuri aprinse de pescari. În dreapta şi în stînga lor tot se mai iţeau cînd şi cînd nălucile cele fără de chip, jucînd pe fundalul cenuşiu. Şopteau între ele. Iată şi un dîmb, iar pe el — zece cruci mari şi albe, cu coroane de flori aninate de ele. Dedesubt — mormintele muncitorilor împuşcaţi.
— întoarce ! — îi strigă Prohor vizitiului.
— Adicătelea, nu ne mai ducem la domnu doftor ?
— Ia-o pe alt drum ! — strigă din nou Prohor. I se păru că crucile se clătinau. începu să tremure şi se apucă cu mîinile de cap.

— 10

— Printre muncitori se stîrniră din nou frămîntări adînci. Fermentul îl formau deportaţii politici, muncitorii înaintaţi, cîte cineva din rîndurile personalului tehnic, şi într-o oarecare măsură chiar Protasov. Dar, după părerea lui Andrei Andreevici, era cu neputinţă să mobilizezi oamenii pentru o nouă grevă. De altfel, ar fi fost şi fără folos, după cum demonstrase experienţa recentă. Agitatorii care împărtăşeau această părere erau acum nevoiţi să explice oamenilor că nu era vorba numai de Gromov, căci oameni de teapa lui mai existau pe lumea asta, şi încă destui, aşa că dacă n-ar fi fost el, s-ar fi găsit un altul. într-adevăr, făcuseră grevă, înfruntaseră represiunea şi dobîndiseră unele îmbunătăţiri. Totuşi, morţii nici nu apucaseră să putrezească în mormintele lor, că celor vii li se şi luase tot ce cuceriseră cei ce-şi vărsaseră sîngele... Buba era în altă parte, în însuşi regimul politic al ţării, în acea orîn- duire anacronică, vitregă. Această orânduire, putredă pînă în măduva oaselor, trebuia răsturnată, pentru a se instaura în locul ei un regim popular. Atunci s-ar isprăvi cu toţi capitaliştii, inclusiv Prohor Gromov. Deocamdată, trebuiau adunate forţe noi pentru luptele ce aveau să vină.
— Consfătuirea se ţinea într-o colibă de pescari părăsită. Erau în total doisprezece inşi : Protasov, tehnicianul Matveev, lăcătuşul Ivan Kablukov, Kraev, un tînăr care fusese angajat la administraţie (luat pe garanţie de Protasov) şi opt muncitori, printre care Vasiliev, Domojirov şi alţii.
— Noapte întunecată. Malul rîului. Un căzănel cu ceai deasupra focului aprins.
— Tovarăşe Protasov — începu Kraev tuşind şi în- făşurîndu-şi gîtul cu un fular nesfîrşit, galben, frapant. — Te rog să mă ierţi, dar punctul dumitale de vedere este total greşit. Să-i sfătuieşti pe muncitori să renunţe Ia grevă este de-a dreptul criminal. Iată de ce...
— Iartă-mă — îl întrerupse prompt Protasov. — Eu consider dimpotrivă, o crimă — şi încă din cele mai mari — să-i împingi pe muncitori spre un al doilea masacru, fără să-i fi pregătit cum trebuie. Te rog, nu căuta să mă contrazici : sînt mai în vîrstă ca dumneata şi văd lucrurile mai limpede...
— Atunci, nici nu mai avem ce vorbi — spuse înţepat Kraev şi obrajii lui uscăţivi se învăpăiară. — Dacă vreţi să mă ascultaţi, am să vă expun punctul meu de vedere... Şi nu numai al meu, ci al nostru...

— —■ Poftim. Te rog numai să fii scurt.

— Nu trebuie să ne temem de jertfe ! Şii bine, tovarăşe Protasov, că revoluţie fără jertfe nu există ! — înflăcărat, tînărul îşi înfăşură şi mai strîns fularul în jurul gîtului. — Ne propuneţi diferite compromisuri. Fleacuri!, De ce? Foarte simplu: dumneata, tovarăşe Protasov, nu vei aveă niciodată tăria să-ţi rişti viaţa de dragul cauzei. Da, da... Aşadar... Ei... Cum să zic... Cît despre mine, eu sînt gata să înfrunt orice risc. Şi ce înseamnă asta ? înseamnă că am dreptul să spun că nu trebuie să ne temem de jertfe. Şi nu mă tem, nu mă tem ! Poftim, luaţi-mi viaţa ! Puneţi-mi ştreangul de gît! — strigă el cu un glas care se frînse deodată.

— Iartă-mă, Kraev, dar jocul acesta copilăresc de-a eroismul a început să mă cam plictisească, — răspunse apăsat inginerul Protasov. — Dumneata ţi-ai pus doar în gînd să-ţi rişti viaţa, pe cînd eu am şi făcut-o...

— Cînd?

— Ce vorbă-i asta ? — sări lăcătuşul Kablukov, jumătate în glumă, jumătate mînios. — Cine a înfruntat gloanţele atunci cînd s-a tras de pe deal în noi, muncitorii ? Dacă nu ştii, mai bine taci.

— Dragă Kraev, dumneata ai dreptul să dispui numai de viaţa dumitale, nu şi de a altora. Ai înţeles ? N-ai dreptul să expui vieţile muncitorilor...

— Va să zică aşa ? — strigă tînărul, desfăşurîndu-şi cu mişcări convulsive capetele fularului şi zvîrlindu-le peste umăr cu o mişcare bruscă. — în cazul acesta, Protasov, dumneata nu eşti un revoluţionar, ci un împăciuitorist, un oportunist şi nimic mai mult ! Da, da. Un oportunist... Asta-i cuvîntul ! Un menşevie sută la sută !

— încruntînd sprîncenele, Protasov pufnea pe nări enervat. Muncitorii păstrau o tăcere mohorîtă.- Tehnicianul Matveev interveni energic :

— Dumneata, Kraev, te înfurii, te agiţi, dar nu expui şi punctul nostru de vedere... Iată despre ce e vorba, Andrei Andreici ! — spuse el şi-şi scăpără bricheta.

— îşi aprinseră ţigările, patru inşi de la acelaşi foc. Pe barba bogată a lăcătuşului Ivan Kablukov jucau reflexe roşiatice. Ochii lui înroşiţi priveau atent. Trăgînd din lulea, se apucă să aţîţe focul. în jurul lor domnea întunericul, un întuneric nesigur, plin de alarmă. Pe fluviu clipeau somnoros luminiţele geamandurilor. Pe cer, departe, în spatele taigalei, se zbenguiau, izbucnind cînd ici, cînd colo, vîlvătăile palide ale fulgerelor. Pe malul celălalt licărea un foc. în jurul lui, se ghicea prezenţa unui grup de oameni. Străpungînd văzduhul întunecat, dintr-acolo veneau valuri-valuri crîmpeiele unui cîntec de ocnaşi :

— In a statului clădire
Alexandrovski Central, însuşi ţarul
Nicolae Este-al ei apropiat !...

— Auziţi ? ! — strigă clocotind Kraev, adresîndu-se lui Protasov şi făcînd un gest larg spre partea de unde se auzea. — Auzi, tovarăşe Protasov ? Poftim, ascultă... Cine cîntă ? Nişte ţărani oarecare, nişte tăietori de lemne, robii prea drăgălaşului dumitale canibal Gromov...

— Lasă astea, Kraev ! Andrei Andreici, vă rog să mă ascultaţi. — Şi scuturîndu-şi obrajii pleoştiţi, tehnicianul Matveev începu să facă diferite propuneri. Să întocmim un plan de acţiune... In primul rînd, declarăm greva pe neaşteptate, fără nici un fel de tratative cu Gromov. In al doilea rînd, în ajunul grevei, noaptea, dezarmăm cazacii şi poliţia. în al treilea rînd...

— Copilării — mormăi Protasov. — E o nebunie să te pui cu cazacii, cîtă vreme n-ai arme...

— Daţi-mi voie, daţi-mi voie! Ne vor veni în ajutor şi băieţii lui Ibrahim. Sînt printre ei şi muncitori de-ai noştri, de la exploatările aurifere. Se spune că ar fi şi un deportat politic evadat. Am şi stabiliţ contactul cu el. Aşadar, în al treilea rînd, îi vom prezenta revendicările noastre lui Gromov în chip organizat. în al patrulea rînd, îi mobilizăm pe muncitori pentru o insurecţie armată...

— Copilării... Este şi prematur, şi primejdios ! în principiu, nu am absolut nimic împotriva unei insurecţii armate. Dimpotrivă ! Spun numai atît, că e prematur. Credeţi-mă, nu putem face nimic, dacă nu stabilim contactul cu întreaga mişcare muncitorească.

— Şi, căutînd să fie cît mai convingător, Protasov supuse unei critici aspre planul comitetului de grevă.

— Se pare că o să mă despart de Gromov, tovarăşi. Plec fie în Urali, fie... nu ştiu încă nici eu unde, — spuse el în încheiere. — Cred că Gromov se va distruge în curînd cu mîna lui : se alcoolizează, se îndobitoceşte, nu-şi vede de treburi şi, de aceea, se încurcă tot mai rău pe

plan financiar... Şi acum ascultaţi-mă tovarăşi : pregătiţi-vă forţele pentru revoluţie. Este aproape.

— Muncitorii se ridicară în picioare şi se descoperiră.

— ţ- Tovarăşe Andrei Andreici — începură ei care mai de care. — Ne-am pus şi noi în gînd să plecăm. Ne-am hotărît mai bine de cincizeci de inşi. Ne tragem mai aprc?ape de Rusia. Dă-ne şi dumneata un sfat, Andrei Andreici...

— De ce vreţi să plecaţi ? Cîştigaţi prea puţin ?

— Nu-i vorba de asta — răspunse Teleghin, fost ostaş, un bărbat tînăr, spătos, cu mustaţă roşcată. — Iată care-i pricina... Deh, avem şi noi socotelile noastre... Ia, lămureşte tu, Kablukov ! Că doar eşti oarecum mai mare peste noi.

— Ivan Kablukov îşi arcui sprîncenele şi-şi mută greutatea trupului de pe un picior pe altul, cu o vădită sfială.

— Haideţi mai bine la luntre, — spuse Protasov. — S-a cam făcut timpul să plec. Vorbim acolo.

— Matveev şi Kraev hotărîseră să mîie peste noapte în coliba pescarilor. Muncitorii şi Protasov le strînseră prieteneşte mîinile, apoi coborîră spre apă. Protasov trebuia să ajungă la turnătorie, unde se lucra noaptea la repararea urgentă a unui cubilou. Gele două perechi de vîsle se puseră în mişcare. Protasov şedea la cîrmă. Luntrea înainta repede pe firul apei, lunecînd lin prin

— Despre ce-i vorba, Kablukov ?

— Vedeţi... Nu ştiu cum să spun, că nu prea sînt meşter la vorbă. — Lăcătuşul se ruşină şi-şi netezi barba cu mîinile. — Iată despre ce-i vorba, domnule, adicătelea Andrei Andreici... Spuneaţi adineauri prea adevă-

— rat cum că dacă ai face grevă acuşi aicea, la noi, ar fi o neghiobie, că n-avem, cum s-ar zice, poziţiuni. Parcă poţi să-i vii de hac capitalului printr-o grevă iconomi- coasă, adicătelea iconomică ? Nici gînd ! Zău aşa... Şi mai ales că ne încurcă ăia... cum le zice ? Ăia de sparg...

— Spărgătorii de grevă, — îi veni într-ajutor din întuneric glasul lui Protasov.

— Ăia, ăia ! — Şi trăgînd aer în piept, Kablukov începu să răsufle zgomotos. Faţa lui tăbăcită de focul şi funinginea atelierelor se brobonise de sudoare. Izbuti totuşi să găsească cuvintele potrivite. — Noi, tovarăşe Andrei Andreici, ne-am zis că acilea, pentru oameni care pricep cît de cît înţelesul lucrurilor nu mai e de trăit. Prea sîntem la capătul pămîntului, aici, mă-nţe- legeţi... Eu şi cu Vaniuha vrem să ajungem la Sormovo. Am acolo un cumnat, strungar în fier. Mişka şi Steopka vor să se ducă în Ural. Sînt băieţi hotărîţi şi la treabă şi în ale politicii. Zahar Ogloblin vrea să intre la uzinele Putilov... >

— Da, ce-i drept, am această dorinţă... — întări mişcînd din umeri Zahar, un bărbat posac, cu faţa rasă şi umerii obrajilor ieşiţi în afară. Cînd cufunda vîslele în apă, aceasta prindea să clocotească şi să fiarbă în spume.

— Fiştecare şi-a ales cîte un loc după dorinţa şi pofta inimii. Mişa Teleghin, care a fost ostaş, ar vrea să intre iară la reghiment, în slujbă... ca să răspîndească şi acolo propaganda noastră.

— Protasov se uită cu oarecare îngrijorare la fostul ostaş.

— Ni s-au luminat bine minţile aici ! — rosti într-o pornire înflăcărată lăcătuşul Kablukov şi, lăsînd lope- ţile, se pocni eu pumnul în piept. — Şi asta datorită dumneavoastră, lui Ivan Semionîci Matveev şi politicilor. Vă mulţumim la toţi ! Tocmai de aceea ne-a şi în- cîntat pe noi ăştia, care ne dăm seama pe ce lume trăim, gîndul cum că dacă-i vorba să pornim revoluţia, apăi s-o facem cum trebuie. întîi şi întîi, trebuie să-i ridicăm pe soldaţi şi pe ţărani. Aşa e, fraţilor ?

— Fireşte că da ! — Soldaţii, oştirea — ei îs cei mai de seamă — întări Teleghin.

— De muncitori nu mai vorbim. Muncitorul se ridică la luptă, de vreme ce-şi dă seama că asta-i cauza lui sfîntă. Aşa-i, fraţilor ? Şi iac-aşa, zis şi făcut, să se ridice tot norodul cu arma în mînă, de la mic la mare şi să pornim revoluţia. Ţăranii să sară pe boieri, să le ia moşiile, iar prin ţară să izbucnească greve peste tot locul şi nu iconomice, ci ăle mai politice din cîte să ezistă, cu steagul roşu. Să vuiască, să duduie totul! Atuncea toţi, şi ţăranii, şi ostaşii — toţi trec de partea noastră...

— Faţa lui Kablukov era cînd zâmbitoare, cînd gravă. Cuprins de înflăcărare vorbea pătimaş, înghiţind cuvintele.

— In dreapta, clipind voios prin întunericul umed, se arătară luminile uzinelor. în jur domnea o linişte adîncă. Ici-colo, pe cer licărea cîte o stea, iar dincolo de taiga încă pîlpîiau în zare licăririle palide ale fulgerelor.

— Protasov cîrmi, luntrea ocoli o geamandură roşie şi o coti scurt, înaintînd acum spre luminile uzinei.

— Din halele atelierelor mecanice se auzeau zăngănit de fier, lovituri şi un vuiet surd. Protasov şi muncitorii suiră povîrnişul nisipos al malului. Luminîndu-i inginerului drumul cu un felinar în mînă, Kablukov spuse emoţionat :

— Dă-mi voie să te întreb deschis, tovarăşe Andrei Andreici, şi să nu-ţi fie cu supărare... Tare mult am vrea să ştim — ...ba ne-am şi ciorovăit cu privire la mata... Iată, să zicem că se iscă răscoala, revoluţia, se stîrneşte furtuna cea de foc... Matale ce faci atunci ? O să fii alături de noi, ori ba ?

— Protasov simţi o strîngere de inimă. Tot sîngele i se sui la cap. Colţurile buzelor i se lăsară în jos. II privi în faţă pe Ivan Kablukov şi-1 întrebă cu glas tremurător :

— Dar tu ce crezi, Ivan ?

— Kablukov se foia, lăsînd ochii în pămînt.

—

— Protasov se îndepărtă. Pufnind pe nări, Kablukov şopti pentru el însuşi :

— — S-ar putea, într-adevăr, să cam fie menşevic boierul... Te pomeneşti că la o adică dă îndărăt cînd s-o încinge lupta cea mare.

— 11

— într-o zi, după-masă, Prohor Petrovici se culcă foarte tulburat. Nu izbuti să închidă ochii de loc. „Ar trebui să mă duc la preot — îşi zise el. — E om înţelept."

— ...Şi iată-1 acasă la părintele Alexandr. Acesta bea ceai cu dulceaţă de zmeură. Pe spătarul jilţului său şedea o bufniţă cu ochii galbeni, iar pe masă se aflau două statuete de bronz înfăţişîndu-1 pe veşnic zîmbi- torul Buda.

— Mut ca o stafie preotul se ridică întru întîmpinarea musafirului şi-i arătă, în aceeaşi tăcere, un fotoliu. Prohor se aşeză şi-şi trînti şapca albă la picioare, pe duşumea. Părintele Alexandr se lăsă şi el în jilţ.

— Alexandr Kuzmici ! Vreau să-mi deschid sufletul... Ştii că în ultimul timp...

— Ce se întîmplă ?

— în ultimul timp, simt ca un fel de întunecare a sufletului. Aşa, ca un fel de cocleală, înţelegi ? — Prohor şedea cu capul în piept. — Ştiu că sfinţia ta eşti om înţelept, te pricepi să dezlegi vrăjile...

— Faţa preotului deveni mai gravă. îşi puse pe piept crucea de aur, îşi netezi mustaţa şi începu să rostească ceva repede, repede. Dar Prohor nu putea să-i prindă înţelesul cuvintelor, căci glasul preotului trecea peste capul lui ca vîntul peste o pădurice tăiată, fără să-i ajungă în cuget. Prohor se gîndea la lucrurile cele mai de seamă despre care trebuia să vorbească.

— La drept vorbind nu mi-e sufletul înrăit, spuse el cu un aer gînditor, îndoindu-şi piciorul stîng sub jilţ.

—
— Dar lucrurile se rînduiesc astfel, ca şi cînd parcă tot răul s-ar năpusti asupra mea şi m-ar împresura din toate părţile. începe să mi se pară chiar că-1 port în mine. Cum aş putea să mă apăr de rău ?
— îşi ridică de jos şapca şi o îndesă pe capul uneia din cele două statui ale lui Buda. Oţărîtă, bufniţa clămpăni din clonţ, spunîndu-i lui Prohor ceva de neînţeles.
— Cu alte cuvinte, cauţi să justifici răul ? Nu-i aşa, Prohor Petrovici ?
— Nu găsesc un punct de sprijin, n-am un punct de reazem — murmură Prohor posomorit. — Cînd încerc să mă sprijin pe oameni, aceştia se îndoaie, se rup ca nişte trestii şi mă rănesc pînă la sînge. Mi-e greu, foarte, foarte greu.
— Părintele Alexandr îşi propti barba în piept. Pe buzele lui flutura un zîmbet abia perceptibil.
— •— Mă bucur că sufletul dumitale începe să dea glas — spuse el. — îţi doresc să arunci o privire îndărăt şi să-ţi spui singur: mă fac alt om...
— Ce fel de om ?
— Aceasta o să ţi-o dicteze conştiinţa dumitale.
— —- Ha, conştiinţa ! — sări Prohor. — Ce este conştiinţa ? Ce este binele şi răul ? Fleacuri. Născociri...
— Cum ai zis, cum ? Răul să fie o născocire ? Nu, Prohor Petrovici. Te rog să nu faci pe deşteptul. Eşti în puterea răului. Da, da.
— în faţa icoanelor ardeau trei candele : una galbenă, una albastră şi una roşie. în penumbra odăii, ele creau o atmosferă liniştitoare. Totuşi, ridicîndu-şi privirile spre preot, Prohor tresări : de sub sprîncenele stufoase, ochii sclipitori ai părintelui Alexandr îl străpungeau. Parcă erau ochii acelui lama [1] pe care îl văzuse cîndva în Mongolia.
— Alexandr Kuzmici, dumneata eşti ?
— Mi se pare că da. Ascultă, am să-ţi povestesc cum m-am întîlnit cu lama-bodisatva la Ulan-Sutai.
— Pe faţa lui Prohor se vădea zbuciumul lăuntric. îşi

— ' Lama - călugăr budist din

Tibet (n. ed.).

—

— luă şapca de pe capul lui Buda şi o puse pe jilţ. Ar fi vrut să se scoale şi să plece. Părintele Alexandr plutea parcă deasupra podelei ca o stafie, lăsîndu-se uşor pe spate, şi potrivea lumina candelelor. In locul icoanelor, în colţ erau acum cele două statuete ale lui Buda şi bufniţa.

— Aşadar, să-ţi povestesc întîlnirea mea cu lama — rosti o voce care părea să fie cea a părintelui Alexandr sau, mai ştii, a altcuiva. O făptură subţiratică într-un anteriu negru spinteca penumbra din odaie. — L-am întrebat : de ce oare mulţi dintre cuvioşii voştri preoţi duc o viaţă desfrînată, ba se întîmplă cbiar să se îmbolnăvească de sifilis ? Şi lama îmi răspunse : „Să zicem că un preacuvios lama s-a îmbătat..." Mă asculţi, Prohor Petrovici ?

— Ascult, ascult, răspunse acesta mohorît : simţise^ deodată că are poftă de un pahar mare de vptcă.

— Lama s-a îmbătat şi... a ucis un om, să zicem un răufăcător. înţelegi dumneata ? A ucis...

— înţeleg... Lama a ucis o femeie.

— N-am spus femeie ! — răsună un glas necunoscut lui Prohor. — De ce femeie vorbeşti ? Am spus numai atît : a ucis. Prohor Petrovici, ce-i asta ? Ce legătură are femeia aceea cu cele ce-ţi spun acum ?

— Privirile înspăimîntate ale lui Prohor începură să alerge de la şapcă la uşă, de la candelele aprinse la anteriul negru ca de stafie al preotului. Deodată anteriul acesta negru, încins cu un brîu lat, cusut cu arnici colorate, se încrustă în penumbră şi înlemni pe loc.

— Mă gîndesc mereu la Anfisa — murmură sfios Prohor. — Şi la Sinilga... Adică nu. Adică mă mai gîndesc şi la altă femeie. Da, da. Se numeşte Nina... O cunoşti doar şi dumneata, părinte !

— în locul preotului Alexandr, însă, avea acum în faţă un lama mongol, pe care parcă îl cunoştea. Purta pe umăr o bufniţă,

— Dacă vrei să ştii — începu mongolul acesta cu ochii piezişi — după învăţăturile străvechiului budism, sfîntul lama este prin excelenţă contemplativ, este pasiv

— 31*

— în viaţă. După noua credinţă budistă, dimpotrivă, lama-bodisatva e activ. El- a venit pe lumea aceasta pentru a mîntui sufletele celor păcătoşi şi orice nelegiuire ar săvîrşi, aceasta nu-1 poate pîngări, căci lama este mai presus de păcat. îndemnat de dragostea faţă de om, s-ar putea să ucidă un răufăcător. în primul rînd... Mă auzi ?
— Te aud — îngăimă Prohor oftînd.
— în primul rînd, omorîndu-1 pe acest răufăcător, bodisatva 1-a cruţat astfel de fărădelegile pe care le-ar mai putea săvîrşi pe lumea asta. în al doilea rînd, bodisatva şi-a luat în chipul acesta asupra lui toate păcatele acestui om. în al treilea rînd, răufăcătorul ucis de el se duce drept în rai, deoarece a pierit de o moarte năprasnică. Prin urmare, omorîndu-1 pe acest om, lama a săvîrşit o faptă care dovedeşte marea lui iubire de oameni.
— Dar asta... asta-i cît se poate de liniştitor pentru mine — şopti Prohor undeva, spre hăul ce se căsca în faţa lui. — Să omori o femeie în numele iubirii de oameni... E foarte bine, foarte bine... Am omorît o femeie, o să mai omor încă una. Şi totul în numele iubirii de oameni, nu-i aşa ? ,
— Aşa-aşa-aşa-aşa — răspunse lama cel cu ochii piezişi, dînd a mustrare din cap.
— „Aşa-aşa, aşa-aşa" — repeta legănîndu-se şi pendulul străvechiului ornic de pe vremea împărătesei Elizaveta. în spatele căminului, scheuna încetişor lupul legat de lanţ. Jupîneasa Nastia se apropie tiptil de uşă. „Dormiţi, conaşule ?"
— Prohor tresări şi se trezi din somnul lui greu, încrun- tîndu-şi sprîncenele. în odaie nu era nimeni. „Trebuie să mă duc la preot — îşi zise el. — Este un om înţelept."

— Viaţa lăuntrică a lui Prohor Petrovici se desfăşura acum pe două planuri bine delimitate : unul — alb, celălalt — negru. Cînd se afla pe planul negru, Prohor se îmbăta într-una, mintea i se tulbura şi conştiinţa înceţoşată îl făcea să se prăbuşească în lumea halucina-
— ţiilor. Cînd trecea pe planul alb, gîndirea i se limpezea, voinţa se încorda şi atunci începea să muncească stăruitor, devenea dinamic, recuperînd ceva din întîrziere. Uneori, cele două planuri — cel negru şi cel alb — se contopeau şi atunci rezulta un amalgam cenuşiu, o tulburare psihică cu străfulgerări geniale ale minţii, dar şi cu frecvente prăbuşiri în hăul înspăimîntător.
— Şi totuşi, trăind cînd pe un plan, cînd pe altul, Prohor Petrovici îşi desfăşura din ce în ce mai intens activitatea, în pofida tuturor şi spre uimirea celor din jurul său.
— Fabrica de ciment fusese pusă în funcţiune. Inginerii de mine sosiţi de Ajurînd organizaseră rapid extracţia cărbunelui din straturile superficiale. încărcate în convoaie de care sau pe autocamioane primite nu demult, cantităţi considerabile de cărbune porneau pe plute de-a lungul fluviului şi spre liniile ferate, pe jumătate terminate. Prohor nădăjduia că pînă la începutul iernii va izbuti să lege prin şinele acestea de oţel întreprinderile sale de artera principală a căii ferate. Lucrările se desfăşurau în ritm viu. Muncitorii — şase mii de oameni — nu se lăsau pe tînjeală, nici nu se gîndeau măcar că ar putea să lucreze de mântuială, căci riscau să li se reducă salariile, să li se aplice amenzi, sau să fie daţi afară. Oamenii ştiau că a doua zi locul lor va fi ocupat de alţii care soseau într-una, sumedenie.
— Prohor ar fi putut să se bucure. îl supăra totuşi faptul că unii dintre muncitorii vechi treceau la întreprinderile Ninei, cedînd locul altora, noi şi nepricepuţi, veniţi din Rusia. Gîndul că în satrapia lui se ivise, ca o pecingine pe obraz, un mic regat condus de o femeie care oferea condiţii de muncă mult mai avantajoase decît cele de pe domeniile lui, îl înfuria aşa cum se înfurie un rus atunci cînd i se împlîntă furca în piept.
— Nu, nu mai putea tolera o asemenea ticăloşie ! Avea să vorbească pentru ultima oară despre acest lucru cu uzurpatoarea regină, atît de puţin inteligentă.
— Era o zi de sărbătoare. După-amiază Nina îşi făcea de lucru în grădină. Toamna îşi vestea sosirea, dar vremea era totuşi călduroasă. Se însera. Verocika alerga pe poteci cu un cerc mare. După ea se ţineau dădaca şi guvernanta adusă de la Berlin, o tînără dolofană şi blondă. VerOcika se apropie de Nina :
— —"Mămico ! De ce umblă găinuşa desculţă, iar eu am pantofiori ? Vreau să mă desealţ.
— Bătrînul fecior de casă, cu mănuşi albe de aţă, se apropie de Nina :
— Coniţă, domnul vă pofteşte la dumnealui.
— Nina ştia prea bine că invitaţia lui Prohor nu prevestea o convorbire prea plăcută,. De aceea, intră în biroul lui împreună cu Verocika, gîndindu-se că prin drăgălăşenia ei fetiţa îi va mai potoli mînia. Lupul veni în

întîmpinarea lor, dînd bucuros din coadă. Prohor şedea la masă, încruntat, în halat şi cu pipa în dinţi.

— Ia loc, doamnă fabricantă — mormăi el.

— Tăticule dragă, te iubesc ! — ciripi Verocika alergînd spre el cu paşi mărunţei. — Te iubesc chiar mai mult decît pe lupuleţul nostru.

— Prohor o luă în braţe şi o sărută pe tîmplă, apoi împinse spre ea o foaie de hîrtie şi creioane colorate.

— Am să fac un om cu mustăţi... Unul urît. Mi-e frică de el. Pe urmă fac o căsuţă şi fumul care iese pe coş.

— Nina...

— Te ascult, Prohor.

— Urmă o tăcere încordată. încărcată de nori negri, atmosfera era tot mai apăsătoare. Verocika începuse să deseneze.

— Nina; eşti bună creştină ?

— Sigur că da. O ştii prea bine, Prohor.

— Norii tăcerii ameninţătoare îi învăluiră din nou. Verocika desena.

1

— Dacă eşti o bună creştină, atunci de ce mă împingi atît de stăruitor pe calea răului, în prăpastie ?

— Nu e aşa, Prohor. înţelegi greşit activitatea mea. Ea este îndreptată în întregime spre un singur ţel : să

— te ferească de rele — spuse încet Nina, uitîndu-se atent la mîinile ei murdare de pămînt. — Cu ajutorul anumitor măsuri, vreau să creez în jurul tău, împotriva voinţei tale, o ambianţă care să te silească să schimbi cu totul relaţiile dintre tine şi muncitori.

— Ai spus că vrei să mă abaţi din calea răului, împotriva voinţei mele, nu-i aşa ? în consecinţă, recurgi la violenţă. Dar ai uitat oare că Isus a spus : nu plăti răul cu rău. Te-ai gîndit la acest lucru ?

— Nina lăsă capul în jos şi începu să clipească des. Luată pe neaşteptate, nu ştia ce să răspundă la această întrebare. Cum venea asta ? Trebuia -să se sfătuiască chiar în ziua aceea cu părintele Alexandr.

— îţi vreau binele, iar mie îmi doresc liniştea — răspunse ea, roşind toată.

— Prohor îşi răsuci moţul de păr pe un deget şi sprîn- cenele i se îmbinară deasupra rădăcinii nasului:

— îmi vrei binele ?

— Da.

— Hm... Ei bine, vom vedea noi...

— Şi Prohor lovi violent cu palma în masă.

— Verocika se sperie de strigătul lui. Creionul îi scîrţîi pe hîrtie. Ridică spre tatăl ei ochii mari şi lunecă în jos de pe genunchii lui. Prohor îşi strînse tîmplele între palme şi închise ochii : în urechi auzea un fel de croncănit, în piept îi gîlgîia ceva, iar pe dinaintea ochilor, cu toate că ţinea pleoapele închise, pluteau parcă nişte codiţe.

— Dragă Prohor, eşti bolnav... E îngrozitor — spuse blînd Nina, cu deznădejde în glas, strîngînd-o la piept pe Verocika, care alergase la ea. — Culcă-te, odihneş- te-te... Vorbim mai tîrziu.

— Nu ! -— răcni Prohor, rotindu-şi ochii spre ea. Mîinile îi tremurau, iar limba nu-1 mai asculta.

— O adiere^ uşoară legăna perdelele la fereastra deschisă. Prin birou 'pluti un funigel uşor. Un roi de muşte tîrzii, de toamnă, bîzîia, învîrtindu-se în jurul lustrului de cristal. Pe uşa- întredeschisă, îşi vîrî capul un motan roşcat.

— Dragă Prohor, trebuie să laşi totul baltă şi să pleci undeva la odihnă, să te cauţi, să-ţi iei o vacanţă. Ştiu că eşti bolnav, chiar foarte, foarte bolnav. Este un adevărat chin pentru mine să te văd în halul acesta. Un chin pe care nu-1 mai pot îndura... Crede-mă.

— Nina izbucni în lacrimi, se ridică şi se apropie de el.

— Dragule, te implor, lasă toate treburile...

— Nu ! ! ! — strigă Prohor, izbind cu amîndoi pumnii în masă. — Stai ! Adică nu, ia loc... Adică... Fă cum vrei.

— ^ Nina se opri. Prohor se răsuci spre ea în jilţul lui şi începu să rîdă înfundat, scuturîndu-şi capul ciufulit.

— Ştiu, ştiu perfect, doamnă fabricantă, de ce vrei să mă alungi de aici. Vrei să pui mîna pe toate întreprinderile mele, tu şi cu Protasov al tău, şi să mă laşi sărac lipit pămîntului (Nina ridică mîinile spre cer). Stai, stai puţin ! — începu să vorbească repede, sacadat, ridicînd tot mai mult tonul, aproape zbierînd. — Dacă mă îmbăt, dacă iau cocaină, dacă-mi fac injecţii cu morfină, toate acestea sînt din pricina ta, din pricina uneltirilor tale şi a cuvioşiei tale de mironosiţă, Auzi, doamnă fabricantă ?

— Minţi ! — strigă Nina şi se lăsă într-un fotoliu în faţa, soţului ei, • frîntă, sfîşiată de simţăminte contradictorii — îl mai iubea oare, sau pur şi simplu îl ura ?

— „Minţi, minţi, minţi, minţi..." — răsuna un glas în urechea dreaptă a lui Prohor. „Minţi, minţi, minţi..." îşi vîrî un deget în ureche şi-1 scutură cu îndîrjire. Glasul amuţi.

— Aduc muncitori de departe, cu mari sacrificii, le plătesc drumul, îi formez — şi asta ca să fugă apoi la tine. Aduc alţi muncitori, dar şi ăştia aleargă tot la tine. Pînă la urmă m-a părăsit şi clăpăugul de Cook. Cît timp are să meargă astfel ? Un duşman jurat şi încă n-ar face ce faci tu ! (Nina se căznea tot timpul să-i răspundă, dar el n-o lăsa.) Da, da, un duşman jurat ! Tu, cu mintea ta de muiere, eşti orbită de lucruri mărunte şi nu vrei să înţelegi proiectele mele măreţe. Da, am proiecte măreţe.

— Ce fel ?
— O să... — Prohor încruntă sprîncenele, se ridică cu mîinile în şold şi începu să se plimbe prin vastul său birou, trăgînd cînd şi cînd cu ochiul spre Verocika, care şedea tăcută lîngă maică-sa. Posomorită, cu gura întredeschisă, fetiţa îi urmărea atentă. — O să ridic aici o industrie cum nu s-a mai văzut în Rusia. Aşezarea mea muncitorească se va transforma într-un oraş mare cu un milion de locuitori, iar numele meu va ajunge vestit, înţelegi, vestit în lumea întreagă...
— Nina îl ascultă, mută de emoţie.
— Nu crezi că ţi se va înălţa şi un monument ? — spuse ea într-un tîrziu, încercînd să schiţeze un zîmbet.
— Ba da ! Mi-1 voi înălţa eu însumi, în mijlocul unui parc feeric, cum n-a văzut nici Ludovic al XVI-lea. Voi construi în oraşul meu universităţi, fabrici de alcool, şcoli politehnice, hale de mărfuri, pasaje, teatre. Şi totul va fi al meu. Da, da, al meu şi numai al meu ! Nu al tău !
— Cuvintele din urmă le strigase cu o satisfacţie deosebită.
— Şi-n numele cărui ideal vrei să întreprinzi toate acestea ?
— In numele meu — răspunse Prohor, ridicînd fruntea cu mîndrie. — în numele gloriei mele !
— Ridică amîndouă mîinile în sus şi le flutură ca pe nişte aripi. Chipul lui era acum ameninţător şi semeţ.
— Verocika îşi strîmbă buzele şi începu să plîngă.
— Nina o luă în braţe.
— Mămico, spune-i să nu strige aşa !
— Ai înţeles acum, doamnă fabricantă, care este idealul meu ? Dacă ar fi să judecăm după tine, acest ideal mi-a fost inspirat de Satana, de Antichrist, de Iuda, cel care 1-a vîndut- pe Cristos. Fleacuri! Este idealul meu ! M-am născut cu el şi cu el am să mor.
— Privi spre Nina înciudat, furios, de parcă ea ar fi fost o stîncă ce i s-a ridicat în cale. Apoi, începu din nou să păşească de colo-colo, fluturîndu-şi pulpanele
— halatului. Nina se uita la el cu teapiă şi cu o milă făţişă. „Doamne, oare într-adevăr suferă de megalomanie ?" — gîndea ea.
— îţi vorbesc pentru ultima oară ! Te previn pentru ultima oară, doamnă fabricantă. Iată ce-ţi propun. Ascultă, ascultă pentru ultima oară !
— Şi, suflecîndu-şi, fără o pricină anume, mînecile halatului, o ameninţă cu degetul.
— Simţind că din norii mîniei trebuie să urmeze o descărcare electrică, Nina se ridică din fotoliu. Cu picioarele trainic împlântate în parchet, la cinci paşi de Nina, Prohor se înălţa ca un Hercule, serîşnind din dinţii încleştaţi :
— Ascultă-mă... şi apoi fă ce ţi-am spus. îţi poruncesc să lichidezi cît mai grabnic lucrările sau să mi le încredinţezi mie. Ai să-mi dai şi milionul tău... Mă auzi ? ! Am nevoie de acel milion !... Nu pot să văd cum iroseşti capitalul agonisit de tatăl şi de bunicul tău. Mie îmi crapă buza după bani... Nu mai am numerar, nu mai am nici cu ce să-mi plătesc muncitorii. Sau poate vrei să dau faliment ? Ei, drăcia dracului !... N-aş putea să-ţi îngădui decît cel mult să clădeşti o mănăstire de călugăriţe şi să te faci stareţă. Muieri tîmpite sînt destule pe. lumea asta. Făcînd astfel, îi vei fi pe plac şi lui dumnezeu, şi mie. Aşadar, îţi poruncesc, te rog, te implor... — Buzele i se strîmbară, deznădejdea îi schimonosi chipul. Se aruncă în genunchi în faţa Ninei, care îl privea adînc zguduită. — Te implor, dă-mi mînă liberă, încetează cu toate născocirile tale prosteşti ! Dă-mi putinţa să...
— Prohor — îl întrerupse Nina, dîndu-se un pas înapoi. — Dacă ai s-o apuci pe o cale cu adevărat constructivă, părăsind-o pe. cea a tiranului lacom, care îi terorizează pe muncitori, sînt alături de tine din tot sufletul şi cu toate mijloacele mele băneşti.
— Nina Iakovlevna, Nina Iakovlevna ! — strigă Prohor sărind în sus ca un mistreţ sălbatic, înfigîndu-şi ghearele în poalele halatului.
— în caz contrar, Prohor, voi fi duşmanul tău. Şi voi continua să procedez aşa cum am procedat şi pînă acum ! — ridică Nina glasul.
— Căznindu-se zadarnic să-şi stăpînească mînia care clocotea în el, Prohor scrîşni din dinţi :
— Ieşi afară !
— Prostule, prostule! — ţipă subţirel Verocika, plîngînd cu spume la gură, bătînd din picior şi tremu- rînd ca varga. — Mi-e frică de tine. Prostule !
— Pierzîndu-şi orice stăpînire de sine, Prohor o apucă de umeri pe Nina, care, profund jignită, lăsase capul în jos, o întoarse cu faţa spre uşă şi o împinse afară din birou.
— Ieşi, ieşi, viperă! Unealta, lui Protasov ! Să-mi dai milionul!!!

— Deodată, lătrînd şi mîrîind, lupul sări în picioare, din trei salturi ajunse în spatele lui Prohor şi-i sfîşie halatul. Prohor îl lovi cu piciorul, trînti uşa în spatele Ninei şi-şi smulse harapnicul din cui.

— Vino încoa !

— Cu ochii crunţi, scînteietori, lupul pîndea momentul să se repeadă la stăpînul lui. Deodată însă, înfricoşat de privirea omului, se lungi ascultător pe burtă si se ghemui la pămînt. Prohor îi puse zgarda de gît, îl tîrî la perete, unde era fixat inelul de care se lesa lanţul, trecu cureaua prin inel, trăgînd capul lupului strîns la perete, apoi începu să-1 lovească fără milă, descăr- cîndu-şi toată mînia asupra lui. Din blana animalului zburau smocuri de păr. Cîinele mîrîia, urla, mîrîia şi se zbătea. Urină pe jos, şi. sugrumat de zgardă, începu să se înăbuşe. Inelul de fier cedă însă, animalul ţîşni de lîngă „prietenul lui, omul" şi fugi glonţ afară, lăsînd urme de sînge pe covorul alb.

— Leoarcă de sudoare, sleit de puteri, Prohor se prăvăli cu capul pe masă. Urechile îi vuiau, inima părea că-i plesneşte, mîinile îi tremurau.

— în mintea lui înfierbîntată, se învîrtejeau nebuneşte năluci îngrozitoare, vedenii de coşmar, „Să ucid, să ucid, să ucid" — îi răsună obsedant în creier. La început în creier, apoi, tare de tot, în urechi. Se sufoca, nu mai voia să răsufle, nici să trăiască.

— Şi iarăşi, trecutul deveni prezent, iar prezentul se ascunse, dispăru pentru el. Vedeniile nu-i dădeau pace şi nu era chip să adoarmă.

— La orele trei din noapte, luă o foaie de hîrtie şi rămase mult timp în faţa ei, întunecat, amorţit parcă. Îşi aduse aminte de cei doi pustnici, de visul lui ciudat despre lama-bodisatva, se închină, muie tocul în călimară şi, trecînd întîi cu grijă pe hîrtie luna, ziua şi anul, scrise :

— „Am procedat astfel în deplinătatea facultăţilor mintale. Doresc să fim înmormîntaţi creştineşte. Sicriul să-mi fie aşezat alături de cel al soţiei mele, iar al Vero- cikăi — deasupra.

— Prohor Gromov"

— — Da, da — croncăni el, întocmai ca un corb. — Ei bine, n-am nici o vină, nici o vină. Ei m-au adus în halul ăsta.

— Vîrî hîrtia într-un plic, îl lipi, picură pe el ceară roşie şi pe aceasta îşi apăsă inelul.

— 12

— A doua zi, se trezi tîrziu, frînt de oboseală, adînc deprimat. Nu se spălă (în ultima vreme se spăla foarte rar), trase o duşcă de votcă, mîncă o felie de pîine cu sare şi ridică o privire sfioasă spre portretul în ramă aurită. în locul Ninei, din cadră îi privi însă Anfisa. îi zîmbea blînd, îi făcea semne din cap şi parcă voia să-i spună ceva. Prohor se frecă la ochi. în tablou era din nou Nina...

— — Hm f — mormăi, strîmbîndu-se şi vînturînd din mîini.

— Rîdea de el însuşi, cu o umbră de amărăciune : om în toată firea, voinic, bărbos, dar crede în tot felul de drăcovenii ! Ar fi fost bucuros să nu creadă, dar îşi dădea seama limpede că toate nălucirile acelea îl prinseseră cu multă dibăcie în mreje, încîlcindu-i atît de cumplit firul gîndirii logice, încît acum se simţea cufundat pînă la urechi în mlaştina neputinţei sale. •

— „E foarte interesant să vezi cum înnebuneşte un om deştept — gîndea el cu acelaşi zîmbet lăuntric şi cu o amară strîngere de inimă. — Ei bine, nu, n-am să ajung pînă acolo. N-am să înnebunesc, n-am să înnebunesc, uite aşa, ca să vă fac în ciudă. Sînt un tîmpit, un beţiv ! Şi am, într-adevăr, nevoie de odihnă."

— îşi bău ceaiul, lăsă o scrisoare lui Protasov, comandă o trăsură de poştă (nu se îndura să-şi spetească în goană caii lui) şi porni la drum fără să-şi fi luat rămas bun de la cei de acasă.

— Se îndrepta spre satul Medvedevo, ca să se împace cu tatăl lui. Gîndul împăcării îi răsărise în minte limpede, precis. îl acceptase din prima clipă, fără a i se împotrivi. Trebuia, de asemenea, să revadă mormîntul maică-si şi să verse lacrimi amare pe acela al iubitei sale Anfisa. „Anfisa, Anfisa mea, de ce oare te-a smuls soarta de lîngă mine ?"

— Caii mergeau la trap întins. Drumul cobora şi urca, trecînd prin taiga, peste cîmp, pe malul rîului. Prohor închisese ochii şi visa în legănarea trăsurii. „Ei, drăcia dracului, cum se încîlcesc toate. Grea viaţă. Cumplit s-au încurcat treburile..." — îşi spunea el fără să

deschidă ochii. Privind îndărăt, spre trecutul apropiat, i se părea că tot încercase să urce o culme, păşind pe treptele unei scări care luneca mereu în jos. Pe măsură ce suia, scara cobora de sub el. își tot închipuise că mai are puţin şi va ajunge pe culme, dar aceasta se îndepărta din ce în ce mai mult. „Da, aşa e, întocmai aşa. Asa s-a orînduit viaţa mea." Şi în clinchetul tînguios al zurgălăilor, se străduia să caute obîrşia înfrîngerilor

— sale. De altfel, ştia prea bine care era cauza acestor înfrângeri, dar voia să mai arunce măcar O' privire spre măştile sfruntate ale duşmanilor săi. Şi atunci, drumul încâlcit al presupunerilor îl aducea iar şi iar spre Nina, spre Protasov, spre Priperentiev, spre tatăl lui. Vrînd totuşi să-1 dezvinovăţească pe acesta din urmă, ca şi pe Nina, încerca, în închipuirea lui înfierbântată, să găsească ahîrşia relelor nu în fiinţe născute pe pămînt, ci în blestemata lui ursită.

— Am mărturisit doar, în faţa tuturor, fără ocol, la banchet, că sînt Satana, că sînt diavolul întruchipat! — strigă el atît de tare, încît surugiul Savoska, un flăcău buzat, se întoarse spre el, arcuindu-şi speriat sprîncenele :

— Ce, nu mă mai recunoşti ?

— Chiar că nu vă mai cunosc — îngăimă fonfăit Savoska, cercetînd încordat capul lui Prohor, păros, zvlîcnind în mişcări convulsive.

— Aşa-i! Crezi că duci în trăsură un boier, şi cînd colo e diavolul.

— Vă arde de glumă. Sînteţi Prohor Petrovici şi nimeni altul.

— Vrînd să-1 sperie pe flăcăul cam tont, Prohor era cît pe ce să urle deodată ca o fiară, apoi să izbucnească în hohote sălbatice de rîs, se răzgândi însă. Scoţîndu-şi lădiţa cu merinde, deşertă un pahar mare de votcă. Ghemuit pe capră şi privind cu coada ochilor peste umăr spre călătorul său," Savoska întrebă :

— la spuneţi, Prohor Petrovici, se aude că sînteţi vrăjitor. O fi adevărat au ba ? Cică vă aveţi bine cu necuratul !

— —. Aia-i — răspunse Prohor. Alcoolul îi şi pătrunsese în sînge. Tristeţea începu să i se împrăştie. Mîrîi încet şi latră ca un lup. — Cred' că liupul meu e vârcolac[1]: vorbeşte ca un om. Vrei să-ţi auzi şi caii tăi grăind omeneşte ?

— Ia nu mai umblaţi cu d-alde astea. Ce-s eu, prunc de ţîţă ? Poveşti d-astea să le spuneţi la alţii. Şi vă rog să nu mai mîrîiţi — fonf ăi cu glas tremurat

— Savoska, îneercînd să facă pe viteazul. — Vedeţi mai bine să nu fim nevoiţi să înnoptăm în taiga. Ia te uită, — s-a şi înserat ! Curînd se şi întunecă de tot.

— Mai avem cinci verste pînă la moara Troegubinskaia. Ai uitat ? înnoptăm acolo —r răspunse Prohor si, după ce cercetă dacă puşca şi carabina sînt încărcate, dădu roată împrejur cu privirile.

— în jurul lor se căsca taigaua mohorîtă, întunecoasă. Pe cer, licări firav cea dintîi stea.

— Protasov era enervat de scrisoarea pe care i-o lăsase Prohor. Acesta scrisese următoarele :

— „Preastimate Andrei Andreici, plec de aici pentru o săptămînă ori două. Nu mă [1]simt prea bine şi am nevoie să mai iau aer, să-mi mai limpezesc minţile. Intîmplările din ultimul timp, începînd cu incendiul din taiga, mi-au zdruncinat echilibrul sufletesc. Caut un punct de sprijin şi nu-l găsesc. Las toate treburile pe răspunderea dumitale personală. La revedere, pe curînd.

— Prohor Gromov"

— Protasov avea de gînd să plece în Ural şi acum era nevoit să-şi amîne din nou realizarea proiectului său. Venind zilnic la administraţie, constatase că funcţionarul Şapoşnikov lipsea de patru zile. Un slujbaş îi spuse că Şapoşnikov dăduse pesemne în darul beţiei, deoarece duhnea mereu a băutură şi, îndeobşte, era un om cam ciudat.

— într-o seară, tîrziu, după ce se întunecase, Protasov trecu şi pe la căsuţa în care locuia Şapoşnikov, proprietatea unei femei surdo-mute cu numele de Mavra. Sub tavan lumina o lampă de gaz, chioară. Desculţ, cu picioarele scurte, cu bărbuţa în sus, Şapoşnikov dormea pe un maldăr de paie, aruncat într-un colţ. Duhoare de votcă. Lîngă sobă, un siloz de sticle goale. Pe perete, încadrat în cetină, portretul Anfisei.

— Şapoşnikov !

— Acesta strănută şi se ridică în capul oaselor, întinzîndu-şi picioarele umflate.

— Ah, dumneata erai ? Să am iertare... Da, eu sînt. însă, — t-te rog... f-fără morală... ş-ştiu că am greşit. Eu sînt vinovat, numai eu. De altfel... — Aruncă o privire în jurul lui, îşi trecu mîna peste chelie şi zîmbi amar. — Am

visat. Dumneata eşti, Protasov ? Şi eu care credeam că... Ia-ţi un scaun.

— Se sculă, îşi duse mîinile la ceafă, făcu cîţiva paşi mărunţei în vîrful picioarelor, se întinse cu chef şi căscă din răsputeri cu gura strîmbă — astfel încît barba îi ajunse pînă pe umărul stîng. Apoi, se apropie de masă şi-şi aprinse luleaua. Cămaşa descheiată la piept îi ieşea din pantaloni.

— Ia ascultă-mă, tovarăşe Şapoşnikov... Nu ţi-e ruşine să zaci aici, pe paie, să-ţi pierzi timpul de pomană ? Toţi tovarăşii dumitale slujesc marea noastră cauză, trudesc pentru popor... Iar dumneata...

— D-dragul meu... Mi-e lehamite de toate, mă ap-pucă jalea. Mă m-mir c-cum de nu te-ai alcoolizat şi d-dumneata aici, în fundul acesta de lume. Trebuie să fug de aici. — îşi holbă ochii şi strigă. — Da ! Ai auzit ? Straşcialov a fugit... Straşcialov, procurorul. îţi mai aduci aminte ? Am primit de la el un bileţel. Spune că se află într-un loc sigur, între prieteni. Mai tîrziu, zice, o să fugă în America. Cică are bani. Da, da. E un om tare, curajos, pe cînd eu, eu s-sînt o momîie. T-te rog, dragă, să mă împăiezi cînd oi muri. Şi să mă pui în biroul lui Prohor Petrovici. Să se chinuiască şi el, ticălosul, să-şi piardă minţile... Că doar şi eu... sînt cam... nu mai am mult...

— Protasov se uita la el cu ochii mari, cuprins de o milă adîncă.

— Mă culc, -nu pot să stau în capul oaselor, — mormăi Şapoşnikov. Lovindu-se cu fruntea de perete, se trînti din nou în culcuşul lui. — Stai jos, pe duşumea, Protasov. Dragă Protasov... Ce m-mult aş vrea... aş vrea... să mai. fiu tînăr.

— Fleacuri J

— Nu, nu — se împotrivi Șapoșnikov, izbucnind într-un rîs dogit și acoperindu-și cu barba fața buhăita de beție, întocmai cumi face o veveriță cu coada ei. — Atîta aș vrea : să dau ochii cu Anfisa...

— în odaie intră Mavra, gazda lui Șapoșnikov, bătrîna surdo-mută. Puse pe masă o oală cu lapte, făcu o plecăciune adîncă în fața lui Protasov și, dînd din mîini, scoase un muget.

— Prohor avea vise tulburi, învălmășite. Prin fața lui juca Sinilga, toată în roșu ; văduva tungusă ieșea din viitoare și, despuiată, se așeza, plîngînd, pe o piatră albă. Apoi totul se mistuia în hău, făcînd loc altei vedenii : o seară pustie, un țintirim, o stăncuță zburînd dintr-un vîrf de mesteacăn, neguri ce se tîrau jos. Părintele Ipat tămîia pe mormîntul Anfisei și pierea apoi într-un nor de fum. Răsunau zurgălăi și clopoței.

— Deodată, auzi strigăte :

— Stai !

— Trezit de un foc de armă, Prohor deschise ochii :

— Ce e ?

— Trăsura se izbise de o opreliște alcătuită din copaci doborîți de tîlhari de-a curmezișul drumului. în jur se căsca bezna fără fund.

— Ce e, măi surugiule ?

— Un hohot de rîs și Prohor se pomeni legat fedeleș...

— Tîlharii, vreo treizeci-patruzeci de inși, ședeau în jurul a două focuri, într-o văgăună pustie, năpădită de brădiș des. în jur — beznă; cerul nu se vedea. Undeva sus, în întuneric, țipa un grangur, gemea o cucuvea, răsunau șuierături, fluierături. Pîndarii se strigau unii pe alții din buza văgăunei. Unii dintre tîlhari dormeau, alții își cîrpeau straiele rupte sau jucau cărți. Lîngă focul cel mai apropiat de Prohor, cinci: inși îngînau un cîntee vesel, bătînd din palme :

— Colo, în
pădurea deasă, Șa de-o
ceată prea aleasă ;

—

— Ceată de voinici flăcăi, Seamă vor să-mi facă ei. Nu vreau în pădurea deasă, Mai bine-i să mor acasă.

— Prohor nu mai auzea cîntecul voinicesc. Viaţa din el se întunecase, îşi pierduse intensitatea. Tonalitatea percepţiilor sale era ştearsă, voalată, lipsită de orice sonoritate. Şedea pe o buturugă, întocmai cum ar fi stat la teatru în faţa scenei. Atenţia îi era fărîmiţată, împrăştiată în mai multe direcţii deodată. Aştepta să vadă ce se va petrece mai departe, pregătindu-se nepăsător să asiste la sifîrşitul visului său. între timp, gîndurile lui săreau de colo-colo. De aceea, nici nu se sperie măcar cînd îl văzu pe tîlharul Ibrahim sosind călare. Avu tot timpul să-1 cerceteze bine în lumina focurilor aprinse, întocmai cum ai cerceta trăsăturile unui actor pe scenă, îl recunoscu de îndată. „Da, el este, el..."

— Nu se mai văzuseră de mult şi totuşi cerchezul sc schimbase prea puţin în timpul acesta. Aceeaşi statură dreaptă, cu umeri largi, acelaşi nas coroiat şi obraz supt, aceeaşi barbă înspicată cu fire cărunte. Purta pe cap un turban de pînză roşie. Peste haina cenuşie obişnuită, era încins cu o curea din piele argăsită, pe după care erau vîrîte două junghere. Avea acum şaizeci şi patru de ani, dar făcea parte din rîndul oamenilor cărora le-a fost scris să trăiască pe lumea asta pe puţin o sută douăzeci.

— în Prohor se îmbinau acum două simţuri deosebite — unul raţional, celălalt — intuitiv. Unul din aceste simţuri veghea, iar celălalt percepea realitatea ca un fel de vis.

— Noroc, Proşka! Noroc, *kunak!* — strigă cerchezul descălecînd.

— Prinzînd ca prin vis glasul atît de cunoscut şi iubit al cerchezului, care-i amintea de anii îndepărtaţi ai tinereţii, întocmai cum ascultă un copil basmul drag povestit de maică-sa, Prohor strigă mînios :

— Dezleagă-mi mîinile, diavole ! Ai uitat cine sînt ? !

— Cerchezul făcu cu ochiul oamenilor săi şi doi tîlhari bărboşi, unul eu albeaţă la un ochi, iar celălalt cu gura strîmbă, îl dezlegară într-o clipă. Aruncînd împrejur priviri^ buimace, Prohor scoase din buzunar sticluţa cu cocaină şi-şi îndopă nările din belşug.

— Nu mi-e frică de tine, nu-mi pasă ce ai de gînd să faci. Ar fi o mare prostie să mă omori, căci nu am bani la mine. Şi n-o să ai nici un folos din asta.

— Ibrahim stătea în picioare lîngă foc, cu mîinile în şolduri. Tăcea, cu privirea pironită asupra lui Prohor, iar tăcerea lui era plină de ameninţări. Prohor se aşeză pe trunchiul unui copac căzut, ceva mai încolo, *la* întuneric.

— Am în trăsura mea un telefon de campanie. Peste o jumătate de oră vor sosi aici două sotnii de cazaci.

— Cazac la tine, spravnic la tine, tâmpit mare estem. Ha-ha ! Fleac estem ! — strigă gutural cerchezul, dînd din cap şi mişcînd din umeri. — Prea puţin preţ pus pe cap la mine... Ha-ha ! O mie ruble... Treba dai mai mult, *kunak...*

— Dacă îmi dai drumul, capeţi zece mii. Vino să lucrezi la mine. Te primesc, împreună cu toată banda ta. Ai să-mi păzeşti întreprinderile.

— Slujbă ? Ha ! La tine ? !

— Dâ, la mine. Te fac şef mare...

— Tu făcut la mine şef ? Ticălos... Mucos...

— Buzele cerchezului se schimonosiră într-un rînjet,

— descoperindu-i dinţii, iar ochii i se înrăiră, seăpărînd răzbunători.

— Dacă eu puşcat Anfis, du-te la dracu fără parale ! Parale de la tine nu-mi treba. Trăieşte ! Dacă tu puşcat Anfis, te rup la două, cum rupe lupul berbec. Ha !

— Vînăt la faţă Prohor voi să-şi înfigă ghearele în gîtul musculos al cerchezului. Conştiinţa lui amorţită fu însă străfulgerată de un gînd : „Visez". Clipi plîngăreţ, întocmai ca în copilărie, şi începu cu o voce îmblînzită, repede, repede, ca în delir :

— N-ai să-mi faci nici un rău, Ibrahim. îţi mai aduci aminte cum am călătorit noi doi pe Fluviul Mohorîr ? Pe atunci mă iubeai, Ibrahim. Te iubeam şi eu. îmi erai un prieten drag. Şi niciodată n-am iubit pe nimeni ca pe tine.

— Prohor răsuflă adînc. Ochii larg deschişi ai lui Ibrahim licăriră. Părea că cerchezul îl va cuprinde îndată în braţe pe scumpul lui djighit Proşka şi-i va ierta totul.

— Dar glasul lui Prohor răsună deodată provocator şi faţa cerchezului .se împietri :

— Da, este adevărat. Te-am iubit, măgarule, mai mult ca pe orice şi oricine. Şi te-aş fi iubit pînă la moarte, dacă nu o omorai pe Anfisa, ocnaşule... Tu ai împuşcat-o, tu şi numai tu ! Am ştiut acest lucru şi de aceea am vorbit aşa atunci, la judecată... De ce ai omo- rît-o, diavole ?

— Eu ? Eu omorît Anfis ?! Prostii spui... Ha-ha ! Auziţi, băieţi ?!

— Ha-ha ! Ha-ha ! —■ răsună în jurul focurilor, prin taiga, în noapte.

— Da, tu !

— Eu ? — Auziţi, *kunaci ? !* Ha-ha !

— Ha-ha ! Ha-ha ! — răsună din nou în jurul focurilor, iar taigaua şi întunericul le ţinură hangul. Faţa lui Ibrahim se făcu roşie ca turbanul, iar turbanul se înnegri. Din ochii cerchezului ţîşniră snopi de scîntei, iar în mîna lui licări jungherul.

— Ha !

— Cu dinţii mari şi albi, descoperiţi într-un rânjet de mînie, se repezi spre Prohor.

— „S-a zis cu mine, — gîndi Prohor. — Trebuie să fug repede, să fug şi să mă ascund, să mă caţăr într-un copac." Nu putea să-şi ia ochii de la faţa schimonosită a cerchezului, cum nu putea să-şi mişte mici mîinile, nici picioarele. în obrazul stîng simţi o răsuflare, — o răsuflare întretăiată de om rătăcit. întoarse cu greu capul şi-1 privi drept în ochi pe omul acela. El era ! Străpuns de fiori reci, se trase înapoi din faţa acelui chip bărbos, ca din faţa unei vipere. Se simţea ca un hoţ prins asupra faptei.

— Procurorul Straşcialov îl împunse în piept cu degetul arătător şi strigă tare de vui taigaua :

— — Tu ai omorît-o pe Anfisa !

— Şi iar se stîrni un freamăt mare în taiga, fumul se înălţă în trîmbe şi ţîşni o flacără. De undeva se auzea un geamăt sfîşietor, tărăgănat.

— „Visez — îşi zise Prohor, tremurînd ca varga. — Trebuie să mă trezesc cît mai repede."

— Dar nu era vis, ci realitate — o realitate amară, du-

— ... Procesul se judecă repede. Atît inculpaţii, cît şi procurorul erau aceiaşi ca pe vremuri : Prohor Petrovici Gromov, fiu de negustor, deportatul Ibrahim-Oglî şi juristul Straşcialov, fost consilier de

colegiu. Juraţii — treizeci de tîlhari. Sala tribunalului — o văgăună pustie din taiga, cufundată în bezna nopţii.

— Prohor căsca gura convulsiv ca să-şi cheme servitorul, se trăgea de nas şi se ciupea de picior ca să se trezească din somn. Nu era însă vis, ci realitate. Iată-1 şi pe vizitiul Savoska, un afurisit de martor, stînd ca o cucu- vaie. Triumfător, Savoska şedea într-adevăr la foc, împreună cu tîlharii, asculta bîiguiala lui Prohor, trăgea din lulea şi rîdea laolaltă cu ceilalţi.

— „II jupoi de viu pe ticălosul ăsta, — îşi zise îndîrjit Prohor Petrovici. — îl omor !"

— Cu un crac al pantalonului răsfrînt peste carîmbul cizmei, cu cetină şi gunoaie în barbă, cu ochii verzi, piezişi, holbaţi, în care scînteiau luciri de nebunie, cu părul lung, .neţesălat, aducînd cu o coamă căruntă de leu, procurorul Straşcialov se înălţa în faţa lui Prohor cît era de lung, ameninţîndu-1 cu pumnii, despicînd aeful cu muchea palmei, vorbind, strigînd şi bătînd din picioare. Uneori se plimba încetişor în lung şi-n lat, de- pănînd firul unei povestiri îngrozitoare.

— Tîlharii îl ascultau cu gurile căscate. Ibrahim şi Prohor Petrovici îi prindeau cuvintele cu încîntare şi mare interes. Zilele apuse, petrecute împreună, pluteau prin văzduh, prin faţa cerchezului şi a lui Prohor, ca nişte vise neguroase. Toţi cei între care trăiseră cu cincispre-

— zece ani în urmă răsăriră din hăul timpului, înviind diin morţi la chemarea cuvîntului aprins al procurorului. Anfisa, Piotr Danilîci, pristavul, Nina, Ilia Sohatîh, Şapoşnikov, în sfîrşit Prohor şi Ibrahim — cu toţii se adunaseră acolo, îmbulzindu-se în jurul focurilor, legaţi de procuror printr-un fir nevăzut, ascultîndu-i glasul.

— Părerea mea e că am relatat destul de amănunţit toată această întîmplare sîngeroasă, în ceea ce are ea mai esenţial. Şi acum eu, procurorul Straşcialov, te întreb : dumneata ai ucis-o pe Anfisa acum cincisprezece ani ?

— Cu ochii pironiţi în pămînt, Prohor tăcea încordat. In sufletul lui adînc rănit clocotea o ură nestinsă împotriva procurorului. Aşezat turceşte în faţa focului, Ibrahim-Oglî era numai ochi şi urechi; de nerăbdare îi curgea saliva ca unui motan bătrîn în faţa unei bucăţi jinduite.

— Inculpat, aştept un răspuns. Te afli în faţa unor judecători neînduplecaţi...

— Nu te mai fandosi atît, paiaţă ! — izbucni Prohor, ridicîndu-se mînios în picioare şi măsurîndu-1 pe procuror din creştet pînă în tălpi cu o privire plină de un dispreţ nimicitor. Judecata lui obosită se trezise deodată, şfichiuită ca de un val de sînge fierbinte. Sărind ca o minge ce se loveşte de perete, gîndul se repezi în trecut. Prohor începu să vorbească repede, pripindu-se, poticnindu-se în vorbe ca în nişte muşuroaie, limba i se împletícea uneori în gură, aidoma picioarelor unui damblagiu, încălţate cu pîslari grei. Glasul lui suna ameninţător, pentru ca apoi să se frîngă deodată, să devină plîngăreţ, vlăguit.

— Ştiu prea bine, procurorule, de ce te afli aici laolaltă cu toţi tîlharii aceştia pe care îi paşte ştreangul.

— Vreţi să vă desfătaţi cu priveliştea morţii mele ! Ei bine, loveşte, ucide-mă ! Le-ai înşirat acestor ocnaşi o poveste iscusit ticluită, explicîndu-le cum şi de ce aş fi omorît-o pe Anfisa... Ha-ha ! Straşnic ! Cu alte cuvinte, după părerea ta, sînt pur şi simplu un ucigaş, şi nimic mai mult ! Eşti un tîmpit...

— Aşezat pe o buturugă, procurorul Straşcialov schiţă în primele clipe un zîmbet de mînie. Pe urmă, faţa lui năpădită de barbă aproape pînă la ochi deveni rece şi întunecată ca un beci.

— Taci, asasinule !... îţi retrag cuvîntul...

— Ei bine, nu, procurorule ! Aici nu sîntem în sala unui tribunal. Ascultă mai departe. Să zicem că eu aş fi omorît-o pe Anfisa. Dar ştii, ori nu, domnule procuror...

— Destul ! — strigă procurorul. Sări în picioare şi făcu un gest patetic întorcîndu-se spre tîlhari. — L-aţi auzit, băieţi ? Şi-a recunoscut fapta.

— Ba nu, nu-i adevărat ! N-am recunoscut încă nimic — îl întrerupse Prohor Petrovici, scuturînd aprig din cap şi izbindu-şi unul de altul pumnii încleştaţi.

— Crezi că asta ne doare pe noi ? — strigară hoţii şi tîlharii strînşi în jurul focurilor. Dacă ar fi după noi, poţi să omori şi zece Anfise, că doar şi noi, slavă domnului... Dar vorba-i, de ce tu, năpîrcă, l-ai vîrît pe cerchezul nostru cu capul în ştreang ? Aici e aici !... Ai dat toată vina pe el, i-ai sfănţuit pe judecători...

— Da, am dat vina pe el şi i-am cumpărat pe judecători. Mărturisesc. Dar am făcut-o pentru că în faţa mea se deschideau zări largi. Simţeam că mi-a fost scris să înfăptuiesc lucruri mari pe pămînt. Am şi făcut ceva în viaţa mea, am construit uzine, am hrănit mii de oameni... Ibrahim, vechi ocnaş, nu se temea de ocnă! Ştiam că tot va izbuti să fugă. Şi a fugit...

— Prohor vorbi mult şi încîlcit. Vorbele lui se rostogoleau năvalnic, ca un rîu repede peste pietre. Şuvoaiele de gînduri, fără nici o legătură între ele, săreau de la un lucru la altul. Uneori se pierdea cu desăvîr- şire şi, încurcat, îşi freca fruntea asudată, cu vinele umflate.

— Tîlharii scuipau printre dinţi, fumau şi se uitau unul la altul.

— Prin urmare, asasinule, recunoşti că ai ucis ?

— Nu.

— Nu?

— Nu ! Şi să nu-mi mai spui asasin ! — sări mînios, îndîrjit Prohor. — Asasin eşti tu. Eşti prost din născare şi numai din cauza prostiei tale te socoţi deştept... Eşti un mărginit ! — strigă Prohor, apropiindu-se de Straşcialov. Atunci nu te gîndeai pe cine acuzi. Pe vremea aceea eram un băieţandru, abia mi se forma caracterul. Tu nu ţi-ai dat seama de acest lucru, te-ai purtat cu mine prosteşte, ca un casap cu-un mieluşel... Şi apoi... Stai, stai, lasă-mă să isprăvesc !... Ce voiam să spun ? Aha ! M-ai acuzat pe mine, nevinovat fiind. Acum te judec eu, asasinul, te judec pe tine, căci ai destule păcate pe suflet. Ştiu c-o să fiu ucis aici, dar mă bucur totuşi că ne-am întîlnit. Habar n-ai ce om eram eu în tinereţe ! Nu eram rău, poate s-o spună şi Ibrahim. Hm... Iată-1 cum se uită la mine cu ochi de fiară. Ei bine, poftim... Faceţi-mi seama, ticăloşilor ! Da, eu am omo- rît-o pe Anfisa... Eu...

— Sleit de puteri, cît pe ce să cadă jos, Prohor Petrovici începu să tremure.

— Moarte lui, moarte ! — zbierară tîlharii cît îi ţinea gura, iar întunericul, cuprins de freamăt, le ţinu isonul.

— Cîinele ! Moarte lui ! Fă-i de petrecanie, Pehter !

— Se auzi un şuierat asurzitor. Fluierase depărtîndu-şi

— buzele cu degetul un bărbat crăcănat, cu barba roşie. Trunchiul lui era lung, iar picioarele — scurte, încovoiate. Ochii lui mari păreau alburii pe faţa murdară. Era ocnaşul Pehter, mîna dreaptă a cerchezului. Fugise de la ocnă o dată cu Ibrahim. Crud din fire, îi plăcea să poruncească. Toţi se temeau de el.

— Ia aplecaţi-i ! strigă el, ridicîndu-şi jungherul încovoiat.

— Păşind pe uscăturile care trosneau, tîlharii se repeziră spre doi brazi tineri, le prinseră vîrfurile cu arcanul şi le aplecară unul spre altul, răcnind : „Hei rup !"

— Retezaţi-le crengile !

— Şi topoarele se puseră pe lucru, dezgolind trunchiurile brazilor. In văzduh se răspîndi o mireasmă tare de răşină proaspătă. Trăgeau din răsputeri, cîte opt inşi, icnind, opintindu-se să aplece cît mai mult vîrfurile copacilor îndoiţi ca un arc. Brazii erau îndărătnici, vînjoşi, gata-gata să se smulgă şi să-1 zvîrle spre cer pe cel ce a făcut o mişcare greşită.

— Aduceţi-1 încoa ! Pregătiţi funiile !

— Prohor fu tîrît lîngă brazi.

— Ce,faceţi, nemernicilor ?! Visez, ştiu ca e un vis! Ilia, trezeşte-mă ! Hei, Ferapont ! Ibrahim ! Nina ! Nina ! Nina !

— Ultimul strigăt al lui Prohor fu sfâşietor, plin de spaimă. întunericul se cutremură şi multe inimi se opriră o clipă în loc.

— Mîinile răzbunătorilor îi legau zdravăn picioarele de vîrfurile celor doi brazi. Arcanul muşca din pielea cizmei de lac ca un lup flămând : simţea durerea pînă la os. La piciorul stîng, se trudea Pehter, ţinîndu-şi jungherul încovoiat între dinţi. Mîinile lui grosolane lucrau de zor. întins la pămînt, umilit, Prohor horcăia. Nu spunea nimic, mugea doar înăbuşit, scuipînd salivă şi fiere. Setea îl chinuia crunt.

— într-o licărire vie a conştiinţei, îşi închipui trupul sfîşiat în două, de la picioare şi pînă la beregată : o jumătate din ceea ce fusese Prohor, cu un picior şi o mînă, fără cap, atîrnînd în vîrful bradului care ţîşnise spre cer ; cealaltă jumătate, cu a doua mînă, al doilea picior şi capul lui bărbos, zvîrcolindu-se în vîrful copacului de-alături. Iată, o buhă înhaţă lacom din zbor un maţ şi-1 trage după ea. Inima bate încă, iar limba, moartă, mai zvîcneşte...

— Ţineţi zdravăn ! Ţineţi brazii, nu le daţi drumul ! — porunci Pehter. Din gura lui, balele se scurgeau de-a

— lungul tăişului încovoiat al jungherului pe care-1 ţinea în dinţi şi picura pe cizma de lac a lui Prohor.

— Tîlharii se opinteau din răsputeri, aplecînd spre pămînt brazii care gemeau amarnic.

— Ţine bine, ţine! Hei, Straşcialka! Ia citeşte-i osînda... Să fie după tot tipicul.

— Dar Straşcialov nu mai era acolo. Alungat de spaimă, cu urechile astupate ca să nu audă nimic, fugea în grabă prin noapte, departe, cît mai departe.

— Straşcialov ! Hei, Straşcialov !

— Procurorul nu răspundea.

— Eu sînt, Straşcial ! — răcni Ibrahim, foc şi pară, şi se apropie cu jungherul în mînă de osînditul Prohor.

— Umilit, răstignit, cu picioarele răşchirate spre vîrfu- rile celor doi brazi, Prohor voise o clipă mai înainte să-i ceară îndurare. întîlnind însă privirea plină de ură a cerchezului, scuipă înspre el şi şuieră, gata-gata să izbucnească cu furie în hohote de plîns :

— Sfîrşeşte odată, ticălosule !

— Gata ? Le dăm drumul ? — strigară nerăbdători tîlharii, gîfîind din greu : nu mai puteau să ţină brazii îndoiţi spre pămînt.

— Stai! Aştepta! — strigă cerchezul. Semăna acum cu un tăiş de oţel. Strîngea dinţii, mîna vînoasă încleştase jungherul, iar privirea şi-o pironise drept în ochii lui Prohor. Tîlharii încremeniseră. încremenise şi Prohor. încă o clipă, şi Prohor simţi o milă sfîşietoare pentru el însuşi, pentru viaţa lui. Ar fi vrut să strige : „îndură-te !", dar limba nu-l asculta. Numai ochii i se împăienjeniseră deodată de năvala lacrimilor.

— Daţi-i. drumul, băieţi! — strigă Pehter cu glas înspăimîntător, răguşit. — Daţi-i drumul !

— Numai cu o clipă înainte de pieirea lui Prohor, cerchezul reteză arcanul cu-o singură lovitură de pumnal.

— Ha Acum da drumul.

— Şi brazii şuierară, sfîşiind văzduhul.

— Un freamăt lung străbătu prin trunchiurile lor descătuşate. Amorţit, Prohor Petrovici abia putu să se ridice

— de jos. Dîrdîia. Inima îi bătea de două sute de ori pe minut. Ochii i se holbau înecaţi în lacrimi, nebuni.

— Cerchezul rosti :

— Du-te acasa, Proşka... Umbla sănătos ! Prea devreme de ucis la tine. Lasă, junghem noi aldata. Pentru mine fleac estem. Ha !

— Noaptea se tîra nesfîrşit de lungă. Tîlharii clocoteau de mînie. Rîzînd veninos, careva dădu să-l ocărască pe Ibrahim : „Dobitocule, blegule !" Cu jungherul său încovoiat vîrît în carîmbul cizmei, Pehter suduia cumplit, dar cu jumătate de glas.

— Alb ca varul, de parcă ar fi căzut cu capul în făină, tînărul surugiu Savoska se îndrepta împreună cu Prohor spre trăsură. îi călăuzea ocnaşul cel cu albeaţă la un ochi, mergînd cu felinarul aprins în mînă. Primise poruncă aspră ca Prohor să fie lăsat să plece viu şi nevătămat.

— De îndată ce acesta îşi recăpătă limpezimea minţii, se simţi mînjit de murdărie. Cuvintele lui Ibrahim, neaşteptata şi mărinimoasa lui îndurare îi rămăseseră adînc întipărite în suflet. Dar în loc să-i fie recunoscător pentru că-i dăruise viaţa, simţea în pieptul lui o sete aprigă de răzbunare, o ură crîncenă împotriva cerchezului. Trebuia să se răzbune, să se răzbune mai crunt decît şi-ar fi închipuit orice minte omenească, aşa cum nu se mai văzuse pe lumea asta ! Nimeni nu-l umilise încă atît de îngrozitor, niciodată în viaţa lui nu se simţise atît de neputincios, atît de jalnic, atît de vrednic de batjocură, atît de caraghios ca atunci, în clipele acelea ! Caraghios si vrednic de plîns, batjocorit de rîsul zgomotos al drojdiei omeneşti, al ocnaşilor scăpaţi din ştreang !... Şi de cine rîseseră ei? De el, de Prohor Gromov, atotputernicul stăpîn al atîtor avuţii... Asta îl scotea din minte !

— Mohorît, mut, fără să vadă lumina felinarului, nici să-şi dea seama pe ce drum merge, păşea de-a dreptul prin hăţiş.

— Mă arde... Daţi-mi vin... Un strop de vin — în- **508** găimă el răguşit, trecîndu-şi vîrful limbii peste buzele uscate, albe ca vata. Se căută prin buzunare, dar nu găsi sticluţa cu cocaină : o pierduse în taiga. Scuipă într-o parte.

— Tîlharul cu albeaţa pe ochi îi spuse :

— Rămîneţi cu bine... Să ne vedem sănătoşi...

— Apoi plecă.

— Lăturaşul din dreapta, care intrase cu burta în cră- cile grămădite pe drum de tîlhari, murise. Strîmbîndu-şi buzele, Savoska începu să-l bocească. Prohor înşfăcă din lădiţă sticla de votcă, dădu capul pe spate şi o goli dintr-o răsuflare. Apoi zvîrli din răsputeri sticla într-un copac, făcînd-o ţăndări.

— Înhămîndu-şi caii, Savoska se tot jeluia.

— Cum să mă arăt eu acum înaintea lui taică- meu ?... Mi-a murit calul. Of ! of, of, ce mă fac ? Mamă, mamă !

— Abia acum Prohor îl băgă în seamă.

— Taci ! — strigă el şi un cîrcel îi răsuci degetele mîinilor. — N-am uitat, da, n-am uitat de loc cum rîdeai acolo cu ei, nemernicule...

— Savoska scăpă hamul din mîini şi spuse printre zvîc- netele dese ale obrazului său amărît :

— Rîdeam de frică. Păi, ăştia voiau să vă sfîrtece în două... — Faţa i se lungise de parcă ar fi dat iar ochi cu tîlharii, bărbia îi tresărea. — Vai de capul meu, ce-o să-i spun eu acuşica lui taica ?

— N-o să-i spui nimic. Iţi fac eu seama pe drum — mormăi încet, pe sub mustaţă Prohor, răsuflînd zgomotos pe nări. — înhamă caii!

— întunericul se mai subţiase. Vioriu, albăstrui, acum începuse să se pitească prin trecători. Deasupra drumului se întindea o fîşie de cer luminat ca înainte de revărsatul zorilor. Dinspre văgăuna tîlharilor veneau adieri răcoroase. Undeva croncăni o cioară. în mintea lui Prohor stăruiau vorbele cîntecului:

— Nu vreau în
pădurea deasă, Mai bine-i să
mor acasă...

— Porniră la drum, îndărăt. Prohor se ghemui în trăsură şi începu să sforăie. Călătoriră fără oprire toată dimineaţa, toată ziua.

— Seara tîrziu, după ce se lăsă întunericul, un om care semăna cu Prohor alerga pe uliţe în capul gol, îngăi- mînd ceva din goană, întorcîndu-se şi vînturînd din mîini.

— Eu sînt. Deschide mai repede ! strigă Prohor dînd buzna în casa ispravnicului.

— Doamne, dumnezeule. Ce-ai pățit, Prohor Petrovici ? !

— Prohor își vîrî mîinile însîngerate în buzunare (uitase să se spele) și îngăimă bîlbîindu-se :

— Am fost atacați... Ibrahim... Am căzut în ghearele lui. Am gonit șaptezeci și cinci de verste. Am scăpat. Tîlharii ne-au omorît un cal. Ne-au ajuns din urmă, chiar aici, aproape de așezare... Savoska, surugiul, a fost omorît... I-au dat cu ciocanul în cap. Asupra mea au tras focuri de pușcă. N-ați auzit nimic ?

— Unde a fost asta ?

— Aici... în pădure, la trei verste depărtare. Dau zece mii de ruble, numai să...

— Telefoanele începură să zbîrțuie- Peste o jumătate de oră, vreo cincizeci de călăreți, în frunte cu ispravnicul, porneau în goană după tîlhari.

— Nina trimise vizitiul să-l aducă acasă pe Prohor. Acesta fu culcat în pat. Nina tremura ca varga. Prohor mormăia :

— Nu-mi plac martorii. Nu-mi plac martorii. S-ar putea să-i și omor...

— Nina credea că această aiurare o vizează pe ea. O podidiră lacrimile. Doctorul punea bolnavului gheață la cap și ventuze scarificate pe spinare.

— Cam pe la ora unu din noapte, la Nina veni ispravnicul, chemat de ea. îi povesti cum se pomenise cu Prohor la el acasă.

— Prohor Petrovici era adînc zguduit — spuse ispravnicul tulburat, plin de praf și nădușit în urma drumului greu. — Și așa, doamnă... am cutreierat toate

— împrejurimile pe o rază de zece verste, dar n-am găsit nimic : nici tîlhari, nici surugiu omorît, nici trăsură, Da... Am făcut cale întoarsă și m-am dus glonț acasă la surugiu. Acolo, ce să vezi : Savoska, cel ucis, dormea buștean la răcoare, în magazia cu hamuri. L-am trezit și l-am cercetat... Dacă ați ști ce mi-a spus !...

— Ispravnicul începu să povestească pe larg ceea ce aflase de la Savoska.

— — Să vedeți... Tîlharii l-au tîrît pe Prohor Petrovici pînă la niște copaci și au vrut să-l sfîrtece în două. Vă dați iseama ce grozăvie ?

— Ispravnicul sări deodată în picioare și apucă s-o prindă în brațe pe Nina care căzu leșinată din jilț.

— 14

— „Slavă domnului că nu s-a întîmplat nimic... Deocamdată nenorocirea ne-a ocolit. Prohor este pe cale de a se întrema."

— Astfel gîndea Nina, care, asemenea celor mai mulți oameni, își pierduse cu totul instinctul animalic al presimțirii. își explica zdruncinarea psihică a soțuluj său prin abuzul lui de alcool. Nici prin cap nu-i trecea că sănătatea lui Prohor se afla într-o primejdie foarte mare. Nu știa ce nenorocire o pîndește, nu-și dădea seama că și ea orbecăie prin întuneric, pe marginea pră- pastiei...

— Ispravnicul Feodor Stepanovici Ambreev își răsese mustățile stufoase și acum era aproape de nerecunoscut. Dacă întîlneai în taiga un negustor clandestin de alcool, îmbrăcat ca atare, cu o biată mustăcioară sură și o bărbuță căruntă, nu puteai bănui că e ispravnicul în carne și oase. Dacă îți ieșea în cale un tătar cu numele de Ahmed, pleșuv, cu o tichie în cap, un cercel în ureche și o boccea cu marfă în spinare, nu era nimeni altul decît ispravnicul. Alteori se întîmpla să vezi la un han de lîngă drumul mare, în îmbulzeală, un ocnaș evadat,

— voinic, cu o perucă neagră, ciufulită. Și de astă dată era tot ispravnicul Feodor Stepanîci Ambreev.

— De vicleșugurile acestea nu știa decît Prohor Gromov. Ispravnicul nu se arăta pe la exploatări, iar de treburile polițienești vedeau acum Sșibutîkin, pristavul cel nou. După cum se anunțase oficial, ispravnicul plecase să-și petreacă concediul în Crimeea.

— Pretutindeni, la toate exploatările și șantierele, în toate satele, la răscrucile drumurilor, în orice așezare omenească se putea citi anunțul :

— „Cu autorizarea D-lui guvernator, firma «Prohor Gromov» oferă un premiu de 10.000 (zece mii) ruble pentru capul tîlharului Ibrahim-Oglî, evadat de la ocnă. Semnalmentele lui sînt următoarele : vîrsta... etc. etc.

—(ss) Prohor Gromov p.
conf. pristav Sșibutîkin"

— Paza fusese întărită la toate uzinele și exploatările miniere. Casa lui Prohor Petrovici era de asemenea păzită de șase țărani înarmați pînă în dinți, foști

subofiţeri. Ca gardă apropiată, diaconul Ferapont se instala cînd şi cînd pentru două-trei zile la Prohor Petrovici în cea mai războinică dispoziţie. Pe lîngă uriaşa lui putere, aducea cu el o măciucă de fier, a cărei măciulie de un pud putea să ucidă dintr-o dată şi un cal.

— A doua zi după întoarcerea soţului ei, Nina 1-a chemat pe vizitiul Savoska, a stat de vorbă cu el între patru ochi, i-a dat două sute de ruble şi 1-a rugat stăruitor să nu povestească nimănui despre păţania lor din noaptea aceea în taiga...

— Am înţeles, să trăiţi... Vă mulţumesc, coniţă... — spuse bucuros flăcăul.

— Medicul şi cei ai casei se străduiau din răsputeri ca Prohor Petrovici să nu audă aceste vorbe care — după părerea lor — nu erau decît nişte născociri prosteşti.

— Cum puteţi să daţi crezare prostănacului de Savoska ? — spunea doctorul, căutînd s-o liniştească pe

— Nina Iakovlevna. In clipele acelea pesemne că el nici nu şi-a mai dat seama ce se întîmplă. Desigur că era înspăimîntat. Cine ştie ce i s-o fi părut lui că vede şi aude ?! E vorba doar de un caz de depresiune nervoasă totală. Oricine ar fi păţit la fel în locul lui.

— Nina era gata să creadă aceste explicaţii. Dar iată că pe numele lui Prohor începură să vină prin poştă ori pe alte căi necunoscute scrisori pline de ocări. Cei care le scriseseră îl făceau pe Prohor „mişel", care 1-a trădat pe credinciosul lui slujitor, „cerchezul", îl făceau „tîlhar de drumul mare", „ucigaş". Unii îl sfătuiau „să se dea pe mîna judecăţii şi să spună : eu am omorît-o pe Anfisa care n-a avut nici o vină. Am venit să-mi iau osînda." Alţii îl îndemnau „să se ducă la o mînăstire pentru ca acolo, prin post, rugăciune şi pocăinţă, să-şi ispăşească păcatul înaintea lui dumnezeu".

— Aceste scrisori nu ajungeau în mîinile lui Prohor. Nina şi părintele Alexandr, care se mutase în casa Gro- movilor, citeau toată corespondenţa. Ipolit Ipolitovici Terentiev, medicul casei, se străduia şi el din răsputeri „să-1 readucă pe Prohor Petrovici în făgaşul lui obişnuit".

— Din nefericire, doctorul acesta, un om foarte plăcut, blînd şi fără pretenţii, cam -sărac cu duhul, nu se preocupase niciodată de maladiile psihice şi uitase de mult tot ce auzise despre ele la facultate. Holtei, în vîrstă de cincizeci de ani, peţise una după alta trei fete, care-1 refuzaseră, apoi două văduve onorabile, dar şi acestea l-au respins. Era jucător pasionat de cărţi, îi plăcea să bea şi, în colţul acesta uitat de lume, risca să-şi piardă şi el minţile de atîta băutură. Tocmai de aceea, neavînd încredere în capacitatea sa, o sfătuise pe Nina să cheme de urgenţă din capitală un medic psihiatru expe- rimentat.

— Ca urmare, primiră curînd înştiinţarea că doctorul pornise la drum din Petersburg.

— Trecuse o săptămînă. Prohor Petrovici nu ieşea de loc din casă. In fiecare dimineaţă, îndată ce se trezea, primele lui vorbe erau :

— Ei, nu l-au prins încă ?

— Toate gîndurile lui roiau acum în jurul acelei nopţi de zbucium crunt. Şi ori de cîte ori năvăleau în sufletul lui, cu silnicie, ca un gîde cu biciul în mînă, acele amintiri dureroase, retrăia iar şi iar cumplita lui caznă. Cu o limpezime neobişnuită, întrecînd însăşi realitatea prin- tr-un fel de intuiţie lăuntrică ascuţită la maximum, îşi vedea trupul sfîşiat în două, atîrnînd în văzduh. Se căznea din răsputeri să curme acea vedenie. Striga : „Toate sînt arătări, năluci ! Mă aflu în biroul meu... acasă !" îşi vîra degetele în ochi, bătea cu pumnul în masă, se plesnea peste obraji ca să se trezească, se scula de pe canapea, se ducea la fereastră, la lumină, dar totul era zadarnic... Trupul lui sfîrtecat se zvîrcolea mai departe, şi tîlharii rîdeau în hohote de Prohor cel dus dintre vii. îl săgetau fiori reci şi îl încleştau cîrcei la degetele picioarelor.

— Deodată auzea strigătul gutural al cerchezului : „Mori, cîine!". şi vedenia cea întunecată dispărea. Atunci în psihicul lui Prohor se petrecea fulgerător o schimbare : un val de ură năprasnic împotriva lui Ibra- him-Oglî îi podidea întreaga fiinţă. De atîta venin îngălbenea la faţă şi părul i se ridica măciucă în cap. Tur- bat de o furie animalică, nu mai putea nici să strige, nici să înjure. Tremura doar din tot trupul, scăldat în sudoare rece, gata-gata să leşine.

— Spre sfîrşitul săptămînii, sub acţiunea bromurii şi a băilor calde (poate chiar şi a alcoolului băut pe furiş) vedeniile acestea înfiorătoare se mai răriră. Priza de cocaină, pe care o ascundea cu multă grijă, îi aducea oarecare linişte, iar un pahar de coniac şterpelit îl cufunda într-un somn adînc.

— Astfel treceau ceasurile şi zilele. Părul lui încărunţise de-a binelea. Nu oricine ar mai fi putut acum să recunoască în el la prima vedere bărbatul voinic şi chipeş de odinioară. Ce să-i faci... Totul se desfăşura aşa cum fusese statornicit.

— într-o zi, privindu-1 prin ochelarii lui fumurii, medicul, crezînd că nervii lui Prohor se refăcuseră, voi să încerce vechiul mijloc de tratament oglindit în zicala : „Cui pe cui se scoate". îi spuse deci :

— Prohor Petrovici, vizitiul Savoska ar vrea să te vadă.

— Ce vorbă-i asta, Ipolit Ipolitîci ? Savoska e mort.

— Mort ? Ai visat. Te asigur că trăieşte.

— Prin crăpătura uşii se arătă chipul zîmbitor şi cam prostănac al lui Savoska.

— Să trăiţi, boierule ! Eu sînt !

— Prohor sări de pe canapea şi, cu mîinile vîrîte în mî- neci, făcu ochii mici, privind cu luare-aminte spre flăcău : în ultima vreme îi cam slăbise vederea.

— Eu sînt, boierule. Iacă, v-am adus nişte mînătărci proaspete şi nişte rîşcove. Eu le-am cules. Taică-meu mi-a poruncit să vă doresc sănătate şi maica la fel. Să nu vă fie cu supărare.

— Măi nătărăule... Păi, tu ai fost ucis.

— Cine să mă ucidă ? — zîmbi cu gura pînă la urechi flăcăul. — Nu-mi prea aduc aminte...

— Ei, asta-i, cine ! Nărod mai eşti...

Prohor începu să alerge de colo-colo prin odaie. Păşea cînd mai repede, cînd mai încet. Uneori, se clătina, se apleca într-o parte.

Medicul se apropie de el.

— Prohor Petrovici, linişteşte-te şi stai jos. Savoska, şezi şi tu. Povesteşte-i domnului cum s-au petrecut lucrurile. Uite, boierul a răcit şi a căpătat fierbinţeli la cap, aşa că a uitat totul şi le cam încurcă — spuse doctorul, gîndind în sinea lui : „S-o fi prefăcînd Prohor Petrovici, ori ba?" în timpul din urmă îl tot obseda gîndul că Gromov „făcea pe nebunul", voind să-i prostească pe toţi.

Prohor se lăsă greoi la masa lui de lucru, aprinse deodată două pipe şi se apucă să-şi aprindă şi o ţigară de foi. Savoska se aşeză şi el pe marginea unui scaun, mai lîngă uşă. Purta rubaşcă roşie iar pe deasupra — jiletcă, cu ceasul în buzunar. Părul lui bălai ca inul era dat cu ulei şi pieptănat cu cărare la mijloc. Deşi împlinise nouăsprezece ani, avea o faţă de copil.

— Să încep ?

— Hai, spune — îl îndemnă doctorul şi-i puse lui Prohor halatul pe umeri.

— Apăi, boierule, să ştiţi că Ibrahim nu v-a zis nimic. Şi nici dumneavoastră nu aţi scos vreo vorbă. Asta-i. Şi nici tîlharii nu v-au dus la nici un fel de brazi. Asta vi s-o fi năzărit dumneavoastră. Atît numai, că dînşii au cîntat un cîntec : „Colo în pădurea deasă..." Lui Ibrahim i-aţi dat nişte bani. Tîlharii nu ne-au făcut nici un .rău, nici mie, nici dumneavoastră, şi ne-au lăsat să plecăm nevătămaţi acasă.

Se bîlbîia, juca din sprîncene şi năduşea. Se scărpina după ureche, îşi freca mîinile şi se tot uita la doctor, întrebîndu-1 parcă din ochi : zic bine, ori am încurcat-o cumva ?

Prohor părea că-1 ascultă cu luare-aminte, îi întărea spusele, dînd tot mai repede din cap, bătea toba cu degetele în masă şi trăgea cînd din pipă, cînd din ţigara de foi. Apoi, deodată, încruntînd sprîncenele şi uitîn- du-se ameninţător drept în faţa flăcăului, care se holba speriat, se răsti la el :

— Basmele astea să le povesteşti răposatei mele bunici. Eşti un dobitoc ! Vrei să spui că nu l-ai auzit pe Ibrahim spunînd : „Du-te acasă, Proşka. Prea devreme de ucis la tine. Lasă, junghem noi aldată" ? Vorbele astea ale lui mi-au rămas întipărite în minte şi mă pîr- jolesc ca o flacără. Nu le-ai auzit, spune, nu le-ai auzit, prostovane ?

— N-am auzit, să trăiţi.

— Ieşi afară, dobitocule ! (Savoska puse mîna pe clanţă.) Stai ! Ţine trei ruble. Iţi mulţumesc pentru mînătărci.

Cu călcîiele întoarse în afară, Savoska păşi în vîrful picioarelor pînă la masă, luă banii cu teamă din mîinile stăpînului său, care-1 băgase în sperieţi, şi rămase locului ca un popîndău, uitînd cu desăvîrşire ce trebuia să facă cu banii.

— Bagă-i în buzunar şi du-te — îi spuse medicul.

Savoska ieşi. Vîrîndu-şi ceafa mai adînc în gulerul larg al halatului, Prohor strînse înfrigurat din umeri.

— O să mă înnebuneşti de tot, Ipolit Ipolitîci. Ce-a fost şi aiureala asta ?... Vrei să spui că ăsta-i Savoska ? Doar am văzut cu ochii mei cînd l-au izbit în cap cu ceva greu. Am văzut cu ochii mei cum îi curgea sîngele din cap.

Simţi deodată în gură gustul sîngelui. îşi trase repede mîinile de pe braţele jilţului, le cercetă pe furiş sub masă, apoi, aruncînd spre medic o privire iscoditoare, le vîrî în buzunarele pantalonilor. Uitîndu-se la doctor, se întreba : „O bănui că eu l-am ucis pe Savoska, ori nici nu-i trece prin cap aşa ceva ?"

După cîteva zile, Prohor plecă să inspecteze lucrările, cînd prin faţa „Foişorului de veghe" îl întrebă pe medic, care-1 însoţea :

— Nu ţi se pare că s-a cam strâmbat turnul ?

Doctorul se întoarse, se uită la turn, apoi privi cercetător în ochii lui Prohor, îşi zise din nou : „Se preface", şi răspunse :

— Nicidecum. Mi se pare că este foarte drept. Da, da, drept de tot.

— Aha. Atunci să ştii că eu m-am strîmbat.

într-adevăr, turnul cel nevăzut al măreţelor planuri făurite de Prohor Petrovici se strîmbase de-a binelea, după cum şi Prohor cel egoist se cam strîmbase. Toate treburile lui erau acum frînate de ceva, iar unele în-

cepuseră chiar să meargă de-a-ndaratelea. Deasupra tuturor întreprinderilor sale plutea de acum încolo amenințarea unei destrămări lăuntrice.

— Inginerul Protasov își strîngea velele încetul cu încetul : nu mai avea nici un chef să se joace cu furtuna aceea, absurdă, și acum căuta pe busola destinului său un nou itinerar și un nou azimut ca să părăsească pentru totdeauna tărîmurile taigalei. Nu se mai ducea prea des la exploatări, nici nu se mai frămînta atît de mult pentru un eșec sau altul. Dezinteresul pentru lucrări îi mira pe subalternii lui, stîrnind în același timp și în inima lor simțământul de nepăsare față de interesele altuia. Intuind starea de spirit care domnea în rîndurile conducerii, muncitorii se lăsau și ei pe tînjeală : patronul îi înșelase, era o fiară sălbatică, un ucigaș. Se spunea că recunoscuse el însuși acest lucru în fața oamenilor lui Ibrahim... Se mai spunea că ar fi înnebunit. De ce să-și scoată ei sufletul, trudind pentru un asemenea ticălos ?

— în timpul acesta Prohor Petrovici nu se simțea prea rău : mînca cu poftă, fuma, se mai și îmbăta pe furiș și credea că este cu desăvîrșire sănătos, normal, atît doar, că în jurul lui sînt numai nebuni, bigoți și nemernici, care-i doresc moartea și s-au jurat să-1 ucidă.

— După cîte văd, Ipolit Ipolitovici — spuse el doctorului — dumneata mă consideri nebun ? Greșești.

— Vai de mine, Prohor Petrovici ! Cum poți să spui una ca asta ?!

— De dimineață pînă seara, Prohor colinda atelierele și uzinele, însoțit de medic. Făcea observații inteligente, dojenea oamenii, cerceta amănunțit felul în care lucrau mașinile și diferitele utilaje. „Ia vezi, Korkin, nu-ți merge bine injectorul. N-auzi ? Are întreruperi ! Ia mai strînge puțin piulița ! Halal mecanic !" Controla socotelile și registrele. Descoperea foarte repede orice greșeală, orice inexactitate sau potlogărie și îl săpunea zdravăn pe cel vinovat. Muncitorii și funcționarii tremurau în fața lui, iar cînd pleca, dădeau din cap și spuneau :

— Ce nerozie ! Ar trebui să fii bou ca să crezi că stăpînul a înnebunit. Să dea dumnezeu oricui să fie nebun ca el...

— Da, Prohor Petrovici vedea destul de limpede problemele care se ridicau în fața lui și cunoștea căile înfăptuirii lor. I se părea chiar că va găsi în el destule puteri ca să țină piept oricărei împrejurări, să înfrîngă orice greutăți, să-și cucerească pe deplin gloria și puterea.

— „Nu, nu, și nu — își spunea el, amenințînd în gol cu degetul și făcînd cu ochiul. Nici eu, nici turnul meu nu ne-am strîmbat cîtuși de puțin. Sîntem tot atît de drepți ca și înainte !"

— Și totuși, întreaga viață sufletească a lui Prohor, deplasată în parte din sfera muncii și a afacerilor în lumea morbidă a halucinațiilor, îl orbea întocmai ca un reflector puternic, îndreptat din întuneric drept în ochii actorului. Nu vedea, nu simțea că temeliile principale ale succeselor sale comerciale se clatină, cedează. Bogata lui exploatare auriferă „Novîi" era gata-gata să-i scape din mînă; dușmanii puseseră mîna pe bogățiile noi, descoperite de inginerul Obrazțov, pentru care Prohor neglijase să facă declarațiile cerute de lege ; la exploatările lui, treaba mergea prost, lucrările se tărăgănau, iar vestea bolii sale ajunsese la Petersburg și la Moscova. într-un cuvînt...

— Prohor Petrovici avea aproape patruzeci de agenții comerciale prin orașele și satele mai răsărite. Comerțul cu manufactură, galanterie și coloniale îi aducea venituri mari.

— în fața lui erau întinse pe masă dările de seamă semestriale ale unora dintre aceste agenții. Cerceta atent a doua dare de seamă, a reprezentantului său, negustorul Iuri Klounov. Verifică bilanțul cu socotitorul, stabilind beneficiul : cinci mii șapte sute optzeci și două de ruble, treizeci și una de copeici și jumătate.

— I-auzi, tîlharul! Pungașul! Klounov... Ce nume tîmpit ! Klounov... O fi el clovn, dar mai e și pungaș.

— Telefonă la contabilitate.

— Cine-i la telefon ? Funcționarul de serviciu ? Controlează în registre ce venit s-a realizat anul trecut, în trimestrul al doilea, în satul Vstrecinîie Vodî !

— Puse receptorul la loc și bău două înghițituri de po- țiune cu bromură.

— Alo ! Ei ? Douăsprezece mii ? Mulțumesc.

— Scrise pe darea de seamă următoarea rezoluție :

— „Să se facă un control. Iurka Klounov să fie dat afară. Inlocuiți-1 cu morarul Kasian Pirogov, dacă acesta primește."

— Rămase cîteva clipe liniștit, pe gînduri. Puse dările de seamă deoparte. îl cuprinsese o mare moleșeală. Ridică din umeri, făcu cîteva mișcări cu mîinile în sus și în jos și se învioră. Deodată, cu totul pe

neaşteptate se trezi în el dorinţa de a-şi verifica aparatul, de gîndire, ca să se convingă, în pofida tuturor poţiunilor, picăturilor şi suspinelor cu două înţelesuri ale medicului şi ale Ninei, cum că el, Prohor Petrovici Gromov, e ca întotdeauna perfect lucid, în posesia tuturor facultăţilor mintale. Căută jurnalul său intim, părăsit de mult, şi-1 deschise la o pagină albă. Apoi, muind peniţa în călimară, izbuti printr-o încordare a voinţei să-şi trimită un nou flux de sînge la cap, ca să-şi învioreze activitatea cerebrală. încruntă sprîncenele şi urmări firul gîndu- rilor, îndreptate acum nu spre cifrele seci ale evidenţei, ci pe alte căi, mai complexe. Creierul lucra din plin. Gîndul se năştea, limpede, ager, subtil. Atîta numai că în graiul omenesc nu dispunea decît de cuvinte primitive, grosolane. Plimba peniţa repede pe hîrtie, dar ceea ce scria era searbăd, prostesc, ieşind cu totul altceva decît voise. Făcu cu ochiul, în gol, zîmbi şi-şi spuse :

— Aha ! Sigur că da. Bine a zis cine a zis : „Minciună-i gîndul cel rostit" [1]. Da, da. îmi aduc aminte. Şi încă ceva... Mi se pare că asta a spus-o preotul, părintele Alexandr : „Nu putem vedea soarele, vedem doar reflexul lui". Da, da, îmi aduc aminte. Popa e om înţelept, dar are plete lungi... Da, da, are plete lungi. Nici gîndului nu-i putem da o înfăţişare, nu putem decît să schiţăm un reflex al gîndului.

— Astfel medita cu glas tare Prohor, în biroul său pustiu, parcurgînd în acelaşi timp din ochi cele scrise în jurnalul lui.

— „Trebuie să trăieşti, nu numai pentru tine sau (pentru alţii, ci laolaltă cu toată lumea şi pentru toţi."

— Astea-s cuvintele unui oarecare Feodorov, un filozof. Dar nu-mi pasă de ele. Tîmpenii.

— Muie din nou peniţa în cerneala roşie şi scrise în jurnalul lui cu mîna tremurătoare, nedesluşit : *„Oameni! Nu trăiţi pentru Filka Şkvoren, nici pentru Ibrahim-Oglî, nici pentru lepădăturile omeneşti, robii muncii, oameni de nimic. Oameni! Nu trăiţi laolaltă eu toata lumea, nici pentru toţi. Fiecare să trăiască numai şi numai pentru el însuşi."*

— **Ridică fruntea. în colţ, stătea în picioare un om negru, detaşîndu-se clar pe fondul alb al teracotei căminului, Prohor îl ameninţă din priviri şi omul negru dispăru.**

— **în odaie intră servitorul cu favoriţi cărunţi.**

— **E întuneric, boierule. Nu doriţi să vă aprind lumina ?**

— **Aprinde. Unde-i doctorul ? Spune-i că dorm. Să nu vină pe capul meu.**

— **La lumina becurilor, Prohor începu să-şi recitească atent jurnalul. De partea cealaltă a mesei şedea un clovn albastru, fardat, cu ochi negri.**

— **Dacă nu mă înşel, v-am văzut anul trecut la circul „Cinizelli".**

— **Perfect adevărat — răspunse clovnul cu un zîmbet amabil.**

— **Sînt cam suferind. Cel puţin, aşa zice doctorul Ipolit Ipolitîci. îl cunoaşteţi ? E cam într-o ureche. Simt însă că a venit momentul limpezirii mele. O forţă necunoscută mi-a luminat mintea. Pot judeca acum în alt plan decît cel cu care eram obişnuit... Mănţelegeţi ? Eram obişnuit să lucrez.**

— **Prohor îşi flutură jurnalul, se uită la clovn printre gene şi începu din nou să vorbească, privind cînd şi cînd în paginile caietului.**

— **Iată, o viaţă întreagă am notat felurite evenimente în caietul meu, în inima sau în mintea mea. „în ziua de 20 martie trebuie să începem reparaţiile zăgazului", „La începutul lunii iulie trebuie să nască Nina", „1 august — scontarea poliţei de 150.000", „13 septembrie 1908 — termenul arendei pentru terenul aurifer nr. 3". Iată, aşa era ! Şi iată că, săvîrsindu-şi mişcarea de revoluţie în jurul soarelui, pămîntul ajungea fără greş de fiecare dată la cutare sau cutare eveniment, al cărui termen fusese trecut în carnetul său. Pămîntul nu putea** să nu ajungă la el, întrucît se mişcă. Nu putea să-1 ocolească, să nu-1 atingă, pentru că acqst eveniment exista dinainte în timp şi spaţiu.

— „Sau, mai exact, la întretăierea coordonatelor timpului şi spa..."

— Da, da ! Cunosc matematica. Evenimentul acesta exista din clipa cînd îl generase gîndul meu, punîndu-1 într-un loc bine definit în timp şi în spaţiu. Toate gîndurile şi toate faptele mele existau şi ele în germene în sămînţa din care m-am făcut om, iar germenele ger- menelui meu a existat în germenii părinţilor, moşilor şi strămoşilor mei,

---

[1] Vers din poezia „Silentium" de cunoscutul poet rus F. I. Tiutcev (1803-1873) (n. ed.).

ai tuturor înantaşilor, mergînd pînă la clipa cînd a apărut în lume primul om. Nu-i aşa ? Aşadar, tot ce am eu în mine, bun şi rău, toate proiectele mele, generate de gîndul meu şi înfăptuite prin voinţa mea, ca şi cele care nu au fost încă înfăptuite au existat pururea în lumea asta, de la începutul începuturilor. Aşa-i ?

— Da, aşa este — confirmă de rîndul acesta nu clovnul, ci omul negru care se ivise din nou.

— Prohor ridică ochii spre el şi apăsă pe butonul soneriei. Intră feciorul. Omul negru dispăru. Clovnul albastru îi spuse feciorului :

— Poţi pleca.

— Feciorul plecă.

— Dar de ce atunci, de ce să-mi supravegheze Nina în halul acesta toa.te faptele ?! — strigă Prohor, împreunîndu-şi mîinile, şi ochii lui se umplură de lacrimi. — Trebuie neapărat s-o omor.

— Nu simţi în gură un gust de sînge ?

— Ba da — răspunse Prohor, trecîndu-şi vîrful limbii peste buze.

— Am ştiut. Ascultă acum ce s-a întîmplat o dată la noi la circ. Clovnul albastru îşi luă de pe cap tichia albastră şi o puse peste lampă. Odaia fu deodată scăldată în lumină albastră, iar omul negru de lîngă cămin deveni roşu ca sîngele. — *Mister* Williams, cunoscutul îmblînzitor de lei, îşi vîrîse capul în gura unui leu. Publicul era tot numai ochi. *Mister* Williams trebuia să-şi scoată capul din gura leului peste treizeci de secunde. Exact peste treizeci de secunde... Se cuvine însă să vă spun că în ziua aceea dumnealui se tăiase din greşeală pe obraz cu briciul. Leul a simţit gustul de sînge şi a scos un mîrîit abia auzit de fiară însetată de sînge. Apoi a început să-şi încleşteze fălcile, încet, încet... Verde de spaimă, *mister* Williams căuta să-l liniştească, mîngîindu-l pe gît şi spunîndu-i ceva. A trecut de două ori mai mult timp decît fusese prevăzut. Un minut întreg... Prevăzînd o nenorocire, toţi artiştii se adunaseră lîngă grilaj. Soţia îmblînzitorului, femeie cu doi copii mici, era gata să leşine. Văzînd zăpăceala din arenă, publicul încremenise. Au izbucnit nişte ţipete isterice. Leul mîrîia şi închidea ochii, satisfăcut, încleştând fălcile tot mai mult. *Mister* Williams strigă : „Adio !" vîrî revolverul în urechea leului şi trase. O dată cu împuşcătura, s-a auzit trosnind şi craniul său, strivit de fiară.

— Aha ! — spuse emoţionat Prohor. — Am auzit această întîmplare anul trecut. Chiar dumneavoastră mi-aţi povestit-o... Vă mai aduceţi aminte ? Eram la restaurantul „Palkin". O uitasem însă cu desăvârşire... Ca să vezi ce întîmplare ! Cu alte cuvinte, toată problema era legată de brici ?

— Exact, de brici. Se răsese şi... se tăiase la obraz. Dar, în general vorbind, briciul este un obiect folositor — răsună de undeva vocea interlocutorului său.

— Prohor se ridică de la locul lui şi se uită peste masă în penumbră, căutîndu-l din ochi pe clovnul albastru.

— Ascultă-mă, domnule, nu te mai ascunde — spuse el. — Te asigur că n-am să-i suflu doctorului o vorbă despre vizita dumitale. Alo ! Unde eşti ?

— O mînă albastră se întinse de undeva din gol, luă de pe lampă tichia albastră şi dispăru. Lumina albastră pieri şi ea. Lîngă cămin, stătea în picioare omul negru. Fără a-şi lua ochii de la el, fierbînd de mînie', Prohor începu să-şi caute pe dibuite revolverul pe masă, în sertare, în buzunare. Găsi briciul rătăcit printre hîrtii, îl deschise şi, ţinîndu-l strîns în mînă, păşi încet spre oaspetele de lîngă cămin. Acesta nu se mişcă din loc, dar cele trei lumini ale candelelor — albastră, roşie şi galbenă — pîlpîiră deodată, revărsînd reflexele lor gingaşe peste icoanele ferecate în argint. In schimb, candelabrul se stinse.

— Sfinţia ta erai, părinte Alexandr ?

— Eu — răspunse un glas. — Omul negru a plecat. Nu mai vine niciodată. Nu mai vine nici clovnul albastru. Eu sînt. Ce-i cu briciul din mîna dumitale ?

— Prohor tresări şi, deznădăjduit, se apucă cu mîinile de cap :

— Ce tîmpenie ! Ce aiureală blestemată ! Clovnul albastru, omul negru, popa... Ha... Ha !... Ei, drăcia dracului ! Visez fel de fel de bazaconii !

— îşi apăsă de cîteva ori degetul mare ceva mai sus de tîmpla dreaptă. Acolo, sub bolta craniului, exact în dreptul locului pe care apăsa, o dată cu pulsaţiile sîngelui, simţea şi o durere cînd mai scăzută, cînd mai intensă.

— Stinse candelabrul, trase draperiile şi începu să citească al doilea raport al magazinului său din oraşul Vetropîlsk. In grădină era încă lumină. Erau orele şapte trecute seara. Soarele scăpătase spre asfinţit şi pe parchet se aşterneau umbre lungi, piezişe.

— Pe a cincea dare de seamă, în care prepusul său, Mihriukov, trecuse la rubrica „Pierderi" şase mii patru sute nouăzeci şi cinci de ruble, rezultate dintr-un furt de mărfuri, de către răufăcători rămaşi necunoscuţi, fapt confirmat şi de procesele-verbale anexate, Prohor Petrovici scrise:

— „Mihriukov trebuie trimis în judecată. îl cunosc, e un potlogar. A împărţit cîştigul cu poliţia locală. Să i se intenteze acţiune. Să fie înlocuit. Să se ridice preţul mărfurilor cu 25 % > ca să se acopere paguba."

— Pe o notiţă separată, scrise o dispoziţie către administraţie: „Să se urce preţul mărfurilor cu 10% la toate agenţiile comerciale".

— Deodată începură să zbîrnîie telefoanele, amîndouă deodată. Afară se auziră împuşcături, tropot de cai, şuierături şi chiote. Sărind de la locul lui, Prohor Petrovici se repezi la fereastră şi scoase capul de după draperie. Strivind în picioare rondurile de flori din grădină, nişte călăreţi trecură în goană prin faţa ferestrelor. Ridicîndu-se în scări, Ibrahim lovi din răsputeri cu harapnicul în geam şi strigă, rîzînd gutural :

— Bună dzîua, Proşka !

— Apoi se făcu nevăzut.

— Prohor se trarse îndărăt din fereastra deschisă. Tremura ca varga. Părul i se făcuse măciucă.

— Prin grădină şi prin curte, oamenii alergau, înjurau, înşeuau caii şi slobozeau focuri de armă. Medicul şi feciorul intrară repede în odaie. Prin faţa geamurilor trecu, stârnind nori de praf, un pîlc mare de gardieni.

— Nu e nimic — spuse doctorul. — Nu vă tulburaţi. Au fost doar nişte gardieni beţi.

— Te rog să nu mă scoţi din sărite ! — strigă Prohor Petrovici. — Feciorul şi doctorul schimbară o privire. — Nu sînt nici orb, şi nici nebun. A fost banda de tîlhari. Printre ei era şi negustorul de spirt, cel cu nasul tăiat, cum dracu îl cheamă ? Tuzik, mi se pare. Era şi cerchezul Ibrahim. El a lovit cu harapnicul în geam. Dar de ce-nu se încuie poarta grădinii ?! Ce fac oamenii de pază ?!

— Erau la ceai... Ei, păcatele mele ! La aşa ceva nu neam fi aşteptat — clătină din cap feciorul, ţocăind posomorît din buze şi adunînd de jos cioburile geamurilor.

— Bandiţii ! Să îndrăznească ziua-n amiaza mare ! Blestemaţii ! — răcni Prohor Petrovici.

— Da, da. La drept vorbind, nu-i tocmai zi, ci seara. Dar au venit numai aşa, să se grozăvească...

— Mi-au stricat rondurile — se pllînse Prohor. — Nu mă lasă să lucrez...

— Liniştiţi-vă ! Unul a fost omorît, iar alţi doi — răniţi. A sosit şi o telegramă din partea guvernatorului. O sotnie de cazaci se îndreaptă repede încoace. Fiţi pe pace... Curînd se va termina şi cu ei.

— Azi-dimineaţă am primit din partea ispravnicului o telegramă cifrată. Iat-o !

— Prohor Petrovici luă de sub *presse-papier* o hîrtiuţă şi o citi doctorului

— „Oamenii mei i-au făcut felul lui Oglîşkin. Aştept dispoziţii. Mişa."

— I-am telegrafiat :să aducă încoace cadavrul banditului îşi eînid colo, acest y,cadavru", acest afurisit de „Oglîşkin", mi-a făcut ţăndări geamul.

— Poate că n-a fost el — spuse doctorul, îneercînd să-1 liniştească. — Cred că era un altul.

— Feciorul trase perdelele, făcu lumină şi plecă.

— Aţi lucrat ?

— Da, şi chiar foarte bine. 'Din fericire, nu m-a deranjat nimeni. Iată, am controlat cîteva dări de seamă. Peste tot isiînt numai ticăloşi, potlogari, hoţi. N-am încredere în nici unul din ei. în treacăt fie spus, n-am încredere în oameni, nici măcar în .dumneata.

— Doctorul oftă cu un aer jignit şi începu să cerceteze rezoluţiile, şirurile de cifre subliniate eu creion roşu, tăiate, şi totalurile verificate. Privirea îi căzu şi peste sticluţa cu etichetă.

— Aţi luat poţiunea ?

— Da.

— Doctorul puse mîna pe ultimul raport, al optulea la număr-, şi, scuturând din barbă, începu să citească rezoluţia scrisă lăbărţat, eu cerneală roşie. Sprâncenele i se ridicau, apoi coborau, iar în ritmul lor i se săltau pe nas şi ochelarii fumurii. Prohor Petrovici îşi aprinse o ţigară. Doctorul citi :

— „Sînt mort, dragă Sinilga, dar voi învia şi te voi învia şi pe tine, pe Anfisa şi pe toţi, ca să fiţi cu toţii moştenitorii mei, cu confiscarea averii. în locul lui să fie pus Iakov Kojin, vînătorul: e om bătrîn şi cinstit."

— Doctorul împături hîrtia.

— Aveţi de mult acuarela asta ? Aceea din colţ... — rosti el şi, în clipa cînd Prohor se întoarse spre tablou, vîrî pe furiş raportul în buzunar. „Are dreptate, de altfel ca

întotdeauna. M-am înşelat... Într-adevăr, nu se pre face, ci e bolnav" — îşi zise Iipolic Ipolitovici Terentiev. Barba lui asiriană, retezată ca o lopată, atîrna jalnic în jos, iar faţa galbenă, cu obrajii supţi îi tresărea nervos. Duhnea a votcă.

— 15

— în seara aceea, Nina Iakovlevna avea vreo zece musafiri. Intrînd în salon. Andrei Andreevici Protasov îi înştiinţa pe cei de' faţă că Ibrahim-Oglî fusese ucis la jumătatea drumului între exploatările „Novai" şi „Dostan" cu prilejul unui schimb de focuri. Părintele Alexandr îlşi făcu uşurat semnul crucii şi mormăi : „Slavă domnului". Nina se întrista, se duse repede în iatacul ei şi făcu în faţa icoanelor trei mătănii pentru odihna sufletului răposatului; îi purta cerchezului o recunoştinţă eternă. Cînd intră însă din nou în salon, Protasov, care bănuia pentru ce plecase Nina, spuse cu viclenie:

— în realitate însă, Iibrahim-Ogllî trăieşte. în orice caz, a fost văzut acum un ceas de Ilia Sohatîh care se ducea în grabă la poştă ca să expedieze ziarelor din ca pitală nişte anunţuri de ale lui, foarte *secrete.* Se pare că Ibrahim ar ifi trecut în goana cailor pe uliţă, împreună cu banda lui.

— Nu — spuse Nina, ştergîndu-şi buzele cu batista. Era o droaie ide vînzători de spirt beţi. Au năvălit şi în grădina noastră. Era cu ei şi Tuzik cel cîrn. Vor să se răzbune pe noi pentru că gardienii nu-i lasă să vîndă alcool.

— La rîndul lui, preotul vesti moartea părintelui Ipat din satul Medvedevo :

— A mai avut un atac, apoi un al treilea şi... su fletul lui drept s-a înălţat la ceruri.

— începu apoi un .duel veribal între preot şi Protasov. Duelul se lînteţi repede.

— ...nicidecum. Dimpotrivă... — îşi termină obiecţiile Protasov. — Socialismul are drept ţel să transforme sti hia oarbă a instinctelor care-i domină pe oameni într-o activitate conştientă, luminată de principiul dreptăţii, iar în locul luptei distrugătoare pentru existenţă să in staureze înfrăţirea între popoare. Dacă dispui de o oa recare doză de imaginaţie, nu e prea greu să-ţi închipui, stimate Alexandr Kuzmici, cum va arăta viitoarea orîn- duire socială...

— Nu mă îndîntă ide ioc să devin, îin această orân- duire viitoare a dumneavoastră, o clapă de pian pe care s-o apese alţii, silindu-mă să dînt „valsul cîinilor" — răspunse părintele Alexandr, pliimlbandu-se agitat din- tr-un oolţ în altul, cu miîinile viîlrîte lîn mînecile anteriului.

— Poate că n-am nici o poftă să eînt valsul dumneavoastră, ci, dimpotrivă, aş cînta „Dubinuşka", sau, poate, aş dori să tac.

— Da, da — îl aprobă Nina.

— Nici n-ai să fii o clapă de pian — ripostă calm Protasov. — Ai să fii o rotiţă într-un mare mecanism, un mare colectiv de oameni, poate chiar o rotiţă folositoare.

— Da, da — îl aprobă şi pe el Nina.

— Şi dacă nu vreau să fiu nici un fel de rotiţă, nici măcar una folositoare ? — se întoarse arţăgos spre Pro- tasov preotul. — De ce ţii neapărat să mă închizi după gratiile aurite ale unei prosperităţi raţionale ? Lasă-mă să rămîn ce vreau eu, fie şi o pasăre, o cioară, să-mi fac cuibul în copacul care-mi place mie, acolo unde am ho- tărît să mă las din zbor. Sau poate că vreţi să interve niţi în toate manifestările naturii ? Ia spune-mi : .pot să rămîn cioară, pot ,să mai am şi eu propriul meu liber- arbitru ?

— începi să vorbeşti ca Dosltoievski, ba încă aşa cum vorbea el lîn perioada sa cea mai reacţionară — răspunse Protasov enervat, vrînd să-1 înţepe pe preot. — Obiecţia dumitale nu este decît un plagiat filozofic.

— Poate că ai 'dreptate, poate. Dar din moment ce am adoptat felul de a igîndi al lui Dostoievski, gîndurile lui devin implicit şi ale mele. Ei ibine, da, vorbesc ca Dostoievski. Dostoievski este însă o valoare universală, un adevărat munte, un Mont Blanc, pe care nu-1 poţi ocoli. în timp ce de muşuroaiele dumitale poţi doar să te împiedici, şi atît. Cînd te apropii însă de Mont Blanc, scoţi fără să vrei o exclamaţie de uimire şi ridici negreşit capul în sus... Negreşit! Dacă vrei, poţi să urci sus pe pisc şi să priveşti de acolo în zare. Dacă nu, poftim, ocoleşte prin mlaştini, împiediclîndu-te de muşuroaiele contemporaneităţii.

— Bine, bine ! — replică Protasov, luîndu-şi *pincerte z-u* de pe nas şi rupînd trei chibrituri ca să-şi aprindă ţigara. — Dar să ai în vedere, stimate domn (preotul făcu o grimasă), că în cazul unor pertubaţii geologice Mont Blanc-ul dumitale ar putea să se răstoarne cu susul în jos, iar în locul lui să rămână o baltă, o mlaştină. Cît despre mlaştina de ieri, ea ar putea să devină deodată un nou Mont Blanc. (Ferindu-se să n-o vadă preotul, Nina îi zîmbi încurajator lui Protasov.) Noi tocmai ne apropiam- de

timpurile cînd în toate straturile societății se vor petrece cele mai mărețe transformări spirituale. Atunci toate valorile vor fi reconsiderate, iar adevărul dumneavoastră de astăzi se va scufunda în mlaștina trecutului. — Protasov se sculă de la locul lui și începu să pășească repede prin odaie, ridicînd degetul și arătînd parcă viitorul. Atunci se vor înălța munți noi, de pe care se vor descoperi orizonturi, nemaivăzute, nețărmurite !

— Și dacă voi fi împotriva acestor noi perturbații geologice ale' dumitale ? — întrebă supărat preotul, cu un zîmbet forțat în ochii înăspriți. Se opri în loc și, ri dicîndu-se pe vîrfuri, lovi deodată violent cu tocurile în podea. — Dacă sînt împotriva acestor perturbații ?

— în cazul acesta, dă-te mai la o parte ca să nu te strivească...

— Și dacă nu vreau ? — repetă îndărătnic preotul, cumpănindu-se pe picioarele depărtate. — Am oare dreptul să doresc sau nu un lucru ? Nu mi-ai răspuns încă...

— Dacă dorința dumitale nu-i în contradicție cu interesele maselor, ea este pe deplin legitimă.

— Protasov se apropie repede de o bomboniera și-și aruncă lîn gură o bomboană de ciocolată.

— Ha ! Interesele maselor !... Și ce este masa ? — întrebă preotul apropiindu-se la rândul lui de bomboniera ;și servindu-se. Bomboana i se opri însă în mustață și căzu jos. — Masa merge totdeauna în direcția în care este dusă. — Apleiaîndu-se, ridică bomboana, suflă în ea și o duse la gură. — Masele au urmat întotdeauna pe conducători. Odinioară varegii au fost conduși de Riu- rik de Truvor. Apoi au apărut și Ivanii noștri...

— Protasov se așeză posomorît pe un scaun și cu buzele crispate se apucă de partea dreaptă a pieptului. Medicul psihiatru, sosit de curînd din capitală, fuma. Nina simțea c-o străbat fiori.

— Geniul concepe, iar furnicile înfăptuiesc trudin- du-se — .continuă părintele Alexandr. — Eu opun maselor geniul, gloatei — personalitatea. Interesant, unde ar fi ajuns omenirea dacă nu s-ar fi ivit un Columb sau altul ?

- Preotul se așeză își începu să prizeze nervos tabac.

— Omenirea va ajunge fără doar și poate acolo unde o cheamă glasul libertății — răspunse Protasov obosit.

— Va naște genii și, prin luptă dîrză, va ajunge la eliberarea fizică și morală. își va dobîndi propria fericire.

— Și ce este... ce... ce... ce este fericirea ? — întrebă preotul, lîncrețindu-iși fața ca să strănute, fără însă a izbuti.

— Protasov își frecă fruntea și răspunse :

— Cred că fericirea este un perfect echilibru între dorințele raționale și posibilitatea satisfacerii lor.

— De acord... — Preotul își scoase iar batista, încrețindu-și din nou fața, fără a strănuta însă... — Dar, dă-mi voie. Din moment ce toate dorințele...

— Toate dorințele raționale.

— Din moment ce toate dorințele raționale au fost satisfăcute, înseamnă că mi-am dobândit liniștea fizică și morală. întrucât fac parte dintr-un colectiv, înseamnă că toate celelalte părți ale colectivului, cu alte cuvinte, întreg colectivul, și-a dobîndit liniștea fizică și morală. Așa e ? Dar atunci unde mai e lupta, unde-i stimulantul acela al dumitale care face ca omenirea să meargă înainte ? Toate minusurile au fost satisfăcute prin plusuri. Rezultatul e zero, o mlaștină stătută... Mașina socială se oprește și ducem o viață sătulă de porci. Am dreptate, sau nu ?

— Preotul alese din bomboniera două bomboane de ciocolată, căscă gura ca să le arunce pe limbă, dar deodată tresări și strănută. Bomboanele căzură jos își toată asistența izbucni în râs. Pufni și Protasov.

— Nu, domnul meu — răspunse el sec, stăpînindu-și veselia forțată. — N-ai câtuși ide puțin dreptate. De care viață de porc, de ce fel ide mlaștină vorbești ? Ai uitat că gândirea, imaginația, fantezia nu pot fi satisfăcute ? Spiritul omului însetat ide cunoștințe caută mereu orizonturi noi.

— Aha ! Gândirea, fantezia !... Totuși nu mă pot împăca cu viitoarea orânduire socială a dumitale, deoarece în cadrul ei omul va fi lipsit de liberul lui arbitru — spuse apăsat părintele, cu ochi saînteietori.

— Dar bine, părinte ! — exclamă doctorul Apercepțius, care tăcuse pînă atunci. — Ați scăpat din vedere că în natură nu există în genere liberul-arbitru.

— Cum vine asta ?

— Libertatea voinței omului este întotdeauna relativă — se grăbi să intervină Protasov. — Ea depinde de ciocnirea dintre afectiv și rațiune și de o- mie de alte cauze... N-ai știut acest lucru, Alexandr Kuzmici ? De problema aceasta s-a ocupat și Voltaire...

— Trăim într-o lume a cauzelor și efectelor, părinte

— se amestecă din nou în vorlbă Apercepţius, cu un ton care nu suporta obiecţii.

— Mă surprinde... Cum vine asta ? — se întrebă preotul, gesticulând cu un aer confuz. — Liberul-arbitru este baza a tot ce există, este acel pilon pe care se reazemă întreaga raţiune de a ifi a universului. Nu crezi că greşeşti, tinere ?

— în primul rînd, nu sînt chiar atît de tînăr. Am trecut de patruzeci şi şapte de primăveri — replică medicul zîmbind. Cu sprâncenele negre şi cu obrajii de un rumen pal tineresc, Apercepţius avea capul mare, ras, lucitor. — în al doilea rând, ea psihiatru, trebuie să vă spun că aşa-numitul liber-aribitru este doar o iluzie, o noţiune psihologică de ordin subiectiv.

— Cum vine asta ?

— Foarte bine ! — răspunse psihiatrul uitîndu-se tîmp la preot, pe care, de la înălţimea preasavantelor sale cunoştinţe ide specialitate, îl socotea cam prostănac.

— în primul rând, noţiunea de liber-arbitru eiste limitată prin însăşi fiziologia creierului ca substrat al activităţii spirituale ! în al doilea rînd, conştiinţei noastre îi rămîn ascunse toate cauzele reale şi tot mecanismul procesului ce se...

— Nina nu pricepea io iotă din toată flecărealea aceea savantă care începuse s-o plictisească.

— Şi îndeobşte — interveni inginerul Protasov, întrerupîndu-1 pe psihiatru — ideile dumitale, stimate Alexandr Kuzmici, sînt acum foarte învechite. Poate că odată şi odată şi-au avut şi ele *leur raison d'etre* [1]. Acum însă, crede-mă, nu mai pot fi utile nimănui.

— Subiectul era epuizat. Preotul, pe care interlocutorii lui îl făcuseră să roşească, ridică iritat din sprâncene, zîmbind într-o doară.

— Medicul casei, cu ochelari fumurii, intră în salon şi-i arătă psihiatrului hîrtia pe care Prohor Petrovici pusese ciudata rezoluţie.

— Aş putea să-1 văd pe bolnav ? — întrebă Apercep- ţius şi, luîndu-şi rămas ibun de la Nina, se îndreptă împreună icu 'colegul său spre biroul stăpânului casei.

— Preotul se retrase şi el în odaia lui. Musafirii plecară.

— Nina Iakovlevna, scumpa şi buna mea prietenă — spuse emoţionat Protasov, apropiindu-se încet, ca o umbră de Nina. — După cum .ştii, plec peste trei zile şi-mi vine foarte, foarte greu.

— Nina şedea cu capul în piept, cuprinzîndu-işi genunchii cu braţele albe, dezgolite. Rochia ei de catifea, bă- tînd în culoarea oţelului, cădea în falduri triste. Tristă era şi floarea parfumată de iris, aplecată pe umărul ei.

— îţi cer încă O[1] dată să vii cu mine, Nina — rosti Protasov, stăpînindu-işi eu greu simţământul apăsător al tristeţii. O luă de miînă. în ochii ei sclipi o rază de bucurie, dar se stinse îndată. — Vrei să fii soţia mea ?

— Nina tăcea, mişcîndu-şi doar uşor umerii. îşi lăsase ochii în jos. Pieptul i se ridica, agitat. Degetele îi tremurau. Marele smarald în montură de briliante de la inelul ei scînteia în lumina electrică. îi era ruşine să se uite în ochii lui Protasov. Dîndu-işi seama de acest lucru, îşi plecă îşi el ochii.

— Aştept răspunsul — spuse Protasov înclinîndu-şi capul, cu o voce de osîndit în care sunau inflexiuni tragice.

— Smaraldul inelului sclipi şi se stinse. Spaţiul dispăru. Aerul se închegă parcă.

— -Nu pot, Andrei — răspunse anevoie Nina.

— După un somn. profund, Prohor Petrovici şedea la masa lui de lucru, cu un picior îndoit sub el, şi citea o carte, răisuckidu-şi moţul ide păr pe deget.

— Aha, bună ziua ! Aţi venit să mă trataţi ? Perfect. Vă place băutura ? Să bem ceva. Domnul Ipolit nu mă lasă... Care e numele dumneavoastră ?

— Doctor în medicină Aidolif Henrikoviei Apereep-ţius.

— Lat iîn umeri, îmbrăcat cu haine albe de flanelă, psihiatrul se uită în cartea pe care o citea Prohor.

— Aha ! Gogol ? Ce citeşti ? „Vii"? Lasă prostiile astea. Ia şi dumneata, mai bine, să zicem : „Moşierii de altădată". De băut, nu, n-ai voie... Fleacuri!... Te examinez mîine. Eşti sănătos tun. Atît doar, că te-ai dat bătut. Trebuie să lupţi. Omul trebuie să se imunizeze spiritual... Lasă dracului morfina şi cocaina. N-au decît să le miroasă zănaticii.

— Prohor înghiţi în seic şi spuse eu un zîmbet vinovat:

— Şi totuşi, sînt bolnav, doctore. Am unele idei fixe... Ce părere ai ? Astăzi am văzut un om negru. L-am văzut ide vreo trei ori în colţul acela ide lîngă cămin.

— Cu ce te-ai ocupat azi ?

— Am verificat rapoartele acestea. Le-am cercetat vreo cinci ore de-a rundul.

[1] Raţiunea lor de a fi (în limba franceză) (n. trad.).

— Aha ! E -clar. Legea contrastelor. O lege despre care a vorbit la vremea lui și \Aristotel. Dacă sitau cu ochii pe hîrtie albă nu cinci ore, ci numai timp de cinci minute, iar apoi îmi îndrept privirile spre soba de .tera-cotă ori spre -tavan, trebuie să văd negreșit ceva negru. Asta se explică prin legea contrastelor. N-ai nici pe dracu !

— Atunci pot să dau pe gît o dușcă de coniac ? Un păhăruț... — se rugă Prohor, înghițind din nou în sec.

— Nu, n-ai voie.

— Psihiatrul citi atent una după alta rezoluțiile puse ide Prohor Petrovici pe rapoarte. Deodată, privirea lui se agăță ca de o crestătură de răboj de numele „Iuri Klounov", subliniat cu o trăsătură de creion albastru. întrebă :

— Dar ia spune-mi : n-ai văzut cumva azi un clovn ?

— împungîndu-1 cu degetul, Prohor rîse voios și strigă :

— Am văzut! Pe cuvîntul meu că am văzut ! Un clovn albastru... îl cunosc, îl cunosc de la circul „Cini- zelli". Am tras cu el un chef anul trecut la Petersburg, la „Palkin". Dar cum de ai...

— Psihiatrul îl privea țintă în ochi, fără să zîmibească.

— Prohor se -fîstîoi și întrebă sfios :

— De unde știi de clovn ?

— Foarte simplu... Legea asociațiilor. Negativele. Dar Sinilga cine o mai fi ? Ce mîncare de pește ?

— Nimic... fleacuri — bîigui Prohor fâstâcit, aruncând ifuigitiv o privire sub masă. — O amintire din tinerețe... O vrăjitoare, o *șamanâ.* I-am văzut cândva sicriul.

— Așa, așa. Negative, pozitive.

— Ce fel de negative ?

— Uitându-i-se ân ochi eu ochii lui cenușii, psihiatrul îi mișcă pe sub nas arătătorul în dreapta-în stânga și-i spuse sever :

— Nu-iți face nici un fel de închipuiri, nici un fel de închipuiri. Sânt eu, medicul dumitale. Da, da ! în fața dumitale e medicul, nu dracul, nici diavolul și nici Sinilga. Te rog să te controlezi. Ei ?

— Prohor se încruntă. Se priveau amândoi țintă ân ochi, căutând să se domine reciproc. Lui Prohor începu să-i tremure limba, iar pleoapa, stângă i se lăsă puțin în jos.

— Nu mi-e frică de nimeni — zise Prohor, apoi își răsuci mustața și se uită din nou sub masă. — Dar ascultă-mă, Aidolf Henrikovici ! — Ochii, lui rătăceau acum de colo-colo. — Mă surprinde foarte mult o ase-menea metodă de examinare a unui alienat mintal. Scu-ză-mă, te rog, nu cumva ești veterinar ?

— Dragă Prohor Petrovici — răspunse psihiatrul, luându-1 de mînă. — Păi ce fel de alienat ești dumneata? Raționezi perfect normal. Ești omul cel mai inteligent care a existat vreodată.

— Prohor își trase mâna din aceea a psihiatrului, se ridică ân picioare și, ândreptându-se de spate, își puse mîinile în șold.

— îmi pare foarte rău, domnule doctor, că n-ai luat parte la jubileul meu. Chiar foarte rău...

— Apoi se așeză eu un aer maiestuos,

— Dar la pustnici de ce te-ai dus ?

— Din prostie — răspunse Prohor, ferindu-și privirea. — Voiam... De fapt, nici eu nu iștiu precis ce voiam. Simțeam, că mă apasă ceva pe suflet. Aveam neplăceri eu soția mea, cu muncitorii. Stau cam prost cu finanțele. Toți caută să-mi ascundă acest lucru, dar îl văd și eu... Aș vrea totuși să știu ce este cu negativele acelea ale dumitale.

— Ai cît .de cît idee despre științele naturale ?

— Da, am citit cîte ceva — răspunse după o scurtă șovăială Prohor.

— Ei ibine, uite cum vine chestia. — Psihiatrul trase un fum :și se așeză mai comod pe scaun. — Sistemul nervos central, inclusiv și mai cu seamă materia cenușie cortiealâ, conține un miliard două sute de milioane de celule nervoase și cinci miliarde de fibre nervoase. Acestea sînt niște elemente active, sau, dacă vrei, niște clișee, niște negative. Ele păstrează întipărite toate im-presiile, sînt un fel de bibliotecă a memoriei. Mă în-țelegi ?

— Firește, înțeleg și te ascult foarte atent.

— Perfect. îmi pare bine. — Psihiatrul însemnă ceva în carnețelul Iui. — Aceste impresii, aceste negative, tac, atîta vreme cît procesul psihic legat ide ele nu a depășit pragul conștiinței. In clipa iînsă cînd survine[1] acest fapt, memoria reînvie diferite ființe de-alde Anfisa sau Si-niliga. Este o lume a imaginilor fălise. Mă exprim astfel, într-o formă aproximativă, simplificată, ca să fie mai pe înțelesul dumitale. în ceea ce privește...

— Dar mînia, enervarea ?... — îl întrerupse pe ne-așteptate Prohor Petrovici și între sprâncenele lui îmbi-

nate ise brazdă o cută adîncă. — Aşa, deodată, fără nici un motiv...

— înţeleg. Te înfurii aşa, deodată, fără nici un motiv ? Am un leac minunat pentru acest lucru...

— Prescrie-mi-1, te rog, dragul meu !

— Gînd te enervezi, numeri pînă la zece şi-ţi trece toată supărarea. Important e să-ţi schimbi dispoziţia.

— Deodată Prohor ţipă „Au !" şi-şi trase piciorul. — Psihiatrul râse :

— Mulţumesc. Nu vezi nimic ?

— Nimic — mormăi Prohor, şi, trăgîndu-şi piciorul călcat, se uită sub masă. — M-a durut grozav bătătura, lua-te-ar naiba !...

— Perfect — spuse psihiatrul, frecîndu-şi mulţumit mîinile. — Te-am călcat pe bătătură şi n-ai făcut decît să ţipi. Un nebun şi-ar fi închipuit neapărat că 1-a muşcat un şarpe. Eşti .sănătos tun.

— Ha-ha ! — hohoti Prohor. — Aşa poţi să-mi tragi un pumn în falcă şi să spui apoi că-s sănătos.

— Asta nu — răspunse rîzînd medicul[1]. — La asemenea metode brutale de investigaţii nu recurg decît beţivii de la oîrciumă. în ceea ce priveşte bătătura dumitale, să ştii : dacă ţi s-o lîntiîmpla vreodată să-1 mai vezi pe clovnul albastru sau vreun spiriduş cu coadă, calcă-te singur pe bătătură, şi vedenia piere.

— Da ?! Adevărat ?! — se bucură Prohor. — Mulţumesc. Negreşit că aşa am să fac...

— Să încerci, să încerci. Acum descalţă-ţi piciorul drept. Descalţă-te şi dumneata, colega. Fac şi eu la fel.

— Rămaseră tustrei desculţi. în odaie se răspîndi un miros de brînză împuţită.

— Să începem cu dumneata — spuse psihiatrul şi, înşfăcînd zdravăn piciorul doctorului, de gleznă, se apucă să-1 gâdile la talpă.

— Ipolit Ipolitici începu să ţipe şi să dea din picior, rîzînd nervos. Rîdea să se prăpădească, mai-mai să cadă de pe scaun.

— Ai voinţa cam slabă — conchise psihiatrul, întinzîndu-şi piciorul. Poftim, gîdilă-mă acum şi pe mine.

— Doctorul iîncepu să-1 gîdile la talpă. Psihiatrul în- cleştă dinţii şi-şi umflă obrajii îmbujoraţi. Asudase leoarcă[1] de atîta sforţare.

— Gîdilă-mă, gîdilă-mă mereu — suflă el pe nări.

— Ai experienţă în materie şi o sensibilitate foarte redusă — spuse Ipolit Ipolitîci...

— Nici gînd — răspunse gîfîind psihiatrul şi-şi lăsă piciorul jos. — Am numai voinţă, o voinţă, puternică. Ia să te vedem acum pe dumneata, Prohor Petrovici.

— Prohor îşi puse piciorul uriaş, păros şi cam murdar pe genunchii psihiatrului. Acesta îşi plimbă încetişor vîrful degetelor peste talpa goală şi plină de bătături a pacientului.

— Ei, drăcia dracului ! — izbucni Prohor, trăgîndu-şi piciorul. — Mă gîdilă ! Ia mai încearcă...

— încleştînd degetele an braţele fotoliului, rămase astfel, cu ochii holbaţi şi sprâncenele încruntate.

— Psihiatrul îl igîdilă timp de un minut, rafinând metodele lîn fel şi chip, apoi spuse :

— înealţă-te. Merge perfect. Bravo ! Mîine te voi asculta cu ajutorul tuturor drăcoveniilor posibile : cronoscop, tahitoscop, mă rog, cu fel şi fel de marafeturi psihometrice. Dar toate astea sînt fleacuri. Eşti ca şi sănătos.

— Adolf Henrikovici trecu apoi pe la Nina.

— N-am (găsit nimic deosebit — o lînştiinţă el. — Halucinaţiile şi le-a provocat dumnealui însuşi, prin beţii îşi prin abuzul de stupefiante. Avem de-a face cu aşa-zisul delir al alcoolicilor, *delirium tremens...* Are o anumită acuitate a reprezentărilor,' dar o să-i treacă. Soţul dumneavoastră trebuie neapărat să plece...

— Unde ? — întrebă cu spaimă Nina.

— Nu vă speriaţi. Nu este vorba de un ospiciu. Trebuie să plece într-o călătorie mai lungă, cît mai agreabilă cu putinţă. Să meargă în Italia, la Veneţia, în Spania. Trebuie ferit de emoţii puternice.

— Prohor luă cina împreună eu toţi ceilalţi. Era vorbăreţ şi nefiresc de vesel. în schimb, Nina era neobişnuit de posacă, şi Prohor nu izbutea de loc s-o înveselească.

— Despărţirea iminentă de Protasov îi înnegura tot orizontul vieţii. Presimţea că va rămîne nespus de singură. Boala lui Prohor, neînţelegerile cu muncitorii şi frământarea din sufletul ^ ei o cufundau într-un albis de durere şi deznădejde.

— Clipele de ispită erau tot mai frecvente, tot mai stăruitoare. îi venea să lase totul baltă, să renunţe la avere, s-o ia pe Verocika îşi să-i întindă mîna lui Protasov pentru toată viaţa.

— Inima ei şovăi a, iar mintea i se zbuciuma de parcă ar ifi fost cuprinsă de flăcări. Dumnezeu, religia,

părintele Alexandr, averea — totul Se pierdea într-o negură, iar deasupra acestei neguri, pe o stâncă, se înălţa o- imagine luminoasă : Protasov. Sufletul Ninei era sfâşiat în două : .destinul parcă-i vîra în suflet o pană de lemn, vrînd pe de o parte s-o ucidă, pe de alta — s-o- scoată pe calea cea largă a descătuşării vieţii omeneşti. Uneori o apuca spaima.

— De ce eşti atît de posomorâtă, Ninocika? Parcă ţi-ai fi pus în gînd să-ţi faci seama la noapte — rosti deodată Prohor, tare şl apăsat, aşa ca să-1 audă toată lumea.

— Poate că da — răspunse absentă Nina, suspinînd adînc. — Adoiif Henrikovici, toarnă-mi puţin coniac...

— ...Seara tîrziu Prohor Petrovici fu înştiinţat de administraţie că patru sute de săpători şi tăietori declaraseră că părăsesc lucrările grabnice care nu sufereau amînare, vrînd să treacă la noile exploatări de grafit ale Ninei Iakovlevna.

— Nu le daţi drumul, nu le daţi drumul! — zbieră furios în receptor Prohor. — Am, să trag eu însumi cu tunul în toţi nemernicii ăştia. Praf îi fac pe toţi tîlharii aceştia, împreună cu Cook îşi cu exploatarea lor de grafit!

— Trîntind receptorul, Prohor Petrovici se prăbuşi în jilţ, sleit de puteri.

— în ce hal m-a adus târfa ! în ce hal ! — gemu el, apăsîndu-şi eu palma ochiul sting. Avea impresia că globul ochiului îi iese din orbită, iar sprinceana stufoasă îi zVîcneşte neîncetat — sus-jos, sus-jos. Într-adevăr, un tic nervos îi agita muşchii obrazului.

— Aşadar, briciul...

— Tresări şi holbă ochii, auzind un glas neplăcut care parcă-1 striga. în colţul de lîngă cămin se ghicea silueta întunecată a clovnului. Oaspetele purta anteriu negru, cruce pe piept îşi tichie albastră.

— Aha, tu erai ? — spuse Prohor oftînd, şi arătarea se topi.

— Prohor îşi încercă briciul pe unghie. Era ascuţit. îl vîrî în buzunar. Ieşi ân grădină şi făcu eîţiva paşi. Noaptea se boltea viorie, rece. Razele lunii se revărsau pe potecile presărate cu nisiip. Daliile argintate de rouă.

— Cam răcoare. Luna galbena. Cerul palid, stelele albe. Cam răcoare. Chiar frig... Br-r ! Casa era adormită, nicăieri nu se vedea nici o lumină. Nina dormea şi ea. Prohor se întoarse în casă în vîrful picioarelor. Nici nu-i observă pe paznicii de la intrare, din colţuri, de la poartă. îşi aduse aminte de ei abia cînd intră în biroul lui. Uşa scurţii uşor. I se păru că scrâşnea cerchezul. Ar fi trebuit să întrebe paznicii. Dar unde sînt ? Ar fi trebuit să caute în chioşcul din grădină. Nu cumva s-o fi ascuns acolo Ibrahim ?

— Nu-i icu putinţă ! Ibrahim a fost ucis — îşi răspunse el uşurat.

— Dînd uşor perdeaua la o parte, se aşeză la fereastră şi privi luna. Era galbenă şi-i făcea cu ochiul. Prohor îşi pipăi buzunarul. Briciul era acolo. Putea s-o stîngă de gît... Nu, mai bine să-i taie beregata în somn şi să-i pună briciul în mînă. O întîmplare cît se poate de obişnuită, o sinucidere. Starea ei sufletească din timpul cinei, tristeţea ei, cuvintele rostite de el cu dibăcie, aşa ca să le audă toţi comesenii, şi părintele Alexandr, şi cei doi medici — înlăturau orice bănuială în ceea ce-1 privea. Iar răspunsul ei : „poate că dă" fusese de asemenea auzit de toţi şi tălmăcit de fiecare cam aşa : „Da, poate că la noapte o sănmi fac seama". Simplu, chiar foarte simplu ! în orice caz, el, Prohor, nu e nici prost, nici nebun. A prevăzut (totul. Face lucrul acesta conştient, lucid. îl plănuieşte de un an de zile. 1-6 fi oare milă de Nina ? Da, desigur, dar nu prea mult...

— Ce să fac, n-am altă cale, n-am — spuse el adresîndu-se lunii galbene, şi luna îi zîmbi. — în curînd au sămi ia cea mai însemnată exploatare, „Novîi". Poate că miau şi luat-o şi nu-mi spun încă. Peste tot am numai pagube. Protasov mă părăseşte... Nina vrea să mă ruineze, să-şi mărească întreprinderile ei personale. Praful o să se aleagă de milionul ei. E o tâmpită. Crede că e al ei, şi nu al Verocikăi şi al meu. De ce ? Cînd am luat-o de nevastă, nu făcea doi bani. încă de atunci am pus în gînd mîna pe milionul tatălui ei, iar pe tîmpita de ea am luat-o aşa, pe deasupra. Asta-i. Milionul e al meu. Şi acum am o nevoie grozavă de bani... îmi trebuie fotnduri... Auzi, tîmpito, dămi milionul!

— Luna galbenă lăsă în jos colţul buzelor, zîmbind acru cu chipu-i spelb.

— — Ha, Nina !... O femeie ca oricare alta, o tJÎnfă, o buburuză. N-am încredere în ea. I-am atras atenţia de atîtea ori... Ce să fac ? Să ttior eu ? Nu mi-e milă de mine, dar îmi pare rău de afacerile mele. N-am altă cale !

— Păşi spre uşă, puse mîna pe clanţă, săltă cît putu uşa ca isă nu iscîrţîie şi ieşi tiptil pe sală. Se furişă încet, făcu vreo cinci paşi, apoi se aşeză jos, se descălţă şi-

şi urmă, desculţ, drumul. Pereţii iîi trimiteau o adiere ră-coroasă,, grea de somn. Fiecare fereastră deschisă spre noaptea cu lună pulsa ca o inimă, sălta în ritmul paşilor lui. Pereţii emanau un fluid „diabolic".

— îşi pipăi buzunarul. Briciul era acolo. La intrarea în apartamentul Ninei, fluidul ostil, vibraţiile, dansul electronilor se înteţeau, învolburîndu-se. Efluvii ameţitoare îl învăluiau, îl atrăgeau spre ele, după ele, în ele, îl conduceau în odăile Ninei. Nu mai ştia dacă umblă ori ba, dacă visează ori nu. Dacă cineva ar fi bătut deodată din picior şi ar fi strigat: „Stai !", ar fi căzut ca trăsnit ide spaimă şi poate că ar fi murit de inimă. Nu mai era stăpîn pe voinţa lui, nu mai era stăpîn pe sine, păşea ca un somnambul...

— Fiece nerv, fiece muşchi îi era încordat: la limită, subconştient. Gînduri absurde dădeau ghes raţiunii sale întunecate : „Mint cu toţii că Savoska mai trăieşte. L-am ucis eu însumi, cu mîna mea, i-am dat cu piatra în cap." Simţi în gură gustul înţepător al sîngelui : „M-am obişnuit cu asta... Nu mi-e frică să ucid. Totul depinde de scop. Dacă e nevoie, ucid. Omul nu e decît un animal şi nu-mi pare rău de nici un om pe lumea asta. Nici de mine nu-mi pare rău,"

— Trecu prin sufragerie, prin salon, pe lîngă dormitor, mişcîndu-se ca un orb prin veşnicu-i întuneric. Nu ştia dacă umblă ori ba, dacă visează ori nu.

— Şi deodată, în sufletul lui, în bezna adîncă a conştiinţei sale, izbucni năvalnic o flacără, asemenea in-cendiului dezlănţuit în taiga. La lumina acestei flăcări, Prohor, orbul, îşi recăpătă deodată vederea, ca să şi-o piardă din nou într-o clipă, atît de orbitoare i se păruse lumina dină a candelei, făclioara ei cît un ochi de şoricel.

— Un pat şi un pătuţ. Fetiţa respira liniştit. Dădaca sforăia, bolborosea ceva prin somn. Prohor se moleşi deodată : „Odaia Verocikăi". Luă de pe scaun ceva, poate un pantofior al fetiţei, şi se aşeză, cu mîinile întinse pe genunchi.

— „Doamne, dumnezeule ! Am nimerit în odaia Verocikăi. Cum de m-am rătăcît ?" Deschise ochii mari, dez- meticindu-se treptat, ca din somn. Mîinile îi tremurau. Sfîntul Nicolae făcătorul de minuni parcă îl ameninţa sever din icoană : „Pleacă de aici, nemernicule, pleacă !"

— Cine-i ?

— Eu sînt, dădacă — şopti stins Prohor, simţindu-şi obrazul scăldat în lacrimi. Plec îndată... Am venit la Verocika. Mi s-a părut că plînge...

— Nu, boierule... Nu plînge. Vi s-a părut. Doarme îngeraşul nostru.

— Da, da... Mi s-a părut... — ihîigui Prohor şi, fără să-şi şteargă lacrimile, doar gemînd încetişor, ieşi încet din odaie.

— Străbătu coridorul, aruncînd peste umăr priviri speriate, hoţeşti... Vîrî mîna iîn buzunar, dar nu dădu de brici.

— Intră în odaia lui, aprinse lumina, deschise dulapul şi sări înapoi : din dulap ţîşni Ibrahim, bărbos, şi se mistui în gol.

— Ptiu, drăcia dracului ! — strigă Prohor, scuipînd într-o parte. — Am ajuns să-mi fie frică şi de umbra mea. Trînti uşa dulapului cu oglindă. Chipul lui se răs- frînse din nou în luciul ei.

— Şi eu am barbă, ca şi cerchezul. Ar trebui să mi-o rad. Da, da.

— îşi luă doctoria şi se culcă. Totul tremura în el, totul se tălăzuia.

— Deodată sări brusc în picioare, căută plicul cu pecete de ceară roşie şi scoase dinăuntru hîrtiuţa. Rândurile păreau scrise cu sînge :

— „Am procedat în deplină posesie a- facultăţilor mintale. Doresc să fim înmormîntaţi creştineşte. Sicriul meu şi al soţiei să fie aşezate alături, iar al Verocikăi — deasupra."

— Clătină din cap, se făcu mic, mic de tot, se crispă şi gemu plângăreţ :

— — Nina... Ce crudă eşti!' Nu ţi-e milă de loc de Prohor ?

— Spre vestitul sat Război soseau din toate părţile, cu căruţe, plute şi lotci, săpătorii, tăietorii şi minerii concediaţi de la .întreprinderile Gromov.

— Intr-una din căruţele rămase în urmă se aflau cinci inşi : Filka Şkvoren, Vanka Rajîi, un prieten al acestuia, fugit de curînd de la ocnă şi alţii. Deodată, din taiga se năpusti o ceată de inşi înarmaţi cu puşti.

— Opriţi, flăcăi ! Am o vorbuliţă eu voi! — răcni un bărbos.

— Măieuliţă, doamne, e ceata lui Ibrahim ! — strigă cărăuşul. Sărind din căruţă, o luă la fugă spre pădurice, cu capul între umeri, ca de frica gloanţelor. Filka Şkvoren puse mîna pe secure.

— Hei, vericule! Vino înapoi ! — strigau tîlharii. — Nu vă facem nimic, că sînteţi oameni de-ai noştri...

— Filka Şkvoren lăsă jos securea şi se uită la tîlhari, cu un rânjet larg pe mutra-i bărboasă, clipind cu pleoa- pele-i roşii, răsfrînte. Cărăuşul se opri şi scoase capul din desişul pădurii, neştiind ce să facă.

—

— Aveţi biştari, măi băieţi ? — întrebă unul din ceată pe numele său Pehter, un ins bondoc şi crăcănat, cu căciulă de blană de rîs, cu clape. îşi plimbă ameninţător ochii albicioşi peste cei din căruţă. Filka Şkvoren puise din nou mîna pe secure şi zlbieră ameninţător :

— Avem[1], dar nu pentru voi!

— Şi-i sudui de mamă.

— Da' nici m-avem nevoie de biştarii voştri — strigară deodată trei glasuri din ceată. — Voiam chiar noi să vă mai dăm dacă...

— Păstraţi-i pentru gagicele voastre.

— Filka Şkvoren sări din căruţă şi, pipăindu-şi cu o mînă punguţa cu zidrobîi de aur, ascunsă sub cămaşă-, începu isă-şi dezmorţească cu mişcări năvalnice trupul înţepenit de atîta drum.

— Ceva ţigări ori tutun aveţi, măi fraţilor ? — întrebă zîmbind ca un urs Pehter cel Înfricoşător la vedere. — N-am mai fumat de mult tutun bun.

— Ha, ţigări ! — mormăi Filka Şkvoren, semeţ, dispreţuitor. — Ia aruncă-le, Vanka, o cutie de ţigări de foi din alea mai bune.

— Se aşezară cu toţii jos pe iarbă. Din gurile lor băr- boase începură să se înalţe valuri de fum aromat. Norul de ţânţari nesăţioşi se trase mai departe.

— Bine-o mai duceţi — spuse, trăgînd din ţigară, un tâlhar eu mustaţă neagră şi un moţ de păr negru ce-i ieşea de sub pălărie.

— Mda, n-o ducem rău — răspunse Filka, scuipînd printre dinţi. Apoi porunci : — Vanka, adă âncoa coniacul ăl mai bun, ăl cu „trei steluţe" ! Fraţilor, care are un cuţit mai acătării ? Ia să-mi tăiaţi pentru o gustare nişte salam d-ăla inglizescu.

— Pehter îşi scoase jungherul âncovoiat:

— Ei, să fie cu noroc !

— Şi clondirul porni din mână ân mînă.

— Da' unde vă e căpetenia ? — întrebă Filka Şkvoren, clefăind cu dinţii lui de cal o bucată de cîrnat uscat ca piatra.

— Departe — răspunse în silă, tărăgănat, Pehter,

—

— oftînd. Apoi urmă : — Avem o rugăminte, flăcăi : luaţi cu voi doi oameni de-ai noştri. Au lucrat şi ei dîndva la Gromov. Numai că n-au hîrtii. Poate că or izbuti şi ei să se strecoare pe lîngă voi.

— Care-s ăia ? — întrebă Filka Şkvoren, cercetând cu ochii lui de luip toată ceata.

— Ăşti doi de la mărgioară : Evdokimov 'şi... Straş-cialka, procororu.

— îi luăm, de ce nu ?

— Nu mai ai coniac ? — întrebă Pehter, făcîndu-i un semn cu ochiul său 'albicios.

— D-ăl boieresc cu trei steluţe nu mai e — răspunse Filka, înghiţîud în sec. — Avem în schimb d-ăl străin, albastru. Hei, Vanka ! Ia dă-mi coniacul cela marinăresc „Două ciolane"

— Rîzînd cu gura pîină la urechi, Vanka Rajîi, vlăjganul ciupit de vărsat, scoase din sac o sticlă de spirt denaturat eu etichetă, pe care scria : „otravă" şi era înfăţi-şat un cap de mort peste două oase încrucişate. Izbucniră cu toţii în rîs. Pehter sorbi' cel dintîi din sticlă vreo .trei înghiţituri, îşi adună barba în pumn, scutură din cap şi scuipă a scîrbă. Râseră din nou cu toţii, scuipând la rîndul lor.

— Ei ? Ce ziceţi. ? E bun coniacul „Două ciolane" ? — întrebă Filka, râzând sugrumat de tuse.

— Merge — răspunse Pehter, ştergîndu-şi lacrimile şi se ântoarse, .apucat de vărsături.

— Sticla trecea din mână în mînă. Tîlharii erau îmbrăcaţi bine, cu lucruri prădate din depozitele lui Gromov : pălării de fetru gri, haine elegante, paltoane scumpe. Ce-i drept, hainele lor erau acum ponosite, pătate, murdare.

— Muncitorii strecurau spre ei priviri zâmbitoare şi pline de pizmă. Scobindu-se în nas:, Filka Şkvoren zise :

— Hei, bată-vă să vă bată ! Ce ziceţi, flăcăi, să intru şi eu în Ceata voastră ? Voi nici nu vă spetiţi muncind şi agonisiţi biştari frumoşi... Adicătelea nu... Chiar" de ar fi să vă rugaţi de mine, tot nu viu la voi.

— Da' de ce ?

—

— Mă aşteaptă gagica în Rusia... Hei, lua-v-ar naiba ! urmă el plescăind din limbă. Trase o duşcă din spirtul denaturat, şi se şterse cu barba la gură : — Cum ajung în gubernia Tambov, mă îşi însor... Acu-s slobod. Bogat... Ehe, am acilea destui biştari ! Şi se iplesni cu palma peste piept, pipăindu-şi în treacăt cu plăcere aurul. — Dau barba jos, mă tund, mă înţolesc boiereşte, îmi răsucesc mustaţa-n furculiţă şi-mi aleg orice fată pofteşte !... Hei fraţi tîlhari, la trei mîndruţe deodată o să le sucesc capul. Bani am berechet. Una să fie voinică, rotofeie, ca o junică din Iaroslavl, alta mititică şi şuie, iar a treia, frumoasă ca-n poveste, nici prea-prea, nici foarte- foarte, cum îi stă mai bine muierii. Ş-apoi, hei, ţin-te, frate !

— Filka îşi suflecă mînecile şi-şi puse voiniceşte mîinile în şold.

— Stăpînul căruţei, care fugise de frică, se apropie de ceată cu un braţ de uscături şi, cu ochii la pîndă, spuse :

— M-am fost dus după uscături. Aţi crezut că m-am speriat de voi ? Aş, de unde !...

— Şi se aîpucă să aprindă focul.

— Măi băieţi ! — spuse răguşit Pehter, pironindu-şi privirea cruntă a ochilor albicioşi pe faţa înspăimîntată a ţăranului şi scoţînd de după carâmbul cizmei jungherul încovoiat. — Ia să-i facem de petrecanie ăstuia : ne prinde bine mîrţoaga lui.

— De spaimă, ţăranului îi zvîcni şi şapca din cap. „Deh

— îşi zise el. — Diavolii îs în stare să taie un om pentru o nimica toată... Că doar aista-i feleşagul lor."

— Pentru ce să mă tăiaţi ? — se rugă el gîfîind şi încercînd să zîmbească slugarnic.

— Ce vorbă-i asta ! Te facem tocătură, caltaboşi!

— strigară tîlharii.

— Nu-s bun de caltaboşi — răspunse ţăranul, mai prinzînd oleacă de inimă. — Vedeţi că eu mi-s la cap osos şi la dos puturos.

— Izbucniră cu toţii în hohote de rîs. Pehter rânji şi el. Focul se înteţea. Vrînd să scape de înţepăturile ţînţari- lor, se aşezară cu toţii în bătaia fumului.

— 35*

2
4
.

— Din desiş zbucniră, unâ după alta, două şuierături ascuţite.
— Haideţi! — porunci Pehter.
— Săriră cu toţii în picioare.
— Cu bine, straşcialka, procororule ! Cu bine, Evdokimov ! Mulţam. O să-i facem lui Gromov în cinstea voastră o luminăţie să ne ţină minte... D-apăi se aude cum că au început să se mişte îşi truditorii lui. O să fie tărăboi mare — strigau, depărtîndu-se, tovarăşilor rămaşi, cei din ceată. — Să eîntăm, băieţi ! Şi începură într-un glas un cîntec voinicesc :

— Sfîntul soare se umbreşte, îşi ascunde-n nori aleanul
Glonţul inima-mi ţinteşte,
Soarta mi-a-mpletit arcanul.

— M-o duce curînd în ocna adîncă, în negru mormînt !

— Cu gura-i păroasă larg căscată, Filka Şkvoren rămase nemişcat, ciulind urechea. în cele din urmă, cîn- tecul se pierdu în desiş şi se stinse.
— Că bine-i mai zic, sfeştania mă-si ! Noi nu ştim aşa ceva — exclamă el plin de admiraţie, oftînd şi scuturînd înduioşat din cap. Ochii îi străluceau de în- cîntare.

— în satul Război era zarvă mare. Oamenii petreceau şi se veseleau. în ziua aceea şi în cea următoare, satul trăia o sărbătoare rară : aproape cinci sute de căutători de aur, beţi turtă, aveau să lase acolo mii şi mii de ruble, ca la vreo două puduri de aur scos din măruntaiele pămîntului şi, fireşte, cîteva vieţi care nu făceau nici două parale, curmate aşa, de florile mărului.
— Un zaiafet ca acela hrănea satul un an întreg. Tocmai de aceea erau atît de voioşi şi de aprinşi stăpînii cocioabelor, ai caselor şi căsoaielor din sat. Erau gata să se facă luntre şi punte, să ghicească dinainte orice dorinţă a scumpilor oaspeţi, să le fie pe plac, să îndure suduieli şi palme, numai şi numai ca, după ce se vor fi umilit ca cei din urmă slugoi, să golească cu atît mai dibaci buzunarele ortacilor, iar la o adică să-i şi pocnească cu toporul la cap pe fîrtaţii jefuiţi de ei.
— Multe dintre cocioabe, căsuţe şi case erau împodobite cu steaguri tricolore, cu cetina şi verdeaţă. Prin faţa caselor fusese presărat nisip curat, în odăi se făcuse curăţenie, se spălase pe jos, pernele fuseseră scuturate, iar cîinii prinşi în lanţ, cu boturile strîns legate, ca nu cumva să latre la cinstiţii oaspeţi.
— Era seară. In sat se revărsau mereu valuri noi de muncitori de la întreprinderile Gromov. Pe uliţe, se plimbau pîlcuri-pîlcuri de oameni cherchelIţi, cîntînd cu armonicile şi din gură, Ureadnikul şi doi gardieni trecură în goană, stârnind nori de praf.
— în case se aprinseră luminile. Noi-sosiţi se îmbulzeau la intrarea în sat, lîngă poarta care ducea spre ogoare, aşteptîndu-i pe cei rămaşi în urmă. în sfîrşit, sosi şi căruţa cu Şkvoren în frunte.
— Drăguţilor ! Nenişorilor ! — strigau nevestele şi fetele ieşite în întâmpinarea lor. — Trageţi la noi ! La mine! Ba la mine, că.-i mai linişte ! La mine, şoimuleţilor... — meliţau care mai de care femeile îmbiindu-i pe muncitori.
— Filka Şkvoren sări din căruţă, îşi săltă sacul în spinare şi o luă nepăsător spre sat. îmbrăcat în zdrenţe şi fioros la vedere cum era, nu se luă nimeni după el. Nimeni nu voia să-1 aibă ca oaspe : „Un beţivan zdrenţăros. Nu te alegi cu nimic de pe urma lui."
— Şi totuşi golanul acesta fioros fu ajuns din urmă de o fetiţă pirpirie, de vreo opt anişori, pe numele ei Akulka. Răscolind cu picioruşele desculţe colbul drumului şi potrivindu-şi mereu în cap băsmăluţa albastră ca cerul, i-o luă înainte şi, păşind în faţa lui, de-a-nda- ratelea, începu să ciripească cu un glăscior subţire ca **o** aţă.
— Unchiule, drăguţule ! Rogu-te, vino la noi... Ţi-om
— da clătite şi călţunaşi cu carne. Am şi făcut o mie de bucăţi. Te-om duce la baie...
— Fugi d-acilea, că te calc în picioare !
— Akulka sări într-o parte şi începu să alerge pe lîngă unchiul bărbos, vînturînd grăbit cu mînuţa stîngă, subţirică.
— Nu te supăra, nenişorule... Sîntem oameni buni, nu hoţi, ca alţii. O să avem grijă de matale, unchiule dragă. Nu păţeşti nimica la noi. Mămica o să te caute de păduchi, b să-ţi cîrpească cizmele, o să te cureţe şi o să te spele...
— Akulka risipise tot ce avea în căpşor, toate vorbuli- ţele, şi nu mai ştia cu ce să-1 îneînte pe înfricoşătorul vlăjgan. Lui Filka Şkvoren i se făcu milă de ea. Se opri şi o întrebă :

— Da' fete sînt la voi ?

— Sînt, nene, sînt, drăguţule ! — răspunse ea pripit, cu îndrăzneală.

— Ce fete ?

— Mămica şi cu mine !

— Ochii vlăjganului, înroşiţi, cu pleoapele răsfrînte, se luminară într-un zîmbet. Vîrî în mîna fetiţei o mo- neHă de cinoi ruble şi se răsti la ea :

— Na ! Uşchi acasă, şoricelule !

— Inima fetiţei se opri o clipă în loc, apoi se umplu de bucurie. Ţinînd strîns în mînă banul de aur, o luă la fugă spre casă.

— Hai, oameni buni! — răcni găliganul. — Să-mi aduceţi o droşcă cu trei bidivii negri, gătiţi numa cu paglici şi funde... Vorbeşte Filka Şkvoren, marele bo- gătaş ! Iacătă banii. Na !... Priviţi, oameni buni !

— Şi flutură în vînt un teanc de bancnote, şuierînd ca în codru.

— îndată, nentule, îndată !

— Şi cei mai sprinteni dintre săteni se repeziră în goana goanelor acasă, să înhame caii la droşcă.

— Pe malul fluviului, lîngă podişca unde pufăia vaporul şi se zărea silueta neagră şi greoaie a unui şlep mare, lumea venise în întîmpinarea unei plute pîine de oameni. în mijlocul plutei, pe cărămizi, ardea un foc mare. O trîmbă de fum gros, colorată la rădăcină de lumina roşietică a flăcărilor, se îndoia ca un panaş spre sforul apei, pierzîndu-se în amurgul zărilor. Muncitorii de pe plută începură să forfotească, săltînd pe umeri lădiţe, saci şi unelte, sărind în apă, căţărîndu-se pe mal.

— La o parte ! — strigă fonf unul fără nas, rotund ca un butoi, dînd să treacă de pe plută pe mal. — Nu vedeţi cine a venit... Eu sînt! Eu, Tuzik...

— Greoi, lat în umeri, pîntecos, cu picioarele caraghios de scurte şi butucănoase încălţate în ghete de catifea cu nasturi de sticlă mari, arăta .cît se poate de năstruşnic. Un caftan albastru cum purtau negustorii staroveri îi bătea călcîiele ca poalele unei fuste. Pe faţa lui făl- coasă, stacojie, ciupită de vărsat nu creşteau nici barbă, nici mustaţă. Pînă şi glasul lui era subţire ca al unui spîn. în loc de nas avea un boţ de carne, moale, ca de aluat, un soi de clonţ ascuţit, întors spre stînga şi lipit de obraz. în dreapta se căsca o nară neagră, răsfrîntă, respingătoare la vedere. Muieratic nevoie mare, avea trecere la femei, fiind bogat şi plătind bine.

— Hei voi, nevestelor ! Veniţi de-1 primiţi pe Tuzik !

— Un ţăran înalt, cu barba ca un fuior, şi văduva Steoşka, o muiere voinică, roşie în obraz, cu cercei mari ca nişte verigi, se repeziră care mai de care spre el.

— Tuzik ! Isai Ermilîci !... Bine ai venit, drăguţă !

— îl înşfăcară amîndoi în braţe şi începură să-1 sărute,

— fără pic de silă, ca pe omul cel mai drag din lume.

— Sekletinia, altă muiere tot atît de trupeşă, se apropie în fugă şi ea şi îndată se căzni să pupe cîrnul pe gura-i mare, cu buze groase.

— Isai Ermilîci! — îi strigă ea la ureche de parcă ar fi fost surd. — Nu-ţi mai aduci tu aminte de Sekletinia ta, nu-mi faci cinstea să tragi la mine ?

— îţi fac cinste, vă fac cinste la toate ! — răspunse fonf Tuzik. — îmi lasă gura apă după muieri. Am

— postit rău de tot, în taiga... Hei, voi de colo ! Aveţi ceva postav roşu ?

— N-avem, Isai Erxmlîci...

— Dar catifea ?

— N-avem nici catifea, Isai Ermilîci. Adicătelea avem; dar prea puţină... Să nu vă fie cu supărare...

— Atunci ţine tu banii... Să-mi aduci într-un suflet trei valuri de stambă roşie. Nu vreau să-mi spurc chi- cerele călcînd pe pămîntul vostru murdar.

— Ţăranul şi femeia cea dintîi, care semăna cu o ţigancă grasă, o porniră în goană spre prăvălie, în timp ce lîngă Filka Şkvoren trăgeau, în acelaşi timp, trei droşti ai căror cai erau gătiţi cu zurgălăi şi panglici.

— Să mă plimbi pe toate uliţele şi prin faţa vaporului ! — porunci Filka, suindu-se în cea dintîi troică. — Droştile alelante să vină după mine, go_ale...

— Tolănindu-se boiereşte, vlăjganul arunca priviri triumfale mulţimii ce se plimba prin sat. Săltat la ho- puri, striga tunător în clinchetul zurgălăilor :

— Nu feri pe nimeni! Calcă-i în picioare !

— Hei, acu vă şfichiuiesc ! — răcnea flăcăul de pe capră, biciuind caii care ziburau ca zimeii. — Păzea, că-ţi scot ochii!

— Oamenii se fereau de ei ca de moarte. Hohote de rîs, sudălmi, fluierături, nori de colb, tropote de copite, gropi, hîrtoape, vîntul şuierînd în urechi.

— Calcă-i ! — strigă Filka, holbînd ochii. — Dau o sută de ruble de căciulă !...

— Muşcîndu-şi buza, scos din minţi, vizitiul şfichiui o babă ce-i ieşise în cale şi trecu peste un ţăran care zăcea beat în mijlocul uliţei.

— Calcă-i în picioare !

— îi calc !

— La o cotitură vizitiul cîrmi scurt şi se uită înapoi. Filka Şkvoren nu mai era în droşcă.

— ...Sute de mîini aşterneau în faţa lui Tuzik, ca o cărăruie roşie, netedă, cele trei valuri de stambă roşie.

— Cărăruia ajunse pînă la colţ şi deodată parcă rămase pe gînduri. încotro s-o apuce ? Trei familii jinduiau grozav să-1 ducă pe Tuzik în casa lor : unii trăgeau cărăruia înainte, alţii cătau s-o cotească spre stînga, alţii trăgeau de ea spre dreapta. începură să se certe, apoi se încăierară. Se aduna lumea.

— A sosit Tuzik ! Tuzik !

— Rotund ca o butie, îmbătat de linguşeli, negustorul clandestin de spirt plutea măreţ şi caraghios pe cărăruia roşie, în uralele oamenilor, dînd bineţe mulţimii cu bunăvoinţa unui ţar care priveşte din Sala Roşie a Kremlinului şi aruncă pumni de bani mărunţi de argint. Caftanul lui albastru se tîra pe pămînt ca o trenă, măturîndu-i urma, pălăria de damă, albastră, cu pană de păun, îi lunecase pe ceafă. Ajungînd la răscrucea unde se stîrnise încăierarea, Tuzik se opri, necheză ca un armăsar, cu ochii la bătăuşi, apoi, făcînd un semn din mîna dreaptă, ale cărei degete erau încărcate de inele scumpe, porunci subţirel şi gîngav :

— Mai întîi şi mai întîi să-mi aşterneţi calea spre Daria Zdohnenkaia. La muierile alelante m-oi duce pe rînd, la noapte.

— Filka Şkvoren rămăsese lungit în drum. Veniră să-1 ridice cu o altă droşcă. Ţinîndu-se cu mîinile de capul lovit, strigă speriat:

— Nu mai mă urc ! Mi-e frică... Aţi vrut să mă schilodiţi, ticăloşilor ! Duceţi-mă pe braţe pînă la casa de colo.

— Dintr-o casă nouă, arătoasă, spre care îl duseră cu măreţie ca pe împăratul Chinei, se repeziră în întîm- pinarea scumpului oaspe bătrânul stăpîn al casei, cei doi feciori ai lui şi o nevastă tînără.

— Poftiţi, poftiţi! Nu ne ocoliţi.... — se ploconeau ei în faţa lui Filka. — Varvara, dă afară ţoalele şi aşterne covoare : nu care cumva să-şi murdărească musafirul nostru picerele... Deschide uşa larg !

— Ce uşă ? ! — ţipa Filka întocmai ca o buhă din copac, ţinîndu-se de gîtul celor doi ţărani înalţi şi voinici care îl duceau. Aceştia îşi împreunaseră mîinile şi găliganul şedea pe ele, impunător, ca într-o litieră, în timp ce dinapoi o muiere cherchelită, cu vînătaie la ochi, îi sprijinea spatele mînjit de noroi :

— Vezi să nu cazi, drăguţule...

— Bă, ţap bătrîn, tu crezi c-o să intru eu pe uşa ta spurcată ? ! Nu vezi cine-ţi intră în casă, potloga- rule ? ! Să-mi faci o uşă nouă !... Măriţi fereastra !

— Drept răspuns la ocările lui, bătrînul zîmbi plin de bunăvoinţă, şopti ceva la ureche celor doi fii ai săi, se sfătui din ochi cu nora, apoi, făcînd în faţa lui Filka o temenea adîncă, îi spuse :

— Te-o costa cam scump, dragă oaspe. Casa-i nouă şi bună.

— Plătesc tot, cu biştari peşin ! răspunse Filka. Şi, astupîndu-şi pe rînd nările, îşi suflă ţanţoş nasul peste umerii zdrahonilor care-1 ţineau pe mîini.

— Care fereastră porunceşti s-o tăiem ? întrebă slugarnic bătrînul.

— A din mijloc.

— Petruha ! Steopka ! strigă bătrînul, dînd din coate, înviorat de parc-ar fi sorbit apă vie. Daţi-i drumul !... Să se facă într-o clipită... Varvara, adu drugul de fier !

— Petruha se repezi în casă şi din două lovituri de pumn zvîrli cît colo cerceveaua. Steopka veni într-un suflet cu ferestrăul. Mişcîndu-se ca fulgerul în mîinile agere ale celor doi tineri, ferestrăul începu să ţiuie şi să scuipe în jur rumeguş. Cît ai clipi, uşa cea nouă fu tăiată, scara cu trepte pusă alături şi pe deasupra — aşternut un 'ţol colorat.

— Poftiţi în casă, Oaspe drag...

— Filka Şkvoren gîfîi mulţumit, apoi spuse :

— Parcă aş avea pietre în burtă. Dau vînturi...

— Se scremu şi-i dădu drumul, răpăind ca un cal.

— Să-ţi fie de bine, drăguţule ! îi ură, rîzînd, din spate femeia care ajuta să fie dus în casă.

— Ei, acu, cu ajutorul lui dumnezeu, duceţi-mă înăuntru, spuse uşurat Filka.

— Noaptea de toamnă pogora pe pămînt, întunecată, cruntă, fioroasă.

— Ulițele bîntuite de beție urlau da lupii, se strigau una pe alta, răspundeau pădurii de pe celălalt mal cu urlete de armonici, cu cîntece deșănțate, cu horcăielile celor uciși, cu strigăte înfricoșătoare :

— Ajutor, săriți !

— Polițai nu se zăreau nicăieri : se ascunseseră. Dezmățul, bătăile, cuțitarii hălăduiau în voie. Cei ce țineau la viață se pitiseră ca șoarecii, prin case. Cei ce țineau la aur, bătaie și moarte cutreierau prin întuneric. Casele mari își holbau în întuneric ochii lucioși ai ferestrelor. Prin cocioabe lumina era slabă ca albeața din ochii lupilor.

— Umbrele nopții lărmuitoare se legănau dintr-un capăt într-altul. Totul forfotea : oamenii jucau în case, jucau și casele. Grohăia un vier. O babă beată bîiguia ocări fără șir. Ștrengarii fluierau, trecînd în goană, ca un roi negru. Dulăii, închiși prin cotețe, lătrau cu înverșunare.

— Ținîndu-se de gît și răscolind pe șapte cărări colbul drumului, 0 ceată de băieși de ai lui Gromov, bărboși și beți, înaintau ca un zid, ca un berbece.

— Hei, săteni ! Unde-i crîșma ? Arătați-ne crîșma !

— Hei, petreceți și vă veseliți, flăcăi ! Deșertați butoaiele, măi golanilor !

— Ganșa, arde-i un cînteo !... Mișka, zi-i din armonică !

— Și iată că armonica gălăgioasă răcni și rînji în întuneric cu toate butoanele ei, gurile căscate rînjiră și ele, suflîijd aburii beției, și strigături vesele se rostogoliră prin văzduh, întocmai ca un iepure ce se dă de-a dura, înnebunit de spaimă, pe o costișă.

— Casa arătoasă a cîreiumarului Sila Mitrici se afla așezată chiar pe malul apei. Zidul îngust înainta într-o parte ca un pinten de pod, în apele negre ale rîului

— Bolşoi Potok. La înălţimea apei, se deschidea în perete o uşă tainică, îngustă, o uşă tîlhărească. Chiar lîngă ea se afla o bulboană, adîncă de doi stînjeni.

— Familia gazdei şedea în catul de sus. Acolo domnea liniştea şi întunericul. în schimb, jos, în circiumă, pe lumină, petrecerea era în toi. O încăpere mare, cu tavan scund şi pereţi întunecaţi, de bîrne. Trei lămpi cu sită, o tejghea, şi, în spatele ei, cu pîntecul proptit în sertarul cu bani, cîreiumarul Sila Mitrici, înecat în osînză, cu jiletcă peste cămaşa albăstrie. Pe pîntec îi atîrna un lanţ. Părul lui era pomădat şi pieptănat cuviincios, cu cărare la mijloc, iar barba mare şi obrajii roşii, fălcoşi, arătau de asemenea respectul de sine. Ochii mici priveau printre gene, glasul îi era subţire şi blajin, cu o uşoară răguşeală batjocoritoare. La nevoie, ochii aceia blajini ştiau să înţepe, iar glasul — să sune aspru, crud.

— Cinci muzicanţi : doi viorişti, un armonist, un trompetist şi un toboşar, obosiţi, asudaţi şi beţi, lărmuiau cu turbare în aerul puturos, îmbîcsit de duhorile cîr- ciumii. Flăcăi, neveste, fete, bărbaţi şi bătrîni cu capul pleşuv, năduşiţi, beţi, istoviţi tropăiau pe loc, jucînd dezmăţat.

— Zi-i mai tare... Trage-i ! — zbiera Tuzik, împleticindu-se pe picioare. Negustorul de spirt îşi lepădase de mult haina, obrajii îi ardeau ca focul, sudoarea curgea gîrlă de pe el, palmele îi erau ude. Cele patru ceasuri din buzunarele jiletcii de atlaz galben, lanţurile şi inelele din degete aţîţau privirile lacome ale beţivilor. Burta lui grasă îi atîrna pînă la genunchi şi sub ea se iveau oicioarele-i scurte, în încălţări de catifea.

— Hei, mîndruţa, mîndra mea !... Fetelor, nevestelor ! Faceţi hora şi mai mare !... Nu vedeţi cine joacă ? Unu-i Tuzik !

— Ţîn-te bine, Isai Ermilîci! Păzea, păzea ! strigă ţiganca cu dosul mare, scuturîndu-şi verigile de argint din urechi. Cu mîinile în şolduri, fluturînd batista pe deasupra capului, cînd cu mîna dreaptă, cînd cu stînga, călca mărunţel, tropăind, şi se îndesa cu pieptul dolofan în Tuzik,

■— Acu te frig ! ***Păzea,*** păzea ! ţipa ea subţire, dezlănţuită. îl plesnea peste umăr cu batista, îl împungea în coaste cu cotul gol şi se depărta lin, cu capul dat pe spate, cu ochii închişi, arătîndu-şi şiragul dinţilor albi într-un zîmbet pătimaş, tropăind într-una mărunţel.

— Zi-i, zi-i aşa ! îngîna gîngavul. Zi-i cu foc l

— Zic mereu...

— Nechezînd ca un cal, Tuzik, rotund ca o minge, se rostogolea spre muierea de şase puduri, întocmai ca Dionisos spre o menadă [1], şi, vînjos ca o gorilă, o în- hăţă cu o mînă de şezut şi cu cealaltă de gît.

— Zi-i mereu ! Zi-i mereu !...

— Ridieînd-o deasupra capului ca pe un fulg, porni cu ea în braţe, prin zidul chefliilor care se deschidea în faţa lui, şi o duse ca ursul pe o viţică, prin uşa laterală în cămăruţa de alături.

— Acu te frig ! Te frig ! gemea femeia, rîzînd aţîţător, zvîrcolindu-se în braţele lui şi zvîrlindu-şi spre tavan picioarele încălţate cu ciorapi roşii.

— Răcnete, fluierături. Hop-hop, hop-hop ! în cîrciumă năvăli ceata lui Filka.

— Crîşmare ! Sila Mitrici.... Dă-ne votcă !

— Varză ! Cvas !

— Şampa-anie ! !

— Lîngă tejghea se strânsese poşidic de muşterii cît nici nu te mai puteai mişca. Zvîrlite pe ea, zornăiau ruble şi jumătăţi de rublă, monede de aur de cinci ruble, foşneau bancnote trîntite cu ifos. Cîrciumarul

I Menade - preotese care în Grecia antică participau la sărbătorirea zeului Dionisos, făcînd orgii (n. ed.).

— E voie ? — întrebă un glas şi în biroul din turn intră Feodor Stepanovici Ambreev, strălucitor ca o bilă de sticlă în plin soare. Ei... dragul meu Prohor Petrovici... Mi-am îndeplinit misiunea. Poţi să-ţi consideri viaţa în afară de orice primejdie. Ibrahim-Oglî a fost, în sfîrşit, ucis.

— Cum ai spus ?

Prohor sări în picioare. O bucurie nestăvilită îi schimonosi faţa. îl strînse în braţe pe ispravnic şi începu să se plimbe prin odaie de colo-colo, păşind apăsat, sigur de el.

— Şi unde-i ? Unde-i cadavrul ? îl întrebă pripit pe Feodor Stepanîci, care gîfîia.

— A fost îngropat.

— Să mi-l dezgropi şi să-l aduci încoace ! Vreau să-l văd cu ochii mei.

Din păcate, i-a fost retezat capul. Ispravnicul, care şedea pe scaun, se îndoi din mijloc, trecîndu-şi braţele vînjoase printre picioarele groase, crăcănate. Faţa lui rasă, cu buze groase aducea cu botul unui buldog. L-am urmărit mai bine de două săptămîni. M-am deghizat în vînzător de spirt şi i-am cinstit pe toţi cu nişte rachiu straşnic, în care pusesem un somnifer. Asta s-a petrecut în rîpa de lîngă Rjavîi Kliucik. Ce-i drept, cerchezul şi alţi patru ocnaşi fţ-ay băvtţ.., Era noapte.

mătura cu mîna lătăreaţă ca o lopată, banii, în sertarul tejghelei, de parc-ar fi fost gunoi. Rest nu dădea niciodată, dar nici nu cerea nimeni. Beau toţi votcă, coniac, vin, gîl- gîind cu nesaţ de parcă ar fi fost morţi de sete.

— Dînd din coate, Filka şi ceata lui îşi făcură anevoie loc pînă la cîrciumar :

— Sila Mitrici i Dă-ne un butoiaş de votcă... Fac cinste la toată lumea. Să nu mai apuc ziua de mîine !

— Aşa ! Pune-1 colea, pe duşumea... Hei, oameni buni ! Daţi năvală, că-i pe veresie.

— Pîntecosul Tuzik, numai lanţuri şi inele de aur, se rostogoli spre cîrciumar şi-i spuse gîfîind :

— Sila Mitrici, să-ţi spun o vorbuliţă : ţine aci portofelul meu... Am în el opt miare şi o sută, Numără.

— Te cred pe cuvînt, Isai Ermilîci, te cred, drăguţă.

— Păstrează-mi-1.... Ţi-1 dau de faţă cu oamenii... Şi Tuzik întinse cîrciumarului portofelul său din piele de porc, doldora de bani. Nouă să ne dai în odaie nişte vinişor, ceva gustări, mă-nţelegi, dulciuri d-alea de ciucalată. Aa-aa... prietene Filka, venişi şi tu ? Sînt cu Steoşka... Straşnică muiere ! îmi lasă gura apă după ea...

— Scuipă într-o parte şi-şi şterse gura strîmbă cu mîneca rubăştii de mătase. Aprinsă de poftă, faţa lui slută era respingătoare.

— Gaşca lui Filka se aşeză pe duşumea în jurul polobocului şi răcni din bojoci :

— Cine şti-i-e de-o fi multă vre-e-me-e Capul mîndru pe-e u-umeri să-ı po-ort...

— Răcneau cu glasuri tărăgănate cîntecul bătrînesc de petrecere. Filka cînta gros, dogit, cu gura strîmbă şi barba adunată în pumn, zvîcnind din umerii laţi, seutu- rînd din cap şi plîngînd.

— Prin unghere, tolăniţi pe jos, se îmbrăţişau bărbaţi şi femei, năuci de băutură. Mîinile dibace, hoţomane ale femeilor curăţau, pînă la ultima lescaie buzunarele băieşilor.

— în lămpi gazul era pe sfîrşite. Se întuneca. în uşă se arătă mutra mustăcioasă a ureadnikului. Adulmecă aerul, sfredeli eu privirea faţa cîrciumarului asudat, sleit de puteri, cercetă slugile din ochi şi se făcu nevăzut.

— Beţivanii îşi treceau paharul unul altuia. Polobocul se golea văzînd cu ochii.

— Ori ţărî-î-na-n curînd se v-aşte-e-erne-e...

— Peste tru-u-pul voinicului mo-o-ort...

— cîntau jalnic chefliii, apucîndu-le de picioare pe femeile şi fetele care treceau pe lîngă ei. Filka plîngea şi mormăia :

— Măi, oameni buni... Măi, drăguţilor... Tare vă iubesc !

— Domnilor muşterii ! — strigă cîrciumarul şi, urcîndu-se greoi pe tejghea, sună din clopoţel. E ceasurile două trecute ! Am poruncă să închid... A trecut pe aici ureadnikul... Fiţi buni şi părăsiţi prăvălia. Hai, iute, iute !...

— Cinci lungani, tocmiţi anume de cîrciumar pentru zilele de petrecere, începură să scoată muşteriii în brînci pe uşă. Pe cei adormiţi îi tîrau de picioare pe podeaua plină de scuipaţi, de sînge şi de vin. îl aruncară afară şi pe Filka Şkvoren.

— în circiumă nu mai rămase nimeni. Din fericire, moarte de om nu se făcuse. Cîrciumarul se întoarse cu faţa spre icoane, îşi înclină capul cucernic şi se închină de trei ori, cu toată evlavia. Le dădu apoi lunganilor cîte cinci ruble şi cîte o sticlă de bere de căciulă.

— Mîine să veniţi de dimineaţă, băieţi — le spuse el.

— Lunganii, flăcăi din sat, cu şorţuri albe dinainte, plecară zornăind buzunarele pline de argint. Doi băieţi mai mici şi o babă chioară, venită să spele vasele, măturau pe jos, adunau cioburile şi sticlele şi cărau totul la bucătărie.

— Din cămăruţă se auzeau hohotele şi chicoteala Steo- şei, beată turtă şi glasul gîngav al lui Tuzik. în cele din urmă, totul se linişti. Doar dincolo de zidurile crîş- mei urla, prin sute de gîtlejuri, înspăimîntătoarea noapte de beţie.

— Sub duşumea se auzi un ciocănit uşor. Crîşmarul îşi număra cîştigul şi mormăia : „Două mii opt sute nouăzeci şi şapte, două mii nouă sute". Bătu de trei ori cu tocul în podea, parcă răspunzînd : „îndată... Am auzit !"

— în cămăruţă era linişte. Zvîrlind hîrtiile de o sută în dreapta, iar monedele de aur într-o cutie de tinichea pentru bomboane, coşmarul îşi număra banii mai departe. Scoase apoi din sîn portofelul cîrnului, îl cercetă, lunecă cu privirea spre icoană, oftă, vîrî portofelul la loc în sîn şi păşi în vîrful picioarelor spre odăiţă.

— Privi înăuntru printr-o crăpătură. Deodată: poc ! Uşa îl pocni drept în frunte.
— Ce cauţi aci ? !
— D-apăi eu, Isai Ermilîci... Am venit... A... — începu blajin cîrciumarul. — Am venit să văd dacă nu s-a apucat Steoşka de cine ştie ce prostii... Vorba ceea... Paza bună... Vezi că eu răspund de muşteriii mei... He-he-he !
— Ia priveşte ce nurlie-i. Priveşte... — îl îmbie cîrnul, deschizînd uşa.
— Pe pat, Steoşa, pe jumătate goală, dormea dusă.
— Ce mai carne ! Parcă-i de morun... Isai Ermilîci... o preţălui erîşmarul pleoscăind.
— Mă duc la cumătru-meu, moraru .
— Ştiu, ştiu... Da' n-o fi cu primejdie ? Vezi că-i noapte afară şi cutreieră peste tot zurbagiii, Isai Ermilîci.
— —i La dracu !
— Şi Tuzik strînse în cleştele de fier al degetelor umărul cîrciumarului.
— Oh, oh ! — scînei acesta, smucindu-se şi lăsîn- du-se pe vine de durere. Ştiu că eşti tare... Nu pofteşti să mai dai o duşcă pe gît, să te ţie la drum ?
— Nu.
— De ce ? Am un rachiu de vişine...
— Nu beau.
— Atunci hai să-ţi dau banii...
— Adă.-i încoace, frate Sila Mitrici.
— Hai în prăvălie, Isai Ermilîci. Acolo e portofelu...
— îmbrăcîndu-şi caftanul lung, cîrnul păşi greoi spre
— tejghea şi se opri în dreptul sertarului. Crîşmarul trase sertarul şi căută din ochi portofelul rătăcit.
— Cît îţi datorez pentru petrecere ?
—

—
—
— Lasă, că ne-om socoti noi...
— Apoi apăsă cu putere pe o pîrghie, sub tejghea.
— Sub picioarele lui Tuzik se deschise brusc trapa pe care stătuse şi grăsanul se prăbuşi în gol. în beciul cufundat pe jumătate în beznă, prinse încă lumina chioară a unui felinar şi un glas înăbuşit, surd, întîmpinîndu-1 :
— Bine ai venit, Isaika, diavole !
— Mînios, îngheţat de spaimă, Tuzik se săltă ca ursul în două picioare şi-şi înfipse labele în beregata necunoscutului, dar în aceeaşi clipă o lovitură dată cu muchia securii îi sfărîmă ţeasta.
— Legară în grabă un pietroi greu de picioarele leşului, dezbrăcat la piele, care se zbătea încă.
— Deschide ! se auzi din uliţă o voce înăbuşită.
— Leşul fu aruncat prin deschizătura tainică din perete,
— drept în apele rîului Bolşoi Potok.
— Crîşmarului îi tremurau mîinile. în urechi îi stăruia numai clinchet de aur ; clănţănea din dinţi. Cineva bătu aprig în uşa dinspre uliţă şi în crîşmă intră Filka Şkvoren, beat turtă.
— Tuzik e aici ? Aha, a plecat ! Şi-a luat banii ?
— Ei... De bună seamă...
— Pe mine m-au cotonogit, pricepi ? Şi m-au jefuit... Numai că nici eu riu-s nătîng !
— Filka scoase din sîn un cuţit plin de sînge şi făcu un gest de ameninţare spre uliţă.
— Stătea în faţa cîrciumarului, pe trapa, închisă, o sperietoare sălbatică, o dihanie. Faţa lui era numai sînge iar ochiul drept — închis, umflat. De sub păr, peste tîmpla dreaptă şi peste falcă îi curgea o şuviţă de sînge.
— Eu petrec, frate... Şi o să mai petrec încă! spuse Filka, izbind cu pumnul în tejghea. Numai că fac asta cu cap. Mi se pare că le-am făcut felul la doi inşi... Dar şi mie mi-au tras-o. Abia am scăpat cu fuga... Mai petrec şi mîine, toată ziulica... Şi nu puneţi voi laba pe aurul meu, să vă daţi şi-n tur şi-n cap, ticăloşilor ! Filka ameninţă din nou spre uliţă cu cuţitul. Am în pungă destul, să tot fie la douăşcinci de mii! Poate-s

—

— și mai bogat ca Tuzik !... Atîta numai că am o piatră pe inimă. Crede-mă, Sila Mitrici, mă apasă greu... Mi-e urît, fir-ar a dracului mama lui de urît și azi și mîine ! Uff !

— Și Filka izbi din nou în tejghea.

— Ia nu mai da cu pumnul... Mai bine bea ceva și du-te la culcare. Sînt ostenit, pic de somn.

— Nu, Sila Mitrici, ,nu mă culc ! D-aia că mi-e urît, că plînge sufletul în mine... Mă duc să petrec, să-mi înec amarul în vin. Sînt păcătos rău. De-o fi să-mi facă alții seama, roagă-te lui dumnezeu pentru sufletul meu. Sînt un ucigaș, un diavol... Un ucigaș !...

— Și, strîmbîndu-și buzele, Filka își acoperi fața păroasă cu mîna.

— Ai aurul la tine ?

— — Da... Iacătă-1... Păstrează-mi-1 tu. Sînt om fără vicleșug și mă încred în tine... Mă duc în gubernia Tambov să mă-nsor acolo.

— Crîșmarul bătu de trei ori cu tocul î'n podea :

— Adă-1 încoa, frate dragă... Dă-mi-1... Nu-ți mai face inimă rea... Doar și eu îs ucigaș... N-are a face ! Te însurăm noi acușica, spuse eîrciumarul și apăsă pîr- ghia de sub tejghea.

— Filka Șkvoren își luă și el tot atît de repede rămas bun de la viață. Stătea acum alături de Tuzik cel vesel, în bulboana adîncă, în apa roșcată, ca geamul, fără durere, nici mînie pe suflet. Pietroaiele grele, legate de picioarele lor, le țintuiseră la amîndoi călcîiele de fundul rîului și acum, ascultînd mișcarea apei și mișcînd încetișor din mîini, își făceau unul altuia temeneli alese, cuviincioși cum nu fuseseră nicicînd în viață. Se uitau unu la altul mirați, cu ochii lor orbi, sticloși și se căzneau să-și spună ceva — poate ceva foarte de treabă și înțelept — dar nu izbuteau.

— Dimineața, vaporul prinse a șuiera prelung, chemîn- du-și călătorii. Mahmuri, bătuți, jefuiți, aceștia începură încetul cu încetul să se adune pe mal. Muncitorii gospodari, cei mai mulți oameni așezați, își petrecuseră

— noaptea pe şlep. Mulţimea aceasta de oameni cu mintea trează îi întîmpină pe beţivi cu rîsete dispreţuitoare ori duşmănoase. Mulţi dintre chefliii jefuiţi, care strînseseră banii timp de doi şi trei ani ca să se întoarcă acasă fără grija zilei de mîine, cu-capul sus, dezmeticiţi acum din beţie, erau cuprinşi de cea mai neagră deznădejde, îşi smulgeau părul din cap, se rugau cu lacrimi în ochi lui dumnezeu sau, cuprinşi de nebunie, îl huleau, plîn- geau în hohote ca nişte muieri nevolnice, se rugau de tovarăşii lor să-i omoare, se dădeau cu capul de pereţi ori, pierzîndu-şi minţile, se aruncau în apă.

— în dimineaţa aceea, uliţele satului Război, sat de tîl- hari, erau tăcute, mohorîte. Pe cer, mtunecînd bolta albastră, plutea uit nor greu. Văzduhul, încărcat de păcate, era o pînză subţire de ploaie rece. Un cîrd negru de corbi trecu pieziş, croncănind înfiorător, ca ciocă- nitul cuielor bătute într-un coşciug. De sus, din clopotniţă, căzînd ca în silă într-un hău de durere şi spaimă becisnică, un dangăt tînguitor chema oamenii la rugăciunea izbăvitoare de păcate. Nici unul nu se ruga însă, nici unul nu se închina : sufletele şi mîinile. erau grele, ca de plumb. Pînă şi Filka Şkvoren încercă parcă să se închine sub apă, dar mîna lui neputincioasă se opri la jumătatea drumului.

— Pretutindeni domnea jaleş. şi amorţirea. Spaima pentru cele făptuite şi umbrele crunte ale patimilor şi durerilor dezlănţuite în ajun înăbuşiseră de-a binelea orice suflare din sat. Vai ţie, vai ţie, Război, sat de tîlhari !...

— în schimb, gardienii se plimbau voioşi, călare, prin sat, cu cugetul împăcat. Cel mai bucuros dintre toţi era bravul ureadnik, care primise de la cîrciumar, în mînă, cinci sute de ruble.

— Actele celor care plecau fură controlate de poliţai. La orele două, vaporul plecă. în sufletul evadatului Straşcialov cînta bucuria. în timp ce vaporul trecea pe lîngă el, leşul lui Filka Şkvoren se legănă încercîind parcă să se apuce cu mîinile de zbaturi şi să strige : „Fraţilor ! Luaţi-mă şi pe mine în gubernia Tambov !", dar vaporul se depărtă, pufăind nepăsător.

— Poliţaii şi autorităţile judiciare au adunat de prin sat şi de prin tufele de pe izlaz optsprezece leşuri proaspete. La spital au fost aduşi opt oameni schilodiţi. Treizeci şi trei de inşi au fost băgaţi la răcoare.

— Patimile se alinară. Curînd avea să se stingă şi teama. Rana crestată de patimi şi temeri avea să stăruie însă îndelung în inimile oamenilor, căci ei nu pot să uite uşor.

— Undeva, în zarea depărtată, apele rîului Bolşoi Potok se contopesc cu acelea ale Fluviului Mohorît _ şi toate apele din lume se rostogolesc pînă în cele din urmă spre Oceanul cel fără de început.

— PARTEA A OPTA

— M-am dat binişor ceva mai departe de foc şi am tras de trei ori. Oamenii mei au venit în fugă. Cei patru, care nu se îmbătaseră, au încălecat împreună cu Ibrahim şi au luat-o la goană prin taiga. I-am urmărit de aproape. A urmat un schimb de împuşcături. In zori a fost găsit leşul cerchezului. Tîlharii l-au lăsat pe loc, însă capul l-au luat cu ei, diavolii. Zăcea acolo gol puşcă, cu mîinile legate şi cu un pumnal în mînă. Uite şi pumnalul... E din Caucaz.

— Feodor Stepanîci scoase din geantă un pumnal şi-1 întinse lui Prohor.

— II cunosc... E pumnakl lui.

— Prohor îşi plimbă privirea peste arma ucigătoare, apoi se aşeză la masă şi, vîrîndu-şi degetele îh păr, rămase întunecat, pe gînduri.

— Da, da... Este pumnalul lui, l-am recunoscut îndată. Mi-1 aduc aminte, murmură el cu privirile pierdute undeva în gol. Izbi apoi cu pumnul în masă şi strigă ascuţit, parcă cu glas străin, ca un tragedian în plină scenă :

— Să-1 dezgropaţi ! Să mi-1 aduceţi! Să-1 ardeţi! Să încărcaţi cu cenuşa lui tunul şi să trageţi, aşa cum s-a tras cu rămăşiţele uzurpatorului Dimitrie[1] !

— Am înţeles.

— Ochii lui Prohor Petrovici, căzuţi în fundul capului, cu cearcăne negre împrejur, ieşiră din orbite şi se aprinseră deodată ca praful de puşcă, ca să se stingă ime- diat după aceea. împinse la o parte sticluţa cu cerneală, o clătină şi o mirosL

— Ispravnicul îl cerceta cu o privire pătrunzătoare.

— Nu te-am mai văzut de mult, Prohor Petrovici. Te-ai schimbat mult. Ai slăbit. Eşti bolnav ?

— Da, sînt cam bolnav... Prohor îşi înghiţi saliva şi lăsă capul în jos, clipind repede de parcă i-ar fi venit să plîngă. Şedea pe colţul mesei şi-şi plimba, maşinal, degetul pe masă. Sînt cam bolnav, dragul meu, cam bolnav. îşi înălţă fruntea şi spuse, deodată, aprins : — Dar nu atît eu, cît ei toţi sînt bolnavi. Eu sînt aproape sănătos... — îşi ferea

1
.

ochii de ispravnic. Privirea lui alerga stînjenită, luneca în gol, fugea de colo-colo. Şi deodată — stop ! Telegramele...

— Ar trebui să te mai odihneşti, Prohor Petrovici.

— Poate că da... Ia priveşte ! Citeşte ! Mi se protes-tează poliţele... îmi scriu de la Moscova, din Petersburg. Puţin îmi pasă. N-au decît să le protesteze... Dobitocii dracului, măgarii! Uite alta... Banca Comercială din Mos-cova : „în caz de neplată la termen a sumelor pe care le datoraţi şi a căror scadenţă a fost de două ori prelungită de banca noastră, uzina dumneavoastră metalurgică va fi vîndută la licitaţie". Vor să mă sperie, ticăloşii. De unde să iau bani ? Am aproape şapte milioane investite în afaceri. Scîrba asta de nevastă nu vrea să mă ajute... Stă cu dosul pe bani, tîrfa dracului...

— Vorbea în şoaptă, cu fereală, lăsîndu-şi în piept capul lăţos şi din ochii lui picurau lacrimi pe telegrame.

— Uşor aplecat înainte, ispravnicul gîfîia cu un aer respectuos. Ochii lui vicleni priveau prefăcuţi, cînd veseli, cînd trişti.

— N-are nici o importanţă !... Numai să mă fac bine. Le achit eu toţi banii... O să am un miliard, un miliard bătut pe muchie, da, un miliard, şopti Prohor răguşit, suflîndu-şi nasul. Apoi adăugă» tare, cu nesaţ : — N-ai cumva nişte votcă la tine, măi Feodor ? Ăştia nu mă lasă de loc să beau...

— După măcelărirea muncitorilor, diaconul Ferapont îşi pierduse echilibrul sufletesc, nemaigăsindu-şi un punct de reâzim în viaţă. îi era milă de Prohor, dar tot-odată vedea că acesta tiraniza muncitorii, că era duşmanul lor şi că oamenii îl urau. Adînc mîhnit, diaconul nu mai dădea pe la fierărie şi începuse să cugete asupra soartei sale, ca şi asupra vieţii îndeobşte, osîn-

— dindu-se că părăsise munca şi se făcuse „faţă bisericească".

— I se părea că viaţa lui, atît de limpede şi de simplă altădată, se încîlcise zadarnic, că se depărtase de un mal şi nu acostase la celălalt. Se simţea străin şi stin-gher : părintele Alexandr îl privea de sus ca pe un om fără carte, iar foştii lui prieteni, muncitorii, îl ocoleau. Pînă şi viaţa lui conjugală era neizbutită : Manecika se vădise şi proastă, şi urîtă, şi stearpă.

— Hei, unui zdrahon de diacon ca el i-ar fi trebuit nu bondoaca de Manecika, ci o muiere zdravănă ca o iapă, o beţivană vînjoasă, să n-o poţi cuprinde în braţe...

— „Măi frate Ferapont, ai scrîntit-o rău, îşi zicea el, pufăind în prag din luleaua ţigănească, mare cît pumnul, şi suflînd fumul afară, prin crăpătura uşii. Las totul baltă, mă înhăitez cu tîlharii, ies la drumul mare şi o fac lată." Uneori îşi închipuia că este protodiaconul cel mare de la catedrala Isakievski şi că de ziua ţarului cîntă atît de grozav „întru mulţi ani", încît însuşi ţarul se clatină şi începe să tuşească, iar poporenii se prăvălesc la pămînt ca atunci cînd bubuie tunul. Apoi, ţarul, după ce-şi mai vine în, fire, îl cheamă la cină, la palat, unde dă mîna cu toţi, începînd cu împărăteasa şi cu toată cimotia împărătească, iar ţarul ciocneşte cu el, îl bate pe umăr şi-i spune : „Să trăieşti, părinte protodiacon, tare îmi mai placi. Las-o cît mai repede pe Manecika. O să-ţi trimit eu hîrtiile la sfîntul Sinod, iar sfinţia ta o să-ţi alegi de nevastă pe care vrei din cameristele mele. Dacă doreşti, te Însor cu Maşa, cu Glaşa, ori cu Ana Iaroslavna, toate — mari ducese."

— îmbătat de asemenea visări, diaconul închise ochii, iar inima-i fu podidită numai de încîntare şi dulceaţă, ca a unui urs bătrîn care ar nimeri la miere, în prisacă. Trase un fum, scuipă printre dinţi şi-şi deşertă luleaua, ciocănind-o de tocul ciubotei. „Mare neghiob mai sînt, gîndi el posomorit, trăgînd cu coada ochiului spre vatra lîngă care trebăluia fîşneaţa de Manecika. M-am şi găsit, un nespălat fără carte ca mine ! Şi apoi, parcă mă lasă părintele Alexandr la Petersburg ? !"

— La drept vorbind, părintele Alexandr îi propusese lui Ferapont să-1 înveţe carte, se apucase chiar să-i dea lecţii, dar diaconul era prea tare de cap şi apoi i se acrise de atîtea „aşişderea" şi „iarăşi şi iarăşi". Ducă-se pe pustii!

— „Rău îmi pare de Prohor Petrovici. Tare rău ! A fost un om mare şi deodată şi-a pierdut minţile." De curînd diaconul îi dusese ascunsă sub anteriu o damigeana plină, pe care o botezase „Pîntecoasa". Din fericire, nici doctorul, nici feciorul din casă nu prinseseră de veste. Şi-apoi, la drept vorbind, pezevenghii ăştia de doctori nu fac decît să-1 chinuiască de pomană : cine a mai pomenit ca un om care a dat în darul beţiei să nu mai aibă voie să bea ?!

— Diaconul Ferapont începuse şi el să bea avan. Ne- vastă-sa nu-1 slăbea din ochi şi-i pitea mereu rachiul. Ca să n-o supere prea mult pe durdulia şi nefericita de Manecika, căci Ferapont o iubea totuşi, de

fiecare dată cînd intra în zodia beţiei se priponea de pat cu un belciug prins de un lanţ, îl încuia cu un lacăt, dădea cheia Manecikăi şi, lungit în pat, gemea cu dinţii încleştaţi. Văzîndu-1 cît suferă, Manecika, cu lacrimi în ochi, îi dădea drumul din lanţ şi-1 cinstea cu un păhărel de rachiu de sunătoare şi cu o gustare de rîşcovi muraţi :

— Poftim, drăguţule. Răcoreşte-ţi sufleţelul păcătos şi nu mai bea, puişorule.

— Diaconul dădea păhărelul peste cap şi, bătîndu-se cu pumnul în piept, striga :

— Manecika! De-acu o să mă rog domnului să mă ferească de această otravă.

— îngenunchea alături de dulăpiorul din colţul icoanelor în care ţinea lumînări, prescuri, ulei de candelă şi felurite odăjdii. Manecika aprindea candela, iar diaconul începea să se roage fierbinte, suspinînd din rărunchi.

— Dar îndată ce nevastă-sa ieşea pe uşă, se tîra sprinten în genunchi pînă la dulăpiorul cu cele sfinte, îl deschidea, lua clondirul de votcă pitit de el printre odăjdii şi-i trăgea zdravăn la măsea. Duşumelele scîr- ţîiau în tindă sub paşii Manecikăi şi ea intra în odaie.

— înăuntru totul era în deplină rînduială. Cu mîinile împreunate cucernic pe piept, diaconul se ruga în genun^ chi, înălţîndu-şi chipul tuciuriu spre ochii luminoşi ai lui Cristos. Manecika era bucuroasă, bucuros era şi diaconul. Se ruga astfel îndelung, pînă-1 treceau năduşelile. Manecika ieşea mereu după treburi. Clondirul se golea tot mai mult. Diaconul se ruga un ceas, se ruga două, Manecika, suflet cu frică de dumnezeu, se închina şi ea în treacăt şi spunea înduioşată:

— Ajunge, te-ai rugat destul... Scoală-te să te sărut, ursuleţul meu neţesălat.

— Dar diaconul nu mai putea să se ridice în picioare. Zăcea întins pe podea ca o broască uriaşă, şi, dîndu-se cu capul de duşumele, mormăia :

— Nu mă ridic, nu mă ridic pînă nu-mi alin prin lacrimi toată durerea din suflet! De ce oare mi s-a răzvrătit sufletul, nevrednicul de mine ?!

— Şi din ochii lui lacrimi fierbinţi de căinţă curgeau şiroaie pe podele.

— Părintele Alexandr scria în jurnalul lui:

— *17 septembrie.* Dimineaţa s-a lăsat îngheţul. La streşini atîrna ţurţuri de gheaţă. Ieri a plecat domnul inginer Protasov. Necunoscute sînt căile omului. Avea de gînd să se ducă în Ural şi, cînd colo, a plecat grabnic la Petersburg, la un chirurg, profesorul Astapov. Medicii noştri de aci, I. I. Terentiev, A. G. Aperceptius i-au pus diagnosticul: cancer la ficat. Această boală blestemată, care răpune pe nesimţite organismul, s-a furişat în el cu totul neaşteptat, întocmai ca un hoţ în miez de noapte. Vai nouă celor nevolnici şi neputincioşi, soarta noastră a tuturor e în mîna domnului ! Ne-am despărţit prieteneşte. L-am îmbrăţişat, urîndu-i să ajungă la liman, dar nu m-am încumetat să-1 bine- cuvîntez pe acest ateu. Cu toate acestea, am să-1 pomenesc în rugăciunile mele, la fiece slujbă, pe robul lui dumnezeu Andrei cel încercat de boală. Cine poate şti unde voi fi eu şi unde se va afla el pe lumea cealaltă ? Judecata domnului nu e în puterea noastră şi alta este acolo preţuirea faptelor omeneşti. Poate că la înfricoşatul judeţ al lui Cristos mulţi vor întreba uimiţi: „Doamne ! Pentru ce vină m-ai osîndit pe mine, om drept şi fără de păcate, şi te-ai milostivit de un beţiv, de un nelegiuit ?" Poate că voi fi nevoit să strig şi eu cu glas mare: „Doamne, iartă-mă pe mine, nevinovatul !"

— *20 septembrie.* Văd cu întristare că Nina Iakovlevna este mult mai îngrijorată de boala lui Protasov, decît de aceea a soţului ei. Pare-mi-se că se pregăteşte să plece la Petersburg ca să fie aproape în timpul operaţiei lui Protasov. Fireşte, acesta e un semn al iubirii de oameni, totuşi e păcat, întrucît ea îşi pune a doua ei datorie mai presus de cea dintîi. In ochii, în mişcările şi în vorbele ei se observă uq mare zbucium sufletesc. Mă străduiesc să exercit asupra ei o înrâurire precaută, ca să nu ating vreo coardă dureroasă a inimii ei. Mă rog mult pentru ea.

— *29 septembrie.* Boala lui Prohor Petrovici oscilează între extreme. Uneori pare sănătos şi activ pentru ca apoi, deodată, s-o ia razna. Medicul psihiatru, plătit cu cîte o sută de ruble pe zi, dă neputincios din mîini, spunînd că nu înţelege încă prea bine toate fazele bolii. N-aş vrea să-1 judec pe acest preaînţelept medic şi to- tuşi... Din punctul meu de vedere, acela al unui profan, boala lui Prohor Petrovici, care-i un soi de păgîn creştin, nu este fizică, adică nu constă în îmbolnăvirea unuia sau altuia din centrii creierului sau din ţesuturi, ci, pare să fie, într-adevăr, numai o întunecare a sufletului. După o expresie a înţelepţilor noştri ţărani, „îi putrezeşte sufletul."

— Cînd cristalinul ochiului s-a tulburat sau se formează pe ochi cataracte, nu-i mai pot fi de folos bolnavului nici un fel de comprese, picături ori ochelari. Pentru ca orbul să vadă din nou lumina, trebuiesc operate

cataractele. Aşa stau lucrurile şi cu sufletul întunecat al lui Prohor Petrovici: trebuiesc operate cataractele care-l orbesc, şi sufletul lui îşi va recăpăta vederea. Nu-mi pot da seama însă cum anume trebuie operat acest su-

— flet bolnav şi mă rog pentru robul lui dumnezeu Prohor.

— Ieri, la orele trei după-amiază — iartă-mă, doamne, pentru că zâmbesc — s-a petrecut ceva într-adevăr absurd şi grotesc. Din taiga a fost adus cadavrul gol şi decapitat al cerchezului Ibrahim-Oglî. L-au identificat ispravnicul, judecătorul de instrucţie şi Prohor Petrovici, întocmind un proces-verbal. Fiind sărbătoare, s-a adunat o mulţime de lume. în piaţă s-a aprins un foc mare şi leşul a fost aruncat în flăcări. Deşi m-am opus la acest lucru, s-au dat dispoziţii să se tragă toate clopotele. Oasele pe jumătate carbonizate au fost pisate mărunt, apoi aceste rămăşiţe au fost duse la picioarele turnului şi vărsate pe gura tunului, cu care s-a tras apoi în lungul Fluviului Mohorât. Prohor Petrovici şi ispravnicul îşi frecau veseli mîinile. Gardienii au căpătat recompense. S-a scos un butoi de vin pentru mulţime, s-au tras focuri de tun şi s-a dezlănţuit veselia obştească. A fost ca un fel de praznic păgân, aşa cum făceau vechii ruşi întru pomenirea morţilor. în vremea asta s-a răspândit un zvon cum că chiar atunci Ibrahim-Oglî petrecea liniştit într-o casă din marginea satului, la crîşmăriţa Fenia, bând şi el vin, dar nu întru pomenirea sufletului, ci în sănătatea lui. Zvonul acesta, ce-i drept, nu s-a adeverit, dar aşa ceva pare totuşi să fie cu putinţă.

— *30 septembrie.* în fiecare dimineaţă cade brumă. Lebedele întîrziate au pornit spre miazăzi. Bătrîna mea servitoare mi-a adus un coş întreg de scoruşe dulci. Sînt gustoase şi fac bine. Revin la întâmplarea de alaltăieri. Fiind cercetată, crîşmăriţa Fenia — o femeie desfrânată şi fără frica lui dumnezeu, o adevărată fiică afurisită a Babilonului — mai întîi a negat că ar fi fost la ea vreun bărbat, dar, după ce au strîns-o cu uşa (pare-se că au bătut-o pînă la sînge cu biciul), a mărturisit totuşi că şi-ar fi petrecut noaptea la ea un oarecare surdomut mărunţel care „umblă să-i facă seama lui Prohor şi zice c-Q să-l ucidă şi pe ispravnic," E ţinută la arest. După cît se pare, n-o să scape de închisoare. Surdomutul a dispărut fără urmă. Se spune că ar face parte dintr-o bandă de hoţi şi tîlhari.

— Se pregătea o nouă grevă. Nedreptăţiţi şi înşelaţi, oamenii începuseră iar să se frămînte. Afluxul de mînă de lucru încetase. Simţindu-se acum: mai stăpîni pe situaţie, muncitorii ridicaseră capul. Prin barăci, în fabrici şi la. exploatările aurifere se făcea o agitaţie îndrăzneaţă, se adunau bani pentru fondul de grevă, se procurau cît de cît arme. Mişcarea muncitorească părea spontană — şi totuşi, de rîndul acesta, se desfăşura mai organizat. Firele roşii ale mişcării se întindeau pretutindeni, dar nimeni nu ştia unde se află nodul principal : comitetul de grevă lucra în cea mai mare conspirativitate.

— Totul mergea bine. Numai muncitorii Ninei Iakovlevna erau cam îndărătnici. „Politicul" Kraev, muncitorul Vasiliev şi alţi agitatori îi lămureau în ascuns pe cei neînţelegători:

— Da, voi trăiţi bine în barăcile Ninei Iakovlevna. Dar nu vă e ruşine, tovarăşi, că o duceţi mai bine ca ceilalţi ? Cum de nu pricepeţi că vor să vă amăgească ? N-aţi auzit povestea cu vulpea vicleană care a păcălit cocoşul prostănac ? Ei bine, şi cu voi o să se petreacă lucrurile la fel. Semănaţi dihonia printre tovarăşii voştri. De-aţi auzi cum vă vorbeşte lumea... Nu vă trădaţi tovarăşii, băieţi!

— Muncitorii Ninei rămaseră pe gînduri. Delegaţii lor dădură curînd răspunsul următor :

— Nu vom merge împotriva voinţei poporului. Ce fac toţi ceilalţi facem şi noi.

— După plecarea inginerului-şef Protasov, treburile din întreprinderile lui Prohor Petrovici se încurcau tot mai **mult. Din Petersburg venea o telegramă după alta, fixînd cele mai scurte termene pentru predarea lucrărilor luate în antrepriză, însoţite de ameninţarea unor despăgubiri considerabile. Direcţia Căilor Ferate dresa procese-verbale privind nerespectarea de către Gromov a clauzelor contractuale referitoare la furnizarea în termen a cărbunilor.**

— **Muncitorii, care căpătaseră acum conştiinţa puterii lor, căutau pretutindeni să facă patronului cît mai multe neajunsuri : „Să simtă îşi ticălosul acesta că noi sîntem puterea cea mare, nu el".**

— **Toate exploatările aurifere parcă s-ar fi vorbit : producția de aur începu jsă scadă simțitor. Tăietorii nu mai îndeplineau sarcinile de tăiere. La uzina metalurgică;, din pricina neglijenței explodă un cazan și toată uzina se opri pentru mai multă vreme, întârziind astfel și celelalte iucrări. Cel mai mare vapor al lui Gromov, „Oriol", se lovi de o stîneă și se scufundă împreună cu o încărcătură prețioasă. Lumea vorbea că un grup de răufăcători, printre care și un „deportat politic tinerel, cu un fular galben", ar fi mutat dinadins geamandurile în timpul nopții, îndreptând vaporul pe o direcție greșită. Colac peste pupăză, se răspîndi pretutindeni zvonul că Gromov suferea de o boală gravă. Auzind acest lucru, conducă-torii celor patruzeci de agenții comerciale, mari potlogari, nu mai vărsau veniturile, pretextînd fie un incendiu care ar fi mistuit prăvălia, fie furtul mărfurilor și al banilor. Marii industriași din Petersburg și de la Moscova protestau pe capete polițele lui Prohor Petrovici, Fonduri lichide pentru acoperirea acestor polițe nu existau. în legătură cu aceasta, era vorba să sosească o comisie unică, constituită de două mari bănci din capitală, spre a organiza vînzarea la licitație a cîtorva întreprinderi care aparțineau acestui industriaș trufaș.**

— **într-un cuvînt, PrOhor Petrovici intrase din plin în faza neagră a vieții sale și tragicul său destin era pe cale de a se încheia într-un chip jalnic.**

— **Pînă la urmă hotărâse să-și redobîndească stăpînirea** de sine, să desfășoare o energie neasemuită, să remedieze situația, să-și pună totul la punct și să pășească ferm pe calea sporirii bogățiilor sale, spre victoria totală, spre glorie. Știa că Tamerlan, Atila și chiar Napoleon suferiseră înfrîngeri temporare, că uneori îi părăsea norocul. Deci'nu trebuia să se lase doborît, să facă pe smintitul, să se prostească pe el însuși, să-i prostească pe medici, pe Nina și pe ceilalți. Ajunge !... înainte, Prohor! La luptă pentru cauza, pentru ideea ta, treci peste înfrîngeri, peste obstacolele întunecatelor amenințări ale soartei, peste capetele morților care te împiedică să trăiești, peste leșurile împușcaților... înainte cu orice preț, Prohor Gromov, geniul geniilor, înainte !

— înflăcărîndu-se astfel singur în clipele de avînt sufletesc, începea să clocotească. Dar deodată sîngele se retrăgea din creierul lui și Prohor Petrovici, atît de entuziast pînă atunci, îngheța, pradă unui'" acces de neagră deznădejde. „Totul se duce de rîpă, nu mai există nici o scăpare."

— Era întocmai ca un conducător de oști care a pierdut lupta și totodată stăpînirea de sine, dînd ordine ce se bat cap în cap, amenințîndu-și căpitanii eu împușcarea, stîr- nind cea mai cumplită învălmășeală tocmai în clipa cînd e nevoie de o voință de fier și de o gîndire lucidă. Astfel proceda și Prohor Petrovici Gromov. Punea mîna pe telefon, redacta telegrame, colinda de la o exploatare la alta, fără să fi dat nici un fel de dispoziții, îi alunga pe doctori, făcea scandal după scandal Ninei, trimitea o telegramă după alta lui Protasov, cerîndu-i să se întoarcă urgent în schimbul unui salariu de o sută de mii de ruble. Dînd într-o zi cu ochii de preot pe coridor, în palatul lui, îi strigă fără nici un motiv : „înșelătoruJe, fățarni- cule ! Dumnezeu nu există !", pentru ca apoi, la miezul nopții, chinuit de insomnie, să sară din pat și să bată mătănii în fața icoanei, rugîndu-1 pe dumnezeu să-i dăruiască puteri.

— Astfel, în contradicții și zvîrcoliri sufletești, se scurgeau orele și zilele vieții lui.

— într-o zi, pe înserat, Prohor, posomorît, plecă cu o drezină, împreună cu un inginer de la căile ferate, spre marginea sectorului unde era pe terminate construcţia unui pod. Ajuns acolo, ca să-şi mai descarce focul, începu să-i bruftuluiască pe inginer şi pe tehnicieni:

— Tărăgănaţi lucrările ! Vă ţineţi de fleacuri îfi loc să vă vedeţi de treabă. Ştiţi ce daune trebuie să plătesc eu ? Dacă sectorul nu va fi gata la timp, pe cinstea mea că vă bat pe toţi cu bastonul. Pe urmă, n-aveţi decît să mă daţi în judecată...

— Inginerul, un bărbat mai în vîrstă, cu ochelari, aduse la cunoştinţa patronului că era cam greu să se lucreze în condiţiile acelea.

— Ce fel de condiţii ?

— N-avem o conducere unică. Proiectele podurilor şi ale conductelor sosesc cu întârziere. Salariile muncitorilor nu se plătesc la zi. Mai rău însă ca orice este că ne pără-sesc muncitorii cu experienţă.

— Şi unde se duc ? La mama dracului ?

— Nu, la soţia dumneavoastră, la Nina Iakovlevna, Prohor Petrovici. Inginerul îl privea acum ostil. Vrînd să-1 înţepe pe patronul acesta grosolan, adăugă : — Acolo treaba este mult mai bine organizată şi condiţiile de lucru infinit mai umane.

— Prohor se înfurie; o cută adîncă se săpă vertical între sprîncenele lui.

— Unde-i mai bine, unde ? ! zbieră el cu nările fremă-tînd.

— Mi se pare că m-am exprimat destul de clar: la soţia dumneavoastră !

— Inginerul se răsuci brusc pe călcîie şi se îndepărtă, întorcîndu-i spatele.

— Scos din sărite de subînţelesul acestui răspuns, Prohor porni îndată spre căsă. Nu mai vedea nimic înaintea ochilor. îl stăpînea un singur gînd : să se răfuiască o dată pentru totdeauna cu Nina. „Aha, e mai bine la tine, condiţiile sînt mai umane ? !" Se temea să nu i se risipească mînia pe drum, să nu-i slăbească hotărîrea şi, ca să nu se potolească, striga mereu vizitiului :

— Mînă !

Fără să-şi scoată vengherca albastră închisă cu găitane negre şi şapca de dril alb, tropăi cu cizmele prin tot şirul de odăi şi năvăli în dormitorul soţiei sale, fără să bată la uşă.

în capotul de fl.anelă fumurie, cu părul negru învoit ridicat într-o pieptănătură grecească, împlinită la trup, frumoasă, Nina şedea în faţa lui Prohor la micul ei birou, lucrat cu încrustaţii şi marchetărie. La picioarele ei, în genunchi, diaconul Ferapont, cu mîinile împreunate ca la rugăciune, se jeluia :

— Ascultă-mi ruga, stăpînă!... Mă duc de rîpă... Scapă-mă de diaconia mea... Dezbracă-mă de cinul diaconesc. Sînt nevrednic de el... Ia-mă la domnia ta ca fierar... Iar pe bărbatul dumitale ţi-1 tămăduiesc eu... Mai dihai ca doftorii...

La ivirea lui Prohor faţa întristată a Ninei se lumină într-un zîmbet, dar zîmbetul ei pieri deodată şi ochii i se măriră speriaţi : Prohor înainta ameninţător, cu fălcile încleştate. Mai înainte ca ea să-şi fi putut exprima mirarea ori să ţipe, palma lui grea o plesni peste obraz. Fără a spune un cuvînt, Nina căzu de pe scaun.

— Opreşte-te ! răcni diaconul şi, sărind în picioare, îl strînse în braţe pe Prohor.

Prohor se smuci, făcu un pas înainte cu pumnii încleştaţi spre soţia lui care se ridicase de jos, dar diaconul îl înşfăca din nou.

— Vino-ţi în fire, Prohor Petrovici ! Ce faci ? !

— La o parte, neghiobule ! — răcni Prohor. Apoi îi strigă din urmă Ninei care se îndepărta : — Bestie ! Viperă ! Vrei să mă ruinezi ! ? Ești nebună... Te trimit la mînăstire, la balamuc !

Nina se îndepărta plîngînd în hohote, cu capul dat pe spate şi cu mîinile delicate împreunate la ceafă.

Prohor se smuci iar din labele diaconului şi-1 pocni din răsputeri în tîmplă. Lui Ferapont îi vuiră urechile.

— Bate-mă, dă în mine, ocnaşule ! O să te pocnesc și eu... Dar atunci ţi-am luat piuitul...

—

— Apucîndu-1 de mîini, diaconul îl strînse atît de aprig, încît Prohor își auzi oasele pîrîind.

— Privindu-1 vrăjmaș în ochi, diaconul urmă cu glasul lui gros :

— Nu vreau să mă murdăresc, dar cînd te-oi trăsni odată, nu mai scapi cu zile. îți iese și nasul prin ceafă. Bagă de seamă, prietene Prohor, băgă de seamă.

— Descleștîndu-și mîinile, diaconul se proțăpi în calea lui Prohor spre a-1 împiedica să se ducă după Nina. Prohor rămase locului, în aceeași poziție în care fusese înșfăcat, și-și mișcă încet brațele îndoite din cot parcă vrînd să vadă dacă oasele îi mai sînt întregi. Diaconul Ferapont scoase din buzunarele lui largi trei sticle de votcă :

— Iată, ți-a trimis doftorul Receptus niscaiva picături ca să te mai înveselești oleacă.

— Hai, hai, să mergem ! — strigă febril Prohor, cu alt glas, ahtiat de băutură. Hei, drăcia dracului, ce tărăboi am făcut! în ce hal m-a adus femeia asta !

— Petrecîndu-și brațele pe după umeri, ca doi îndrăgostiți, porniră împreună spre biroul lui Prohor, clătinîn- du-se pe picioare, cu sîngele înfierbîntat încă de cele petrecute cu cîțeva clipe mai înainte. Diaconul zvîcnea uneori din umeri spătoși, de parcă l-ar fi pișcat purecii, aruncînd spre Prohor priviri piezișe, dușmănoase; în ochii lui ardea o hotărîre crudă. „îți arăt eu ție, te învăț eu să mai dai în femei. Te fac eu să-ți vie mintea la cap, zărghitule", gîndea el cu mînie.

— Adînc jignită, Nina plînse întîi îndelung în iatacul ei retras, apoi hotărî să-1 facă confident al nefericirii sale pe părintele Alexandr și porni spre odaia acestuia, cu obrazul încă aprins ca focul.

— Cu ochelarii pe nas, preotul ședea aplecat peste masă, terminînd de scris punctele principale ale viitoarei sale predici. Cu potcapul albastru pe cap și crucea de aur pe piept, se ridică întru întîmpinarea Ninei.

— Abajurul verde al lămpii aprinse răspîndea în jur o lumină rece, misterioasă.

—

— Ţinîndu-se cu mîna de obraz, Nina spuse cu hotă- rîre :

— Nu mai pot să rămîn aici. Dacă sfinţia ta nu-mi dai binecuvîntarea, voi fi totuşi nevoită să plec. Nu mai pot, nu mai pot... Paharul răbdării mele s-a umplut...

— Prizînd tabac, părintele Alexandr rămase un timp pe gînduri.

— Nu prea înţeleg, începu el rece şi chiar cu o nuanţă de ameninţare. Pe seama cui vrei să laşi întreprinderile dumitale care au început să meargă atît de bine, spitalul, azilul de bătrîni, şcoala şi, în sfîrşit, biserica ? Suflîndu-şi nasul pe îndelete, ridică în sus mîna cu arătătorul întins şi batista strînsă în pumn şi-şi îmblînzi pînă la şoaptă glasul în care sunau intonaţii tragice : — Dar soţul dumitale ? Soţul dumitale bolnav, care te-a jignit, draga mea fiică duhovnicească, într-un acces al bolii ? Cum rămîne cu el ?

— Cu un hohot de plîns, Nina luă mîna de pe obraz şi-şi duse batista la ochi.

— Dar nu mai pot ! Nu mai pot! strigă ea tropăind agitată cu tocul pantofului şi mişcîndu-şi convulsiv umerii plini. Se sculă de pe scaun şi făcu cîţiva paşi şovăielnici prin odaie, apoi se lipi cu spatele de soba caldă. Braţele îi căzură fără vlagă, ca moarte, de-a lungul trupului, capul i se ridică întors într-o parte, bărbia îi tremura, genele clipeau des, lacrimi mari i se rostogoleau pe obraji şi pe capot.

— Cu răsuflarea îngreunată, părintele Alexandr căuta în gînd îndemnurile pe care ar fi putut să le dea acestei femei credincioase, care se abătea însă de pe calea cea dreaptă. Nina îşi răsucea maşinal batista pînă ajungea ca o sforicică. începu din nou să vorbească :

— Trebuie să-ţi fac o mărturisire, părinte... Trebuie, deşi îmi vine foarte greu... Se opri o clipă ca să-şi tragă răsuflarea. îl iubesc pe* Andrei... Pe Andrei Andreici Protasov.

— Ce vrei să spui cu asta ? Iartă-mă, dar nu înţeleg.

— II iubesc. E cel mai bun prieten al meu. Te miră ? Ciudat... Este ceva... rău în asta ? Batista se răsuci

şi

—

— mai repede între degetele ei. Trebuie să-ţi mai spun ceva... Să-ţi mărturisesc că... Nina îşi lăsă capul în jos, suspină şi-şi privi fugar pîntecul. Sînt... însărcinată.

— Părintele Alexandr întredeschise gura, îşi luă încet ochelarii de pe nas şi, speriat, se uită printre gene la Nina.

— Dumneata ?! Dumneata ? însărcinată ?

— Vezi în asta ceva neobişnuit, părinte ?

— Buzele preotului se deschiseră şi mai larg, în priviri i se aprinseră scînteieri de mînie.

— Frumos !... Vrednic de toată lumea !... Foarte frumos ! — exclamă el sarcastic, tresărind mereu şi scuturîndu-şi chica. — Păcatul acesta are un nume: preacurvie.

— Sprîncenele Ninei se ridicară a mirare. Stînd lîngă sobă, se ridică pe vîrfuri şi încercă să schiţeze un zîm- bet îndurerat :

— Găseşti ceva neobişnuit în asta ?... Sînt măritată şi tatăl viitorului meu copil este soţul meu.

— Părintele Alexandr se lovi cu palma peste frunte, întoarse repede capul şi din pricina tulburării începu să mute fără rost lucrurile de pe masă dintr-un loc în altul. împinse apoi cu zgomot jilţul într-o parte, se ridică în picioare şi porni spre Nina cu braţele întinse :

— Iartă-mă, draga mea, iartă-mă, te rog ! Am uitat lucrul cel mai important... Nu înţeleg ce a fost cu mine...

— Nina izbucni în lacrimi şi se lipi de pieptul lui.

— **3**

— în timpul acesta, cam pe la ceasurile opt seara, începuse slujba sfîntului maslu pşntru schimnicul Nazari. Rămas singur după înmormîntarea prietenului său, şubredul bătrînei Anani, acesta se simţi cuprins de un alean neînfrînt şi hotărî să-şi părăsească pustnicia şi să se întoarcă printre oameni. Străbătu taigaua cale de multe verste, lungă şi anevoioasă, pe poteci umblate doar de fiarele pădurii, scăpînd însă teafăr, ca prin minune: nici o fiară nu s-a atins de el, nici un ţînţar nu i-a supt sîngele.

— Ajungînd la drumul mare şi simţindu-se bolnav, zărise un sat. Găsise adăpost în prima casă mai mare. Locuia acolo de o săptămînă. Mare şi negricios, stătea culcat pe pat, sub polog. La căpătîiul lui, pe un

scaun, se afla o răcliţă, întocmai ca o jucărie, bună doar pentru un iepure.

— încotro, cinstite părinte ? — îl întrebau gazdele.

— Acolo unde-mi va arăta mîna lui dumnezeu.

— Dar de ce porţi cu sfinţia ta răcliţa aceea ?

— Aşa trebuie. O să moară curînd un om mare.

— Stăpînii casei şi ţăranii care veneau la ei se minunau

— de părintele Nazari. Auziseră de mult şi multe despre cei doi bătrîni pustnici pe care-i socoteau sfinţi. Unii fuseseră chiar la ei în schimnicia lor. Cercetau curioşi, plescăind din limbă şi oftînd, răcliţa albă meşterită din scînduri cioplite, cu o cruce neagră arsă pe capac.

— Deodată, afară răsună clinchet de zurgălăi. într-un poştalion cu trei cai, sosise un călător de seamă : Andrei Andreevici Protasov. îi era rău şi nu voia să tragă la hanul zemstvei, totdeauna înţesat de călători. îi spusese deci surugiului :

— Trage la casa aceea mare. Mi se pare mai curată.

— Casa era încăpătoare, cu trei încăperi curate. Protasov fu condus într-o cameră luminoasă, cu pereţii văruiţi, alături de odaia în care zăcea bătrînul. După ce plăti surugiul, Protasov îi spuse :

— Vrei să aştepţi o clipă ? Te-aş ruga să-mi faci un serviciu.

— Scoase din portofel telegrama lui Prohor Petrovici, care-i fusese înmînată în drum, la ultima staţie de poştă, se gîndi o clipă şi scrise răspunsul.

— *„Foarte măgulit de propunerea dumitale. Fiind grav bolnav, n-o pot accepta.* \

—

Protasov"

— Scrise apoi a doua telegramă, către Nina :

— *„Nu mă simt bine nici fiziceşte, nici sufleteşte. Mă susţine amintirea amabilităţii dumitale. Drumul m-a obosit. Mi-am îngăduit un popas într-un sat. Lipsa de legătură cu dumneata îmi scade energia. Urmează scrisoare. Telegrafiază gara Sosna.*

— *Al dumitale Protasov.".*

— Surugiul luă telegramele şi porni îndărăt. Stăpînul casei, moş Klim, un bătrîn pleşuv cu barbă căruntă, aduse un samovar strălucitor, lapte, unt şi ouă.
— Mai doriţi ceva, boierule ? O să vă facem îndată foc, să vă mai încălziţi. Avan suflă crivăţul,
— Pe cine aveţi în casă ? Ceva musafiri ?
— Nu. Doar un pustnic bătrîn care trage să moară. Aşteptăm să sosească popa cu dascălul şi să-i facă sfîntul maslu. E un schimnic, Nazari, în trecere pe aici. Vine din sihăstria lui... A stat împreună cu un altul în afundul pădurii...
— Popa... Sfîntul maslu... Rugăciuni pentru o moarte uşoară... Tămîie... Inchipuindu-şi toate acestea, Protasov îşi aduse aminte de boala lui şi se crispă contrariat.
— Am auzit de aceşti doi bătrîni, spuse el. Un tehnician de al meu chiar s-a întîlnit cu unul din ei în taiga. Doctor nu aveţi pe aici ?
— Şuguiţi ? Ce doftori ar putea fi într-un sat ca aista ?! Noi ne căutăm pe la vraci de ai ncJştri şi pe la babe doftoroaie... Dar ce aveţi ? Nu vă e bine ?
— N-am nimic. Am întrebat doar aşa.
— Moş Klim plecă. Protasov scoase un manual de medicină şi nişte medicamente, îşi făcu un ceai de zmeură uscată şi destupă o sticluţă cu rom. Avea febră mare şi simţea o sfîrşeală. Termometrul arăta o temperatură destul de ridicată. începu să răsfoiască manualul de medicină, citind cu atenţie. Judecînd după descrieri, aproape toate bolile aveau cam aceleaşi simptome şi un cititor mai ipohondru, studiindu-1, ar fi putut să-şi descopere o mie şi una de suferinţe. Enervat şi împotriva lui, şi împotriva manualului, Protasov închise cartea şi începu să asculte zgomotele din odaia de alături.
— Prin deschizătura uşii se auzeau cuvintele rostite de preot, suspinele celor de faţă, cîntările tărăgănate şi gîngave ale dascălului şi ale celorlalţi. Protasov' bău al treilea pahar de ceai de zmeură cu rom

şi, înfierbîntat, se culcă în patul lipit de soba încălzită. închise ochii. Avea febră mare. Se simţea rău de tot. îi vuiau urechile. Patul se legăna cu el.

— Un timp ascultă. Preotul citea ceva. Pe urmă începu să cînte dascălul, căruia îi ţineau isonul ţăranii şi femeile. Conştiinţa tulburată a lui Protasov fu din nou învăluită de neguri grele. în delirul lui i se părea că a murit şi el... că zace în coşciug şi că prohodul i se cîntă lui. Simţi la început o spaimă, apoi o încîn- tare: dintre glasurile care cîntau, se desprindea glasul Ninei, în care răsuna o jale adîncă. Diaconul Ferapont începu să cînte „Veşnica pomenire" şi se opri, înecat în plîns. Plîngeau femeile, plîngea toată lumea. „Mă- mico, e o broască acolo, în mormînt !" Vorbele acestea le spuse un băieţaş rotofei şi bălan. Răpăiră focuri de armă. „Iar începe — se gîndi Protasov şi strigă : Nu trageţi, nu trageţi !" Dar rotmistrul von Pfeffer, miş- cînd din favoriţi, bătu cu degetul în sobă şi spuse : „Dragul meu, arde toate prostiile astea".

— Se trezi şi-şi trecu mîna peste fruntea asudată. în sobă duduia focul. Din odaia de alături se auzeau gemete şi plînsete. Preotul rostea cu glas subţire, tărăgănat, grăitor :

— — Preamilostive doamne, auzi-ne pe noi care ne rugăm pentru robul tău Piotr, cel ce zace pe patul suferinţei...

— „De ce i-o fi spunînd Piotr ? Doar pe bătrîn îl cheamă Nazari ?" îşi zise Protasov şi, ridicîndu-se din sicriul lui, se apropie tiptil de uşa întredeschisă. îşi plimbă ochii în toate părţile. Pîlpîiri de lumină, fum albăstrui de tămîie. Oamenii şedeau în genunchi, cu lumînări aprinse în mîini. Preotul avea odăjdii galbene;

— cădelniţa zornăia molcom. Fum de tămîie, cădelniţări, privirile oamenilor furişate spre patul bolnavului... Oacheş, cu părul negru şi barba mare, Nazari şedea pe jumătate culcat în pat, sprijinit cu spatele şi coatele de perne. îmbrăcat cu cămaşă albă, ţinea în mînă o luminare aprinsă. Ochii lui mari, sprînceanaţi priveau spre depărtări larg deschişi, întîmpinînd fumul de tămîie, făclioarele ce se închinau şi suspinele. Pe obrajii lui scofîlciţi, galbeni se rostogoleau lacrimi.

— In faţa preotului, pe măsuţa acoperită cu o faţă albă, se afla o cană mare de lut, plină cu grîu, o lumînare aprinsă şi două păhăruţe, cu ulei şi vin. Pe marginea cănii erau înfipte în grîu şapte beţigaşe cu şomoioage de vată. Preotul luă unul din beţigaşe, îl

cufundă în ulei şi mirui fruntea bolnavului, apoi luă un alt beţigaş şi-1 mirui pe piept.

— Protasov se depărtă încet, cu un simţământ de amărăciune în suflet. Toate acestea i se păreau o comedie fără rost, un şpectacol ieftin.

— Ce prostii, ce prostii! — şopti el păşind repede de colo-colo prin odaie, astupîndu-şi urechile ori vînturîndu-şi mîinile fierbinţi cum fîlfîie găina din aripi..

— Febra nu scădea. îl dureau toate încheieturile, îi vuia capul.

— Intr-o dureroasă dedublare, care începuse chiar acolo, lîngă patul bătrânului aflat în pragul morţii, conştiinţa bolnavă a lui Protasov cînd se agăţa de terenul realităţii concrete care-i fugea de sub picioare, de încrederea în sine, în raţionalismul său ferm, cînd, îndoindu-se de toate acestea, se cufunda adînc în misticismul care-i era odios, într-un sentimentalism absurd. Şi deodată simţi în el boala fatală, o simţi acut ca pe un cuţit în inimă. Nu mai era vorba de răceala aceea afurisită pe care o contractase în drum, ci cancerul, cancerul incurabil, constatat de medici, care, într-o jumătate de an, îl va duce la groapă ca pe o mortăciune.

— Şi eu care credeam că abia încep să trăiesc... Nina, Nina !... Prima şi adevărata mea iubire... Nimeni, nici dumnezeu, nici satana, nici măcar tu, Nina, nu mai puteţi să mă salvaţi...

— Şi cuprins de deznădejde iar încerca să se îmbărbăteze :

— Fleacuri, prostii! N-am nici un cancer. Nerozii ! Apercepţius nu se pricepe la nimic.

— O oglindă. Se opri în faţa ei. Apropie de obraz lanterna electrică de buzunar. Din penumbră îl privi cu ochi inteligenţi, negri un om cu pometii proeminenţi, cu fizionomie de mongol. Se privi, se încordă tot şi deodată ochii i se întristară.

— Ce-i cu tine, frate Protasov ? Eşti bolnav ?

— „Sînt bolnav" — răspunse trist oglinda.

— Pare-mi-se că ai cancer.

— „Cancer" — răspunse oglitida.

— Ce facem, Protasov ? Murim ?

— „Murim" — răspunse din oglindă omul cu fizionomie de mongol şi-i tresări o sprinceană.

— Protasov făcu abătut un semn din cap spre oglindă şi recită încetişor un cîntec al lui Beranger, care-i veni în minte :

— Ai să te ofilești, prietena-mi iubită,
Căci va muri al tău prieten credincios...

— Picioarele amorţite începură să-i tremure. Se aşeză pe pat, îşi înfundă faţa în pernă şi, tuşind sec, începu să plîngă.

— De partea cealaltă a peretelui îi răspundeau ca un ecou suspine şi hohote de plîns înăbușite.

— Pe la miezul nopţii, în biroul lui Prohor Petrovici se stîrni larmă şi huruit de mobilă mutată.

— Fără anteriu, numai în nădragi şi cu rubaşca neagră neîncinsă, uriaș, cu mîinile în șolduri, diaconul stătea în mijlocul odăii și se uita la Prohor cu privirea înceţoșată de aburii beţiei. în încăpere stăruia o căldură ca la baia de aburi. Diaconul era leoarcă de năduşeală, iar laţele, ciufulite; i se lipiseră de frunte.

— Ai fi tu binefăcătorul meu, dar tot dobitoc ai rămas, spuse el, scuturînd din cap ca un cocoş în faţa grăunţelor. Cine bate o cucoană, o femeie ? Tu, măi dobitocule ! Cine trage o palmă unei feţe bisericești ? Tot tu, tîmpitule.

— Taci, măgar preacuvios, hipopotamul dracului ! — răspunse Prohor cu limba împleticită, cu glas dogit, stînd turceşte pe covor lîngă cămin şi întinzînd mîna spre sticlă.

— —• Da' cine m-a făcut măgar preacuvios ? Tot tu, dobitocule. Eu m-am născut fierar la fierărie !... Şi taică-meu tot fierar a fost! Iar tu eşti un mişel... Eşti Irod ucigaşul, asta eşti !

— Taci, măi. Taci odată. — Prohor trase o duşcă de votcă. — Ai uitat, nărodule, că mă apucă năbădăile ? Cînd oi sări odată, te muşc rău, îţi înfulec urechile.

— Poftim de încearcă... îţi ard eu ţie ! N-ai să mai faci tu de-acu pe nebunul. Eu nu sînt Receptov al tău. îţi găsesc leacul îndată. îţi bagi tu minţile la cap. — Degetele diaconului forfecau într-una, iar ochii săi fioroşi, aidoma celor ai cerchezului, se roteau ameninţători în orbite, arătîndu-și albul strălucitor. — Eşti un prefăcut, măi, diavole ! O fiară !

— Prohor sări furios în picioare şi ridică sticla ca să dea în diacon. Deodată însă, schimonosindu-se, căzu în genunchi, se răsturnă pe spate, şi, _ sprijinindu-se cu coatele în podea, șuieră printre dinţi :

— Ibrahim... Ibrahim...

— Aha ! Va să zică, aşa ! Eu mi-s Ibrahim ?! — exclamă diaconul repezindu-se la el, îl apucă de guler şi-1 zvîrli într-un colţ ca pe o cîrpă. — Ia spune, cine sînt eu ? Ibrahim, ori diaconul ? Spune numaidecât, diavol parşiv !

— Ameţit de băutură, Ferapont păşi spre el ca un urs, cu pumnii încleştaţi... Mai vorbeşti aiurea, pezevenghiule ? Mai vorbeşti ?!

— Cu capul vîrît între umeri, cu ochii ţintă la matahala de diacon, Prohor se furişă, fără o vorbă, pe lîngă perete

— { — >înă la telefon, răsturnînd în drum o măsuţă cu o ampă pe ea. Ridică receptorul şi strigă :

— Veniţi încoa ! Ispravnice ! Ibrahim-Oglî e aici! ! Apoi deschise fereastra şi răcni: — Gardieni ! Cazaci!

— O palmă trasă de diacon îl dădu grămadă, tocmai lîngă cămin. Ferapont se repezi după el.

— Te omor ! Să nu faci pe nebunul ! — tună el apu- cîndu-1 pe Prohor de barbă şi zgîlţîindu-i-o năprasnic în dreapta şi în stînga. Te vindec eu fără leacuri... Să spui îndată cine sînt, tîlharule ! Cine sînt eu, hai ? Cerchezul ?!

— îl trase şi mai cumplit de barbă.

— Lasă-mă. Ferapoşka ! Mă doare ! — zbieră Prohor. Scăpînd din mîinile lui, sări şi ridică deasupra capului un scaun greu de stejar.

— Aha ! Acu mă recunoşti, beţivule, netotule! Acum mă cunoşti ?!

— Diaconul întinse înainte mîinile ca să se apere. Scaunul se prăvăli, repezit năprasnic, si două degete de la mîna stîngă a lui Ferapont trosniră, scoase din încheieturi. Turbat de durere, acesta smulse scaunul din mîinile lui Prohor care se năpusti cu capul în pieptul diaconului, dînd din mîini ca o moară din aripi. Ge- mînd la fiecare izbitură cumplită, diaconul îl încleşta în braţe. Prohor se smucea. Diaconul răcni :

— Mi-ai rupt mîna ! Mîna mea !

— Şi, îndoindu-şi mîna stîngă cu degetele groaznic răsucite, cu dreapta îl înşfăcă pe Prohor de piept şi-1 dădu grămadă pe spate.

— Peste o clipă se rostogoleau amîndoi pe covor, în- călecînd unul peste altul, roşii, năduşiţi, urlînd de furie ca fiarele.

— Acu să vedem care pe care !

— Scaunele, măsuţele, etajerele cădeau bufnind, oglinda cea mare şi grea se desprinse din cui şi se prăbuşi pe parchet.

— Mai faci pe nebunul? Mai faci?! — îl ameninţă diaconul pe Prohor. Mătăhălos, greoi şedea călare pe el, cu ghearele de fier încleştate în umărul lui. — Mai o baţi pe nevastă-ta ?! Pe mine mă mai loveşti ?!,,, Te omor, tîlharule !

— Zvîrcolindu-se ca să scape din strînsoare, Prohor zări cu coada ochiului, la doi paşi de el, revolverul şi pipa căzute din buzunarul diaconului. Icnind de încordare, proptindu-se cu spatele şi cu şezutul în duşumea, se căznea să ajungă la armă. Observînd ce urmăreşte, Ferapont sări în picioare şi se aplecă să ridice arma ucigătoare, dar Prohor, tot culcat, se opinti şi-l izbi în şezut din răsputeri, cu amîndouă picioarele. Greoi ca un sac, diaconul căzu pe brînci.

— Servitorii încercau în zadar să deschidă uşa încuiată.

— Primul glonte şuieră pe alături. Înnebunit, diaconul se repezi spre uşa închisă. Trei focuri, trase unul după altul, îl nimeriră în cap şi în spate. Spărgînd uşa care bubui sub lovitura lui, doborîndu-i pe feciorii din casă, pe bucătar şi pe rîndaş, diaconul trecu în fugă prin sală, cu braţele ridicate, pe lîngă medicul psihiatru care alerga în întîmpinarea lui, răcnind ca ieşit din minţi :

— L-am vindecat!... L-am vindecat!

— Din buzele-i sfîrtecate şi din nasul zdrobit al lui Ferapont, sîngele curgea şiroaie, murdărind parchetul.

— Apoi, uriaşul căzu grămadă.

— Protasov dormise adînc. în timpul nopţii schimbase de două ori cămaşa, udă de sudoare. Dimineaţa, gazda, moş Klim, vîrî capul prin crăpătura uşii.

— Cum te mai simţi," boierule ? Pleci astăzi, ori mai stai ? Te-aş duce... Am nişte cai iuţi ca vîntul.

— Intră, moşule. Ia dă-mi drăcovenia aceea de colo, ţevuşoara aia de sticlă.

— Protasov îşi puse termometrul. Klim se aşeză, căscă şi, făcîndu-şi cruce în dreptul gurii, spuse :

— Schimnicul a întrebat de matale... Cuviosul Nazari de... Da, da. Vezi că s-a simţit oleacă mai bine după sfîntul maslu... A băut puţin ceai cu lapte. M-a întrebat: „Cine-i călătoru ?" Eu i-am spus : „Căpetenia engenerilor de la Gromov, adimistratoru". Zice : „Ia cheamă-l încoa".

— Protasov zîmbi cu gîndurile aiurea şi, după un timp, îşi luă termometrul de la subsuoară. Temperatura era încă destul de ridicată : treizeci şi opt cu patru. Sfîrşeala stăruia, urechile îi vuiau încă. „Nu-i nimic, nu-i nimic... Trebuie să plec", îşi zise el. Bău ceaiul, apoi se apucă să-i scrie Ninei. N-avea însă chef de scris, se simţea tot timpul copleşit de tristeţe.

— Moş Klim intră din nou în odaie.

— Iartă-mă, boierule... Nu te las în pace. Te cheamă la el cuviosul. M-a trimis iar.

— Protasov îşi dădu braţele în lături şi se întinse alene, zicîndu-şi în gînd: „Poate că bătrînul are să-mi spună ceva interesant despre Prohor Petrovici. O să-i scriu Ninei." După ce porunci să se înhame caii la droşcă, se duse la Nazari.

— Pustnicul îşi întoarse spre Protasov ochii mari, afundaţi în găvane şi, acoperindu-şi gura cu palma,. îşi drese glasul.

— Stai jos, călătorule. Iaca, acilea, mai aproape de mine. Toţi sîntem călători prin lumea asta. Traiectoria zborului nostru merge de la zero spre infinit şi apoi îndărăt, către zero. Stai jos, Andrei.

— Cu cojocul pe care gazda i-1 puse cu grijă pe umeri, Protasov se uită mirat în ochii lui Nazari şi se aşeză alături de măsuţa pe care se afla racla cea mică.

— De unde ştiţi cuvintele acestea savante : „infinit", „traiectorie" ?

— De ce le găseşti savante ? Asta-i înțelepciunea lumii acesteia, răspunse bătrînul cu glas gros, molcom, în tinereţea mea am fost tunar. Am învățat şi eu, le-am arătat şi altora cum să omoare oameni. Şi am omorît, am omorît, repetă el, clipind, cu nările fremătînd. Am fost la război, mi s-a dat o sabie cu mîner de aur pentru vitejia mea. Puteam să mor şi eu acolo, dar m-a ferit dumnezeu. Şi apoi m-am îmbuibat ca o potaie cu viaţa şi, tot ca o potaie am început să vărs, sătul de ea. Şi iacă, deodată m-a prins dorul de aer curat, proaspăt. Am plecat din Petersburg în taiga. E drept că la început mi-a fost urît, chiar tare urît. Viaţa în sihăstrie mi se părea ca un fel de temniţă. Mai apoi însă, am aflat şi am simţit că viaţa slobodă, adevărată, nu ţi-o poate da decît singurătatea, decît pustnicia tăcerii.

— Ciudat lucru, murmură îngîndurat Protasov, mi-rîndu-se în sinea lui şi închipuindu-şi toată grozăvia vieţii în singurătate. Diypă părerea mea, e o mare nenorocire să trăieşti doar printre fiare şi copaci.

— Dar nu ţi s-a întîmplat niciodată să vezi curcubeul deasupra unui lac ? El soarbe apa din fundul apei şi tot în apă se întoarce. Aşa e şi cu fericirea... în mine se naşte şi tot în mine se întoarce... O fericire de nimeni cunoscută, nimănui împărtăşită. Ea îmi dă o mare mulţumire sufletească, o bucurie nespusă. Aşa-i, fiule, aşa...

— Ascultîndu-1 cu luare-aminte, Protasov era tor mai mirat de vorbele bătrînului. Cine era omul acesta

înalt şi slab, lat în umeri, cu chip de călugăr rătăcitor ? Protasov nu ştia despre ce să vorbească cu el. Pustnicul tăcuse şi acum, foindu-se nerăbdător şi aruncîndu-i priviri întunecate, aştepta, pesemne, din partea lui întrebări stîrnite de curiozitate. Protasov se gîndi puţin şi-1 întrebă:

— Dar ce te-a făcut să părăseşti lumea, capitala, şi să te îngropi în taiga?! în numele cărei năzuinţe ai făcut-o ?

— Ce năzuinţă ? Ţi-am mai spus că m-am îmbuibat de viaţă. Asta m-a împins. Da, m-am îmbuibat cu de toate, ca o jigodie. — Cu o mişcare bruscă, bătrînul dădu la o parte şuviţa de păr ce-i căzuse pe frunte, apoi îşi puse peste pătură mîna vînoasă, cu încheieturile umflate. — Eu aşa cred, prietene Andrei, că năzuinţa cea mai înaltă a vieţii este să te lepezi de toate, să iubeşti pe toţi oamenii, să nu faci rău nimănui, să te rogi pentru toţi şi să mori undeva în drum, cu toiagul în mînă şi desaga la spinare.

— Protasov n-avea- chef de sfadă. Muşcîndu-şi buza nervos, spuse totuşi :

— De acord. Este o năzuinţă înaltă. înaltă însă tocmai prin lipsa ei de noimă. Dacă toţi oamenii ar crede în aşa ceva şi ar porni cu toţii haihui prin lumea largă, cu toiagul în mînă şi desaga în spinare, cine ar mai munci, cine ar mai orîndui viaţa ? Ar muri cu toţii de foame şi lumea toată ar ajunge o haită de fiare sălbatice.

— Ai dreptate. Dar ştii tu oare, prietene Andrei, că dintr-un stejar bătrîn cad pe pămînt cincizeci de mii de ghinde şi că numai una singură prinde rădăcini ? Celelalte nu fac decît să îngraşe pămîntul ori să hrănească porcii. Mulţi chemaţi, puţini aleşi.

— Aha, pricep ! — Ochii lui Protasov străluciră. — Cu alte cuvinte, crezi că astfel de... (era să spună : „de vagabonzi şi de trîntori cum eşti şi dumneata", dar se stăpîni la timp)... că astfel de oameni ai lui dumnezeu sînt sarea pămîntului! Crezi că ei sînt cei mai buni, cei mai folositori membri ai societăţii! Te-am înţeles bine ?

— Buzele lui Nazari, îngropate în păr, zvîcniră. închise ochii, şopti ceva şi se foi sub pătură. Apoi se întoarse repede spre Protasov, ridicînd asupră-i ochii, de sub pleoapele veştede cu vinişoare albastre.

— Nu vorbi astfel... Nu vorbi! Nu stîrni în mine duhul mîndriei diavoleşti — aproape că strigă el. Glasul lui tremura de durere şi suferinţă. Repezindu-şi mîna mare spre cap, spre cei doi umeri şi spre pîntec, se închină în grabă, se şterse pe frunte de năduşeală şi întrebă încet : — Nu crezi în dumnezeu ?

— Nu.

— Crezi în ştiinţă ?

— Da, în ştiinţă. în progresul omenirii. în idealul binelui prin curmarea răului — a ignoranţei, a superstiţiilor şi a inegalităţii sociale — răspunse Protasov.

— Eşti revoluţionar ?

— Da.

— Nazari îşi arcui sprîncenele. Prin barbă şi printre mustăţi i se furişă un zîmbet, aidoma unui şoarece cenuşiu.

— Ei bine... — rosti el. — Şi eu sînt revoluţionar...

— Dumneata ?!

— Da, eu... Numai că eu sînt un revoluţionar al duhului, iar tu — al pîntecelui.

— Protasov deschise gura ca să răspundă, dar moşneagul se încruntă şi-1 ameninţă cu degetul :

— Taci... Ştiu dinainte ce-ai să spui. Taci. — Se rezemă în coate şi începu să vorbească cu aprindere, clătinînd mustrător din cap : — Cum poţi să te socoteşti revoluţionar, nechibzuitule, dacă nu crezi în căile adevărului' celui veşnic ? Ţi-ai da bucuros viaţa pentru aproapele tău şi ai să ţi-o dai chiar. Doar nu cauţi fericirea pentru tine, ci pentru alţii. Nu, drăguţă, eşti născut din lumină, nicidecum din maimuţă.

— Dă-mi voie... Dă-mi voie !... Doar nu cred nici în dumnezeu, nici în religie...

— Taci, taci ! Ştiu tot dinainte. Iată, îţi vorbeşte pustnicul Nazari, omul care a trăit patruzeci de ani singur-singurel cu gîndurile lui, marele păcătos Nazari. Nu ne e dat să ştim nici ce este omul, darămite ce e dumnezeu. Taci, taci ! Ştiinţa ? Vrei să-mi vorbeşti de ştiinţă ? Nici ştiinţa nu ştie nimic. Ştiinţa este doar un zbucium al gîndurilor, o înşiruire de visări. Ţine minte vorba mea : din ştiinţă se naşte totdeauna neştiinţa... Cugetă bine la acest lucru şi ţine-1 minte, că doară eşti om deştept.

— Protasov se sculă. Bătrînul se ridică şi el în capul oaselor, zvîrli cît colo plapoma de petice colorate şi-şi coborî din pat picioarele desculţe, în izmene albe.

— Stai aici şi ascultă ! Adică nu, ar fi zadarnic. E greu să-1 înveţi buchile pe un orb.

— Nici n-am de gînd' să învăţ buchile de la dumneata... Nu sînt babă.

— învaţă, că nu strică — îl povăţui bătrînul, fulgerîndu-1 din ochi. — înţelepciunea mea izvorăşte din visarea sihăstriei, dintr-un suflet deschis întru întîmpinarea veşniciei. Iată, priveşte ! — Bătrînul vîrî mîna sub pernă şi scoase de acolo un teanc gros de hîrtii înnegrite

de fum și de curgerea vremii. — Aici e adunat totul, toată înţelepciunea cugetului... N-ai să găsești asta în nici o carte. Păcătos fiind, mi-am povestit viaţa ca un păcătos, iar cînd mi-am sfîrşit viaţa, am scris despre ea ca un om plăcut lui dumnezeu. Cînd m-am simţit om sfînt,

— am început să propovăduiesc ca un nou proroc, ca un ales al celui de sus: „Iată, vine împărăţia cerurilor şi toţi cei ce-l iubesc pre domnul bucura-se-vor !" Scri- sus-au filele acestea întru mîntuirea a toată lumea. Ci- ti-le-vor oamenii şi vedea-vor nedreptatea lumii acesteia, crede-vor cuvintele mele şi izbăvi-se-vor prin ele. Mă vezi pe mine, cuviosul, căzut în păcatul mîndriei diavoleşti ? Ei bine, asta nu se va întîmpla nicicînd ! Nu sînt decît un vierme ! Un vierme ! Blestemat să fiu acu şi-n vecii vecilor, amin ! — strigă bătrînul cu glas tunător şi aspru ca de piatră, iar chipul lui deveni ameninţător, întunecat.

— Protasov rămase cu gura căscată. *Pince-nez*-ul îi căzu de pe nas. In cămeşoiul neîncins la mijloc, pustnicul se ridică în picioare şi strigă, fluturînd prin aer filele gălbui, înnegrite de vreme, scrise mărunt.

— — Văd acum, văd bine ! Tot ce am scris aici mi-a fost şoptit de satana cel viclean, ispititorul de oameni ! Am căzut în păcatul mîndriei diavoleşti şi m-am lăsat tîrît de visuri deşarte. Ha-ha !... „Sfînt nu sînt eu, iar oamenii ceilalţi sînt cu toţii făţarnici, copaci fără de rod"... Şi prin această deşartă visare m-am prăbuşit de pe culmile duhovniceşti în prăpastia iadului. Zadarnică mi-a fost truda, zadarnic chinul de patruzeci de ani. Doamne, dumnezeule, pentru ce m-ai părăsit ?! Sînt un vierme, un păcătos aşijderea tuturor oamenilor. Ba nu, încă şi mai rău, mult mai rău ! Şi nu mi-a fost dat mie să mîntuiesc lumea cea pe cale de pieire... Doamne ! — Bătrînul îngenunche în faţa icoanei. — Curmă păcatul care mă munceşte. Arde cu focul cel fără de fiinţă mîndria sufletului meu ! Umileşte-mă întocmai ca pe o buruiană, altminteri umili-mă-voi singur!

— Se ridică în picioare, îi aruncă lui Protasov o privire plină de mînie, făcu un pas spre sobă şi, după o clipă de şovăială, zvîrli în flăcări viaţa, roadele sihăstriei, prorocirile sale... Tremurînd ca varga, se înnegri la faţă, îşi duse mîinile la cap, aruncă icoanei o privire crîncenă, răzvrătită şi se tîrî anevoie spre pat, clăti-

— nîndu-se pe picioare, sleit de puteri. In pieptul lui se auzeau horcăieli asemenea răcnetului ce iese din gîtlejul unui leu. Se înăbuşea.

— Protasov se simţi deodată cuprins de o mare milă faţă de omul acesta smintit, dar cîndva, pesemne, plin de o mare putere spirituală. I se părea că bătrînul acesta năstruşnic, deştept, dîrz, pierzîndu-şi minţile în taiga, avea cu mult mai multă nevoie de sprijinul medicului decît Prohor Petrovici Gromov, cel de tristă amintire. Şovăi o clipă : ar fi vrut să-l ia pe sărmanul moşneag cu el, să-l ducă măcar pînă la centrul judeţean şi să-l interneze acolo într-un azil de bătrîni. Pustnicul zăcea pe pat, cu ochii închişi, răsuflînd zgomotos, cu pieptul zbuciumat de hohote de plîns.

— Droşca e gata, boierule ! — strigă voios moş Klim, intrînd în casă. Era îmbrăcat de drum, cu suman şi căciulă înaltă ; ţinea biciul în mînă.

— Pustnicul deschise ochii şi spuse tare, cu glas frînt:

— Droşca e gata... Aşa e şi în viaţă... Trăieşti cît trăieşti şi deodată vine moartea, strigă: „Droşca e gata !" şi te duce de-a dreptul la ţintirim.

— Se ridică din nou în capul oaselor, cu picioarele atîr- nînd pe marginea patului şi-i spuse lui Protasov blajin, căutînd să-şi îmblînzească glasul tulburat :

— Bunul şi dragul meu prieten ! Nici nu ştii ce bucurie mi-a făcut că te-am întîlnit. Patruzeci de ani am tot aşteptat ca să văd un astfel de om... Ascultă-mă, dragul meu. — Un zîmbet ciudat sluţi faţa bătrînului. — Dacă te duci la Petersburg, poate că ţi s-o întîmpla să te întîlneşti cu un colonel de ulani, Andrei Petrovici Ko- zîrev. Poate că acum o fi chiar general. Nu l-am mai văzut de patruzeci de ani. Dacă o mai trăi, te pomeneşti că o fi îmbătrînit şi el. Cînd l-am văzut ultima oară, era un băieţandru crud. Este fiul meu şi frate bun cu Anfisa.

— —; Care Anfisa ?

— Stai puţin. Aşteaptă. Spune-i despre mine ce te-o povăţui dumnezeu. Spune-i că nu mai am zile multe, că sînt bătrîn şi fără adăpost deasupra capului. Scrie acolo, drăguţă, scrie în carnet : Andrei Petrovici Kozîrev, ulan în garda imperială.

— Protasov notă. Nazari urmă grăbit :

— A stat o bucată de vreme la noi, la mine şi la pustnicul Anani, Prohor destrăbălatul.- Eu l-am ascultat şi, punîndu-l la încercare, i-am îndrugat verzi şi uscate pe seama bunicului său, Danilo Gromov. Nu el, Danilo, ci eu

sînt tatăl Anfisei. Cînd am venit încoace din Rusia, nu eram încă bătrîn — am acum optzeci de ani — şi punga mea era plină de bani. Am tot umblat din- tr-un schit într-altul, căutîndu-mi un sălaş, dar în loc să mă mîntuiesc, mi-am pierdut sufletul, preacurvind cu frumoasa Agnia care se pustnicise într-un schit de schismatici staroveri. Şi astfel, din păcatul acesta al sodomiei s-a născut Anfisa. Cînd m-am dezmeticit, am plecat pe vecie în taiga. Iată, toate acestea ar trebui acum povestite lui Prohor. Te văd uimit. Ai crezut că numai în vremurile de demult se petreceau asemenea lucruri ? Ehei, dragul meu, pe lumea asta se întîmplă mereu aceleaşi lucruri...

— Pornim, boierule ? — întrebă moş Klim, amintind că e de faţă.

— îndată, îndată — răspunse Protasov şi, întorcîn- du-se spre bătrîn :

— Cu alte cuvinte, nu te cheamă Nazari, ci...

— în lume am purtat numele de Piotr, iar în faţa lui dumnezeu sînt Nazari.

— Stăpînit de un simţămînt de milă pentru bătrînul părăsit, de o umbră de mîhnire pricinuită de jignirea pe care o îndurase de la el şi de remuşcări, Protasov se înclină în faţa lui Nazari, îi lăsă la capăt două sute de ruble şi se duse să-şi facă bagajele.

— Aproape tot timpul drumului păstră o tăcere moho- rîtă.

— Nu-i mai venea să se gîndească la nimic, sufletul lui tînjea după o odihnă deplină, dar gîndurile, unele luminoase, altele tulburi, luîndu-se la întrecere, nu-1 slăbeau o clipă.

— Nu putea să ghicească dacă drumul lui duce spre viaţă ori spre moarte. Credea însă cu tărie că, chiar şi dacă va muri, cauza eliberării poporului avea să dăinuie mai departe.

— Deşi nu putea şti că nu mai era departe ziua cînd lumea întreagă se va cutremura de bubuitul tunurilor şi că bătălia aceasta mare va aduce patriei sale libertatea, totuşi în fundul sufletului său ardea nestinsă flacăra aşteptării acestei eliberări, a acestei primeniri a vieţii din Rusia în care nu vor mai exista nici capitalişti de-alde Prohor Gromov, nici ofiţeri de jandarmi, nici cete ca a lui Ibrahim-Oglî, nici pustnici bătrîni şi vrednici de milă în nefericirea lor, care sălăşluiesc laolaltă cu fiarele pădurii, fugind de oamenii împărţiţi în robi şi stăpîni.

— Protasov credea în popor, în sufletul, lui însetat de cunoaştere, în înflăcărarea sa pentru izbînda

binelui. Gîndurile lui își urmau firul, și droșca zbura înainte, zvîrlind îndărăt depărtările de sub copitele calului.

— 4

— în somptuoasa casă a Gromovilor se cuibărise spaima. Se furișase prin colțuri ca un fum otrăvitor și rece, prelingîndu-se în șuvoaie verzui și îmbîcsind întreaga atmosferă.

— Spaima domnea în inimile tuturor. Nici unul din cei ai casei nu știa cum să se poarte, ce să facă. Se zăpăciseră cu toții, presimțind că-i așteaptă întîmplări tragice.

— Lupul ridica adesea botul în sus și începea să urle. Il închideau în magazie, îl băteau, căutau să-l potolească, dîndu-i chiftele și zahăr. Zadarnic : urla mereu, jalnic, deznădăjduit. Gîndaoii negri ieșiră cîrduri-cîr- duri din bucătărie, șoarecii și șobolanii se făcură nevăzuți din cămară ca înainte de foc. Un taur turbă, împunse trei vaci și răni doi gardieni beți și un vizitiu.

— într-o zi, în timp ce biroul lui Prohor Petrovici era aerisit, pe fereastra deschisă intră o bufniță albă, străbătu toate odăile, pătrunse în camera Verocikăi și se așeză pe patul ei. Fetița, care se juca pe covor, scoase un țipăt de spaimă. Servitorii veniră în goană, alungară bufnița în colț după sobă și o omorîră acolo. Oamenii spuneau că era bufnița împăiată, din turn, care înviase și intrase în casă. Noaptea, în grădină se auzeau împușcături și șuierături tîlhărești. Bucătăreasa se plîngea că de trei nopți vine la ea „duhul casei" și încearcă s-o înăbușe ; în a patra noapte, se culcă cu vizitiul.

— Toate aceste spaime ar fi putut fi socotite simple întîmplări, dar printre servitorii săraci cu duhul ai lui Gromov și apoi printre oamenii din așezarea muncitorească începură să umble fel și fel de zvonuri. Curînd, și muncitorii, și funcționarii fură cuprinși de aceeași psihoză : așteptau să se petreacă o întîmplare fatală, inevitabilă.

— Speriat, cel puțin în aceeași măsură ca și bucătăreasa, de toate semnele aceflea care dovedeau prezența necuratului, părintele Alexandr începu să slujească în fiecare zi liturghii și sfeștanii, rostind predici pline de învățăminte. își lămurea păstoriții, arătîndu-le nete- meinilcia zvonurilor și deșertăciunea superstițiilor, și-și îndemna fiii duhovnicești să înalțe rugăciuni pentru

însănătoşirea „preacinstitului stăpîn al întreprinderilor, Prohor Petrovici Gromov, cel care zace pe patul suferinţei".

— De bună seamă că diaconul Ferapont lipsea de la aceste slujbe religioase. Culcat într-o cameră la spital, îndura suferinţele cu tărie, fără să crîcnească. Rana din grumaz nu era primejdioasă pentru viaţa lui; în schimb, glonţul rămas în plămînul drept inspira serioase temeri. Neavînd destulă încredere în medicul aşezării, diaconul nu-l lăsase să i-l extragă. Se aştepta, din oră în oră, sosirea chirurgului pe care Nina îl invitase telegrafic din centrul gubernial.

— în delirul lui, bolnavul intona uneori cu glas subţire : „Mulţi ani trăiască binefăcătorul nostru Prohor Gro- mov", dar îndată începea să se înăbuşe şi sărea în sus, aruncînd în jur priviri înspăimântate, năuce. Lîngă el vegheau înlăcrimate Nina şi Manecika.

— Ei, mai face pe nebunul ? — o întreba îngrijorat pe Nina, apoi mugea, căzînd înapoi pe pernă. Curînd deschidea din nou ochii şi spunea, mişcător în suferinţa lui : — Draga mea cuconiţă... Am uitat care ţi-este numele... Of, of, că care rău mi-e ! Lui... cum îi zice ?... lui să-i spuneţi că mor, dar n-am în inimă mînie adevărată împotrivă-i. Ce să-i faci... I-am vrut binele. Domnul vede... Mi-a fost milă de dumneata, de mine şi de toţi ceilalţi... Şi de el mi-a fost milă. Credeam că are să fie mai bine aşa. Cînd colo, el s-a repezit la mine ca la un urs. Sînt eu oare un urs ? N-oi fi grozav, dar tot îs diacon. — Ducîndu-şi o mînă la piept, o întindea pe cealaltă spre Nina, îi mîngîia genunchiul şi, dînd bucuros din cap cu ochii la Manecika, bîiguia : — Fierar, fierar să mă faci. Răspopeşte-mă... Nu sînt vrednic...

— Cu o recunoştinţă mută, Nina îi ridica anevoie mîna grea şi o lipea de buzele ei, abia stăpînindu-şi lacrimile.

— îmbătrînit, adus de spate, părintele Alexandr veghea împreună cu Manecika noapte de noapte la căpătîiul bolnavului.

— Nu mi-a fost dat, sfinţia ta, să-i slujesc prea mult domnului.

— Lasă, frate Ferapont — suspina preotul. — Ai să mai slujeşti încă. Dumnezeu e bun şi o să ne aline durerile.

— Bun e domnul, dar rău şi fără îndurare e necuratul. Mă trage de picioare la el, în iad. Mi-e frică, părinţele, mi-e frică !... Pune-ţi mai iute mîna pe fruntea mea.

Binecuvîntează-mă. Uff, că negru e, negru mai e necuratul... Piei, satană !

— Şi diaconul dădea din picioare, alungîndu-1 pe uci-

— Astfel se scurgeau zilele pe malurile Fluviului Mohorît, astfel se legăna viaţa oamenilor între cele două maluri.

— Zguduit, răscolit, bătut straşnic de diacon, Prohor Petrovici n-a mai putut dormi după tărăboiul acela vreme de trei zile şi trei nopţi.

— Nervii lui erau zdruncinaţi. Pierduse cu desăvîrşire orice stăpînire asupra lor, întocmai ca un vizitiu care a scăpat hăţurile din mînă. Umblînd buimac ore întregi prin biroul său, se căznea să-şi adune gîndurile într-un singur nod, să aducă din nou pe făgaşul obişnuit conștiința lui care se fărâmițase ca un bob de argint viu pe o sticlă, încerca să reintre în normal. Se încordase cumplit ca să-şi aducă aminte de cele petrecute între el şi Ferapont. Dar memoria lui amorțise şi nu putea să-i înfăţişeze decît o înșiruire de imagini demente : sticle, o încăierare, împuşcături. „Așa-i trebuie, şi-a căutat-o cu lumînarea, idiotul. Auzi, să dea în mine ! Nemernicul... Doar eu l-am făcut om." Nu întreba ce se întîmplase cu diaconul, nici cei din jur nu-i spuneau o vorbă. îşi amintea doar că diaconul fugise speriat spre uşă, înjurând din goană. „înseamnă că nu s-a întîmplat nimic... că trăiește..." Şi deodată i se făcea milă. „Dar eu am tras în el. Poate că l-am rănit, poate că i-am ucis chiar. Nu, nu, ce prostie ! Cum aş fi putut să-1 nimeresc, beat cum eram? Prostii!" —- încerca el să se liniştească singur. „Dar dacă totuși 1-a atins vreun glonţ ?..."

— Rămase cîteva clipe pe gînduri, acoperindu-şi ochii cu mîinile.

— „L-am ucis, l-am ucis, l-am ucis, l-am ucis" — îi stăruia mereu în urechi o şoaptă sîcîitoare. — „L-am ucis, l-am ucis, l-am, ucis." Apăsă pe butonul soneriei. în odaie intră bătrînul lui fecior.

— Ascultă, Tihon... Ce-i cu diaconul ?

— Nimic, conaşule, ce să fie ?

— E sănătos ?

— Feciorul şovăi, se uită speriat la stăpînul lui şi spuse, clipind încurcat :

— Da... E sănătos... N-are nimic.

— Liniştit de-a binelea, Prohor se apropie de oglindă, se uită în ea şi nu se mai recunoscu. Din oglindă îi

— privea un chip bărbos, neîngrijit, amenințător, cu o vînătaie la un ochi şi cu nasul umflat. Se privea cu scîrbă, înspăimîntat. „N-am ce zice, chipeş mai sînt ! Un golan... Un beţiv... Şi cine m-a adus în starea asta ? Ei şi numai ei !"

— In clipele acelea împărțea lumea în două : „Ei" şi „El".

— în sufletul lui se înfruntau două lumi, asemenea celor două maluri despărţite de Fluviul Mohorît. Pe unul din maluri era el, Prohor Gromov, măreţul constructor al vieţii, în culmea gloriei, stăpîn de robi şi viitor miliardar. Pe malul celălalt se aflau duşmanii : tatăl lui, Nina, Protasov, preotul, cerchezul, muncitorii. De partea lui era îndrăzneala, forţa neînvinsă şi voinţa de a lupta. împotriva lui — gunoiul omenesc, care îi frî- na avîntul. De partea lui era lumina, împotriva lui — întunericul. De partea lui, experienţa unor realizări duse la capăt cu îndîrjire, împotriva lui — natura inertă, obtuză. De partea lui, geniul, împotriva lui — gloata dobitocilor.

— De pe culmile genialităţii răsturnate cu capul în jos, astfel îi apăreau lui Prohor Petrovici cele două lumi învrăjbite : „Ei" şi „El".

— Adolf Henriikovici Apercepţius venea acum la el cu teamă : bătea la uşă, intra, arunca o privire pătrunzătoare bolnavului şi, prefăcîndu-se vesel şi nepăsător, păşea lin spre el, cu braţele date în lături.

— Bună iziua, dragul meu ! Priveşte ce vreme minunată e afară !... Ce splendoare ! E soare şi bate un vîntuleţ răcoros. Copacii își leapădă aurul frunzelor. Hai să ne plimbăm puţin.

— N-ai plecat încă ?

— Nu. Dar de ce întrebi ? Prezenţa mea te...

— Primeşti o sută de ruble pe zi, nu-i aşa ? Dacă pleci, am să-ţi dau dte două sute pe zi, timp de o lună. Dar să pleci repede ! De acord ?

— Neînţelegînd bine dacă acele cuvinte erau spuse serios sau numai în glumă, medicul zîmbi vesel, prefăcut,

— plecînidu-şi capul rotund, ca o lună plină, cînd pe umărul drept, cînd pe cel stîng.

— Şi să-i spui Ninei Iakovlevna (n-am nici o poftă să o văd!), să-i spui acestei preadeştepte doamne că dacă are să încerce vreodată să-oni pună cămaşă de forţă, o omor întîi pe ea, apoi mă sinucid. Să nu crezi că nu am cu ce.

— Prohor sări din fotoliu, îşi dădu în lături poalele halatului şi trase de la brîu un pumnal spaniol scurt.

— Nu-ţi fie frică, doctore — îl linişti el pe medic, văzînd tresărirea de pe obrazul acestuia. — Nu-ţi fie frică, nu sînt nebun. Poţi să legi pe cine vrei : pe Tihon, pe popa, pe Nina... dar în ceea ce mă priveşte pe mine să mă ierţi, n-am: nevoie de ajutorul dumitale. Vrei să fiu mîine perfect normal' ? Starea sănătăţii mele depinde numai şi numai de mine, nu de dumneata. Facem prinsoare ? Adică nu, că n-ai pe ce. Eşti tot atît de gol ca şi craniul dumitale. Spune-i Niinei : pun rămăşag o sută de mii, un milion, că mîine sînt sănătos tun. La revedere...

— Prohor PetroviciDragul meu. Ţi-am adus o doctorie, un preparat cu bromură. Reglează funcţionarea sistemului nervos...

— Mulţumesc. — Prohor luă sticluţa din mîna doctorului, se duse la fereastră şi o aruncă afară prin ober- liht. — Te rog, nu încerca să mă otrăveşti. Cunosc eu coţcăriile astea. Să-i spui Ninei că nu vreau să mai mă- nînc la masa ei. Da, da. Nu vreau să-mi mai dea de mîn- care. Astăzi mănînc la Inokenti Filatîci, iar mîine — la Steoşa. Oricum, plec curînd de aici. Da, da, plec, îşi chiar foarte departe. Sper că atunci cel puţin am să scap de dumneata. Nu vezi ? Sinilga mă aşteaptă lîngă cămin — începu să îndruge Prohor, vrînd să-1 sperie pe doctor. — Vin îndată, Sinilga, îndată !... Pleacă, doctore, că altfel te strînge îşi pe dumneata de gît. Da, da, te rog să nu zîmbeşti. La revedere, doctore ! La revedere, la revedere...

— Şi, apucîndu-1 de umerii graşi, îl împinse binişor afară din birou. închise uşa în spatele lui şi deodată auzi, într-adevăr, o voce venind dinspre cămin :

— Da, nu te-ai înşelat. Eu sunt, Sinilga. Dacă vrei, intru în tine şi atunci înnebuneşti...

— Prohor simţi că i se zbîrleşte părul. Strîngînd în jurul lui poalele halatului, se repezi spre cămin. Nimeni. Doar prin unghere fîlfiia spaima. Şi el răsuflă zgomotos, şuierător.

— Ei, drăcia dracului !... Am îndrugat tot felul de prostii, ca un nătîng. De aia am şi avut vedenii. Sînt un imbecil! — Apăsă pe butonul soneriei. — Cheamă-1 încoace pe diacon, — îi porunci feciorului. încurcat, acesta îşi muta greutatea trupului de pe un picior pe altul. — Ei, n-au auzit ? Să vină cu ceva votcă. Adică nu, lasă ! Dă o fugă pînă la Inokenti Filatîci şi adu-1 încoace.

— Am înţeles — spuse feciorul, întorcîndu-se pe căleîie.

— Stai ! Nu te mai duce. Şezi. Rămîi cu mine. Ştii să joci şah ?

— Nu prea, domnule.

— Eşti un prost... Atunci, cară-te... Adică nu, mai stai ! O să mă ajuţi să mă îmbrac. Deocamdată şezi. Şezi odată dacă-iţi spun !

— Feciorul se aşeză pe scaun. Prohor chemă la telefon administraţia :

— Alo, administraţia ? Daţi-mi-1 pe administrator. Da, da, eu sînt! — încruntă sprâncenele. — Ascultă-mă : să-mi pregăteşti pentru .mîine seară o situaţie privind cantităţile de cărbune pe care trebuie să le mai livrăm căilor ferate. Cum ? Cum ai zis ? Cine a venit ? Ce comisie de recepţie ? Ei, asta-i bună ! Priperentiev în persoană ? Daţi-1 afară în brânci, luaţi-1 la palme! Adică nu, mai bine nu ! I-auzi nemernicul ! Bine, bine. O să vin.

— Prohor îşi smulse halatul de pe el şi, fluturându-1 ân vînt, începu să se plimbe grăbit prin birou.

— Cine urlă acolo ? — strigă el oprindu-se şi zvîrlind halatul în perete.

— Lupul, (boierule !

— Nu sînt lup ! Nu sînt lup ! Sînt Prohor Gromov. Boierul e boier şi lupul — lup... — Dă-mi cizmele. — încălţîndu-se, bufnea supărat : — N-au decît să mi-o ia. Lasă, lasă. Nu mai îmi pare rău de nimic. îmi protestează .poliţele ? Ştiu !... Uzina metalurgică nu mai lucrează ? Ştiu... S-a scufundat vaporul ? O ştiu şi p-asta... Ştiu totul, înţeleg totul. Mă pîndeşte falimentul, falimentul ! Ei şi ? Puţin îmi pasă ! Odinioară i-am înghiţit eu pe toţi, acum mă înghit ei pe mine. Nu-mi pasă, nu-<mi pasă de nimic ! Şi totuşi o să vă rămîn în gît, ticăloşilor, n-o să mă puteţi înghiţi. Mai curînd vă înghit eu pe voi, cu cizme cu tot, Crede-mă, bătrîne. Ascultă-mă, Tihon, dragul meu !... Cheamă-1 aici pe tata. E un nemernic. Nu trebuia să se încurce cu Anfisa, căci o iubesc la nebunie. E un ticălos ! O să-1 iau la palme. Gheamă-1!

— Bătrînul Tihon, care-i ţinea pantalonii ca să-i îmbrace, spuse zîmibind :

— Tăicuţul dumneavoastră locuieşte în satul Medvedevo, domnule.

— Ah, da ! Cu Aniutka ? Ştii, moşule, că Aniutka mi-a fosit ibovnică ?

— Nu-i adevărat, domnule. Vă vorbiţi de rău singur. Ar fi mult prea urît pentru dumneavoastră şi pentru tăicuţul dumneavoastră.

— încheindu-se la pantaloni, Prohor oftă şi spuse cu un zîmbet:

— Eşti un om de trealbă, Tihon. Hei, eu mi-am încheiat socotelile cu viaţa ! Aş fi putut să fiu şi eu un om de treabă. Să fi trăit Anfisa, făceam lucruri mari amîndoi... Hai, dă-mi jiletca şi adu-mi şuba. Sînt un păcătos, dragul meu... Recunosc. Dar pe tine te iubesc. Numai să-ţi fie milă de mine, să nu laşi pe cineva să-mi facă rău. O să scriu şi în testament... Te fac om bogat... Roagă-te pentru mine. Presimt că au să mă otrăvească. Cheamă-i încoace pe Piotr şi pe Kuzma.

— în birou intrară doi vlăjgani, bărbieriţi, în livrele şi cu mănuşi albe, care păzeau la intrare.

— — Ascultaţi, băieţi — le spuse Prohor Petrovici, vîn- turîndu-şi şuba. — Nina vă plăteşte simbria şi vă împarte cărţulii pentru mântuirea sufletului. Eu o să vă las, prin testament, cîte cinci miare de căciulă, atîta numai, să aveţi grijă să nu sară pe mine careva. Să-i snopiţi în bătăi pe toţi. Acum duceţi-vă. Trăsura e gata. Rămîi cu bine, Tihon.

— Prohor îl îmbrăţişă şi-1 sărută pe bătrînul fecior.

— Cu nasul înfundat în hainele stăpînului, acesta plîn- gea din inimă.

— Prohor vorbise grăbit, se îmbrăcase grăbit şi tot grăbit plecă.

— Vizitiul trase la scară. Prohor se cercetă pe furiş ca să vadă dacă nu cumva îşi uitase halatul pe el, se sui pe capra trăsurii, îi spuse vizitiului că poate să plece şi, strângând hăţurile, porni. N-avea de cine să se mai teamă : Ibrahim fusese omorât, iar banda lui — âmprăştiată. Plecară după el, pe furiş, doctorul Apercepţius, Kuzma, Piotr şi patru gardieni călări, înarmaţi.

— Biroul rămase pustiu. Spaima tăcută, rece, ameninţătoare se stârcea prin colţuri. Aşteptă căderea nopţii pentru ca atunci, prinzând din nou putere, să crească pînă în tavan, să îngheţe creierul înfierbântat al stăpânului, apoi să-1 arunce ân flăcările halucinaţiilor.

— Bătrînul Tihon făcea curăţenie în birou, strângând buzele şi trăgând cu coada ochiului spre colţuri : acolo se cuibărise cineva, cineva care răsufla. Lui Tihon îi era cam frică. Ridică din umeri, îşi făcu semnul crucii şi se îndreptă repede spre uşă în vîrful picioarelor. I

se păru că cineva voia să-1 prindă din spate de cozile livrelei. Nebun de spaimă, Tihon se repezi afară.

— Spaima umplea toate odăile din casa Gromov, pînă şi bucătăria şi acareturile. Spaima se răspîndea departe, pretutindeni, întocmai ca fumul otrăvitor al sobei.

— Oamenii strînşi lîngă patul lui Ferapont şedeau plini de spaimă şi de o chinuitoare aşteptare. Inokenti Filatîci ofta îndurerat şi-/şi sufla nasul într-o batistă roşie, zguduit, sfâşiat de durere. îşi ţinea strânse sub scaun picioarele ân cizme de catifea. „Doamne, apără-ne şi ne păzeşte, apără-ne şi ne păzeşte" — şoptea el într-unâ, adânc mâhnit.

— Diaconul stătea grav, măreţ, dar îi era foarte rău. Chirurgul care venise de la oraş şi-1 operase constatase că se produsese o infecţie generalizată. înfruntând boala, diaconul căuta să-şi facă curaj. La rugămintea lui, Nina Iakovlevna îi adusese la spital un gramofon. După „Heruvicul" lui Ceaikovski se pusese un disc cu ecte- niile cântate de protodiaeonul Rozov din Petersburg.

— Ferapont se strâmbă nemulţumit.

— — Slăbuţ, slăbuţ — spuse el. — Când am slujit eu la catedrala Isakievski, am cântat mult mai frumos... S-a cutremurat şi împăratul.

— ■ Părintele Alexandr şi Nina se priviră îndureraţi. Manecika, roşie şi buhăită de atâta plâns, îşi duse batista la ochi.

— Diaconul ceru să i se /pună placa lui preferată: Duetul lui Grişka Kuterma şi al fecioarei Fevronia din „Cetatea Kitej". Vestitul cântăreţ Erşov dădea replica Fevroniei :

- Cînd a fost să-mi duc urdiile
— Tătărești, asupra ta le-am dus...

— Iar Fevronia âl ântreba speriată :

- Asta ți-a fost porunca, Grișenka ?

- Chiar așa cum zici...

- Mă cuprinde frica, Grișenka !

— Oare nu ești tu Antichrist, Grișa I
- Ce spui, domniță I Nu sînt chiar așa cum crezi..

— Şi Grişka Kuterma âşi smulgea din inima însângerată cuvinte înduioşătoare, cu un tremolo zbuciumat, care-i răscoli pe toţi ascultătorii;

- Sînt bețiv de rînd și atîta. tot

— Cum sînt alții mulți pe acest pămînt :

— Ne-mbătăm cu vinu-amar al plinsului,

— Cu căușul ne sorbim suspinele.

— Replica Fevroniei — „Nu te pMnge de ursita ta, căci de domnul ţi-a fost dată" — aproape că n-o mai auzi nimeni. Toţi gîndeau în sinea lor că şi diaconul Ferapont, răpus de beţie, care îşi păstrase totuşi inima curată de copil chiar şi acum, pe patul morţii, avusese aceeaşi ursită blestemată ca şi sărmanul Grişka, cel ce-şi pierduse sufletul. Lucrul acesta îl simţea mai limpede ca toţi însuşi diaconul şi-1 năpădea o durere nespusă ce se prăvălea asupră-i întocmai ca o lespede de mormînt. îşi rotea sălbatic în cap ochii imenşi, injectaţi de sînge, căzuţi adînc în orbite, iar gura liţi mare tremura şi se schimonosea. Sfredelindu-i inima, deznădejdea ultimelor clipe îi înălţă mîinile spre cer (stînga îi era prinsă între scîndurele). Izbucnind într-un hohot de plâns[1], la auzul căruia toţi fură străpunşi de fiori, îşi înfipse în păr degetele bătucite, tremurând ca varga, scuturat de suspine seci ce foşneau ca un giulgiu rece.

— Discul se opri. Chirurgul intră în odaie. Printre plin- setele nervoase, înfundate ale celor din odaie, răsună glasul lui supărat:

— — Emoţiile îi fac rău bolnavului. Nina" ridică spre el ochii ei luminoşi, înecaţi în lacrimi şi-şi înfundă din nou obrajii în batistă.

— 5

— Crunt, mohorît, Prohor îşi mîna murgul la trap întins. La o răscruce de drumuri din pădure, îi ieşi înainte un pitic cocoşat, cu un sac în spinare, semănînd cu un gnom[1]. Piticul lăsă sacul binişor alături şi începu să mugească şi să dea din mîini. Prohor opri calul. Făcînd

I Nume atribuit în mitologia țărilor din Europa Apuseană unor pitici diformi, supranaturali, care ar locui în centrul pămîntului, păzind niște comori (n. ed.).

plecăciuni şi mormăind muteşte „Ua, ua", piticul sur-domut îi întinse lui Prohor Petrovici un plic care purta pecetea ispravnicului „F.A." şi, deasupra, o coroană princiară. Buzele băloase ale piticului se scălîmbăiau într-un rînjet. Prohor legă calul de un copac, deschise plicul şi începu să descifreze scrisul lui Feodor Stepa- noviici, neobişnuit de lăbărţat, cu litere care de care mai strîmbe. „O fi fost beat" — gîndi Prohor.

— *„Prohor Petrovici! Ăla de i-am spulberat rămăşiţele cu tunul n-a fost Ibrahim. Ieri am pus mîna pe Ibrahim şi i-am tăiat capul. Scrisoarea asta are să ţi-o înmîneze becisnicul de pitic. Păcătosul ide mine l-am schingiuit cumplit, ţinîndu-l legat în lanţ în «Casa dracului», silindu-l să facă bani falşi. Piticul îţi aduce în sac capul cerchezului Ibrahim-Oglî. De acum poţi trăi în linişte şi pace, Prohor Petrovici. Cît despre mine, de rîndul acesta plec cu adevărat în concediu, în Crimeea. La revedere, rămîi cu bine, dragul meu Prohor...*

— *Ispravnic Feodor Ambreev".*

— Scrisoarea era toată plină de picături şi dîre, de parcă ar fi picurat pe ea lacrimi ori stropi de ploaie. Într-un colţ se vedea o pată de sînge.

— Prohor se lumină deodată la faţă. „în sfîrşit, cerchezul a fost omorît!" — îşi zise el şi începu să-şi întoarcă grăbit pe dos buzunarele, căutiînd ceva cu care să-1 răsplătească pe pitic pentru vestea cea bună. N-avea însă bani. Atunci îşi scoase ceasul său scump şi-1 întrebă :

— — Dar ispravnicul unde-i ?

— Piticul nu mai era însă acolo. Numai sacul rămăsese rezemat de un pin. Gardienii, slugile şi doctorul se ascunseseră în pădure, la un kilometru depărtare. Se temeau să nu-i vadă Prohor.

— Lăsîndu-se în genunchi, foarte tulburat, acesta dezlegă sacul. Pe fund era un eoşuleţ din coajă de tei, iar în eoşuleţ, cu faţa în sus, capul ispravnicului Feodor Ambreev.

— Prohor holbă oohii înspăimântător şi căscă gura. în sufletul lui vui un scrîşnet sfîşietor, de parcă cineva ar fi tras cu un ferestrău peste fier. Răsuflarea i se opri îngheţată în piept. O spaimă cumplită îl sluţi. Sprâncenele i se arcuiră. îşi dădu seama îndată că înnebunise.

— Feodor ! Feodor! — strigă el, în sfîrşit, ieșind din amorţire, dar în aceeaşi clipă o lovitură de bici îl croi aprig de-a curmezișul spatelui, peste cojoc.

— Prohor sări în picioare. Biciul îl mai şfichiui o dată peste cap, de la o ureche la alta.

— Frumos dar la tine ? ! — răcni Ibrahim izbucnind în rîsete sălbatice şi rânjind vrăjmaş de pe spinarea calului.

— Și biciul şuieră pentru a treia oară, izbind în Prohor.

— Acesta o luă la fugă pe drum, vânturîndu-şi fără rost mîinile deasupra capului, de parcă ar fi alungat nişte tăuni. Stîrnind nori de praf, gardienii se repeziră după Ibrahim. în pădure răsunau focuri de armă, trase fără nici o noimă

— Din clipa aceea, tot sistemul nervos, tot psihicul lui Prohor se cutremură, se zdruncină din temelii, întocmai ca o casă trainică, zguduită de un seism. Prohor Petrovici n-a mai putut niciodată, pînă la sfîrşitul zilelor sale, să-şi alunge din suflet spaima care pusese stăpânire pe el. Reuși doar s-o ascundă înlăuntrul lui, prin- tr-o sforţare a voinţei. Ca o boală rea, spaima începu să-i destrame cu repeziciune sufletul.

— Toată fruntea aşezării, toţi funcţionarii întreprinderilor erau răscoliţi de fiorosul asasinat a cărui victimă căzuse ispravnicul. Așadar Ibrahim-Oglî trăia, şi banda lui continua să opereze.

— Casele mai înstărite erau închise de cu seară, iar ferestrele — oblonite. Se dădea drumul eîinilor de pază. Multora li se năzărea în întuneric ispravnicul decapitat şi pumnalul răzbunător al cerchezului. *Mister* Cook punea la culcare alături de el două revolvere şi o greutate de oîntar de cinci funturi, legată cu o frânghie.

— Ivan, feciorul lui, dormea cu un topor la îndemînă. Pristavul cel nou și judecătorul de instrucție efectuară o. anchetă şi redactară un raport urgent către gubernie cu privire la asasinarea ispravnicului Aimlbreev. Uread- nikul Spiglazov și cei trei gardieni care plecaseră împreună cu Ambreev nu s-au mai întors niciodată din misiune. Fuseseră, pesemne, omorîţi şi ei de banda lui Ibrahim.

— Amurgea, se însera, se înnopta. Cerul se boltea acoperit de nori. Paralizaţi de presimţirea nedeslușită a unor nenorociri care-i pîndeau, oamenilor le era lehamite de toate. Lupul urla.

— ...Daţi-mi voie, daţi-mi voie ! Nu s-ar putea să luăm măcar o gură de aer proaspăt ?

— întâmplările treceau pe lîngă Ilia Petrovici Sohatîh ca nişte ereţi negri; pluteau pe undeva, primprejur, pe aproape, pe deasupra, şi abia dacă-i atingeau conştiinţa. N-aveau decît să înnebunească toţi, să se spintece între ei, să se omoare, lui puţin îi păsa.

— Cu trei zile înainte, de deștept și de plictisit ce era, pusese rămăşag cu Ivan, feciorul lui Cook, că va mînea treizeci de ouă răscoapte şi un funt de icre tescuite. Izbutise să mănînce doar douăzeci şi opt de ouă, plus icrele şi fusese cît pe ce să dea ortul popii. în schimb, Ivan înfulecase patruzeci şi două de ouă, plus un funt şi jumătate de icre şi n-avusese nici pe dracu.

— încîntat de record, *mister* Cook trimisese fotografia lui Ivan, însoţită de relatarea corespunzătoare, uneia din gazetele de mîna a doua din New York, iar eroului acestei isprăvi îi dăruise o pereche de pantaloni în carouri, purtaţi, şi o cravată elegantă. Toată lumea rîse de păţania lui Ilia Petrovici, pînă şi micuţa Verocika. Imitîndu-i pe cei mari, deveni deodată serioasă, dădu sfătoasă din mînuţe şi, clătinînd din cap, spuse peltic : — Doamne feleşte ! De cinci ani tlăiese pe lumea asta, dai aşa plost n-am mai văzut...

— ...Din fericire, Ilia Petrovici Sohatîh se făcu bine. în familia lui urma să aibă loc a doua zi o mare sărbătorire, o solemnitate deosebită. Pentru a doua zi la orele douăsprezece • punct fusese fixat sfîntul botez al primului său născut, căruia urma să i se dea numele de Alexandr.

— în urma stăruinţelor fericitei mame, naş era tînărul inginer de mine Alexandr Ivanovici Obrazţov, care locuia în gazdă la familia Sohatîh. Naşă urma să fie Nina Iakovlevna Gromova.

— Rămînînd între patru ochi cu tînărul inginer, Fevronia Sidorovna îi spuse cu duioşie :

— Să vezi, dragă Saşenka, cînd s-o face Şurik al nostru mai măricel, o să-ţi spună tata-naşu... Tată !...

— îmi pare bine — răspunse tînărul îmbujorîn- du-se şi uitîndu-'se în silă, cu coada ochiului, spre pruncul pleşuv din faşă.

— Ah, Saşenka ! îţi seamănă leit.

— Ei, asta... nu e încă o dovadă — bombăni inginerul Obrazţov cam enervat. Ar fi vrut să adauge : „De-mi seamănă ori nu, eu tot mă mut de la voi la Nina Iakovlevna". Se opri însă la[1] timp, nevrînd să-i facă inimă rea gazdei. în sufletul lui mocnea un ciudat simţămînt de repulsie împotriva pruncului şi a fericitei mame. Avea impresia că fusese prins într-o mreajă, o mreajă lipicioasă, respingătoare. Se strîmibă scîrbit.

— Ilia Petrovici Sohatîh se grăbea să expedieze ultimele plicuri, ajutat cu rîvnă de Alexandr Ivanovici Obrazţov.

— Cred că ar fi mai bine — zise acesta — să-i trimitem lui *mister* Cook anunţul apărut în „Russkoe Slovo". E tipărit cu literă mai mare şi e mai spectaculos.

— Da, da ! — încuviinţă Ilia Petrovici, leoarcă de năduşeală. — Invitaţilor de vază trebuie să le trimitem neapărat „Russkoe Slovo", iar microbilor de mîna a doua — „Novoe Vremea". Ce şters l-au tipărit acolo, lua-i-ar dracu ! Ar fi trebuit să-1 înjur tiligrafie pe ridactorul-şaf... Dar nu face să mă murdăresc.

— Cred că te-a costat vreo două sute de ruble ideea asta năstruşnică ?

—

— De ce năstruşnică ? Aşa se obişnuieşte la *Uita* din capitală.

— Da... Cînd e vorba de morţi.

— Da' de ce să însemne un mort mai cevaşilea, mai abitir decît un prunc nou născut ? Poftim, ia te uită : nu-i acătării ?!

— Şi Ilia Petrovici, prin al cărui ciuf cîrlionţat începea să se zărească o uşoară chelie, întinse pe masă un exemplar al ziarului „Russkoe Slovo". Lovind cu palma locul unde era tipărit anunţul, răsuflînd întretăiat:

— Ceteşte !

— într-un chenar jucăuş, numai bibiluri si zorzoane, scria cu litere mari :

— ATENŢIE !

— Prin prezenta aducem la cunoştinţa giniralâ că la aşezarea Gro- movo, în ziua de 21 sectembrie, la ceasurile 6 a. m. ora localnică, în familiunea cunoscutului comersant Ilia Petrovici Sohatîh şi a consoartei sale Fevronia Sidorovna s-a născut cel dintăi fiu al lor, pre numele lui Alexandr.

— — Auzi, vibrionii ! Mi l-au şters în două locuri — se plînse ilia Petrovici. — în tesitu meu, după cuvîntul „Alexandr" scria: „un prunc de o frumuseţe diosi- bită". Au scos lucrul ăsta şi încă ceva de la urmă : „Fericiţii părinţi roagă stăruitor şi celelalte gazete să tipărească înştiinţarea."

— Sohatîh şi Obrazţov puneau în fiecare plic cîte un ziar şi o invitaţie tipărită, cu chenar poleit şi coroană. La sfîrşitul invitaţiei era adăugat de mînă : „Pentru amănunte, vezi ziarul alăturat, pagina opt."

— Doi subalterni ai lui Ilia Petrovici aşteptau la bucătărie ca să iducă plicurile la destinaţie în aceeaşi seară.

— Prohor Petrovici simţea că-i plesneşte ţeasta. Undeva, în fundul craniului, îi zvîcnea un punct arzător, fă-

—

— cîndu-1 să „sufere cumplit. Chinul era de neîndurat. Părea că cineva îi bate un cui într-o măsea cariată, atît de dureroasă, încît n-o puteai atinge nici cu un fulg. Prohor gemea atît de tare, că se auzea în toată casa. Cei doi medici săreau numaidecît în ajutorul lui. Veniseră la el Inokenti Filatîci, părintele Alexandr şi alţii. Prohor îi dădea pe toţi afară.

— Duceţi-ivă dracului ! Afară, că trag...

— Numai Tihon, bătrînul lui slujitor, avea voie să ră- mînă în birou.

— Stăpîne, sărmanul nostru stăpîn... — îl căina acesta, tremurînd din tot trupul, împărtăşindu-i din suflet suferinţele. — .îngăduiţi-mi să vă descalţ. Vîrîţi picioarele în apă fierbinte, că vă uşurează îndată.

— Ce spui ? In apă ? Hai, descalţă-mă. — Şi, nemai-putîndu-se stăpîni, Prohor se tîngui din nou : — Au ! Au ! Au !

— Apa fierbinte era mai binefăcătoare ca orice doctorie : vinele picioarelor se dilatau, iar sîngele se retrăgea de , la cap, alinînd durerea.

— Auzi, ticălosul, auzi ! M-a lovit cu biciul în cap. Cum de a îndrăznit ? Nemernicul !... Cum de a cutezat să ridice mîna asupra mea ? !

— Ce vreţi ? Tîlhar şi basta — spunea Tihon, bucu-rîndu-ise din suflet că izbutise să-i aline suferinţa cu baia lui la picioare.

— După un ceas durerile se potoliră, dar bolnavul nu izbuti de loc să adoarmă.

— Nici în încăperile Ninei Iakovlevna nu dormea nimeni. Acolo se ţinea o consfătuire cu privire la tratamentul lui Prohor. Vorbea doctorul Apereepţius care în ultimul timp devenise nervos, irascibil.

— Acum două-trei săptămîni i-am recomandat bol-navului o călătorie lungă, efectuată în condiţii cît mai confortabile. După opinia competentă a oamenilor de ştiinţă, aceasta ar fi trebuit, fără doar şi poate, să producă efectul dorit. Din păcate... — Aci medicul dădu mîinile în lături, dezolat. — Din păcate, tot după opinia ştiinţei, a cărei autoritate nu este recunoscută în casa aceasta, momentul favorabil a fost scăpat. Progre- sînd rapid, boala a intrat într-o fază nouă a evoluţiei sale, fapt la care a contribuit şi întâmplarea cu capul ispravnicului.

— La consfătuire mai lua parte şi tatăl lui Prohor Petrovici, Piotr Danilîci, sosit în mare grabă din satul Medvedevo. Venise cu unicul scop de a se desfăta, privind cum blestematul de fiu-său va fi urcat cu forţa într-

o dubă şi va fi dus la ospiciul în care fusese internat el, nefericitul tată, la stăruinţele păcătosului Proşka. Fiul blestemat va zbiera şi se va zbate, dar ceilalţi îl vor trînti jos, îi vor astupa gura cu un căluş, îi vor umple mutra de sînge şi-i vor scoate câţiva dinţi. Lasă, lasă, să aibă şi el parte de asta, ucigaşul, lepădătura blestemată !

— Cu părul vîlvoi, oftă prefăcut şi, trăgînd cu coada ochiului spre icoană, spuse cu o voce aspră ca de piatră:

— După părerea mea, domnilor, călătoria n-ar folosi la nimic. Ar fi cea mai mare greşeală. Prohor ar bea fără măsură. Mai bine să-1 ducem la ospiciu. Acolo ar avea îngrijire bună şi ar fi doftoricit. Am fost şi eu acolo şi ştiu.

— Doamne, apără şi ne păzeşte ! Doamne, apără şi ne păzeşte ! — repetă în şoaptă Inokenti Filatîci, zgriıbulindu-se ca de frig.

— Îmi e nespus de greu să-mi dau consimţămîntul pentru această măsură — spuse abătută Nina Iakovlevna, toată în negru, ca în doliu. — Nu, nu. Sînt gata să aduc aici orice somitate din lumea medicală ca să-i asigur cea mai atentă îngrijire. Într-un cuvînt, sînt gata de orice sacrificiu şi mi se pare ciudat — spuse ea, întor- cîndu-se spre Piotr Danilîci — că dumneata, tatăl lui, recomanzi pentru Prohor ospiciul !...

— Bătrînul lovi în parchet eu bastonul lui noduros eu măciulie de argint şi deschise gura păroasă ca să-i răspundă. Jignit, ţuguind buzele, doctorul Apercepţius i-o luă însă înainte :

— Deşi în această onorabilă casă nu mă bucur de reputaţia unei somităţi,..

— Lăsaţi asta, domnule doctor — îl întrerupse nervoasă Nina Iakovlevna. — Nu ne-am adunat aici pentru ironii.

— Are dreptate doctorul: trimiteţi-1 la balamuc, Ia casa de nebuni! — ridică glasul Piotr Danilîci.

— Iertaţi-mă, dar n-am avut intenţia să spun acest lucru.

— Doamne, apără-ne ! Doamne, apără-ne! — împungînd cu degetul în pieptul lui Piotr Danilîci, Inokenti Filatîci îi spuse dojenitor : — Hei, Piotr Danilîci, ce tot spui, drăguţule ? La balamuc ? Cum de ai putut rosti vorba asta ? Ai uitat cum plângeai tu acolo şi te rugai de mine să te scap ?

— Dobitocule ! — zbieră Piotr Danilîci, jucându-şi mânios sprâncenele stufoase, şi izbi cu bastonul în parchet. — Eu eram sănătos la minte ! Proşka m-a băgat acolo ! Acuma să se ducă el...

— Tată ! — strigă Nina.

— Da, da ! Ticălosul m-a ţinut acolo ani întregi laolaltă cu nebunii. Lasă, lasă, mă irăfuiesc eu cu, blestematul la înfricoşata judecată a lui Gristos... îi spun eu atunci o voiibuliţă. — Se ridică în picioare, mătăhălos, clocotind de .mînie şi ameninţă îndârjit cu bastonul în direcţia biroului. — Ucigaşul, nemernicul ! Ucigaşul ! — Bătrînul tremura ca varga. — Mi-a sfâşiat inima, mi-a însîngerat-o, câinele !... L-a împuşcat pe diacon, a vârât ân mormânt mai bine de o sută de muncitori... înşfătaţi-1, că-i un tâlhar ! Nu la balamuc, ci la ocnă ar trebui să fie dus ! îl apăraţi, îi tăinuiţi isprăvile! **Ar** trebui să fiţi trimişi şi voi la puşcărie !

— Săriră toţi în picioare. Inokenti Filatîci şi părintele Alexandr îl scoaseră din odaie, tot âncercînd să-1 potolească. Bătrînul striga, vînturîndu-işi bastonul :

— Mă duc la guvernator ! îi spun tot! Tot!... La Petersburg mă duc... La S e n a t l a ţar !

— Nina simţea că dintr-o clipă în alta va izbucni ân plâns.

— In timpul acesta, Prohor Petrovici stătea desculţ în mijlocul biroului său, cu braţele încrucişate pe piept, cu capul lăsat în jos, împietrit, în sumbra-i îngîndurare, ca un sfinx în mijlocul pustiului.

— Halatul lui de Buhara în dungi nu era strîns în cordon, pantalonii suflecaţi mai sus de genunchi îi descopereau picioarele noduroase, pline de păr şi de bătături. Se legase la cap în chip de turban cu un prosop alb, udat cu oţet. Oacheş, cu barba neagră şi nasul acvilin, slăbit, prin nemişcarea şi prin toată înfăţişarea lui evoca un beduin întors de la Mec'ca şi cufundat într-o profundă contemplare a trecutului.

— Aceasta nu era însă decît o aparenţă. Oricît se căznea, nu izbutea să adune laolaltă cioburile vieţii sale sfărîmate. Fiinţa lui spirituală era străbătută de două coordonate — a timpului şi a spaţiului. Amîndouă erau însă false. Nu coincideau şi nici nu puteau coincide cu planul realităţii. Ele nu coincideau, ci-şi suprapuneau cruciş şi curmeziş sferele delirului. De aceea Prohor Petrovici percepea acum lumea şi viaţa strîtnbe, contorsionate, aplecate pe o rînă. Nu degeaba i se întîmpla să se clatine deodată, să se holbeze, să caute un sprijin în aer. întreaga lume se strîmbă şi se clătina în faţa lui.

— Se auzi o bătaie în uşă. în odaie intră Nina, însoţită de cîţiva cunoscuţi. Se apropie de Prohor, îl sărută cu răceală, fără o vorbă, pe tîmpla umedă de

nădușeală, apoi îi porunci lui Tihon să servească acolo ceaiul, între- bîndu-1 pe Prohor :

— Nu-i așa că n-ai să ne dai afară, dragul meu ? Am venit la tine în vizită. Te iubim cu[1] toţii şi vrem să stăm de vorbă, ca între prieteni.

— Poftim, îmi face cea mai mare plăcere. Dar ceva coniac aţi adus ? — îi răspunse Prohor Petrovici cu o prefăcută vioiciune, dar cu un fior lăuntric. Se temea cumplit, n-avea un pic de încredere în ea, cum nu mai avea în nimeni. Ca un hoţ înconjurat de detectivi, îi

---

I în Rusia ţaristă - instanţa judecătorească supremă (n. ed.). 614

— cerceta stăruitor, cu teamă, pe toţi cei ce intrau în odaie. „Mi se pare că nu... Nu cred să fi adus cu ei cămaşa de forţă" — îşi zise el uşurat şi se mai linişti.

— Cum merge, Prohor Petrovici ? Te mai doare capul?

— îl întrebă preotul, vrînd să alunge stinghereala stîrnită de tăcere.

— Mai mă doare puţin — bîigui Prohor, apăsîndu-şi degetele pe tîmple, după care-şi smulse turbanul din cap.

— Vă mulţumesc că aţi venit. Mă plictisesc singur. Nu pot să citesc... Ochii îmi sînt obosiţi. Mi-a slăbit vederea... Şi, în genere, nu mă simt prea bine.

— Dragă Prohor, ne pare foarte rău la toţi, şi, mai cu seamă mie, de boala asta a ta. Desigur însă că este trecătoare — începu Nina, căutîndu-şi cuvintele şi silindu-se să vorbească cu voioşie.

— în picioare, alături de jilţul lui, îi netezea părul cu duioşie. Părintele Alexandr observa totul cu atenţie. Citi numaidecît în încordarea de pe chipul ei că între soţ şi soţie nu mai exista nici urmă de afecţiune, că Prohor era pentru ea un străin, că se silea să-1 mîngîie astfel de ochii lumii. într-adevăr, Nina îşi mai simţea şi acum obrazul arzînd de palma pe care i-o dăduse Prohor.

— La drept vorbind, nici nu sînt bolnav — spuse Prohor Petrovici, căutînd să evite mîngîierile soţiei, care-i erau neplăcute. îşi supraveghea tot timpul, bănuitor, musafirii, aruncînd cîte o privire cu coada ochiului în spate, temîndu-se să nu se repeadă careva asupra lui. — Adolf Henrikovici se înşală, crezînd că sînt nebun...

— Vai de mine, Prohor Petrovici, ce vorbeşti !

— Nu sînt de loc nebun, ci chiar foarte sănătos... Aş putea chiar acum... ca să zic aşa... Ei, am şi eu destule necazuri... Povestea aceea cu diaconul... Capul ispravnicului. Groaznic, nu ? Doar nu sînt nici eu...

— Dragă Prohor Petrovici !

— Nu sînt nici eu de piatră... Nu sînt de piatră...

— Stimate Prohor Petrovici !

— Apoi şi Ibrahim acesta... în sfîrşit, nu pot să dorm...

— Dragă Prohor... Domnul doctor ar dori să-ţi vorbească.

— Multstimate Prohor Petrovici — începu psihiatrul. — îţi dau cuvîntul meu de onoare, îţi jur că n-a existat niciodată şi nu există pe lumea asta nici un Ibrahim, nici un ispravnic decagitat, nici o Anlfisă...

— Cum ai zis ? !

— Prohor se ridică în picioare, dar Nina îl sili din nou, cu blîndeţe, să se aşeze.

— Foarte simplu, dragă Prohor Petrovici.

— Şi, trăgîndu-şi jilţul mai aproape, medicul se aşeză greoi în faţa lui Prohor. Acesta aruncă o privire speriată Ninei şi-şi împinse jilţul cît mai departe de vecinul său periculos, cercetîndu-i în acelaşi timp cu înfrigurare mîinile şi întreaga făptură : „Ce prostie... N-are nimic în mînă — nici frînghie, nici cămaşă de forţă... N-are nimic nici în buzunare : haina îi e lipită pe trup."

— în primul rînd... — începu Adolf Henrikovici, zîmbind dulceag din buze, ochii rămînîndu-i însă gravi.— în primul rînd, Ibrahim-Oglî a fost omorît de mult. în al doilea rînd, cel care te-a atins cu nagaica peste cap nu a fost cerchezul, ci un vînzător de spirt, unul căruia i se zice Cîrnul, un golan. A fost rănit şi a fugit călare în taiga, să mpară acolo. Acesta e un fapt confirmat.

— Dar capul ? Capul ?... — întrebă Prohor în şoaptă, cu răsuflarea tăiată.

— Povestea cu capul n-a fost decît o simplă înşelătorie. — Chipul medicului îşi schimbă expresia. De data aceasta ochii începură să-i zîmbească ironic, în timp ce gura deveni serioasă, aspră. — Capul acela n-a fost decît o imitaţie, un cap de momîie, făcut destul de primitiv. L-am văzut cu ochii mei. — Şi, vrînd parcă să-i ia pe ceilalţi drept martori, medicul se întoarse spre musafiri, care şedeau nemişcaţi, gravi. — închipui- ţi-vă, domnilor... N-avea ochi de om, ci de bou, iar în loc de mustăţi, îi lipiseră nişte codiţe de veveriţă. Ha-ha-ha !

— Ha-ha-ha ! — rîseră forţat şi ceilalţi.

— Inokenti Filatîci Gruzdev zîmlbi şi el cu amărăciune, dar îndată tresări şi începu să şoptească speriat :

— Doamne, apără şi ne păzeşte ! Doamne, apără şi ne păzeşte !

— Copleşit de ultimele întâmplări, în care vedea mîna răzbunătoare a dumnezeirii, toată făptura lui era zdruncinată.

— Aseultînd timbrul fals din glasul medicului şi rîse- tele stăpînite, de circumstanţă ale musafirilor, Prohor Petrovici îşi plimba privirea bănuitoare şi aspră de pe un chip pe altul, întorcea tot mai des capul, uitîndu-se înapoi şi ducea ddrul credinciosului Tihon şi celor doi păzitori ai săi, vlăjganii Kuzma şi Piotr.

— Ai putea să-mi arăţi capul acesta de momîie ?

— Din păcate, Prohor Petrovici, această respingătoare jucărie a fost -distrusă. — Aşadar... — se grăbi să continue medicul, spre a preveni eventualele obiecţii ale bolnavului. — Aşadar, nu este vorba decît de starea

sistemului dumitale nervos, care a fost foarte zdruncinat de abuzul de stupefiante timp de doi ani, de munca prea încordată şi, ca urmare a acestui lucru, de o insomnie permanentizată. Dumneata însă, dragul meu prieten, n-ai câtuşi de puţin încredere în mine, de parc-aş fi un felcer sau un vraci. Nu vrei să iei medicamentele pe care ţi le dau pentru a-ţi provoca la început un somn adînc, şi, după aceea, însănătoşirea deplină. Nu crezi că prin comportarea dumitale mă jigneşti adînc ?

— Prohor Petrovici se străduia să-1 asculte cu toată atenţia. In asemenea clipe era cu desăvârşire lucid : în privirile lui înfrigurate se citeau, ca şi mai înainte, inteligenţa şi voinţa. De îndată însă ce atenţia lui slăbea, vedenii încâlcite, învăluite într-o ceaţă tulbure, începeau să i se perinde prin faţa ochilor.

— Te înţeleg perfect, domnule doctor. Dar, pentru dumnezeu, înţelege-mă şi dumneata pe mine. — Strîngîndu-şi halatul care-i luneca de pe umeri, Prohor Petrovici se împunse cu degetele în piept. — Fiziceşte sînt sănătos. Nu sînt nebun, nu vreau să fiu şi nădăjduiesc

— să nu fiu niciodată. Sufletul mi-e bolnav însă... înţelegi dumneata ? Sufletul... Nu sînt însă nicidecum un alienat mintal, lucru pe care poate l-ar dori anumite persoane. (Privirea lui lunecă sipre ochii lăsaţi în jos ai Ninei.) Asta, în primul rînd. Iar în al doilea rînd, boala de care sufăr încă de mult, din tinereţe, nu poate fi vindecată prin nici un fel de tratament medical. în boala aceasita a mea n-aş iputea fi ajutat de nici un psihiatru, ci numai de Sinilga... Adică nu... Nu, nu, vorbesc prostii !... Am vrut să spun că nu mă poate ajuta un psihiatru, ci numai şi numai un chirurg curajos. Şi acest chirurg sînt eu !

— Printr-un gest brusc, Prohor Petrovici îşi dădu la o parte halatul şi-şi duse repede mîna la şoldul stâng, ca să vadă dacă pumnalul e la locul lui.

— Ceilalţi se uitară unii la alţii. Trosnindu-şi încheieturile degetelor, Nina se mişcă pe scaunul ei şi suspină. Apoi se făcu tăcere.

— Tihon aduse samovarul de argint fierbînd în clocote. Nina opări ceaiul. Samovarul îlşi depăna cântarea lui zgomotoasă.

— Poftiţi, domnilor. Prohor, să-ţi dau un ceai...

— Se strânseră cu toţii ân jurul mesei, încordaţi, stingheri. Prohor se aşeză şi el la masă.

— Părintele Alexandr trase spre el paharul cu ceai şi priză tacticos tabac. Prohor îşi aprinse luleaua şi

puse ân pahar trei linguriţe de dulceaţă de zmeură şi şase bucăţi de zahăr.
— îmi place cât mai dulce — spuse el.
— Foarte bine — âncuviinţă îndată Adolf Henrikovici şi scoase din buzunarul vestei un praf. — Ţi-e frig? '
. ' !
— Nu. Adică, da, uneori mă cam ia cu frig.
— Zahărul ântreţine arderile din organism şi produce calorii.
— De votcă n-am nici o poftă. în schimb, aş bea nişte rom.
— Mai bine dă pe gât praful acesta. — Doctorul flutură prin faţa lui pliculeţul cu praf. — Ai: să adormi adînc şi mîine ai să te simţi de minune.
— Ia ascultă-mă, doctore... — mormăi Prohor şi începu să mestece nervos în pahar cu linguriţa. — Dumneata, cu doctoriile dumitale şi cu toate basmele despre capul acela de momîie cu ochi de bou, ai să mă înnebuneşti de-a bineJea. De ce aţi venit cu toţii aici ? Ce rost are ? Parcă nu puteam să vin la ceai în sufragerie ?
— încruntă sprâncenele, încreţi fruntea şi-şi strânse tiim- plele în mîini.
— Dragul şi bunul meu Prohor — începu Nina cu blândeţe, schimibînd o privire fugară cu ceilalţi. — Am venit ia tine, noi toţi, prietenii tăi, pentru o chestiune importantă.
— Presimţind ceva, Prohor Petrovici înălţă capul cu mîndrie şi închise ochii pe jumătate. „Aha — îşi zise el. — începe..." îşi pipăi pumnalul. Toţi i se uitau drept în ochi.
— Adolf Henrikovici insistă să faci o călătorie de lungă durată.
— Da, da, Prohor Petrovici. îţi recomand cu insistenţă acest lucru.
— Prohor îşi bălăbăni capul ca un damblagiu şi strigă :
— Unde să plec ? ! La balamuc ? !
— Cum asta, ce spui ?! — protestară toţi.
— Vă trimit eu pe voi într-o călătorie lungă ! — răcni Prohor fără să-i asculte. — Nebuni sînteţi voi, nu eu ! Voi, cu ochii voştri de bou şi cu codiţele de veveriţă. Da, da, da !
— Mîinile îi tremurau şi se mişcau convulsiv pe masă, căutînd ceva fără să găsească.
— Linişteşte-te, Prohor Petrovici.

— Linişteşte-te, dragul meu.

— Samovarul, care tăcuse între timp, scoase deodată un piuit şi începu să-şi îngîne iar micul lui oîntec. Prohor zvîcni din cap şi ciuli urechea. Dinspre cămin auzea desluşit vocea şamanei Sinilga.

— Vă ascult — foşti el dazmeticindu-se pentru o clipă, și cuta dintre sprîncene i se netezi.

— Dragă Prohor. N-o să te duci la nici un balamuc, ci ai să pleci de bună voie într-o călătorie unde vrei tu şi cu cine vrei. în 'Italia, la Veneţia, în Africa...

— Dar afacerile mele ? — întrebă el cu un ton atît de nepăsător, în-cît se mirară cu toţii.

— Sănătatea, în primul rînd, și după aceea afacerile, scumpul meu Prohor. O să vedem de ele eu, Inokenti Filatîci, *mister* Cook şi inginerul Abrosimov. Crede-mă că nici afacerile, nici interesele noastre, ale tale și ale mele, nu vor suferi — spuse Nina Iakovlevna. — Și apoi, vom, avea alături de noi un sfetnic credincios, pe iubitul nostru părinte duhovnicesc Alexandr Kuzmici.

— Preotul puse paharul pe masă, luă un aer important şi se înclină uşor în faţa lui Prohor Petrovici. Acesta tăcea, dus pe gînduri. Continuînd asaltul, Nina Iakovlevna puse afectuoasă mîna la care avea inelul cu briliant pe umărul lui Inokenti Filatîci şi adăugă cu un zîmbet:

— Iată cine are să fie principalul nostru sfetnic şi îndrumător. Este inteligent, priceput, ager și-1 iubim cu toţii.

— Inokenti Filatîci simţi că-i rămăsese în gît bucăţica de zahăr. îmbujorat, cu ochii înrouraţi de lacrimi, se întinse greoi şi sărută mîna încântătoarei gazde, ba, ca să-şi arate şi mai palpabil recunoştinţa, îi muşcă uşurel, cu dinţii săi falşi, epiderma albă, parfumată.

— Bine, Ninocika — răspunse Prohor tot atît de nepăsător şi de paşnic, ascultînd numeroasele glasuri tainice ce-i strigau parcă în ureche.

— Samovarul pufăia, ţiuia, torcea ca o mîţă, bolborosea ceva, împiedicîndu-i să vorbească. Nina îi astupă gura cu capacul.

— Sînt de acord. Duceţi-vă, plecaţi! Plecaţi unde vreţi şi cu cine vreţi. Cu Sinilga ori cu Şapoşnikov... Cît despre mine, plec chiar mîine de aici. Plec unde vreau eu — mormăia Prohor, ascultînd mereu glasu-

— rile tainice, închipuirile care-i sunau în ureche. Deodată însă, cu priviri pe deplin lucide, spuse desluşit: — Ascultă-mă, Nina, dar cu Petersburgul, cu Moscova, cum rămîne ? Ce dispoziţii s-au dat ca răspuns la telegramele Băncii Comerciale? S-au găsit bani pentru onorarea poliţelor ? Dacă uzina metalurgică va fi vîndută la licitaţie, falimentul devine inevitabil. Vor pune mîna pe ea de-alde Priperentiev şi alţii. Şi doar uzina noastră este cea mai mare din tot ţinutul. Ei, drăcia dracului !... Nici cu

lucrările de la calea ferată nu stăm mai bine. Rămînem în urmă cu termenele. Am să-i dau afară pe toţi, pe toţi... Nu, simt că înnebunesc. înţe- legi ?

— Dragă Prohor, nu stăm chiar atît de prost — începu Nina Iakovlevna, dar Prohor îi curmă îndată vorba. [1]

— Vorbea repede, cu glas- tare, ridicat, cu luciri reci în ochi şi o mimică accentuată pe faţa sa slăbită.

— Vrei să spui că nu stăm chiar atfît de prost ? — întrebă el, desfăcîndu-şi smucit halatul, apoi strîngîn- du-1 din nou în jurul trupului. — Muiere toantă! îşi lovi paharul de farfurioară. — Dar că negustoraşul Malîh şi-a construit o mare fabrică de cherestea la două sute de verste de aici, asta o Ştii, muiere ? El e mai aproape de linia ferată, preţul cherestelei a scăzut dintr-o dată la jumătate, iar eu sufăr pagube uriaşe... Da* că societăţii aceleia de tîlhari i s-au atribuit douăsprezece mii de deseatine lemn de construcţie din rezervele de pădure pe care le consideram că-uni aparţin, asta o ştii, deşteapto ? Pe nemernicul ăla de Priperentiev ar trebui să-1 ucid ! Dă în stînga şi în dreapta şperţuri la tot felul de conţopişti, iar eu stau aici pe cuptor şi casc gura. Dar că pe Bolşoi Potok şi-a deschis o agenţie comerciantul de blănuri Straheev din Moscova şi acaparează de la tunguşi toate blănurile preţioase, asta o ştii ?... Cu alte cuvinte, ăştia mă strîng de gît peste tot, peste tot. Cum; să nu înnebunesc...

— Nina fierbea : toate observaţiile lui Prohor erau absolut exacte. întrebă abătută :

— Cine ţi-a spus toate minciunile astea ?

— Ferapont! El nu mă minţea, îmi spunea numai adevărul adevărat şi-mi aducea şi rachiu. El nu mă minţea cum mă minţi tu şi toţi ceilalţi... Unde-i Ferapont ? Să mi-1 trimiteţi aici, să vină încoace. Unde e ?

— Prohor îşi plimba privirea ochilor injectaţi de pe un chip pe altul, aşteptînd cu încordare să vadă ce o să i se spună despre Ferapont.

— Tăceau "însă cu toţii, cît ise poate de încurcaţi. Părintele Alexandr priza într-una tabac şi-şi sufla nasul. Inokenti Filatîci răsufla greu, cu un aer abătut, clipind din ochii înlăcrimaţi. Psihiatrul pufăia din ţigara de foi, suflînd în aer rotocoale de fum.

— întors uşor într-o parte, Prohor Petrovici puse picior peste picior, oftă şi spuse, clătiirînd din cap cu părere de rău :

— Pe toţi îndrumătorii şi sfetnicii tăi i-aş da pe unul singur — inginerul Protasov. (Inokenti Filatîci se înecă din nou cu o bucăţică de zahăr, iar preotul făcu o gri- masă.) Andrei Andreevici, unde eşti ? Unde eşti ? Răs-

punde-mi ! Ţi-aş da şi o jumătate din împărăţia mea ! Fără tine sînt pierdut...

— Nina scoase repede batista. Mîna îi tremura şi mai tare.

— Nu mai este... Nu mai este... — repetă ea stăpînindu-şi anevoie suspinele. — Nu mai este şi nu va mai fi niciodată între noi.

— A murit ? — întrebă Prohor, ridicînd sprînce- nele.

— Da. A murit. Cel puţin, pentru noi doi.

— Un zîmbet fugar trecu pe sub mustăţile roşcate ale părintelui Alexandr. Cu capul lăsat în piept, Nina îşi adună toate puterile sufleteşti ca să nu izbucnească în hohote de plîns de faţă cu toţi.

— Da, da... De acord, de acord — bîigui Prohor. —< Ştii prea bine, Ninoeika, că ceea ce urmăresc eu acum nu este cîştigul. Chiar dacă ticălosul acela de Priperentiev mi-a şi luat exploatarea mea cea mai bănoasă, nu-mi pasă cîtuşi de puţin... Mă doare, vorba aia, în cot... L-am pălmuit o dată. E un escroc, un trişor. Dar de Protasov, de Andrei Andreevici îmi pare rău. Are cancer ? A murit sub cuţit ? Părinte ! Fă-i, te rog, numaidecît parastasul. Dar lupul unde e ? Sînt de acord, sînt pe deplin de acord cu voi toţi.

— Poate că eşti de acord să iei şi acest praf ! — întrebă doctorul cu un zîmbet larg pe faţa lui rotundă ca luna plină.

— Bine. Dă-mi-1. Să-1 iau îndată ? în apă ? — Prohor dizolvă praful în paharul cu ceai şi-1 bău spunînd : — îl beau de faţă cu martori. Să nu uitaţi acest lucru, domnilor, în cazul în care mi-a dat otravă.

— Ha-ha-ha ! — rîse forţat doctorul.

— He-he-he ! — îi ţinură isonul şi ceilalţi, copleşiţi de tot ceea ce se petrecuse în faţa lor.

— Tihon se apropie de Nina, se aplecă spre ea şi, aco- perindu-şi gura cu palma, îi şopti la ureche :

— Coniţă, o clipă. — Depărtîndu-se împreună cu ea spre cămin, şopti, tulburat : — Părintele diacon se chinuie rău... Parcă-parcă ar trage să moară. Mi s-a spus acum, la telefon...

— Plutind ca o nălucă, Nina se apropie de masă, frîntă de durere.

— Noapte bună, dragă Prohor. Fii cuminte. Totul are să meargă de minune.

— Se ridicară cu toţii, uşuraţi.

— Noapte bună ! Noapte bună !

— La despărţire, medicul îi spuse lui Prohor,:

— Ţi-am dat nişte morfină. O doză zdravănă. Ai să dormi optsprezece ore în şir şi ai să te scoli proaspăt ca o floare.

—

—

— tret de parcă ar fi fost viu şi-i făcea obraznic cu ochiul.

— —i Ce vrei ! Porcule ! — îi strigă Prohor. — Ptiu !

— Altînov rîse, îşi adună barba în pumn şi se şterse cu ea la gură.

— Uitîndu-se chiorîş la el, Prohor puse mîna pe samovar şi-1 zvîrli aprig în portretul din perete. Samovarul gemu de durere şi se turti.

— Tihon dădu buzna speriat în birou. în dosul căminului ţipau subţire şi-şi făceau de cap arătările.

— Nina se întoarse acasă cu ochii înroşiţi de plîns. Diaconul Ferapont murise ,1a orele două noaptea.

— O mai aşteptau încă multe necazuri, deoarece Prohor era autorul morţii diaconului. 'Dacă acesta trăsese în Ferapont în stare de luciditate, trebuia să fie îndată arestat ca asasin. Dacă lucrul acesta se întîmplase în timpul unui acces de nebunie, era iresponsabili. Medicul curant al casei înclina să-1 considere pe Prohor Petrovici aproape sănătos, dar sub influenţa unei crize de *delirium tremens* prelungite. Medicul psihiatru Apercep- ţius găsea că psihicul bolnavului e foarte zdruncinat. Accesele violente ale bolii alternau cu perioade lungi de luciditate deplină. După părerea lui, bolnavul avea nevoie de o supraveghere medicală permanentă şi un regim de viaţă din cele mai severe.

— Judecătorul de instrucţie (care fusese uns cu un şperţ gras) închisese oohii şi, deocamdată, îşi astupase urechile în privinţa întîmplării cu diaconul. La momentul oportun, riscîndu-şi cariera şi chiar libertatea, putea să facă în aşa fel încît Prohor să fie considerat total iresponsabil. Acest lucru era condiţionat de un nou şperţ.

— Dacă s-ar fi constatat că Prohor Petrovici este sănătos, Nina Iakovlevna jir fi trebuit să-i umple de bani pe judecător, pe noul pristav, pe procuror, pe unul şi pe altul de la conducerea guberniei. Aşa stăteau lucrurile. De aceea, pentru ea era cu mult mai bine ca Prohor să fie, într-adevăr, nebun. Nu era însă uman, ba

— chiar putea fi socotit ca o nelegiuire înaintea lui dumnezeu să dorească acest lucru.

— Conştiinţa Ninei se legăna ca un pendul de ceasornic, zguduindu-i sufletul. Se simţea stăpînită de o milă sfîşietoare şi faţă de diaconul răposat şi faţă de Manecika, căreia hotărâse să-i acorde o pensie viageră. îi era milă şi de Feodor Stepanîci, ucis de tîlhari, ba chiar şi de Nadenka, rămasă aoum singură. Dar mai presus de orice, îi era milă de neuitatul său prieten Andrei Andreevici Protasov.

— Strîngîndu-şi buzele livide, scoase din mapă scrisoarea necunoscutului îşi o reciti, cuprinsă de un tremur mărunt:

— „Multstimată Nina Iakovlevna! Vă scrie un necunoscut, un avocat, întîmplător tovarăş de drum cu inginerul Protasov. Bolnav şi istovit, acesta a fost pe neaşteptate arestat de un ofiţer de jandarmi în gara Ufa. Am fost atît de surprinşi amîndoi, încît Andrei Andreevici n-a apucat să-mi strecoare, iar eu n-am avut timpul să-i ascund gentuţa cu scrisori. Petrecusem împreună trei zile în tren, legînd între noi o prietenie trainică. Avem aceleaşi opinii şi preocupări sociale. Ce minte luminoasă ! In momentul arestării, autorizat de jandarm, mi-a dat adresa dumneavoastră. (Jandarmul a fost atît de discret, încît nici măcar nu mi-a cerut să i-o arăt.) Comunicîndu-vă această tristă veste, consider de datoria mea..." etc., etc.

— Nina voi să intre în camera Verocikăi. Acum totul îi părea străin.

— Of, stăpîne, stăpîne ! — îl dojenea părinteşte pe Prohor bătrînul Tihon, foarte supărat. — Poftim, acum aţi stricat şi tabloul ţarului... Păi dumnealui e împăratul nostru ! Tabloul ca tabloul» treacă-meargă, da' e păcat de samovar.

— Du-te de te culcă, bătrâne — îi porunci Prohor. Gîfîia. Ochii îi scînteiau, agitaţi. în sufletul lui nu se potolise încă mînia trezită împotriva lui Altînov, împo

— triva lui însuşi, împotriva lumii întregi. — Am zvîrlit samovarul ca un zănatic, m-a apucat aşa, deodată...

— Daţi-mi voie să mă culc acilea. Colea în colţ, lîngă sobă. Mă lungesc pe cojocul meu.

— Da' de ce ? — întrebă Prohor ,şi aşeză repede unul lîngă alitul un fotoliu şi trei scaune. — Culcă-te aici, bătrîne. Şi adu-mi puţin coniac... Aş bea ceva.

— Clipind recunoscător din ochii săi înlăcrimaţi, Tihon răspunse :

— —< N-aveţi voie să beţi coniac... Nu îngăduie doftorul.

— Sub efectul morfinei, care apucase totuşi să-i pătrundă în sînge, Prohor era năuc. Urechile îi ţiuiau, colţul drept al buzelor îi tresărea, iar capul, tot mai greu, îl trăgea la somn. Deschise larg fereastra dinspre grădină, se înfăşură mai strîns în halatul său gros şi se aşeză pe un scaun, la fereastră.

— Noaptea, proaspătă, înstelată, îşi cernea de sus lumina şi frigul. Prohor ridică ochii spre cer. Acolo, în tării, totul strălucea. Pulberea aurie a stelelor încingea bolta cu un brîu lat. Prin crengile pe jumătate desfrunzite ale copacilor din grădină licărea argintie secera îngheţată a lunei.

— Prohor ar fi vrut să aibă aripi, să poată zbura spre înălţimi, departe de Altînov, de ospicii şi de Ibrahim- Oglî. Cuprins de dorinţa de a părăsi pe veci globul pă- mînţesc şi zădărnicia vieţii lui amare ca pelinul, savura acea stare sufletească înălţătoare, atît de rară la el, amintindu-şi de toate cele ce-i povestise cu privire la tai-nele universului Şapoşnikov, ca şi tot ce citise de curînd în cărţile lui Flammarion. Contempla îndelung licărirea lunii şi a stelelor, visător, ca o fecioară îndrăgostită. Fantastică, feerică, înveşmîntată în odăjdii ţesute din razele lunei, Urania i se arăta ca în vis, în neclintirea ei, îi făcea semn, de departe, dintre constelaţiile firmamentului, chemîndu-l pe alt tărîm, dincolo de ţărmurile lumii vizibile. „îndată... Telescopul. Ar trebui să-i spun lui Tihon să-mi dea telescopul... Îndată, îndată". Morfina îşi făcea

— însă efectul. O toropeala grea ca plumbul îi% copleşea creierul, o linişte binefăcătoare îl învălui blînd şi Prohor Petrovici se cufundă în nefiinţă.

— Puneţi mîna, băieţi, binişor... Duceţi-1 pe canapea — porunci Tihon, închizînd fereastra. — Ia te uită ce frig a făcut aici...

— Ridicîndu-şi binişor în braţe stăpînul care respira liniştit, Piotr şi Kuzma îl culcară pe canapeaua atît de lată, încît ar fi putut lesne dormi pe ea douăzeci de oameni.

— Se făceau pregătiri pentru înmormîntarea diaconului Ferapont şi a lui Feodor Stepanîci Ambreev. Ceremonia urma să aibă loc a doua zi. Tîmplarii meştereau un coşciug uriaş pentru diacon şi unul mai mic pentru ispravnic. Leşul acestuia din urmă nu fusese găsit. Hotărîseră deci să prindă capul de o momîie de mărime potrivită şi să-1 îmmormînfceze astfel, cu solemnitatea cuvenită, după tot tipicul pravoslavnic.

— Marea nenorocire era că părintele nu voia în ruptul capului să-il boteze pe pruncul Alexandr în zilele acelea de doliu şi jale. Ilia Petrovici Sohatîh era de-a dreptul disperat. Pregătise fel şi fel de bunătăţi, dar mai cU seamă trimisese invitaţii în lung şi-n lat şi acum — poftim ce întîmplalre ! Tuna şi fulgera, învinuindu-l pe diacon că nu se gîndise să moară cu două zile mai înainte şi pe preot că nu voia să slujească botezul în ziua aceea.

— Mare scofală că a dat ortu popii ! Pagubă-n ciuperci! După *dat iii statesticilor,* în lumea întreagă mor cîte şase inşi pe *sicundă...* Ce facem acum cu plăcintele şi ou răciturile de cegă ? Să le dăm cerşetorilor sau să le aruncăm la cîini ? Ptiu ! Chiar că te face să ajungi *anteriligios.*

— Prohor Petrovici se trezi abia către orele şase seara. Dar somnul acela lung, zbuciumul de vedenii de coşmar, nu-1 liniştise. Pe pămînt se lăsa amurgul de

— toamnă. în capul lui Prohor era o învălmăşală cumplită. Tot sufletul lui clocotea şi, aplecat pe o rînă, strîmb, se cufunda în 'hău. Nici nu-i venea să se spele, îi era lehamite de toate. Porunci să se tragă draperiile la fereastră.

— „Moartea nu are chip, dar înghiţi-va tot ce are chipul fiinţelor pămîneşti." Astfel grăit-a Lucifer în „Cain" al lui Byron.

— Dar asta nu este adevărat decît pe jumătate. Orice moarte îşi are chipul, înfăţişarea şi trăsăturile ei proprii.

— Uneori un om cade jos, scoate un geamăt şi s-a isprăvit cu el. A murit subit, într-o alipă.

— Alteori moartea se iveşte ca o babă-hîrcă — toată numai boală, prişniţe cu muştar, oblojeli, ca un suman peticit. în spate poartă un sac plin de sticluţe cu picături şi cu alifii, iar pe sac scrie un cuvînt respingător : „Farmacie". Atunci omul nu poate să moară pînă nu bea picătură cu picătură tot conţinutul acestui sac. Apoi îşi întinde picioarele şi — gata.

— Uneori moartea te găseşte între oameni. Este neaşteptată, ca un trăsnet căzut din senin. „împrăştiaţi-vă" — răsună comanda. Un semnal de goarnă, o salvă, încă şi încă una. Apoi un morman de cadavre... O astfel de moarte e nespus de dureroasă, e sfîşietoare. Se înscrie de obicei în paginile istoriei.

— Un om sănătos tun se îmbuibă, se îmbată, fumează, îşi face de cap şi-şi bate joc de sănătatea lui făcînd din noapte zi şi din zi noapte. Nu-i pasă de nimic : e verde ca stejarul. E nemuritor. Şi totuşi pe undeva, prin preajma stomacului, începe să-şi scoată capul un viermuşor, Şi-il roade, îl roade. Ce să fie ? Nenorocire. Un cancer. Cuţitul chirurgului, un răgaz de un an, apoi moartea... Moartea aceasta te înhaţă ca un cîine pe furiş : „Ham !" Tresari.

— Se mai întîmplă — ce-i drept, cam rar — dar totuşi se întîmp'lă şi aşa : doi stâlpi, şi o stinghie deasupra, cîteva ştreanguri legate de ea. Dedesubt — o groapă comună. Cei de .alături au şi fost spînzuraţi după toate regulile artei. Dar... iată că frânghia unuia se rupe, omul cade jos şi strigă : „Nu mă îngropaţi, sînt viu". Mulţimea de gură-cască urlă: „E nevinovat, e nevinovat!" — şi se repede spre mortul cel viu. O salvă trasă în aer împrăştie mulţimea, un glonte îl doboară fulgerător pe nevinovat. E o moarte frumoasă. Numai cei slabi se tem de ea.

— Se mai întîmplă şi aşa: un om se îneacă. Cerînd deznădăjduit ajutor, luptă cumplit cu apa. Cerul se clatină. Viaţa întreagă, lumina zilei i se întunecă dinaintea

ochilor. Strigătele lui sînt tot mai slabe, tot mai subţiri, iar ajutorul nu mai vine. Un ultim ţipăt sfâşietor şi — aleluia. O moarte din cele mai groaznice.

— Unora le e dat să moară pe neaşteptate, sub lovitura toporului, a cuţitului sau Împuşcaţi ou un foc de revolver.

— Dar nu e moarte mai groaznică decît cea din sicriu, sub pămîntul greu, cînd adormitul se trezeşte pentru a trăi o spaimă cumplită, pentru a îndura chinuri năprasnice după care vine o nouă moarte, mai îngrozitoare decât cea dintâi. Omul acesta mai bine nu s-ar fi născut.

— înfricoşător este ceasul morţii, dar, poate, _ nesfârşit mai înfricoşătoare este clipa naşterii. Şi totuşi nici un muritor nu poate să spună şi nici nu va spune : „De ce moarte voi muri ?"

— Orice moarte e aruntă, cumplită.

— De altfel, fiecare muritor îşi are moartea lui, şi nu le poţi povesti pe toate. Nici nu e nevoie...

— Să povestim mai bine cele de pe urmă zile ale lui Prohor Gromov, ultimul lui drum spre nefiinţă şi, cu aceasta, să încheiem romanul nostru.

— în puţinele clipe de luciditate, mintea lui, străluminată de o rară vigoare a spiritului, izbutea să-şi facă o introspecţie profundă.

— Iată o însemnare găsită mai tîrziu printre hîrtiile lui. însemnarea aceasta dezleagă oarecum enigma firii sale, fire care ieşea cu totul din comun. Cităm însemnarea în întregime :

— „CUGETĂRI ASUPRA CUGETĂRILOR CUGETULUI MEU SAU SUFLETUL MEU ÎNTORS PE DOS."

— „Ce-oi fi eu ? Un degenerat ? Nu cred în nimic şi în nimeni. Pentru mine nu există nici dumnezeu, nici diavol. Nu sînt raţionalist ca Protasov pentjru că nu cred în raţiune. Nu sînt materialist, pentru că nu sînt destul de erudit şi apoi mi-e silă să tot stau şi să descurc toată această încîlceală care priveşte structura substanţei. Nu sînt socialist pentru că nu ţin decît la mine însumi, nu sînt nici monarhist, pentru că dumnezeul şi împăratul meu sînt eu însumi.

— Port oare în sufletul meu vreun simţămînt de stimă faţă de oameni ? Nu ! Mi-e silă de dulcegăriile sentimentale. Faţă de personalităţile izolate mă port fie rece, fie duşmănos şi sînt totdeauna foarte bănuitor. Nu

țin decît la oamenii care-mi sînt de folos și numai atîta timp cît am nevoie de ei.

— Nu iubesc pe nimeni, n-am încredere în nimeni. Am iubit-o cîndva fără margini pe Anfisa, și am avut încredere în ea, dar am omorît-o. L-am iubit pe Ibrahim și am avut încredere în el, dar l-am trădat. Mi-am iubit lupul, dar și el mă urăște acum.

— N-am prieteni. N-am avut niciodată, în tot timpul vieţii mele, nici un prieten. — N-am soţie, o am doar pe Nina, pe care îmi pusesem în gînd s-o omor. Ce-i drept, am o fiică, dar ea reprezintă pentru mine doar un semn de mirare indiferentă ; n-am nevoie de ea.

— Dar ce sînt atunci, eu, eu, cel de astăzi? O piatră nesimţitoare, o stîncă ? Nu. Sînt mai rău ca o stîncă, mai nefolositor ca o piatră, căci stînca stă nemişcată în locul ei, este pasivă faţă de viaţă, în timp ce eu sînt activ, activ peste măsură.

— Sufletul meu e stăpînit de un egoism aprig, ca o stihie a maturii: m-am împotrivit întotdeauna oamenilor, i-am înfruntat eu, un vierme neputincios, am vrut să-i supun. Sînt mîndru, trufaş, rău şi crud. Aş putea să sfarm cu toporul ţeasta tatălui meu, aş putea să tai cu briciul... (fraza aceasta a rămas netarminată).

— Nu cred în dreptate, nici în sinceritate, prietenie, datorie, ori cinste. Nu cred în bine, în iubirea dezinteresată a omului faţă de semenul lui. Nu cred în nimic.

— Eu, cel de astăzi, nu cred în nimiic, în nimic. Nu există pe lumea asta lucru în care să pot crede. Numai moartea este ceva cert. Și iată că eu, Prohor Gromov, fac acum bilanţul vieţii mele de treizeci şi trei de ani şi-mi declar eu însumi : nu cred decîţ în moarte, în moartea care te scapă de orice îndoială.

— Da, da... Prohor Gromov a înnebunit, Prohor Gromov nu mai există. Încă o clipă şi sufletul lui se va cutremura şi se va prăbuşi în bezna cea veşnică. Sărmanul Prohor Gromov ! Şi nu-i nimeni care să-1 înţeleagă. Nu-i nimeni care să-1 plîngă sincer, din toată inima. Mai bine nu s-ar fi năsout pe lumea asta. Sărmanul Prohor...

— Da, chiar aşa este, chiar aşa. Am citit o dată şi mi s-au întipărit în minte aceste cuvinte de care îmi amintesc acum. Sînt cel despre oare a spus o dată Shakes- peare : *«Nu ţi-a rămas nimic în afară de amintirea a ceea ce ai fost, spre a-ţi mari şi mai mult*

chinul cînd cugeţi ce eşti acum». Ce să-i faci... Nu mai am ce adăuga."

— (Urmează patru r în duri şterse, tăiate gros. Mai jos — o faţă cu barbă şi nas coroiat, probabil a lui Ibrahim- Oglî, schiţată neglijent. O chelie, nişte ochi înspăimîn- tători... Şi mai jos — un şarpe mare negru se încolăceşte după un omuleţ care fuge. Urmează apoi textul.)

— „Stai puţin, stai ! Acolo, în taiga, în mijlocul tîlhari- lor, i-am spus procurorului... Da, da. I-am spus că în tinereţe am avuţ şi eu inimă bună, cuget senin şi gîn- duni curate...

— Ce ţi-ar trebui, Prohor, ca să-ţi recapeţi liniştea sufletească ? Pentru asta, ar trebui să te întorci în zilele tinereţii tale, să-ţi deschizi inima ca s-o primeşti în ea pe Anfisa cea vie şi să te contopeşti pe vecie cu ea. Dar Anfisa nu mai este, cum nu este nici întoarcere spre trecut. Nu ţi-a rămas decît un dor nebun după Anfisa, iar tu însuţi eşti mort, Prohor Petrovici. Aşadar, bă- trînii au dreptate cînd spun că în viată trebuie să arunci şi cîte o privire îndărăt."

— (Urmează apoi frazele de încheiere, aşternute cu un scris total diferit. Literele sînt mari şi ascuţite ca nişte lovituri de pumnal. Toate rîndurile sînt subliniate gros. La urmă, un semn de exclamaţie aruncat ca o limbă de şarpe, ca o lovitură mortală de suliţă : peniţa s-a frînt, împroşcînd cerneala în jur. Pesemne că în clipa aceea starea depresivă luase sfîrşit şi spiritul se redresase, înainte de a se prăbuşi în abisul deznădejdii.)

— „Blestemat fie pîntecele care m-a născut! Blestemat fie pămîntul care 1-a ademenit pe Prohor Gromov cu ispitele sale animalice, blestemat fie cerul care nu mi-a trimis ajutorul necerut ! Moarte, moarte, vino de mă ia !"

— (Acest preţios document uman nu a fost datat. Totuşi, în urma concluziilor experţilor, tfebuie să-1 raportăm la momentul apogeului în evoluţia bolii psihice a lui Prohor Petrovici Gromov.)

— A mai fost găsită o scrisoare neterminată a lui :

— „Nina ! Dacă-mi va fi dat să-mi pun singur capăt zilelor, să ştii că Prohor Gromov s-a sinucis pentru *vina de a nu fi învins viaţa, ci de a se fi lăsat învins de viaţă.* «Trufia, trufia diavolească te roade» — îmi spuneau cîndva bătrînii pustnici. Da, mîndria, o xnîndrie drăcească

nu-mi îngăduie să supravieţuiesc falimentului deplin al tuturor întreprinderilor mele. Falimentul s-a abătut pe neaşteptate, neînchipuit de repede asupra mea şi iată că Prohor Gromov, geniul afacerilor, a fost dobo- rît. în clipa de faţă..."

— *Mister* Cook vizitase de curînd cele trei camere puse la dispoziţia lui în palatul familiei Gromov, afeturi de apartamentul părintelui Alexandr. Era adînc impresionat, era uluit de această nouă locuinţă a sa, atît de elegantă. Repeta în şoaptă : „Splendid, splendid", gîndindu-se în acelaşi timp în ruseşte : *„Mistress* Nina me iubeşt, fere indoiala. *Mister* Gromoff trebuie se crape curînd, Protasoff nu mai exista. Ergo : eu, *mister* Cook, inginer, am se fiu atotputernic." Zîmbi, amintindu-şi proverbul auzit din guta feciorului său Ivan : „Las' că vine el postul mare, s-o îndulci şi motanul" [1].

— Orice s-ar spune, negrul Harry a fost mare profet şi cunoscător într-ale inimii. Trăiască chiromanţia mondială !

— încîntat, se întoarse acasă, ţopăind. Poruncii să i se aducă samovarul, o sticlă de rom şi alta de whisky primită din America. Cherchelindu-se, începu să vorbească şi mai stricat şi-i spuse lui Ivan, încreţindu-şi fruntea cu un aer important :

— — Moine venit aici şase mujici ţerani, cara puţin bagaj la mine la palat Nina Iakovlevna. Comand livrea aur la tine, Fan Fanîci, mărit salar la tine. Oo !

— Ivan rînji cu gura pînă la urechi, făcînd bale de recunoştinţă şi mişcînd din urechi. Deodată cineva sună la uşă. Un foşnet de fuste şi Nadenka cea, dolofană se aşeză mînioasă la masă, fără a fi poftită şi fără să-i dea bună ziua lui *mister* Cook. Acesta ridică întrebător din sprîncene, holbmdu-şi spre vizitatoarea lui ochii împăienjeniţi de beţie.

— Iată ce se întîmpiase între timp cu Nadenka. Văr- sase în braţele lui *pan* Parczewski toată modesta rezervă a lacrimilor sale de văduvă şi se declarase gata să dăruiască chipeşului tînăr mîna şi inima sa, împreună cu toată averea adunată prin jaf de bărbatul ei. Parczewski însă îşi avea planurile lui... Ştia prea bine

I Stîlcirea unui cunoscut proverb rusesc, care spune : „S-a îndulcit destul motanul de lăsata secului. Vine-acu şi postul mare" (n. trad.).

că în curînd şi preanobila *pani* Nina îi va dănli şi ea mîna şi inima sa, împreună cu averile adunate prin jaf de soţul ei. Aşadar, urmase o scenă furtunoasă între el şi Nadenka. Propunerea din partea ei, întîmpinată prin- tr-un refuz, o nouă propunere, un nou refuz, ameninţări, un acces de nervi, ţipete, două palme, o scatoalcă după ceafă drept răspuns, apoi alt ţipăt, o uşă trîntită şi Nadenka zburase afară...

— Trebuia să se grăbească ca să nu scape trenul. Pierduse într-un doc, avea să cîştige într-altul : ştia ea cum să-1 joace pe curcanul acesta străin, pe acest „mister Kukiş'".

— —i Nu-ţi holba la mine ochii tăi de liftă păgînă — spuse ea tăioasă inginerului buimac de băutură. — Ţi-ai pus în gînd să te muţi la Gromova, ai ?... îţi dau eu ţie. mutare ! înfund eti puşcăria cu tine!... Ai trăit cu mine? Da ! Ei, acum trebuie să mă iei de nevastă. Am fost la judecător şi a cercetat legile. Vrei, nu vrei, legea spune că trebuie să te însori cu mine.

— Buza de jos a lui *mister* Cook atîrna caraghios, ţigara de foi îi căzuse din gură, pistruii erau acum şi mai vizibili sub pudra oe-i acoperea faţa.

— Multstimabil Nadia ! La mine nu este ghind de ensurat. O, nu ! Este forte prea mare, forte prea mare prostie !

— Ai trăit eu mine ? Ai trăit! Da. Am martori. Am rămas grea cu tine. Nu vezi ?

— Cu un aer provocător Nadenka se ridică în picioare şi-şi scoase pîntecul înainte, dîndu-şi capul pe spate.

— Streeurînd priviri scîrbite spre pîntecul peste măsură de mare al văduvei, *mister* Cook mormăi pufnind şi trosnind :

— Formidabil, formidabl ! O-oo ! O-oo ! — Apoi strigă fioros : Dar asta... asta fost proiectat de *mister*

— Parczewski ! O, da ! O, da ! Pe mine nu duci nas ! Nu, nu şi nu !

— Şi goli pe nerăsuflate un pahar în care amestecase whisky cu rom. Fără să mai aştepte invitaţia, Nadenka dădu şi ea pe gît o duşcă de rom.

— Tîmpitule — replică ciupiindu-şi uşurel aluniţa. — Vladka Parczewski nici nu era aici pe atunci, şi apoi toată lumea ştie că baţi mereu drumurile pe la mine. Am făcut plîngere la judecător chiar a doua zi după ce ai petrecut noaptea la mine. După legile noastre, ori te însori cu mine, ori, ca străin, te izgoneşte din ţară în douăzeci şi patru de

ore, ca pe cel mai prăpădit baga- bont... Ca văduvă de ispravnic, după lege, sînt cineva... Ai înțeles ?

— Prostii, flecuri ! — exclamă deodată *mister* Cook, înseninîndu-se la ifață și ștergîndu-și cu un șervețel fruntea asudată. —< Pe mine nu duci nas ! O nu ! Ai avut berbat, ispravnic, copil se scrie dupe berbat. Așa este !

— Bă, merican tîmpit ce ești ! Am trăit cu bărbatul meu timp de nouă ani și n-am avut copiii... Nu, drăguțule, nu încerca s-o întorci, c-o pățești și mai rău.

— Prostii, absurd ! Chemem expert ! Expertiz stebilește ce baiat naște : supus american sau mic polonez ?

— Norul de gravitate prefăcută al Nadenkăi se rupse deodată, lăsînd să țîșnească temperamentul ei vijelios, încrețindu-și năsucul cîrn, izbucni în hohote de rîs :

— Mare prost ești, Kukiș dragă... Mare prost! De unde știi că se naște un băiat ? Poate că e fetiță...

— Mîinile lui Cook tremurau. Simțea o strîngere de inimă. Căută zadarnic batista prin buzunare și-i porunci lui Ivan pe un ton plîngăreț :

— Ifan !... Ada cherpa, cherpa la mine. Trebuie suflat nas.

— Așadar, dragul meu, mîine te muți, dar nu la Nina Gromova, ci la mine. Ai înțeles ? Așa ai să faci.

— Nasul lui *mister* Cook începu să emită niște șuierături triste, copleșind țiuitul samovarului. în ochii împăienjeniți de lacrimi ai americanului se aprinse o licărire de. îndărătnicie și de deznădejde. Mai trase o dușcă de whisky și închise ochii, clătinînd din cap. în mintea lui era o învălmășeală cumplită. Dinaintea ochilor vedea privirea obraznică a lui Harry și chemarea mustrătoare pe care i-o adresa *mistress* Nina. Inima simplă a lui Ivan simți îndată zbuciumul sufletesc al lui *mister* Cook și i se făcu milă de stăpînul lui. „Ce se tot ține nebuna asta de capul nostru ?"

— în vremea asta, Nadenka, cherehelită de-a binelea, se așeză lîngă *mister* Cook, care se clătina beat criță, își petrecu brațul pe după mijlocul lui și-i sărută tîrnpla, pe care se zbătea o vinișoară.

— Dragul meu, prostuțul meu — gîngu'ri ea, scoțînduiși ghearele nevăzute, ca o pisică care .vrea să prindă un șoarece. — Nici nunți închipui ce bine o s-o ducem împreună. Eu îs veselă : de felul meu... și tu ești vesel. Am destui bani ca să ne ajungă toată viața... Ei, cum rămîne, drăguțule ? Ai ?

— *Mister* Cook ședea nemișcat, ca o statuie cioplită în gheață, cu buzele strînse ca o linie dreaptă,

străduin- du-se să-şi pună rînduială în gînduri şi simţăminte. „Aha, aha... Existe o soluţie. Trebuie imediat schepat de vaca asta rusesc foarte şmecher" — îşi zise el.

— Sînt însurat peste urechi. Am două copii acolo, la America...

— Minţi, minţi cu neruşinare ! Ţi-am văzut actele. Eşti burlac...

— Chiar aşa !... Dar la nici un caz nu vreu se fii tata copil străin. *Mister* Parczewski făcut mare amor la dumneata. Mi-a spus chiar el acest secret, aşa că rog adresaţi la el. Pfii, soherbos !

— *Mister* Cook îşi încreţi faţa şi strănută răsunător.

— Dar dacă n-aş fi borţoasă... Te-ai însura cu mine ? Nu mă iubeşti ?

— O, da ! Te iubesc forte, forte mult, *mistress* Nadenka — debită cu înflăcărare *mister* Cook şi se izbi deodată cu amîndoi pumnii în piept. — Eu sint gentleman !... Atunci se schimbă lucruri... Dar dumneta eşti forte prea însărcinat, ca se nu spun mai mult...

— îmbujorîndu-se toată, Nadenka se ridică repede de pe scaun şi se duse după paravan. Fredonând un cîntec, îşi scoase de sulb rochie perna pusă pe pîntee şi apăru curînd din nou lîngă masă, zveltă, cu mijlocul ca tras prin inel. Lovindu-1 cu un gest vulgar pe *mister* Cook peste umărul căzut, izbucni în rîs, încreţindu-şi năsucul. Nefericitul înlemni, cu buzele ţuguiate şi ochii holbaţi prosteşte, ca un berbec. Proptindu-se în duşumea cu oălcîiele, se împinse speriat cu scaun cu tot, aproape la un metru depărtare de Nadenka.

— O, o ! Formildabl ! Uimitor — mormăi el tot mai slab, itărăgănînd anapoda cuvintele, din ce în ce mai năucit de băutură. Capul îi căzuse în piept şi i se bălă- bănea în dreapta şi în stînga ca al unei gîşte moarte. Deodată sări în sus de parc-ar fi vărsat cineva pe el apă rece ca gheaţa şi începu să zbiere şi să dea din picioare :
— O, domne, durrmezeu ! Un avort ? în casa mea ? ! Ifan! Forte drag Ifan! Dă rapid una fuga la *mister* judecător. Este un crim, un criimi mare ! Eu nu dat voie ! Copilul nu este la mine ! Nici casa nu este a mea, a statul... o-, domne;, domne !

— Mîrîia ca un dog bătrîn, ridicînd pumnii şi apropiin- du-se de; Nadenka. Ea începu să se tragă de-a-ndărate- lea spre uşă, tamîndu-se să n-o lovească cumva găliganul acesta. între timp, becisnicul Ivan, adînc jignit

de batjocura a cărei victimă fusese stăpînul lui, luă de după paravan perna cu pricina :

— Poftim, boierule, priviţi: ăsta e pruncul dumneaei nou născut. îi plin de puf, nu cere ţîţă şi nici nu plînge.

— Zîmibea cu gura pînă la urechi, dar cu ochii veninoşi.

— Profund uimit, *mister* Cook făcu un pas înapoi, altul într-o parte, apoi spre Nadenka, îşi trase o palmă peste fruntea asudată şi abia atunci se dezmetici.

— Afară ! — strigă el în gura mare. — Afară sau dau box !

— Boierule ! — zbieră şi feciorul. — Ispravnicul a murit, aşa că martori n-aveţi. Trageţi-i o scatoalcă

— după ceafă şi un genunchi în dos. Madame ! Nu te obrăznici, rogu-te, şi pofteşte afară...

— în Nadenka se trezi deodată sălbăticiunea. Puse mîna pe un rulou de proieate, strlîns înfăşurate pe un băţ, care stătea pe masă şi, cu un ţipăt ascuţit, îl lovi între ochi întîi pe *mister* Cook, apoi pe Ivan. *Mister* Cook se clătină şi căzu moale pe podea. Servitorul duse mîinile la frunte şi rămase astfel, mişcînd din urechi. Nadenka ţîşni din odaie şi, plîngînd în hohote, fugi spre casă.

— A doua zi, *mister* Cook şi Ivan se instalară în apartamentul din casa Gromov. Dar visurile absurde ale romanticului american, ale acestui Don Quijotte în ghilimele, se năruiră curînd. *Mistress* Nina era sortită să rămiînă singură pînă la sfârşitul zilelor sale. Blestemată fie chiromanţia, blestemat fie Harry şi toţi cei ce prezic soarta oamenilor !

— **8**

— Fluviul Mohorât nu îngheţase încă. Deasupra lui se tîrau neguri sfîlşiate; iar apa se răcea, străbătută de un tremur înfrigurat.

— Dacă în acest moment al povestirii noastre ne-am plimba privirea de jur împrejur, am vedea în linii mari următorul tablou :

— Pe malurile fluviului e miezul nopţii, iar la Petersburg ora şase după-amiază. în biserica din aşezarea Gromovo stau alături un coşciug neobişnuit de mare şi un altul obişnuit. în coşciugul cel mare zace în odăjdii de brocart diaconul Ferapont. în celălalt, capul lui Feodor Stepanovici Ambreev şi momîia lipită de el, în mare

ţinută de gală, cu toate decoraţiile şi medaliile. Pe pardoseală sînt presărate mănunchiuri de ienupăr. Biserica e pustie. Doar ochii candelelor clipesc mâhniţi în întunericul mut.

— După ce şi-a stors cu bine punctele negre din obră- jorii săi bucălaţi de femeie, Ilia Petrovici Sohatîh socoteşte pagubele pe care le-a avut din pricina amînării botezului. Fevronia Sidorovna alăptează copilul. De supărare, i-a secat laptele, aşa că Alexandr, pruncul cel nebotezat, urlă ca din gură de şaripe.
— Pregătindu-se de culcare împreună cu Ana Inokentievna, Piotr Danilîci se roagă în genunchi celui de sus ca Proşka, fiul său afurisit, să înnebunească degrabă şi de-a binelea. Dar nici Piotr Danilîci nu e chiar în toate minţile şi rugăciunea lui seamănă leit cu delirul unui nebun.
— La Petersburg, negustorul Altînov tocmai a luat masa împreună cu dolofana lui ibovnică, Avdotia Fominişna Prahova. Se gîndesc să tragă un pui de somn, iar apoi să se ducă la teatrul „Mariintski" să vadă „Rigoletto". Scoţîndu-şi cizmele, Altînov sughiţă şi spune rîzînd :
— Straşnică festă i-au mai jucat băieţii mei fantelui ăluia din Siberia... cum îl cheamă ? Ah, da ! Proşka Gromov... S-a dedat de tot beţiei, a înnebunit şi s-a ruinat.
— Te rog să nu-mi mai aduci aminte de el ! E un bădăran.
— Priperentiev a şi ajuns acolo. Creditorii o să-1 strîngă acum cu uşa de o să-i meargă fulgii...
— Prietena Avdotiei Fominişna, -eleganta baroneasă Zamojska s-a înhaitat acum cu proprietarul de exploatări aurifere Priperentiev (alias locotenentul trişor Ciuprînnikov). Baroneasa se pregăteşte să plece pe malurile Fluviului Mohorît. Deocamdată, într-o toaletă pariziană, un model de la „Worth", goneşte ou cupeul, făcînd vizite de adio cunoscuţilor. „Hep-hep ?" — strigă vizitiul. Negustorul Altînov nici n-a apucat bine să închidă ochii într-o dulce toropeală, că la scara lui se şi aude sunînd...
— Chipeşul Parczewski, trimis cu treburi în locul lui Abrosimov la Petersburg ca să se ocupe de interesele Ninei, stă tolănit într-un compartiment de clasa întîi, iar Priperentiev, cartoforul nărăvit, noul afacerist şi speculant, şade, călăuzit de mîna destinului, la o mare

—

— consfătuire in casa proprietarei Gromova. Consfătuirea a început la orele opt precis.

— Pe cine am mai uitat oare ?... Ah, da ! Pe strălucitul predicator, pe părintele Alexandr. Tocmai a primit din partea consistoriului dispoziţii să se prezinte în faţa episcopului. Printr-o scrisoare particulară i s-a adus la cunoştinţă că va trebui să se înfăţişeze înaintea tribu-nalplui sinodal ca să răspundă pentru „îngîmfare, preocupări asupra filozofiei profane şi liberalism, nepo-trivite cu demnitatea lui, de care ar fi dat dovadă în timpul represiunilor împotriva muncitorilor".

— Ibrahim-Oglî împreună cu oamenii lui se află pe undeva prin apropiere, în jurul focurilor aprinse. Aşteaptă să *se*> trezească corbul care are somnul uşor şi să scoată un croncănit de alarmă... Pristavul cel nou, burlac, sforăie tihnit pe salteaua de puf din camera judecătorului de instrucţie. Ureadnicii beau şi se veselesc, sărbătorind ziua unui tovarăş de al lor. Cazacii dorm adînc.

— Cine a mai rămas nepomenit ? Părintele Ipat zace în mormînt. Fedotîci, şchiopul, sforăie de mama focului în cămăruţa lui din „Foişorul de veghe". Muncitorii împuşcaţi dorm încremeniţi în mormintele lor însînge- rate. Filka Şkvoren se leagănă încă sub apă, salutîndu-1 mereu din cap pe vecinul său Tuzik, care s-a umflat atît de mult încît e gata să-i plesnească pîntecele. Pe cer s-a înălţat luna. Prin lume bate vîntul. E miezul nopţii.

— Undeva în întuneric veghează însă uriaşul răzbunător, a cărui mînă loveşte cu amnarul cremenea Istoriei, risipind în întuneric un mănunchi de seîntei...

— De cînd se îmbolnăvise Prohor, Nina Iakovlevna luase în mîinile ei frînele conducerii întreprinderilor lor mari şi complicate. *Mister* Cook şi ceilalţi ingineri se temeau de ea, poate chiar tot atît, de mult ca şi de Prohor Petrovici.

— La şedinţă luau parte aproape treizeci de oameni. Atmosfera era strict oficială, de afaceri. Se citea rapor-

— tul inginerului Abrosimov cu privire la predarea exploatării „Novîi" noilor proprietari. Şedinţa făgăduise să dureze foarte mult.

— Adolf Henrikovici Apercepţius, care nu se simţea prea bine, dormea la mezanin. Din jumătate în jumătate de oră veneau la Nina fie Tihoh, fie Piotr ori Kuzma şi-i dădeau raportul asupra comportării lui Prohor Petrovici.

— înainte de a veni la şedinţă, obosită, nervoasă, Nina intrase în iatacul ei şi-şi dăduse cu apă de colonie pe la tîmple şi după urechi, aşezîndu-se pentru o clipă într-un jilţ înalt şi închizînd ochii.

— Emoţiile ultimelor zile o zdruncinaseră cu desăvîrşire, îi storseseră toată vlaga. „Sărmanul Andrei, sărmanul... Bietul Prohor !" — şopti ea abătută. Cele două gînduri, întîlnindu-se în mintea ei, îi străpungeau inima ca nişte săgeţi. Al treilea gînd şi cel mai important — ce va face după moartea lui Prohor — rămăsese undeva departe, învăluit într-o negură cenuşie. Nina se temea să cugete asupra acestui subiect, să stăruie, să arunce o privire spre viitorul ei întunecat. Se gîndea la ea doar în treacăt, silindu-se printr-o forţare a voinţei să privească în vi itor cu îndrăzneală şi voie bună. De fiecare dată însă voinţa ei se izbea de realităţile vieţii care o învăluiau şi atunci se simţea copleşită de o tristeţe cumplită.

— Tot astfel se întîmpla şi acum : îndată ce închise ochii, în faţa ei răsări chipul mînios, dar atît de drag, de apropiat al lui Protasov. îşi aminti deodată vorbele pe care le schimbase cu el la marginea pădurii, lîngă foc. Vorbiseră despre rosturile vieţii şi despre căile ei, despre blestemata bogăţie. Fusese ultima lor convorbire, tragică pentru amîndoi.

— Da, pe cît se părea, Protasov avusese dreptate. Ar fi trebuit să lase baltă totul, să renunţe la avere şi, în primul rînd, să-1 salveze pe Andrei şi, împreună cu el, să-şi jertfească viaţa pentru binele poporului muncitor. De ce n-o făcuse ?

— Deschise ochii. Buzele îi tremurau amar. înfrîngîn- du-şi durerea, mirosi puţin amoniac şi se lăsă pe spătarul jilţului, vlăguită de puteri, de parcă ar fi fost neînsufleţită.

— înţelege-mă, Andrei ! Nu pot să fac aşa ceva, nu pot ! — strigă ea cu deznădejde undeva în gol. — Sînt o fiinţă josnică, o femeie de nimic ! Nu pot săvîrşi acte de eroism !

— Gemu din adînc : chipul i se crispă, ochii i se umeziră.

— „Trebuie să mă duc la şedinţă. Să mă grăbesc !" Se ridică, îşi răcori faţa şi, încordîndu-şi voinţa, spuse cu hotărîre :

— S-a terminat! Las totul şi plec la Andrei. Chiar mîine am să stau de vorbă cu Priperentiev. Poate că societatea pe acţiuni va accepta să ia în arendă pe un an- doi întreprinderile lui Prohor.

— îşi dădea seama că boala lui Prohor avea să dureze mult timp. Avea ochii roşii. Inima îi bătea neregulat. Simţea o adevărată durere fizică. îşi duse mîna la piept şi se aşeză din nou în jilţ.

— „Ah, • cum se încîlcesc toate lucrurile — îşi zise ea buimăcită. — Dar ce pot să fac dacă am o asemenea fire ? Doamne, doamne, ce chin ! Sînt totuşi creştină şi trebuie să fiu tare, să suport orice lovitură a soartei ca o încercare ce mi-a fost trimisă de sus. Da, da !... între timp însă, capitalul meu se topeşte, se duce, scade vă- zînd cu ochii. Ce proastă, ce tîmpită ! Nu sînt în stare de nimic, nu mă pricep să conduc exploatările. Mă ruinez, îmi ruinez copiii : port doar în pîntece al doilea copil... Am oare dreptul să-i las pe drumuri ? Nu, cîtuşi de puţin ! Ar fi o crimă. Voi răspunde de acest lucru înaintea lui dumnezeu. Ajunge, s-a terminat ! Nu mai pot, nu mai am dreptul să mă joc de-a filantropia. Şi apoi, orice aş face, oricît i-aş îndopa cu cozonac pe muncitori, sînt convinsă că tot vor vedea în mine un duşman al lor, iar în cazul cel mai bun, o cucoană zurlie." Gemu din nou. Furtuna contradicţiilor dezlănţuită în cugetul ei o istovea. Prin faţa ochilor pluti şi se pierdu în neant chipul trist al lui Protasov, cu un zîmbet sarcastic pe buze. Cu riscul de a-şi strica pieptănă-

— 41*

643

tura, Nina se apucă cu mîinile de cap : avea impresia că pentru ea nu mai există nici o ieşire.

— Sînt o tîmpită, o cîrpă ! Nu mai pot, nu mai pot ! — se tînguia bătînd nervoasă cu tocul subţirel al pantofului în blana albă de urs întinsă sub picioarele ei. Ursul rînjea ameninţător cu gura lui roşie, scînteindu-şi ochii galbeni. Ajunsă la capătul puterilor, Nina avea impresia că şi el rîde de ea amar, aşa cum rîsese şi Protasov.

— Se auzi o bătaie în uşă.

— Intră. '

— Nina Iakovlevna, permiteţi să vă poftesc la şedinţă — o invită înclinîndu-se în prag în faţa ei, cu călcîiele împreunate şi mîinile lipite de vipuşca pantalonilor,

tînărul secretar al lui Priperentiev, un pişicher din Petersburg, pe numele lui Malcikin-Palcikin.

— Zîmbind ştrengăreşte, Prohor Petrovici sări de pe canapea, ameninţînd în gol cu degetul, şi închise uşa dinspre sala cea mare. Luă umbrela şi o puse la loc. Luă călimara şi o puse şi pe ea la loc. înşfăcă halatul fără să ştie ce să facă cu el. „Ah, da, da." 11 îmbrăcă, îşi răşchiră picioarele ca un compas în mijlocul biroului şi rămase pe gînduri. Stătu aşa cîteva clipe, apoi se pocni peste frunte şi aruncă o privire spre săliţa de lîngă birou, unde vegheau cei trei servitori. Tihon şi Piotr jucau dame, iar Kuzma moţăia cu bărbia în piept.

— Veriga de la intrare se lovi zgomotos de uşă.

— Vin musafiri — spuse fie Sinilga, fie inima lui Prohor. Se încinse peste halat cu un brîu de mătase, încălţă papucii cusuţi cu fir şi începu să aşeze rînduri- rînduri în faţa canapelei fotoliile şi scaunele.

— Ochii lui sclipitori parcă ascultau ceva, urechile vedeau cine ştie ce : sunetele năşteau imagini colorate, iar culorile percepute prindeau glas.

— ...Veriga lovi în uşă. Prohor vedea cu urechile, auzea cu ochii : veriga lovise în uşă şi deci acum' intrau musafirii. Ca gazdă îi întîmpină amabil strîngîndu-le mîinile şi poftindu-i să şadă ; pe unii îi salută doar din cap ; îi rugă însă pe toţi să vorbească în şoaptă ca să nu-i audă servitorii. Erau mulţi, sumedenie. Nu mai aveau pe ce să se aşeze şi totuşi soseau, soseau mereu, intrînd pe uşă, pe ferestre, prin gura căminului în care ardea focul.

— în rîndurile din faţă se aşezaseră : guvernatorul Pe- retreahni-Ostrovski, baronul von Pfeffer, procurorul Cernoşvart, husarul Priperentiev de braţ cu geamănul său, locotenentul Ciuprînnikov şi încă alţi doi duşmani neîmpăcaţi ai lui Prohor — negustorul Altînov împreună cu Usaciov, administratorul său (cel care îl bătuse atît de crunt la Petersburg). Mai era şi Dunka, rotofeia, potlogara Avdotia Fominişna. Şi alţii şi alţii.

— Nu vă feriţi de mine, domnilor, nu vă jenaţi... V-am iertat, am uitat toate jignirile pe care mi le-aţi adus — spunea în şoaptă Prohor, dînd din mîini. Deodată strigă:
— Tihon, pune un scăunel sub picioruşele codoaşei Avdotia Fominişna.

— Tihon ieşi ca o nălucă din dulapul de cărţi, păru că ia un scăunel, că-1 aşază unde i se

poruncise, apoi că se face nevăzut după ce s-a înclinat în fața lui Prohor.

— Stimați oaspeți — șopti Prohor, cu privirea pironită în gol. — Iată, de fapt, pentru ce v-am poftit aici... Mă urăsc pe mine însumi, urăsc lumea și lumea mă urăște. Vă mai 'aduceți aminte de jubileul meu ? Da ? Vă mulțumesc. Așa am spus eu atunci. Iar acum vreau... Mă gîndesc... Dați-mi voie, dați-mi voie... Da, da, da ! Acum toată lumea m-a uitat, m-a părăsit și sînt foarte, foarte nenorocit... Domnilor...

— Prohor Petrovici își vîrî mîinile în mînecile halatului, își lăsă bărbia în piept și clipi mîhnit, în timp ce oaspeții lui suspinară. Cățelușa Cliquot sări de pe genunchii' guvernatorului, se urcă în poala lui Prohor și, gudurîndu-se, începu să-i lingă drăgăstos obrajii, nasul și barba.

— Draga mea, scumpa mea cățelușă — murmură înduioșat Prohor. — Uite, vezi, tu n-ai nici o răspundere pentru faptele tale, nu cunoști nici un fel de zbucium sufletesc. Te invidiez din suflet, cățelușă dragă. Să trăiești ! — Un suspin dureros îi curmă glasul. Potrivin- du-și șarpele de aur din păr, baroneasa Zamojska îi strigă din goana trăsurii: „Ce rușine ! Un voinic ca din povești și se văietă." („Hep, hep", strigă vizitiul.) Barba lui Prohor începe să tremure. își întoarse fața și spuse în șoaptă, abia stăpînindu-și plînsul : .

— — Nu-i nimic, nu-i nimic, cățelușă dragă. Să nu mi-o iei în nume de rău. O să-mi treacă. Sînt puțin cam... puțin cam nervos.

— Deodată auzi niște șoapte batjocoritoare ale oaspeților, o chicoteală idioată. Priperentiev și Ciuprînnikov strigară amîndoi deodată : „S-a ruinat, a dat faliment, a pierdut partida !" Generalul Peretreahni-Ostrovski bătu supărat în parchet cu sabia lui : „Domnilor trișori ! Fără aluzii, vă rog, fără aluzii !... Vă rog să nu supărați gazda." Ochii lui Prohor Petrovici se umeziră, își șterse obrazul cu mîneca halatului și spuse : — Excelență, în cazul acesta, vă rog să mă apărați și de medicul Apercepțius, și de soția mea Nina. îmi pare foarte rău, excelență, că atunci nu i-am tăiat beregata cu briciul. Domniei voastre, drept recunoștință, vă dăruiesc un sac de aur...

— în birou apăru o mulțime de saci cu aur. Toată încăperea se umplu de aur. Pretutindeni era numai clinchet de galbeni. Monedele se rostogoleau pe jos și zuruitul lor îl asurzea, îl făcea să-i plesnească țeasta. Ce

durere ascuţită în cap !... Ce lipsă cumplită de aer ! Pretutindeni numai aur, aur şi iar aur... Prohor se înăbuşea, nu mai avea unde să stea. îl durea crunt capul.

— — Ei, vedeţi, domnilor, ce bogat sînt ? ! Nu înţeleg ■ de ce faliment e vorba ? — spuse el înăbuşindu-se -şi se izbi cu capul de perete ca să-şi mai potolească puţin durerea de neîndurat.

— Căţeluşa Cliquot se apropie din nou de el, lingîndu-1 cu cea mai mare dragoste ; se întoarse cu burta în sus, dînd din codiţă şi gudurîndu-se. Barba lui Prohor începu să tremure iar. Luă căţeluşa în braţe şi începu s-o sărute înduioşat pe năsuc, pe coadă, pe ochi.

— Vîrîndu-şi capul pe uşa întredeschisă, Tihon spuse lui Kuzma şi lui Piotr :
— Ia uite ! Boierul îşi pupă mîinile. Uitaţi-vă cum se strîmbă...
— Să ştii că plînge, Tihon Ivanîci — se minună Kuzma.
— •— Lâsă-1 să plîngă. Numai să nu facă năzbîtii...
— între timp, vizitatorii se rugau de Prohor să le povestească viaţa lui, soarta lui, să le spună cum a copilărit, cum s-a însurat şi cum a ajuns pe culmile puterii.
— Cu plăcere, domnilor, cu cea mai mare plăcere ! — rosti Prohor Petrovici şi oftă. — La drept vorbind, viaţa mea a fost cam nefericită din fragedă copilărie... Ce să vă povestesc ?... Mda! Ştiţi ceva ? De curînd m-am dus pe teren. Şi acolo ce să vezi ? Peste tot erau alţi stăpîni. Exploatarea „Novîi" nu mai e a mea... Odinioară, Fedotîci.., îl cunoaşteţi pe bătrînul tunar cu piciorul de lemn ?... Odinioară, cînd se strîngea un pud de aur, Fedotîci trăgea cu tunul... îl răsplăteam pentru treaba asta cu un pahar mare de votcă. Da, da. Hei, domnilor, bună ar fi acum oleacă de băutură ! Acum tunul meu tace, Fedotîci moţăie pe uliţă... în schimb, ăia trag cu tunul lor, acolo, la- „Novîi"... Ei trag, ei, o ştiu prea bine ! Exploatarea e a mea, dar aurul — al lor. Totul este acum al lor şi pe mine mă doare, mă doare crâncen acest lucru, domnilor...

— Tîrşindu-şi picioarele pe parchet, credinciosul Tihon se duse să dea raportul cucoanei.
— La cucoana se ţinea o şedinţă. Nina Iakovlevna era peste măsură de neliniştită, nervii ei erau foarte obosiţi. în cursul discuţiilor se ridicase problema situaţiei financiare generale a întreprinderilor Gromov. Discuţiile duraseră mult. Spre marea ei amărăciune ceilalţi începură să-i demonstreze limpede şi concret că afacerile soţului ei erau atît de încîlcite, încît nu se vedea cum ar mai putea fi descurcate... Dar de ce oare, de ce!?

— Daţi-mi voie să vă explic, stimată doamnă... 648
— Nina asculta cu nervii încordaţi la culme.
— Vorbea bătrînul pehlivan Arzamasov, jurisconsultul noii societăţi pe acţiuni. La cererea Ninei şi, desigur, în schimbul unui onorar gras, studiase timp de cîteva zile planul lucrărilor în curs şi situaţia financiară a firmei „Prohor Gromov".

— Conducerea unei întreprinderi comerciale atît de vaste, şi, pe deasupra, aflate într-un ţinut atît de sălbatic, fără drumuri, este foarte, foarte grea, stimată doamnă — spuse Arzamasov, uneori oftînd compătimitor la adresa Ninei, alteori silindu-se să-şi ascundă zîm- betul viclean care-i şerpuia pe buzele neumbrite de mustăţi. — Trebuie să fii cu ochii în patru, să veghezi necontenit. Prohor Petrovici a lipsit de aici tocmai cînd erau lucrările în toi... Pierzîndu-şi vremea la pustnicii aceia... Cît a stat acolo ? Aha, cam o lună şi jumătate. Asta e una din cauzele neorînduielilor. Apoi a survenit boala lui... A doua cauză ! Totul s-a dat peste cap. Foarte simplu...

— Ce-o fi fost în capul lui ? Vă mai aduceţi aminte ce îndruga ? Zicea că a investit treizeci de milioane în întreprinderile lui ! — îl întrerupse grosolan pe Arzamasov bădăranul Priperentiev, trişorul de altădată. — Ha ! Auzi vorbă : treizeci de milioane... Dar ia încearcă să le vinzi ! Nici trei nu iei pe ele...

— Scuzaţi-mă, *monsieur* Priperentiev... Păstraţi pentru dumneavoastră asemenea aprecieri absurde —- îl repezi Nina şi ochii îi scînteiară ca şi briliantele din cerceii ei care tremurară deodată. — N-am de gînd să vînd întreprinderile soţului meu. Este vorba numai şi numai de o arendare a lor pe un termen mai lung. Atît şi nimic mai mult...

— Fie şi aşa, fie şi aşa — îngăimă Priperentiev, lăbărţîndu-şi şi mai mult pîntecul rotofei.

— Dacă-mi permiteţi, v-aş sfătui, stimată doamnă — începu Arzamasov cu vocea lui insinuantă, uitîn- du-se mieros în ochii lui Priperentiev şi cu o răceală oficială în direcţia Ninei care îşi cam pierduse stăpînirea de sine. — V-aş sfătui, doamnă, să sistaţi neîntîrziat lucrările luate în antrepriză şi să plătiţi daunele respective...

— E absurd — îl întrerupse inginerul Abrosimov, înlocuitorul lui Protasov. — Pot să vă asigur, Nina Iakovlevna, că lucrările luate în antrepriză le vom executa, ce-i drept, nu în termen, ci cu o îhtîrziere destul de mare. în loc de un milion şi două sute de mii de ruble daune, vom plăti însă atunci, să zicem, vreo... două sute, cel mult trei sute de mii.

— Domnilor — spuse Nina, dîndu-şi capul pe spate şi trăgînd lung din ţigară (în ultimul timp începuse să fumeze mult). Totul depinde de rezultatul discuţiilor pe care reprezentanţii mei le vor duce cu banca de la Moscova şi cu cercurile comerciale din Petersburg. Dacă reuşim -să facem rost de anumite fonduri de rulment, ne echilibrăm...

— Ha ! Auzi vorbă ! Cercurile comerciale, cercurile comerciale — îi tăie vorba Priperentiev cu aceeaşi grosolănie.

— Prinzînd slugarnic din zbor gîndul patronului său şi ghicindu-i înţelesul, jurisconsultul îl dezvoltă mai departe :

— Daţi-mi voie să vă explic, stimată doamnă... Cercurile comerciale şi, în genere, cercurile aşa-zişilor mari oameni de afaceri au o poziţie foarte şubredă. Atotputernicia acestor cercuri este destul de adesea pusă sub un mare semn de întrebare. Aşa, de pildă, Reabinin a fost, desigur, un mare magnat al finanţei, dar s-a isprăvit cu el...

— Cum aşa ? Piotr Gherasimîci a murit ? !

— Nu, n-a murit, scumpă doamnă, ci, pur şi simplu, a dat faliment. Acum e bolnav. Copiii lui sînt risipitori. A mai survenit şi o grevă prelungită... Uzinele lui n-au lucrat un t'mp, aşa că nu mult după aceea au fost vîndute la licitaţie. într-un cuvînt... Vedeţi şi dumneavoastră, stimată doamnă...

— Arzamasov îşi dădu jos de pe frunte ochelarii în ramă de aur şi făcu un gest dezolat, în aparenţă plin de compasiune faţă de Nina.

— în sfîrşit, domnilor — spuse Nina Iakovlevna tulburată — sper că, în urma evaluării investiţiilor făcute de noi la exploatarea „Novîi", vă veţi achita faţă de mine dintr-o dată şi nu în cinci rate cum mi-aţi propus iniţial...

— Vă rog să mă iertaţi, doamnă — răspunse Arzamasov, vampirul cu urechi mari, ridicîndu-se în picioare şi înclinîndu-se în faţa Ninei. — Din motivele pe care vi le-am mai arătat, este exclus să putem accepta această propunere. Societatea noastră pe acţiuni rulează aproape întregul său capital social. Am achiziţionat exploatări aurifere de la şapte proprietari mai mari sau mai mici şi lucrăm pe scară întinsă...

— Da, da... lucraţi pe scară întinsă — îl întrerupse enervată Nina şi mîinile ei răsuciră batista pînă o făcură ca o sforicică. — N-aveţi însă nici un drept să-mi răpiţi terenurile aurifere descoperite de inginerul meu !

— El le-a descoperit, iar noi le-am omologat. Ha- haha... Altă dată să nu fiţi gură-cască ! — o trînti impertinentul Priperentiev, trăgîndu-şi pîntecul înapoi, apoi umflîndu-se iar în pene. Se plictisise. Faţa lui era pămîntie, ca a celor ce suferă de hemoroizi. Ochii i se închideau de somn.

— Da, stimată doamnă. Din nefericire pentru dumneavoastră şi din fericire pentru noi, în chestiunea aceasta

— să nu vă fie cu supărare — avem toate drep turile din punct de vedere juridic. Legea e de partea noastră.

— îndemnat de privirea autoritară, tăioasă a patroanei, inginerul Abrosimov izbucni deodată, cu aprindere :

— Vă rog să mă iertaţi, domnule Ârzamasov, dar în afacerea aceasta murdară nu prea cred că aveţi dreptate nici măcar din punct de vedere juridic. Cît despre aspectul moral al faptei dumneavoastră, nici să nu mai vorbim... Este o tîlhărie făţişă, jaf la drumul mare...

— Cum aţi zis, cum ? ! — tună glasul afaceristului Priperentiev, izbind auzul ca şi cînd ar fi căzut o sabie pe podea. Proaspătul afacerist îşi strîmbă buzele într-un rînjet dispreţuitor.

— Stai, lasă-mă să isprăvesc ! — îl repezi inginerul Abrosimov, brutal, ca în taiga. — Terenurile acestea ne costă prea scump ca să vi le cedăm cu una, cu două. în orice caz, în ce privește afacerea aceasta murdară, o să ne răfuim la tribunal.

— Sprijinindu-și bărbia în pumnul uscățiv, jurisconsultul Arzamasov își strînse înveninat buzele subțiri, pironin- du-1 cu privirea pe Abrosimov, ca un uliu pe un pui de găină.

— Pierdeți procesul, îl pierdeți — spuse el cu un glas dulceag, tărăgănat, cu inflexiuni de triumf. — Cerem strămutarea procesului la Petersburg și atunci... puteți fi sigur...

— O să vedem, o să vedem — răspunse mai moale Abrosimov. — în orice caz, avem martori. Dumneavoastră ce dovezi aveți ?

— Ce martori ? — întrebă Priperentiev, scărpinîn- du-se fără pic de jenă în spate și căscînd cu gura pînă la urechi.

— Gestul acesta nepoliticos îi păru Ninei din cale afară de obraznic. Nemaiputîndu-se stăpîni, enervată, i se adresă : •

— Ați întrebat, stimate domn, ce martori avem ? Am să vă răspund : inginerul de mine Alexandr Obrazțov care a descoperit aceste terenuri aurifere. Iată cine este martorul nostru ! Luați notă *monsieur* Priperentiev... Și, în treacăt fie vorba... mi se pare că vă e somn ! Nu vreți să vă întindeți puțin pe canapea ?

— Nu, mulțumesc — răspunse Priperentiev căscînd din nou. — Numai că mai e ceva... Inginerul Obrazțov de care vorbiți a semnat chiar ieri contractul de angajament la noi.

— Aha ! Va să zică așa stau lucrurile ! — Pe fața Ninei apărură pete roșii. — Ei bine, nu . și nu ! — Lovi de două oii cu palma în masă. — Terenurile aurifere sînt ale noastre, au fost descoperite de noi și nu vi le dau cît voi trăi !

— Au fost dar s-au isprăvit — răspunse cu glas gros

—

— Priperentiev şi pe faţa lui şe întipări deodată o expresie de ură. — Şi exploatarea „Novîi" a fost cîndva a mea, iar soţul dumneavoastră mi-a luat-o, jefuindu-mă. Aceasta o ştiaţi, *madame ?* Şi ştiţi, domnilor, ce mi-a oferit Gromov pentru exploatarea mea ? O mie de ruble !... Pe cuvîntul meu! Ha-ha-ha! Pînă la urmă, mi-a smuls-o pe nimic. Aşa stau lucrurile... Atunci m-a pîrlit pe mine, acum îl pîrlesc eu. Sîntem chit... Ha- ha !... Iar dumneata, *madame,* degeaba faci pe grozava...

— în odaie intră Tihon. Se apropie încetişor de Nina şi-i şopti la ureche, atingîndu-i cu nasul cercelul scump :

— Boierul e liniştit. A aşezat în faţa canapelei scaune şi jilţuri, iar dumnealui şade pe canapea. Vorbeşte ceva încetişor şi dă din mîini.

— Ar trebui să-1 chemi pe Adolf Henrikovici...

— Am vrut să-1 trezesc, dar a încuiat uşa. Am bătut de trei ori. Doarme adînc de tot...

— Tihon plecă. Ridicîndu-se în picioare, Nina spuşe :.

— Iertaţi-mă, domnilor... Numai o clipă.

— Obosită, cu echilibrul sufletesc zdruncinat, se îndreptă.

— spre biroul ei. Fata din casă îi aduse un pahar de apă rece şi vin de Porto. Nina se aşeză şi închise ochii căutînd să se calmeze. Dar cuvintele duşmanilor săi răsunau încă în cugetul ei îngrijorat. Ceva mai înviorată de apă şi de Porto, începu să chibzuiască... Ce nenoro^ cire că Prohor era bolnav ! O singură privire a lui ar fi închis, desigur, îndată gura acestor tîlhari. El s-ar fi priceput ce să facă, ar fi înlăturat primejdia, ar fi ştiut* şi de data aceasta, să iasă învingător, ca totdeauna. Da,. Prohor fusese atotputernic !

— Apoi însă logica feminină, care izvorăşte nu din raţiune, ci din inimă, o duse pe căi încîlcite spre inginerul Protasov. Doar el administrase totul în lipsa lui Prohor. Cîţi bani se irosiseră de pomană, aruncaţi în vînt de dragul unor anumite idei, bani iremediabil pierduţi» care acum puteau fi de folos în afaceri. Poftim rezultatul ! „Nu cumva dragul de Andrei urmărise sub uns

— pretext bi'necuvîntat, pur şi simplu, să-i ruineze, ca s-o smulgă cu forţa din mediul acela ce-i era odios ?"

— Gîndul acesta o îngheţă, iar inima o porni nebuneşte în galop, poticnindu-se prin hîrtoapele vieţii ei sfîşiate în două...

— Porunci jupînesei să-1 cheme pe inginerul Abrosimov. Căutînd să-şi stăpînească nervii, îi spuse :

— — Uite ce e, domnule Abrosimov. Sînt ferm hotărîtă să mă las de toate fantasmagoriile. Nu este acum momentul pentru asta. Nici baia de aburi, nici şcoala n-au fost încă terminate. Ei bine, le dăm naibii ! Chiar de mîine să înceteze toate lucrările întreprinse de mine. Muncitorii vor fi supuşi aceluiaşi regim ca toţi ceilalţi. Cei nemulţumiţi vor fi concediaţi imediat, fără excepţie... Ai înţeles ? Mare ticălos şi mucosul acela de Saşka Obrazţov !

— 9

— In halatul lui de Buhara, cu papucii brodaţi cu fir, Prohor Petrovici şedea pe canapea, faţă în faţă cu oaspeţii lui. Erau mulţi — chemaţi şi nechemaţi. Veneau mereu, ca păsările în zbor spre lumina unui far. Se iveau din văzduh, cădeau din tavan ca acrobaţii la circ, luau loc simandicoşi în jilţuri, sau se aşezau de-a dreptul pe parchet.

— Prohor Petrovici nu se mira de nimic : totul era foarte firesc. Stătea de vorbă cu vedeniile de parcă ar fi fost făpturi vii, foarte bine dispus, avea de spus cîte ceva fiecăruia în parte şi tuturor laolaltă. Un singur lucru îl necăjea : tîmpitul acela bătrîn de Tihon îşi vîra mereu căpăţîna pleşuvă pe uşa biroului. Prohor ■ştia foarte bine că Tihon îl pîra la Nina. Tocmai de aceea, ca să nu-1 audă, vorbea cu oaspeţii pe şoptite şi-şi stăpînea gesturile, iar atunci cînd bădăranul deschidea uşa, tăcea, îşi vîra liniştit mîinile în mîneci, ară-

— tînd cu dibăcie că în odaie nu se afla nimeni, că jilţurile erau goale si că aşa avusese el chef, să aşeze mobile în jurul canapelei. Ce, n-avea dreptul să facă ce-i place ?

— —i Am sau n-am dreptul ? Da ori ba ?! — se răstea el la Tihon care intrase în odaie.

— Fireşte, boierule, aveţi tot dreptul — bîiguia Tihon, care nu înţelegea ce vrea să spună şi, încurcat, îşi muta greutatea trupului de pe un picior pe altul.

— Stînd pe canapea, fără să-1 slăbească din ochi pe Tihon, Prohor se gîndea : „Tare aş vrea să ştiu dacă îmi vede musafirii sau nu. Poate că se preface doar că nu-i vede."

— Nu mă mai deranja, nătărău bătrîn ! Ce tot deschizi uşa ! ? — continuă el. — Nu vezi că am treabă ? Verific nişte situaţii... Sînt singur. Aşa să-i spui. Iar pe doctor, dacă vrea să vină la mine, dă-1 în brînci afară. Am musafiri. Du-te !

— Plecîndu-şi capul în piept, Tihon ieşi încet pe sală.

— ...Trecu un timp, mult timp. în lumea zăvorită a bolnavului timpul zbura în galop, în goana goanelor : clipele deveneau ore, iar orele se lungeau ca anii.

— Crîmpeie înceţoşate de tablouri ale trecutului treceau prin faţa lui Prohor apăsîndu-i sufletul ca o piatră. Iată o mare de flăcări. Taigaua arde în vîlvătăi şi focul ameninţă să-i mistuie- toate întreprinderile. Din colţul unde se află ceasul, răsar deodată mujţimi de muncitori strigînd : „Mincinosule, ţi-ai călcat jurămîntul ! Noi te-am salvat, am stins focul, iar tu ne-ai făgăduit marea cu sarea şi apoi ne-ai înşelat!" Apoi mintea lui rătăcită învia scena represiunii. împuşcăturile răpăiau mereu, salve după salve... Muncitorii cădeau...

— Trageţi în ei, trageţi în ticăloşi ! — zbiera Prohor turbat, sărind în picioare pe canapea. în ochii lui sticleau spaima şi ura, părul i se făcuse măciucă, tremura ca varga, scuipa balele care-1 înăbuşeau.

— Deodată însă : clic-clac ! •— şi tabloul sinistru dispăru.

— Un banchet cum nu s-a mai văzut, banchetul jubileului său. Lustre de cristal scînteietoare, toalete elegante,

— luxoase. Cu braţele încrucişate pe piept, Prohor Petrovici, atotputernicul stăpîn, îşi rostea discursul solemn. Cu ochii larg deschişi, Prohor se admira el însuşi în tăcere în timp ce cuvînta. „Uitaţi-vă, uitaţi-vă" — şoptea el, adresîndu-se musafirilor săi de astăzi şi arătîn- du-l cu degetul, în gol, pe celălalt Prohor, pe care-l privea încîntat de departe.

— Uitaţi-vă, poartă frac şi cămaşă scrobită, e curat, spălat, parfumat. Are barba rotunjită şi obrajii bărbieriţi... Iată, domnilor, aşa arătam eu... Iar acum... Acum sînt... murdar... în ochii lui se citea o mare milă pentru el însuşi. — Ascultaţi-l pe Prohor acela, cel adevărat... Nu pe mine, ci pe el. Ia ascultaţi ce spune...

— Prohor Petrovici, în frac, sugrumat de bătăile vijelioase ale inimii, se sufoca sub năvala gîndurilor şi a vorbelor. Prohor, în halat, se sufoca şi el, copleşit de boala ce-l chinuia.

— Peste zece ani, nici mai mult, nici mai puţin — spunea Prohor Petrovici, măreţ în fracul lui, voi ajunge pe culmile gloriei şi ale puterii. — Voi fi singurul stăpîn al acestui ţinut... Simt însă că mă pîndeşte moartea. Nu vreau să mor !

— Ai să mori, ai să mori ! — strigau zidurile, ferestrele, tavanul. — Ai să mori f strigau musafirii. — Eşti un ucigaş ! Un sperjur ! — strigă dintre musafiri tatăl său şi, săltînd de pe scaun, bătu în parchet cu bastonul : — Moarte lui!

— Strîngîndu-şi poalele halatului, Prohor sări de pe canapea, clătinîndu-se de parcă ar fi fost beat.

— Şkvoren, ispravnice, cazaci ! Săriţi, daţi-i pe toţi afară ! Sînt sănătos... Daţi foc balamucului acestuia ! Nina, doctore !

— în mintea rătăcită a lui Prohor se făcu deodată lumină. Plimbă o privire lucidă prin biroul său pustiu şi nu mai zări pe nimeni, nici pe taică-său, nici pe ceilalţi oaspeţi.

— Doamne ! Ce-i cu mine ? — şi geamătul lui sfî- şie tăcerea adîncă. întinse braţele. O căuta pe Nina, căuta un suflet de om, dar în juru-i totul era pustiu. —

— Doamne, dumnezeule, ce-mi umblă prin cap ! Ce halucinaţii, ce vedenii ! Ce absurdităţi !

— Drept răspuns, auzi un chicotit, strident ca nechezatul unui armăsar, şi foşnete, foşnete, printre care şi un bîzîit de viespe.

— Creierul lui Prohor Petrovici se măcina, se descompunea. Nălucirile stupide, încîlcite se înrădăcinau în mintea lui.

— Presimţind catastrofa, nebunul se încordă ca varga şi se lipi de perete. Deodată zări un boa constrictor uriaş străbătînd prin văzduh, apropiindu-se repede, repede de el. Pielea jivinei, neagră, cu pete galbene, era lipicioasă, lucioasă, umedă. Prohor se chirci, înmărmurit de spaimă. Ochii feroci ai şarpelui îl priveau fix. Deodată îşi înălţă capul teşit pînă la obrazul lui Prohor, deschise gura, suflînd o duhoare respingătoare, şi tuşi. Cu un răcnet de spaimă, dement, Prohor îl lovi peste bot şi se repezi spre o uşă, spre alta, spre a treia, dar toate uşile piereau din vedere într-o clipă. Fugi la fereastră, la cealaltă, dar nici ferestrele nu se mai vedeau. Şarpele îl urmărea de aproape, gata-gata să-1 înşface...

— Ajutor, săriţi ! Tihon !

— Ţipînd sfîşietor, ca un porc înjunghiat, Prohor se izbea de pereţi, fugea, cădea, se ridica iar, alerga iar, răsturnînd mobilele. în cele din urmă căzu istovit, pă-rîndu-i-se că a murit, că leşul lui zace în rînd cu ceilalţi morţi. Tot biroul era plin de leşuri în putrefacţie. Duhoarea de mortăciune îi tăia respiraţia — îi venea să verse. Alături de el zăcea bătrînul Farkov, împuşcat în piept. „Moşule, mi-e frică, mi-e frică!" Blajinul Farkov îl fulgeră cu privirea, apoi închise mohorît ochii şi zise : „Băieţi, faceţi oleacă de loc şi stăpînu- lui, că doar el ne-a împuşcat".

— Prohor se repezi pe canapea, mormăind cu glas întretăiat de tuse :

— Doamne ! Sînt numai năluciri... prostii, aiureli... Morţi... în biroul meu... Tihon ! Dă-mi doctoria ! Pune-mi muştar ! O baie caldă !

— Dar vîntul se plimba în voie prin odaie, tontind ferestrele. Vedeniile bîntuiau din nou şi frigul îi pătrundea sub cămaşă, sub piele, sub ţeastă.

— De pretutindeni se înălţa şi năvălea asupra-i o spaimă ce-i îngheţa sîngele în vine.

— Tropot de copite, nechezat de cai : o herghelie de armăsari turbaţi se năpustea în odaie şi galopa peste leşuri spre Prohor, alerga, fornăia, nechezea, rînjindu-şi dinţii de fier. Veneau drept spre Prohor ! O clipă, şi-1 vor strivi, îl vor face una cu pămîntul. Trebuia să fugă din calea lor, altminteri aveau să-1 facă praf, să-i zboare creierii. Dar unde să mai fugă ? In spatele lui era peretele.

— în picioare, pe canapea, cu braţele date în lături, ca răstignit pe perete, Prohor Petrovici se izbea cu ceafa de zid, iar caii se năpusteau, alergau, sute, mii, galo-pau înainte, înapoi, înainte, înapoi, se întorceau şi se rostogoleau ca un puhoi de lavă de-a dreptul spre Prohor...

„Ai să mori !" Tropotind tunător şi nechezînd subţire, caii băteau văzduhul cu copitele, îşi rodeau zăbalele, cutremurînd tot pămîntul. Acum îl călcau, acum îl zdrobeau sub copite. Prohor nebunul nu mai avea scăpare : în spatele lui era peretele !

— Cum, cum să mai scape ? !

— în pragul morţii, Prohor era gata să-şi piardă o dată cu viaţa şi conştiinţa. „Scăpaţi-mă, mi-e frică". — şopteau buzele lui arse. Un strop de apă rece, o gură de aer, o uşă trîntită de cineva. „Mamă, draga mea mamă..." Dar uşile nu se mai vedeau, mama lui nu era acolo şi de nicăieri nu-i putea veni vreun ajutor.

— Boierule, treziţi-vă — auzi glasul voios al căţeluşei, subţire ca un clopoţel. — Nu vă fie frică, eu sînt, căţeluşa. Ham-ham !

— Tu eşti, Cliquot ?

— Eu. Ham ! Dragă boierule, să nu vă fie teamă : v-a sunat ceasul. Vă vin acum rudele şi cunoştinţele. Ham-ham !...

— Şi căţeluşa Cliquot veni lîngă Prohor, gudurîndu-se, **658** tîrîndu-se şi lingîndu-1 pe buzele arse, în inimă, în creierul lui bolnav... Şi deodată se opri, speriată de ceva (aşa i se părea lui Prohor). Ridicînd botişorul în sus, căţeluşa luă o notă jalnică şi începu să urle trist, du-reros. Prohor se uita la ea cu adîncă mîhnire în suflet. Dîndu-şi pe spate capul cu părul vîlvoi, se cutremură, şi începu să urle şi el. Urlau acum două glasuri — al omului şi al căţeluşei nevăzute. Gîtlejul omului se cutremura, zguduit de horcăieli de fiară, gura păroasă era plină de bale, care-i curgeau pe barbă. Fiara, pe moarte, lipsită de raţiune, îşi dădea acum sfîrşitol, pe veci, în fiinţa fostului Prohor Gromov. „Veşnică pomenire, veşnică pomenire —

scheuna jalnic căţeluşa nevăzută. — Vin, iată-i că vin,

boierule..."

— Draperia de la uşă se dădu în lături, descoperind intrarea în lumea cealaltă. Prohor Petrovici se învioră deodată deplasîndu-şi în viaţă făptura cea vie. In odaie intrară Nina şi medicul, încă un medic, părintele Alexandr si bătrînul preot Ipat, nins tot, călare pe o iapă răpănoasă. Luase, pesemne, cu asalt „cetăţuia".

— Nina era în alb, cu o stea în frunte, părintele Alexandr — în odăjdii luminoase, strălucind în culorile asfinţitului. în spatele lor, întunecînd zările, se îmbulzeau muncitorii ucişi cîndva de Prohor, acum înviaţi. Veneau apoi Konstantin Farkov, răposatul diacon Ferapont şi vizitiul SavOska, flăcăul buzat, pe care Prohor îl ucisese nu cu toporul, ci cu gîndul, cu dorinţa de a-l ucide.

— Iertaţi-mă, fraţilor... — se rugă de ei Prohor Petrovici. Barba lui tremura, iar pe obrajii galbeni i se rostogoleau lacrimi.

— Cuvintele acestea izvorau nu din cugetul, ci din inima celui ce fusese Prohor. Răsăreau din fundul inimii, luminate de licăriri albăstrui de foc. „Iertaţi-mă* fraţilor..."

— Dragă Prohor ! — spuse Nina cu un glas duios ca foşnetul coliliei din stepă. Lipindu-şi obrazul de umărul ei, Prohor suspină încet, zguduit de plîns. Izbutise să uite toate cele prin care trecuse cu cîteva clipe mai înainte : în faţa lui nu mai era decît Nina, decît viaţa lui răstignită, nu mai erau decît cele din urmă hotare ale nebuniei, cele mai liniştite şi mai înspăimîn- tătoare.

— Dragă Prohor — urmă glasul. — Trebuie s-o iei pe un făgaş nou.

— Nu, Nina ! Pentru mine *nu mai există* făgaşe noi... De aş putea *găsi o ieşire,* fie şi una neînsemnată, be- cisnică... Hei, viaţă, viaţă ! Nina ! Iţi dau tot ce am... Tot, tot, tot. Nu mai îmi trebuie nimic, nici bogăţie, nici glorie. Daţi-mi aer !... Nu pot să respir... Deschideţi fereastra ! Deschideţi ! îmi trebuie aer !...

— Prohor îşi trecu limba peste buze şi scuipă într-o parte. Toţi ceilalţi se linseră pe buze şi scuipară.

— Hai cu mine — îi spuse Nina şi zbură afară pe fereastră ca o vedenie aeriană, ca o pasăre. Prohor ieşi •după ea, greoi ca un urs.

— Nina, iubita mea, scumpa mea ! De ce m-ai scos din minţi ?

— Ai să-mi spui sus în turn tot ce ai de spus, dragul meu Prohor.

— Şi iată-i că păşesc amîndoi alături, grăbiţi, ţinîndu-se de mînă. în sufletul lui Prohor se înfruntau contradicţii profunde, dar el nu le mai vedea acum profunzimea, gîndul luneca peste ele ca peste o oglindă netedă. Păşea fără gînduri, ca un somnambul.

— Pe cer plutea luna, iar pe pămînt bătea vîntul. Razele lunii erau luminoase şi calde, vîntul flutura poalele halatului, iar veşmintele Ninei se înfoiau ca o pînză de corabie.

— Nina...

— Nu mai vorbi de Nina... N-o chema, nici n-o căuta... Sînt Anfisa, credincioasa ta Anfisa.

— Şi Prohor îşi dădu seama că păşea mînă în mînă eu Anfisa. îi vedea chipul frumos, cosiţele bălaie, grele. Capul ei era vioriu, sprâncenele — negre, iar din tîmplă i se prelingea pe cămaşă un firicel de sînge.

— Era ora trei fără douăzeci. Ajunseră în vîrful turnului. Noaptea agoniza. Dincolo de zări se năştea dimineaţa. Prohor tremura, străbătut de fiori reci. împrejur : frig şi lucirea lunii fierbinţi. în sufletul lui — pîrjol. în sufletul lui ardea taigaua dar nu mai era mistuită de flăcări.

— De sus, din vîrful turnului, vedea lumea întreagă. La picioarele lui curgea mohorîtul fluviu al vieţii. Negurile fîlfîiau deasupra apelor fluviului ca nişte bărbi albe. Prohor aruncă o privire în jos şi simţi că ameţeşte.

— Pe malul apei umblau nişte oameni. Forfoteau de colo-colo nişte felinare. Se auzeau crîmpeie de vorbe nedesluşite.

— Prohor auzea cu ochii şi vedea cu urechile felinarele ce licăreau .în negură, oamenii care căutau pe cineva.

— Aruncă-te împreună cu mine, jos, la oameni, — şopti dulce Anfisa şi dinţii ei albi sclipiră, dezvăluiţi de zîmbetul fermecătoarelor sale buze. — Aruncă-te... Hai !

— De ce, de ce ? — gemu Prohor.

— ...De ce toate acestea, de ce ? — se tînguia deznădăjduită Nina, căutîndu-şi cu înfrigurare soţul.

— Răspunse glasul părintelui Alexandr :

— Cine-ţi poate aduce mîngîiere într-o durere amară ca aceasta, cine poate răspunde la întrebarea : de ce ? Răspuns nu găsesc nici cei care au iubit fierbinte. — Părintele Alexandr îşi legănă felinarul şi grăbi pasul. —

Iar dumneata, fiica mea, să nu te superi, dar nu ţi-ai iubit soţul din suflet...

— Nu-i adevărat! — strigă îndurerată Nina, suferind cumplit.

— Durerea o covîrşea. Ar fi vrut să-i spună părintelui Alexandr multe, multe din cele ce avea pe suflet, dar nu putea.

— Greu rezistase pînă la sfîrşitul şedinţei care se prelungise şi noaptea. Cu o jumătate de oră înainte de aceste clipe, frîntă, vlăguită de puteri, se dusese în iatacul său. Acolo, în faţa candelei, o cuprinsese dintr-o dată o duioşie nespusă faţă de nefericitul Prohor. O cuprinsese o milă adîncă, atît de adîncă, cum nu i se mai întîmplase niciodată.

— Duioşia, durerea, mila o făcuseră să îngenuncheze în faţa icoanei. Neputîndu-şi alina suferinţa în lacrimi, făcea mătănii, se închina, se ruga cu glas tare, dar rugăciunile nu erau decît foşnet de cuvinte, întocmai ca foşnetul unor frunze veştede, nu făceau să freamăte sufletul, rămîneau sterpe.

— Şi deodată — o bătaie în uşă... Spaima iscată fulgerător o ridică de jos ca pe un fulg. Îngheţată de spaimă, se repezi nebuneşte spre bătaia aceasta stăruitoare. Era medicul.

— Veniţi repede, repede, Nina Iakovlevna ! S-a întîmplat ceva... Prohor Petrovici a dispărut.

— Fereastra biroului era dată de perete, servitorii adormiseră. Somnul îl doborîse şi pe bătrînul Tihon, care era şi el bolnav.

— Veniţi repede !

— Se împrăştiară cu toţii numaidecît, cu felinarele în mînă, pretutindeni : pe ulicioare, spre taiga, pe drumuri, spre turn.

— Un papuc ! — strigă bucuros Ilia Petrovici Sohatîh. în clipele acelea" de îngrijorare obştească uitase de toate necazurile sale în legătură cu botezul pruncului şi iertase totul tuturor. — Papucul brodat al lui Prohor Petrovici ! — Se aplecă, îl ridică de jos şi-1 arătă slugarnic Ninei, legănîndu-şi felinarul.

— S-ar putea ca bolnavul să fie în turn — îşi dădu cu părerea Alexandr. — Să ne grăbim.

— Doamne ! înseamnă că e desculţ... şi numai cu halatul pe el — rosti Nina, picurînd cu spaimă cuvintele, înfiorate de frigul toamnei şi de golul ce se căsca în sufletul ei.

— Prohor ! Prohor ! ! — strigă ea în întuneric, deznădăjduită.

— Păşeau repede, oftînd şi tuşind tare, ca să mai destrame puţin apăsarea grea din inimă.

— Pe neaşteptate, îi ajunse din urmă şi *mister* Cook. Era treaz şi nespus de îngrijorat. Se vedea că i se în- tîmplase ceva. Ţinea în mînă un felinar, iar în buzunare avea două revolvere, pilule garantate împotriva sughiţului şi o telegramă fulger. Lumina palidă a felinarului şi razele albăstrii ale lunii îi luminau faţa buimăcită. în ochii îngustaţi i se citea zbuciumul sufletesc, iar pe buzele drepte, încleştate — o mare hotărîre.

— *Mistress* Nina ! O, ce nenoriciri mari, ce nenori- ciri la dumnevostra ! Este forte greu la dumnevostra să umblaţi în aşa întuneric. Permiteţi — spuse el agitat, emoţionat şi o luă de braţ.

— Mulţumesc, dragă prietene — îi răspunse Nina cu tristeţe şi recunoştinţă, grăbind pasul. — Noaptea aceasta este, într-adevăr, groaznică pentru mine. Mi se pare mereu că nu-i decît un coşmar, că nu mă pot trezi.

— *Mistress* Nina ! Din clipa acest eu nu mai sint supus american, sint supus la dumnevostra pina la morte.

— Mulţumesc, dragă Cook, mulţumesc.

— In ziua Cel mai apropiat eu trebuie plecat la New York. Eu chiar acum, primit depeşa că măicuţă meu este forte bolnav. — *Mister* Cook răsuflă adînc. Sprîncenele roşcate şi stufoase i se arcuiră pe frunte. Holbă ochii în negura viorie şi, fără să vadă ceva în faţa lui, bîigui : — *Mistress* Nina ! Eu strîns aici douăzeci mii ruble. Jumatate dau muine, chiar muine la dispoziţ dumnevostra pentru lume sarac. O, da ! O, da ! Hotarire me nestramutat... — Răsuflînd înfrigurat, se întoarse spre Nina: — *Mistress* Nina, iubesc nemărginit... ca pe femeia cel mai curat, cel mai bun, ca pe...

— Nina era nespus de uimită.

— „Ce mărinimie... Jumătate din banii strînşi cu preţul unei munci atît de grele." Şi-şi făcu amare mustrări.

— Dragul, bunul meu Cook ! Şi eu te iubesc pe dumneata, te iubesc de mult, foarte sincer. îţi mulţumesc pentru donaţia dumitale generoasă. Mulţumesc, dragă *mister* Cook ! Numai de m-ar ajuta dumnezeu să-l găsesc pe sărmanul meu Prohor. Of! doamne, doamne, simt că înnebunesc...

— Bărbia lui *mister* Cook tremura. îşi trase binişor mîna de sub braţul Ninei şi-şi şterse cu batista ochii înrouraţi de lacrimi.

— *Mistress* Nina — spuse el cu glasul frînt, legănîndu-şi — cine ştie de ce — felinarul. — Trebuia sperat că *mister* Gromoff este în stare forte bun... Trebuie sperat că niciodat, că niciodat nu ne mai intîl- nim, *mistress* Nina. O ! Asta este teribil de tot !

— Scăpînd din mînă felinarul, *mister* Cook se opri în loc şi-şi îngropă obrazul în palmele îngheţate.

— Nina Iakovlevna era înduioşată. Calda simpatie a lui *mister* Cook îi încălzea inima.

— Nu te întrista ! Să ne grăbim : am rămas în urmă — adăugă ea, suspinînd din greu.

— înaintea lor, trei felinare clipeau cu micii lor ochi luminoşi. Dinspre aşezarea muncitorească se auzi deodată hămăit de cîini, înăbuşit de depărtare.

— încă un papuc ! Al doilea ! strigă Ilia Sohatîh şi mai bucuros, de parcă ar fi reuşit să-i cîştige lui *pan* Parczewski o miză mare la o partidă de cărţi.

— Turnul se înălţa drept spre cer. Din cămăruţa tunarului olog se auzea un sforăit răsunător. Tunul de bronz, slab luminat de razele lunii, îşi căsca spre cer gura neagră ca un zîmbet tîmp.

— în turn era întuneric. Prohor Petrovici stătea pe platforma de sus.

— De ce să mă arunc ? — se întreba el în şoaptă. — Vreau să trăiesc ! Nu vezi ce a putut să făurească geniul meu ?

— Şi-şi roti mîna într-un gest larg.

— în faţa lui unduiau zările. Şi undeva, acolo, în alte lumi, răsăreau şi apuneau, se pierdeau în neant zilele şi faptele sale.

— Trebuie să trăieşti astfel încît zarea faptelor tale să devină tot mai luminoasă, tot mai largă. Dar viaţa ta s-a sfîrşit — îşi şopti el însuşi Prohor, sau, poate Anfisa.

— Năluca cerchezului îl pironea ameninţător, cu o privire sfredelitoare. Năluca tăcea mohorîtă; doar jun-

— gherul se mişca uşor în mîna ei. Prohor simţi în spate fiori de gheaţă. Tot trupul îi fu scăldat de o sudoare rece ; pe tîmplele scobite părul sur i se făcu măciucă.

— ...Şi deodată, de jos, de la picioarele turnului, unde se vedeau clipind felinarele, se auzi un glas scump, plin de chemare :

— Prohor!

— Vin îndată ! — răsună din înălţimea ameţitoare a turnului un strigăt de uşurare, plin de bucurie. Glasul ajunse la urechile Ninei.

— Sunase ceasul. Zbuciumul şi spaima pieriră fulgerător. O viaţă de om fu curmată năprasnic.

— Erau orele trei fără cinci minute. în depărtare înfloreau zorile. Lupul, rămas orfan, urla jalnic. Verocika zîmbea în vis.

— Pe apele Mohorâtului plutea o pojghiţă subţire de gheaţă.

— Iar viaţa, fluviul cel aidoma Mohorîtului, cotind scurt în loc şi depărtîndu-se de stînca cu turnul cutremurat din vîrful ei, curgea spre oceanul timpului, spre nemărginire.

— *1918—1932*

— Responsabil de carte: A. Samoilă Tehnoredactor : I. Gheorghiu Corector : A. Drahm

— Dat la cules 05.03.59. Bun de tipar 13.04.59, Tiraj 10.140 ex. Htrtie semi veiină sat. de 65 ar. m.p. Ft. 540X840/16. Coti ed. 34,82. Coli de tipar 40,75. A. nr. 0116. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 S—31=R.

— Tiparul executat sub com. nr. 90299 la Combinatul Poligrafic Casa Scinteii „I. V. STALIN", Bucureşti — R.P.R.

— [1] *Luther Burbank* (1849-1926) - selecţionar darvinist american. A obţinut numeroase soiuri de fructe şi plante prin încrucişări (n. ed.).

— [1] Şlavofili - reprezentanţi ai unui curent reacţionar apărut în Rusia, în deceniul al V-lea din secolul al XlX-lea, în condiţiile crizei economiei iobăgiste. în opoziţie cu occidentaliştii, care preconizau copierea servilă a întregului proces economic şi social din Apus, ei susţineau că dezvoltarea istorică a Rusiei va apuca o cale diferită de celelalte ţări europene şi aceasta, chipurile, datorită obştii specifice numai slavilor, religiei ortodoxe şi. „armoniei" dintre puterea de stat taristă şi popor (n. ed.).

— [1] Vers din cunoscuta poezie „A murit muza mea" a poetului rus

— S. I. Nadson (1862-1887) (n. ed.).

— [1] Joc de cuvinte intraductibil. în limba rusă gruzdi - iuţari (Lactarius piperatus) (n. trad.).

— 7 — Fluviul mohorît, voi. II

— [1] Cunoscuta piesă a lui A. N. Ostrovski (n. ed.).

— [1] O, ceruri ! (în limba engleză) (n. trad.).

— [8] E splendid ! (în limba engleză) (n, trad.).

— 11 — Fluviul mohorît, voi. II

— [1] Poseidon - zeul mării în mitologia greacă. Amfitridele - nimfele din aceeași mitologie (n. ed.).

—1

— Stăruia o arșiță cum nu se mai pomenise nicicînd pe acele meleaguri. Taigaua era uscată ea praful de pușcă. Pîmdarii puși anume se schimbau zi și noapte în „Foișorul de veghe", iar prin codru umblau călări țărani bătrîni sau oameni rămași betegi în urma accidentelor. Ei vegheau să nu se isce vreun foc. Se numeau „pojarnici" și pentru slujba lor primeau o nimica toată.

— în vreme ce pojarnicii păzeau taigaua de incendii, în masele muncitorești, gata să se aprindă de amarul ce mocnea în ele, „incendiatorii" alimentau revolta., căci nu mai puteau să rabde văzînd cît de asupriți erau to varășii lor.

— La drept vorbind, mișcarea de protest se năștea aparent de la sine, așa cum izbucnesc pîrjolurile în pădure. Prin barăci, ceainării și bordeie începuseră să apară „vorbitori" — flăcăi mai dezghețați din. rîndurile muncitorilor sau deportați politici care lucrau la întreprinderile lui Gromov. Mai erau și alții, care se abătuseră pe acolo ca vîntul prin cîmpie, cîte un Grișa Golovan sau Petea Knijnik, păsări călătoare fără adăpost.

— De sărbători, muncitorii se adunau în barăci, vorbind cu năduf de traiul amar, „întorcînd pe față și pe dos viața lor".

— — Păcat că nu-i și Grișa Golovan aici...

— 14*

— [1] Rachiu aromatizat cu ajutorul "anumitor graminee (n. edj.

— 1

— în așezarea Gromovo, viața se scurgea în liniște. Prohor lipsea de mai bine de o lună. Comisia de inspecție plecase cu o zi înainte de cele istorisite aici. Stătuse la fața locului o săptămînă, luînd declarații muncitorilor — victime ale represiunii, văduvelor celor uciși, funcționarilor și părintelui Alexandr. Comisia constatase că măsurile luate de baronul von Pfeffer fuseseră ilegale și că acesta își depășise împuternicirile. Pe de altă parte, comportarea patronului, care încălcase sistematic, în detrimentul muncitorilor, instrucțiunile oficiale era în contradicție eu dispozițiile legale în vigoare. Avînd însă în vedere că Prohor Gromov era un pionier. în domeniul creării unei industrii importante în regiunea aceasta sălbatică, comisia hotărîse să califice această comportare drept lipsită de înțelepciune și recomandase ca pe viitor el sau moștenitorii lui să administreze întreprinderile în strictă concordanță cu prevederile legale, absolvindu-1 de orice penalitate. în ceea ce privea satisfacerea revendicărilor muncitorești, comisia dispusese următoarele : tuturor muncitorilor care luaseră parte la grevă să li se plătească de îndată drepturile bănești cuvenite pentru zilele de grevă, iar cei care suferiseră infirmități să capete o pensie. Familiile celor uciși urmau să primească un ajutor, plătibil odată pentru totdeauna, în sumă de

24*

[1] Riurik - conform legendei, cneaz al varegilor, care în anul 862 s-ar fi stabilit împreună cu frații săi, Sineus și Truvor, la Novgorod, întemeind prima dinastie a statului kievean (n. ed.).

34*

[1] Falsul Dimitrie X - aventurier și uzurpator ajuns pe tronul Rusiei în 1605-1606 sub numele de țareviciul Dimitrie, în timpul intervenției panilor polonezi împotriva Rusiei la începutul secolului al XVII-lea. Ucis în. timpul răscoalei populare din Moscova în mai **i6q**6, a fost ars pe rug, iar cenușa lui încărcată într-un tun (n. ed.).